

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

Q. 111

Polit.

Vitriarius.

R

PHIL. REINH. VITRIARII,
Jurisconsulti & Antecessoris
Ordinarii,

INSTITUTIONES
JURIS NATURÆ
E T

GENTIUM

in usum

SERENISSIMI PRINCIPIS
CHRISTIANI LUDOVICI
MARCHIONIS BRANDENBURGICI &c. &c.

ad methodum

HUGONIS GROTTII
conscriptæ,

Edita denno & aucta

à

JOHANNE JACOBO VITRIARIO, U. J. D.

Accedit

JOHANNIS FRANCISCI BUDDEI

S. S. Theol. Lic. & Phil. Moral. ac Civilis in Academiâ
Fridericiana Prof. Publ. Ordin.

Historia Juris Naturalis, ut & Synopsis
Juris Naturalis & Gentium juxta disci-
plinam Ebræorum.

LUGD. BATAVORUM.

Apud JORDANUM LUCHTMANS, 1704.

S E R E N I S S I M O
PRINCIPI AC DOMINO
DOMINO
CHRISTIANO
LUDOVICO,

MARCHIONI BRANDENBURGICO,
BORUSSIÆ, MAGDEBURGI,
CLIVIÆ, JULIACI, MONTIUM,
STETINI, POMERANIÆ,
CASSUBIORUM ET
VANDALORUM, UT ET IN SILESIA
CROSNÆ ET SCHWIBUSSII

D U C I,
BURGGRAVIO
NORIMBERGENSI,

* 2

PRIN-

P R I N C I P I

HALBERSTADII,
MINDÆ & CAMINI,

COMITI
HOHENZOLLERÆ,
MARCÆ & RAVENSBERGÆ,

DOMINO
RAVENSTEINII & TERRITORIORUM
LEOBURGII & BUTOVII
&c. &c.

PRINCIPI ET DOMINO
MEO
CLEMENTISSIMO

omnem Salutem { Externam
&
Æternam.

SERE-

SERENISSIME
PRINCEPS,

SI qua Lugdunensis nostræ Academiae felicitas est prædicanda, ea certe nunquam non memorandis extollenda venit encomiis, quod SERENITAS TUA illustri sua præsentia eam illustrare, atque

* 3

cel-

DEDICATIO.

celsissimo suo nomine Brandenburgico, quod omnis gloriæ omnique decoris amplitudinem mirabili compendio in se concludit, posteritati commendare clementissimè dignata fuerit. Unde Musæ nostræ Leidenses sibi merito gratulantur, & memoriam sui **CHRISTIANI LUDOVICI BRANDENBURGICI** in omne ævum sacram habebunt. Cumque ego singulari quadam fortuna delectus fuerim, ut studia **SERENITATIS TUAE** officiis meis humillimis qualitercunque adjuvarem, obsequii mei ac reverentiæ documentum quoddam dare volui publicum ut **SERENITAS TUA**, quæ nunc discessum è nostris Musarum campis parat, semper haberet,

DEDICATIO.

beret, quod devotionis meæ memoriam & inter ipsos aliquando armorum strepitus renovare posset. Neque vero hoc SERENITATI TUAE displicere posse confido, siquidem in ejusmodi studiorum argumento hæctenus versati sumus, ad quorum exercitium gloriosissimi Tui Natales sunt destinati. Augusti enim sanguinis feliciter in Te transfusa indoles non nisi virtutis, gloriæ, ac omnis meriti exemplar æmulandum Tibi amplificandumque commendat. Et si licet auspicia captare, SERENISSIME PRINCEPS, incomparabilis ille vigor in vultu, vis in oculis, gravitas in conspectu, decor in gestu actuque graviorum aliquando curarum pro Patria & Republica

DEDICATIO.

blica sustinendarum vel certissimi nuntii vel potius sponsores sunt. Certe nulla pars est hactenus ætatis, quæ non indubitato subinde documento plenissime hoc asseveraverit. A teneris annis sincero de divinis sensu animum imbuerè, omnesque Tuos conatus ad Deum referre voluisti; & recte, nam qui religioni ac pietati studet, proxime ad Deum accedit, & optatissima quæque consequitur; imo Principes pietate & justitia Dii fiunt. Et cum veram laudem in sola virtute positam existimes, neque Majorum Tuorum laudibus ac gloriæ, nisi in virtutem incumbas, Te respondere posse persuasum habeas, faves ingeniis, suffragaris artibus,

&

DEDICATIO.

& felici successu vividam istam capacissimi ingenii vim per omne sapientiæ genus, qua quidem instrui Principes decorum & necessura est, circumfers. Civitates, provincias, regna, imo univ-
sum orbem animo perlustrare hæ-
tenuis Tibi voluptati fuit. Hi-
storiarum cognitionem, Principi
viro & gerendis regendisque re-
bus olim destinato necessariam,
ab incunte ætate Tibi commen-
datam habuisti. Et cum turpe
sit, ea non comprehendere scien-
tia, usu doctrinaque percipere, in
quibus patriæ res agitur, publica
jura Imperii Romano-Germani-
ci mira aviditate & audire & scire
voluisti. Cumque præterea divina
providentia & benignitate ex ea
* 5 stirpe

DEDICATIO.

stirpe originem ducas, ex qua Deus Heroes format, ex qua tot prodeunt Heroes, quot furculi, Belli jura & Pacis, raro sed domestico Tibi exemplo, jungere debuisti. Scilicet, SERENISSIME PRINCEPS, juste non minus, quam fortiter gerunt bellum, qui à Brandenburgica ultimi Heroici sanguinis stirpe procedunt, & quidem magna vi & effectu: victoria enim justæ causæ præcipue adscribitur, & ad conciliandas quoque amicitias multum valet opinio de bello non temere nec injulte suscepto, pieque gesto; nemo enim iis se facile adjungit, quibus jus, fas, fidem vilia esse putat. Hæc jura ut Tibi, SERENISSIME PRINCEPS, expone-
rem

DEDICATIO.

rem , cum mihi in subfelliis doctorum versanti clementissime injungere volueris , subjectissimi mei officii esse duxi , ita ea complecti , ut facili labore SERENITAS TUA perveniret , quo animum induxerat. Suscipe igitur , CLEMENTISSIME DOMINE , hoc pignus obsequentissimi mei affectus , suscipe illud gratiosa manu & clementissima Tua benevolentia illud complecti ne dedignare. Si TUA SERENITAS admiserit pietatem meam , hominis , non nisi simplicis reverentiæ obsequia edocti , non est quod aliorum hominum judicia vel timere vel placare contendam. Hoc tantum agam , ut precibus non desinendis quotidie venerer Deum Ter Opt: Max:
quo

DEDICATIO.

quò SERENITATEM TUAM Branden-
burgicæ Domus splendori ac
incremento, Potentissimi FRATRIS
gaudio ac commodo, totiusque
patriæ delicio ac decori quam diu-
tissime seruet.

SERENITATI TUAE

*Dabam é museo Lugduni
Batav. decimo quinto
Natali die Principi sacro
d. 24. May 1692.*

Devotissimus

PHILIPPUS REINHARDUS
VITRIARIUS.

PRÆ.

P R Æ F A T I O

A D

L E C T O R E M.

L. B. S.

Nisi Serenissimus Princeps tanta in honestam animorum culturam fuisset propensione, & veræ nobilitatis apicem virtutis sublimitate metiretur, forte nec desiderasset, ut has Institutiones Juris Naturæ & Gentium scriptis complecterer, nec ut prælo submitterem. Quorum utrumque cum pro innata sua & propitia bonitate in omnes quos virtutis & eruditionis amor commendat, voluerit fieri, (aliis enim necessarium futurum, quod sibi recto animi judicio utile putabat) hoc mandatum non minore ani-
mi

AD LECTOREM.

mi voluptate quam jucunditate in me exequendum suscepi. Nam licet Serenissimi Principis nomen omni scholastico conatu sublimius esset, credere tamen debui, non minus spectari ex Academia devotum obsequiosumque animum, quam ex palestra, non minus ex subselliis doctorum, quam e tabernaculis militum oblata clementi & benigno vultu suscipi. Videbam præterea nullas hæctenus Institutiones Juris Naturæ & Gentium ita fuisse conscriptas, ut totius legitimæ Jurisprudentiæ naturalis elementa exhiberent; id quod, si voto & animo conatus respondit, in his benevolus & æquus lector deprehendet. Secutus sum magni Hugonis Grotii divinum opus de Jure Belli & Pacis, libros, capita, paragraphos; attamen non servili vel cæca quadam subjectione, verum ut liber in libera rep., qualis est hæc nostra literarum, in qua unusquisque libere sentit, libere loquitur, dummodo linguæ absit impia & injuriosa licentia in Deum, in patriam, in proximum. Ubi ejus opinionem veram puto, quia hæc meæ Institutiones continent elementa eorum, quæ ut ita loquar, sunt in ipsius Pandectis f. N. & Gentium, ipsa verba ubique retineo: ubi ab ipso dissentio, in margine notatur. Theologiam
Theo-

AD L E C T O R E M.

Theologis relinquo. In libro tertio quia à capite decimo usque ad caput decimum septimum retro legit vestigia, conjunxi cum capite quarto caput decimum & undecimum, cum cap. V. cap. XII. cum cap. VI. cap. XIII. cum cap. VII. cap. XIV. cum cap. VIII. cap. XV. cum cap. IX. cap. XVI. Et cum celeberrimus Pufendorfus sit perpetuus in divinum nostrum Scriptorem commentarius, quamvis alia methodo, semper ipsum comitem videbis. Dissidentes, si cui forte quæstiones maxime controversas sub examen revocare animus esset, adjeci. Et ne quid ad complementum mei compendii deesset, definitiones, divisiones, & multa alia, ab aliis prætermissa, in singulis capitibus à me proposita & explicata invenies. Etiam non parum industria in eo collocavi, ut has Institutiones benevolus atque æquus lector quam maxime correctas acciperet; ad minimum nullum tale vitium irrepset, quod ipsum possit in errorem deducere, omnia enim quæ hætenus deprehendi, consistunt in una vel altera litera, ita ut primo intuitu conspiciantur.

Hisce vale, benevole lector, & si quædam occurrant, quæ non placent, amice ut dissentias, nostrisque studiis faveas, etiam atque etiam rogo.

AD

AD LECTOREM.

Prodit tandem B. L. nova hæc Institutionum Paternarum à pluribus hætenus desiderata editio, in qua præter summaria singulis capitibus ad exemplum eximii operis Grotiani præmissa, ut ita quid in iis contineatur lector primo intuitu percipiat, Indicem in prioribus editionibus omissum, ut & quæstiones plures adjecti, alias auxiliis servato semper eodem ordine & methodo, de quibus cum in præfatione Paterna agatur, nihil jam dico, sed lectorem eo remitto: & quum in editione Hallensi Magdeburgica, Excellentissimus Vir Johannes Franciscus Buddeus, Historiam Juris Naturalis adjunxerit, ut & Synopsin Juris Naturalis & Gentium juxta disciplinam Ebræorum, ex egregio Joh. Seldeni opere desumptam, de quo pluribus agit in præfatione dictæ Synopsi præmissa, eas quoque in majus harum Institutionum ornamentum, & studiosorum commodum retentas videbis.

Vale.

I N D E X C A P I T U M.

L I B. I.

C A P. I.

- Quid bellum, quid jus?* Pag. 3
II. *An bellare unquam justum sit?* 19
III. *Belli partitio in publicum, privatum & mixtum. Summi imperii explicatio.* 21
IV. *De bello subditorum in superiores.* 52
V. *Qui bellum licite gerant.* 67

L I B. II.

- I. *De belli causis, & primum de defensione sui & rerum.* 69
II. *De his, quæ hominibus communiter competunt.* 84
III. *De acquisitione originaria rerum, ubi de mari & fluminibus.* III
IV. *De derelictione præsumpta, & eam secuta occupatione: & quid ab usucapione & præscriptione differat.* 122
V. *De acquisitione originaria juris in personas: ubi de jure parentum: de matrimonio: de collegiis: de jure in subditos: seruos.* 136
VI. *De acquisitione derivativa facta hominibus, ubi de alienatione imperii, & rerum imperii.* X 166

I N D E X

VII. <i>De acquisitione derivativa quæ fit per legem : ubi de successione ab intestato.</i>	178
VIII. <i>De acquisitionibus quæ vulgo dicuntur juris Gentium.</i>	216
IX. <i>Quando imperia vel dominia desinant.</i>	226
X. <i>De obligatione, quæ ex dominio, oritur.</i>	237
XI. <i>De promissis.</i>	248
XII. <i>De contractibus.</i>	274
XIII. <i>De jurejurando.</i>	305
XIV. <i>De eorum qui summum imperium habent promissis & contractibus & juramentis.</i>	323
XV. <i>De fœderibus ac sponsionibus.</i>	338
XVI. <i>De interpretatione.</i>	349
XVII. <i>De damno per injuriam dato, & obligatione, quæ inde oritur.</i>	380
XVIII. <i>De legationum jure.</i>	393
XIX. <i>De jure sepulture.</i>	408
XX. <i>De pœnis.</i>	415
XXI. <i>De pœnarum communicatione.</i>	447
XXII. <i>De causis injustis.</i>	462
XXIII. <i>De causis dubiis.</i>	469
XXIV. <i>Monita de non temere etiam ex justis causis suscipiendo bello.</i>	478

CAPITUM.

XXV. *De causis belli pro aliis suscipiendi.* 481

XXVI. *De causis justis ut bellum geratur ab his, qui sub alieno imperio sunt.* 488

LIB. III.

I. *Quantum in bello liceat, regulæ generales ex jure naturæ: ubi & de dotis & mendacio.* 495

II. *Quomodo jure gentium bona subditorum pro debito imperantium obligentur: ubi de repressaliis.* 514

III. *De bello justo sive solenni jure gentium: ubi de indictione.* 523

IV. *De jure interficiendi hostes in bello solenni, & alia vi in corpus.*

X. *Monita de his quæ fiunt in bello injusto.*

XI. *Temperamentum circa jus interficiendi in bello justo.* 529

V. *De rebus vastandis eripiendisque.*

XII. *Temperamentum circa vastationem & similia.* 539

VI. *De jure acquirendi bello capta.*

XIII. *Temperamentum circa res captas.* 546

VII. *De jure in captivos.*

XIV. *Temperamentum circa captos.* 557

INDEX CAPITUM.

- VIII. *De imperio in victos.*
- XV. *Temperamentum circa acquisitionem imperii.* 566
- IX. *De postliminio.*
- XVI. *Temperamentum circa ea, quae jure gentium postliminio carent.* 572
- X. seu XVII. ap. Gr. *De his qui in bello medii sunt.* 583
- XI. seu XVIII. ap. Gr. *De his quae in bello privatim fiunt.* 588
- XII. seu XIX ap. Gr. *De fide inter hostes.* 592
- XIII. seu XX. ap. Gr. *De fide publica, qua bellum finitur: ubi de pacis pactione, de sorte, de certamine condicto, de arbitrio, de ditione, obsidibus, pignoribus.* 599
- XIV. seu XXI. ap. Gr. *De fide manente bello: ubi de induciis, com meatu, captivorum redemptione.* 630
- XV. seu XXII. ap. Gr. *De fide minorum potestatum in bello.* 646
- XVI. seu XXIII. ap. Gr. *De fide privata in bello.* 652
- XVII. seu XXIV. ap. Gr. *De fide tacita.* 657
- XVIII. seu XXV. ap. Gr. *Conclusio cum monitis ad fidem et pacem.* 659

PROLEGOMENA.

- I. *An homo ad pacem, an ad bellum natus sit.*
- II. *Unde probetur eum ad pacem natum.*
- III. *Cur homo non sit natus ad bellum.*
- IV. *Cur plures homines tam proni sint ad bellum.*
- V. *Quando bellare liceat.*

I.

Status in quo homo est creatus & natus est ne status belli an pacis?

R. **H**omo creatus & natus est ad pacem colendam cum omnibus, & in societate particulari & universali omnium gentium cum ipso viventibus.

Grot. l. 1. §. 2. ult. §. 2. in fin. & in seq. in Proleg. n. 16.

II.

Unde hoc probatur?

R. Ex appetitu societatis excellentie & ipsius naturæ conveniente: in bello enim nulla est societas, sed summa dissociatio.

Grot. in Proleg. n. 7. & 8. l. 1. c. 1. §. 2. l. 3. c. 4. §. 8.

III.

Verum homo non videtur ad societatem natus, sed ad bellum in omnes.

Hobbes de Civ. c. 9. §. 3. Pufend. l. 2 c. 2. per tot. Grot. in Proleg. n. 7. & 8.

R. Imo ad societatem natus est, I. Quia homini congenita est facultas sciendi

A

sciendi

2 PROLEGOMENA.

sciendi & agendi secundum generalia præcepta, sc. ut honestè vivat, neminem lædat, & jus suum cuique tribuat: quorum extra societatem nullus est usus. 2. Quia solus inter animantes est instructus sermone. 3. Quia extra societatem nec nascitur, nec conservari, nec educari potest. Est enim 4. infirmus & multarum rerum ad vitam recte ducendam egens; imo nec ulla tam valida est civitas, quæ non aliquando aliorum extra se ope indigere possit, vel ad commercia, vel etiam ad arcendas multarum externarum gentium junctas inter se vires.

Grot. l. 2.
c. 5. §. 8.
c. 7. §. 4. in
Proleg. n. 16.
§. 22.

IV

Unde ergo est, quod plures homines & populi eorumque Rectores tam proni sint in bellum?

R. I. Causa est malitia eorum. 2. Etfrenis augendæ propriæ potentiæ libido. 3. Alienis inhians cupiditas, quibus 4. interdum accedit sævitæ voluptas.

Grot. l. 1.
c. 1. §. 12.
in mod. l. 2.
c. 22. §. 17.
n. 2. dist. c.
22. §. 1.

V.

Quando licet bellare?

Grot. l. 1.
c. 2. c. 3. §.
2. §. 1. 2.
c. 1. §. 2.

R. Si justa subsit causa.

IN.

INSTITUTIONES JURIS

NATURÆ ET GENTIUM.

C A P. I.

Quid Bellum, quid Jus?

- I. *Quid sit bellum.*
- II. *Quotuplex sit bellum.*
- III. *An in bello jus ob
servetur.*
- IV. *Quotuplex sit signi-
ficatio juris.*
- V. *Quid sit injustum.*
- VI. *Quotuplex sit justum.*
- VII. *Unde justii divisio in
rectorium & aquatoriu-
m probetur.*
- VIII. *Qua sit secunda ju-
ris significatio.*
- IX. *An qualitas moralis
persona tantum com-
petat.*
- X. *Quotuplex sit hac
qualitas moralis.*
- XI. *Quid sit facultas.*
- XII. *Qua sub ea conti-
neantur.*
- XIII. *Quotuplex sit.*
- XIV. *Quid sit vulgaris.*
- XV. *Quid omnium.*
- XVI. *Cur facultas emi-
nens dicatur superior
vulgaris.*
- XVII. *Quid sit facultas
moralis minus perfecta.*
- XVIII. *Qua justitia in
facultate respiciatur.*
- XIX. *Qua in aptitudine.*
- XX. *Qua sit tertia juris
significatio.*
- XXI. *Quomodo in hac ter-
tia significatione divisa
datur.*
- XXII. *Quid sit jus di-
vinum.*
- XXIII. *Quotuplex.*
- XXIV. *Quid sit jus morale.*
- XXV. *Quotuplex.*
- XXVI. *Quid sit jus divi-
num positivum.*
- XXVII. *Quid sit jus na-
tura.*
- XXVIII. *Qua dicantur
honesti.*
- XXIX. *Qua turpia.*
- XXX. *Cur hac determi-
nentur ex natura socie-
tatis humanae.*
- XXXI. *Quid si quis ne-
garet dari jus natura.*

XXXII. Unde probetur
dari jus natura.

XXXIII. Quotuplex sit
jus natura.

XXXIV. An sit perpe-
tuum.

XXXV. An mutari possit.

XXXVI. An bruta sint
capacia juris natura.

XXXVII. Quomodo pro-
betur aliquid esse juris
natura.

XXXVIII. Quid tandem
circa jus natura sit no-
tandum.

XXXIX. Quid sit jus
gentium.

XL. Cur Deus hoc jus

constituerit.

XLI. Quodnam ejus juri
sit fundamentum.

XLII. An jus natura &
gentium sint diversa.

XLIII. Quomodo probetur
aliquid esse juris gen-
tium.

XLIV. In quem usum jus
divinum positivum in
his quaestionibus adhibe-
atur

XLV. Quid sit jus huma-
num.

XLVI. An hoc jus in de-
cidendis de jure belli
quaestionibus adhibea-
tur.

I. Quid est Bellum?

Re. ellum est status per vim
certantium, quâ tales
sunt, i. e. quam diu in
tali statu vivunt, & jus
suum alio modo conse-
qui non possunt, quàm per bellum.
Et sic est status subsidiarius.

II. Quotuplex est bellum?

Re. Bellum est vel privatum, vel pu-
blicum, vel mixtum. Privatum prius
est: quia societates privatae seu mi-
nores

Grot. l.

1. c. 1.

§. 2.

c. 3. §. 2.

l. 2. c.

23. §. 6.

seq.

C A P U T I.

nones sunt priores societatibus publicis seu majoribus ; & inter illas non minus, quàm in his & inter has justitia est administranda.

III. *An in bello jus observatur ?*

R. Jus naturæ & gentium, quia Grot. l. 1. c. 1. princ.

1. hæc jura obligant omnes homines, & eos qui habent summum Imperium, & eos qui his obediunt. 2. Omni tempore, sc. tempore pacis & tempore belli : bella enim suscipi non debent, nisi ad juris consecutionem, nec suscepta geri, nisi intra juris & fidei modum. Grot. in Proleg. §. 25. seq.

IV. *Quotuplex est significatio juris ?*

R. Triplex. in prima, jus nihil aliud, quam quod justum est, significat, idque negante magis sensu quam ajente, ut jus sit quod injustum non est. Grot. l. 1. c. 1. §. 3. n. 1.

V. *Quid est injustum ?*

R. Injustum est, quod naturæ societatis ratione utentium repugnat. Sic alteri detrahere commodi sui causa, contra naturam est, quia id si fiat societas hominum & communitas evertatur necesse est. Grot. d. 1.

VI. *Quotuplex est justum?*

Grot. l. 1. c. 1. §. 3. *R.* Aliud est ex æquo inter se viventium, quod æquatorium: aliud ejus qui regit & qui regitur, qua tales sunt, quod rectorium vocatur.

VII. *Unde hæc divisio justæ probatur?*

Grot. l. 2. c. 1. §. 23. *R.* Quia societas alia est æqualis, ut inter fratres, cives, amicos, foederatos. alia inæqualis, ut inter matrem & uxorem, patrem & liberos, dominum & servum, regem & subditos.

VIII. *Quæ est secunda juris significatio?*

Grot. l. 1. c. 3. §. 7. *R.* In secunda significatione, jus est qualitas moralis, personæ competentis, ad aliquid juste habendum vel agendum.

IX. *An hæc qualitas moralis personæ tantum competit?*

Grot. d. l. *R.* Personæ tantum competit, etiam si rem interdum sequatur, i. e. etiam si propter rem competat, & ad quemcunque possessorem transeat. Sic servitutes prædiorum jura realia dicuntur, com-

comparatione facta ad alia mere personalia : non quia non ipsa quoque personæ competant, sed quia non alii competunt, quam qui rem certam habeat.

S. 3. l. de serv. vis. prad. pr. l. de usufr.

X. *Quotuplex est hæc qualitas moralis?*

R. Duplex. perfecta, quæ facultas; & minus perfecta, quæ aptitudo dicitur.

Grot. d. l.

XI. *Quid est facultas?*

R. Facultas, quam Jurisconsulti nomine sui appellant, est jus proprie & stricte dictum, quod actionem efficacem producit.

Grot. l. 1. c. 1. §. 5.

XII. *Quenam sub hac facultate, sive jure proprie dicto continentur?*

R. Potestas tum in se, quæ libertas dicitur, tum in alios, ut patria, dominica: dominium plenum & minus plenum.

Grot. d. l. l. 1. c. 3. §. 12. l. 2. c. 5. §. 1. & seqq. & §. 27. l. 10. 11. & 49. D. de verb. signif.

XIII. *Quotuplex est hæc facultas?*

R. Vulgaris, & eminentis.

Grot. l. 1. c. 1. §. 6.

XIV. *Quid est vulgaris?*

R. Quæ usus particularis causa comparata est.

Grot. d. l.

XV. *Quid eminentis?*

Grot. d. l.

R. Quæ superior est jure vulgari, utpote communitati competens in personas earumque res, boni communis causa.

Grot. d. l. XVI. *Cur dicitur hæc facultas eminentis superior vulgari?*

R. Quia vulgaris ab eminente dependet, quatenus regia potestas eminenter sub se habet maritalem, patriam, & dominicam potestatem; & in res singulorum majus est reip: dominium, ad bonum commune, quam dominorum singularium. Plura de hac eminenti facultate vid. l. 2. c. 2. *quest. 10. 11. & seq.*

Grot. l. 1.

c. 1. §. 7.

XVII. *Quid est facultas moralis minus perfecta?*

R. Facultas moralis minus perfecta sive aptitudo, est jus minus proprie dictum, quod jus habendi & petendi juxta alios producit.

Grot. l. 2.

c. 17. §. 2.

n. 2. §. 3.

XVIII. *Quæ justitiæ respicitur in facultate sive in jure stricte dicto?*

R. Justitiæ expletrix, sive commutativa, qua unicuique tribuitur, quod ipsi

ipsi tanquam uni ex singulis peculiariter debetur.

XIX. *Quæ in aptitudine sive in jure minus proprie dicto?*

R. Justicia attributrix, sive distributiva, qua unicuique tribuitur, quod ipsi in civitate debetur ex rebus communibus ideo quia civis est.

XX. *Quæ est tertia juris significatio?* Grot. l. 1.

R. In tertia significatione, jus idem valet quod lex, quoties vox legis largissime sumitur, ut sit regula actuum moralium obligans ad id quod rectum est. c. 1. §. 9.

XXI. *Quotuplex est jus?*

R. Est vel divinum, vel humanum.

XXII. *Quid est jus divinum?* Seld. l. 1.

R. Jus divinum est jus, quod auctore Deo latum est. c. 10.

XXIII. *Quotuplex est jus divinum?*

R. Est vel morale, vel positivum.

XXIV. *Quid est jus morale?*

R. Jus morale est jus, quod obligat omnes homines & omnes gentes.

XXV. *Jus morale quotuplex est?*

A 5 R. Vel

R. Vel est jus naturæ, vel jus gentium.

XXVI. *Quid est jus divinum positivum?*

R. Jus divinum positivum est jus, quod obligat certam gentem, e. g. Judæos, & est vel forense vel ceremoniale.

XXVII. *Quid est jus naturæ?*

Grot. l. 1. R. Jus naturæ est jus, quod Deus
c. 1. per rectam rationem inter omnes ho-
s. 10. n. 2. mines constituit propter honestatem
& turpitudinem.

Grot. l. 1. XXVIII. *Quæ dicuntur honesta?*

c. 1. s. 10. R. Honestæ dicuntur omnia, quæ
n. 2. Puff. cum natura societatis humanæ con-
inspic. Con-veniunt, & omnino requiruntur ad
trov. c. 5. s. ejus conservationem; ut amare Deum
6. & 7. ex toto corde, & proximum ut se ip-
Grot. l. 1. sum.
c. 1. s. 3. Becl. in
Proleg. p. 60.

Grot. l. 2. XXIX. *Quæ dicuntur turpia?*

c. 20. s. 44. R. Quæ non conveniunt cum na-
n. 3. 4. 5. 6. tura societatis humanæ, ordinem in
& s. 45. & ea tollunt, & omnino eam destruunt;
s. 46. n. 4. ut negare Deum vel verbis vel factis,
falsos Deos colere, inobedientia er-
ga

ga superiores, impietas in parentes, inhumanitas in proximum.

XXX. *Cur hæc ita determinantur ex natura societatis humanæ?*

R. Quia jus naturæ propter conservationem societatis humanæ & ordinatæ est latum: ergo quæ cum ea conveniunt, eamque conservant rectè dicuntur honesta, & quæ non conveniunt cum ea & eam destruunt, dicuntur turpia.

XXXI. *Quid, si quis negaret dari jus naturæ?*

R. Carneades antiquus Philosophus id olim negavit, & putavit omnia jura utilitatis tantum gratia esse lata: adeoque ius naturæ vel nullum esse, vel esse stultitiam, quia vult, ut sibi quis noceat alienis commodis consulens. Quæ opinio falsa est. 1. quia etiamsi nulla re indigeremus, jus naturæ futurum fuisset, latum cum ipsa humana natura, ut in societate ordinata tranquillè vitam transigere possemus. 2. Jus naturæ non vult, ut nobis noccamus & alienis

Grot. in Proleg. n. 5.

Proleg. n. 6.
 & l. 1. c. 2.
 §. 1. n. 6. 6.
 3. §. 3. n. 3.

nīs commodis consulamus; sed ut amemus proximum ut nos ipsos, & nostram utilitatem jungamus cum utilitate proximi nostri; seu non debemus tanti facere propriam utilitatem, ut propterea communia populorum jura negligamus: quod enim mihi licet in proximum, id ipsi licet in me. Sic populus jurā naturæ & gentium violans, suæ tranquillitatis in posterum rescindit munimenta 3. Sapientiæ, non stultitiæ est eò ferri, ad quod à natura nostra nos duci sentimus.

XXXII. Unde probatur dari jus naturæ?

R. I. Quia inter homines naturales dantur societates, ergo etiam naturale datur jus; nulla enim societas sine jure conservari potest, nec nuptialis, nec paterna, nec herilis &c. 2. Quia omnes homines, qui male quid egerunt etiam illi, qui vel legem à Deo expresse non acceperunt, vel quibus ab hominibus metus nullus impendit, vel quod Principes sint, vel quod

occul.

In Prolog.
n. 18.

Puff. l. 2. §. 10. in
med.

Grot. in
Prolog. n.

20. l. 3. c.
3. §. 2. n. 1.

occultissimè gesta res sit, terrentur in conscientia, ut vocant, & metuunt pœnam, ergo propter transgressionem legis, quæ non est alia, quam illa, quæ nata est cum ipsis & per rectam rationem à Deo in cordibus ipsorum lata.

XXXIII. *Jus naturæ quotuplex?*

R. Aliud est jus naturæ absolutum, quod omni tempore & omni loco hominem obligat; aliud est hypotheticum, quod præsupponit factum humanum, quo posito obligat, e. g. Deum colere, honestè vivere, sunt juris naturæ absoluti: homines enim semper & omni in loco Deo cultum debent, omnis homo omni tempore & loco honeste vivat: furtum Gros. l. 1. c. 1. §. 10. n. 4. non facere est juris naturæ hypothetici, quod præsupponit distinctionem dominiorum, quâ positâ, obligat; ante eam furtum non est.

XXXIV *Jus naturæ estne perpétuum an verò mutari potest?*

R. Jus naturæ est immutabile, adeo ut ne a Deo quidem mutari queat: licet

licet enim liberè ab initio hominem creaverit, tamen dum ipsum animal sociale creavit, & propterea hoc jus ipsi concreavit, quamdiu hominis naturam non mutat, tamdiu jus naturæ mutare non potest: & Deus non potest velle ut homo vivat in societate ordinata, & tamen tollere illud

Grot. l. 1. jus, quod ordinem constituit & con-
6. 1. §. 10. servat in societate. Dei enim potentia
n. §. Puff. ad impossibilia se non extendit.
l. 2 c. 3. §. 5.

XXXV. *Objectum juris naturæ an Deus mutare potest?*

R. Quia Deus est supremus Dominus & auctor vitæ & rerum nostrarum, de iis pro lubitu suo disponere potest: & si jubeat hominem occidi, non erit homicidium, quia exemit hunc hominem ex numero eorum objectorum, quæ comprehendebantur sub isto præcepto *non occidas*: si jubeat alicui auferri res suas, non erit furtum, quia objectum hujus præcepti *furtum non facias*, à Deo est mutatum. Et hæc mutatio objecti non est confundenda cum mutatione juris naturæ ipsius.

XXXVI.

XXXVI. *An bruta sunt capacia juris naturæ?*

R. Non. juris enim capax non est, nisi natura præceptis utens generalibus. Grot. l. 1. c. 1. §. 11. n. 1.

XXXVII. *Quomodo probatur aliquid esse juris naturæ?*

R. 1. Si ostendatur alicujus rei convenientia aut disconvenientia cum natura rationali ac sociali. 2. Quicquid apud omnes gentes, quæ ratione sua recte utuntur, i. e. ut ipsorum ratio conveniat cum natura, creditur esse juris naturæ: nam universalis effectus, universalem requirit causam, talis autem existimationis causa nulla alia videtur esse, præter sensum ipsum communem. Grot. l. 2. c. 1. §. 12. n. 1. aliter Sold. l. 1. c. 4. & 5. Puffend. l. 2. c. 3. §. 7. Boet. hic.

XXXVIII. *Quid tandem notandum circa jus naturæ?*

R. Quædam juris naturalis non propre dicuntur, sed, ut scholæ loqui amant, reductive, quibus jus naturale non repugnat. interdum etiam per abusionem ea, quæ ratio honesta, aut oppositis meliora esse indicat, etsi non debita, solent dici juris naturalis. Grot. l. 1. c. 1. §. 10. n. 3. l. 1. c. 4. §. 19. l. 3. c. 13. §. 4.

XXXIX.

. XXXIX. *Quid est jus gentium?**aliter**Grot. l. 1.**c. 1. §. 14.**aliter**Bœcl. c. 1.**§. 14 p. 169.**& Pufend.**l. 2. c. 3.**§. fin.**Grot. in**Proleg.**n. 17.*

R. Jus gentium est jus, quod Deus per rectam rationem inter omnes gentes propter communem necessitatem & utilitatem constituit.

XL. *Cur Deus hoc jus constituit?*

R. Quia in magna hac gentium civitate non requiruntur tantum jura, quæ ipsam constituunt & conservant; verum requiruntur & alia, quæ faciunt ut beatitudinem in ea & tranquillitatem consequamur majorem, & commodiorem.

XLI. *Quodnam ergo est fundamentum hujus juris?**Str. Synt.**Imr Civ.**Ex. 1. th.**55.**Grot. l. 2.**c. 5. §. 13.**16. 3.*

R. Communis inter omnes gentes utilitas & necessitas: sic apud omnes gentes utile ac necesse est, ut matrimonium inter fratres & sorores sit prohibitum, ut constituentur in unaquaque civitate certi magistratus, ut dominia distinguantur, ut sit libertas transeundi per territorium alterius, commercia exercendi, legatos mittendi, foedera faciendi, ut certis ritibus & certo modo bellum geratur &c.

XLII.

XLII. *An ergo jus naturæ & gentium non est idem?*

R. Non. 1. Jus naturæ est constitutum propter honestatem & turpitudinem; jus gentium propter communem necessitatem & utilitatem. 2. Jus naturæ omnino est immutabile; jus gentium mutari potest: vel potius non obligat, quando cessat ratio communis utilitatis & necessitatis; hinc tempore belli, quia nobis non est utile, ut hostis per territorium nostrum transeat, vel commercia in eo & per illud exercent, hoc jus gentium nos non obligat.

XLIII. *Quomodo probatur aliquid esse juris gentium?*

R. 1. Si contineat communem utilitatem vel necessitatem inter omnes gentes. 2. Si omnes gentes, quæ ratione sua rectè utuntur, i. e. quatenus illa convenit cum communi utilitate vel necessitate; aliquid dicunt esse juris gentium.

aliter
Gros. l. 1. c. 1. §. 240 n. 2.

B

XLIV.

XLIV. *Jus divinum positivum per Moſem datum, quem nam uſum habet in hac de jure belli & ſimilibus quaſtionibus?*

R. Lex Hebræa oſtendit, id quod ea lege præcipitur non eſſe contra jus naturæ. Nam cum jus naturæ ſit perpetuum & immutabile, non potuit a Deo, qui injuſtus nunquam eſt, quicquam adverſus id jus præcipi.

XLV. *Quid eſt jus humanum?*

Grot. in
Proleg. §. 17.
& lib. 1. c. 1.
§. 14:

R. Jus humanum eſt jus quod a po- teſtate civili, ſeu ab eo, qui habet majeſtatem, in propriam ſuæ civitatis utilitatem & neceſſitatem eſt latum.

XLVI. *Hoc jus an in decidendis quaſtionibus de jure belli adhibetur?*

Grot. in
Proleg. §. 25.
& 26. l. 1.
c. 1. in pr.
c. 3. §. 7.
n. 1.

R. Non. quia jus civile eos, qui ha- bent majeſtatem, & inter quos bella geruntur, non obligat: ſed tantum ſubditos iſtius majeſtatis, quæ tulit jus civile.

C A P U T II.

An bellare unquam juſtum ſit.

I. *An bellare liceat.*

II. *Quid ſint prima na-
tura.*

III. *An prima natura per
ſe ſufficiant ad proban-
dum jus natura.*

I. *An*

I. *An bellare unquam justum est?* Gros. l. 1.

R. **A**ffirmatur. 1. Quia prima natura a recta ratione disposita & determinata hoc permittunt & volunt: finis enim belli est vitæ membrorumque conservatio, & rerum ad vitam utilium aut retentio, aut acquisitio. 2. Quia recta ratio istam tantum vim inhibet, quæ societati repugnat, i. e. quæ jus alienum tollit, qualis non est vis bellica, nisi sit injusta. 3. Quia S. Scriptura hoc permittit, & bella probat; non tantum quia Deus Israelitis bellare mandavit contra septem populos ab ipsis exciendendos, unde & hæc bella Dei bella in Sacris literis nominantur: verum etiam quia Deus de modo gerendi belli populo suo leges generales ac perpetuas præscripsit Deut. 20. v. 10. 15. 4. Quia omnes gentes hoc statuunt. 5. Quia communis necessitas & utilitas inter omnes gentes id exigit.

II. *Quia diximus de primis naturis, quid sunt prima natura?* Gros. l. 1. c. 2. §. 1. n. 1. & l. 2. c. 17. §. 2.

R. Prima nature vocantur, quod simu-

simulatque natum est animal, ipsum sibi conciliatur & commendatur ad se conservandum, atque ad suum statum & ad ea quæ conservantia sunt ejus status, diligenda; alienatur autem ab interitu iisque rebus, quæ interitum videntur afferre: hinc singulis animalibus vires sunt a natura attributæ, ut sibi tuendis juvandisque sufficiant:

dist. cap.
§. 1. n. 4.

Sentit enim vim quidque suam, qua possit abuti:

Cornua nota prius vitulo quam frontibus extant.

Illis iratus petit atque infensus inurget.

III. *An hæc prima naturæ per se sufficiunt ad probandum jus naturæ?*

R. Non. nisi convenient cum ipsa ratione quæ corpore est potior, atque hæc convenientia, in qua honestum sit propositum, pluris est facienda, quam ad quæ sola primum animi appetitio ferebatur; quia prima naturæ commendant nos rectæ rationi, quæ nobis carior esse debet quam illa, a quibus ad eam venerimus. CA-

Grot. l. 1.
c. 2. §. 1.
n. 2.

CAPUT III.

Belli partitio in publicum, privatum,
& mixtum. Summi imperii explicatio

- I. *Qua sit prima belli divisio.*
- II. *Quid sit bellum publicum.*
- III. *Quid privatum.*
- IV. *Quid mixtum.*
- V. *An post instituta judicia publica bellum privatum licite geri possit.*
- VI. *Quando bellum privatum sit permissum.*
- VII. *Quot modis & quando cesset iudicium.*
- VIII. *Quotuplex sit bellum publicum.*
- IX. *Quid sit bellum solenne.*
- X. *Quid minus solenne.*
- XI. *Quando minor magistratus possit bellum gerere.*
- XII. *An injuriam invasionis persequi & vindicare possit.*
- XIII. *An non sufficiat conjectura voluntatis.*
- XIV. *Quid si ipsi concedatur facultas belli inchoandi.*
- XV. *An ad tuendam plebem & excercendam jurisdictionem habeat jus belli.*
- XVI. *Quid sit majestas.*
- XVII. *Cur dicatur summa.*
- XVIII. *An actus ejus a nemine possint reddi irrisi.*
- XIX. *Quotuplex sit subjectum majestatis.*
- XX. *Quid commune subjectum.*
- XXI. *An populi, qui in alterius ditionem concesserunt, habeant majestatem.*
- XXII. *Quid si plures populi unum habeant caput, an singuli majestatem retineant.*
- XXIII. *Unde hoc constet.*
- XXIV. *An durante domo regnatrice populus habeat majestatem.*
- XXV. *An civitates aristissimo foedere junctae singula retineant majestatem.*
- XXVI. *Quid sit subjectum majestatis proprium.*
- XXVII.

- XXVII. *Cur vocetur proprium*
- XXVIII. *Quae sint jura Majestatis.*
- XXIX. *Cur quidam admittant majestatem realem.*
- XXX. *Unde probetur majestatem non esse populi.*
- XXXI. *An hac tantum in monarchiis obtineant.*
- XXXII. *An populus, quia regem constituit, rego sit superior.*
- XXXIII. *An populus, quia omne regimen eorum causa qui reguntur est comparatum, sit supra regem.*
- XXXIV. *An rex maleimperans non subjiciatur populo.*
- XXXV. *An ex nomine & externa administrationis specie de summa potestate judicari possit.*
- XXXVI. *An ex imperii delatione per electionem aut successionem.*
- XXXVII. *An imperium summum diverso modo haberi possit.*
- XXXVIII. *An detur monarcha temporarius.*
- XXXIX. *Quomodo imperia possint esse in patrimonio.*
- XL. *An populus alienari possit.*
- XLI. *An jus regendi populum devictum sit in patrimonio populi.*
- XLII. *An regna populi voluntate delata alienari possint.*
- XLIII. *An summitas imperii distingui possit ab habendi plenitudine.*
- XLIV. *Quorum sit tutela, cum rex potestate fungi non potest.*
- XLV. *An rex promittens aliquid Deo aut subditis retineat summum imperium.*
- XLVI. *Quid si addatur, si rex fidem fallat ut tum regno cadat.*
- XLVII. *An summum imperium dividi possit.*
- XLVIII. *Quid si populus futuro regi aliquid imperet per modum manentis praeccepti, aut si quid sit additum, quo intelligatur regem cogi aut puniri posse.*
- XLIX. *Si talis partitio instituat, qualis sit resp.*
- L. *An ex tali statu bicipiti non oriantur multa incommoda.*
- LI. *Quid si reges acta sua ase-*

de senatu probari volint.

LII. An inaequaliter foederatus summum imperium habeat.

LIII. An ipsi tale inaequale foedus expediat.

LIV. An summum imperium habeant qui certi quid pensitant.

LV. An illi, qui noxu seu-

dali tenentur.

LVI. An ex administrandi modo summum imperium semper dignosci possit.

LVII. Unde probetur modum administrandi ab ipso summo imperio deversum esse posse.

I. Quae est belli prima & necessaria partitio?

R. Bellum aliud est privatum, aliud publicum, aliud mixtum.

II. Quid est bellum publicum?

R. Bellum publicum est, quod geritur auctore eo, qui habet jurisdictionem, i. e. summum imperium, vel interdum imperium summô minus.

Gros. l. 1.

c. 3. §. 1.

n. 1. & §. 4.

n. 3.

III. Quid est privatum?

R. Bellum privatum est, quod geritur a privato in privatum, e. g. a viatore in latronem.

dis. c. 3.

§. 1. n. 1. c. 4.

§. 1. n. 1.

IV. Quid est mixtum?

R. Quod ex una parte est publicum, ex altera privatum, e. g. quod privatus gerit in eum, qui summo utitur imperio, at non in se; aut quod summum

dis. c. 4.

§. 2.

B 4 im-

imperium habens gerit in privatos sibi non subjectos.

V. *An post instituta judicia publica bellum privatum licite geri potest?*

Grot.

diſt. c. 3.

ſ. 1. n. 2.

l. 2. c. 1.

ſ. 14. in ſin.

R. Non potest, nisi certis in casibus: quia 1. frustra instituta esset judiciorum auctoritas. Et non est singulis concedendum, quod per magistratum publicè potest fieri, ne occasio sit majoris tumultus faciendi. 2. Quia legum nulla esset reverentia; ideo enim latae sunt, ut nihil manu, nihil proprio ageretur impulsu: quid enim a bellica confusione pax tranquilla distat, si per vim litigia terminantur? Et vim vocant leges, quoties quis id, quod deberi sibi putat, non per judicem reposcit.

diſt. 1. c. 3.

ſ. 1. n. 2.

in ſin.

VI. *Qui sunt isti casus, ubi bellum licite inter privatos geri potest?*

diſt. c. 3.

ſ. 2. n. 1.

l. 2. c. 1.

ſ. 2.

R. Ubi judicia cessant: nam lex vetans sine iudicio suum consequi, intelligi commode debet, ubi copia est iudicii: nam ubi judicia deficiunt, incipit bellum.

VII. *Quot modis cessat iudicium?*

R.

R. Duobus: momentanee, aut continue. Momentanee, quando eo ipso momento vel tempore, quo vi certatur, non potest iudex expectari sine certo periculo aut damno, e. g. in necessaria defensione suæ vitæ.

Continue, quando non tantum eo momento quo vi decertatur, iudicis copia haberi non potest, verum etiam tempore successivo: idque aut jure, aut facto; jure, si quis versetur in locis, ubi nulla est civitas, neque spes sit, adversam partem venturam in locum, ubi civitas est, ut si versemur in insulis vacuis, solitudine, mari, aut locis non occupatis. facto, ut si quidem versemur in loco, ubi iudicis copia haberi potest, sed subditi non audent iudicem, & nullo jure recusent pati executionem fieri, vel si iudex aperte dicat, se mihi non administraturum jus, aut malitiose de die in diem, de anno in annum protrahat.

VIII. *Quotuplex est bellum publicum?*

R. Duplex. solenne, & minus solenne.

IX. *Quid est solenne?*

Grot. l. 3.

c. 3. §. 7.

D. 2. §. 3.

4. §. 5.

Puf. l. 3. c. 6.

§. 9.

Grot. diſt.

c. 3. §. 4.

n. 2.

R. Quod geritur auctore eo, qui summam potestatem habet in civitate, & cui ritus quidam adsunt, scilicet denunciatio.

X. *Quid minus solenne?*

R. Quod ritibus illis carere potest, & geri in privatos, & auctorem habere magistratum.

XI. *Quando minor magistratus potest bellum gerere?*

diſt. c. 3.

§. 4. n. 3.

Covring de

ſu. Imp.

c. 19.

R. Si ita præſens ſit periculum, ut tempus non ferat eum conſuli, qui ſupremum in civitate jus habet, neceſſitas facultatem ſe defendendi concedit. Sic proreges, præſides provinciarum, præfecti caſtrorum &c. in caſu neceſſitatis contra aliorum invaſionem jure ſe defendunt, & videtur ſummum imperium habens maluiſſe civitatem quacunque ratione ſalutem ſuam procurare, quam ab hoſtibus capi.

XII. *Si rex injuriam invaſionis perſequi negligat, an eam perſequi & vindicare poſſunt?*

Grot. diſt.

c. 3. §. 3.

n. 9. in ſu.

R. Non. quia bellum offenſivum tan-

tantum geritur auctore eo, qui habet summam potestatem.

XIII. *An hic non sufficit conjectura voluntatis, e. g. si occasio detur eas feliciter vindicandi?*

R. Non. quia non sufficit videre, Gros. dist. 2.3. §.5. n.3. Puf. l. 8. c. 6. §. 11. quid hoc rerum statu summam potestatem habenti, si consulatur, placitum sit, sed videndum, quid ille, ubi res moram fert, aut dubiam habet deliberationem, se inconsulto cupiat fieri: & licet hoc tempore & tali rerum statu forte voluntas imperantis esset, ut bellum gereretur, tamen, quia si unusquisque magistratus hujus rei iudicium ad se traheret, perpetuis periculis civitas exponeretur, quibus tamen ex natura & fine ejus est occurrendum, hoc permitti non debet. Imo, vel hoc summum imperium habenti displiceret, quod minister limites muneris sui excederet.

XIV. *Sed si in imperio latè patente inferiores potestates belli inchoandi concessam habeant facultatem?*

R. Si hoc fiat, jam sane censendum Gros. dist. 6.3. §.9. n.2. crit,

erit, bellum geri ex vi summæ potestatis; nam quod faciendi quis jus alii dat, ejus ipse auctor censetur.

XV. *An extra hos casus non habent potestatem gerendi bellum, scilicet ad tuendam plebem & exercendam jurisdictionem si vis occurrat?*

Ziogl. ad
Grot. l. 1.
c. 3. §. 4.
n. 1.

Pufend. l. 8.
c. 6. §. 10.
aliter

Grot. l. 1.
c. 3. §. 4.
n. 2. & 3.

in Proleg.
§. 25.

R. Ad tuendam plebem & jurisdictionem exercendam non opus habent jure belli, sed modico imperio seu facultate ad coercendos refractarios, quæ concessa est omnibus, qui habent jurisdictionem; & si eorum tantus sit numerus, ut iis compescendis lictores aut apparitores non sufficient, rectè summæ potestatis judicium super tali negotio expectant, hæc enim plebem tuetur, magistratus jurisdictionem exercet. Neque tamen propriè hæc vis coactiva, quam majestas rebellibus & refractariis opponit, bellum dici potest, quia hoc est inter pares, aut qui tales esse volunt.

XVI.

fruendi & communis utilitatis causa sociatus: seu est societas magna ex pluribus minoribus composita, omnis pene sufficientiæ finem habens.

XXI. Populi qui concesserunt in alterius ditionem, habentne majestatem?

*Gros.
diß. 5. 7.
n. 2. l. 2.
c. 9. §. 6.*

R. Non. quia non sunt civitas per se, aut cœtus perfectus liberorum hominum, sed membra minus digna perfectæ civitatis, in cujus ditionem concesserunt, ut sunt provinciæ Romanorum, & quæ incorporantur, ut dicunt, regno alterius.

XXII. Si ergo plures sint populi, qui singuli perfectum cœtum constituunt & unum caput habent, an singuli retinent majestatem?

*diß. 5. 7.
n. 2. l. 2.
c. 9. §. 9.*

R. Affirmatur. in morali enim corpore eadem persona potest esse caput plurium & distinctorum corporum diversa ratione considerata; secus ac in corpore naturali.

XXIII. Unde hoc constat?

*Gros. diß.
5. 7.
n. 2. l. 2.
c. 9. §. 9.*

R. Hujus rei certum indicium esse potest, si extincta domo regnatricis imper-

imperium ad quemcunque populum
seorsim revertatur.

XXIV. *Ergone durante domo regna-
trice civitas ipsa seu populus non
habet majestatem?*

R. Qui agnoscunt duplicem maje- Limn.
ad capit.
Rudolph. II.
art. 32. p.
533. Gros.
diff. 5. 7.
n. 2. Bacl.
Inst. Pol.
l. 2. c. 1.
p. 94. &
seqq. Erid.
Hor. 2. Pol.
c. 1. 5. 10.
aliter Pn-
fund. l. 7.
c. 3. 5. 3. &
699.
statem, realem scilicet & personalem,
affirmant quæstionem: ii, qui agnos-
cunt saltem unam in una civitate, ne-
gant; quorum opinio verior est. 1.
quia omne primum & summum de-
bet esse solum. 2. quia in democra-
tia hæc pluralitas ostendi non potest.
3. quia jura majestatis realis à juribus
majestatis personalis diversa non dan-
tur: & simulac à civitate transit in
personam imperantis, desinit esse rea-
lis: sicut dum desinit esse personalis,
iterum fit realis, & à Deo, ad quem
revertitur, tanquam suam causam ef-
ficientem proximam & solam, populo
iterum confertur.

XXV. *Civitates artissimo fœdere
junctæ an singule retinent ma-
jestatem?*

R. Quia manent circus perfectus, Gros.
diff. 5. 7.
n. 2. in fine
l. 2. c. 9.
reti-5.9.

retinent sua jura, leges, & libertatem, etiam retinent majestatem.

XXVI. *Quod est subjectum majestatis existentiae seu proprium?*

R. Ipsi imperantes, in quibus majestas existit, & per quos omnia in civitate disponuntur & diriguntur proprio nomine; persona una, pluresve, pro cujusque gentis legibus ac moribus.

Grot.

lib. 1. c. 7.

n. 3.

XXVII. *Cur vocatur proprium?*

R. Quia ab eo resp. denominantur, & per illud à se invicem differunt: scilicet, si unus habeat majestatem, vocatur monarchia; si plures, aristocrazia; si omnes democratia; si & unus & plures, vel unus & omnes, vel unus, plures, & omnes, resp. mixta.

XXVIII. *Quot sunt jura majestatis?*

R. Quia majestas est potestas seu jus, tanquam res incorporalis, dividi non potest, sed est indivisa in se, & sic est unicum jus majestatis, quod à varietate objectorum varia accipit nomina, e. g. vocatur jus legislatorium, quando leges facit: jus constituendi magistra-

Frid.

Horn. l. 2.

c. 2. §. 2.

Grot. l. 1.

c. 3. §. 6.

n. 2.

stratus, quando magistratus constituit &c. Hinc pro nostro concipiendi modo possunt constitui tria, ad quæ reliqua omnia reducuntur: imperium in personas, dominium in res, & regimen univèrsi.

XXIX. *Diximus supra, quosdam admittere majestatem realem, in quem finem hoc statuunt?*

R. Ut ostendant, ubique & sine exceptione summam potestatem esse populi, ita ut ei reges, quoties imperio suo male utuntur, & cœercere & punire liceat: quæ sententia multis malis causam dedit & dare etiamnum potest, penitus animis recepta.

Limn. di. 2. capis. vid. quæst. 21. Gros. l. 1. c. 3. §. 8. n. 1.

XXX. *Unde probatur majestatem non semper esse populi?*

R. 1. Per ea, quæ supra dicta sunt. 2. Quia populus nunquam concessit potestatem regi, quam nunquam habuit, sed solus Deus: & populus liber regem sibi eligendo, inter manus Dei, a quo proximè accepit, eam resignat, postquam a populo rex est electus, eam regi confert. 3. Quia rex est Dei

Frid. Horn. d. l. vid. quæst. 24. in fin.

C vica-

vicarius, non populi, ergo a Deo, non a populo accipit suam potestatem.

4. Populus liber sibi potest eligere qualem vult gubernationis formam, ita

Grot. l. 1. §. 8. n. 2. ut regendi sui jus ita in alium velit transferri, ut nullam ejus juris partem sibi retineat: neque ex præstantia hujus vel illius formæ, sed ex voluntate jus metiendum est, e. g. si in tantum periculum adductus alia lege,

dis. §. 8. n. 3.

qui se defendat, reperire non possit: neque ex incommodis, quæ hinc sequuntur, aut sequi possunt, judicandum; nam qualemcunque formam gubernationis animo finxeris, nunquam

dis. §. 8. n. 1. in fin.

incommodis aut periculis carebit, aut hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his mittenda. 5. Quia jus regendi populum bello acquiri potest. 6.

dis. §. 8. n. 6. n. 8.

Quia tum sacra, tum profana historia hoc testantur.

XXXI. *An hæc ita se habent tantum in monarchiis, an vero etiam in aliis rerumpp: formis?*

Grot. dis. §. 8. n. 6. n. 7.

R. Idem jus eademque ratio est procerum, qui plebe exclusa civitatem regunt;

regunt; & populi, qui alios sub se populos habet.

XXXII. *At v. populus quia regem constituit, ergo rege est superior?*

R. Constituens constituto est superior, quando constitutionis effectus perpetuo pender a voluntate constituentis, ut si constituens non tantum constituat personam, verum etiam conferat potestatem; sic rex constituens magistratum eo est superior, quia non tantum magistratus personam constituit, verum etiam potestatem ei confert: secus quando constitutio quidem ab initio est voluntatis, sed postea effectum habet necessitatis; quomodo mulier sibi virum constituit, cui parere semper necesse habet, quia potestatem maritalem ei non confert, sed Deus, qui est causa omnis ordinis inter imperantes & parentes in societatibus politicis. Quo accedit, quod non omnes reges scilicet imperantes constituentur a populo, quod exemplis gentium bello devictarum satis intelligi potest.

XXXIII. *An non ideo populus rege est superior, quia omne regimen eorum causa qui reguntur, non qui regunt, est comparatum?*

*Grot. d. §. 8.
n. 14. Ziegl.
hic; sed non
bons.*

R. Plures hoc affirmant ex finis nobilitate. Verum universaliter verum non est, omne regimen ejus qui regitur causa esse comparatum; sic imperia, quæ victoriâ parta sunt, possunt esse comparata ad imperantium utilitatem; possunt quædam utilitatem respicere tam ejus qui regit quam ejus qui regitur; ut cum populus impotens sibi tuendo regem potentem imponit. 2. Non sequitur quod illi inferunt, propterea populum imperantibus esse superiorem, nam & tutela pupilli causa reperta est, & tamen tutela est potestas in pupillum. Verum quidem est, tutorem removeri posse, si rem pupilli male administret, non autem regem seu imperantes, quia tutor superiorem habet, non vero rex seu imperantes; horum enim peccata Deus sibi curæ peculiari esse testatur, qui ea aut vindicat, si ita opus judicet,

cet, aut tolerat in poenam aut explorationem populi. Nec refert, quod populi interdum puniti legantur ob regum peccata: non enim id eo evenit, quod populus regem aut non puniret aut non reprimeret, cum enim sit inferior, nec potest, nec tenetur ea prohibere aut punire, sed Deus summo dominio, quod in vitam necemque singulorum habet, uti potuit in poenam regis, cujus supplicium est subditis orbari.

Grot. d. 5. 8.
n. 16. Puf.
l. 7. c. 6.
§. 6.
Grot. l. 2.
c. 21. §. 7.
14. & 17.

XXXIV. An non tunc demum populus universus subjicitur regi dum bene imperat, & dum male imperat rex populo subjicitur?

R. Si hoc diceretur, non facienda ob regis imperium mala, seu ea, quae manifeste sunt iniqua, verum diceretur, quia Deo magis est obediendum, quam hominibus: sed inde non sequitur, ergo populus universus regem coërcere vel punire potest: & actuum bonitas vel malitia, quia concernunt virtutes vel particularia vitia, apta non sunt, ut partes imperii distinguant,

Grot. l. 1.
c. 3. §. 9.
l. 2. c. 26.
§. 3.
Fr. Hor.
l. 2. c. 12.
§. 6. & 7.

quant, seu ut populo communicent
majestatem: & si populo alicui pro-
positum fuisset partiri cum rege im-
perium, fines certe potestati utriusque
assignari debuissent tales, qui co-
gnosci facile possent, ex locorum,
personarum, aut negotiorum discrimi-
mine.

Grot. d. 5. 9.
n. 1. in fin. &
epd. c. 5. 17.

XXXV. *An ex nomine & externa
specie administrationis potest judi-
cari de summa potestate?*

Grot. l. 1.
c. 3. §. 10.

d. 5. 10.
n. 2. & 3.
Limp.
Tom. 4.
Addit. l. 2.
s. 1. p. 200.

Grot. d. 5. 10.
n. 4. Bæch
in Com-
ment. h. 1.

R. Prima cautio hæc sit, ne decipiamur ambiguo nominis sono, aut rerum externarum specie: sic veteri Germaniæ reges erant, quos Tacitus præfuisse ait auctoritate suadendi, non potestate: contra Romani Imperatores postquam palam & sine ulla dissimulatione regnum liberrimum tenuerunt, principes tamen vocabantur: sed & insignia regiæ majestatis in liberis quibusdam civitatibus tribui principibus solent. Item & comitia ordinum alibi sunt tantum majus regis consilium, alibi de majestate participant, alibi etiam jus habent de actis principis cognos-

gnoscendi atque etiam leges præscribendi, quibus princeps teneatur.

XXXVI. *An discrimen summi imperii & summo minoris petendum ex imperii delatione per electionem aut successionem?*

R. Negatur. successio enim non est titulus imperii, qui imperio formam assignet, sed veteris continuatio, jus enim ab electione familiæ coeptum succedendo continuatur; quare quantum prima electio tribuit, tantum defert successio: seu electio & successio sunt tantum modi perveniendi ad imperium; seu modi, quibus designamus personas quæ imperare debent, imperium autem ipsum non conferunt.

Grot. di A. §. 10. n. 5.

Frid. Horn. de civit. l. 2. c. 9. §. 1. fin.

XXXVII. *An ergo imperium summum diverso modo haberi potest?*

R. Altera cautio hæc esto, aliud esse de re quærere, aliud de habendi modo: sic alii habent summum imperium jure pleno proprietatis seu in patrimonio, ut qui justo bello id quæsi verunt,

Grot. l. 1. c. 3. §. 11.

aut in quorum ditionem aliquis populus ita se dedidit, ut nihil de maiestate retineret: alii non, seu regnum non habent in patrimonio, ut reges tam qui primi eliguntur, quam qui electis legitime succedunt: alii jure temporario.

XXXVIII. *An datur monarcha temporarius?*

R. Affirmatur, quia rerum moralium natura ex operationibus cognoscitur: quare quæ facultates eisdem effectus habent, eodem nomine nuncupandæ sunt. Sic si quis rogatus, ut, si alteri nascantur liberi, regnum iis restituat, ante eorum nativitatem maiestatem habet, quia omnia in civitate independenti ab hominibus potestate proprio nomine disponit, neque ipsius actus ab ullo homine irriti reddi possunt, & dum regnum restituit, non vi superiori ab homine coactus, sed ad fidem quam defuncto dedit exsolvendam hoc facit. Exempla Dictatoris Romani, curatorum qui regibus dantur dum impuberes sunt, aut furore aut capti-

aliter Gros.

l. 1. c. 3.

§. 11. n. 2.

Bæcl. in

Pol. 2. c. 1.

pag. 198.

& comment. h. l.

Gros. l. 1.

c. 3. §. 12.

n. 4. Puff.

l. 7. c. 6.

§. 15. in fin.

Bæcl. in

Comment.

h. l.

captivitate impediuntur, nihil pro- aliter Gros.
 bant, quia Dictator Romanus & tales b. l. Fr.
 curatores magistratus sunt, ab aliis ho- Horn. l. 2.
 minibus dependent, & omnia non no- c. 10. §. 3.
 mine proprio sed alieno agunt; imò Conring. de
 interdum ipsorum actus possunt reddi Regno §. 4.
 irriti vel a populo, vel a rege, & sic eos Ziegl. de jur.
 non exercent ut rex optimo jure. Majest. l. 1.
c. 1. §. 4.

XXXIX. *Quomodo imperia possunt
 esse in patrimonio, cum liberi ho-
 mines non sint in commercio?*

R. Natura quidem liberos homines
 constituit extra commercium; quia
 quicquid est in commercio, potest æ-
 stimari certo pretio, & liberi homines
 certo pretio æstimari non possunt, aut Pufend. l. 5.
 si æstimentur, non amplius sunt liberi, c. 1. §. 5.
 sed sunt servi: verum jus imperandi
 est in patrimonio & in commercio.

XL. *Atqui populus sæpe alienatur,
 & quicquid alienatur seu
 venditur est in commer-
 cio & certo pretio
 æstimatur?*

R. Proprie non ipsi homines alienan- Gros. l. c. 34
 tur, sed jus perpetuum eos regendi, §. 12. n. 19

qua populus sunt, seu potius, jus habendi majestatem alienatur.

XLI. *Imo hoc jus videtur esse in patrimonio populi, quia rex illud non sine civium sanguine ac sudore quaesivit.*

Grot. l. 1. c. 3. §. 12. n. 3. Hot. tom. illustr. quest. 1. Grot. l. 2. c. 6. §. 11. **R.** Fieri i. potuit, ut rex ex sua privata substantia exercitum aluerit. 2. aut ex fructibus ejus patrimonii quod principatum sequitur, qui ipsius sunt, licet patrimonium sit populi, & sic evenire potest, ut rex in quosdam populos imperium habeat proprio jure, ita ut alienare etiam possit.

XLII. *Regna, quæ populi voluntate delata sunt, possuntne alienari?*

Grot. l. 1. c. 9. §. 13. n. 2. Alber. Gent l. 3. c. 15. p. 608. Grot. l. 2. c. 7. §. 15. l. 2. c. 6. §. 9. in fin. l. 2. c. 6. §. 4. in fin. **R.** Non est præsumendum, eam fuisse populi voluntatem, ut alienatio imperii regi suo permetteretur; quia ideo hunc regem & interdum ipsius familiam elegit, ut exerceret summum imperium per se, non per quemvis alium, & sic hoc jus ex primæva voluntate, dum in societatem coiverunt, metiendum est.

XLIII. *Diximus modum habendi summum*

sumum imperium distinguendum ab imperio ipso, anne ergo summus imperii potest distinguui ab habendi plenitudine?

R. Dicunt hoc adeo verum esse, ut non modo pleraque imperia summa non plene i. e. non in patrimonio habeantur, sed & multa non summa habeantur plene i. e. in patrimonio, ut marchionatus, comitatus, quæ propterea facilius quam regna vendi & testamento relinqui soleant. Nos distinguimus, si per vocabula, *plene habere*, intelligatur, ut quis non solus summum imperium, sed commune cum aliis habeat, bene dicitur; verum, si intelligatur, ut non habeat omnia jura majestatis, falsum est. Quia quicquid est summum, a nemine dependet, & quicquid a nemine dependet, nullos habet limites & plenum est, licet interdum commune & conjunctum cum aliis qui participant de summo imperio; sic Imperatoris nostri gloriosissimi imperium est summum & plenum, licet non solus habeat majestatem in Imperio R. G. sed conjunctim cum

Gros. l. 1. c. 3. §. 14.
Instit. Jur. Publ. l. 1. tit. 7. in fin.
2. Feud. 10. & Bischius ibi. Struv. Syn. I. F. c. 13. aph. 124. & 13.
 Sta.

Statibus Imperii: marchionatus, comitatus &c. nec omnino summa sunt, nec plena, quia sunt feuda Imperatoris & Imperii, & sic imperium in iis est dependens & minus plenum, nec ita facile vendi & testamento alienari possunt.

XLIV. *Quorum est tutela, cum rex aetate, aut morbo impeditur sua fungi potestate?*

Grat. l. 1. c. 3. §. 15.

R. In regnis non patrimonialibus tutela eorum est, quibus lex publica, aut ea deficiente, consensus populi eam mandat. In regnis patrimonialibus eorum, quos pater aut propinqui elegerint. Quamvis & in non patrimonialibus tutela testamentaria locum habeat, exempla vid. in A. B. tit. 7. in tutela Serenissimorum Electorum I. R. G.

Inst. Jur. Publ. l. 3. tit. 11. §. 4. & 5.

XLV. *Imperium desinitne esse summum, si imperaturus promittat aliqua aut Deo, aut subditis?*

R. Si promittat Deo aut subditis de observatione juris divini vel naturalis & gentium, ad quam omnes reges tenentur, etiamsi nihil promiserint, e.
g. ju-

g. justitiam omnibus æqualiter administrare &c. summum imperium nec definit, nec commune fit cum aliis: verum si promittat de regulis quibusdam exercendi summum imperium, ad quas sine promisso non teneretur, videndum an promissio tantum cadat in exercitium actus, e. g. nolo gerere bellum sine communicato cum statibus regni consilio, adhuc & summum manet imperium & solus retinet: si promissio cadat etiam directè in ipsam facultatem, e. g. nec volo nec possum gerere bellum nisi consensu statuum, Wir sollen und wollen / summum quidem manet imperium, sed solus non retinet, qui facultatem communicat cum statibus regni. Hinc si contra prius promissum faciat, actus tantum erit injustus; si contra posterius, etiam erit nullus, propter defectum facultatis, quam solus non habet, non ex vi superiori.

*Boecl. in
Comm. h. l.
Puff. l. 3. c.
6. §. 1. aliter
Grot. l. 1. c.
3 §. 16. n. 2*

XLVI. *Quid si addatur, si rex fidem fallat, ut tum regno cadat?*

*Boecl h. l.
aliter Grot.
l. 1. c. 3. §.
16. n. 4. &
5. & l. 2. c.
20. §. 1. & 2.*

¶. Si talis lex commissaria in delatione

latione regni adjiciatur, definit summum imperium habere, quia 1. se subicit judicio populi vel statuum regni. 2. quia poena infligitur a superiore, propter transgressionem legis, quam præscripsit.

XLVII. *An summum imperium dividi potest?*

Grot. l. 1. c. 3. §. 17. n. 1.

R. Summum imperium unum quid est ac per se indivisum, quia est potestas seu jus & sic res incorporalis, fieri tamen interdum potest, ut dividatur per partes, ut vocant, potentiales, seu objectum ejus dividi potest. e. g. in Imperio R. G. dignitates per universum Imperium conferuntur a solo Imperatore, leges universales feruntur

Instr. Pac. Ofn. art. 8. n. 2.

ab Imperatore & omnibus Imperii Statibus in comitiis. Dividi etiam potest per partes subjectivas, seu ut subjectum existentiae dividatur, e. g. in Imperio R. G. subjectum existentiae majestatis Imperator solus est in reservatis suis; in juribus comitialibus Imperator & Status Imperii simul. Etiam ratione locorum, & ratione temporis,

Boeckl. in Comm. ad Grot. l. 1. c. 3. §. 17. n. 1. Puff. l. 7. c. 6. §. 15. in fin.

c. g.

e. g. hic in oriente, illi in occidente, hic hoc tempore, illi alio tempore imperent.

XLVIII. *An talis partitio instituitur si quid populus adhuc liber futuro regi imperet per modum manentis præcepti, aut si quid sit additum, quo intelligatur, regem cogi aut puniri posse?*

ꝛ. Non, sed populus solus habet summum imperium, rex tantum titulum: quia is, cui præcipimus, inferior est, ut & is qui puniri potest: par enim in parem non habet imperium, sed superior in inferiorem, & coactio moralis seu civilis semper fit a superiore, secus quam physica, ibi enim cogit qui fortior est, non qui superior dignitate aut potestate.

Vid. quæst. 45. aliter Grot. l. 1. c. 3. §. 17. n. 1.

Grot. l. 2. c. 20. §. 3. n. 2.

Boecl. Inst. Pol. l. 2. c. 2. in Com. h. l. aliter Bodinus, l. 20. 1. Gassend. in Phil

XLIX. *Quando talis partitio instituitur, ut ante diximus, qualis est respublica?*

ꝛ. Est resp. mixta, quia ubi subjecta majestatis existentiae miscentur, ibi fit resp. mixta; a subjecto enim existentiae resp. denominatur. Si unus imperet,

Mor. p. 146. Fr. Horn l. 3. c. un. § 3. Puff. l. 7. c. 4. §. 13.

ret, est monarchia &c. vid. quæst. 27.

L. *Sed talis status biceps multa incommoda defert in civitatem?*

R. In civilibus nihil est, quod omni

Græc. l. 1. c. 3 §. 17. n. 2. ex parte incommodis careat, & jus non ex eo, quod optimum huic aut illi videtur, sed ex voluntate eorum, qui in civitatem coëant, metiendum.

LI. *Si reges acta quædam sua nolint esse rata, nisi a senatu aut alio cœtu aliquo probentur, eritne partitio & resp. mixta?*

Græc. l. 1. c. 3 §. 18. Boecl. in Com. h. l. R. Non, sed est tantum simulacrum reip. mixtæ: quia facultas imperandi sic non communicatur cum senatu, aut alio cœtu aliquo, sed tantum modus administrandi; & quæ acta cum in modum rescinduntur, intelligi debent rescindi regis ipsius imperio, qui eo modo sibi cavere voluit, ne quid fallaciter impetratum pro vera ipsius voluntate haberetur. Simile quid est, si rex non subscribere velit, nisi prius subscriptum videat a suo cancellario, cujus fidem in omnibus perspectam habet.

LII.

LII. *An inæqualiter fœderatus summum imperium habere potest?*

R. Aut fœdus conjunctum est cum imminutione summi imperii: ut si facultas imperandi vel plane transferatur in confœderatum, vel communicetur, e. g. ne cui bellum faciat confœderatus injussu alterius, facultas imperandi in ipsum est translata: qui Gros. l. 2. c. 15. §. 7. n. 1. & 2. enim me jubet, me superior est. Aut est sine imminutione imperii, ut si quis promittat confœderato, se certis locis arces non ædificaturum, se non navigaturum certo loco &c. facultas enim castra exstruendi & munimenta, navigandi facultas penes ipsum manet, licet exercitium ex pacto restringatur, ut ubique hoc non possit. Huc refer fœdera protectionis & advocatiæ. Item, dum populus populo reverentiam & honoris signa quædam exhibere promittit. Gros l. 1. c. 3. §. 21. n. 1.

LIII. *At sæpe qui superior est in fœdere, si is potentia multum antecellat, summum imperium usurpat?* Gros. l. 1. c.

R. Verum est, præsertim si fœdus sit 3. §. 21. n. 10.

D

per-

perpetuum & cum jure præsidia inducendi in oppida. Hinc ad prudentiam civilem pertinet in tractandis consiliis circa istiusmodi fœdera & clientelas cautè incedere: non enim inepte vulgo dicitur, clientelam primum ad servitutem esse gradum.

Puf. l. 8.

6. 9. 5. 4. in

fin. Bodin.

de Rep. l. 5.

c. 6.

LIV. *An summum imperium habent qui certum quid pensitant, aut ad redimendas vexas, aut ad tutelam comparandam?*

Grot. 1. 6. 3.

5. 23. Alber.

Gent. 3. 6. 4.

Sold. 1. 6.

c. 17.

R. Quo minus summum imperium habere possint, nullam dubitandi causam video, cum de imperandi facultate plane nihil decedat, quanquam infirmitatis confessio de dignitate aliquid delibat.

LV. *An qui nexu feudali vincuntur habent summum imperium?*

Altit

Grot. 1. 1.

6. 3. 5. 23.

n. 1. 6. 2.

6. 1. 2. 6. 6.

5. 9.

R. Non: quia dominus feudi retinet dominium directum seu superius, & vasallus tantum dominium utile seu inferius & regalia consequitur. Imò ob crimina feudalia puniri & feudum amittere potest.

LVI. *An ex modo administrandi summum*

num

*num imperium semper judicandum
de formâ imperii aut summo
imperio ipso?*

R. Negatur. aliud enim est jus, aliud
usus juris. sive, modus administrandi
summum imperium potest esse diver- Grot. l. 1. c. 2.
3. §. ult. ali-
sus a summo imperio. sic modus admi- ter Lim. l. 1.
c. 10. §. 24.
& in tom.
addit. ad h.
lib.
nistrandi potest esse aristocraticus,
imperium autem monarchicum, e. g.
dum rex infans est, furiosus, captivus,
jus seu summum imperium habet, sed
exercere non potest, verum sæpe exer-
cetur per senatores regni, & sic modus
administrandi est aristocraticus, impe-
rio monarchico existente.

LVII. Unde hoc cognoscitur?

R. Si salvis imperii legibus funda-
mentalibus hic modus administrandi
a summum imperium habente mutari
possit, diversus est ab imperio ipso,
seu a forma ipsius reip. & si salvis im-
perii legibus fundamentalibus mutari
non possit, modus administrandi &
imperium ipsum seu forma reip. con-
veniunt & non sunt diversa, ut in Im-
perio R. G. & modus administrandi
& forma ipsa reip. sunt mixta. CA-

CAPUT IV.

De bello subditorum in superiores.

- I. *An subditi adversus imperantes licitè arma sumant.*
- II. *Unde probetur eos id non posse.*
- III. *An i Sam. 8. v. 11. describatur verum jus regium.*
- IV. *An magistratus inferior non possit contra imperantem arma sumere.*
- V. *An lex de non resistendo nos obliget in gravissimo & certissimo discrimine.*
- VI. *Cur persona regis sit parcendum.*
- VII. *An ergo injurias pati utile sit.*
- VIII. *An regis ministris & iniqui mandati executoribus sit parcendum.*
- IX. *Quibus in casibus detur jus belli adversus regem.*
- X. *Quid si rex imperium abdicaverit, aut pro derelicto habuerit.*
- XI. *Quando censetur imperium derelictum.*
- XII. *Quid si regnum alienet aut alii subjiciat.*
- XIII. *Quid si hanc regni alienationem tentet.*
- XIV. *Quid si vere hostili animo in totius populi exitium feratur.*
- XV. *Quis de ejus hostili animo judicare debeat.*
- XVI. *Quid si rex regnum committat ex feloniam, vel ipse per clausulam in imperii delatione appositam subditos suos certo casu obedientia vinculo solverit.*
- XVII. *Quid si rex in partem summi imperii, quam populus habet, involet.*
- XVIII. *Quid si hoc in casu belli potestas penes regem sit.*
- XIX. *Quid liceat in invasorem imperii.*
- XX. *An talem invasorem occidere liceat ex mandato ejus qui verum jus imperandi habet.*
- XXI. *An ex lege antecedente.*

XXII.

- XXII. Quid si rex in ty-
rannum degeneret. | cent.
XXIII. Quid sit tyrannus. | XXV. In controverso iure
XXIV. Quid in eum li- | quid privatus facere de-
beat.

I. *An subditi adversus summam pote-
statem, aut inferiores agentes quod
agunt summæ potestatis auctori-
tate, licite arma sumunt?* Grot. l. 1.
c. 4. §. 1. n. 2.
& 3.

R. Si quid imperent naturali juri aut
divinis præceptis contrarium,
non est faciendum quod jubent: quia
Deo magis, quam hominibus obedien-
dum. at, si qua ex tali causa, aut alioqui
quia summum imperium habenti ita
libet, injuria nobis inferatur, quamdiu
non est tyrannus, & vinculum inter im-
perantes & parentes non solvit, tole-
randa est potius quam vi resistendum. Grot. l. 2.
c. 26. §. 3.

II. Unde hoc probatur?

R. Probatur. I. quia alias civitas,
quæ jus majus in nos & nostra con-
sequitur, quam ipsi habemus, fi-
nem suum, qui est ut quiete & tran-
quille vivamus, non potest consequi.
Unde enim sanitas ægrotantibus, si
non per omnia medicis pareant? quid

tuti navigantibus, si plebs nautica gubernantium iussa contemnat. 2. Non est civitas, sed dissociata multitudo & confusa turba nemo ubi audit neminem. 3. Frustra majestas sive populi, sive unius, qui summo fungitur imperio, tot legibus & tot pœnis defenditur, si maneat resistendi licentia. 4. In lege Hebræa mortis supplicio damnatur, qui inobediens fuerit aut summo Pontifici, aut qui extra ordinem rector populi a Deo est constitutus. Deut. xvii. v. 14. I. Sam. 8. v. 11.

III. *An I. Sam. 8. v. 11. describitur verum jus regium?*

Erid. Horn.
 l. 2. c. 4. §.
 3. *Boecl.*
Inst. Pol. 2.
 c. 1. & in
Comment.
Ofiand. h.
 l. aliter
Grot. diſt.
 §. 3.

IX. Aff. 1. quia populus regem petit, & Deus promisit regem talem, qualem alii populi habebant. 2. Quia omnes actus ibi designati per se vitium nullum continent. 3. Posita necessitate reip. necessario a quocunque rege, si salvam velit remp. suscipiuntur. 4. Recensentur jura regis ordinaria & extraordinaria seu eminentis domini: instruit enim Samuel populum, eique regis potestatem & imperii amplitudinem.

dinem exponit, secus quam Moses, Puf. l. 7. c. 8. §. 3. & 6;
 qui regis officium describit.

IV. *An hæc tantum locum habent in privatis, an vero etiam in magistratibus inferioribus?*

R. Inveni sunt nostro sæculo viri, Grot. diſt. c. 4. §. 6. 2. 1.
 eruditi quidem illi, sed temporibus & locis nimium servientes, qui putabant, hæc tantum locum habere in privatis, non etiam in magistratibus inferioribus, quibus jus esse putant resistendi injuriis ejus cujus summum est imperium; imo & peccare eos, ni id faciant. Quæ opinio admittenda non est: quia quidem magistratus illi, inferiorum ratione habita, sunt publicæ personæ, ad superiores si considerentur, privati sunt. nam omnis facultas gubernandi, quæ est in magistratibus, summæ potestati ita subjicitur, ut quicquid contra voluntatem summi imperantis faciant, id defectum sit ea facultate, ac proinde pro actu privato Horn. l. 2. c. 12. §. 10.
 habendum; & quicquid imperii censentur habere, id omne debent principi, qui si detrahat manum & reposeat

dist. c. 4.
§. 6. n. 3.

potestatem, nudi adstabunt nihil pristinae dignitatis retinentes. Quo accedit, quod in populo Hebræo, ubi tot fuere reges divini humanique juris contemptores, nunquam inferiores magistratus, in quibus plurimi fuere viri pii & fortes, id sibi juris sumserunt, ut regibus vim ullam opponerent, nisi si qui a Deo, cujus in reges summum jus, mandatum speciale acceperant.

V. An lex de non resistendo nos obligat in gravissimo & certissimo discrimine?

dist. c. 4.
§. 7. n. 1.

R. Leges etiam Dei quædam, quam generaliter prolatae, tacitam habent exceptionem summæ necessitatis, ut lex de sabbato sanctificando, & non edendis panibus propositionis: non quod Deo jus non sit ad certam mortem subeundam nos obstringere, sed quod leges quædam ejus sint argumenti, ut non credibile sit datas ex tam rigida voluntate. An autem lex de non resistendo regitalis sit? plures dubitant: quia natura turpe est summo

mo resistere imperio, & quemadmodum jus naturæ, ita & hoc præceptum de non resistendo regi immutabile est. Verum non videntur damnandi vel singuli aut pars populi minor si ita utantur ultimo necessitatis præsidio, ut interim communis boni respectum non deserat, & in tali periculo personæ regis vel principis semper parcat.

*Ziegl. Ofs-
nad. h. l.*

diß. §. 7.

n. 4. 6. & 7.

VI. *Cur persona regis excipitur?*

1. Quia i. est sancta propter majestatem, quæ eandem personam inhabitat, quæ impias nobis infert manus, eamque semper comitatur, ita ut ejus reverentiam nunquam nobis deponere liceat, & nec voce lædendus sit, multo minus manu. Nam cum summum imperium non possit non multorum odiis patere, securitas fungentis peculiariter a Deo est munita; & regium nomen gentes, quæ sub regibus sunt, pro Deo colunt. 2. Quia multis est utilis, nisi enim rectores civitatum essent, feriores feris viveremus vitæ, non mordentes tantum, sed & vorantes alios alii.

diß. c. 4.

§. 7. n. 6.

Horn. de

Civ. l. 2. c.

12. §. 11. &

13.

Grot. d. l.

& l. 2. c. 1.

§. 9. Puf-

end. l. 2.

c. §. 5. 2.

D 5 VII.

*diſt. c. 4.
ſ. 4. n. 2.
c. 3.*

VII. *At utile non eſt pati injurias?*

*Bechl. in
Inſt. Pol. L. 1.
c. 6. p. 84.*

R. Hæc injuria interventu meliorum penſatur, tranquillitate ſcilicet publica, in qua & ſingulorum comprehenditur; & ſi quando nimia iracundia aliſve affectibus tranſverſi agantur rectores, quo minus rectam ineant viam, quæ ad tranquillitatem ducit, id inter minus frequentia habendum eſt; vel ſi non utile videatur huic, qui patitur injuriam, ejus tamen patientia utilis eſt univerſitati, ad cujus conſervationem eſt natus, etiam cum amiſſione vitæ, ſi aliter fieri non poſſit.

VIII. *An idem dicendum de miniſtris, quos adhibet?*

*Orat. l. 2.
c. 26. ſ. 3.
n. 1. in fin.
c. n. 2.*

R. Si miniſtros adhibeat, ut iniqui mandati executores, hos malitia regis non præſtabit ſacro-ſanctos, & ab imperio injuſti regis & tyranni nullam facultatem injuſte agendi conſequuntur; ſed aſiſtere debent ab executione præcepti iniqui, miniſterium enim eſt crimen; & ſi quis aut patri, aut magiſtratui, aut domino turpia aut iniqua facta imperanti, non paret, is

nec

nec inobediens est, nec injuriam facit, Horn. l. 2. c. 12. §. 11. med.
 nec peccat. Et hinc si malitiam malitiæ
 conjungant, inque executione pergant,
 quin a læsis omnes tanquam latrones
 trucidari possint, non dubitamus.

*IX. An igitur nullo casu datur jus belli
 adversus regem aut principem?*

R. Qui principes sub populo sunt, si-
 ve ab initio talem acceperunt potesta- diff. c. 4. §. 8.
 tem, sive postea ita convenit, si pec-
 cent in leges reip. non tantum vi re-
 pelli possunt, sed si opus sit, puniri
 morte. Confer tamen supra c. 3. q. 45.
 ubi ostendimus, tales principes ma-
 jestatem non habere.

*X. An jus belli datur in eum, qui abdi-
 cavit imperium, aut habet pro
 derelicto?*

R. Affirmatur; quia post id tempus diff. c. 4. §. 9.
 habetur pro privato, & omnia in eum
 licent, quæ in privatum.

*XI. Quando habetur imperium pro
 derelicto?*

R. Pro derelicto habet imperium qui Conring. de
 fin. Imp. c. 19. §. 5.
 sciens volensque patitur illud perire,
 aut Boecl. in

Comment. ad Gros. l. 1. c. 4. §. 9;

aut in summum discrimen adduci, nec in salutem ejus quicquam movet dignum memoratu. Qui illud per fugam manifeste derelinquit, qui è regno ejectus illud ab alio præscribi patitur, nec armis, nec protestatione interposita sibi consulit, cum invasore paciscitur nulla juris sui mentione facta, ipsum regem vel principem illius regionis nominando, titulo & insignibus regiis abstinendo. Nec enim ita se gerit circa rem, quam pro sua vindicat vir bonus, aut prudens. Minime autem pro derelicto habere imperium censendus est, qui id tractat negligentius.

XII. *Quid si rex regnum alienet, aut alii subjiciat?*

*dist. c. 4.
§. 10.*

R. Amitti ab eo regnum existimat Barclajus. verum sine ratione; nam talis actus si regnum electione aut successoria lege deferatur, nullus est, propter defectum facultatis; quæ autem nulla sunt, nullum habent juris effectum.

XIII. *Si tamen id etiam tradere aut subjici-*

subjicere moliatur?

R. Quin ei resisti possit, non est dubi- Gros. d. c.
 tandum. Modus enim habendi impe- 4. §. 10. in
 rium ne mutetur, obstare potest po- fin. l. 2. c.
 pulus; id enim sub imperio compre- 7. §. 27. n.
 hensum non est, sed ex primæva in 1. fin.
 civitatem coëuntium voluntate metien-
 dum est, ubi nullum fuit imperium.
 Et si sibi ipsi defendendo sufficiat, se-
 paratam potest instituere civitatem :
 parendum enim in omnibus patri, in
 eo autem non est parendum, quo effi-
 citur, ne pater sit.

XIV. *An bellum in eum est licitum, qui
 vere hostili animo in totius populi
 exitium fertur?*

R. Affirmatur. consistere enim simul dict. c. 4. §.
 non possunt voluntas imperandi & ^{II.}
 voluntas perdendi. Quare qui se ho-
 stem populi totius profitetur, is eo
 ipso abdicat regnum. Sed vix videtur
 id accidere posse in rege mentis com-
 pote, qui uni populo imperat : si
 enim pluribus imperet, accidere po-
 test, ut unius populi ingratiā alte-
 rum velit perditum.

XV.

XV. *Quis judicabit an sit hostis?*

Boet. in
 Comment. l.
 1. c. 4. §. 11.
 Lampad. de
 Rep. R. G.
 part. 1. §.
 11. 12. 13.

¶ I. Multæ hie te ingerunt difficul-
 tates, nec enim hoc simpliciter populi
 judicio permittendum, qui forte re-
 rum præsentium pertæsus facile re-
 gem hostem pronunciaret. 2. Notæ
 sæpe tales sunt, ut non statim hostem,
 sed pessimè imperantem ostendant.
 Hinc subditi necessitate obsequii
 tamdiu non sunt liberati, quamdiu
 reip. essentia non est intercisa, & con-
 stat ejus compages. Et si pluribus po-
 pulis imperet, & alterum velit perdi-
 tum, videndum an hoc faciat ex causa
 pœnali, an odio tyrannico.

XVI. *An in eum bellum est licitum qui
 regnum committit ex feloniam, aut ex
 clausula in imperii delatione ap-
 posita, quæ subditi obedientiæ
 vinculo solvuntur, si rex hoc
 aut illud fecerit?*

Grot. d. c. 4.
 §. 12. & 14.
 Conring. in
 shes. Re-
 rump. part.
 1. p. 180.
 & 181.

¶ Res. Affirmatur; quia tunc recidit in
 privatam personam: vel potius, quia
 nunquam majestatem habuit. vid. su-
 pra c. 3. q. 45.

XVII. *An si rex partem habeat summ
 imperii,*

*imperii, partem alteram populus
aut senatus, regi in partem non
suam involanti vis justa op-
poni poterit?*

R. Affirmatur, quia eatenus impe- dict. c. 4.
§. 13.
rium non habet.

*XVIII. Quid si belli potestas penes
regem esset?*

R. Si belli potestas est penes regem, dict. c. 4. §.
13. Bool. in
Comment.
h. l. Con-
ring. ad
Lamp. part.
1. §. 11.
conf. Grov.
l. 2. c. 16.
§. 14. & l.
3. c. 3. §. 4.
intelligendum est de bello externo,
non de bello in coimperantes, qui non
possunt non jus habere suam partem
tuendi, adeo ut & rex suam imperii
partem belli jure amittere possit: in
mixta enim rep. ille justam bellandi
causam habet, qui suam partem de-
fendit.

XIX. Quid licet in invasorem imperii?

R. Quamdiu durat causa invadendi,
seu quamdiu imperium non est plane
arreptum, videtur manere belli jus, ac
proinde in eum licere, quod in hostem
licet, qui à quolibet etiam privato po-
test interfici: si autem imperium omni-
no sit acquisitum, vel quia pactio est Horn. l.
2. c. 9. §.
1. 3. 4.
secuta, aut fides illi data, aut victoria
in

in populum obtenta, adeò ut cogatur arma omnino ponere, nullum in ejus personam jus superest populo. Ad imperium enim nihil attinet, quocunque modo sit adquisitum, semper enim & ubique sibi respondens postulat obsequium, quod à Deo majestati conjunctum est; & simul ac invadenti victoriam concessit, à populo in invasorem omne imperium citra ullam istius pactioem transfuisse dicendum est.

Grot. l. 2. c. 5. s. 1. & 4. Imperia enim armis quærentur, victoriis propagantur, neque voluntas Dei, qui reges imponit & deponit, ex belli causa æstimanda est.

XX. *An ergo talem tyrannum occidere non licet, si disert auctoritas accedat ejus, qui verum jus imperandi habet, sive is rex sit, sive senatus, sive populus?*

Grot. l. 1. c. 4. s. 18. aliter.

Re. Licet, si nulla pactio intercessit, & victoria nondum omnino est obtenta; alias non licet, quia summum imperium non amplius est penes eum qui fuit rex.

XXI. *Quid si ante invasionem lex exstiterit,*

*terit, ut unusquisque invasorem
occidere possit?*

Rz. Quamdiu in actu occupandi & Grot. l. 1.
c. 4. §. 17.
aliter. invadendi constitutus est, licet; non autem postquam occupavit.

XXII. *Quid si aliquis etiam ab initio
legitimus rex degeneraret in tyran-
num, seu fieret tyrannus
exercitio?*

Rz. Quid sit tyrannus non satis est de- Boet. in
Com. ad.
§. 14. finitum; nec hic Philosophi auctori-
tate abuti debemus & descriptiones

quasdam pro veris definitionibus arri-
pere; nec ex notis tyrannicis 5. Pol.

11. eam exstruere, sunt enim quædam

1. nec bonæ nec malæ per se. 2. quæ-

dam ita comparatæ, ut optimo cuique

principi competere possint. Nec sta-

tim ad mores patrios confugere & il-

lum tyrannum dicere licet, qui facit

contra mores patrios, quos interdum

populus ementitur, & titulo legis

adornat, vel qui jam ab aliquot sæculis

in usu non fuerunt; contra primævas

enim leges reip. tempus multa inno-

vat. Et hinc sicut in definiendo tyran-

E no,

no, ita & in eo, quid in illum liceat, non ita faciles simus oportet.

XXIII. *An ergo definiri non potest?*

R. Fortè non male describitur tyrannus: quod sit is, qui nec eo, quo decet ordine & modo imperat, sed omni honestatis, virtutis, juris ratione, in primis patrii, insuper habitâ, in tractanda rep. libidinem animi pro lege habet. Requiritur ergo hîc regni cujusque solida cognitio.

XXIV. *Si hæc omnia certa sint, quid in ipsum licet?*

R. In remediis adversus tyrannum conquirendis nullus temeritati & festinationi locus est. Quia tamen sic omnino dissolvitur vinculum inter imperantes & parentes, quin in tali necessitatis casu, quando reip. aliter consuli non potest, deponi possit, non dubitamus.

Frid. Horn.
l. 2. c. 9.
§. 3. & 4.
aliter.

XXV. *Si dubium sit, ad quem imperandi jus pertineat?*

Gros. l. 1.
c. 4. §. 20.
conf. hic
Bocman. in
not.

R. In re controversa iudicium sibi privatus sumere non debet, sed professionem sequi. Sic tributum solvi
Cæsari

Cæsari Christus iubebat, quia ejus
 imaginem nummus præferebat, i. e.
 quia in possessione erat imperii.

C A P U T V.

Qui bellum licite gerant:

I. <i>Qua sit causa principalis effectrix in bello.</i>	}	<i>ad mutuam opem invitant.</i>
II. <i>An pro aliis bellare liceat.</i>		IV. <i>Qua sit causa instrumentalis.</i>
III. <i>Qua sint hominum inter se vincula, qua</i>		V. <i>An subditi ad bellum cogi possint.</i>

I. *Quæ est causa principalis effectrix in bello?*

R. **I**s cujus res agitur: in privato pri- Grot. l. 1. c. 5. §. 1.
 vatus; in publico potestas pu-
 blica, maximè summa.

II. *An & pro aliis bellum movere possimus?*

R. Alteri prodesse non licitum mo- Grot. d. c. §. 2. n. 1.
 do, sed & honestum est.

III. *Quæ sunt hominum inter se vincula, quæ ad mutuam opem invitant?*

R. Diversa sunt: nam & cognati ad Grot. d. c. §. 2. n. 1.
 opem ferendam coeunt, & vicini in-

clamantur, & qui ejusdem sunt civitatis participes. Et hisce vinculis deficientibus sufficit humanæ naturæ communio. Deus enim præter cætera homini dedit hunc pietatis affectum, ut homo hominem tueatur, diligat, foveat, contraque omnia periculâ & accipiat & præstet auxilium.

IV. *Quæ est causa instrumentalis?*

Grot. d. c.
§. 3.

R. Filius patri est instrumentum, pars quippe ejus naturaliter; servus domino; subditus imperanti; qui ita agunt sua voluntate, ut ea ab altero pendeat.

V. *An omnes subditi naturaliter bello possunt adhiberi?*

Grot. d. c.
§. 4. l. 2. c. 25.
§. 1. c. 26.
§. 5.

R. Dubium non est, propter summum imperium in ipsorum personas: & quia sunt quasi pars rectoris; hinc etiam in casu necessitatis cogi possunt.

IN-

I N S T I T U T I O N U M J U R I S N A T U R Æ E T G E N T I U M L I B E R I I.

C A P U T I.

De belli causis, & primum de defensione sui & rerum.

I. <i>Quid sit causa belli.</i> II. <i>Quotuplex sit.</i> III. <i>An in omni bello causa iustificata requiratur.</i> IV. <i>Quid sit causa iustificata.</i> V. <i>An is qui injuriam nec passus est, nec metuit, justam habeat belli causam.</i> VI. <i>An detur bellum poenale.</i> VII. <i>Qua sit prima justa belli causa.</i> VIII. <i>Quid si corpus impetatur vi praesente.</i> IX. <i>Quid si invasor peccato careat.</i> X. <i>Quid si innocentes interpositi fugam aut defensionem impediunt.</i>	XI. <i>Quale periculum requiratur ut alium licite occidere possim.</i> XII. <i>An quis cogatur expectare primum ictum.</i> XIII. <i>Quid si quis conjuraverit, aut alias insidias struat.</i> XIV. <i>An pro integritate membrorum bellum sit licitum.</i> XV. <i>An pro pudicitia conservanda.</i> XVI. <i>Quando occidi potius quam occidere debeamus.</i> XVII. <i>An rex innocentem insultans, ipso facto rex esse desinat.</i> XVIII. <i>An unusquisque salutem propriam antepone-</i>

- potere debeat saluti reip.
- XIX. *An interfectio licita sit ad arcendam aliam aut malum simile.*
- XX. *Talem injuriam patienter ferens an honorem suum augeat.*
- XXI. *In periculo vite an constitutus an fugere debeat.*
- XXII. *An fuga ignominiosa sit.*
- XXIII. *An occidi possit qui male de nobis loquitur.*
- XXIV. *An pro rebus defendendis interfectio sit licita.*
- XXV. *An fur interdum occidi possit.*
- XXVI. *An lex civilis, interfecti aliquem permissens, jus det, an solam impunitatem.*
- XXVII. *Quando licita esse possit singularis dimissio.*
- XXVIII. *Quid si magistratus duos mortem meritos inter se committat.*
- XXIX. *An ad vindicandas privatas injurias duella sint permittenda.*
- XXX. *An hactenus dicta de jura se & sua tuendi etiam ad bellum publicum aptari possint.*
- XXXI. *An ad imminuendam potentiam vicini arma licite sumantur.*
- XXXII. *Quid si de ejus animo hostili constet.*
- XXXIII. *An licita sit defensio in eo qui iustam bello causam dedit.*
- XXXIV. *An oblata satisfactio semper accipiari debeat.*

I. Quid est causa belli?

Grot. l. 2.
c. 1. §. 1.
c. 22. §. 1.
n. 1. & 2.

R. **C**ausa belli, quæ & principium vocatur, licet inter se diversa sint, est propter quod quis bellum gerit.

II. Quotuplex est causa belli?

Grot. dist.
loc. Boecl. ad
1. Annal.

R. **D**uplex. justificata, quæ movet sub ratio-

ratione justī, & bellum justum reddit;
 & suasoria, quæ sub ratione utilis mo-
 vet. Illæ dicuntur etiam prætextus,
 quia plerumque in publicum edi so-
 lent: hæ in pectore bellantium latent,
 ut gloriæ cupido, metus vicinæ po-
 tentiæ, odia &c. causæ justificæ pro-
 priè nostri sunt argumenti.

Tac. c. 10.
 Puf. l. 3.
 c. 6. §. 4.
 § 5.

III. *An in omni bello causa justificata
 requiritur?*

R. Non minus de bello publico,
 quam privato verum est. Licet enim
 bella publicâ auctoritate suscepta ha-
 beant aliquos effectus juris, quos bel-
 la privata non habent, non tamen
 vacant peccato nisi justa causa sub-
 sit, & qui ea gerunt, vocantur latro-
 nes, prædones: dicuntur alios frau-
 de latronum ac scelere regnis spolia-
 re &c.

Grot. d. §. 1.
 n. 3.

IV. *Quæ est causa justificata?*

R. Nulla esse alia potest, nisi injuria,
 aut facta, aut non facta. Propter inju-
 riam factam aut reparamus, quod no-
 strum est vel fuit, aut punimus. Pro-
 pter injuriam nondum factam defen-
 dimus

Grot. d. §.
 1. n. 4. §.
 §. 2.

Grot. d. 5.
2. n. 2.

dimus aut corpus, aut rem. Hinc plerique tres bellorum causas statuunt, defensionem, recuperationem rerum, & punitionem.

V. *Qui ergo injuriam passus non est, vel eam non certe metuit, an habet justam causam?*

Text. in
Syn. J. G. c.
17. §. 2.

R. Non, & ab omni jure abhorret perperam sic dicta Ratio belli, *raison de Guerre*, quâ putant omne esse licitum, quod status belli felicius perficiendi deprecere videtur, post habito omni æquitatis respectu; quo referuntur populationes in territorio amico vel neutrali, militum excursiones, de prædationes, hospitationes &c. an etiam castri occupatio in solo neutrali, ne hostis illud occupet? videbimus in cap. 2. ad §. 10.

VI. *Cur diximus plerique admittunt tres justas causas?*

Feld. ad
Grot. l. 2. c.
1. §. 2. n. 2.
Boecl. in
Com. h. l.
Grot. in Pro-
leg §. 25.

R. Quia plures bellum pœnale non agnoscunt, & quidem recte: pœna enim exigitur ab inferiore, bella suscipiuntur inter æquales.

VII.

VII. *Quæ est prima justi belli causa?*

R. Injuria nondum facta, quæ petit
aut corpus aut rem.

Grot. d. l. 2.
c. 1. §. 2. n.
3. in fin. ali-
ter Text. in
Syn. J. G. c.
12. §. 9.
Grot. d. c. 5.

VIII. *Si corpus impetatur vi præsentem cum periculo vitæ non aliter evitabili, an bellum est licitum?*

R. Licitum est, etiam cum interfe-
ctione periculum inferentis: imo jure
naturæ præceptum, ita ut nec lege ci-
vili tolli possit, & is qui se non defen-
dit, se ipsum occidisse videatur.

3. Ziegl. ad
l. 1. c. 3. §.
3. Puf. l. 2.
c. 5. §. 5.

IX. *Quid si is, qui me invadit peccato careat?*

R. Etiam si peccato careat, puta quod
bonâ fide militet, aut alium me pu-
tet quam sim, aut quod insaniâ aut
insomniis agitetur, non eo tolletur
jus se tuendi, cum natura quemque
sibi commendet; & sufficiat, quod
ego non teneam id, quod ille intentat,
pati, non magis quam si bestia aliena
periculum intentaret. Imo propter
naturalem amorem sui ipsius homo in
paricum altero periculo constitutus,
sibi potius, quam alteri consulere &

Grot. d. l. c.
Puf.

Grot. l. 1. c.
3. §. 3. n. 3.

E 5 potest

potest & debet: quia, alias non esset caritas in proximum, sed crudelitas in se ipsum.

X. *Quid si innocentes interpositi, infantes scilicet, claudi &c. defensionem aut fugam, sine qua evadi mors non potest, impediunt?*

Grot. l. 3. c. 1. § 4. aliter
179 l. 2. c. 1. § 4. n. 2.
Boeck. in
Comment. l. 2. c. 1. §. 4.
& Ziegl.
aliter Pasf.
l. 2. c. 6. §. 4.

R. Impelli & prosterni possunt, etiamsi mors inde sequatur: ad jus enim agendi multa consequi possunt indirectè & extra agentis propositam, ad quæ per se jus non esset, hi enim non occiduntur ex intentione, quum illa mors non eligatur ut quiddam primario intentum, sicut in punitione judiciali, sed ut unicum quod eo tempore suppetit. Sic navis piratis plena, aut domus latronibus, tormentis peti potest, etiamsi intra eandem navem aut domum sint pauci infantes, mulieres, aut alioqui innocentes, quibus inde creetur periculum.

XI. *Quale periculum hic requiritur ut alium occidere possimus?*

Grot. l. 2. c. 1. §. 5. n. 1.

R. Præsens & quasi in puncto.

XII.

XII. *An quis cogitur expectare primum ictum?*

R. Si insultator arma arripiat, & quidem ita, ut appareat eum id facere occidendi animo, occupari potest facinus; & melius est prævenire, quam præveniri; in moralibus enim non invenitur punctum sine aliqua latitudine. multum autem falluntur & fallunt, qui metum qualemcunque ad jus occupandæ interfectionis admittunt, talis enim requiritur de quo moraliter certi sumus, & qui in virum constantem cadere possit.

Grot. d. l.
Alber. Gent.
l. 1. c. 13.

XIII. *Quid si quis vixit non jam præsentem intentet, sed conjurasse aut insidiari compertus sit, si venenum struere, si falsum testimonium, iniquum judicium moliri?*

R. Si aliter periculum evadi non potest, conjuratos, insidiatores, aut venenum struentes occidi posse verius est: quia ex signis externis animus occidendi omnino apparet, propter quem facinus occupari potest. In falsa

aliter Grot.
l. 2. c. 1. §.
5. n. 2. &
Ziegler. h. l.

ac-

accusatione, falso testimonio, iniquo
 iudicio res aliter se habet: aliis enim
 remediis corrigi hæc possunt, & sic
 periculum evitari.

XIV. *Quid dicemus de periculo muti-
 lationis membri?*

R. Si membrum sit è præcipuis & vi-
 tæ quasi æquiparabile, cujus abscissio
 periculum mortis post se trahit, si ali-
 ter vitari nequeat, intentantem peri-
 culum occidi posse putem: mutilatio
 enim talis membri non minoris æsti-
 matur, quàm si vita adimatur. l. 4. §.
 2. D. ad leg. Corn. de sicar.

Grot. l. 2.
 c. 1. §. 6.
 Boeck. ibi.
 Puf. l. 2.
 c. 5. §. 10.
 aliter Feld.
 h. l.

XV. *An pro pudicitia conser-
 vanda?*

R. Pudicitia quidem semel ablata
 naturaliter seu physice restitui non po-
 test: verum quia inter offensionem &
 defensionem debet esse æqualitas, vi-
 tæ vero nullum periculum imminet, &
 moraliter seu civiliter pudicitia potest
 restitui, vita autem semel amissa re-
 stitui non potest, interfectionem illi-
 citam quidem, sed si injuriæ atroci-
 tate commota violentum stupratorem
 occi-

Ziegl. ad
 Grot. l. 2.
 c. 1. §. 7.
 aliter Grot.
 d. l. & l. 1.
 c. 2. §. 5.
 n. 7. l. 2.
 c. 17. §. 15.
 l. 8. §. 2. D.
 quod metus
 causa.

occidat: eam excusandam esse putamus: appetitus enim declinandi mali maximè est naturalis, ideoque inter appetitus honestissimus; unde quæ mortis, carceris, doloris aut summæ egestatis vitandæ causa, aut ad pudicitiam conservandam injustè fiunt, maximè excusabilia videri solent.

*Grot. l. 2.
c. 20. §. 29.
n. 1.*

XVI. *An non interdum præceptum est occidi potius, quam occidere?*

R. Si inuasor sit rex aut princeps, qui similem habet potestatem, sine peccato occidi non potest: 1. quia est persona sancta, vid. supra c. 4. q. 6. 2. quia multis utilis.

*Grot. l. 1.
c. 4. §. 7.
n. 6. & 7.
l. 2. c. 1. §. 9.
n. 1.*

XVII. *Annon vero rex innocentem insultans ipso facto rex esse desinit?*

R. Sicut dominia, ita & imperia non amittuntur delinquendo, nisi lex id statuat: delictum enim est factum improbum a lege puniendum. Talis autem lex, quæ hoc de imperiis statueret, ut delicto in privatum, si enim sit in ipsam remp. rex fit hostis & desinit esse rex, amitterentur, nusquam reperta est, nec repertum iri credo;

*Grot. l. 2.
c. 1. §. 9.
n. 2. c. 8.
§. 20. aliter
Puf. l. 2.
c. 5. §. 14.
in fin.*

sum-

summam enim rerum confusionem induceret, & ex imperantibus parentes & inferiores efficeret.

XVIII. *At qui unusquisque reip. & regis incolumitatem desiderat propter propriam suam salutem, & hinc eam anteponeere debet & saluti reip. & regis?*

R. Nostri quidem causa remp. salvam esse volumus, sed non tantum nostri, verum & aliorum, vid. supra cap. 4. q. 7.

Grot. d. 5.
9. m. 2. in
fin. l. 1. s. 4.
§. 4. n. 5.

XIX. *Sic cui periculum immineat accipiendæ alapæ, aut mali similis, e. g. ictus fustis?*

R. Defensio modum accipit ab offensione, & vero inæqualia sunt mors & alapa; hæc civiliter reparari potest, contra mortem vero nulla remedia superant. Si tamen ab alapa inflictâ statim ferrum stringatur ab utroque, & quis in vasorem occidat, non sine ratione mitius puniri debet.

Feld. ad
Grot. l. 2.
c. 1. §. 10.
n. 1. aliter
Grot. d. 1.
jung. Puf.
l. 2. c. 5.
§. 12.

XX. *At verò qui fert talem injuriam, auget suum honorem, quia se excellenter patientem ostendit?*

R. Gro-

R. Grotius sic existimat; verum ejus l. 2. c. 1. §. 10. n. 2. Feld. h. l.
 philosophiam mos vitæ civilis non fert, neque propterea excellenter patiens censendus est: nam quævis ferre & a quovis, virtus non est, sed ignavia.

XXI. *An in periculo vitæ constitutus fugere cogitur?*

R. Si in fugâ periculum non sit, fugiendum, quia fuga est modus se & suum proximum conservandi. Grot. d. 5. 10. n. 3.

XXII. *At fuga ignominiosa est, præsertim nobili homini?*

R. Est falsa quædam ignominia opinio, aspernanda ab omnibus iis, qui virtutem & sapientiam sectantur. quia non suscipitur ex ignaviâ aut neglectu officii, sed quia ratio hîc nullam fortitudinis materiam invenit. Grot. d. 5. 10. n. 3. Puf. l. 2. c. 5. §. 16. in med.

XXIII. *An occidi potest is, qui male de nobis loquitur & talia dicit quæ credita nostram existimationem apud bonos delibarent?*

R. Non. quia interfectio ista non est modus aptus ad tuendam existimationem; sed studium virtutis, & alia remedia jure nobis concessa. Grot. dicit. §. 10. n. 3. in fin. l. 5. §. 1. D. de extr. cogn.

XXIV.

XXIV. *An ad res nostras conservandas raptor potest occidi?*

aliter Grot. R. Si sit talis res, ex quâ vita nostra & familia nostræ pendeat, quæque judicio recuperari non possit, fortè quia fur est ignotus & in fugâ constitutus, occidi potest. Alter enim non plus juris ad res meas, quàm vitam eripiendam habet, & cum citra res vita non possit conservari, hanc quoque consequenter impugnat, qui illis me spoliare nititur. Quo accedit, securitatem & tranquillitatem societatis civilis ac generis humani non posse subsistere, si rerum raptores occidere non liceret, inprimis judiciis sublatis. Imo pleraque bella geruntur, non ut aliis vita, sed res eripiantur.

XXV. *An fur interdum occidi potest?*

R. Occidi potest, inprimis si ipse in periculum vitæ adducar: nec obstat mihi, quod me in id discrimen adduxerim, dum rem meam cupio retinere, aut occupatam extorquere, aut furem capere; nam in his omnibus mihi nihil potest imputari, qui versor in actu

*Grot l. 2.**c. 1. §. 12.**Puf. l. 2.**c. 5. §. 18.*

actu licito, nec cuiquam injuriam facio, cum utar meo jure.

XXVI. *An lex civilis, interfici aliquem permittens, jus dat, an solam impunitatem?*

R. Interdum jus dat, interdum tantum impunitatem. Gros. l. 2. c. 1. §. 14. c. 20. §. 17.

XXVII. *Quando ergo singularis dimicatio est permissa?* junct. Puf. l. 8. c. 3. §. 23.

R. Quando in vasor alteri concedit licentiam dimicandi, alioquin eum occisurus sine dimicatione. vid. quæst. 8. Gros. l. 2. c. 2. §. 15.

XXVIII. *An etiam, si magistratus duos mortem meritos inter se committat?*

R. Affirmatur, & tunc unicuique licet arripere spem salutis, vel alter alterum occidere potest. At, qui jussit, forte minus rectè officio functus videbitur, cum satius fuisset, si unius supplicium sufficere videbatur, sorte eligi moriturum, ut fieri solet in decimatione, cujus usus frequens est in bello. Gros. d. c. §. 15.

XXIX. *An præter hunc casum magi-*
F *stra-*

*stratus duella potest concedere ad
vindicanas privatas injurias?*

Boecl. in
Comment.
ad Grof. h. l.

R. Negatur. quia hoc est tentare
Deum, & incerto eventui rem minime
incertis rationibus definiendam per-
mittere. Quod tamen Germanis ante
Christianismum in more positum,
nunc autem optima ratione mutatum.

Grot. l. 2.
c. 20. §. 8.
n. 5.

XXX. *An quae haectenus dicta sunt de
jure se & sua tuendi ad bellum pri-
vatum tantum pertinent, an
vero etiam ad publicum
aptari possunt?*

Grot. l. 2.
c. 1. §. 16.

R. Aptari possunt, habita aliqua ra-
tione diversitatis, nam in privato bello
jus bellandi cessat, simul ac est judicii
copia: publicum, quia non oritur, nisi
ubi aut non sunt, aut cessant judicia,
tractum habet & perpetuo fovetur ac-
cedentibus novis damnis & injuriis. In
bello privato ferme defensio mera
consideratur: in publico praeter de-
fensionem, etiam injuriae vindicta in-
tenditur, & si fieri potest, ut vires hosti
adimantur, ut in posterum nocere non
possit.

Grot. l. 2.
c. 20. §. 8.

XXXI

XXXI. *An ergo arma rectè sumuntur ad imminuendam potentiam crescentem, quæ nimirum aucta nocere potest?*

R. Licet hoc in consultationem ve- Græ. 1. 2. nire possit, vim tamen pati posse, jus non tribuit ad eam inferendam; & ita vita humana est, ut plena securitas nunquam nobis constet. Adversus incertos metus à divina providentia & ab innoxia cautione, ut exercitum con- scribendo, castella muniendo &c. non à vi præsidium est petendum. 6. 1. 5. 17. Alder. Gensf. l. 2. c. 13.

XXXII. *Quid si non tantum de potentia sed & de animo nocendi constet, & quidem ita, ut certum id sit ea certitudine, quæ in morali materia locum habet?*

R. Occupari potest bellum: imò si magnæ adsint merus conjecturæ, metuens poterit exigere cautionem, ut suspectus se contineat intra suam regionem, qui si hoc recuset, manifestum suæ hostilitatis argumentum edit, & ille alter quocunque modo defensionem adornare potest.

XXXIII. *An juste defenduntur bellum promeriti?*

Gras. l. 2.
c. 1. §. 18.

R. Non. sed qui bellum promeritus est, primum offerre debet satisfactio- nem ei, quem læsit, viri boni arbitrati: qui rejecta, pia demum erunt arma.

XXXIV. *An, si uterque jam in bello constitutus sit, satisfactio oblata acceptari debet?*

Ziogl. h. l.

Def. l. 2.

c. 5. §. 19.

R. Plures negant; quia ei qui primum bellum gerit injuriæ vindicta permis- sa est. Alii affirmant; quæ opinio æ- quior videtur, poenitenti enim par- cendum, & iniquum est, hostem non audire, ubi nocere adhuc potest, sed non vult.

CAPUT II.

De his, quæ hominibus communiter competunt.

I. *Qua sit altera belli causa.*

II. *Quos modis aliquid no- strum sit.*

III. *Quotuplices sint res a proprietate vacua.*

IV. *Proprietatis quales sit*

exordium.

V. *An homo sit animi acce- rit dominium, an potius facultatem res vacuas occupandi.*

VI. *An homo multiplicatum genus*

genus humanum annuum fuerit dominium.

VII. Quomodo postea intraductam fuerit.

VIII. An in primo statu labore & industria opus fuisset.

IX. Quid sit dominium.

X. Quotuplex.

XI. Unde probetur maiestatem habere dominium eminentem.

XII. An maiestati tale concedi dominium iuso & veto possit.

XIII. Quae res propria fieri non possunt.

XIV. An mare possit esse in dominio.

XV. In quibus partibus mare occupari possit.

XVI. Unde hoc probetur.

XVII. Mare ergo per se non est incapax dominii.

XVIII. Quae res propria nondum facta, propria fieri possunt.

XIX. Quotuplex sit occupatio.

XX. An ferae, pisces & aves per universitatem occupatae sint.

XXI. An princeps ferarum ex suo in aliud territorium fugientes vindicare possit.

XXII. Lex civilis de venatione lata an etiam obliget peregrinos.

XXIII. An hominibus iure natura competat aliquod jus in res iam proprias factas.

XXIV. An invito domino res possint auferri.

XXV. An hoc in casu committatur furtum.

XXVI. An cessante necessitate resistendo debeant fieri.

XXVII. Quando locus in solo pacato sicut occupari possit.

XXVIII. Quid ex talo loco sumendum sit.

XXIX. An praeter casum extrema necessitate aliud jus hominibus competat in res iam occupatas.

XXX. An flumen possit esse in proprietate.

XXXI. Quale jus hominibus in istud habeant, ut & in partem maris, & terras iam occupatas.

XXXII. An jus transgrediendi competat isti qui bellum pium gerit.

XXXIII. An dictum jus ipsi

*quod impotens mutua-
tione tollatur.*

XXXIV. *Quae nationes
commendati innoxio trans-
fusa adhiberi possunt.*

XXXV. *An mercibus de-
beatur transitus.*

XXXVI. *An ipsis hoc in
casu uectigal imponi
possit.*

XXXVII. *Quis sit modus
exigendi uectigalis.*

XXXVIII. *An transsum-
pti uel praerobantes
ius morandi ad tempus
habeant.*

XXXIX. *An exieris se-
dibus suis pulsis concedi
debeat perpetua hosi-
tatis.*

XL. *An habeant ius pe-
tendi loca deserta &
inculta.*

XLI. *Quatuor sit ius
quod homines habeant*

*ad alios quos uita hu-
mana desiderat.*

XLII. *Quid sit simplex
solum absolutum ius ad
ditos alios.*

XLIII. *Quid sit ipse, a
quibus petitur, & ejus
rei indignum.*

XLIV. *An hoc ius oc-
cisiu committat ad res
sua vendendas.*

XLV. *Quo in casu hoc
ius habeant.*

XLVI. *An hoc ius ad
querenda matrimonia
pertineat.*

XLVII. *Quomodo habe-
amus ius ex suppositi-
one ad alios aliquos.*

XLVIII. *An licitum sit
contractus cum populo,
ut is fruges suas eis
quibuscumque iura con-
traxit, non alius ven-
dat.*

I. *Quae est altera belli causa?*

Altera belli causa est injuria fa-
cta aduersus id quod no-
strum est.

Grot. l. 2.
c. 2. §. 1.

II. *Quot modis aliquid nostrum est?*

Grot. d. c.
§. 1.

R. Nostrum aliud est communi ho-
minum jure, aliud jure singulari.

Jus

Jus illud commune directe est in rem corporalem, aut ad actus aliquos. Res corporales aut vacuæ sunt à proprietate, aut jam aliquorum sunt propriæ.

III. *Quotuplices sunt res à proprietate vacuæ?*

R. Aut tales sunt, ut in totum seu integre propriæ fieri nequeant, aut ut possint.

IV. *Quale ergo est exordium dominii seu proprietatis?*

R. Deus creavit hominem infirmum & multarum rerum indigum, & simul ipsum sibi commendavit ad se conservandum; adeoque ipsi concessit jus in omnia ea, quæ ad ipsius conservationem erant vel necessaria vel utilia.

Grot. Proleg. n. 16. l. 1. c. 2. §. 1. n. 1. l. 2. c. 5. §. 5. in fin. l. 32. c. 2. §. 2. n. 1.

V. *An homo accepit statim ipsarum rerum dominium, an vero jus seu facultatem res vacuas occupandi?*

R. Dominium præsupponit factum humanum & plures homines, ideoque Deus concessit factum jus seu facultatem res vacuas occupandi, & post multiplicatum genus humanum eas dividendi.

Ziegl. ad Grot. l. 2. c. 2. §. 2. n. 1. & seq. aliter.

VI. Antequam ergo fuerunt plures ho-
mines, an non fuit dominium?

Puf. l. 4.

c. 4. §. 3.

Grot. l. 2.

c. 2. §. 2.

§. 1. & seq.
aliter Text.

in Syn. J.

G. c. 8. §. 7.

§. 8.

VI. Antequam plures fuerunt homi-
nes, nihil vel proprium vel commune
fuit: quia communio involvit socium
possessionis & dominii; proprietas
autem notat exclusionem alterius à
jura ad istam rem, quam solus ut pro-
priam habeo; sic ut utraque non possit
intelligi, nisi postquam plures uno ho-
mines esse coeperunt.

VII. Postquam genus humanum est
multiplicatum, quomodo dominium
hominum est introductum?

Puf. l. 4.

c. 4. §. 6.

VI. Res, quæ immediate sui usum ho-
minibus præbent, vel ad nutrimentum,
vel quæ corpori tegendo inserviunt,
primum in proprietatem venerunt, &
quod quisque sic arripuerat, id ei al-
ter nisi per injuriam eripere non pote-
rat: cumque plurima labore & indu-
stria opus habebant, inconueniens
fuisse, siæquale jus ad ea habuisset,
qui nihil opere contulerat ad eorum
productionem, ideoque producenti
cedebant. Deinde res immobiles quæ

immediate usum nobis præstant, ut sunt domus, & tandem res per naturam citra industriam humanam productæ, ut sunt agri, ex usu & necessitate unius cujusque occupatæ sunt: reliquæ vero vacuæ manserunt, ut eas in posterum occupare potuerint quibus id visum erat. Unde videtur factum, ut qui agri alicui essent assignati, aut quibus cæteri tacite cesserant, quod unum solum istis frui quietè parerentur, si ad eum solum pertinerent; & qui reliqui essent, illis cederent, qui deinceps eos occupaturi essent.

VIII. *An in primo statu etiam labore*

& industriâ opus fuisset?

RE: Non admittendum, primos homines terram non coluisse, & citra artium exercitationem & usum exegisse vitam, aut in sylvas excurrisse instar brutorum, ut vescerentur tantum sponte natis & antra habitarent; eadem enim tunc fuit artium necessitas & utilitas, ut & iudicium humanum & industria, quibus inventæ sunt, quæ nunc est, & ut scriptura sacra loquitur,

Osland. l. 2.

c. 2. obs. 2.

Grot. l. 2.

l. 2. §. 2.

n. 4. aliter

tur, Adamus non debuit tantum hor-
tum Paradisi inhabitare, sed & cole-
re, ut ex cultura viveret. Gen. 2. v. 15.

*IX. Post introductam proprietatem
quid est dominium?*

R. Dominium est jus de rebus pro ar-
bitrio proprio nomine disponendi, &
eas à quocunque alio possessore vindi-
candi,

X. Quotuplex est dominium?

Grot. L. 1.

c. 1. §. 5.

& G. Boeckl.
ibi. Fr. Horn.

l. 2. c. 4.

R. Duplex. vulgare seu commune,
quod privatis; & dominium eminent,
quod reip. competit in res privato-
rum ad reip. utilitatem & necessita-
tem.

*XI. Unde probatur majestatem haben-
ti in res privatorum competere
dominium eminent?*

Fr. Hor. L. 2.

c. 4.

R. Probatur 1. quia Deus majestati,
quæ est vicaria ejus potestas, illud jus
tribuit, quod ex creatione in personas
& res est consecutus. 2. Majestas de
rebus privatorum pro utilitate & ne-
cessitate reip. proprio nomine & pro
arbitrio disponere potest. 3. Majestas
producit effectus domini in rebus

pri-

privatorum, eas optime jure alienando, dum negligentibus aufert, vel indignis, ut in usufructibus, confiscationibus; id qui vel abutuntur vel administrare non possunt, curatores constituit, ut prodigis, minoribus &c.

4. Sacra scriptura hoc testatur 1 Sam. 8. v. 10. & seqq. Matth. 22. v. 20. & 21. ubi dicitur, reddite Cæsari, quæ sunt Cæsaris, quando tributum erat solvendum.

XII. *At vero, si majestas haberet dominium in rebus privatorum, ipsi darentur facultas in iis grassandi; vel etiam unus rei duo essent domini, & à privatis nihil acquirere posset, quia quod meum est, amplius meum fieri non potest?*

1. Hoc dominium non exercet, nisi ubi reip. utilitas & necessitas id exigat. 2. Majestas habet dominium summum & eminent, privati subalternum, & sic sunt domini diverso modo. 3. Acquirere potest à privatis hoc dominium subalternum; non autem acquirat eminent, quod jam ejus est.

XIII.

XIII. *Quæ res non possunt fieri propriæ in totam seu integræ?*

Grot. l. 2.
c. 2. §. 3.
n. 1. & 2.

R. Res, quarum tanta est magnitudo, ut ad usum omnibus populis sufficiant, ut mare ad aquam hauriendam, ad navigationem: idem dicendum de aëre, si quis ejus usus esse posset, ad quem terræ usus non esset necessarius, ut est ad aucupia: nec aliud censendum de Syrtibus, ubi nihil est, quod cultum ferat, & usus unicus petendarum arenarum exhauriri nequit.

XIV. *An ergo mare non potest esse in dominio?*

Puf. l. 4.
c. 5. §. 9. &
10. Boeckl.
ad Grot. d.
c. 2. §. 3.

R. Vastus oceanus magnis continetibus Europæ, Asiæ, Africæ, Americæ, terræ Australi & incognitæ interjectus uni soli in universum, aut paucis, exclusis reliquis, acquiri non potest: quia ab ejus promiscuo usu alios arce-re moraliter impossibile est, imò illicitum, neque enim Deus uni vel alteri, sed universo hominum generi terrarum orbem concessit, simulque naturaliter homines æquales esse voluit, unde gravis esset injuria & dura servitus,

tus, si quis dominium maris universale sibi soli vindicaret.

XV. *Mare in quibus partibus potest occupari & in dominio esse?*

R. Distinguendus est usus maris in Prof. d. c. 5 s. 7. iis, ubi exhaustus esse potest, ut in certis piscium generibus, gemmis, & si quæ sint alia, & in his occupari & in dominio esse; & ubi est inexhaustus seu exhauriri non potest, & omnibus innoxius est, ut in navigatione, commerciis exercendis, in quibus in proprietatem unius venire non potest.

XVI. *Cur hoc ita?*

R. Quia illud demum est in dominio, quod 1. usum aliquem mediatum vel immediatum hominibus præbere & 2. custodiri potest: quod ultimum in priori usu, non autem in posteriori obtinet.

XVII. *An ergo ex se mare non est incapax dominii?*

R. Non custodiri quidem universum ab uno populo non potest, tamen Beeman. in hist. orb. part. 2. c. 41 s. 2. magnitudo ejus in omnibus non obstat; quo minus in quibusdam aliis possint

*Osiand. l. 2.
c. 2. §. 3.*

sint ab usu ejus arceri, vel ex terra, ubi per angustum fretum in nostras aëtras sinus maris infunditur, vel per naves armatas. Quo accedit, quod concessioni divinæ, qua hominibus in terram capessere imperium permittitur, etiam mare jungatur: æque enim dicitur, dominamini piscibus maris, quàm animalibus terrestribus; in animalia autem imperium non competit, nisi simul jus in illud elementum, quod inhabitant, concedatur.

XVIII. Quæ sunt res, quæ in totum seu integræ propriæ fieri possunt, sed nondum factæ sunt?

*Grot. l. 2.
c. 2. §. 4.*

R. Sunt loca multa inculta adhuc, insulæ in mari, feræ, pisces, aves. Vide tamen quest. 20.

XIX. Quoniam, ut diximus, propriæ sunt per occupationem, quòduplex est occupatio?

*Grot. d. c. 2.
§. 4.*

R. Occupatio est duplex; alia per universitatem, quæ fit per populum, aut eum, qui populo imperat; & per hanc occupationem omnia sibi acquirit, quæ in singulos dominos descripta non

non sibi, ut flumina, lacus, stagna, sylvæ, montes asperi: alia per singulos, quando à populo singulis velexpresse assignatur, quantum debeant occupare, vel tacitè, dum permittis, ut unusquisque occupet, quantum excolere potest.

XX. *Fera, pisces & aves, annon videntur per universitatem occupata?* Fr. Horst. l. 2. c. 3. §. 1. aliter Zingl. ad Gros. l. 2. c. 2 §. 5. & Puf. l. 4. c. 6. §. 11.

R. Verius est, per occupationem, quæ facta est per universitatem in elementis, quæ inhabitant, etiam dominium earum bestiarum esse acquiritum populo vel ei, qui habet jus in populum; adeo ut si quis contra legem ipsorum eas capiat, furtum committat. Et sic lex civilis non tantum dominium ipsarum naturaliter acquirendum antevertit, sed per universalem occupationem jam aduersum defendit & tuetur. Gros. d. c. 2. §. 5. in fin.

XXI. *At, si princeps haberet dominium ferarum, eas posset vindicare, si ex uno territorio in aliud aufugerent?*

R. Dominium est restrictum ad territorium principis, ergo simul ac trans- aliter Zingl.
eunt

cunt in aliud territorium, desinunt esse principis, & cedunt occupanti seu domino istius territorii; sicut quando fera bestia evadit custodiam privatorum.

XXII. *Quando lex civilis lata de venatione, an etiam obligat externos?*

Grot. l. 1. c. 2. §. 5. a. II. §. 5. n. 2. R. Aff: quia ad gubernationem populi moraliter necessarium est, ut qui ei vel ad tempus se admiscant, quod fit intrando territorium, si conformes se reddant ejus populi institutis, tanquam subditi temporarii.

XXIII. *An hominibus jure communi seu jure naturæ competit aliquod jus in res eas, quæ jam factæ sunt propriæ?*

Grot. d. c. 2. §. 6. aliter. R. Quia jus naturæ præcipit, ut proximum diligamus uti nos ipsos, eumque juvemus, in gravissima necessitate habet jus in meas res, perinde ac si à me occupatæ non essent.

XXIV. *An ergo me invito eas mihi potest auferre?*

Grot. d. c. 2. §. 7. Seld. de l. N. & G. l. 6. c. 6. in fin. R. Non semper. primo enim omnimodo tentandum est, an alia ratione

ne-

necessitas possit evadi, puta magistratum adeundo, aut etiam tentando, an rei usus à domino possit precibus obtineri, imprimis laborando; subveniendum enim necessitati, non instruenda est pigritia. 2. Requiritur, ut si rem ipsi concedam, postea non teneam pari necessitate; melior enim est causa suum non tradentis, quam poscentis alienum; & prima causa est sui ipsius, secunda proximi.

XXV. *Si mihi invito hoc in casu auferat, an committit furtum?*

R. Non. quia dominus negando officium humanitatis suo dominio ipso jure excidit, & sic res, ut vacua, occupatur.

XXVI. *Si cessante necessitate possit fieri restitutio, debetne fieri?*

R. Verius est jus hic non fuisse absolutum, sed restrictum ad onus restituendi, ubi necessitas cessat: tale enim jus sufficit ad juvandum proximum & ad servandam naturalem æquitatem, quæ vult, ut alius cum meo damno non fiat locupletior.

G

XXVII.

XXVII. *An is qui bellum pium gerit, potest locum occupare, qui situs est in solo pacato, si certum sit periculum, ne hostis eum locum invadat, & inde irreparabilia damna det?*

*Gros. d. c. 2.
§. 10. Boet.
in Com. 6.
l. Feld.*

R. Si omnino periculum sit certum, & aliter hostis impediri non possit; necessitas jus facit; alias adversus incertos metus à divina providentia & innoxia cautione, non à vi præsidium petendum: inprimis cum sic transferatur bellum in ejus territorium, qui hostis non est, & nec læsit, nec claudere voluit.

XXVIII. *Quando talis locus occupatur, quid sumitur?*

*Gros. d. c. 2.
§. 10.*

R. Nihil quod ad cautionem non est necessarium; puta nuda loci custodia, relicto domino vero jurisdictione & fructibus, & cessante necessitate redditur custodia.

XXIX. *An præter casum extreme necessitatis homines habent aliquod jus in res, quæ aliis factæ sunt propriæ jure naturæ?*

R. Affir.

B2. Affirmatur, scilicet jus innoxia^{Grot. d. c. 21}
 utilitatis: neque enim societatis debi-^{S. 11.}
 tum quis exhausserit, qui infesto ali-
 quo facto me à se non protelavit, sed
 qui etiam aliquid proficui mihi præsti-^{l. 3. D. de}
 tit. Natura enim necessitudinem & cog-^{justitia &}
 nationem inter homines constituit mu-^{jure.}
 tuis officiis exercendam. Hinc neque
 alimenta nostra perdere fas est, ubi ipsi
 plus satis habemus, neque fontem,
 postquam inde, quantum libet, pota-
 verimus, obturare aut occultare, ne-
 que signa navigationis aut itineris abo-
 lere, quæ nobis usui fuerunt.

XXX. *An flumen est in proprietate?*

B2. Flumen, qua flumen dicitur,^{Grot. l. 23}
 per occupationem, quæ fit per uni-^{c. 2. §. 4. in}
 versitatem, factum est ejus populi, in-^{fin. §. 12.}
 tra cujus fines fluit, vel ejus cujus in-
 ditione est populus, atque ei licet mo-
 lem in flumen injicere; quæ in flumi-
 ne nascuntur ejus sunt. At idem flu-
 men, qua aqua profluens vocatur,
 commune mansit, nimirum ut bibi
 haurisque possit.

XXXI. *Si terra & flumina & si qua*

G 2

pars

pars maris in proprietatem alicujus populi venerint, an alii homines in ea adhuc jus habent?

Grot. d. c. 2.
§. 13. Puf.
l. 3. c. 3.
§. 5.

R. Quia ex lege humanitatis & jure societatis universalis alter alteri debet præstare usum rei suæ innoxium, ergo transitus patere debet his, qui eo opus habent ad justas causas, qui, ubi necessitas adigit, etiam vi potest vindicari, si quidem ex inani diffidentia aut animi malignitate denegetur. Quamvis de hac re aliter disputent philosophi, & aliter sentiant populi gentesque in ipso usu vitæ humanæ: nemo enim dubitat, quin liceat sibi armatorum transitum impedire, si possit, sicut omnes ex diverso credunt, licere sibi, si possint, transitum vi aperire, adeo ut hodie non tam juris controversia, quam transactionis esse videatur.

Boecl. in
Comment.
l. 2. c. 2.
§. 13.

XXXII. *Si ergo quis quod suum est justo bello petat, an ipsi transitus patere non debet?*

Pufend. l. 3.
c. 3. §. 5. in
med. aliter
Grot. d. c. 2.
§. 13.

R. Quamvis justum bellum alteri inferri possit, tamen hoc non statim fieri debet per meum territorium: transitus enim

enim mihi debet esse innoxius, & vero sic facile sedes belli in meum territorium transferri potest; idem enim jus transitus hosti tuo ex altera parte competit, qui tibi, & sic in meo territorio occurrere & resistere potest.

XXXIII. *An non sic jus meum metu tuo tollitur?*

R2. Multitudo transeuntium est justa Feld. h. l. Text. de J. G. c. 26. §. 36. & seqq. instantia Ziegl. h. l. non concludit. metus causa in primis armatorum: tutamen enim non est tot hospites in aedes suas admittere, ut ab ipsis quis ejici possit. Hinc tibi jus quæsitum nullum est, ubi transitus mihi potest esse innoxius, vel quia ipse subjugari possum, vel quia hostem tuum mihi hostem facio & bello me implico.

XXXIV. *At verò sunt rationes cavendi contra hunc metum, ut si divisis manibus transmittantur copiae, si inermes, si impensâ transeuntis præsidia idonea conducantur?*

R2. Cautiones de hoste inermi transmittendo, & ut præsidia idonea conducantur, non sunt tales, quæ facile Pufend. d. l. aliter Grot. d. c. 2. §. 13. n. 4. impetrari possunt: altera enim à viro

militari ut arma ponat vix exigi debet, altera nimis sumptuosa est; ut agminibus divisim transeant, facillimum quidem & tutissimum, sed tamen hostis tuus adhuc in solo meo tibi occurrere, & iter impedire potest.

XXXV. *Estne justa transeundi causa, si commercia velim exercere cum gente seposita & an mercibus debetur transitus?*

Grot. d. c. 2.

§. 13. n. 5.

& §. ult.

Defend. d. l.

R. Etsi prohibere non possim, si nullum pactum cum tali gente, scilicet, ut solus cum ea commercia colam, intercessit, quominus commercia cum ea exerceas, tamen si utilitas reip. propria hoc suadeat, prohibere possum, ne per meum territorium exercentur: nec interest, quod forte aliter exerceri non possint, propter tuum enim commodum jus in meo meum mihi non tollitur. Quo accedit, quod nullo jure humanitatis cogar concedere transitum aliis mercibus, quam quæ ad vitam aliorum omnino sunt necessariæ; si autem ad luxum faciunt, aut exuberans lucrum, ut sint poten-

tia

tia nimis crescentis instrumenta, prohibere possum. Et licet propriè nullo afficiar damno, dum lucrum speratum & incertum mihi intervertitur, tamen cum mihi semper propriæ reip. salus potior sit, merces in meo territorio mihi sistendi jus est; id quod hodie vocamus jus stapulæ, ut à meis civibus postea divehantur in loca remotiora.

XXXVI. *An ita transeuntibus mercibus terra, aut amne, aut parte maris vectigalia imponi possunt ab eo, qui in terra imperium habet?*

R. Quæcunque onera ad illas merces Grot. d. c. 2. nullum habent respectum, ea mercibus §. 14. §. 1. istis imponi nulla æquitas patitur, §. 2. c. 3. §. 14. ut capitatio civibus imposita ad sustentanda reip. onera; si autem pertineant ad præstandam securitatem mercibus, aut ad onera sustinenda, e. g. ubi signa brevium, aut portus, aut naves stationariæ in excubitu sunt, vel si ripæ arcibus, munimentis, præsidiis adversus piratica ausa instruendæ, ad ea compensanda vectigal aliquod imponi

poni mercibus potest, dum modus causæ non excedatur: inde enim pendet justitia ut tributis, ita & vectigalis.

XXXVII. *Quis est modus exigendi vectigalis?*

Grot. d. c.

2. §. 14. n.

3. Boecl. h. l.

R. Adeo facile æstimari non potest, quis sit æquus modus vectigalis exigendi: & qui æstimant, non solas expensas considerare debent, sed tempora reip. naturam mercium, emendi vendendique facultatem, pecuniarum copiam inopiamve &c. Hinc est, ut qui jus habet vectigal exigendi de mercibus, habeat etiam jus, si natura mercium hoc admittat, & commerciorum libertas non impediatur, resignandi, refringendi, aperiendi inspectionis causa.

XXXVIII. *An prætervehentes aut transeuntes aliquantis per possunt morari valetudinis aut aliqua justa de causa?*

Puf. l. 3. c.

3. §. 8.

R. Prius constare oportet, quam faciem ipsa classis præ se ferat, hostes an amicos vehat? an à contagiosis morbis immunis sit? & his omnibus observatis

vatis & aliis quæ requiruntur ad utilitatem innoxiam, humanitatis est, ut non solum exscendere, sed & ut in lit- Grot. d. c. 2.
s. 15. n. 1.
c. 2. tore tuguriolum momentaneum ex-
struere possint, modo litus non reddatur deterius. Æquitas tamen vult, ut hoc non semper fiat gratis, sicut enim Boecl. h. l. afflicto afflictio non est addenda, si ex naufragio appellat, aut alia causa miseratione digna, forte quia propter religionem pulsus aufugit, ita si lucri sui gratia in litore nostro exscendat, durum esset, si pro compensatione impensarum vel præstitæ securitatis nihil solveret: hinc est ut in locis quibusdam pro jactis anchoris aliquid sit præstandum. Seld. de mar.
cl. p. 319.

XXXIX. *Exteris, qui sedibus suis pulsî receptum quærunt, concedendane perpetua habitatio?*

R. Quoslibet recipere peregrinos in civitatem non modo periculosum est, Feld. ad
Grot. b. 1. sed nec civitatis cujusque status id admittit; finis enim ejus est civium beatitudo, quæ impeditur promiscua omnium receptione & barbarorum

*Puffendal. 3.
c. 3. §. 10.*

morum introductione. Hinc misericordia ita est temperanda, ut nos ipsi aliis non fiamus miserabiles, & probe considerari debet, an ea sit agri nostri fertilitas, ut commodè eos alere possit, solers an ignava turba quæ recipi debet, an advenæ ita distribui possint & locari, ut nullum civitati periculum imminèat &c.

*XL. An si quid intra territorium populi sit deserti soli, postulanti-
bus concedendum est?*

*Boeckl. ad
Grot. l. 2. c.
2. §. 17. ali-
ter Grot. d. 1*

R. Contenti debent esse iis, quæ istis assignamus, & fortuna ejusmodi exulum non statim dat ipsis jus à quocunque populo, & ubi placuerit, exostulandi sedes, sed circumferendæ preces, ad extremum non futuræ ubique inefficaces, si vel religionis causa, vel alio infortunio expellantur: conjurati enim & desperati latrones merito nobis sunt suspecti.

XLI. Jure nature omnes homines etiam habent facultatem ad actus aliquos exercendos apud nos, quoniam duplex est ista facultas?

R. Du-

R. Duplex, secundum quosdam: alia Grot. d. c. 2.
 est simplex seu absoluta, quæ ipsis §. 18.
 semper competit; alia ex suppositio-
 ne, quæ ipsis competit, si eam etiam
 aliis concedamus.

XLII. *Quæ est simplex seu absoluta?* Grot. d. §. 18.

R. Simpliciter & semper habent fa-
 cultatem ad actus tales, quibus com-
 parantur, sine quibus vita duci ne-
 quit, puta alimenta, vestimenta, me-
 dicamenta. Hinc aut lege lata, aut
 conspiratione hoc impedire non licet:
 est enim tale impedimentum naturæ
 societatis contrarium.

XLIII. *Quid si ipsi ejus rei indi-
 geamus?*

R. Impediri possunt; & in summa pe- Grot. d. c. 2.
 nuria frumenti venditio recte prohi- §. 19. aliter.
 betur. Hinc si urbem aliquam tanta
 multitudo peregrinorum impleverit,
 ut sustinere eos nequeat, si salva esse Boech. h. l.
 velit, peregrini semel admissi recte
 ejiciuntur; alias enim indigenæ essent
 ejiciendi, cum tamen propriæ civi-
 tatis cura potior esse debeat.

XLIV. *An exteri ad sua vendenda
 apud*

apud nos eandem habent facultatem?

Grot. d. c. 2.
§. 20.

R. Negatur. cuilibet enim liberum est statuere, quid velit acquirere, aut non: & si domesticis copiis quis sit contentus, qua fronte aliquis alienas merces ipsi invito obtruserit, in primis si damnum aliquod civitati inde oriri posset, forte si subditorum nostrorum industria impediretur, aut opes ipsorum ad externos transportarentur.

XLV. *Si populus aliquis undique alterius territorio circumdatus merce aliqua abundaret, rebus autem aliis ad vitam ducendam necessarijs indigeret, annon ipso invito eas in ejus territorio vendere posset?*

Regul. ad
Grot. d. 2. c.
20.

R. Ad minimum facultas ipsi esset concedenda vendendi eas aliis per territorium; alias justam adversus me haberet bellandi causam.

XLVI. *An ad hoc jus libertas matrimonii ambiendi & contrahendi refertur?*

R. Si cætera paria sint, si eandem religionem profiteantur, iisdem sint moribus

ribus, scelestum vitæ genus non fe-
 quantur &c. facultas comparandi uxores
 adimi non debet, aut si conspiratione
 quadam ad excidium civitatis hoc fiat,
 populus enim virorum est unius tantum
 ætatis, & aliunde copia mulierum,
 quam ab iis, à quibus petitæ sunt
 haberi non possit, necessarium propterea
 bellum inferre permillum esse videtur,
 & leges civiles aliorum populorum
 quæ connubia exteris negant, non de
 quibusvis connubiis agunt, sed de iis
 tantum quæ speciales quosdam effectus
 juris civilis producant.

Grot. d. c. 2. §. 21. & Boech. ibi. Alber. Gent. l. 1. c. 17. aliter Ossand. h. l. Puf. l. 3. c. 3. §. 13.

XLVII. *Quomodo jus habemus ex suppositione ad actus aliquos?*

R. Si aliquis populus promiscue permittat externis aliquos actus in suo territorio, e. g. venari, piscari, aucupari, margaritas legere, ex testamento capere, res vendere, conjugia contrahere &c. alii populo nisi delictum præcesserit, sine injuria, secundum aliquos, denegare eos non potest. Verum merito de hoc dubitaveris: aut

Grat. d. c. 2. §. 22.

*Boech. h. l. &
Feld. sed ali-
ter.*

aut enim concessio facta est expresse, idque vel precario, vel per modum pacti, aut promissionis perfectæ, & impudens esset si quis ignotus, hæc tanquam jure sibi debita prætenderet: aut notis & ignotis precario & per dissimulationem concessimus, tunc mutatis nostris rationibus, aut propter immodestiam utentium, aut necessitatem nostræ reip. revocari & prohiberi merito possunt. reip. enim propria salus prima est.

XLVIII. Licetne alicui populo cum alio pacisci, ut is sibi soli vendat certos fructus, qui alibi non nascuntur?

Gros. l. 2. c. 12. §. 16. & c. 2. §. 24. Ziegl. h. l. sed aliter contra quem disputat. Pufend. l. 3. c. 3. §. 6.

R. Sicut privata monopolia interdum ab iniquo pravoque consilio liberantur, ita & in hoc publici monopoli generis non eodem semper modo erit judicandum; potest enim vitium ex tempore, locorum conditione, populorum utentium necessitate &c. accedere, quod tamen regulam non subvertit: talia enim pacta per se juri naturæ non repugnant, si is qui emit, paratus

ratus sit aliis vendere æquo pretio: nam aliarum gentium non interest, à quo emant, quod ad desideria naturæ attinet; & sic impedimentum nullum fit naturæ societatis humanæ, inprimis si populus, qui id stipulatus est, alterum populum in suam tutelam receperit, sumtusque eo nomine faciendos habeat.

C A P U T III.

De acquisitione originaria rerum, ubi de mari & fluminibus.

I. Quot modis aliquid nostrum fiat jure singulari. II. Originaria acquisitio quot modis fiat. III. An hodie adhuc per divisionem originarie acquiri possit. IV. An per concessionem servitutis, & constitutionem pignoris. V. An per specificationem. VI. Quanam occupari possint. VII. Quæ materia imperio	<i>subiaceant.</i> VIII. An retento imperio dominium aliis assignari possit. IX. An occupatio rerum mobilium lege civili an reverti possit. X An requiratur nova prohibitio. XI. Quid requiratur in eo, qui dominium vult acquirere. XII. An infantes & furiosi dominium acquirere possint. XIII. An

XIII. *An dominio per se utantur.*

XIV. *Flumina & maria an occupari possint.*

XV. *An solum mare internum.*

XVI. *An animi actu solo.*

XVII. *Quot modis talis occupatio fiat.*

XVIII. *Pactiones, qua populum aliquem ultra certos terminos vetant navigare, an doceant*

maris occupationem.

XIX. *Fluminis cursus mutatus an imperii terminum mutet.*

XX. *Quid si alveus musteus sit.*

XXI. *An totum flumen uni populo accedere possit.*

XXII. *Res derelicta, aut quarum defecerunt domini, an originarie acquiri possint.*

I. *Quot modis aliquid nostrum fit jure singulari?*

Grot. l. 2.
c. 3. §. 1.

R. **A**cquisitione originaria vel derivativa.

II. *Quot modis res originarie nobis acquiruntur?*

Grot. l. 2.
c. 3. §. 1.

R. Jure singulari res originarie seu primum à nobis acquiruntur, quando alii homines extra casum extremæ necessitatis, & innoxie utilitatis nullum amplius jus commune nobiscum habent in res: idque duobus modis, occupatione & divisione.

III. *At vero originaria acquisitio per divisionem fieri potuit tantum,*

quan-

*quando genus humanum coivit
in civitates.*

R. Hodie adhuc acquisitio primum diff. l. 2.
à nobis potest fieri per divisionem, 6. 3. §. 1.
quando scilicet novæ occupantur ter-
ræ à populo, & singulis privatis per di-
visionem assignantur: tunc enim re- Ziegl. ad
spectu domini privati divisio est mo- Grot. l. 2.
dus acquirendi domini originarius. 6. 3. §. 1.

*IV. An non concessione servitutis,
& constitutione pignoris origina-
rie acquiritur?*

R. Non. hæc enim jura nova non Grot. l. 2.
sunt nisi modo, & virtute ipsa jam 6. 3. §. 2.
inerant in dominio domini.

*V. An specificatio est modus acquirendi
originarius?*

R. Cum naturaliter nihil fiat nisi ex ma- Grot. l. 2.
teria prius existente, specificatio ad 6. 3. §. 3.
originarium acquirendi modum refer-
ri non potest, nisi materia, ex qua
nova species facta fuit, nullius fue-
rit, tunc enim ad occupationis genus
hæc acquisitio pertinebit, sin nostra
fuerit, continuabitur dominium spe-
cie introducta.

H

VI.

VI. *Quenam possunt occupari?*

Grot. dist. l. 2. c. 3. §. 4. **R.** In iis, quæ nullius sunt, duo sunt occupabilia, imperium seu jus imperandi, & dominium quatenus ab hoc jure imperandi distinguitur.

VII. *Quæ sunt materiae subjacentes imperio?*

dist. loc. **R.** Primaria sunt personæ, quæ materia sola interdum sufficit, ut in exercitu virorum, mulierum, puerorum, quærente novas sedes, seu uno verbo, coloniarum: secundaria locus, qui territorium dicitur. Sic jure belli in victos originarie acquirimus & jus imperandi seu imperium, & dominium: ea enim quæ hostium sunt, à nobis habentur ut res nullius; quia quæ ex jure societatis fluunt, seu ex jure naturæ, in quantum faciunt ad finem in bello obtinendum, non debemus hostibus, qui per belli denunciationem societati ejusque juribus renunciarunt.

Puf. l. 4. c. 2. §. 8. in fin.

VIII. *Possumusne retinere imperium, & dominium assignare aliis?*

Grot. l. 2. c. 3. §. 4. n. 2. **R.** Quanquam plerumque uno actu quæri solent imperium & dominium, sunt

sunt tamen distincta, ideoque dominium non in cives tantum, sed & in extraneos transit, manente, penes quem fuit, imperio; sic advenis possumus assignare dominium in agris & retinere imperium.

IX. *In loco, cujus imperium jam occupatum est, anne jus occupandi res mobiles, ut metalla, aurum, argentum, feras bestias &c. anteverti potest lege civili?*

℞. Non tantum jus occupandi has Grot. l. 2. c. 3. res anteverti potest lege civili, seu non S. 5. aliter tantum prohiberi potest lege privatis, Puf. l. 4. c. 6. §. 7. ne has res occupent, etiam in proprio solo; sed & per universitatem jam à populo seu ab eo, qui jus in populum habet, occupatæ videntur, & sunt in ejus dominio. vid. supra c. 2. q. 2b.

X. *At si viderentur jam occupatæ, vel a populo, vel eo, qui jus habet in populum, quid opus esset nova prohibitione?*

℞. Quia primis temporibus, & hodie Grot. l. 2. c. 8. §. 7. adhuc plurimis in locis occupatio ha-

rum rerum privatis tacite permittitur à populo vel eo, qui jus habet in populum, ideo, ut de contraria voluntate & animo has res sibi retinendi omnibus constet, prohibitiones & interdicta fieri solent: non autem ideo, quod non videantur occupatæ aut in dominio esse.

XI. *Quid requiritur in eo, qui dominium vult acquirere?*

Grot. l. 2.
c. 3. §. 6.

R. Usus rationis: opus enim est intentione acquirendi, quod rem istam in posterum velit habere pro sua; & intellectu, ut sciat istum actum aptum esse ut ipsi inde jus nascatur.

XII. *An ergo infantes, furiosi &c. dominium non possunt acquirere?*

Grot. l. 2.
c. 3. §. 6.

R. Jus gentium ob utilitatem communem constituit, ut & infantes & furiosi dominia accipere & retinere possint, personam illorum interim quasi sustinente humano genere: nec interest, an ab alio jam acquisitum accipiant, an originarie acquirant: si enim jus & legislator propter eorum utilitatem & præsumtum consensum, quo

aliter Puf.
l. 4. c. 4.
§. 15.

quo scilicet non præsumuntur respue-
re id, quod ipsis expedit, ipsorum
personam hic sustinet, cur non etiam
in dominio noviter acquirendo, si e. g.
novæ terræ occuparentur, & ipsis
forte à legislatore aliqua portio citra
ipsorum occupationem assignaretur;
& sicut jus & legislator ipsis potest
acquirere per tutores, cur non imme-
diate sine tutoribus?

XIII. *An dominio per se uti possunt?*

R. Non. dominium enim eorum statim
intra actum primum, nec ad actum se-
cundum pertingit, id est, ad habendi
non ad per se utendi jus pertinet. &
alienatio, quæque huic sunt similia,
in ipsa sui natura includunt actum
voluntatis ratione utentis, quæ in ta-
libus non existit.

XIV. *Flumina & maria possunt ne
occupari?*

R. Affirmatur, quia 1. natura & flu-
minum & marium domini capax est. Grot. l. 2. c. 3. 5. 7. & 8.
2. utilitatem nobis præstare, & custo-
diri possunt. vid. supra cap. præ-
ced. q. 16.

H 3

XV.

XV. *An mare interminatum potest occupari?*

Grot. d. l. sed aliter. Non tantum inclusum ad populum adjacentem, sed & omne mare aluens ad dominium continentis pertinet: & quidem quivis populus maritimus & cui ullus navigandi usus est, præsumitur dominium maris littoribus suis prætensi occupasse, quousque illud munimenti rationem habere censetur: imprimis autem portus, & ubi alias commoda in terram exscensio fieri potest, sinus quoque maris, freta, lacus ad populum pertinent, qui territorium ibi occupat: & si sint diversi ab utroque latere pro latitudine terrarum ad medium usque ad eos spectant: nisi vel per conventionem indivisim imperium contra externos exercere, & promiscue inter se isto æquore uti placuerit, vel uni soli in totum cedat, acquisitum ex pacto expresso vel tacito, jure victoriæ; aut quia is prior ad mare sedes fixerit, illudque solus statim occupaverit, & contra alios actus imperii exercuerit.

XVI.

XVI. *An solo animi actu mare occupari potest?*

R. Dum quis territorium occupat, statim intelligitur mare occupasse, in quantum hoc ad territorii sui utilitatem & necessitatem, ut quæst. præced. dictum, requiritur; ad exemplum occupationis rerum immobilium, in quibus non est opus, ut quis singulas glebasterræ circumambulet, sed dum quis fundum intrat animo eum occupandi, statim totum occupasse intelligitur.

Grot. l. 2. c. 3. §. 11. sed aliter.

XVII. *Quot modis imperium in portionem maris acquiri potest?*

R. Acquiri potest & ratione personarum, & ratione territorii: ratione personarum, si classis, qui maritimus est exercitus, aliquo in loco maris se habeat eo tempore, quo de maris imperio vindicando agitur, & ista classis perpetuo ibi subsistat: ratione territorii, quatenus ex terra cogi possunt, qui in proxima maris parte versantur, nec minus, quam si in ipsa terra reperirentur.

Grot. d. c. 3. §. 13. n. 2. Boech. & Ziegl. b. 1.

XVIII. *Quando populus alteri populo se obstringit, ne ultra certum terminum naviget, an hoc docet maris occupationem aut juris navigandi?*

Grot. d. c. 3.
§. 15. n. 1.
& 2. aliter
Ziegl. h. l.

R. Negatur. populi enim pactis cedere possunt de jure, quod sibi competit, & quod cum omnibus habent commune, in gratiam ejus, cujus interest. Imo si occupatum fuisset ab altero populo, talis pactio non requireretur.

XIX. *Cum flumen mutat cursum, an simul imperii terminus mutatur, & quæ flumen adjecit, an ea cedunt iis, quibus adjecta sunt?*

Grot. d. c. 3.
§. 16. Text.
in Syn. 7.
G. c. 8.
§. 36.

R. Si territorium ad flumen se extendat, cursu fluminis paulatim mutato, mutantur & fines territorii: & quicquid alteri parti adjectum est, sub ejus est imperio, cui adjectum est: quia eo animo populus imperium occupasse primitus creditur, ut flumen sua medietate dirimeret eos, tanquam naturalis terminus, quia imperiis distinguendis nihil est aptius, quàm quod non facile transitur, ut sunt flumina & montes.

XX.

XX. *An idem dicendum si alveum mutaverit amnis?*

R. Non. nam flumen etiam qua imperia determinat, non consideratur nude, qua aqua est, sed qua aqua alveo tali fluens ripisque talibus inclusa: at si alveo veteri deserto alia irruerit flumen, non idem erit, quod fuit ante; secus quàm quando paulatim cursum mutat; sed novum vetere extincto, & sicut, si exaruisset flumen, imperii terminus maneret medietas alvei, qui proxime fuisset, ita mutato alveo idem observandum. Hæc enim mens populorum fuisse censenda est, ut flumine quidem naturaliter dirimi vellent, quod si flumen esse desiisset, ut tum teneret quisque quod tenuisset.

Grot. d. c. 3.
§. 17. & ibi
Boeck.

XXI. *An totum flumen uni populo potest accedere?*

R. Aff. si alterius imperium in ripam serius & occupato jam flumine coeperit, aut eum in modum res pactio- nibus definita sit.

Grot. d. c. 3.
§. 19.

XXII. *Si quædam dominum habuerunt, sed habere desierunt, aut quia*

H 5 de-

derelicta sunt, aut quia defecerunt domini, an originarie possunt acquiri?

d. 5. 19. n. 3.

Re. Privati ea originariè acquirere possunt, si populus seu universitas, aut dominus superior, à cujus dominio generali pendent, eorum occupationem privatis aut concedat, aut ea privatis assignet. alias enim, si quid domino particulari carere incipiat, non fit occupantis, sed ad universitatem, aut ad dominum superiorem redit.

CAPUT IV.

De derelictione præsumta, & eam secuta occupatione: & quid ab usucapione & præscriptione differat.

I. *Qua res dicantur derelicta.*

II. *Quomodo alicui de alterius animo constare possit.*

III. *Qua sint signa ejus externa.*

IV. *Quomodo factis aliquid habeatur pro derelicto.*

V. *An sub factis compre-*

hendantur non facta.

VI. *Qua in silentio requiratur ut valeat ad præsumendam derelictionem.*

VII. *An consuetudo scire aliquando & velle ex tempore possit desumi.*

VIII. *An tantum temporis inter presentes quantum inter absentes re-*

- requiritur.
- IX. Quot anni faciant tempus memoriam excedens.
- X. An actus negativi ad conjecturam presumta derelictionis sufficiant.
- XI. An idem obtineat in imperiis.
- XII. Quomodo res pro derelicta habita acquiruntur.
- XIII. Quid sit usucapio seu prescriptio.
- XIV. An obtineat in regnis.
- XV. An ad reges pertineat cum sit iuris civilis.
- XVI. An reges et populi habeant cum omnia acquirant aut iure belli, aut titulo pacifico.
- XVII. An nantibus maris jus suum tali derelictione decedat.

- XVIII. Ita de usucapione & prescriptione lata ab eo qui habet summum imperium, an ad summum imperium ipsum & ejus partes pertineat.
- XIX. Quicquid juris est in integro, an non observandum sit in parte.
- XX. An populus in delatione imperii prescribere possit modis illud amittendi per non usum.
- XXI. Ea quae non sunt de natura summi imperii an legibus populi de usucapione latis subjaceant.
- XXII. An semper liceat subditis se in libertatem vindicare.
- XXIII. An actus vere facultatis prescribi possint.

I. *Quae res dicuntur derelictae?*

R. Res derelictae dicuntur, quas quis non amplius vult habere in numero rerum suarum.

II. *An vero hoc pendet ab alterius animo, quomodo mihi deest a constanter potest?*

R. Non quidem congruenter naturae

Grot. l. 2. c. 3. §. 19.

Grot. l. 2. c. 4. §. 3. c. 2. §. 2. n. 5.

ræ humanæ, nudis animi actibus efficientiam juris tribuere; quia animus cognosci non potest, nisi ex signis externis: tamen natura humanæ societatis, quæ vult ut officiorum inter nos & rerum fiat commutatio, etiam non patitur, ut actibus animi sufficienter indicatis nulla sit efficacia; quia alias nullum esset medium hæc negotia expediendi inter homines.

III. *Quæ sunt signa externa, ex quibus mihi constat de alterius animo?*

d. c. 4. §. 3.
in fin. c. 6.
§. 2. c. 11.
§. 11.

R. Verba vel facta: & quidem de verbis rem abdicantis expedita res est, dummodo non sint vaga, ambigua, obscura, & rem non satis exprimentia.

IV. *Quomodo factis aliquid habetur pro derelicto?*

d. c. 4. §. 4.
n. 1. c. 2.

R. Quod abjicitur aut deferitur, nisi ea sit rei circumstantia, ut temporis causa & requirendi animo aut repetendi sit abjectum aut desertum; ut si quis navis levandæ gratia aliquid abjiciat, aut fundum deserat ob metum hostium. Et hoc non tantum inter privatos, verum & inter reges locum habet

bet & populos liberos: venit enim ex jure naturali, quo quisque suum potest abdicare; & ex naturali præsumptione, qua voluisse quis creditur, quod sufficienter significavit.

V. *An sub factis comprehenduntur non facta?*

R. Moraliter sub factis veniunt & non facta considerata cum debitis circumstantiis: sic qui sciens & præsens tacet, quando agitur de commodo, videtur consentire: quando agitur de ipsius præjudicio vel obligatione tum demum, si actum impedire potuit & non fecit: sæpe enim circumstantiæ ostendunt, metu aliquem vel alio casu impediri, quo minus loquatur. Sic à populo potest subito introduci consuetudo ex eo, quod ab imperio habente toleratur per tempus, quantum satis est ad significandum consensum.

VI. *Quæ requiruntur in silentio, ut valeat ad præsumendam derelictionem?*

R. Duo, 1. ut sit silentium scientis, nam

nam silentium nescientis jure naturæ caret effectu. 2. ut sit libere volentis: si enim alia causa appareat, cessat conjectura voluntatis. vid. quæst. 4.

VII. *Hæc conjectura, scilicet ut aliquis præsumatur scire & velle, potestne etiam sumi ex tempore?*

d. c. 4. §. 6.
Pufend. l. 4.
c. 12. §. 8.
in fin.

R. In utrumque temporis magna vis est: nam primum fieri vix potest, ut multo tempore res ad aliquem pertinens non aliqua via ad ejus notitiam perveniat, cum multas ejus occasiones subministret tempus: deinde incussus semel metus durare quidem non nihil creditur, sed non perpetuo, cum tempus longum multas occasiones adversus metum sibi consulendi per se vel per alios suppeditet, etiam exeundo fines ejus qui metuitur, saltem ut protestatio de jure fiat, aut quod potius est, ad judices aut arbitros provocetur.

VIII. *An tantum temporis requiritur inter præsentem, quantum requiritur inter absentes?*

Gros. d. c. 4.
§. 6. Pufend.
d. l.

R. Non. etiam jure naturæ inter præ-

Præsentes minus temporis spatium ad hanc conjecturam sufficit, quam inter absentes: in omnibus autem tempus memoriam excedens, quasi moraliter infinitum, ad rei derelictæ conjecturam semper sufficere videtur, nisi validissimæ sint in contrarium rationes; ut si quis propter impotentiam jus suum sibi vindicare non potens, protestatione illud conservet.

IX. Quot anni faciunt tempus memoriam excedens?

R. Anni centum non longe abeunt à tempore memoriam excedente, quia communem humanæ vitæ terminum d. c. 4. constituunt: quamvis non sint plane 5:7. idem propter interventum famæ & auditionis à parentibus & avis. Monumenta scripta hic non attenduntur, Boesl. h. l. p. 118. & 119. quia alias nullum esset tempus memoriam excedens.

X. Cum non sit credendum, homines jactare quod suum est, ideoque ad conjecturam præsumptæ derelictionis actus negativi non videntur sufficere, etiam cum magno temporis spatio conjuncti.

R. Cum

d. c. 4. §. 8. *n. 4.* **R.** Cum homines se suaque ament, non quidem præsumuntur facile quod suum est jactare, verum credibile etiam non est, quemquam ejus quod vult, longo tempore nullam plane edere significationem idoneam.

XI. *An idem obtinet in imperiis ?*

d. c. 4. §. 8. *n. 2. l. 1.* *c. 4. quæst. 13.* **R.** Affirmatur. quanquam enim magni fieri soleant, scire tamen debemus, magna esse onera, & diligentem atque perpetuam requirere administrationem; quæ si deficiat, facit ut qui rex fuit, desinat esse rex.

XII. *Si itaque interveniat actus negativus, seu si aliquis nihil faciat circa suam rem, eamque alius interea possideat, quomodo eam acquirit ?*

R. Hæc præsumta derelictio facit, ut eam usucapiat aut præscribat.

XIII. *Quid est usucapio seu præscriptio ?*

R. Usucapio seu præscriptio est modus, quo propter prioris domini negligentiam, & præsumtam derelictionem, possessori per tempus idoneum res acquiritur.

XIV.

XIV. *An obtinet in regnis?*

R. Affirmatur; quia 1. derelinqui Grot. l. 2. s. 1.
 possunt. 2. tandem aliquando in certo c. 4. s. 9.
 & extra controversiæ aleam constitui l. 2. s. 4.
 humanæ societatis interest propter pa- s. 8. n. 3.
 cem communem, quam quæ adjuvant
 conjecturæ favorabiles putandæ sunt.
 Et hinc 3. communis necessitas & uti- d. c. 4. s. 9.
 litas inter omnes gentes induxit hanc sed aliter.
 legem, ut possessio memoriam exce-
 dens non interrupta, nec provocatio-
 ne ad arbitrum interpellata omnino
 dominium transferat; ita ut non tan-
 tum regi adversus regem, populo li-
 bero adversus populum liberum jus d. c. 4. s. 11.
 imperandi acquiri possit, ut expresso aliter Vasq.
 consensu, ita derelictione & eam se- l. 2. c. 51.
 cuta aut ex ea vim novam accipiente n. 28. vid.
 apprehensione; ea enim, quæ ab initio Grot. d. c. 4.
 vitiosa sunt, si nova causa superveniat, s. 1.
 convalescere possunt: verum etiam
 alicujus populi rex verus amittere
 possit regnum, & populo subjici, &
 qui revera non rex sed princeps erat,
 rex summo cum imperio fieri, & sum-
 mum imperium quod penes populum

I aut

aut penes regem in solidum erat, inter eos dividi.

XV. Usucapio cum sit juris civilis, quomodo ad reges pertinet?

*Boscl. l. 2.
c. 4. p. 122.
& seqq.
aliter Feld.
ad Gros. d.
c. 4. §. 1.
Cujac.
ad l. 1. de
usucap. ali-
ter Covring.
de fin. Imp.
c. 19.*

R. Usucapio est juris naturæ, propter fundamenta quibus nititur, scilicet de re derelicta, de voluntate idoneis signis declarata, de societate non perturbanda: juris gentium ratione definiti certo modo temporis & perpetuæ possessionis: juris civilis propter specialem formam, quæ pro conditione variarum rerumpp. varie descripta est.

XVI. Quamvis sit juris naturæ, tamen non videtur pertinere ad reges, quia quicquid possident, acquisiverunt aut jure belli, aut titulo pacifico, & nullo casu opus est præscriptione.

*Puf. l. 4.
c. 12. §. ult.*

*Tbuanus l.
§ 9. p. 43.*

R. Verum est, quando jure belli & victoriæ acquirunt, non opus est præscriptione; sed quando titulo pacifico quid nacti sunt, facile accidere potest, ut vel detentor, sæpe etiam verus possessor jus in regnum in alium transferat vel venditionis vel alio titulo, in præ-

præjudicium agnatorum suorum, qui si per tempus idoneum ad præsumtam derelictionem sileant, præscriptioni sine dubio locum faciunt: vel si pax fiat, & de locis quibusdam restituendis tractatus differantur in aliud tempus, e. g. in viginti annos, quibus elapsis tractatus reassumi debeant, si hoc non fiat, & isti quibus possessio est ademta, inter idoneum tempus eam non repetant, per præscriptionem dominium & imperandi jus recte amisisse dicuntur.

XVII. *An nondum natis jus suum tacite tali derelictione potest decedere?*

ꝛ. Ejus qui nondum conceptus & Grav. d. c. 4.
 natus est nullum est jus; quare si po- S. 10. Puf.
 pulus, à cujus voluntate jus habendi L. 4. c. 12. S.
 imperium proficiscitur, voluntatem 10. Bosch.
 mutet, consensu parentum, è quibus b. l.
 nasci possunt qui jus suo tempore es-
 sent habituri, sive expresse sive tacite
 per præsumtam derelictionem hoc
 fiat, nullam facit injuriam iis, qui non-
 dum nati sunt, ut quibus jus quæsitum
 nondum est: licet jure civili ut aliæ
 I 2 fictio-

fictiones, ita & hæc introduci possit, ut eorum, qui nondum sunt, personam lex interim sustineat, atque ita impediatur, ne quid adversus eos possit occupari: quod tamen leges velle non temere censendæ, quia ista privata utilitas publicæ valde repugnat, & facit, ut aliquo modo imperia sint in incerto & non extra controversiæ aleam.

XVIII. *Si lex de usucapione aut præscriptione sit condita ab eo, qui habet summum imperium, pertinetne ad ipsum jus imperii & ejus partes necessarias?*

Grot. l. 1. c. 3. §. 7. n. 1. l. 2. c. 4. §. 12.

R. Negatur 1. quia is se non potest obligare per modum legis, quæ fertur à superiore, nemo autem se ipso superior est. 2. Nec præsumitur velle, quia legum auctores non censentur se velle comprehendere sub lege, nisi ubi & materia & ratio legis ipsis est communis cum subditis suis ut hominibus, e. g. in æstimandis rerum pretiis, seu quando aliquid emunt, oportet ut æque solvant pretium justum ac si sub-

subditi emanant, natura enim æqualitate Gros. l. 2. c. 12. §. 8.
 tem imperat inter contrahentes: jus 12. §. 8.
 autem imperandi non est paris ratio-
 nis cum aliis rebus, imo nobilitate sua
 res alias multum excedit, & imperanti-
 bus proprium. Unde sequitur, neque
 tempus lege definitum sufficere ad ac-
 quirendum summum imperium aut d. c. 4. §. 12. n. 2.
 partem ejus necessariam, si desint con-
 jecturæ naturales, neque tantum tem-
 poris spatium requiri, si intra id tem-
 pus ex conjecturæ quantum satis est
 adsint.

XIX. *At vero æquitas naturalis vult,*
ut pars se componat ad rationem in-
tegræ, ut quicquid juris est in inte-
gro, illud etiam observetur in parte,
in primis cum integrum seu totum
habeat jus in partem.

R. Rex quidem pars est integri, seu
 est pars civitatis in qua rex est, sed ta-
 lis pars, in quam tota civitas voluit
 jus suum transferri, ita ut nullum am-
 plius nec in se nec in ipsum regem reti- Gros. l. 1. c. 3. §. 8. §. 9. d. c. 4. §. 12. n. 1.
 neret, ideoque sua lege ne quidem
 ut pars integri seu civitatis obligari n. 1.

I 3

potest,

potest, nam integrum seu civitas ipso non est superior.

XX. Sed annon in delatione imperii populus suam voluntatem exprimere potest, quo modo ac tempore imperium non utendo amitti velit?

Grot. d. c. 4.

§. 12. n. 2.

in fin. c. 7.

§. 27. in fin.

d. 1. c. 3.

§. 16. n.

l. c. 2.

R. Affirmatur; & hæc voluntas haud dubie sequenda est, nec infringi potest à rege etiam summum imperium habente, quia ad hoc in imperii acceptatione pacto se obstrinxit, & præterea pertinet ad modum habendi imperium, qui pendet ex primæva voluntate, quando in civitatem coiverunt, nec comprehenditur sub imperio, quia tunc adhuc nullum fuit.

XXI. Ea quæ non sunt de natura summi imperii, nec ut proprietates ad eam pertinent, sed separari ab ea naturaliter possunt aut cum aliis communicari, an legibus populi de usucapione latis subjacent?

d. c. 4.

§. 13.

aliter

Struv.

in Synt.

§. F. c.

14. 6.

R. Subjacent, quia comprehenduntur sub summo imperio & ab eo dependent, ut sunt omnia jura, quæ in feudum conceduntur, & alias vocantur

tur

tur regalia; sic videmus subditos esse, ^{aliter} ^{Ziegl. h. l.} ^{Vasq. l.} ^{2. c. 82.} qui præscriptione acquisiverunt, ut appellari ab iis non possit.

XXII. *An semper licet subditis, siⁿ. 3. possint, se in libertatem, quæ est populi qui nulli subjicitur, vindicare?*

R. Non: quia post constitutum impe- ^{d. c. 4.} ^{§. 14.} rium regi à Deo tale jus confertur, quod in posterum à voluntate populi non dependet; & si vi partum sit imperium, olim pro libertate pugnare honestum erat, at qui victi semel sunt, & longo tempore paruerunt, si jugum excutiant, faciunt quod desperatorum hominum est, non quod libertatem amantium. Imo contraria sententia juri divino, naturæ; & gentium est ^{Conring.} ^{de sup. Imp.} ^{c. 19. §. 7.} adversa, & omnibus rebuspp. evertendis idonea, ideoque impia & non toleranda.

XXIII. *An actus meræ facultatis præscribi possunt?*

R. Jura quæ non habent quotidiana ^{d. c. 4.} ^{§. ult.} exercitium, non amittuntur nisi ex quo tempore intercessit prohibitio

aut coactio, eique paritum est cum sufficienti consensus significatione. Sic si quis per centum annos cum uno duntaxat vicino societatem habuerit, etiam cum aliis eam habere poterit. id quod obtinet quoque in omnibus aliis meræ facultatis actibus.

CAPUT V.

De acquisitione originaria juris in personas: ubi de jure parentum: de matrimoniis: de collegiis: de jure in subditos: seruos.

I. <i>Quomodo jus originarie acquiratur in personas.</i>	VII. <i>Quibus temporibus jus coercendi competat.</i>
II. <i>Cui Deus conferat jus propter generationem.</i>	VIII. <i>An pater filium oppignorare, vendere, aut alteri in adoptionem dare possit.</i>
III. <i>Quid si imperia patris & matris inter se commendant.</i>	IX. <i>An habeat jus interficiendi liberos.</i>
IV. <i>Quid sit patria potestas.</i>	X. <i>Hoc jure patri delegato, an non delicta manerent impunita.</i>
V. <i>Quomodo patria potestas differat ab imperio paterno.</i>	XI. <i>Quomodo propter consensum Deus jus conferat in personas.</i>
VI. <i>An patria potestas recte distinguatur per certa temporis intervalla.</i>	XII. <i>Quomodo differat con-</i>

consociatio à subjectione.

XIII. *Qua sit consociatio maxime naturalis.*

XIV. *Cui competat imperium in societate maritali.*

XV. *Quid sit conjugium.*

XVI. *An permissa sit polygamia.*

XVII. *An divortia jure natura sint licita.*

XVIII. *Consensus parentum an absolute sit necessarius.*

XIX. *Nuptia an sint permissa cum eo vellea qui jam in matrimonio vivit.*

XX. *Qua nuptia prohibeantur propter cognationem & affinitatem.*

XXI. *An hac prohibitio etiam obtineat in linea collateralis.*

XXII. *Concubinatus an sit verum & ratum matrimonium.*

XXIII. *An inter civem & peregrinam, senatorem & libertam, liberum & servam, servum & ancillam verum contrahatur matrimonium.*

XXIV. *An conjugia inter certas personas à lege civilis vetita, semper sint irrita.*

XXV. *An matrimonium ad morgenticam verum & ratum sit conjugium.*

XXVI. *Qua rationes civiles talia matrimonia suadent.*

XXVII. *Qua sint alia consociationes praeter maritalem.*

XXVIII. *Qua sint communia omni consociationi.*

XXIX. *Quid si in deliberationibus pares sint sententia.*

XXX. *Quomodo sententia, licet diversa appareant, conjungantur.*

XXXI. *Quid si socius absit.*

XXXII. *Quis sit ordo naturalis inter socios.*

XXXIII. *Si non omnes aequaliter participent de re qua fundamentum est societatis, quomodo sint ferenda sententia.*

XXXIV. *Consociatio in populum quale jus conferat.*

XXXV. *An populus liber habeat par jus regibus.*

XXXVI. *An civibus de civitate abscedere liceat.*

XXXVII. *Facultas mi-*
I 5 *grandi*

- grandi improhiberi possit.*
 XXVIII. *Quid si majestas subditos inuitos detineret.*
 XXXIX. *An gregatim possint discedere.*
 XL. *An quovis tempore.*
 XLI. *An civitas jus habeat in exsules.*
 XLII. *Quotuplex sit subjeccio.*
 XLIII. *Quotuplex subjeccio privata.*
 XLIV. *Qua sit ignobilissima subjeccionis specus.*

- XLV. *An equitas naturalis servitutem ex consensu permittat.*
 XLVI. *Quousque se extendat jus dominorum in servos.*
 XLVII. *Unde oriatur jus in prolem servilem.*
 XLVIII. *An servus auferre liceat.*
 XLIX. *Quid sit subjeccio publica.*
 L. *Quomodo jus oriatur ex delicto.*

I. *Vidimus quomodo jus originarie acquiratur in res; quomodo originarie acquiratur in personas?*

Frid. Horn.
l. 1. c. 2. §.
1. aliter
Grot. l. 2. c.
5. §. 1.

R. **D**eus, qui est unica causa efficiens potestatis & ordinis qui est in societatibus inter imperantes & parentes, eam confert vel propter intercedentem generationem, vel consensum, vel delictum.

II. *Cui confert jus propter generationem?*

R. Quamvis liberi parentibus sint aequales natura, non tamen his sunt aequales potestate, sed sunt sub parentum

tum imperio; liberi enim cum parentibus vivunt in societate inæquali quæ rectoria dicitur: & Deus & natura, quia parentibus præcipiunt educationem, simul concedunt imperium in liberos, iisque injungunt obedientiam & reverentiam erga parentes.

Grot. l. 1. c. 1. §. 3. n. 2. aliter Hobbes de Civitate 6. 9. aliter Puffendorf. l. 6. c. 2. §. 4.

III. *Quid si imperia patris & matris inter se contendant?*

Re. Patris imperium præfertur, quia propter sexus præstantiam Deus præter imperium paternum, quod ipsi commune est cum matre, in eum solum contulit patriam potestatem.

Grot. d. d. §. 1. Frid. Horn d. l. 1. c. 2. §. 6. sed aliter.

IV. *Quid est patria potestas?*

Re. Patria potestas est potestas, quam pater in liberos habet & bona eorum ad communem familiæ utilitatem.

V. *Quomodo patria potestas differt ab imperio paterno?*

Re. Patria potestas 1. est in personas & bona, imperium est tantum in personas. 2. Imperium patri & matri est commune & manet patria potestate soluta, adeo ut si filius reverentiam debitam exhibere recuset, durioribus

Grot. d. d. §. 1. c. 6.

me-

mediis ad hoc cogi possit. 3. Posita patria potestate, hæc societas est perfecta;posito autem imperio tantum, vel quia liberi exierunt ex familia, vel quia pater mortuus est, hæc societas est imperfecta, ad eum modum, quo mortuo domino, domina societatem herilem ratione effectus conservat & continuat.

VI. Possumusne patriam potestatem & imperium paternum distinguere per certa temporis intervalla?

Gros. d. d. 5. §. 2. & Jegg. aliter Ziegl. h. l. & Feld. hunc refutat Boeckl. h. l. illum Puf. l. 6. c. 2. §. 7. Horn. d. c. 2. §. 6.

R. Distinguenda sunt tria tempora: primum est tempus imperfecti iudicii, & in hoc omnium liberorum actiones sunt sub parentum dominio; æquum enim est, ut qui se regere non potest, regatur aliunde, & vero naturaliter alius inveniri non potest, cui regimen competat, quam parentes, quorum pars liberi esse censentur: tamen & in hoc tempore jus sustinet eorum personam, ut si aliunde ipsis aliquid obveniat, ejus dominium sibi acquirant, licet exercitium impediatur ob iudicii imperfectionem. Secundum est tempus

Gros. d. d. 5. §. 2. & 2. §. 2. & 3. §. 2.

pus perfecti iudicii, & in hoc tempo-^{d. c. 5. §. 2.}
 re subsunt parentum imperiis non aliæ
 actiones, quam quæ ad familiæ pa-
 ternæ aut maternæ statum aliquid
 momenti habent, seu eæ actiones,
 quæ non concernunt causas publicas:
 æquum enim est, quia manent pars
 familiæ, ut pars conveniat cum ra-^{d. c. 5. §. 3.}
 tione integri, eique subjiciatur &^{Co. 4. §. 12.}
 ejus conservationem quærat & pro-
 moveat: in cæteris actionibus, quæ
 non pertinent ad familiam, faculta-
 tem moralem agendi quidem habent,
 tenentur tamen in illis quoque stude-
 re semper placere parentibus, ne con-
 tra pietatis, observantiæ & gratiæ re-
 pendendæ officium peccent. Tertium^{d. c. 5. §. 6.}
 tempus est, in quo non tantum sunt
 perfecti iudicii, sed & in omnibus
 sunt sui juris & non sunt amplius pars
 familiæ, sed ex ea omnino exiverunt,
 & sic actus eorum non possunt reddi
 itriti eo nomine, quod parentes ha-
 beant: semper tamen manet & in hoc
 tempore pietatis & observantiæ debi-
 tum, quia causa, propter quam Deus
 eam

eam exigit est generatio, quæ perpetua est & tolli non potest.

VII. *Si liberi non velint facere ea, quæ sunt officii?*

d. c. 5. §. 4.

R. In duobus prioribus temporibus, jus regendi etiam jus coercendi complectitur, quatenus nempe vel cogendi sunt ad officium & obedientiam, vel emendandi: imo etiam in tertio tempore, si pietatis & observantiæ debitum negent, propter imperium paternum, quod nullo tempore tollitur, necessitate exigente, durioribus mediis uti licebit.

VIII. *Quoniam imperium paternum nunquam potest avelli à persona parentum & in alium transferri, an pater filium oppignorare & si necesse sit, vendere aut in adoptionem dare potest?*

d. c. 5. §. 5.

Puf. l. 6.

c. 2. §. 9.

R. Ubi alia ratio eum alendi non suppetit, potest eum oppignorare & vendere, non quidem ut detrudatur in perfectam servitutem, sed ut alteri

aliter Boecl.

& Feld. h. l.

constituatur jus aliquod simile dominio, utendi scilicet servitio filii: hinc mul-

mul-

multo magis alii in adoptionem dare licet, quia sic efficitur filius alterius; Gros. d. c. 5. censetur quippe ipsa natura jus dare 5. 5. in fin. ad id omne, sine quo obtineri non potest quod ipsa imperat.

I X. An pater habet jus interficiendi liberos?

R. In societatibus simplicibus tanta potestas à Deo non est concessa, quia ad finem in iis obtinendum ea non opus est: sicut enim de omni summo imperio ac civili id vere dicitur, quia alias securitas & ordinata tranquillitas in civitate obtineri non posset, sed potius esset dissociata multitudo, scilicet, quod ei insit jus vitæ & necis; ita fallit in imperiis summo minoribus, qualia sunt maritale, patrium & dominicum.

*d. c. 5. §. 4.
7. 28. &
Boecl. b. l.
Diff. Horn.
l. 1. c. 2.
Bodin. de
Rep. l. 1.
c. 4. jung.
Boecl. Inst.
Pol. l. 1. c. 3.*

X. At vero sic delicta manerent impunita?

R. Si sint familiæ segreges & extra civitatem, Deus hoc in casu istiusmodi delictis puniendis non minus sufficit, quam si paterfamilias delictum capitale commisisset: si sint in civitate, ratio

*Gros. l. 1.
c. 3. §. 1. &
l. 2. c. 1. §.
14. in fin.*

tio rerumpp. vult, ut poenarum capitalium potestas non aliunde quam ab imperantibus dependeat; singulis enim concedendum non est quod publica debet fieri auctoritate, majoris tumultus evitandi causa.

XI. Quomodo propter consensum Deus jus confert in personas?

Grat. d. 4. 5. R. 5. 8. Hoc confert aut propter consociationem, aut propter subjectionem.

XII. Quomodo differt consociatio à subjectione?

Grat. l. 1. c. 1. 1. 5. 1. n. 2.
2. 3. 5. 12. n. 1. impr. d. 6. 5. 5. 31.
 R. 1. Omnis subjectio includit consociationem, sed non omnis consociatio est subjectio: nam 2. societas potest esse inter æquales, e. g. inter fratres, amicos, foederatos, & plures patresfamilias in civitatem coeuntes, antequam imperii formam elegerunt; subjectio nunquam est inter æquales, e. g. regem & subditos, patrem & liberos, dominum & servum. 3. in consociatione aliquis participat de jure imperandi, secus quam in subjectione.

XIII. Quae est consociatio maxime naturalis?

R.

R. Confociatio maxime naturalis in d. c. 5.
 conjugio apparet; quia ad id natura 6. 8.
 nos ducit.

XIV. *Cui competit imperium in hac
 confociatione?*

R. Soli marito in uxorem; marito d. c. 5. 5.
 cum uxore in familiam, habita tamen 8. n. 1.
 ratione prærogativæ marito compe- aliter
 tentis, ob sexus differentiam. Hinc Horn. l.
 maritus uxoris caput est in rebus con- 1. c. 1. 5.
 jugii & rebus familiæ, & de domicilio 6. 6.
 constituere jus est marito. Prof. l.
6. c. 1.
§. 12.

XV. *Quid est conjugium?*

R. Conjugium est viri & mulieris aliter Gros.
 conjunctio, individuum vitæ consue- d. c. 5. 5. 8.
 tudinem continens. n. 3.

XVI. *An unus vir potest ducere plu-
 res uxores, aut una uxor nubere
 pluribus viris?*

R. Matrimonio soluto potest; quia
 alterius conjugis facultas seu jus in al-
 terius personam non nisi constante
 matrimonio durat, seu ut loquuntur,
 polygamia successiva utrique conju-
 gum est permessa: durante matrimo-
 nio non potest, seu polygamia simul-

K tanea

tanea est prohibita : quia à Deo per conjugium conjugum in alterius conjugis corpus facultas seu jus datur, quod ne quidem mutuo consensu durante matrimonio tolli potest. Nam hoc jus non pendet à consensu mutuo, sed à Deo & jure naturæ, quod vult, ut amor conjugalis sit æqualis, reciprocus & individuus, sine quo societas honesta & decora inter homines consistere non potest; jus enim naturæ æquale est in omnibus hominibus in universo mundo, & sic in pauperibus æque ac divitibus, quibus omnibus si concedatur jus habendi plures uxores, evertatur societas necesse est: scilicet per liberorum nimiam multitudinem nobiles familiæ ad egestatem, modicæ ad mendicitatem rediguntur, ac tandem tenui plebecula civitates repletæ, ubi commode evacuari nequeunt, mole sua respp. subvertunt. Quo accedit, quod polygamia sit contra primævam matrimonii institutionem, & quod fides, quæ est vinculum omnis societatis, tali concubitu

vio-

aliter
Grot. d.
c. 5. §.
9. n. 1.
Pufend.
l. 6. c. 1.
§. 18. &
19. en f.
Feld. h.
l. &
Boeck. in
Inst.
Pak l. 1.
c. 2. p.
23. Meyer.
de Ux.
Christiana
Sett. 11.
& III.

Ruf. l.
& c. 1. §.
19. in fin.

violetur, quia continet adulterium, quod committitur, quoties fides conjugalis, quæ Dei & naturæ instituto, tacite & necessario inest omni vero conjugio, per concubitum violatur.

XVII. *An divortia jure naturæ sunt licita?*

R. Non, ne quidem mutuo consensu; quia jus quod propter matrimonium conjugum in conjugem competit, à Deo & natura confertur, non à consensu contrahentium: & hoc jus individuam vitæ consuetudinem continet, quamdiu capita primaria & essentialia conjugii seu matrimonii ab altero non sunt violata. Scilicet initur matrimonium sobolis procreandæ causa, cui fini necessaria est mutua corporum præbitio: quæ si vel per malitiosam desertionem vel pertinacem & spontaneam debiti conjugalis denegationem fieri prohibeatur, justam divortii causam innocenti præbet. Deinde conjugium initur, ut suam quisque prolem suscipiat, non adulterinam, aut supposititiam. Imo etiam extra

aliter
Grot. d. c. 5. §. 9. n. 2. Job. Milit. de divort. Puf. l. 6. c. 1. §. 24. Puf. d. l. 6. c. 1. §. 20.

K 2 pro

procreationem sobolis honesti suam sibi seorsim volunt & debent habere uxorem, & gravem ducunt injuriam, si alteri corporis sui usuram sponte concedat: unde & hæc & aliæ similes, quibus per concubitum fides conjugii violatur, erunt justæ divortii causæ, quæ & matrimonii essentiam destruunt, & obligationem inde ortam omnino tollunt.

XVIII. *An consensus parentum requiritur ad validitatem conjugii jure naturæ?*

Groz. d.
c. 5. §. 10.

R. Non; quia qui uxorem ducit, & maturæ debet esse ætatis & extra familiam abiit, ita ut habeat facultatem moralem, & hac in re regimini familiari non subjiciatur: quamvis officio filiorum conveniens sit, ut parentum consensum impetrent, nisi manifeste iniqua sit eorum voluntas. Nam si in omnibus rebus filii reverentiam parentibus debent, certe præcipue eam debent in eo negotio, quod ad gentem totam pertinet, quale sunt nuptiæ. Hinc & in sacris literis videmus viros pios, mul-

d §. 10.
n. 3.

multoque magis mulieres in contrahendis nuptiis secutos auctoritatem parentum: sed non tamen irritum pronuntiatur Esavi conjugium, aut liberi illegitimi, quia sine tali auctoritate nuptias contraxerat; non enim statim irritum est jure naturæ quod isti juri repugnat, sed id demum, in quo deest principium dans validitatem actui, aut in quo vitium durat in effectu.

XIX. *Nuptiæ sunt ne permissæ cum eo vel ea, qui jam in matrimonio vivit?*

R. Non; quia & facultas moralis deest, sublata per prius matrimonium, & omnis effectus est vitiosus: singuli enim actus contractationem habent rei alienæ; sive vir sit, sive foemina, nam jure naturæ Deus utrique æquale jus in alterius corpus concedit. aliter Gros. d. c. 5. §. 11. vid. Feld. h. l.

XX. *An omnes jure naturæ inter se nuptias contrahere possunt, an vero quidam prohibentur propter cognationem vel affinitatem?*

R. Matrimonia parentum cujuscunque gradus cum liberis jure naturæ Gros. d. c. 5. §. 12. n. 5.

sunt prohibita, 1. quia in hominum affectibus quorum ratio non est corrupta, insita est fuga quædam commixtionis cum parentibus & ex se natis: seu naturalis verecundia non sinit, ortus auctores cum sua sobole misceri. 2. quia nec maritus, qui superior est lege matrimonii, eam reverentiam potest præstare matri, quam natura exigit, nec patri filia; quia quanquam inferior est in matrimonio, ipsum tamen matrimonium talem inducit societatem, quæ illius necessitudinis reverentiam excludit.

XXI. Quid dicendum de gradibus affinitatis & de gradibus cognationis ex transverso limite, inter istas personas, quæ vel parentum & liberorum, vel fratrum & sororum loco sunt?

R. Præcepto divinæ voluntatis per rectam rationem propter communem necessitatem & utilitatem apud omnes gentes, quæ sana utuntur ratione, in vitium iverunt: harum enim personarum convictus nimis quotidianus atque

*Justi & de
aori p. 52.
aliter Puf.
d. 6. c. 1. §.
317 Gros. d.
s. 5. §. 12.
n. 2.*

*d. c. 5. §. 19.
n. 3. Meyer.
de grad. prob.
diff. 2. c. 5. p.
81.*

ratque inobservatus stupris & adulteriis occasionem daret, si amores tales nuptiis possent conglutinari. Quo accedit reverentia erga sanguinem & nomen paternum, quam in his personis deprehendimus, & quasi propterea si non præcipit, certe suadet nuptiis eorum esse abstinendum.

XXII. *Concubinatus estne verum ac ratum conjugium?*

R. Non. 1. quia contrahitur tantum libidinis explendæ causa. 2. est consuetudo diuturna, non perpetua ac individua. 3. est sine affectu maritali: licet matrimonia quædam concubinatus vocentur.

*Ofiand. ad
Grot. l. 2. 6.
§. obs. 15.
Grot. d. c. 5.
§. 15.*

XXIII. *An inter civem & peregrinam, senatorem & libertam, liberum & servam, servum & ancillam est verum & ratum conjugium?*

R. Affirmatur; quia in his nihil deest ad ipsam conjugii naturam, licet effectibus quibusdam juris civilis privetur, aut etiam effectus quosdam naturales impedimento legis civilis amittat.

*d. c. 5. 4. 15.
alior Feld.
h. l.*

XXIV. *Si lex humana conjugia inter*

certas personas contrahi prohibeat, an erunt irrita si re ipsa contrahantur?

de c. 5. §. 26. R. Non semper id quod vetitum est lege humana irritum est, nisi & hoc lex specialiter addiderit aut significaverit. Diversa enim sunt prohibere & irritum quid facere, & prohibitio vim suam exserere potest per poenam vel expressam vel arbitrariam.

XXV. *Quid dicendum de matrimonio personarum disparis qualitatis, quod nos vocamus matrimonium ad morgenicam?*

Puf. l. 6. c. 1. §. 36. R. Etiam est verum & ratum conjugium; licet ob civiles rationes talem uxorem non adsciscamus in justæ matrisfamilias dignationem, nec ejus proli idem jus sit, quod aliis filiisfamilias competit.

Rhet. Inst. Jur. Publ. l. II. tit. 21. p. 303. Grot. d. c. 5. §. 15. n. 1. in med.

XXVI. *Quæ sunt istæ rationes civiles?*

R. Potissimum hoc fit ob conservationem illustrium familiarum, aut in favorem priorum liberorum, vel denique ob melius ferendos sumtus, qui ex moribus civitatis alias injustas

UXO-

uxores erant faciendi. Ex quibus se-
 quitur, injuriam fieri istiusmodi uxo-
 ribus, si vile concubinarum nomen
 iis imponatur, quæ à meretricibus
 gradu tantum differunt: nec ab hoc
 censu eximuntur, si vel maxime aliqua
 paciscatur quod ad certum tempus
 uni soli se velit sociare; nam in fide
 conjugali longe sanctius quid est,
 quam solius mercedis, aut libidinis
 intuitu alicui soli corpus servare.

Prof. l. 6. c. 1. §. 36. Bisch. ad 2. Feud. 29.

XXVII. *Præter hanc consociationem naturalem, quæ sunt aliæ consociationes?*

℞. Sunt vel privatæ, vel publicæ; &
 hæ quidem aut in populum, quando
 plures patresfamilias coeunt in unam
 civitatem, & populum constituunt: vel
 ex populis, ut in foedere.

Grot. d. c. 5. §. 17. c. 23 §. 25. in fin.

XXVIII. *Hæ consociationes habentne aliquid commune, seu quod obtineat in omni consociatione?*

℞. Habent commune, quod in iis
 rebus, ob quas consociatio quæque
 instituta est, universitas & ejus pars
 major nomine universitatis obligat sin-
 gulos

d. c. 5. §. 17: Boecl. b. l.

gulos qui sunt in societate. Omnino enim ea credenda est fuisse voluntas in societatem coeuntium, ut ratio aliqua esset commoda, quæ nihil difficultatis, aut obscuræ disceptationis haberet, expediendi negotia: quare naturaliter seclusis pactis aut legibus, quæ interdum unanimum consensum, interdum duas tertias partes requirunt, pars major jus habet integri. Hinc juri naturæ non repugnat, ut sententia imprudentior plurimum sententiæ prudentiori pauciorum præferatur: in decidendis enim negotiis sententiæ numerantur, non ponderantur. Imo sæpe multitudo adstipulantium erroris indicium habetur, & vulgo placere, est sapientibus displicere. Verum in concilio aliquo, cujus membra æquali jure gaudent, hæc non procedunt. quis enim hic judicium feret, utra sententia sit prudentior? non sane ipsæ partes dissidentes; quotusquisque enim est, cui non sua prudentia, magis quam aliena placet: imo plures optimam sententiam vel

ideo

Puf. l. 7.

e. 2. §. 16.

Bod. de Rep.

l. 3. c. 4.

ideo non sequuntur, quod ipsi non sint auctores.

XXIX. *Si pares sint sententiæ?*

R. Nihil agitur, quia non satis momenti est ad mutationem. Grot. d. e. 5. §. 18.

XXX. *Sententiæ annon interdum conjunguntur, licet diversæ appareant?*

R. Si pactio aut lex aliud non præcipiat, illæ sunt conjungendæ, quarum altera partem alterius continet, scilicet in eo, in quo conveniunt: sic qui in viginti damnant, & qui in decem, conjunguntur in illo decem, quia decem continentur in viginti, & qui in viginti damnat, damnat etiam in decem, & sic obtinebit eorum sententia si plures sint contra absolventes. At qui mortem reum puniunt, & qui relegant, non conjunguntur, quia in morte non continetur relegatio, sed sunt plane duæ diversæ poenæ: si quidam relegent, quidam absolvant, etiam non conjungentur, quia qui relegat, non vult eum absolvi sed puniri, licet non ultimo supplicio.

XXXI.

XXXI. *Si socius absit, aut alias impediatur jure suo uti, e. g. morbo, necessaria peregrinatione, quid obtinet?*

Grot. d. c. 5. §. 20. A. B. sit. 2. §. de- bet autem unusquisque Princps. & ibi Limn. Inst. Jur. Publ. p. 67. **R.** Nisi pacta vel lex obstent, jus absentis præsentibus accrescit: nam alias societates ob medii negotia expediendi defectum facile frustrarentur suo fine. Sic in Imperio R. G. Imperatorem eligunt Electores præsentés, nulla habita absentium ratione.

XXXII. *Quis est ordo naturalis inter socios?*

Grot. d. c. 5. §. 21. **R.** Prout quisque in societatem venit. Sic inter fratres is servatur ordo, ut qui primus natus est, reliquos præcedat, atque ita deinceps, rejectis omnibus aliis qualitatibus, ut si forte secundo genitus esset consiliarius principis &c. dummodo agatur de rebus in collegio societatis: extra hæc enim qualitates aliæ supervenientes considerantur. Sic in eodem collegio cætera debent esse paria, e. g. si collegii membra lecta sunt partim ex nobilibus, partim ex istis, qui nobiles nati

non

Jac. Goshofr. de Præced. c. 3. §. 28. p. 79.

non sunt, & nobilibus præ cæteris locus sit assignatus, tunc novus collega nobilis nobilibus in eodem collegio posteriorem, aliis autem, qui nobiles nati non sunt, priorem locum tenet.

An idem obtinere debeat in conciliis ad rem Christianam pertinentibus, ut reges, ducēs &c. qui primi Christianismum professi sunt, reliquos præcedere debeant? plures affirmant.

Grot. d. c.

S. S. 21. in

fin. aliter

Boeck. ibi.

XXXIII. *Ubi societas fundamentum habet in re quam non equaliter omnes participant, quomodo sententiæ sunt ferendæ?*

R. Seclusis pactis & legibus ordo sumendus ex modo participationis, & sententiæ etiam ad eum modum sunt ferendæ. Sic qui prior participat de re & plures partes in ea habet, prior dicit sententiæ & plures, & ad eundem modum onera fert, e. g. in Imperio R. G. iis qui plures principatus possident, plura interdum suffragia in comitiis conceduntur, & plura onera ferunt.

Grot. d. c. 5.

S. 22.

Lamp. part.

3. c. 5. §. 5.

in fin. &

Conring. ibi.

XXXIV.

XXXIV. *Quomodo jus propter consensum oritur, quando plures patresfam. in unum populum & civitatem coeunt?*

Grot. d. c. 5. §. 23. **R.** Quando plures patresfam: in unum populum ac civitatem coeunt, &

l. 1. c. 3. §. 8. n. 2.

c. 4. §. 2. n. 1.

libertatem civilem retinere cupiunt, seu eligunt formam regiminis democraticam, Deus, quia hæc est perfectissima societas, maximum dat jus corpori in partes, ita ut nulla sit actio hominis externa, quæ non ad hanc societatem aut per se spectet, aut ex circumstantiis spectare possit, scilicet ad finem hujus perfectissimæ societatis obtinendum, qui est vita beata & tranquilla.

XXXV. *Datne Deus ipsi par jus regibus?*

Grot. l. 1.

c. 1. §. 1.

c. 3.

§. 7. & 11.

n. 2. aliter

Fr. Horn.

l. 3. c. un.

§. 2.

R. Affirmatur. 1. quia populus liber habet summam potestatem in civitate ubique, i. e. in personas & res. 2. Jus, quod Deus populo libero concedit, producit eisdem effectus, & vero facultates morales, quæ producunt eisdem effectus, eadem sunt, & eodem

no-

nomine nuncupandæ. Uno verbo, populus liber parem habet majestatem cum regibus.

XXXVI. *An civibus de civitate abscedere licet?*

Rz. Natura quidem nos ad societa- Gros. in
 tem ineundam ducit & invitat, non Prel. n. 6.
 tamen huic vel illi civitati, quam de- & d. c. 5.
 inde relinquere nequeamus, nos addi- §. 24. n. 1.
 cit, sed ut cives eorumque posterii ad- & 2.
 strigantur, pactis quique vim illo-
 rum accipiunt moribus, opus est.
 Ex consociationis ergo natura hoc
 constat, magis esse, ut licentiam pro
 arbitrio migrandi liber homo sibi
 reservasse intelligatur. Qui enim J. 1. c. 2.
 civitati se adjungit, in sui suarum- §. 1. n. 5.
 que rerum conservationem hoc fe- c. 4. §. 4. l. 2.
 cisse intelligitur, & cum contingere c. 1. §. 9.
 possit, ut publicum regimen vel alia n. 2. & 3.
 in ista civitate privatis alicujus ratio-
 nibus parum expediant, ut alibi com-
 modius easdem possit prosequi, neque Brandes de
 tamen conveniat postulare, ut ad u- jure emgr.
 nius aut paucorum lubitum hæc mu- ib. 4. apud
 tentur, proximum erit, ut alicui sit Frisch.
som. 2. disp.
4. Puf. l. 8.

CON-6.11.5,2.

concessum per migrationem sibi consulere. Sic in Imperio R. G. subditi, qui diversæ à domino terrorii sunt religionis, emigrare & bona sua vel vendere, vel per alios administrare possunt.

XXXVII. *Potestne edicto prohiberi ne cives migrent sub gravi pœna, e. g. confiscatione bonorum?*

Grot. d. c. 5.
§. 24. n. 1.
Stambl. de
servit. pers.
l. 3. c. 12.
n. 11. aliter
Myller
ab Ehren-
bach de
Stat. Imp.
part. 2. c. 63.
n. 5.

R. Quia pactis & legibus fundamentalibus hæc migrandi facultas civibus potest adimi, cur propter utilitatem & necessitatem civitatis majestas tale edictum promulgare non possit, non videmus? sunt enim hæc, ut loquuntur, juris naturæ permissivi: subditus enim in omnibus, quæ non sunt contra jus divinum & naturæ, majestati obedientiam debet.

XXXVIII. *At majestas sepe mandat ea, quæ sunt contra jus divinum, & subditos invitos detinet.*

Boecl. in
Inst. Pol.
l. 1. c. 6.
p. 75.

R. Civem emigrare volentem nullo jure hoc in casu detinet, & si fuga sibi prospiciat, non peccabit: lex enim ad impossibilia & turpia neminem obligat.

XXXIX.

XXXIX. *An gregatim possunt discedere?*

R. Si commodum ipsis hoc sit, & Puf. l. 8.
 conservari non possint in tali civitate, c. II. §. 4.
 inviti detineri non possunt: nam pro- aliter Grot. d.
 pter sui conservationem cum aliis in c. 5. §. 24.
 civitatem coiverunt. Si propriæ sa- n. 2. Osiand.
 lutis ratio non obstet, cum & civitatis b. l.
 commodum promovere, eamque &
 corpore & bonis incolumem servare
 cogantur, detineri possunt; modo ipsis, aliter Puf.
 ut diximus, nihil contra jus naturæ & d. l.
 divinum injungatur.

XL. *An hæc renunciatio potest fieri quocumque tempore?*

R. Renunciatio non debet fieri in- Grot. d. c. 5.
 tempestive, seu tali tempore, quo so- §. 24. n. 2.
 cietatis civilis interest civem non in fin.
 abire, e. g. si magnum contractum sit
 æs alienum, nisi paratus sit civis in
 præsens partem suam exsolvere: item
 si fiducia multitudinis bellum sit susce-
 ptum, præsertim si obsidio imminet,
 nisi paratus sit civis ille alium æque
 idoneum substituere, qui remp. de-
 fendat.

XXI. *An idem jus civitas habet in eos, quos in exilium expulit?*

d. c. s. s. 25. *R.* Non; quia ad illos civitas non amplius pertinet, qui ex ea ejecti sunt.

XLII. *Diximus oriri etiam jus propter consensum ex subjectione, quotuplex est subjectio?*

d. c. s. s. 26. *R.* Subjectio ex consensu aut privata est, aut publica.

XLIII. *Quatuplex est subjectio privata?*

d. s. 26. *R.* Potest esse multiplex, sicut sunt multiplicia regiminum genera. Nobilissima species est arrogatio, qua quis se ita dat in familiam alterius, ut ei subsit ad eum modum, quo filius, qui maturæ est ætatis, subest patri.

XLIV. *Quæ est ignobilissima subjectionis species?*

d. c. s. s. 27. *R.* Qua quis se dat in servitutem perfectam. Est autem servitus perfecta, quæ perpetuas operas debet, pro alimentis & aliis, quæ vitæ necessitas exigit.

XLV. *Annon est iniquum, ut homo hominem recipiat in perpetuam & perfe-*

*perfectam servitutem, cum natura
omnes aequales simus?*

Et. Non est iniquum, 1. quia natura d. c. 1. §. 2.
quidem omnes sumus æquales ratione 27. n. 2. Puf
humanitatis, non ratione potestatis; l. 6. c. 3. §.
& Deus & natura marito statim jus in 4. aliter
uxorem, parentibus in liberos conce- Nov. l. 2. c.
dunt. 2. quia postquam à prima viven- 3. §. 1.
di simplicitate homines discesserunt,
vitamque operosius excolere, ac rei
augendæ incumbere cœperunt, hebe-
tiores & tenuiores sponte sua operas
solertioribus & locupletioribus loca-
runt, sub promissione alimentorum &
aliorum quæ ad vitam sunt necessaria,
& sic est ex consensu. Quo accedit
3. cum Deus & natura velint, homi-
nem ab homine juvari, quod cum hæc
servitus naturalis contineat utriusque
utilitatem, domini scilicet & servi,
vel maxime conveniens sit naturæ hu-
manæ, ut tenuiores locupletioribus
operas, & hi illis alimenta præstent; Puf. l. 6. c.
quorum certitudine, quam sæpe non 3. §. 9.
habent qui diurnas operas locant, vel
propter defectum conductorum, vel

L 2

propter

propter socordiam ipsorum non nisi fustibus expellendam, servitiorum perpetuitatem compensamus.

XLVI. *Jus quod dominus in servos consequitur, quousque se extendit?*

Grot. d. c. 5.
S. 28. Puf. d.
S. 4. aliter
Horn. d. 1.

R. In moralibus media modum accipiunt à fine; & sic dominus potest tali servo operas injungere quascunque velit, etiam sordidas, habita tamen ratione virium & dexteritatis ipsius. Potest quoque negligentiam & socordiam servi asperioribus remediis coercere, & si opus sit ex familia expellere, & socordiae suae relinquere. Jus autem vitae & necis non habet in hac servitute naturali, nam hoc non requiritur ad finem obtinendum in hac, ut & in omnibus societatibus minoribus.

XLVII. *Unde nascitur jus dominorum in prolem servilem?*

Grot. d. c. 5.
S. 29. n. 2.
Puf. d. c. 3.
S. 9. aliter
Ziegl.

R. Ex ipsa alimentorum & eorum, quae vitae necessaria sunt praebitione: diu enim alendi sunt è servis nati, antequam opera eorum domino utilis esse possit, & sequentes operae sui temporis alimentis respondent. Hinc tamdiu

diu serviunt, quamdiu non reddunt quantum satis est pro alimentis.

XLVIII. *An servis aufugere licet?*

R. Si sit immanis domini sævitia, vel Grot. d. 5.
 alimenta deneget, etiam illi, qui ipsi 29. n. 2. in
 se in servitutem dederunt, aufugere med. Jung.
 possunt. Osiand. h. l.
Grot. l. 3. c.

XLIX. *Quid est subjectio publica?* 7. §. 6.
Grot. d. 6.

R. Publica subjectio est, qua se po- 5. §. 31.
 pulus seu plures patresfam: qui in u-
 nam civitatem coeunt, homini alicui
 seu regi, vel pluribus hominibus, i. e.
 optimatibus, seu etiam populo alte-
 ri, qui liber est, & sibi elegit regimen
 democraticum, in ditionem dat.

L. *Quomodo jus oritur ex delicto?*

R. Propter delictum jus oritur, quo- d. c. §. §. 32.
 ties qui meruit libertatem amittere ab l. 1. c. 3. §.
 eo, cui poenæ exigendæ jus est, in po- 2. n. 3.
 testatem vi redigitur; sic Romæ libe-
 ra foemina, quæ se servo alieno jun-
 xerat, fiebat serva. Populus etiam, si
 in alium delinquat, interdum jure vi- l. 3. c. 8.
 ctoriæ propter hoc delictum libertate §. 2.
 sua civili potest privari, & in servitu-
 tem redigi civilem.

CAPUT VI.

De acquisitione derivativa facto hominis, ubi de alienatione imperii, & rerum imperii.

- I. *Quomodo aliquid nostrum fiat acquisitione derivativa.*
- II. *Quomodo factio hominis.*
- III. *Ut dominium transferatur quid requiratur in dante.*
- IV. *Quid in accipiente.*
- V. *An imperia ut alia res alienari possint.*
- VI. *Imperium in partem an parte invita alienari possit.*
- VII. *An membra ad totius corporis conservationem non recte abscindantur.*
- VIII. *An pars pro lubitu possit à corpore recedere.*
- IX. *An corpus idem jus habeat ad partem tuendam quod habet pars ipsa ad se tuendam.*
- X. *Imperium in totum corpus cum etiam competat in partem, an à summum imperium habente in partem alienari non possit.*
- XI. *An talis partis alienatione necessitate vel utilitate publica id exigente precipiatur.*
- XII. *Imperium in locum desertum an possit alienari.*
- XIII. *An rex regnum suum vel totum, vel partem, sine populi consensu alteri possit in feudum offerre.*
- XIV. *An oppignorare.*
- XV. *Functiones minores an à rege sine populi consensu concedi possint jure hereditario.*
- XVI. *Patrimonium populi an à rege alienari possit.*
- XVII. *An fructus ex patrimonio.*
- XVIII. *An pars patrimonii à rege oppignorari possit.*
- XIX. *An testamentum sit alienationis species.*

I. Qua-

I. *Quomodo aliquid nostrum fit acquisitione derivativa? seu quomodo acquirimus rem, que alicujus vel est, vel fuit?*

R. **A**cquirimus eam aut facto hominis, aut legis. Grat. l. 2. c. 6. §. 1. n. 1.

II. *Quomodo facto hominis?*

R. Quando homines rerum domini, qui liberam habent administrationem, dominium aut totum, aut ex parte in nos transferunt: inest enim hoc in ipsa domini natura, & post introductum dominium nihil tam naturale est, quam ut domini voluntas, rem in alium transferre volentis, rata sit. d. c. 6. §. 1. n. 1. l. 1. c. 1. §. 10. n. 4. l. 2. c. 2. §. 1. n. 5.

III. *Ut dominium sic transferatur, quid requiritur in dante?*

R. Non sufficit actus internus voluntatis: nam hic non est congruens naturæ societatis humanæ, quæ officiorum & rerum commutationem desiderat, & vero nemo mentem alterius introspicere potest, sed simul requiruntur aut verba, aut alia signa exter-

L 4 na,

d. c. 6. §. 1. na, quibus hunc animum nostrum ra-
n. 2. in fin. tioni convenientem indicemus.

IV. *Quid requiritur in accipiente?*

d. c. 6. §. 2. R. Seposita lege civili requiritur na-
11. §. 14. turaliter voluntas accipiendi, cum suo
Boech. h. l. signo, seu signo externo, certo, claro, & extra omnem suspicionem aut querelam incertæ voluntatis posito, indicata. Quæ voluntas ordinarie sequitur dationem; sed potest præcedere, puta si quis quid dari, aut concedi sibi petierat, & dans postea consentiat: censeatur enim durare voluntas nisi mutatio appareat, & contrahentes digressi sint ad alia negotia.

V. *Imperia an ut aliæ res alienari possunt?*

d. c. 6. §. 3. R. Imperia, si sint in patrimonio, possunt alienari ab eo, cujus sunt in patrimonio, e. g. rege; si non sint in patrimonio & electione aut successione deferantur, à rege, tanquam capite populi, accedente populi consensu; quia & hic jus aliquod habet, quando agitur de modo habendi imperium; hic enim modus pendet à pri-

Grot. d. l. aliter.

primæva voluntate, & non comprehenditur sub imperio. Cœterum totus hic tractatus fere regitur moribus & legibus populorum, & notitia ejus non ubi vis in obvio posita est: neque enim leges, quas vulgo vocamus fundamentales, ubique præscriptæ, aut ad totam reip. rationem sufficienter descriptæ extant.

VI. *Si pars sit alienanda, e.g. civitas, provincia, an & ejus partis consensus requiritur?*

R. Pars de qua alienanda agitur consentire debet: nam qui in civitatem coeunt, contrahunt societatem quandam perpetuam & immortalem, ita ut velint regi eodem imperio, & intra ejusdem imperii fines degere. Et quemadmodum singuli jus acquisiverunt, ut non possint inviti è civitate ejici, aut alterius sub imperium tradi, nisi in poenæ vicem, ita & universis idem jus est quæsitum, ut inviti à corpore abscindi & alii in ditionem tradi non possint. Et si rex necessitate adactus cum

*l. 2. s. 7.
§. 27. Boeckl.
h. l. Com-
ring. de fin.
Imp. c. 19.
d. c. 6. §. 4.
Puf. l. 8. c. 5.
§ 9. aliter
Cowring.
dist. c. 19.
Ziogl. h. l.
Osiand.
aliter Tex-
tor c. 30.
§. 31.*

Puf. d. l.

rit, ut ipsi certam civitatem, certam regionem concedat, quæ tamen isti cessione contradicit: rex quidem ex eadem sua præsidia deducere potest, & victori permittere ut, si possit, ejus possessionem adprehendat: civitas tamen illa vel regio nulla obligatione impeditur, quo minus si viribus suis confidat, se occupare volenti resistat, aut peculiarem deinceps civitatem constituat. Si autem necessitati cogatur cedere, & sic communis sit necessitas & utilitas & corporis & partis, facile ex silentio consensus intervenisse videtur.

Grot. d. 2. 6.
§. 3.

Grot. l. 2.

c. 27. §. 11.

n. 2. in fin.

VII. *At membrum corporis humani potest abscindi in conservationem totius corporis, ergo & membrum corporis hujus moralis?*

d. c. 6. §. 4.

R. Partes corporis moralis non ita sunt sub suo corpore, ut partes corporis naturalis: hæ sine corporis vita vivere non possunt, & ideo in usum corporis recte abscinduntur; illæ sine suo corpore vivere interdum possunt, & est corpus voluntate contractum, ac

pro-

propterea jus ejus in partes ex primariva voluntate metiendum est.

VIII. *An parti jus est à corpore prohibitu recedere?*

R. Non; nisi evidenter se aliter servare non possit. Nam in omnibus conventionibus excepta videtur summa necessitas, quæ facultatem dat salutem suam quovis modo expediendi. Hinc nemo jure urbes reprehenderit, quæ ubi pro virili hostibus restiterunt, dedere se tandem maluerunt, quam excidium pati.

IX. *An corpus idem jus habet ad partem tuendam, quod habet pars ipsa ad se tuendam?*

R. Partis jus ad se tuendam est majus quam corporis in partem. quia corpus demum jus consequitur in partem propter consensum ejus in consociationem: partis autem ad se tuendam jus est antiquius, eique ante initam consociationem à Deo & natura ad sui conservationem concessum, quod invito auferri non potest.

X. *At*

X. *At imperium est in corpore seu tota civitate & sic etiam in hac parte, ac propterea ut dominium à domino ita ab imperium habente imperium in hanc partem alienari potest?*

d. c. 6. §. 6.
c. 5. §. 23.

R. Imperium est in toto corpore, seu tota civitate, & sic etiam in hac parte, sed non divisibiliter in plures partes, verum indivisibiliter & quamdiu pars manet pars, & in eadem civitate; civitas enim tunc majus jus consequitur in partem, ita ut omnes ejus actiones ad eam referri debeant: verum quando pars separatur, primævum suum jus consequitur ad se ipsam defendendam, ex sua voluntate metiendum.

d. c. 6. §. 4.
in fin.

XI. *Imo necessitas & utilitas publica interdum exigunt, ut pars alienetur?*

d. c. 6. §. 6
Puf. l. 8.
c. 5. §. 9.
aliter Boecl.
& Ziegl.
h. l.

R. In extrema necessitate & innoxia utilitate habemus quidem jus etiam in res, quæ sunt in alterius dominio; sed hæc necessitas & utilitas, quæ rem ad jus naturæ reducit, comprehendit tantum usum rei alterius, & detentionem, quæ nobis communiter debentur in rebus aliorum, & naturalia sunt; non

non autem jus alienandi, quod factum humano, scilicet post dominia distincta, introductum est, atque ideo inde seu à voluntate mensuram accipit. d. c. 6. §. 1.
n. 1.

XII. *An imperium in locum, i. e. partem territorii puta non habitatam aut desertam, alienari potest?*

R. Alienari potest à populo libero, aut etiam à rege, accedente populi consensu, nam territorium & totum & ejus partes sunt communia populi pro indiviso, ac proinde sub arbitrio populi: secus quam pars populi, quæ quia liberam habet voluntatem, jus quoque contradicendi habet, & populo & regi, in cujus patrimonio non est jus imperandi. d. c. 6. §. 7.

XIII. *Potestne rex sine populi consensu regnum suum alii offerre in feudum, & ab eo recognoscere sub onere commissi ex feloniam, aut ut deficiente familia jus imperandi ad eum devolvatur, cui in feudum obtulit, ut ad seniore?*

R. Non; quia & talis infeudatio est species alienationis, quare videmus à d. c. 6. §. 9.
l. 1. c. 3.
§. 23. Puf.
l. 8. c. 5.
plu. §. 19

pluribus populis irritas habitas ut alienationes, ita & infeudationes regnorum, quas populis inconsultis reges fecerant.

XIV. *An pignori dari potest pars populi & imperii in populam?*

d. c. 6. §. 9. & Jus. d. l. Cap. Leop. art. 12. **R.** Non potest sine consensu populi & ejus partis, quæ oppignoratur, ita ut ejus administratio & naturalis possessio tantisper sit penes creditorem: non ea tantum ex causa, quod ex pignoris datione sequi alienatio soleat, sed quia populus regem ultro constituens, ab ipso voluit gubernari, non à quovis alio, nec in multas particulas discerpi; sed præsumitur velle, ut in sua integritate conservetur, cujus rei gratia in societatem civilem coitum est.

XV. *An functiones summo minores, ducatus, marchionatus, landgraviatus, comitatus &c. rex sine populi consensu potest concedere jure hereditario?*

Grav. l. 1. c. 3. §. 14.

d. c. 6. §. 20. Boech. l. 1. sed aliter.

R. Inconsulto populo rex id non potest, si maneamus intra terminos natu-

ra.

rales: quia sicut ipfius imperium morte finitur, ita & concessiones ab ipso factæ; nec successor obligatur ad eas servandas, qui jus suum imperandi seu jus habendi imperium à populo, non ab antecessore accipit. Populi autem consensus ut expressus, ita tacitus consuetudine introductus id jus regibus tribuere potest. Sic videmus oppida & totas regiones perpetuo jure tenendas ab Imperatoribus esse donatas.

Inst. Jur. Publ. l. 1. tit. 14. § 16. p. 166. l. F. 1.

XVI. Patrimonium populi potestne alienari à rege sine populi consensu?

ꝛ. Patrimonium populi seu bona domanialia, quæ regi sunt concessa ad sustentanda reip. aut regis dignitatis onera, à rege sine consensu populi nec in totum nec in partem alienari possunt. Ne quidem si res modicum valeat, quia quod meum non est, ejus nec exiguam partem alienare mihi jus est, licet in rebus modicis ex scientia & silentio facilius consensus præsumatur. Deficiente autem consensu expresso vel præsumto, alienatio est ipso

Grot. d. c. 6. §. 11. Renas. Choppin. de Doman. 3. c. 18. Molinaus de usuris q. 58. p. 519. Crag. l. dieg. 14. p. 120.

Puf. l. 8.
c. 5. §. 11.

ipso jure nulla ob defectum facultatis. Patrimonium enim imperii causa est constitutum, & quamvis rex sibi forte ad vitam suam satis prospectum judicet, tamen post ipsum alius rex præficiendus, qui & ipse pro dignitate sustentati debet.

XVII. *An idem dicendum de fructibus, quos ex patrimonio percipit?*

d. c. 6. §. 17.

R. Fructus sunt in regis patrimonio & dominio, & sic de iis pro lubitu & ultima voluntate & inter vivos habet disponendi facultatem: sic jus alluvionum in patrimonio esse solet, ipsæ res, quas fecit alluvio, in fructu: jus vectigalia exigendi in patrimonio, pecunia ex vectigalibus procedens in fructu: jus confiscandi in patrimonio, fundi confiscati in fructu.

XVIII. *An partes patrimonii possunt pignori opponi à rege sine consensu populi?*

de. c. 6. §. 13.
Puf. d. l.
Ziegl. h. l.
aliter.

R. Pars imperii non potest, ut diximus, pars patrimonii oppignorari potest inconsulto populo, modo rex solus habeat jus nova tributa imponendi:

di: hæc enim luitio pignoris est species quædam tributi; perinde enim est an cives pecuniam contribuunt propter publicas necessitates, an pecunia post collata talem partem oppignoratam redimant. Imo si rex ex proprio suo patrimonio in usum reip. quædam erogaverit, merito patrimonium ^{aliter Ziegl.} publicum eo nomine hypothecæ loco ^{d. l.} eidem judicabitur obstrictum ex præsumta populi voluntate, quæ est, ut rex habeat unde reip. onera ferat, quousque à populo debitum illud dissolvatur. Hæc autem hætenus dicta ^{d. c. 6. § 13.} ita locum habent, nisi lex imperio ad ^{in fin. Puf.} dita aut regis, aut populi potestatem ^{d. l.} magis aut auxerit aut contraxerit.

XIX. *An alienatio potest fieri per testamentum?*

R. Affirmatur; quia testamentum est voluntatis nostræ sententia, de eo, ^{Grot. d. c. 6.} quod post mortem nostram fieri volu- ^{§. ult. sed ali-} mus. Et ea est dominii vis, ut non tan- ^{ter. jung.} tum inter vivos, verum etiam in ca- ^{Ziegl. h. l.} sum mortis illud in alium transferre possimus, licet, ut actus alii, formam

M cer-

Tacit. de mor. Germ. c. 20. Gros. d. c. 9. ult. n. 2. certam à jure civili accipere possit, quod testamentifactionem aliquando plane tollit, vel solis civibus concedit exclusis exteris.

CAPUT VII.

De acquisitione derivativa quæ fit per legem : ubi de successione ab intestato.

I. <i>Quot modis acquisitio fiat per legem.</i> II. <i>Quot modis per legem natura fiat alienatio.</i> III. <i>Quomodo expletione juris.</i> IV. <i>An quis propria auctoritate invito debitori rem auferre possit.</i> V. <i>Quid si per judicem juris explementum obtineri non possit.</i> VI. <i>Quomodo successione ab intestato fiat alienatio.</i> VII. <i>An sit ex sola conjectura voluntatis.</i> VIII. <i>Qui in successionebus primi sint.</i> IX. <i>An liberis alimenta debeantur.</i> X. <i>An omnibus liberis.</i> XI. <i>An semper.</i>	XII. <i>An debeantur parentibus.</i> XIII. <i>An hoc debitum liberorum aque ordinarium sit ac parentum.</i> XIV. <i>Ani & avia an ad danda alimenta teneantur.</i> XV. <i>Reliqua bona an debeantur liberis.</i> XVI. <i>An & quando ipsis adimi possint.</i> XVII. <i>Qua sint justæ exheredationis causa.</i> XVIII. <i>An in eam teneantur aetatem, cui alimenta debentur, tale delictum cadere possit.</i> XIX. <i>Quid si non satis constet hunc illo esse genitum.</i> XX. <i>An pater certus esse possit</i>

- possit de liberis suis.*
XXI. *Quis sit pater.*
XXII. *An omnes liberi aequaliter succedant in bona parentum.*
XXIII. *Quid sit matrimonium ad morgentaticum.*
XXIV. *An sit licitum.*
XXV. *Quae rationes tale matrimonium suadeant.*
XXVI. *An in iustum matrimonium mutari possit.*
XXVII. *Quibus deficientibus liberis successio deferatur.*
XXVIII. *Quibus deficientibus parentibus.*
XXIX. *Quid si supersint fratres consanguinei & uterini.*
XXX. *His deficientibus qui succedant.*
XXXI. *An cognati defunctis semper sint carissimi.*
XXXII. *An ha successiones, quae ex conjectura naturali deferuntur, mutari non possint.*
XXXIII. *Quid si expressa voluntatis indicia circa successionem non existant.*
XXXIV. *An haec etiam obtineant in iis qui ha-*

- bent summum imperium.*
XXXV. *An successio regum per omnia sit aequalis successioneibus privatorum.*
XXXVI. *Quos modis regna deferantur.*
XXXVII. *Qua regna deferantur ex liberrima voluntate regnantis.*
XXXVIII. *Quis heredes in talibus regnis institui possint.*
XXXIX. *Quid si dictum sit ne regnum dividatur.*
XL. *An secundogeniti non succedant.*
XLI. *Regna libero populi consensu facta hereditaria quomodo deferantur.*
XLII. *An debeant esse individua.*
XLIII. *Qui succedant.*
XLIV. *Regum liberi an omnes sint legitimi.*
XLV. *An adoptivi succedant.*
XLVI. *Mares an praeferrandi feminis.*
XLVII. *An majores natu praeferrantur.*
XLVIII. *Cur.*
XLIX. *Quid si primogenitus sit incapax.*
L. *An regnum hoc modo*

delatum sit pars hereditatis.

LI. *Qualis lex successionis sequenda sit in regno feudali.*

LII. *Quid sit successio linealis agnatica.*

LIII. *Quid si lege fundamentali hac successio non sit determinata.*

LIV. *Quid sit majoratus.*

LV. *Quid linealis successio agnatica.*

LVI. *An possint alii successionum modi introduci.*

LVII. *An filius possit a patre exheredari in regnum succedat.*

LVIII. *An in regibus non patrimonialibus exhereditatio locum habeat.*

LIX. *An regnum iudicari possit.*

LX. *An etiam in praedictum liberorum.*

LXI. *Quis de controversis de regni successione iudicare debeat.*

LXII. *Filius ante adoptionem regni natus, an praefereendus sit ei qui in regia fortuna natus est.*

LXIII. *Nepos ex filio prioris an praeferatur filio posteriori.*

I. *Acquisitio quæ fit lege, quotuplex est?*

Grot. l. 2. c. 21. §. 1. **E**st triplex: aut fit lege naturæ, aut gentium, aut civili, de qua

tamen hic non agitur, id enim infinitum foret, & præcipuè de bellis controversiæ ex lege civili non definiuntur. Tantum notandum est leges quasdam civiles esse plane injustas, ut quæ bona naufragorum fisco addicunt.

II. *Quotupliciter fit alienatio lege naturæ, quæ ex ipsa domini natura ac vi sequitur?*

Du-

¶. Dupliciter; expletione juris & ^{d. c. 7. §. 2.} successione.

III. *Quomodo fit expletione juris?*

¶. Quoties id, quod meum nondum ^{d. §. 2.} est, sed mihi dari debet, aut loco rei meæ, aut mihi debitæ, cum eam ipsam consequi non possum, aliud tantundem valens accipio ab eo, qui rem meam detinet, vel mihi debet. Nam justitia expletrix, quoties ad idem non potest pertingere, fertur ad tantundem, quod est morali æstimatione idem. Quum autem mei explemen- tum alias consequi non possim quam si dominus fiam, & sola rei detentio non sufficiat, dominium hoc modo transferri probabitur à sine, quæ in moralibus optima est probatio.

IV. *An ipse propria auctoritate invito debitori auferre possim, an expectare debeo à iudice?*

¶. Ubi judicia vigent, jure est expe- ^{d. c. 7. §. 2.} riumdum, quia alias frustra esset in- ^{n. 2.} stituta judiciorum auctoritas, tumultus in civitate oriri facile possent, & ordo turbari: ubi judicia cessant vel

momentanee, puta si alioqui nunquam tuum recuperare possis, aufugiente forte debitore; aut continue, ut in locis ubi non est civitas, unusquisque propria auctoritate invito debitori auferre potest.

l. i. c. 3. §. 2.

V. Si jus quidem certum sit, judicia etiam vigeant, sed simul moraliter certum, per judicem juris explemētum obtineri non posse, puta quia probatio deficiat, an sibi ipsi quis potest jus dicere?

Ziegl. h. c.

7. §. 2. n. 2.

aliter Grot.

h. l.

R. Non; quia alias magna daretur injuriis faciendis licentia, & facile sub prætextu juris alter alteri vim esset illaturus, civitates furtis ac rapinis implerentur: quo accedit, quod hæc ablatio non sit habitura diuturnum effectum, si enim is, cui vis facta est, adeat judicem, & in sua probatione non deficiat, res erit restituenda, imo pluribus in locis jus crediti amittit, qui id facit.

VI. Quomodo alienatio fit successione?

d. c. 7. §. 3.

R. Quia dominii ea vis erat, ut domini voluntate in alium transferri posset,

set, etiam mortis causa, si quis voluntatis suæ nullam edidisset testationem, cum tamen credibile non esset, ejus eum mentis fuisse, ut post mortem suam bona cuivis occupanti cederent, ex conjectura voluntatis præsumitur bona sua voluisse pervenire ad eum, ad quem ea pervenire æquum atque honestum erat.

VII. *At si alienatio, quæ fit successione, sit ex conjectura voluntatis, nulla est ex jure naturæ?*

R. Conjungi debent jus naturæ & præsumpta voluntas, non sibi opponi: ideo enim quis præsumitur velle, quia jus naturæ hoc vult. Et hæc successio, cum sit ex ordinata & hominis sani præsumpta voluntate, si quis inique liberos facto forte testamento exhæredet, jus naturæ etiam contra ejus voluntatem dat successionem, quæ erat inordinata, & hominis qui sua ratione non recte usus est: adeo ut licet hoc in casu successio sit contra voluntatem inordinatam, non tamen sit contra præsumptam voluntatem, si ordinata fuisset. M 4 VIII.

Feld. ad Grot. h. l. sed aliter.

pr. Inst. de inoff. test.

VIII. *Ad quem bona pervenire æquum atque honestum est?*d. c. 7. §. 3.
in fin.

R. Prima causa est liberorum, quia ea liberis debemus.

IX. *At liberis ne quidem alimenta debemus, sed naturalirationi tantum consentaneum, ut liberi à parentibus alantur, ergo multo minus reliqua nostra bona?*Grot. d. c. 7.
§. 4. n. 1.
aliter.

R. Liberis debentur alimenta ex necessitate & præcepto juris naturæ, quia alias societas humana ultra hominis ætatem subsistere non posset, imo nulla unquam futura fuisset. Et qui dat formam, dare debet quæ ad formam sunt necessaria: quare qui causa est, ut homo existat, is quantum necesse est, prospicere ei debet de his, quæ ad vitam humanam, id est, naturalem ac socialem, ad hanc enim natus est, secundum suæ dignitatis statum sunt necessaria. Adeo ut impia sit sententia eorum, qui statuunt integrum esse patri, an infantem recens natum exponere velit, an educare; brutis animantibus sint pejores, nam

&

Hobbes c. 9.

& bruta proli suæ, quantum necesse est, alimenta suppeditant. Optima quippe magistra natura est, cunctis animantibus, non tantum ad sui, sed & ad proli suæ conservationem, ut cognata hac caritate continua successio ad æternitatis circulum perveniat.

*Gras. d. 6. 7.
§. 3. n. 2.
Boocl. b. 1.
Puf. l. 6.
c. 2. §. 12.*

X. *An omnibus liberis debentur alimenta?*

R. Quia naturale est hoc debitum, ideo etiam alimenta debentur naturalibus liberis, vulgo quæsitis, ex damnato coitu natis. Nec aliter capiendum quod dici solet, legitimam humanis legibus tolli non posse, quatenus scilicet in legitima insunt alimenta necessaria. Nam quod supra est tolli potest, non repugnante natura.

*d. c. 7. §. 4.
n. 3. Puf.
l. 4. c. 11.
§. 6.*

XI. *An alimenta nullo casu possunt denegari?*

R. Hoc debitum alimentorum & successionis in bona est juris naturæ hypothetici, quod præsupponit liberorum in parentes pietatem, si enim sint ingrati, ex familia expelli & abdicari poterunt.

d. c. 7. §. 7.

XII.

XII. *Alimenta an debentur parentibus?*

d. c. 7. §. 5. Prof. l. 4. e. 11. §. 13. Boecl. h. l. Seld. de F. N. & G. l. 7. c. 2. **R.** Affirmatur; quia 1. parentum beneficia id merentur. 2. bona ut plurimum à parentibus sunt profecta, aut saltem semina eorundem, quæ liberi postea auxerunt. 3. in quibusdam parentibus debilitas & egestas senii accedunt.

XIII. *An hoc liberorum debitum in parentes æque ordinarium est, ac illud parentum in liberos?*

d. c. 7. §. 5. n. 1. **R.** Non; nam liberi cum nascuntur, nihil secum afferunt unde vivant: adde quod vivendum diutius habent, quam parentes: atque ideo sicut honor & obsequium parentibus debentur, non liberis, ita educatio liberis magis, quam parentibus. Et cum parentibus debeantur imprimis propter beneficia educationis, hinc si hæc beneficia cessent, forte quia partum dolo exposuerunt, & debitum alimentorum cessat.

XIV. *An avi avique tenentur ad danda alimenta?*

R. Ubi

§. Ubi parentes defecerunt, ^{d. c. 7. §. 4.} ^{n. 4. & §. 6.} ^{Feld. b. l.} quum est ut avus aviaque pro mortuo filio filiaque curam suscipiant nepotum & neptium, quod & in parentibus longius remotis pari ratione procedit, & ad eos etiam nepotes extenditur, qui per mulieres ex nobis veniunt, i. e. ad nepotes ex filiabus nostris, si aliunde ali non possint: natura enim trahit parentes ad amorem ejus, quod ex se procreatum norunt, & quod mediantibus liberis ab iis provenit. Atque hinc ortum traxit jus illud, ut nepos filii loco succedat, quam vicariam successionem quæ per stirpes fit, repræsentationem vocant.

XV. *An & reliqua bona liberis debemus?*

§. Prima bonorum successio liberis ^{d. c. 7. §. 5.} ^{n. 2.} defertur: quia creduntur parentes illis, ut corporis sui partibus, non tantum de necessariis, sed & de his quæ ad vitam suavius honestiusque transigendam pertinent, quam uberrime voluisse prospectum, ab eo maxime tempore, quo ipsi rebus suis frui non possunt:

sunt: partim ob præcisum debitum naturale, partim ex conjectura naturali, qua parentes creduntur id velle, ut liberis quam optime prospectum sit.

XVI. *Quid si in diversum adsint indicia voluntatis paternæ?*

d. c. 7. §. 7. R. Si in diversum suppetant indicia, hæc voluntatis conjectura cessat, ut si filius ex justa causa abdicetur vel exhæredetur.

XVII. *Quæ sunt justæ exhæredationis causæ?*

N. 115. c. 3.
Boeck. ad
c. 7. §. 7.

R. Justæ exhæredationis causæ sunt omnes, quæ naturalis necessitudinis aut caritatis vincula aut laxare, aut impedire possunt, e. g. si patri injurias manus inferat filius, si vitæ ejus insidias struat &c. & hoc in casu ne quidem alimenta debentur, quia est delictum quod mortem meretur.

Puf. l. 4.

c. 11. §. 11.

XVIII. *At in tam teneram ætatem cui alimenta debentur, tale delictum non videtur cadere posse?*

Arnis. Re-
lect. Pol l. 1.
c. 4. sect. 4.
Gassend.

R. Alimenta debentur liberis, quamdiu se ipsos honeste exhibere non possunt, & comprehendunt sumptus in studia

studia & peregrinationes, quæ sæpe Philos. Mor. p. 1457. Ruf. l. 4. c. 21. §. 5. in plures annos protrahuntur, ita ut in tales liberos tale delictum facile cadere possit. Imo etsi tale delictum non esset, ad alimenta deneganda sufficeret ingratitude erga parentes & delictum vinculum caritatis naturalis dissolvens.

XIX. *Si non satis constet hunc illo esse genitum?*

R. Et hæc exceptio regulæ est addenda: scilicet natura nos ducit ad partum alendum ex nobis, non autem si ex adultero sit conceptus. d. c. 7. §. 8.

XX. *Verum de factis nulla est certa perceptio, & generis nemo sibi conscius ipse est; & mater scit suos esse liberos, pater autumat?*

R. Ea quæ solent in hominum conspectu fieri, sui generis certitudinem habent ex testimonio: quo sensu mater certa esse dicitur, quia inveniuntur qui quæve partui & educationi adfuerunt; at de patre hujus gradus certitudo haberi non potest. d. c. 7. §. 8. l. 1. §. 10. D. de inspic. ventre. d. c. 7. §. 8. n. 1. in med.

XXI. *Quis est pater?*

R.

Prof. l. 4. c. 4. §. 10. Lima. tom. 4. addit. l. 2. c. 1. p. 202. in fin. R. Probabiliter pater est quem nuptiæ demonstrant, vel qui pro tali habetur matris indicio, saltem tali certitudine, qua res facti probari solent, cum mater plures mares potuerit admittere.

XXII. *An omnes liberi æqualiter succedunt in bona parentum?*

Prof. d. l. 4. c. 11. §. 8. & 9. Boech. Inst. Pol. l. 1. c. 3. p. 53. R. Non est necesse 1. ut bona æqualiter inter filios dividantur, sed uni atque alteri præ cæteris eximii quid assignare potest pater vel ob singularia merita, aut præclaram spem, vel etiam ob peculiarem affectum, imprimis erga familiam ejusque splendorem, & conservationem, quæ sæpius detrimentum patitur divisione bonorum æquali. 2. non tantum leges civiles, verum & jus naturæ, propter discrimen inter nuptias & alios concubitus constitutum, magis favet liberis legitimis quam naturalibus, licet hi tantundem trahant ex sanguine paterno quam illi.

Grof. c. 7. §. 8. n. 2. aliter.

XXIII. *Quomodo vocetur matrimonium, quando ex pactione quidam liberi*

beri excluduntur à præcipua hæreditate, ut certa portione, vel alimentis sint contenti?

R. Matrimonium ad morgenticam, 2. F. 29. & ibi Bisch. Gros. d. 6. 7. 8. 8. 3. Puf. l. 6. c. 1. 5. ult.
 quod est legitima conjunctio inprimis viris illustribus cum foemina inferioris conditionis, ut liberi isto matrimonio nati certa portione assignata sint contenti, & à reliqua hæreditate & dignitate paterna excludantur.

XXIV. *An hoc matrimonium est licitum?*

R. Affirmatur; quia continet individuum vitæ consuetudinem sobolis procreandæ gratia, licet sinistra manu jungi soleat talis uxor. Mylorus in Gamol. Princip. c. 6. supra. 5. 9. 25.

XXV. *Quæ sunt rationes, propter quas tale matrimonium contrahi solet?*

R. Ut 1. conserventur familiæ, inprimis illustres, quibus divisione bonorum & imminutione tantum decedit de dignitate, quantum splendoris ipsis accedit ex nativitate: & hinc 2. est favor liberorum prioris matri- Puf. d. 1. & Bisch. 2. F. 29. supra c. 5. q. 26.

monii. 3. ne tales viri cogantur vivere in peccato seu concubinato.

XXVI. *An hoc pactum constante matrimonio à patre illustri & matre mutari potest?*

Rhet. Inst. R. Nihil tam naturale est, quam ut
Jur. Publ. unumquodque eo modo dissolvatur,
L. 1. tit. 21. p. quo fuit colligatum, modo tertio ex
304. Gros. l. tali pacto, e. g. cognato, in cujus fa-
2. c. 14. §. 7. vorem forte etiam factum est, non sit
 jus quæsitum: nam hoc ipsi invito, ne
 quidem à principe, nisi in pœnam vel
 propter eminentis dominium, auferri
 potest.

XXVII. *Ubi desunt liberi, quibus naturaliter defertur successio?*

d. c. 7. §. 5. R. Parentibus, non tamen eo modo
n. 2. Puf. l. ut liberis. Parentes ad bona liberorum
4. c. 11. §. ratio miserationis admittit, liberos
13. naturæ simul & parentum commune
 votum. Scilicet optarent quidem pa-
 rentes bona sua in liberos devolvi, eos-
 que habere superstites, ubi tamen ordo
 naturæ versus fuerit, lamentabili illo
 solatio hæreditatis utcunque demul-
d. c. 7. §. 9. ceri par erat. Et cum nullum sit offi-
n. 2. cium

cium referenda gratia magis necessarium, nemo præsumitur voluisse perdere occasionem beneficii reddendi & referendæ gratiæ. vid. quæst. 12.

XXVIII. *Parentibus mortuis, ad quos devolvitur hæreditas?*

R. Ad eos qui proxime nobiscum ^{d. c. 7. §. 9.} descendunt ex parentibus, & si qui- ^{n. 2. in fin.} ^{& n. 4.} dam præmortui fuerint ad liberos eorum superstites, qui eos repræsentant, uno verbo, ad fratres & sorores germanos eorumque liberos. Nam & sic gratiam referimus parentibus nostris, in eorum liberis, qui naturaliter sunt pars parentum, & quibus, si viverent parentes, maxime vellent beneficii. Quo accedit, quod commendationi naturæ, quia ex iisdem parentibus genus nobiscum ducunt, satisfaciamus.

XXIX. *Quid si supersint fratres consanguinei tantum & uterini?*

R. Simul hic respicitur ex quo velut ^{d. c. 7. §. 9.} fonte bona ista in defunctum fuerint ^{n. 1. Puf.} devoluta, ita ut paterna paternis i. e. ^{l. 4. c. 11.} ^{§. 14.} consanguineis, materna maternis, i. e.

N

ute-

uterinis cedant, bona autem noviter quæsitæ æqualiter dividantur.

XXX. *His deficientibus, qui succedunt?*

d. c. 7. §. 10. Boecl. b. l. aliter Feld. R. Reliqui cognati, qui defuncto carissimi fuerunt, scilicet, qui defunctum gradu cognationis proxime attingunt.

XXXI. *At vero sæpius tales dissident à defuncto, & ipsi carissimi non sunt?*

Prof. l. 4. c. 11. §. 15. R. Licet forte cognati proximi non sint carissimi defuncto, tamen cognatio, quæ in ipsis est, & ad cujus conservationem & splendorem augendum natura & communi voto omnes feruntur, est carissima; & hinc convenientissimum est, ut bona nostra intra familiam maneat.

XXXII. *An hæc quæ dicta sunt de naturali conjectura, ita necessaria sunt jure naturæ, ut mutari non possint?*

d. c. 7. §. 11. R. Dummodo liberis & parentibus legitima relinquatur, reliqua jure naturæ absolutam necessitatem nullam habent, ac proinde ex diversis causis volun-

voluntatem humanam moventibus variari solent, pactis, legibus, moribus, qui subitionem in locum interdum admittunt, interdum non; alibi distinguunt, unde bona veniant, alibi id insuper habent. Est ubi primogeniti postgenitis plus ferunt, ut apud Hebræos: est ubi inter se æquantur. Est ubi agnatorum habetur ratio; est ubi cognati quilibet cum agnatis tantundem ferunt. Etiam sexus alicubi momentum habet, & alibi cognationis ratio habetur intra propiores gradus: alibi longius extenditur.

XXXIII. *Si non sint expressa voluntatis indicia circa successionem in bona post mortem?*

R. Credendum quemque id de sua ^{d. c. 7. §. 11. n. 2.} successione statuisset, quod statuit lex, aut mos habet populi, non tantum ex vi imperii, quod vult, ut omnes inferiorum actus sint legibus conformes; sed & ex conjectura, qua unusquisque præsumitur legibus se suaque ^{l. 2. c. 2. §. 5. c. 4. §. 12. c. 11. §. 5. n. 2.} subicere.

XXXIV. *An hæc conjectura valet*
 N 2 *etiam*

etiam in eos quorum in manu summum est imperium?

d. c. 7. §. 11.
n. 2.

R. Affirmatur; nam & hi probabiliter creduntur in rebus suis æquissimum judicasse, quod aut legibus sanxerunt ipsi, aut moribus probant, in iis rebus, in quibus de nullo ipsorum damno agitur, & in quibus materia & ratio legis ipsis est communis cum subditis.

c. 4. §. 12.

XXXV. *An ergo in omnibus presuntur velle leges suas valere in successione sua?*

Boecl. ad
c. 7. §. 12.
n. 2.

R. Successio regum non per omnia se habet aut exigi potest ad regulas privatæ successionis: quia successio regnorum non æstimatur ex utilitate privatorum, sed ex utilitate publica, & hinc ea, quæ in jure civili, aut privatorum successionibus naturalem habent rationem aut æquitatem, huc in quantum fieri potest, trahuntur & applicantur.

Conring. de
Reg. & Tyr.
th. 9.

XXXVI. *Quot modis regna deferuntur?*

d. c. 7. §. 12.
¶ 14.

R. Regna deferuntur vel ex liberrima

ma

ma voluntate regnantis, eaque vel expressa, vel præsumta; vel ex voluntate populi.

XXXVII. *Quæ sunt regna quæ deferuntur ex liberrima voluntate regnantis?*

R. Regna 1. armis subacta. 2. dedita d. 5. 12. sine conditione. Utrobique populus videtur consensisse per modum invitæ actionis, ad voluntariæ tamen æstimationem redigendæ, quia coacta voluntas etiam est voluntas: & victor omne imperium per victoriam ut exercendum, ita & subjectum imperii existentiæ constituendum est consecutus. l. 3. c. 8. §. 1. c. 2.

XXXVIII. *Quosnam hæredes instituere potest in tali regno?*

R. Non tantum liberos legitimos, d. c. 7. §. 12. mares & foeminas, verum & natura- Boecl. h. l. les, adoptivos, imo & extraneos & di- aliter. versæ religionis præficere, & regnum dividere potest. Imo etiam ad eos proximos ultimi possessoris regnum perveniet, qui primum regem sanguine non attingunt, si talis successio in iis locis recepta sit.

N 3

XXXIX.

XXXIX. *Si dictum sit ne regnum dividatur?*

d. c. 7. §. 13. *aliter.* R. Regnum habebit natu maximus, five omnes sint filii, five filix: si filii & filix concurrant, habetur ratio sexus, ita ut filius natu minor seu secundogenitus præferatur filix primogenitæ: sexus enim prærogativa est perpetua, ætatis autem temporaria.

d. c. 7. §. 22.

XL. *Secundogeniti an plane non succedunt?*

d. c. 7. §. 13. *in fin. Dieter. ad A. B. tit. 24. Inst. Jur. Pub. p. 618.*

R. Primogenitus erga eos se clementem & pium exhibeat, & pro ipsorum partibus, si non rependat æstimationem, assignet ipsis ut honeste secundum status sui dignitatem vivere possint, ne tenuitate provisionis vitæ inquinatæ & dissolutæ occasio præbeatur.

XLI. *Regna libero populi consensu facta hereditaria quomodo deferuntur?*

d. c. 7. §. 14. R. Ex præsumta populi voluntate, quæ videtur fuisse, ut observetur id quod maxime expedit.

XLII. *Quid videtur maxime expedire?*

R. Ni-

℞. Ni aliud lex aut mos ferat, quin-^{d. c. 7. §. 147}
 que videntur expedire: I. ut regnum^{Puf. l. 7. c. 2.}
 sit individuum, quia id ad tuendum^{§. 11. & 12.}
 regnum in civium concordiam maxi-^{Boeckl. h. l.}
 me valet. Imo etiam votum primi ele-
 cti regis est, ut maneat eadem regni for-
 ma; & cum regnum non regna accepe-
 rit, etiam ex regno non præsumitur
 voluisse plura regna efficere per divi-
 sionem, vel ex regno aristocratiam,
 ut nimirum plures fratres pro indi-
 viso, pari inter se potestate regnum
 administrarent, talis enim mutatio
 nullo unquam ævo periculis caruit.

XLIII. *Quid præterea expedit?*

℞. Alterum est, ut successio stet intra^{d. c. 7. §. 15,}
 eos, qui descendunt à primo rege: ea^{& 16.}
 enim familia ob nobilitatem electa
 censetur, eaque finita regnum redit
 ad populum. Tertio, ne succedant,
 nisi qui nati sunt secundum patriæ le-
 ges: non naturales tantum, quia ad
 contemptum patent, quorum matrem
 pater iusto conjugio dignatus non est,
 & præterea quia minus certi habentur
 propter deficientem fidem conjuga-
 lem:

lem: at in regnis expedit populo habere maximam certitudinem quæ haberi potest, ad vitandas controversias.

Horn. l. 2.
c. 9. §. 17.

XLIV. *At regum liberi omnes sunt legitimi, quia discrimen inter legitimos & naturales est ex lege civili, & vero reges legibus civilibus sunt soluti?*

R. Quamvis dispar sit conditio regum & subjectorum, quantum ad leges civiles, tamen nepotes, liberi, propinqui, familia, genus &c. semper communiter apud omnes populos, qui ratione sua recte utuntur, respectu matrimonii dicuntur: discrimen inter legitimos & naturales est à jure naturæ, à quo est discrimen inter nuptias & concubinatum, seu si demum sunt legitimi apud omnes populos, qui ex individua vitæ consuetudine nascuntur. Et si quis aliter explicaret, stylum omnibus seculis toto orbe receptum abnegaret, quod non est privati vel unius hominis; oportet enim ut prius ostendatur, vel nullum esse, vel omni tempore nullum fuisse discrimen inter prin-

principum uxores, pellices & amicas.

XLV. An adoptivi succedunt?

R. Non; quia populus in naturalem ^{d. c. 7. §. 16.}
 regis stirpem regnum contulit, qua ^{Boecl. h. l.}
 deficiente ad se voluit redire faculta- ^{Puf. l. 7. c.}
 tem de successore disponendi, quæ fa- ^{7. §. 12. in}
 cultas, admissa adoptione, quæ qui- ^{med.}
 dem ad regnum jus daret, in perpetuum eluderetur. quo accedit quod nobilitas generis vere regii magis reverendos efficit reges, majorque de eis spes concipitur. Hinc nec ascendentes primi regis, fratres, vel collaterales, multo minus affines admittuntur citra novam populi electionem.

XLVI. Quodnam est quartum, quod expedit?

R. Quartum est, ut inter eos, qui pa- ^{d. c. 7. §.}
 riter ad hæreditatem admittuntur, si- ^{17. Boecl.}
 ve quia unius sunt gradus, sive quia in ^{h. l.}
 parentum suorum locum succedunt, præferantur mares foeminis: ideo quod mares tum ad bella, tum ad alias imperii partes magis idonei foeminis censentur, & rarum & extraordinarium

N 5 est

est illud Poetæ: *Vos etenim juvenes
animum geritis muliebrem, illaque
virgo viri.*

XLVII. *Quintum quod est?*

d. c. 7. §. 18.

R. Quintum est, ut inter mares aut
fœminas, ubi mares deficiunt, præfe-
ratur natu maximus; ita tamen ubi
fœminæ & mares concurrunt, sexus
prærogativa ut perpetua, potior sit
ætatis.

XLVIII. *Cur natu maximus præ-
fertur?*

Horn. l. 2.

c. 9. §. 8.

& seqq.

R. Variant hic opiniones: alii ad jus
naturæ, sanguinis, aut hæreditatis pro-
vocant: alii ad jus divinum & gen-
tium: alii ad populi electionem, quo-
rum opinio verior est: scilicet in omni
successione latet populi electio seu ta-
cita seu expressa, jus enim ab electione
familiæ coeptum succedendo continu-
atur. Quare quantum prima electio
tribuit, tantum defert successio.

Grot. l. 1.

c. 3. §. 10.

n. 5.

d. c. 7. §. 18.

n. 2. A. B.

sit. 28. &

ibi Limn.

XLIX. *Si primogenitus sit incapax?*

R. Quia populus ipsum elegit, quia
præsumitur is iudicio aut esse perfe-
ctior,

etior, aut futurus, si propter mentis aut corporis vitium imperare non possit, non succedit, sed reliqui, salva tamen semper sexus primum, deinde ætatis prærogativa inter capaces. Nam qualitas & sexus & ætatis, quatenus in hac re à populo consideratur, ita personæ adhæret, ut avelli inde nequeat.

L. *An regnum, ubi in hunc modum defertur pars est hæreditatis?*

R. Est hæreditas quædam, quia est legitima in locum alterius defuncti successio, & successor principis non male vocatur hæres regni, solii, sceptri, sed separata ab aliorum bonorum hæreditate, ita ut in his non cogatur simul succedere & eorum onera ferre, nec ab illa successione excludi ob omnes causas, ob quas ab his excluditur, sed ut aliquid committat contra patriam, vel ut propter defectum imperare non possit, requiritur. Præsumta enim voluntas populi semper intelligenda est cum relatione ad commodum reip. & regnum voluisse creditur

d. c. 7. §. 19.

Boet. h. l.

Et ad §. 18.

Puf. l. 7.

c. 7. §. 12.

Horn. l. 2.

c. 9. §. 13.

aliter.

l. 2. c. 14.

§. 10. & 11.

ditur quam optimo jure deferri, nec quicquam ejus refert hæreditas aliorum bonorum à rege adeatur, nec ne, cum hæreditarium ordinem non ob hoc elegerit, sed ut certi quid esset, & reverentia conciliaretur ex sanguine, simulque ex genere & educatione spes esset præclaræ virtutis, & regni possessor regnum magis curaret, animosiusque defenderet, si id ipsum iis esset relicturus, quos ipse ob caritatem maximi faceret.

LI. *Si regnum primitus datum sit in feudum ab eo qui plene dominus erat, qualis lex est sequenda in successione?*

ꝛ. Sequenda erit lex successionis feudalis, non semper Longobardica illa, quam perscriptam habemus, sed quæ in gente quaque recepta fuit, quo tempore data est prima investitura: nam aliæ gentes leges aut mores de feudis non minus, quam Longobardi habuerunt. idem dic de regno quod ex non feudali factum est feudale, quia ejus natura est mutata.

LII.

d. c. 7. §. 19.
in fin. My-
lerus in Ar-
chol. c. 11.
§. 6.

d. c. 7. §. 10.
Ziegl. h. l.
Struv. Syn-
f. F. c. 9.
§. 1. & seqq.
Franz. de
orig. Feud.
Bissh. in
proam.

LII. *Estne in regnis adhuc alia quædam successio non hæreditaria?*

R. Affirmatur; scilicet successio quæ d. 6. 7. 9. 22.
 linealis dicitur, eaque vel cognatica, Inf. l. 7.
 vel agnatica. Cum enim favor repræ- 6. 7. 9. 13.
 sentationis propter jus, quod defun-
 ctus in viventis bonis habet, & quod ad
 eos, qui ex ipso superstites sunt, trans-
 mittit, tantum in descendantibus ob-
 tineat in infinitum, in collateralibus
 autem evanescat, apud multas gentes
 linealis successio est introducta, cujus
 fundamentum, ut & hæreditariæ, est
 spes populorum de optima educatio-
 ne eorum qui spem regni habent jus-
 tissimam. Hæc autem linealis successio
 in eo consistit, ut omnes qui ab aucto-
 re stirpis regnatricis descendunt, ve-
 lut lineam perpendicularem consti-
 tuant, ita ut eorum quilibet regno
 propior sit, prout quisque in eodem
 gradu sexus, deinde ætatis præroga-
 tiva potior est. Nec prius ad aliam li-
 neam regnum devolvitur, quam om-
 nes ex eadem linea defecerint, & prout
 quisque nascitur, ita lex ex spe ad re-
 gnum

gnum suo ordine habendum jus verum ipsi excitat ; quod jus quisque ad omnes ex se natos pari ordine demittit, licet ipse regnum non obtinuerit. Hoc modo primo loco semper vocantur liberi ultimi possessoris, sed ita ut & mortuorum ratio habeatur, si quidem ipsis proles supersit qualiscunque gradus, & si mortui istius linea potior fuit, vel ratione sexus, vel ratione ætatis, ejusdem proles reliquos omnes excludit, & sic mortui transmittunt suum jus in vivos & vivi seu ultimi possessores in mortuos, salva tamen semper in pari gradu ejusdem lineæ prærogativa & sexus & ætatis. Si ultimo possessori desint liberi, ab ipso incipiendo, non recurrendo ad auctorem stirpis, itur ad lineam proximam, & sic deinceps, ita ut ob sexum aut ætatem nunquam transeat de linea in lineam. Cui consequens est, ut si ultimo possessori sit filius & filia, filius contracto matrimonio moriatur relicta filia, hæc præferatur filio, qui natus est ex filia ultimi possessoris seu avi, & filius majoris fratris præmortui
fratri

fratri minori. Hæc linealis successio vocatur cognatica, quia cognati seu foeminae ex iis nati natæve non minus admittuntur quam agnati, licet postponantur in eadem linea. vocatur etiam successio regni Castellæ, ad cuius exemplum etiam majoratus jura in eo regno constituta sunt

LIII. *Quid si lege fundamentali hæc successio non sit determinata?*

ꝛ. Si lex & exempla desint, sumi poterit ex ordine qui in publicis cœtibus servatur. Nam si in eo ratio habeatur linearum, id signum erit spem à lege in jus animatam, ita ut à morientibus in superstites transeat, & si linea primogeniti præcedat lineam secundo geniti, populus præsumatur velle idem observari in successione.

LIV. *Quid est majoratus?*

ꝛ. Majoratus est jus, quo ad successionem vocatur, qui in familia post mortem possessoris major natu reperitur. Hoc jus eo præcipue sine est introductum, ut tutelæ non sit locus, sed regnum semper proprios dominos habeat.

LV.

LV. *Quæ est alia linealis successio?*

d. c. 7. §. 23.
Ziegl. b. l.
Limn. 2.
F. P. c. 2.
§. 24.

R. Est successio linealis agnatica duntaxat marium ex maribus; quæ vulgo vocatur successio juris Francici seu regni Gallix. Hæc maxime introducta est, ne per foeminarum matrimonia ad peregrinum sanguinem imperium deveniat. In hac tamen successione deficientibus agnatis, substituuntur interdum cognati, non jure successionis aut cognationis, sed liberæ electionis, ne regnum ad exteros deferatur. In utraque lineali successione in infinitum admittuntur etiam qui ab ultimo possessore remotissimo gradu distant, dum à primo rege descendant.

LVI. *Possuntne alii successionum modi introduci?*

d. c. 7. §. 24.

Limn. l. 4.

c. 8. §. 126.

& seqq.

Inst. Jur.

Publ. p. 623.

R. Affirmatur; aut ex populi voluntate, aut etiam ejus, qui regnum ita in patrimonio habet, ut alienare possit. Imo si sint regna non patrimonialia, interdum hoc est permissum; sic in Imperio Romano-Germanico inter illustres recepta sunt pacta confrater-

nica.

nitatis, quo etiam referri possunt pãta ganerbinatus. Sic constituere licet, ut qui vel ultimo possessori, vel primo acquirenti, quoque tempore futuri sunt proximi succedant.

LVII. *An filius potest à patre exhæredari ne in regnum succedat?*

R. In regnis patrimonialibus seu alienabilibus omnino potest, ita tamen, ut & in his regnum à reliqua hæreditate paterna distinguendum sit; & hinc licet aliquem à regno excludat, non statim videtur eum à reliqua hæreditate exclusisse, nisi voluntatem suam expresse declaraverit, & contra potest aliquem ab hæreditate excludere, ut tamen ipsum non excludat à regno; eo ipso enim dum bona alia opponit regno, non præsumitur voluisse ipsum excludere à regno. Nec tacite aliquis habetur pro exhæredato, si grave aliquid in patrem commiserit, & nulla essent condonatæ culpæ indicia expressa, eo ipso enim dum pater iudicium suum non declaravit, non videtur voluisse eum exhæredare, sed spectavit

d. 6, 7. §. 25.
Boecl. b. l.
Ziogl. Horn.
l. 2, c. 9.
§. 15. in fin.
Gros. d. 6. 7.
§. 25. aliter.

etavit forte aliam castigationem, & pro peccato magno minus exhæredatione supplicium optavit.

LVIII. *An potest exhæredari in regnis non patrimonialibus, seu in iis quæ per successionem deferruntur?*

*Boesl. d. 1.
Horn. d. 1.
Gros. d. c. 7.
S. 25. in fin.
aliter.*

R. Et in his regnis præsumtus consensus populi in successione ab intestato restrictus est ad casum publicæ utilitatis, ideo ut si forte filius in tali regno contra salutem regis vel regni aliquid moliat, à successione excludi possit. Primogenito enim populus confert successionis sortem, si prodesse publico studeat, sin desciscat & periculum tyrannidis subsit, negligere putanda est civitas publicæ salutis everforem. Alias autem non procedet exhæredatio, quia populus quidem elegit viam hæreditariam, sed hæreditariam ab intestato. multo minus procedet in lineali successione, ubi nulla imitatione hæreditatis ex dono populi pervenit ad singulos præscripto ordine.

LIX.

LIX. *An abdicari potest regnum seu jus succedendi in regnum?*

R. Quin pro se quisque possit abdicare regnum, seu jus succedendi in regnum jure naturæ & gentium, sive sit electivum, sive successivum, dubium non est: nam civitas est species societatis, in qua nemo cogitur invitus manere, & in qua imperantes sunt caput. Quo accedit, quod derelinqui imperia possint. Verum cum imperiorum primordia, quod ad subjecta existentia majestatis attinet, ad consensum mutuum sint referenda, is qui regimini præest, non magis se subtrahere potest subjectis sine justa causa, quam hi sine causa sceptrum averfari. Et hinc licet in regno successivo permessa sit abdicatio, tamen injuria in remp. non carebit factum, si rex solo quietis amore, ætate & viribus minime defectus abdicacione sua regnum transferret in filium minorennem, præsertim bellis incumbentibus, nisi populi consensum impetraverit, eique in rep. & ætate successoris adversus periculum

Gns. l. 2. c. 1. §. 24.

Limn. ad Cap. Ferd. art. 1. p. 451.

Textor c. 30. Boecl. b. 1.

munienda aliquas consilii partes reliquerit, tunc enim demta intelligitur, quæ subest injuria.

LX. *An & pro liberis abdicari potest?*

d. 4. 7.
s. 26.

R. Hoc magis controversum est: in regnis hæreditariis patrimonialibus, ubi arbitrium successionis in voluntate unius est positum, pater sua abdicatione liberis nocere potest, in hæreditariis ex præsumta populi voluntate pater pro se & liberis renuncians, liberis obesse non potest, inprimis in lineali successionem, quia simul atque existere cœperunt, jus proprium eis quæsitum est ex lege: sed nec nascituris, quia pater impedire non potest quin ad illos suo tempore jus pertineat, nisi populi consensus accedat, tunc enim quia jus quæsitum ipsis nondum est, id quod accepturi fuissent si nascerentur, parentis & populi consensu auferri potest.

d. 4. s. 10.
n. 2.

LXI. *Quando est controversia de successione regni, quis potest judicare, an rex qui nunc regnat, an populus per se, an judices dati?*

R. Ne-

Neque rex, neque populus judicare potest ^{2. 6. 7. 9. 27.} iudicio jurisdictionis, quæ non est, nisi apud superiorem, sive judicet de alicujus persona, sive de causa. Causa autem successionis seu controversiæ de successione non comprehenduntur sub jure imperii seu sub majestate, quia respiciunt modum perveniendi ad imperium, qui ex primæva patrumfamilias voluntate, quando in civitatem coiverunt, & ubi nulla adhuc regiminis forma fuit constituta, est æstimandus, seu mansit in statu naturali, quo nulla erat jurisdictionis. Populus non potest, quia omnem jurisdictionem in regem & regiam familiam transtulit, nec ea durante, si sit verum regnum ullas ejus habet reliquias. Hinc recte & pie facient qui jus vindicant, si de arbitris inter se conveniant, qui, si de primæva populi voluntate quæstio incidat, populi qui nunc est, qui que idem cum eo qui olim fuit, censetur, sensum exquirunt, eumque sequuntur, nisi satis certo constet, olim aliam fuisse populi

populi voluntatem, & ex ea jus quaesitum.

LXII. *An filius ante adeptionem regni natus in regno individuo preferendus ei, qui in regia fortuna est natus?*

R. Preferendus est in quavis succes-

sionis specie 1. quia populus regnum

regi & suae familiae detulit, sub qua si-

ne dubio talis filius intelligitur, & in

lineali successionem simul atque regnum

quaesitum est, spes aliqua parta est li-

beris ante natis, & in hoc successio-

nis genere spes semel parta jus facit,

nec ex post facto cessat, nisi quod ex

sexu privilegio suspenditur in cognati-

ca successionem. 2. si solus superesset,

nullo alio relicto filio, succederet,

ergo nativitas secundo geniti ipsi non

potest auferre id quod populi dono

& consensu sui patris est consecutus.

3. succedit etiam in aliis bonis, in-

quibus non distinguitur, quo tempo-

re sint quaesita, quae ratio est dubia.

Præterea notandum lege & expressa

populi voluntate aliter constitui posse.

d. c. 7. §.

28. Boesl. h.

Horn. l. 2. c.

9. §. 16.

LXIII. *An nepos ex filio priore præfertur filio posteriori?*

R. In lineali successione difficultatem nullam habet: ibi enim mortui pro vivis habentur in hoc, ut in liberos transmittant. In hæreditariis dividuis ubi subito in locum, seu jus repræsentationis obtinet, in partes concurrent: in hæreditariis individuis nepos ex præsumta populi & regis voluntate præfertur, & si ætate impediatur administrare regnum, tutores constituendi, qui periculis, quæ alias ab ætate timentur, facile prævenire possunt. Pari distinctione respondendum est ad quæstionem inter fratrem superstitem ultimi regis, & fratris majoris filium: an defuncti fratris filius aut filia patruo regis, an ex filio nepos filix, an minor nepos ex filio nepoti majori ex filia præferatur.

d. c. 7. §. 30. n. 1. & 2. Horn. l. 2. c. 9. §. 16. aliter.

Gros. d. c. 7. §. 31. 32. & seq.

O 4 CA-

CAPUT VIII.

De acquisitionibus derivativis, quæ à
Jctis vocantur juris gentium.

I. Quot modis acquiratur dominium jure gentium. II. An occupatio. III. Quot modis per occupationem. IV. Quomodo venatio. V. Fera bestia occupata quamdiu censentur esse nostra. VI. Quid si addita sint signa ex quibus dignoscantur cujus fuerint. VII. Ut fera alicujus fiat quid requiratur. VIII. An fera in sylva circumsepta & pisces in stagno à nobis possideantur. IX. Quomodo acquiratur inventione. X. An solo visu ita acquiri possit.	XI. Quomodo captivitas in bello. XII. Quid acquiratur per accessionem. XIII. Qui sint agri limitati & illimitati. XIV. An cum fundo constituto simul etiam fluviatilia incrementa concedantur. XV. Ad quem pertinent fœtus ex animalibus nostris. XVI. Quid si pater sit certus. XVII. Quomodo acquiratur specificatione. XVIII. Quid si quis mala fide ex aliqua materia novam speciem fecerit. XIX. Quomodo acquiratur traditione.

I. Quot modis acquirimus dominium
jure gentium?

Re. Quatuor modis; occupatione,
accessione, specificatione, &
traditione. II.

II. *At vero occupatio est modus acquirendi originarius & naturalis?*

Ꝛ. Est modus acquirendi originarius & naturalis in primo rerum statu, ubi omnia vacua adhuc fuerunt & omnium occupationi patuerunt: est modus acquirendi juris gentium & derivativus, postquam res quæ occupantur, desierunt esse in dominio vel principis, vel privatorum, & permisu principis apud omnes gentes propter communem necessitatem & utilitatem iterum cedunt occupanti, quæ alias propter occupationem quæ fit per universitatem ad principem redirent. Ita ut respectu prioris dominii, quod fuit vel principis vel privatorum, possit vocari modus acquirendi derivativus, licet proprie loquendo, quia censentur esse res nullius, & primum ab occupante acquiruntur, sit modus acquirendi originarius. Quo accedit, quod Jcti sub modis dominium acquirendi juris gentium comprehendant naturales.

l. 2. c. 3. §. 1. in fin.

d. c. 3. §. 3.

d. c. 3. §. 19. n. 2. & 3.

III. *Quot modis acquiritur occupatione jure gentium?*

R. Tribus; venatione, inventione, & captivitate in bello.

IV. *Quomodo venatione?*

Horn. l. 2.
c. 3. §. 5.
Puf. l. 4.
c. 6. §. 4.
aliter. Ziegl.
b. l. Textor.
c. 8. §. 18.

R. Post introducta dominia & imperia constituta, feræ quidem bestię per occupationem quæ fit per universitatem principi, vel ei qui jus summum in civitate habet, fuerunt acquiritæ, verum propter simplicitas vivendi genus inter omnes gentes jus venandi privatis fuit concessum, ita ut quod quisque cepisset, suum esset: à quo simpliciore vivendi genere cum gentes discesserint, principes, prout cujuscunque necessitas & utilitas exigebat, hoc jus venandi promiscuum privatis iterum ademerunt, & ferarum bestiarum dominium fere ubique locorum sibi repetierunt.

V. *Feræ bestię à nobis occupatæ, quamdiu censentur esse nostræ?*

R. Quamdiu sunt in nostra custodia & in naturalem libertatem se non receperunt; simulac enim custodiam

no-

nostram evaserunt & difficilis est earum persecutio, vel potius nulla, præsertim cum internosci quæ nostræ fuerint, ab aliis non possint, ex probabili conjectura derelictionis desinunt esse nostræ, & ubi hodie princeps permittit, iterum cedunt occupanti. Gros. d. c. 8.
§. 3.

VI. *An nostræ manent, si addita sint signa, unde dignosci possint, cujus fuerint?*

R. Affirmatur, quia tunc videtur cessare præsumta derelictio, & hinc ab aliis occupata & agnita dominis sunt reddenda: nisi ex aliis circumstantiis constet, vel signa non fuisse addita ad retinendum dominium, vel dominum dominii animum non retinuisse. d. c. 8. §. 3.
Kulpis. in exercit.
Gros. h. c.
Puf. l. 4.
c. 6 § 12.

VII. *Ut fera alicujus fiat, quid requiritur?*

R. Requiritur corporalis quædam possessio, quæ acquiritur vel manibus nostris, vel instrumentis aliis, ut decipulis, retibus, laqueis, dum duo adsint, primum ut ipsa instrumenta sint in nostra potestate, deinde ut fera ita

ita sit inclusa, ut exire inde nequeat. Unde sequitur, si quis feram lethali- ter vulneraverit & eam persequatur, vel à canibus ejus capta sit, alius eam capere vel eximere non possit.

VIII. *Quid dicendum de feris in sylva circumsepta, & piscibus in stagno & piscina?*

R. Feræ bestiæ vivariis inclusæ, & pisces in piscinas conjecti à nobis possidentur, secus quam quæ versantur in sylva circumsepta vel stagno, quæ antequam occupatæ fuerunt, in libertate naturali manent.

l. 3. §. 14. D. de acquir. vel amit. poss. Grøt. d. c. 8. §. 2. aliter.

IX. *Quomodo acquirimus inventionem?*

R. Idem dicendum de inventionem, quod diximus de venatione: scilicet lapillos, gemmas in littore maris, res pro derelicto habitas, & thesauros, ut olim apud omnes gentes, ita hodie adhuc, ubi princeps id permittit, nostra facimus occupando.

d. c. 8. §. 6. Ziegl. b. l. aliter Puf. l. 4. c. 6. §. 13. Horn. h. 2. c. 3. §. 8. in fin.

X. *Hæc occupatio per inventionem potestne fieri oculis?*

R. Non; quia possessionis initium est corporis ad corpus adjunctio, qualis circa

d. c. 8. §. 6.

circa res mobiles maxime fit manibus,
circa res soli pedibus. scire ubi res
est, non est reperire.

XI. *Quomodo captivitate in bello ac-
quirimus?*

R. Apud omnes gentes res hostium ^{l. 3. c. 6. 5.}
habentur pro rebus nullius, & sic fiunt ^{8. in fin. 6.}
cipientium, tam eorum qui per alios, ^{9. in pr.}
quam qui per se capiunt.

XII. *Quid acquiritur per accessionem?*

R. Accessorium cedit suo principali
sine quo esse non potest. Sic insula ^{d. c. 8. 9. 8.}
pertinet ad flumen in quo nata est; si ^{in fin.}
flumen sit privatum ad privatos, si sit
publicum, ad populum, aut eos qui-
bus populus dedit, quales sunt isti,
qui prope flumen habent agros illimi-
tatos: cum enim multa sæpe incom-
moda patiantur per inundationes, &
vero hæc incrementa fluviatilia, in- ^{Pub. l. 4. c.}
primis si fiant per alluvionem, rediti- ^{7. 5. 2. 6.}
bus publicis parum momenti adfe- ^{seq.}
rant, constitutum est, ut concedantur
iis, quorum fundis accedunt, ita ta-
men, ut ex propria cujusque civitatis
utilitate & necessitate privatis iterum
dens-

denegari & publico tribui possint, ut in venatione & inventione dictum.

XIII. *Qui agri dicuntur illimitati?*

d. c. 8. §. 12. R. Qui nullum alium finem habent quam flumen, dicuntur illimitati; & qui alium finem habent quam flumen, seu qui se non extendunt ad flumen, sunt limitati: quales in dubio præsumuntur agri privatorum, quia hoc privatarum possessionum naturæ est congruentius, sicut contra in dubio imperia ad flumen credenda sunt illimitata, quia id territorii naturæ maxime convenit, ad arcendos hostes, nam flumina & alii termini naturales, ut montes, non ita facile transiri possunt.

XIV. *Si feudum constituitur, an simul consentur concessa incrementa fluviatilia?*

Grot. d. c. 8. §. 15. R. Negatur; nec sub imperii sola concessione statim fluviatilia incrementa continentur, licet aliquando cum illo definito imperio agrorum universitatem accipiant, quo casu dubium non est, quin vasalli jus habeant

beant, quod populi aut principis fuit. idem dic si flumen ipsum in feudum acceperint, vel agrum arcifinium seu illimitatum, tunc enim ex agri qualitate fluviatilia incrementa ad eos pertinebunt: secus est si sit limitatus, si in investitura nihil de eo comprehensum fuerit, nec regionis mos, aut longi satis temporis possessio, jus ipsis pepererit.

XV. *Fœtus animantium nostrorum ad quem pertinet?*

R. Quicquid ex animali meo natum est, meum est. Et si pater pertineat ad alium, & ad alium mater, partus ventrem sequitur, 1. quia aliquando fuit pars matris, 2. quia plerumque pater ignoratur. d. c. 3. §. 18. Zogl. h. l.

XVI. *Quid si de patre constet?*

R. Quia pater leviter opera sua defungitur, sic ut ipsius domino parum aut nihil decedat, mater autem, dum uterum gerit, ad alia fere est inutilis & solcite alenda, adhuc ad dominum matris pertinet, ita tamen ut dominus patris interdum aliquid sit solvendum. Puf. l. 4. c. 7. §. 4.

dum. Idem dicendum, quando planta alterius vel arbor in meo fundo radices egit, vel aliquis ex sua materia in meo fundo ædificavit. Cum enim apud omnes gentes communio pariat lites, iudex qui uni rem debet adjudicare, & alterum alteri in certam pecuniæ summam interdum condemnare ut idemnis servetur, semper pronuntiabit pro eo, ad quem pertinet res principalis: nisi interdum accessorii pretium, vel ars aliud suadeat, ut si planta aliena rara omnino in fundum meum radices egerit, & dominus fundi eam repetat; vel pictura præstans & artificiosa tabulæ meæ imponatur.

XVII. *Quomodo acquirimus specificatione?*

R. Quando vel ex aliena, vel partim nostra partim aliena materia novam speciem efficitur, regulariter si hæc species uni sit adjudicanda, quia, ut dictum, apud omnes gentes ex communi-
l. l. 8. §. 19. aliter.
 one oriuntur lites, illi species est adjudicanda in judiciis, qui eam fecit, ut tamen dominus materiæ pretium
 ejus

ejus recipiat: vel interdum, ubi species ^{Kulpis d. l.} reduci potest ad materiam, domino materiæ adjudicetur, & opera solvatur.

XVIII. *Quid si quis mala fide ex aliena materia novam speciem confecerit?*

R. Dubitatur an jure naturæ eam si ^{Puf. l. 4.} bi acquirat: licet enim species pluris sit ^{c. 7. §. 101} quam materia, & materia prior desuisse ^{in fine} videatur, aut ipse vehementer re indigeat, ad dominium ejus rei acquirendum non sufficiet, sed probabilem aliquam causam accedere oportet, ne dominus per malam fidem alterius rei suæ dominio, invitus plerumque, cadere cogatur.

XIX. *Quomodo traditione?*

R. Quamvis ad dominii translatio- ^{d. 8. §. 25.} nem naturaliter & absolute non requi- ^{c. 6. §. 1. n.} ratur ut fiat traditio, verum etiam ^{2. Puf. l. 4.} ipso jure, citra traditionem, in nos ^{c. 7. §. 7. ali-} transferri possit, tamen inter omnes ^{ter.} gentes receptum est, ut si quid ab alio animo dominium in me transferendi

P   trada-

tradatur, & à me ita acceptetur, dominium ejus in me transferatur, ita ut recte traditio dicatur modus acquirendi dominium ex jure gentium.

CAPUT IX.

Quando imperia vel dominia desinant.

I. Quot modis dominia & imperia desinant. II. Quid si moriatur qui dominium vel imperium habuit, nullo successore relicto. III. An totus populus interire possit. IV. Quot modis. V. Corpus quomodo intreat. VI. Quomodo species sive spiritus, vel vinculum inter imperantes & parentes. VII. Quid si ex populo tam pauci supersint, ut populum facere nequeant.	VIII. An migratione populus intereat. IX. An mutata regiminis forma. X. An per hanc regiminis mutationem civitatis debita extinguantur. XI. Quid si populus armis devictus sit. XII. Si civitas alteri uniatur, an eadem maneat. XIII. An dividi possit. XIV. Populus Romanus an hodie idem sit qui olim fuit. XV. An persona heredis eadem censetur cum persona defuncti.

I. Quot modis desinunt dominia & imperia?

IX. De-

R. Desinere ac interire dominia & Grot. l. 2. c. 9. §. 1. in pr. c. 3. §. 6.
 Imperia variis modis possunt,
 inprimis derelictione, quia voluntate
 cessante non manet dominium; & sub-
 lato subjecto, in quo est imperium vel l. 1. c. 3. §. 7. l. 2. c. 7. §. 3. & §. 10. n. 2.
 dominium, scilicet ante alienationem
 velexpressam, sive inter vivos, sive
 ultima voluntate; vel tacitam, qua-
 lis est in successioneibus ab intestato ex
 præsumta defuncti voluntate.

II. *Si persona in qua fuit dominium aut imperium moriatur nulla edita voluntatis significatione, nullo consanguineo relicto vel alia persona, cui jus succedendi ex pacto vel alio modo competit, ad quem pertinet dominium aut imperium?*

R. Dominium & imperium redit in l. 2. c. 7. §. 27. Limn. l. 4. c. 8. §. 172. Myler. de Stat. Imp. part. 1. c. 25. Grot. l. 2. c. 3. §. 19. n. 3. l. 2. c. 9. §. 1.
 eum statum, in quo fuit ante acqui-
 sitionem à defuncto factam. Si sit pri-
 vatus, dominium ejus ad universita-
 tem aut ad dominum superiorem re-
 dit, à cujus dominio generali & emi-
 nenti pendet: si sit rex, qui populum
 seu potius jus imperandi populo ha-
 buit in patrimonio, populus fiet sui

P 2 juris,

juris, nisi suam libertatem ultro deserat, & alii se in ditionem det: alix res, in alterius territorio sitæ, redeunt ad dominum territorii; sitæ in ipsius defuncti, fiunt occupantis, & quidem si

l. 1. c. 3. §.
§. 1. l. 2. c. 2.
§. 4.

populus libertatem suam civilem retinere velit, per occupationem, quæ fit per universitatem, sunt populi, alias cedunt primo occupanti. Si sit rex, cui ex populi voluntate regnum delatum, sive per electionem, sive per successionem quamcunque, redit imperium ad Deum, qui quoniam in tali populo ordinem vult, statim illud in eum transfuisse præsumitur, usque

l. 1. c. 3. §.
§. n. 1. Text.
c. 30. §. 4.
§. 5. d. 6. 3.
§. 8. n. 7. l.
2. c. 9. §. 3.

dum aliud subjectum majestatis existentix sibi eligat. Si sint Optimates, & omnes intereant, idem dicendum. Si sit populus liber, idem; & si talis populus interiret, alii populi, qui forte fuerunt in ipsius ditione, fiunt sui juris.

III. *At civitates dicuntur immortales, quomodo totus populus interire potest?*

R. Civitates possunt esse immortales,

les, scilicet quamdiu spiritus sive vitæ d. c. 9. §. 3.
 civilis consociatio plena atque perfe- n. 1. §. 2. in
 cta, vinculo imperandi cum summo fin c. 21. §.
 imperio & parendi constans, subsistit: 8. n. 1. Kul-
 hinc ortus mos loquendi, ut popu- pis. h. l. Puf.
 lum qui nunc est alloquentes, ei tri- l. 8. c. 12. §.
 buamus quæ eidem populo ante mul- 7. Boeck de eo
 ta secula acciderunt. Hoc autem vin- quod civitas
 culo sublato, interit & tollitur civitas. egit, p. 33.

IV. *Quot modis hoc accidit?*

Æ. Duobus modis; aut interitu cor- d. c. 9. §. 3.
 poris, aut interitu speciei sive spiri- n. 3. in fin.
 tus, quem dixi.

V. *Corpus quomodo interit?*

Æ. Corpus interit, vel sublatis simul d. c. 9. §. 4.
 partibus, sine quibus corpus subsiste-
 re nequit, ut si populus mari abripia-
 tur, aut terræ motu, aut chasmate pe-
 nitus hauriatur; aut sponte interne-
 cionise det; vel sublata corporis ra-
 tione, ut si cives aut sponte ob pesti-
 lentiam vel seditionem à societate dis- d. c. 9. §. 5.
 cedant, aut vi ita distrahantur, ut coi-
 re non possint, quod bellis accidit in-
 terdum.

VI. *Species sive spiritus vel vinculum*

P 3

inter

inter imperantes & parentes quomodo interit?

d. c. 9. §. 6. **R.** Interit hoc vinculum, sublata aut omni aut perfecta juris communitate, sive singuli libertatem personalem amittant & servi fiant, sive libertate personali retenta, imperia exuantur, §. 3. c. 8. §. 1. n. 1. & 2. c. 15. §. 7. ut corpus civitatis nullum sit, nec senatus, nec plebis concilium, nec magistratus, sed sine concilio publico, sine imperio multitudo, cui præfectus ab alio mittitur, ut jus reddat. Tales sunt etiam populi in provinciæ formam redacti: item hi, qui alterius populi ditionem subierunt.

VII. *Quid si ex aliquo populo tam pauci supersint, qui populum facere nequeant?*

R. Definitum non est, quot homines requirantur ad constituendum populum, quare si hi pauci se defendere possint contra vim hostilem exterorum, poterunt sibi vindicare imperium, usque dum iterum in justum numerum populi allectis aliis sese suppleverint: nam jura collegiorum possunt etiam conservari in uno. **VIII.**

Puf. l. 3. c. 12. §. 2. Ziegl. l. 2. c. 9. §. 4. Grot. c. 9. §. 4. in fin. aliter.

VIII. *Quid si populus de loco migraverit, sive sponte ob inediā aut alia mala, sive coactus?*

ꝛ. Potest fieri ut eadem civitas contrahatur, aut amplificetur, aut disjungatur intervallis. Sic civitas est Hispanica, quicquid distantibus longelateque locis Hispanici est juris, sic Germanica est civitas, quicquid Germanici est juris. Ut autem civitas pluribus nationibus constans, urbibus, pagis, locum totum suo arbitrio auspicioque mutaverit, putant exemplis non probari, nisi quatenus sedes imperii pro tota civitate nominatur. Cæterum talis populus, si maneat species, quam diximus, populus esse non desinit, licet, si sedes imperii transferatur, sæpe non omen modo, sed via esse possit ad ulteriorem mutationem, ut in Imperio Romano accidit, sede imperii Roma Constantino-polim translata.

Covring. de fin. Imp. c. 1. & 2. Boecl. ad Gros. de eo quod civitas agit. p. 32. & seqq.

IX. *Si forma regiminis mutetur & ex regno fiat aristocratia, aut democratia, aut resp. mixta, manetne eadem civitas?*

P 4

ꝛ.

d. c. 9. §. 8. *n. 1. Lamp. de Rep. Rom. Germ. 1. §. 60. & 61. ubique Conring. Boecl. diſſ. diſſ. de eo quod civitas agit. p. 5. & ſeqq.* **R.** Affirmatur; ut enim civitas eadem dicatur, hoc non debetur formæ accidentali, ut loquuntur, quæ ſumitur à ſubjecto exiſtentiae & ſæpe mutari poteſt, ſed formæ eſſentiali, ſive ordini imperandi & parendi in genere, qui ſive ſit in uno vel pluribus vel omnibus, ſemper manet eadem civitas & idem populus. Sic idem eſt populus Romanus ſub regibus, conſulibus, imperatoribus. Imo etiam ſi pleniffimo jure regeretur, populus idem erit, qui antea erat, cum ſui juris eſſet, dum rex ei præſit, ut caput iſtius populi, non ut caput alterius populi. Nam imperium quod in rege eſt, ut in capite, in populo manet, ut in toto cujus pars eſt caput: atque ideo rege, ſi electus eſt, aut regis familia extincta, jus imperandi ad populum redit, ut diximus quæſt. 2. licet interdum, mutata civitatis forma, quædam per ſe coincidunt neceſſe ſit, non quod alia jam ſit civitas, ſed quia quædam huic vel iſti regiminis formæ erant propria, e. g. modus leges ferendi in monarchia,

coiſ-

coincidit si fiat transitus in democra-
tiam. Quo vero loco in conventibus
sedere debeat qui summum imperium Gros. d. c. 9.
in populum ante liberum accepit, vel §. 8. n. 3.
populus si ex monarchia facta fuerit aliter.
vel aristocratia, vel democratia, an
sc. rex occupare debeat locum populi
antea liberi, vel optimates vel popu-
lus locum prioris regis? dubitatur.

X. *Si forma regiminis mutetur, an de-
bita civitatis extinguuntur?*

R. Non desinit debere pecuniam po- d. c. 9. §. 8.
pulus rege sibi imposito, quam liber n. 3. Hos-
debebat: est enim idem populus & do- tom. in
minium retinet eorum, quæ populi quest. illustr.
fuerunt, imo & imperium, quanquam 7. Boecl. d.
jam non exercendum à corpore, sed à dissert. p. 4.
capite, & licet in aliud subjectum exi- & seqq.
stentiæ sit translatum, non tamen est
translatum in alium populum, & hoc
subjecto extincto, non redit ad alium
populum, sed ad hunc populum.

XI. *Quid si populus armis devictus?*

R. Aut victor relinquit ipsi impe-
rium & dominium, quanquam de-
pendens;

P 5

pendens;

Grot. l. 3.

c. 8. §. 4.

n. 3. c. 15.

§. 10. Puf.

l. 8. c. 12.

§. 2. & 3.

Boecl. d. dif-

fers. p. 51.

pendens; & res dubio caret, seu populus adhuc pecuniam debet; aut victor nec imperium nec dominium relinquit; sed omnia sibi tribuit & adimit omnia, ærarium, agros publicos &c. & victor, si laudem justitiæ amet, & pecunia debeatur iis, qui non sunt hostes, non intercedere debet juri, quod æquitas dicitur; sicut enim alia bona, quæ hostium non sunt, si apud hostes reperiantur, non acquiruntur victori, sed sunt restituenda, ita & hæc bona incorporalia seu debita, quæ videntur eum sequi, & ab eo debere solvi, qui bona debitoris occupavit.

l. 3 c. 6.

§. 5.

XII. *Si una civitas alteri uniatur, an manet eadem?*

R. Si uniatur per modum arctioris foederis, manet quod ante fuit, & retinet imperium & dominium, licet interdum exercendum per unum: nam in morali corpore eadem persona diversa ratione considerata, caput esse potest plurium ac distinctorum corporum, seu populorum, qui perfectum cœtum singuli constituunt: cujus

l. 1. c. 3.

§. 7. n. 2.

jus rei certum indicium est, quando extincta domo regnatrice imperium ad quemcunque populum seorsim revertitur. Si alio modo uniatur, seu si incorporetur, ut loqui amant, favor sæpe populi talis quæritur in nominis sono, cum res ipsa discrepet, fiatque ut in dignioris accessionem veniat, quod minus dignum est, & pars unita majori, illius appendix fiat. Interdum utriusque forma accidentaliter, & nova constituitur, ut si duo democratici diversi populi, abolito pristino regimine, in unum populum regnumque coalescant, aut si duo regna, sublatis utriusque legibus fundamentalibus, remotisque familiis antiquis regnatricibus, novum regnum condant.

*Puf. d. l. 8.
c. 12. §. 6.
Boeckl. d.
dissert. p. 34.
Grot. d. c. 6.
§. 9. aliter.*

XIII. Civitas, quæ una fuit, potestne interdum dividi?

Æ. Evenit interdum, ut quæ una civitas fuerat, dividatur aut consensu mutuo, aut vi bellica. Quod cum fit, plura pro uno existunt summa imperia cum suo jure in partes singulas. Si quid

*Puf. l. 8.
c. 12. §. 5.
Boeckl. d.
l. p. 38.
Grot. d. c. 9.
§. 10.*

quid autem commune fuerit, id aut communiter est administrandum, aut pro ratis portionibus dividendum. Huc interdum etiam referenda est discessio, quæ ex consensu fit in colonias. Nam sic quoque novus populus sui juris nascitur, & tales coloniarum non sunt partes suæ originis; secus quam illæ, quæ vel ob militares usus, vel alias ob causas deducuntur, ut manent pars civitatis matris sive majoris patriæ, ut sunt Hispanorum, Anglorum, Belgarum, Gallorum, in Americanis insulis.

Conring.
d. I. G. R.
c. 10. de fin.
Imp. c. 9.
§ 10. Limn.
tom. 5. ad-
dit. l. 1. c. 4.
§ 24. Boecl.
in not. imp.
l. 1. c. 5.
m. & l. 2.
c. 3. & 4.
Gronov. ad
Grot. d. c. 9.
§. 11. Grot.
d. l. sed
aliter,

XIV. *An Imperium Romanum semper apud populum Romanum permansit, seu an populus Romanus adhuc hodie idem est, qui fuit olim?*

R. Non; quia imperium in populum Romanum non amplius est in ipso populo Romano, sed est translatum in Germanos.

XV. *An persona hæredis eadem censetur cum persona defuncti?*

R. Certi juris est, pro eadem censi cum defuncti persona, quoad domini

nii tam publici, quam privati conti-*d. c. 9. §. 12.*
 nuationem. *c. 21. §. 19.*

CAPUT X.

De obligatione quæ ex dominio
 oritur.

I. Obligatio reddenda domino rei sua quotuplex sit. II. Quomodo hac obligatio nascatur ex rebus exstantibus. III. An possessor rem alienam restituere debeat, etiam si dominus eam non repetat. IV. An hoc decalogo sit praeceptum. V. An suis impensis possessor rem restituere debeat. VI. Si dominus & deponens in rei repetitione concurrant, cui res reddenda sit. VII. An sit differentia inter res ex jure gentium & jure civili acquisite. VIII. An bona fidei possessor teneatur jus suum in dubium vocare, & possessionem suam publice significare.	IX. Quomodo obligatio nascatur ex rebus non exstantibus. X. Bona fidei possessor an ad restitutionem teneatur si res perierit. XI. An ad restituendos fructus exstantes. XII. An consumptos. XIII. Quid si rem sibi donatam alii donaverit. XIV. An per talem donationem locupletior fiat. XV. Quid si rem venderit. XVI. Res aliena bona fide emta, an restituenda sit sine repetitione pretii. XVII. An ergo officium hoc sit damnosum. XVIII. Res aliena emta an restitui venditori possit ut pretium servetur. XIX. Qui rem habet cuius dominus ignoratur, an eam pauperibus dare teneatur. XX.

XX. *Ob causam turpem, aut aliqui ex officio debitam, acceptum an restitui debeat.*

XXI. *An rerum fungibilium dominium sine consensu domini in nos transferatur.*

I. *Quot modis obligatio nascitur adversus nos ex eo jure quod competit in res?*

Grot. l. 2. c. 12.
10. §. 1. n. 2.

Duobus modis adversus nos nascitur obligatio; aut è rebus exstantibus, aut non exstantibus.

II. *Quomodo obligatio nascitur adversus nos è rebus exstantibus?*

d. c. 10. §. 1.

n. 2. Prof. l. æqualitas

4. c. 12. §. 3.

¶ c. 13. §. 2.

Of. h. l. Kul-

pis. h. l. aliter.

R. Eo ipso dum jus naturæ vult, ut æqualitas observetur inter homines & in contractibus & in dominio, præcipit, ut unicuique suum tribuamus, ita ut non abstrahatur ab ullius justiore petitione, & præsumit, dum homines dominia distinxerunt, eos inter se convenisse & se obligasse ad rei alienæ restitutionem; scilicet, quantum est in potestate possessoris, ut res ad dominum suum perveniat.

III. *An restituere rem alienam debet possessor, etiamsi dominus eam non repetat?*

R. Affir-

R. Affirmatur; quia si dominii ea tantum vis fuisset, ut poscenti domino res redderetur, nimis debile futurum fuisset dominium, & nimis sumptuosa custodia: vel potius, quia jus naturæ, quod vult, ut unicuique suum tribuatur, rem pro domino repetit, & ex quasi contractu possessores ad hoc obstricti esse videntur.

IV. At vero in Decalogo nullum est præceptum de re restituenda, sed saltem de furto non faciendo?

R. Jure naturæ & ex Decalogo furtum est; quoties invito domino rem ejus lucri faciendi gratia retineo, sive repetat rem sive non.

Of. l. 2. c. 10. §. 1. n. 2. in fin. obs. 1. §. ult. Inst. de R. D.

V. An suis impensis possessor rem restituere debet?

R. Non; obligatur enim possessor tantum, quantum in se est, ut dominus rem recipiat, hinc indicare tenetur, ut alter recipere suum possit, nec ubi impossibile fuerit rem restituere, tenetur. Nec interest, utrum ab initio occupationis sciverit rem esse alienam, sive post occupationem. Seu, non interest,

d. c. 10. §. 1. n. 3. Ziegl. b. l. Feld. n. 1. iter.

terest, five sit malæ, five bonæ fidei possessor.

VI. Si alius rem alienam apud me deponat & verus dominus superveniat, eamque repetat, cui res est restituenda, an domino, an deponenti?

R. Quia obligatio, qua domino te-

*d. c. 10. §. 1.
n. 4. l. 31.
D. Depof.
l. 1. §. pen.
D. naut.
caupon.
stab. & ibi
Brun.*

neur rem restituere est antiquior, & ex priori contractu, posteriores contractus exceptionem inde accipiunt, nisi posterior contrahens & deponens jus habeat, propter quod domino præferri debeat. Sic si creditor apud me deponat pignus, quamvis jus creditoris, quod habet in re, sit posterius jure domini, tamen creditori deponenti, non autem debitori & domino eam restituere debet, quia creditor jus habet in re, propter quod domino præferatur: secus est, si fur aut latro rem apud me deponat; vel si fiscus rem furtivam, vel navis levandæ causa è navi ejectam vindicare velit, ubi constat de domino.

*Puf. l. 4.
c. 13. §. 5.
Besold. in
thes. pract.
vcc. Grundt-
rührrecht.*

VII. An nulla est differentia inter res ex gentium jure acquisite & ex jure civili?

R.

R. Non; nam ad dominii naturam nihil refert, ex gentium, an ex civili jure oriatur: semper enim secum habet, quæ sibi sunt naturalia, inter quæ est obligatio cujusvis possessoris ad rem domino restituendam cum fructibus, deductis tamen impensis in fructus & in rem factis; ita ut si quis rem alienam invenerit, præmium inventionis petere non possit, nisi fuerit promissum.

d. c. 10 §. 1.
n. 5. 6. 14.
§. 8.
d. c. 10. §. 1.
n. 5. in fin.

VIII. *An bonæ fidei possessor tenetur ipse suum jus in dubium vocare, & publice significare, talem rem à se possideri, ut si forte ad alium pertinerit, eam vindicare queat?*

R. Negatur; quia bona fides & justus titulus eum ab omni crimine liberant, & faciunt, ut habeatur pro domino. Imo si post usucapionem completam sciverit rem esse alienam, restituere eam non tenetur, quia prior dominus excidit suo dominio.

Puf. l. 4.
c. 13. §. 2.
in fin. l. 2.
c. 4. §. 6.
§. 8. Lud.
Molina de
Just. & Jur.
tr. 2. disp.
61.

IX. *Quomodo obligatio nascitur è rebus non exstantibus adversus nos?*

R. Ille, qui ex re aliena factus est

Q . . . . . locu-

d. s. 10.

s. s. n. 1.

Puf. l.

4. c. 13.

§. 6.

Kulpis.

h. l.

locupletior, tenetur in tantum, in quantum factus est locupletior, modo res aliunde non sit pensata domino. Nam si v. g. tibi res furto sit subtracta, quam ego bona fide acquisivi & consumsi, & tu à fure ejus æstimationem sis consecutus, à me nihil amplius petere potes, licet factus sim locupletior, quia non amplius tuum esse videtur, quod ex re est, nec bona fides patitur, ut idem bis consequaris; hæc enim obligatio ad restitutionem, in quantum quis factus est locupletior ex re aliena, fluit non tantum exinde, quod dominia sint introducta ad servandam æqualitatem in eo scilicet, ut unusquisque suum haberet, verum etiam exinde, quod res, cujus dominium neque consensu meo, neque delicto, neque jure belli amisi, adhuc ad me videatur pertinere, vel illa consumpta, quicquid ex eadem ad te pervenerit: & est hujus dicti tanta æquitas, ut multa hinc definiant. **¶** Qui extra legum præscripta, semper ad ipsam æquitatem, ut evidentissimam, provocantes.

X.

X. *Si res apud bona fidei possessorem perierit, an obligatur?*

R. Non tenetur ad ullam restitutionem, si res perierit; quia nec res ipsa apud eum est, nec lucrum ex re. d. c. 101. §. 3.

XI. *Re consumpta, obligaturne fructus exstantes restituere?*

R. Omnes fructus & industriales & naturales domino sunt restituendi, quia quicquid est ex re mea, meum est, licet industria tua intervenerit, quæ alio modo compensanda, non autem fructuum lucro; detrahendo sc. omnes impensas in rem factas, ut mercedem industriæ tuæ. Puf. l. 4. c. 13. §. 8. l. 22. C. de rei usu. dic. §. l. 48. D. de acq. rer. dom. Gros. d. c. 10. §. 4. aliter. Ziegl. h. l.

XII. *Si fructus sint consumpti?*

R. Tenetur ad restitutionem, si modo alias quoque tantundem erat consumpturus; nam in hoc locupletior censetur. Unde sequitur eum non teneri de percipiendis, seu, quos neglexit percipere; quia nec rem habet, nec quicquam quod rei loco succedit. Gros. d. c. 104. §. 5. §. 6.

XIII. *Si talis possessor rem sibi donatam alii donaverit?*

R. Non tenetur, nisi omnino etiam d. c. 10. §. 7.

sine hac re donaturus tantundem fuisset: tunc enim lucrum erit, rei suæ pepercisse.

XIV. *At vero propter beneficium accipientem ad remunerandum sibi obligat, & sic semper videtur locupletior fieri, etiamsi ex mera liberalitate, & citra necessitatem donet?*

l. 24. §. ii. D. de petit. hered. Grot. l. 2. c. 11. §. 3. **R.** Quamvis accipientem ad remunerandum naturaliter obligatum habeat, tamen remuneratio necessario non sequitur, sed sufficit beneficium grato animo reputare, & hinc quamdiu remuneratio non est secuta, non videtur locupletior factus.

XV. *Si rem alienam talis possessor vendiderit?*

d. c. 10. §. 8. **R.** Si eam bona fide ipse emerit, & retrovendiderit, obligatur in quantum plus pretii accepit, quam ille dedit, habita tamen ratione laboris & expensarum circa rem vendendam: si donatam vendiderit, totum pretium restituet, quia tunc ex re sua propter meam nihil ipsi abest. Quæ sententia vel maxime æqua est, si dominus rei non possit

fit possessorem convenire & rem ipsam vindicare. Nisi forte prodegerit pretium, alias non pro ducturus.

XVI. *An res aliena, bona fide emta, restituenda est sine repetitione pretii erogati?*

R. Affirmatur; nisi quatenus dominus rei suæ possessionem probabiliter non potuit recipere sine aliquo impendio, ut puta, si res apud piratas fuerit, tunc enim deduci poterit, quantum dominus impensurus libenter fuerat: ipsa enim possessio præsertim recuperatu difficilis, est aliquid æstimabile, & in hoc dominus post rem amissam censetur factus locupletior. Hinc si possessionem facile recipere possit dominus auctoritate judicis, emtor non potest pretium repetere, etiamsi eo animo emerit, ut domino restitueret: debuit enim tunc domino saltem rem indicare, qui eam sine omni pretio à possessore vindicasset.

d. c. 10. §. 9.
Frantz. 2.
resol. 9. n.
47. & seqq.

l. 2. C. de
furt.

XVII. *At nemini officium suum debet esse damnosum?*

Q 3

R.

I. II. §. 2. D. *de acq. emt.* **R.** Nullum hic fuit domino periculum rei non recipiendæ, ergo sibi imputet quod rem emerit. Præterea recurrere potest ad venditorem & evictionem petere.

XVIII. *Si quis bona fide rem alienam emat, & post emtionem audiat, rem esse alienam, poteritne rem venditori restituere, ut pretium servet?*

d. c. 10. §. 9. *§ 10.* **R.** Si venditor sit ignotus vel fur, latro, aut pirata, qui forte re restituta abiturus est, ita ut possessio recuperatu sit difficilis, rem ipsi restituere non potest, quia ex quo res fuit in ejus potestate, cœpit obligatio restituendi, quantum in ipso fuit, quod non præstaret, si rem restitueret venditori: si periculum nullum sit amittendæ plane rei, restituere potest, & domino indicare possessorem, cujus nihil interest an à possessore vindicet, an ab emtore, cum multum intersit tum emtoris, ut pretium recipiat, tum venditoris, ne propter exceptiones, si quas habet, possessionis beneficium amittat. Et videtur emtor fecisse, quan-

Puf. l. 4.

c. 13. §. 14.

Zuegl. l. 2.

c. 10. §. 10.

quantum in se est, ut res perveniret ad dominum, non enim hoc tenetur facere suis expensis.

XIX. *Qui rem habet, cujus dominus ignoratur, an naturaliter eam pauperibus dare tenetur?*

R. Quanquam hoc valde pium sit, d. c. 10. §. 2. non tamen præcise ad hoc quis obligatur naturaliter, quia ex dominio nemo jus habet, præter dominum. Non esse autem & non apparere, tantundem valent quoad eum, cui non apparet; modo faciat, quantum in se est, ut veniat in domini notitiam, e. g. curet rem in locis publicis proclamari.

XX. *Si quis rem accipiat ex causa turpi, aut etiam ex causa honesta, ad quam quis vi officii obligatur, an eam restituere debet?*

R. Restituenda, quia turpiter accipere est contra honestatem accipere, & sic non nisi turpiter retineri potest. Nec sufficit hic domini & dantis voluntas, sed requiritur etiam, ut accipiens habeat facultatem accipiendi, &

Feld. ad Grot. l. 2. c. 10. §. 12. Ziegl. h. l. Grot. h. l. aliter. Puf. l. 4. c. 13. §. 16. aliter.

ut finis sit licitus, & modus rem dandi
& accipiendi.

XXI. *An rerum fungibilium dominium in nos transfertur sine consensu domini?*

Grat. d. 6.
5. 13.

R. Negatur; nam res ejus generis functionem quidem recipere dicuntur, id est restitui posse per id quod genere idem est, sed ita demum si consensus præcesserit, aut ex lege aut more præcessisse intelligatur, ut in mutuo; aut etiam si res, utpote consumpta, exhiberi nequeat.

C A P U T XI.

De Promissis.

I. <i>An ex promissis naturaliter jus oriatur.</i> II. <i>Quot sint gradus loquendi de rebus futuris qua nostra sunt potestatis: & quid sit assertio.</i> III. <i>Quid requiratur ad assertionem.</i> IV. <i>Quid sit pollicitatio.</i> V. <i>Quid promissio perfe-</i>	<i>cta.</i> VI. <i>Quid ad eam requiratur.</i> VII. <i>An ebrius ex promisso obligetur.</i> VIII. <i>An ex delicto.</i> IX. <i>Quando puer ratione uti incipiat.</i> X. <i>Qua leges sint observanda quando minores in integrum restituntur.</i>

XI. Si

- XI. Si pactio fiat in mari vel insulis vacuis.
- XII. Promissio errantis an obliget.
- XIII. Quid si ex tali inani promisso alter damnus incurrat.
- XIV. Quid si dolus errori causam dederit.
- XV. Ex metu promittens an obligetur.
- XVI. Quid si tertius cum latrone contrahat ut alium incolumem dimittat.
- XVII. Quid si latro nullum metum inferat.
- XVIII. Qualis requiratur materia ut promissum valeat.
- XIX. Quid si res nunc non sit in potestate promittentis sed esse aliquando possit.
- XX. Quid si de facto impossibilia promittantur.
- XXI. Si ex possibili res impossibilis fiat.
- XXII. An promissio ob causam vitiosam naturaliter valeat.
- XXIII. Quid si promittatur ad consequendam rem jam antea debitam.
- XXIV. An promissio sine causa valeat.
- XXV. Quis sit modus promittenda.
- XXVI. An alius pro nobis promittens invito nos obligare possit.
- XXVII. An ex contractu magistri qui à pluribus navi praepositus est, singuli obligentur in solidum, an pro portione quam in navi habent.
- XXVIII. Ad promissionis validitatem quid requiratur in promissario.
- XXIX. Cur acceptatio non requiratur si civitati aliquid promittatur.
- XXX. An acceptatio debeat innotescere promissori.
- XXXI. An promissum ante acceptationem factam licite revocetur.
- XXXII. An mortuo voluntatis nostra inter nuntio.
- XXXIII. An eo non mortuo.
- XXXIV. Quid si dubium sit an mandatum sit revocatum.
- XXXV. An tertius pro alio acceptare possit.

Qs XXXVI.

XXXVI. An promissioni perfecta onus aliquod adjici possit.

XXXVII. An in commodum certis.

XXXVIII. Propter errorem & metum invalida promissio an & quo-

modo convalescere possit.

XXXIX. An promissiones requirant causam expressam.

XL. Factum alienum promittens ad quid naturaliter teneatur.

I. An ex promissis naturaliter jus oritur?

l. i. D.
de pact.
Gros. l.
2. c. 11.
S. i. n. 4.
jung.
Puf. l.
3. c. 5. 5.
10.
Kulpis.
in exercit.
Gros. h.
l. Ziegl.
aliter.
Proleg. 5. 15.

Affirmatur: 1. quia nihil adeo congruum est humanæ fidei & societati humanæ, quam ea servare, quæ placuerunt. 2. quia inter reges & populos diversos necessarius est aliquis se obligandi modus, & vero alius naturalis fingi non potest. 3. voluntate sufficienter indicata signis externis rei dominium transfertur, quidni ergo & jus in personam, aut ad transferendum dominium, aut ad aliquid agendum, quippe cum in actiones nostras par jus habeamus, atque in res nostras. 4. Sapientum consensus hoc probat.

II. Quot sunt gradus loquendi de rebus futuris, quæ nostræ sunt potestatis aut fore possunt?

Res. Tres.

¶. Tres. primus est assertio explicans ^{d. c. II.}
de futuro animum, qui nunc est. ^{S. 2.}

III. *Quid requiritur ad assertionem,
ut vitio careat?*

¶. Requiritur veritas cogitationis ^{d. c. II.}
pro tempore præfenti, non autem ut ^{S. 2.}
in ea cogitatione perseveretur. Habet
enim animus humanus non tantum
naturalem potentiam mutandi consi-
lium, sed & jus, quamdiu non vergit
in alterius præjudicium.

IV. *Quis est alter gradus?*

¶. Pollicitatio, cum voluntas se i- ^{d. c. II.}
psam pro futuro tempore determinat, ^{S. 3.}
cum signo sufficiente ad indicandam ^{Præf. 1.}
perseverandi necessitatem. Ideo etiam ^{S. 6. 5.}
obligat promittentem vel absolute, ^{S. 6.}
vel sub conditione interdum, alteri
tamen jus proprium non dat, vi cujus
promittentem cogere possit. Multis
enim casibus evenit, ut obligatio sit in
nobis, nullum jus in alio ad exigen-
dum, e. g. propter beneficium acce-
ptum obligamur ad gratiam reponen-
dam, quam tamen plerumque is, qui
beneficium in nos contulit, exigere
non

non potest. Huc referendæ sunt pollicitationes virorum potentum aut gratiosorum, quibus alicui non per verba honoris, sed serio suam commendationem, intercessionem, aut suffragium spondent, quæ tamen non volunt jure aliquo abs sese exigi, sed in solidum suæ humanitati ac veracitati cupiunt imputari; nisi forte aliquid ipsis detur, ut suffragium dent.

*l. un. C.
de Suffr.
Struv.
Syntag.
Ex. 25.
th. 35.*

V. *Quis est tertius gradus?*

d. c. 11.

*§. 4. n. 2.
Puf. l.*

3. c. 5. §.

7. Feld.

h. l. aliter.

Re. Est promissio perfecta, ubi ad talem determinationem accedit signum volendi jus proprium alteri conferre, ut rem promissam plene exigere possit; siue sit promissio dandi, siue promissio faciendi, in qua est alienatio particulæ cujusdam libertatis nostræ.

VI. *Quid requiritur ad perfectam promissionem?*

d. c. 11.

§. 5. n. 1.

Re. Primum requiritur usus rationis, ut promittens intelligat præsens negotium, & videat, an conveniens sit, ut se obliget ad dandum vel faciendum, an non. Hinc furiosi, quamdiu furor durat, amentes & infantes promittere

nihil

nihil possunt, nec ex promisso obligari: foeminæ possunt, ut & minores, licet hi non satis firmum iudicium habere credantur, & si propterea læsi sint, restituantur in statum, in quo fuerunt ante promissionem. l. 1. D. de min.

VII. *Quid dicendum de ebriis?*

℞. Cum ebrietas rationem exulare faciat, non possunt obligari ex contractu seu promisso, si ebrietas eo usque processerit, ut ratio plane sit obruta vino. Si enim paulo largius quis tantum adhiberit ad hilaritatem, obligatio contrahenda ex promisso non impeditur, præsertim ubi à sobriis renovatur. Sic antiqui Germani de omnibus fere rebus, pace & bello in conviviis consultabant, quia nullo tempore aut ad simplices cogitationes magis patet animus, aut ad magnas incalescit, & postero die repetebant. c. 14. X. de visa & hon. cler. Puf. l. 3. c. 6. §. 4. Tacit. de mor. Germ. c. 22.

VIII. *At ebrii obligantur ex delicto.*

℞. In delicto obligatio ipsorum non venit ex consensu, sed ex re, i. e. ex facto improbo, quod contra legis prohibitionem admittunt. Et eadem opera,

pera, qua interdictum est delinquere, omnia censentur interdicta, quæ ad delinquendum pertrahere possunt. Sic si quis per vinolentiam vasa, fenestras &c. confringat, merito præstat illud damnum, quod sua culpa dat, imo interdum & poenam luit. In obligatione ex promisso secus est, hoc enim pendet ex arbitrio nostro, & requirit consensum, si ergo adhibeamus ea, quæ impediunt consensum, non videmur velle, quæ inde veniunt.

*Puf. l. 3.
c. 6. §. 4.*

IX. *Quando puer ratione uti incipit?*

l. 1. c. 3.

§. II. n. 2.

d. c. II. §. 5.

n. 2. Limm.

ad A. B.

c. 7. obs. 28.

Mornac. ad

l. 31. de LL.

R. Hoc certo definiri non potest, sed ex quotidianis actibus, aut etiam ex eo, quod communiter in quaque regione accidit, sumendum est. Quin natura hic multum faciat, & cura educationis nulli dubitamus. Cæsaribus virtus contingit ante diem: & ea sunt regnantium emissa coelitus præcipua, aut potius privilegia, ut aureis capitalibusque ante annos ingenis emineant, cum plumbea in cæteris adeo esse soleant, ut vires nisi cum annis accipiant, sensimque per longa tempora colligant.

X.

X. *Quando minores restituntur in integrum, quæ leges observari debent?*

R. Leges istius loci, ubi domicilium minor habet & contraxit: etiam si cum peregrino paciscatur, quia qui in loco aliquo contrahit, tanquam subditus temporarius legibus loci subjicitur; & quia civitas actionem denegare solet ex illis negotiis, quæ isto loco sunt celebrata & legibus non sunt conformia.

d. c. 11.
l. 5. n. 2.
c. 14. s. 5.
l. 6. D. de evict.

XI. *Si pactio fiat in mari, vel insulis vacuis?*

R. Si fiat inter duos, qui eidem civitati subjiciuntur, leges civitatis observare debent; si sint diversarum civitatum, ipsorum pacta solo jure naturæ reguntur, nisi forte in foro alterutrius actio sit instituenda, tunc enim & leges istius loci videntur considerandæ. Idem dicendum, si per litteras inter absentes negotium contrahatur. Si summum habentes imperium cum subditis contrahant, id solent facere secundum leges suas, quibus

Puf. l. 3.
c. 6. s. 5.
in fin. Gros.
d. c. 11. s. 5.
n. 3. aliter.
Gros. aliter
d. l. c. 7.
s. 11. n. 2.
in fin.

bus licet sint soluti, iis tamen vivunt.

XII. *Quid juris si error interveniat?*

d. c. 11. §. 6. n. 2. **R.** Si promissio fundata sit in præsumptione facti, quod non ita se habet, vel præsupponat aliquam qualitatem, citra cujus intuitum promissurus non fueram, naturaliter promissionis nulla erit vis, siquidem circumstantiæ ostendant, promissorem unice ex illo facto & præsupposita qualitate, tanquam ex conditione consensum suspendisse; ut si falso rumore persuasus, te utiliter negotia mea gessisse, tibi promiserim, promissio non valebit; vel si ex errore hæredem institutum mortuum putaverim, alium hæredem scriberem, prior tamen hæres hæreditatem obtinebit.

l. fin. D. de her. inst. l. 28. D. de inoff. test.

XIII. *At ex tali inani promisso alter sæpe damnum incurrit.*

d. c. 11. §. 6. n. 3. **R.** Si promissor negligens fuerit in re exploranda, aut in sensu suo exprimendo, & damnum inde alter passus sit, tenebitur id resarcire promissor, non ex vi promissionis, sed ex damno per culpam dato. Præterea, si adfue-
rit

rit quidem error, sed in quo fundata non fuerit promissio, ratus erit actus, utpote non deficiente consensu. Et si promissio pro parte fundata sit in errore, valebit pro reliqua parte.

XIV. *Quid si dolus alterius huic errori causam dederit?*

R. Si ipsius dolus cum quo contraxi d. c. 21. §. 6. d. 3. Puf. l. 3. c. 6. §. 6. & 7. causam dederit huic errori, non obligor, propter deficientem consensum, qui in his non est qui dolo decipiuntur, & quia cum decipiente non idem intelligunt & volunt. Si sit tertius, qui dolo nos ad contrahendum inducit, contractus valebit propter consensum in eandem rem, & idem placitum, licet propter damnum quod inde oritur, ille nobis teneatur. Sic si dolus fuerit incidens, aut in ipsam rem, aut qualitatem rei, hactenus contractus erit vitiosus, ut decepto liberum sit, aut ab illo discedere eumque dissolvere, aut læsionis pensationem exigere.

XV. *An obligatur metu aliquid promittens?*

R.

R.

Paſ. l. 3. c. 6.
¶ 10. ¶ 11.
Gros. d. c. 11.
§. 7. alitor.

R. Si is, cui promittitur, mihi intulit metum injustum, obligationem naturaliter sibi non acquirit, quia in eo non est jus, cujus vi exigere queat obligationem: nam ad hanc generandam non sufficit consensus, sed in utroque requiruntur principia ad jus quærendum idonea, qualia non sunt in eo, qui metum injustum infert. Cum enim lex naturæ jubeat præstare id, ad quod alteri jus est; absurdum videtur, per injuriam i. e. factum legi naturali contrarium, id jus produci, inferviret enim ad sui ipsius destructionem. Sane lex, quæ prohibet metum injustum, inter modos acquirendi justos eum referre non potest. Hinc si tertius aliquis metum intulerit, obligor mecum contrahenti, quia præter consensum qui adest, in ipso etiam cessat vitium, quod alias obligationem impedit. Sic cessat vitium, si quis habeat jus metum inferendi, ut si princeps cogat milites, quos alteri in subsidium mittit, ut ei etiam fident.

l. 2. c. 17.
§. 18. ¶ 19.

Vel si quis in bello captus, ali-

quid

quid promittat. Item cessat vitium, si metus sit reverentialis, ut si pater filiae invitæ sponsum det.

XVI. *An idem obtinet, si tertius aliquis cum latrone contrahat, ut in ipsius gratiam aliquem incolumem dimittat?*

R. Vitium non cessat, nam latro non plus juris habet obligandi hunc tertium, quam istum, pro quo hic se obligavit; & turpe est pretio accepto abstinere à vi & injuriâ inferenda, quam jus naturæ alteri inferre prohibet. Quanquam non negemus, huic tertio vim non esse illatam, eumque se obligasse proprio nomine. Item, dignam esse rem, ut aliquid præstemus pro conservatione vitæ alterius, esse etiam laudem humanitatis insignem; hæc tamen isti, qui metum intulit injustum, jus exigendi nullum tribuunt.

XVII. *Quid si alias cum latrone paciscar, quando nullum metum mihi infero?*

R. Pactum est servandum, quia non

ut latro, sed ut homo mecum paciscitur: & licet communis sit hostis omnium hominum, non tamen ideo omnia jura hominum amisit, ubi humano modo agit, & quemadmodum status hostilis in justo hoste non obstat, quo minus fides hosti data sit servanda, sic nec communis illa latronis hostilitas impedit, quo minus pacta cum ipso inita valeant, præsertim cum actus hostilitatis, dum paciscitur, nullos exerceat; licet in modum poenæ à magistratu jus exigendi, quod ex pacto ipsi debetur, auferri possit.

Grati l. 3.
c. 19. §. 1.
C. 2.

l. 2. c. 14.
§. 7.

XVIII. *Qualis requiritur materia ut promissum valeat?*

d. c. 11. §. 8. **¶.** Ut promissum sit efficax, oportet materiam esse aut esse posse in jure promittentis, nec enim promissum ultra extenditur. Quare non valent promissa facti per se illiciti, quia ad illa nemo jus habet, nec potest habere.

XIX. *Si res nunc non sit in potestate promittentis, sed esse aliquando possit, an valet promissio?*

d. c. 11. §. 2.
n. 2.

¶. In pendentem erit efficacia, quia pro-

promissio facta censeri debet sub conditione, si res in potestatem venerit; & tenebitur promissor facere quicquid moraliter æquum est ut ea impleatur.

XX. *Quid juris, si de facto impossibilia promittantur?*

R. Si uterque tam promissor, quam Puf. l. 3. c. 8. cui promittitur rem noverint impos-s. 5. sibilem, lusisse tantum & nihil egisse censentur. At vero si promissor dun-s. 5. l. de taxat sciverit, e. g. equum meum ho-v. o. die tibi commodare promisi, qui Romæ est, tenebitur ad id quod interest ejus, cui promissio est facta, ne ita sibi illuderetur.

XXI. *Si eo tempore, quo promissio facta, res fuit possibilis, postea autem impossibilis fiat, an promissor obligatur?*

R. Si casu fortuito & citra culpam vel dolum promissoris fiat impossibilis, promissor liberatur à sua obligatione; dummodo id quod ab altera parte accepit, restituat, vel si hoc non possit facere, summum conatum ad-

R 3   hibeat,

Puf. l. 3.
c. 7. §. 3.

libeat, ne alter detrimenti quid capiat, quia quæ ultra hunc sunt, pro impossibilibus habentur. Sic mercatores, qui casu fortuito facultatibus labuntur citra culpam vel dolum, creditoribus suis summum solvendi conatum debent; si dolus ipsorum interveniat, malo seu poena coerceri possunt, & in eos valet tritum illud, qui non habet in ære, luat in corpore.

XXII. *An promissio facta ob causam naturaliter vitiosam ipsa natura valet, ut si quid promittatur homicidii perpetrandi causa?*

Ziegl. ad
Grot. l. 2.
c. 11. §. 9.
Puf. l. 3.
c. 7. §. 8.
in med.

R. Non; quia causa jure naturali turpis & vitiosa non potest non producere effectum turpem & vitiosum: & sicut promissio est turpis, quia est illex mali, ita etiam impletio promissionis erit turpis, quia est pensatio sceleris, & ad plura committenda invitatur. Quid prodest prohibuisse furtum, si furto facto res furtiva possit retineri? Nec sufficit consensus utriusque, si non sit circa rem licitam, alias enim facile omnes leges subverterentur ini-

to

to pacto super iis violandis, & sic ius naturæ inserviret ad sui destructionem.

Hinc Judæ promissio Thamari facta, *of. ad Gros. l. 2. c. 11. §. 9. Gros. d. l. aliter.* quam meretricem putabat erat nulla, & factum ejus in omnibus vitiosum.

Vitiosa fuit fornicatio, vitiosa promissio, annuli signatorum traditio, hædmissio, licet eo tempore ex errore creditum fuerit, permissum esse innuptæ & liberæ foeminæ corporis sui usum alteri concedere sine consensu conjugali, vel gratis, vel pro mercede.

XXIII. *Siquid promittatur ob causam ante debitam, e. g. si quis rem meam deperditam invenerit, quare ut damnum restituere debet, & ego inventori promittam præmium.*

R. Promissio valet, licet si nihil sponte promiserim, à me inventionis præmium, ut rem restituat, exigere non possit; obligatus enim est ad restitutionem propter dominium meæ rei, quæ penes ipsum est. *Gros. l. 2. c. 11. §. 10. §. c. 10. §. 1. n. 3.*

XXIV. *An promissio sine causa valet.* **R.** Quamvis ejus, cui fit promissio, meritum vel alia aliqua causa non *d. c. 11. §. 19. Feld. b. l. aliter §. 14.*

præcedat, tamen sine omni causa ex mera liberalitate mea promissio valet.

XXV. Quis est promittendi modus?

R. Modus promittendi requirit actum externum, i. e. signum sufficiens voluntatis nostræ declarandæ, quale interdum potest esse nutus, imprimis inter illos, quorum alter linguam alterius non intelligit, & inter mutos & surdos, frequentius autem vox aut literæ: etiam homo, si constet de voluntate nostra, qua illum elegerimus ut instrumentum nostrum ad hoc spectatum, aut sub generali notione; ita nomine principalium in publicis promittunt legati, in privatis institores & magistri navium.

XXVI. An talis homo nos obligare potest contra voluntatem nostram?

R. Si generaliter aliquis constitutatur, ut nomine nostro aliquid agat, semper ex bona fide agere debet illud, quod natura negotii vult: bonam enim fidem tacite supposuisse videmur, hinc si chartas puras, seu ut vocantur blancas alicui demus, nomine nostro subscriptas,

d. s. 11.

§. 11. Puf. l. 3.

c. 6. §. 16.

Græc. d. l. 2.

c. 11. §. 12.

Puf. l. 3. c. 9.

S. 2. l. 35.

§. 45. l. 60.

S. 3. §. 4.

D. mand.

scriptas, non potest aliquid à natura negotii commissi alienum inscribere, neque præsumitur in illud consensisse. Si tamen duplicia mandata dederimus, aliud manifestum & forte generale, quod exhibet illi, quo cum est contrahendum, aliud arcanum & speciale, quod internuntium duntaxat instruit, & quousque progredi debeat, præscribit; si hoc arcanum mandatum transgreditur, nobis tenetur ad id quod interest à mandato nostro non fuisse discessum, tertio tamen obligamur ad id, quod ab illo fuit actum. Nam alias nullum esset medium per internuncios negotia expediendi, & sub prætextu, limites mandati non fuisse observatos, facile omnia conclusa subverterentur.

XXVII. *Si plures navem exercent & magistrum præponant, ut nomine ipsorum contrahat, an ex contractu magistri singuli obligantur pro portione, quam in navi habent, an in solidum?*

R. In solidum singuli exercitores tenentur: l. i. pr. & §. ult. l. 2.

3. & 4. D. de
exerc. act.
Ziegl. ad
Grot. l. 2.
c. 11. §. 13.

mentur: aequitas tamen vult, si damnum
aliquid sit ferendum, ut ille ferat,
qui magistrum proponit & socium
parum idoneum sibi adjungit, non
autem ille, qui cum magistro contra-
hit, & facultates exercitorum excu-
tere non debet nec potest. Licet leges
civiles propter suae civitatis rationes
aliter statuere possint. Jus enim civile
non in totum inservit juri naturae.

Feld. h. l.
Grot. aliter.

XXVIII. Ut promissio jus transferat
ex parte promissarii quid re-
quiritur?

Grot. l. 2.
c. 11. §. 14.

Requiritur acceptatio, ut in do-
mini transsatione, neque enim invito
rem meam obtrudere, neque eam pro-
derelicta habere volo. Si tamen roga-
tio antecessit, e. g. visne ut decem dem
pro hac vel illa re, censetur ea durare,
nisi expresse fuerit revocata, & eo
casu in antecessum acceptatio facta
intelligitur. Ita tamen ut rogationi
conveniat responsio, nam si quis de
majori summa respondeat, quam
alius rogavit, requiritur expressa ac-
ceptatio.

Puf. l. 3.
c. 6. §. 15.

XXIX.

XXIX. *An in pollicitatione quando civitati aliquid promittitur, sufficit actus promittentis & acceptatio non requiritur?* Grot. d. 6. II. §. 14.

R. Propter beneficia in nos à civitate collata semper præsumitur acceptare, quæ ab aliis offeruntur. Feld. d. §. 14. Ziegl.

XXX. *Si acceptatio fuerit facta, an requiritur ut innotescat promissori?*

R. Promissio potest concipi duplici modo; vel sic, volo ut valeat si acceptetur; vel sic, volo ut valeat si acceptatam intellexero. In dubio utrum sensum ob oculos habuerit promissor, ex negotii natura videndum: si promissio fiat ex mera liberalitate, prior sensus præsumitur, nisi aliud impediatur; si non sit ex mera liberalitate & ad mutuum obligationem pertineat, posterior. l. 2. c. II. §. 15. Puf. l. 3. c. 8. §. 15. in fin.

XXXI. *An promissum licite revocatur ante acceptationem?*

R. Cum ante acceptationem jus nondum sit translatum, revocari promissum potest sine injustitia, imo & sine inconstantia, si revera eo animo factum

Etum sit, ut ab acceptatione demum valere incipiat. Revocari etiam potest mortuo ante acceptationem eo, cui forte per literas aut nuncium aliquid offerimus, ita ut ejus hæredes acceptare non possint, quia acceptatio videtur collata in ejus arbitrium, qui mortuus est, non in hæredum: aliud enim est, velle dare huic jus quod ad hæredes transmittere potest, aliud velle dare hæredibus immediate; multum enim refert, in quem beneficium conferatur.

L. 19. D.
de R. J.

XXXII. *An promissum revocari potest eo mortuo, qui lectus erat voluntatis nostræ internuncius?*

d. l. 2. c. 11.

§. 17. Pas. l.

3. c. 9. §. 3.

R. Affirmatur, quia in illius verbis posita fuerat obligatio. Unde licet hic internuncius tertio alicui indicarit quale negotium in mandatis habeat, & per hunc isti, ad quem destinabatur, innotuerit, tamen non obligor, quia ex ipsius verbis non volo obligari, neque videtur meæ voluntatis satis exactam habere notitiam ad eam confirmandam alteri. Aliud est in tabellario, qui

qui non est instrumentum obligatio-
nis, sed perlator instrumenti obliga-
torii. Itaque literæ consensus indices
per quemvis perferri poterunt.

XXXIII. *An promissum revocari po-
test, si internuncius seu minister
non sit mortuus?*

R. Affirmatur; sive electus sit tan- Gros. d. 1.
tum ut perlator sententiæ nostræ, sive et Puf. d.
electus sit, ut ipse promittat. Utro- c. 9. §. 4. r.
que casu vim suam habebit revocatio alitor.
etiamsi ministro non innotuerit,
dummodo ille, ad quem mittitur,
de ea certior factus fuerit. Habet
enim animus humanus non tantum Gros. d.
naturalem potentiam mutandi confi- c. 11. §. 2.
lium, sed & jus, quamdiu alii non
obligatur.

XXXIV. *Si dubium sit, an manda-
tum sit revocatum?*

R. In dubio mandantis voluntas d. c. 11. §. 17.
censetur fuisse ut impleatur manda- n. 2.
tum, nisi magna mutatio incidit,
qualis est mors, aut si apertissime ap-
pareat, statum rerum præsentem uni-
cām missionis causam fuisse, & status
fuerit

l. 2. c. 16.

§. 25. n. 2.

fuert mutatus. Hinc legati à suscepto itinere domum redire solent, deserta legatione; si res ita mutatas intelligant, ut tota legationis materia aut causa cesserit.

XXXV. An tertius potest promissionem alteri factam acceptare?

d. c. 11. §. 18.

n. 2. p. 17.

l. 3. c. 10.

§. 5.

§. Si is qui acceptat, mandatum habeat acceptandi, plane ex tali acceptatione promissio perficitur; quia consensus potest & per ministrum interponi & significari, & velle censetur, quod in alterius voluntate posuimus, si & ille velit. Si acceptans mandatum non habeat, aut promissio fit facta acceptanti, ut rem alteri det, e.g. ego Sejo dabo, si tibi placuerit; hic in acceptantis arbitrio videtur esse aut derivare hoc promissum in Sejum, aut recusando id impedire, quominus ad ipsum veniat, & acceptans mihi poenitendi adimit facultatem, & si Sejo etiam placuerit, promissum jure naturali ad præstandum obligat: aut promissio est collata in ipsius nomen, cui res est danda, altero tantum teste,

teste, e. g. assevero seu promitto, te teste, me Sejo daturum; tunc etsi his verbis annuas, tamen neque tibi jus quæstivisti, neque Sejo, quia in personam tuam promissio non fuit collata, neque Sejo, quia cum tibi non dederit mandatum acceptandi, tuam actionem pro sua non agnoscit. Hinc promissor, quia per acceptationem Sejo jus non est quæsitum, revocare promissum potest citra injuriam, etsi non semper citra violationem constantiæ & veracitatis.

XXXVI. *An promissioni perfectæ onus aliquod adjici potest?*

¶. Ante acceptationem conditiones d. c. II. §. 19. adjicere potest quas vult promissor e. g. dabo centum si velis Romam ire: si enim ante acceptationem liceat totum revocare, licebit etiam onus adjicere; post acceptationem non potest, quia jus acceptanti est quæsitum.

XXXVII. *Potestne onus adjici in commodum tertii.*

¶. Affirmatur; dummodo tertius d. c. II. §. 19. ille acceptaverit, e. g. dabo tibi centum,

tum, si Sejo sumptus studiorum per annum suppedites; si enim tertius nondum acceptaverit, à promissore revocari potest, quia huic tertio ante acceptationem nullum jus competere potest.

XXXVIII. *Si error promissioni causam dederit, vel metus, potestne promissio convalescere, si cognito errore vel metu promissor stare velit promisso?*

Gros. l. 2.

c. 4. §. 11.

d. c. 11. §.

20. Nold. b.

l. aliter.

R. Convalescere potest, dummodo interveniat actus externus, ex quo constare possit de animo promittentis, non quidem præcise verba, cum retentio rei promissæ ex parte ejus cui promissa est, & relictio ejus ex parte promittentis, aut simile aliquid sufficere possit ad significandum consensum. Nam quæ ab initio vitiosa sunt, ex post facto convalescere possunt, si res à vitio purgetur & nova causa superveniat.

XXXIX. *An promissiones semper requirunt causam expressam ut valeant?*

R. Non; tacita enim causa subesse potest, nam si quis promittat se daturum, quod scit se non debere, videtur donare. d. c. 11. §. 21.

XL. Si quis promittat factum alienum, seu ejus qui non est sub ipsius potestate, ad quid obligatur?

R. Quia in factum alienum nullam facultatem habemus, facta aliena promittere non possumus, & ex tali promissione non obligamur, si stricte inhæreamus verbis promissionis. Quia tamen inconveniens est, actus alicujus serio suscepti nullum esse effectum, promissionem sic interpretamur, ut promittens obligetur ad curandum, ut factum præstetur. Quod eo magis valet, si quis expresse dixerit, se operam daturum, ut tertius aliquid faciat, tunc enim omni modo moraliter possibili, quantum honeste ab eo postulari potest, efficere debet ut alius faciat, qui si abnuat facere, promittens ad interesse non obligatur, nisi & hoc in omnem eventum promiserit. d. c. 11. §. 22. Pnf. l. 3. c. 6. §. 10.

S

CA-

CAPUT XII.

De Contractibus.

- I. *Quid sit contractus.*
- II. *Quomodo differat à pacto.*
- III. *Quotuplex sit. quid sit verus, quid quasi contractus.*
- IV. *Verus contractus quotuplex sit. quid nominatus, quid innominatus.*
- V. *Quotuplex sit contractus nominatus. quid realis, quid consensualis: an verbalis & chirographarius sint juris natura.*
- VI. *Quos sint contractus innominati.*
- VII. *Quomodo præterea contractus dividantur. quid bilaterales & unilaterales: onerosi & beneficij: bona fidei & stricti juris.*
- VIII. *An in contractibus aequalitas sit observanda.*
- IX. *An in contractibus beneficij.*
- X. *Quomodo hæc aequalitas inveniat.*
- XI. *Quomodo ex actibus contractuum præcedentibus aequalitas aestimetur.*
- XII. *An etiam ex aliis qua, licet ad rei aestimationem faciant, rem tamen non contingunt.*
- XIII. *An vitia ipsæ emptori nota indicanda.*
- XIV. *An etiam requiratur aequalitas in voluntate contrahendi.*
- XV. *In ipso actu principali quomodo inveniat aequalitas.*
- XVI. *Quomodo in eo de quo agitur.*
- XVII. *Quid sit pretium.*
- XVIII. *Quotuplex.*
- XIX. *Quos modis determinetur.*
- XX. *Qua sit mensura pretii.*
- XXI. *An omnibus rebus visa humana utilibus pretium possit imponi.*
- XXII. *Cur pretium mox augeatur, mox minuetur.*
- XXIII. *Nummus qualis esse debeat.*
- XXIV.

- XXIV. *An ex stanno, ferro, plumbo, cortice, cortice, papyro.*
- XXV. *An valor nummorum à principio pro lubitu augeat vel minui possit.*
- XXVI. *Quando in emtione & venditione dominium transferatur.*
- XXVII. *Cur periculum statim perfecta emtione pertineat ad emtorem.*
- XXVIII. *Si res bis sit vendita, qua venditio valeat.*
- XXIX. *An monopolium cum iure natura pugnet.*
- XXX. *In locatione & conductione cuius damno sine sterilitas & alii casus usum impediunt.*
- XXXI. *Si opera alicuius pluribus simul utilis esse possit, an à singulis mercedem petere possit quam ab uno exigeret.*
- XXXII. *An usura iure naturali sit vetita.*
- XXXIII. *An pecunia sit res sterilis: & an pro usu talis rei recte solvantur usura.*
- XXXIV. *Quomodo astringatur periculum in contractu assicuracionis.*
- XXXV. *Ut hic contractus subsistat quid requiratur.*
- XXXVI. *In societate negotiatoria quomodo partes in damno & lucro dicantur aequales & inaequales.*
- XXXVII. *An sociorum unus particeps esse lucris possit, & immutis damni.*
- XXXVIII. *An quis damnum sentire possit, & non participare de lucro.*
- XXXIX. *An aequalitas observetur in societate interversorum bonorum.*
- XL. *Societas finita ad quem pertineat periculum rerum collatarum.*
- XLI. *Qua sit communis utilitas in societate navali, seu admiralitate; & quomodo aequalitas in ea inveniatur.*
- XLII. *An aequalitas in contractibus observanda semper à contractibus observetur.*

S 2

Quid

I. *Quid est contractus?*

R. **C**ontractus est conventio vel nomen proprium, vel causam habens: vel quæ propter certum & determinatum contrahendi modum, vel propter datum vel factum quod subest, obligat ad dandum, vel faciendum, vel præstandum. vide quæst. seq. in fin.

II. *Quomodo differunt contractus & pactum?*

Str. Ex. 6. sh. 9. 30. & 31. **R.** 1. In contractu est consensus præ-
Schilt. Ex. 8. sh. 3. & 52. sens; in pacto plerumque futurus.
Puf. l. 5. c. 2. §. 4. aliter. 2. in contractu est consensus determi-
 natus & ratione rei in contractum de-
 ductæ, & ratione modi & formæ con-
 trahendi; in pacto est consensus nu-
 dus. 3. in contractu præter consensum
 requiritur interdum ad perfectionem
 rei traditio, ut in realibus, interdum
 determinatio, ut modo dictum, ut
 in consensualibus; in pactis hæc non
 requiruntur. 4. in contractu semper
 subest causa, i. e. vel certus & deter-
 minatus contrahendi modus, vel da-
 tum vel factum; in pactis secus.

III. *Quo-*

III. *Quotuplex est contractus?*

R. Contractus est vel verus, vel quasi contractus. Verus contractus est vera conventio, propter proprium nomen vel causam quæ subest, obligationem producens. Quasi contractus est quasi conventio, quando scilicet jus ex facto, quod intercedit, inducit consensum & obligationem, e.g. dum quis gerit absque mandato negotia aliena in utilitatem vel absentis vel ignorantis, jus ex hoc facto inducit consensum inter eum qui negotia gerit, & eumcujus negotia geruntur, scilicet ille videtur se obligasse ad diligentem administrationem, & rationum redditionem, finito negotio, hic autem ad præstationem indemnitas, si negotiorum gestor impensas quasdam fecerit, vel damnum sentiat occasione negotii, natura enim iniquum est, ut officium alicui sit damnosum.

Grav. l. 2. c. 12. §. 1. & 2. aliter, jung. Feld. h. l.

Grav. l. 2. c. 12. §. 1. & 2. aliter, jung. Feld. h. l.

IV. *Veri contractus quomodo subdividuntur?*

R. Veri contractus alii sunt, qui non retinent illud nomen generale con-

l. 7. D. pact.

ventionis, sed propter proprium & determinatum objectum, & propriam & determinatam contrahendi formam accipiunt nomen proprium, quod producit propriam actionem, quæ ex alijs contractibus non datur; e. g. quando pro re constituitur certum pretium in pecunia numerata; hæc conventio non retinet generale conventionis nomen, seu non dicitur tantum conventio, verum propter proprium suum & determinatum objectum, quod diversum est à pretio, & propriam & determinatam contrahendi formam, quæ est ut pretium sit certum, ut consistat in pecunia numerata, fit verum & iustum, accipit nomen proprium, quod alijs conventionibus tribui non potest, & actio quæ inde oritur, etiam est propria, quæ ex hoc contractu & nullo alio datur, scilicet actio empti venditi; & hi contractus à Doctoribus solent vocari contractus nominati. Alii sunt contractus, qui quidem non habent proprium nomen, neque propriam &

*Grat. l. 2.
c. 12. §. 3.
n. 2. aliter.
Puf. l. 5.
c. 2. §. 7.
aliter.*

de

ficiuntur, ut emptio venditio, locatio conductio, societas, & mandatum. Contractus verbalis seu stipulatio, quatenus certis & solennibus interrogandi & respondendi formulis constat, juri naturæ est ignotus. Item contractus chirographarius, quatenus quis ex sola scriptura licet rem non acceperit, obligatur.

*Puf. l. 5.
c. 2. §. 6.
in med.*

VI. Contractus qui innominati dicuntur quot sunt?

*Sir. 25. 1b.
2. 10. 11. 15.
Puf. d. 5.
c. 2. §. 9.
Grot. l. 2.
c. 12. §. 3.
n. 1. & 3.
aliter.*

R. Plures, ex quibus tamen præcipui sunt do ut des, do ut facias, facio ut des, facio ut facias. Qui omnes re perficiuntur seu causa constant, & antequam aliquid est datum vel factum, non est contractus, sed pactum de contrahendo.

VII. Suntne adhuc aliæ contractuum nominatorum & quasi contractuum divisiones?

*Puf. l. 5.
c. 2. §. 5.
& 8.*

R. Affirmatur: contractus enim nominati & quasi contractus alii sunt bilaterales, in quibus uterque obligatur, ut emptio venditio, locatio conductio, negotiorum gestio &c. alii uni-

unilaterales, ubi unus tantum obligatur, ut mutuum, solutio indebiti &c. Alii sunt onerosi, qui obligant utramque partem ad onus, ut emptio venditio, locatio conductio; alii beneficii, in quibus alteri parti gratis aliquid præstatur, ut commodatum, depositum, mandatum, negotiorum gestio. Alii sunt bonæ fidei, in quibus ex bono & æquo alter alteri obligatur, & verbis omissa pro expressis habentur, ut emptio & venditio, negotiorum gestio &c. alii stricti juris, in quibus obligamur ex iis, quæ expressa sunt, & quæ expressa non sunt habentur pro omissis, ut mutuum, solutio indebiti.

*Kulpis. 12.
6. ad lib. 2.
c. 12. aliter.
Tostot. c. 19.
S. 50. aliter.
Franz. 21. Edic.
13. q. 7.*

VIII. *An in contractibus equalitas est observanda?*

æ. Affirmatur, quia enim contractus inter homines incuntur, ut pro re vel opera aliquid æquipollens recipiant, quod ob certas causas expetunt possidere potius, quam rem suam retinere, aut opera supersedere, jus naturæ, ut & in dominio semel introducto.

*Puf. l. 5.
c. 3. §. 1.
Gros. l. 2.
c. 10. §. 2.
c. 12. §. 8.*

S 5 æqua-

æqualitatem imperat, ita ut ex inæ-
qualitate jus oriatur minus habenti.

IX. *Quid si contractus sint benefici, ut
mandatum, depositum?*

Gros. l. 2.

c. 12. §. 13.

Reg. l. 2. c. 13.

§. 27. c. 8. §.

c. 9. §. 7.

Feld. ad l. 2.

c. 12. §. 8.

aliter: c. 13.

R. In contractibus beneficiis non qui-
dem omnimoda æqualitas spectatur,
si enim e. g. in mandato operis merces
respondeat, non amplius est contra-
ctus beneficium, sed transit in aliud ne-
gotii genus, tamen ex suppositione
ejus quod agitur, ne quis scilicet ex
beneficio damnum sentiat, is qui be-
neficium negotium in se suscipit, in-
demnis servari debet, & propter im-
pensas, quas in negotium fecit, &
propter damnum, quod propter ne-
gotium susceptum incurrit.

X. *Quomodo ista æqualitas invenitur
& determinatur?*

Gros. l. 2.

c. 12. §. 8.

R. Hæc æqualitas invenitur & de-
terminatur partim ex actibus qui vel
precedunt contractum, vel qui in-
terveniunt in ipso contractu princi-
pali, partim ex eo, de quo agitur.

XI. *Quomodo ex actibus, qui prece-
dunt*

Et dicit contractum, hanc equalitatem invenimus & estimamus?

¶ Is qui cum aliquo contrahit, vitia sibi nota rei de qua agitur, significare debet, quia alias justum pretium statui nequit; nam qui sciens pro re vitiosa pretium sumit, dum alter eam aestimat non vitiosam, plus consequitur, alter minus habet.

Feld. ad Grot. l. 2. c. 12. §. 9. Puf. l. 5. c. 3. §. 3. Grot. l. 2. c. 12. §. 9. aliter.

XII. Alio & alia, quae extra rei substantiam posita sunt, & tamen ad aestimationem eius faciunt, indicari debent?

¶ Non, quia hoc non venit ex natura contractus, sed extrinsecus contingit: ut si quis frumentum vendat majori pretio, & sciat multas naves in cursu esse, quae frumentum advehunt, non cogitur indicare, vel frumentum suum minori pretio vendere; frumenti enim bonitas apparet, & tunc quando contractus initur, revera tanti est, quam venditur, etsi paulo post minoris sit futurum propter aliarum navium adventum, adeo ut cum quilibet sibi ipsi sit proximus, ne quidem contra

Grot. d. 1. c. 12. §. 9. Puf. l. 5. c. 3. §. 4. Grot. d. 5. n. 2. aliter.

contra humanitatis officium faciat si non indicet. Nam non semper quicquid tibi audire utile est, idem mihi dicere necesse est, nisi de iis agatur, quæ rem subjectam per se contingunt, ut si domus sit pestilens, si à magistratu dejici jussa.

XIII. *Quid juris si vitia rei emptori jam nota sunt?*

Grot. d. c.

12. §. 9.

n. 3. l. 55.

D. de Ædih.

edict. l. 15.

§. 1. & 43.

D. de san-

trah. emt.

R. Non necesse est ut indicentur, scientia enim utrinque par pares facit contrahentes; & sicut ob vitia ab emptore indicata emptio non potest rescindi, ita nec ob nota, vel ob ea, de quibus ex inspectione facile constare potuit, in hæc enim emptor consensisse videtur, & sic nulla ipsi fit injuria.

XIV. *Requiraturne ut ex contrahentium inter se voluntas sit equalis?*

Grot. d.

c. 12. §. 10.

Feld. d. l.

aliter.

R. Et in voluntatis usu requiritur equalitas, in contractibus, ita ut ne quis metus incutiatur contrahendi causa, aut si injuste incussus sit, dematur. Nam metum injustum incutiens ex suo delicto facit, ut in contractu oriatur inæqualitas, & ut ille plus,

plus, alter minus habere censeatur. Si metus iuste incussus antecesserit, Puf. l. 5. c. 3. §. 6. in fin. ut si magistratus sub poena mandet subditis aut perpetuis, aut temporariis, ut vel emant vel vendant necessitate exigente, aut ut operas suas, vehicula aut naves locent, demi non debet, hic enim metus contractui videtur extrinsecus, & magistratus videtur eminentis dominii hæc omnia ante contractum celebrandum optimo jure mandare potuit. Grot. l. 1. c. 1. §. 6.

XV. *Quomodo equalitatem invenimus & æstimamus ex iis, quæ interveniunt in ipso contractu principali?*

Re. Si in ipso contractu non plus exigatur, quam par est. Id quod in onerosis contractibus adeo est observandum, ut id, quod pars altera amplius promittit, nequidem tanquam donatum retineri possit. Nam animus ejus generis contractus incuntium non censeatur esse talis, nec præsumitur, nisi manifeste appareat: quod enim promittunt aut dant, credendi sunt pro-

promittere aut dare tanquam æquale
 ei, quod accepturi sunt, utque jus
 æqualitatis ratione debitum.

XVI. *Quomodo ex eo, de quo agitur?*

Grot. d. c. 12.

S. 12. n. 1.

Et licet nec celatum quicquam sit,
 quod dictum oportuit, nec plus ex-
 actum, quam deberi putabatur, si ta-
 men in re deprehendatur inæqualitas
 sine culpa contrahentium, puta quod
 vitium latebat, aut de pretio errabatur,
 ea tamen resarcienda est, & demen-
 dum ei qui plus habet, reddendum-
 que minus habenti: quia in contra-
 ctu id utrinque propositum aut fuit,
 aut esse debuit, ut uterque tantundem
 haberent. Quanta autem hic debeat
 esse læsio, iudex æstimabit, vel vir bo-
 nus ex ipsa pretii magnitudine & rei
 valore, secundum id, quod æquum
 esse ipsis recta ratio dicat. Ut autem
 tunc demum rescindatur, quando quis
 læsus est ultra dimidium veri pretii,
 est ex jure civili, & ne nimium multip-
 licarentur lites, si ob quamcunque læ-
 sionem contractus rescinderentur,
 constitui potuit,

l. 2. § 8.
 C. de resc.
 vend.

XVII.

XVII. *Quid est pretium?*

R. Pretium est valor rerum & actio- Puf. l. 1. §. 4.
I. §. 2. in fin.
Gros. l. 2. c.
12. §. 14.
num in commercium venientium, se-
cundum quem illæ invicem compara-
ri solent.

XVIII. *Quotuplex est?*

R. Pretium est vel vulgare, vel emi- Gros. &
Puf. d. l. §. 3.
nens. Illud est, quod deprehenditur
in rebus & actionibus seu operis in
commercium venientibus, quatenus
necessariæ sunt vel utiles, vel delecta-
tionem hominibus adferunt. Hoc est Ren. Budel.
de mones. l.
1. c. 3. l. 1.
D. de con-
trah. ems.
nummus & quicquid ejus vicem ge-
rit, quatenus omnium rerum & ope-
rarum pretia virtualiter continet &
communem earundem mensuram
præbere intelligitur.

XIX. *Quot modis determinatur pre-
tium?*

R. In statu naturali extra civitatem Gros. d. c.
12. §. 14.
in fin.
quarumvis rerum pretia ex conven-
tione contrahentium determinantur.
In civitatibus duplici modo: uno per
legem, & vocatur pretium legiti-
mum, quod regulariter cum justitia &
aqui-

Præf. l. 5. c. 2. §. 8. in fin. c. 5. 9. æquitate congruere præsumitur, ita ut in puncto consistat, nec latitudinem habeat, sed quantulocunque excessu injustitia committatur. Quare quando in gratiam emptorum illud taxatur, venditori non licet ultra exigere, quamvis si velit, & lex non prohibeat, id quod plerumque fit in gratiam aliorum mercatorum, possit minus accipere: altero per communem hominum æstimationem & judicium, accedente consensu eorum qui inter se contrahunt, & hoc vocatur commune pretium seu naturale, & habet aliquam latitudinem, intra quam plus minusve potest exigi & dari, seu res tanti æstimatur, quantum pro ea communiter offerri aut dari solet. Ita ut pretium vulgare *Præf. l. 5. c. 2. §. 7.* commodè subdividatur in legitimum & commune, cui adjicitur pretium affectionis, si propter peculiarem affectum res supra commune pretium vel ematur vel vendatur.

XX. *Quæ est mensura pretii? seu fundamentum pretii quod est?*

æ. Men-

R. Mensura seu fundamentum pretii in se est aptitudo rei vel actionis, qua aliquid aut mediate aut immediate conferre potest ad vitæ humanæ necessitates, aut ad eandem commodiorem aut jucundio rem reddendam. Unde res inutiles vocantur res nullius pretii, sicut & homines interdum inutilia terræ pondera, seu nullius pretii vocare solemus.

*Puf. l. 5. c. 1.
I. 5. 4. Grot.
l. 2. c. 12. §.
14. aliter,*

XXI. *At vero non omnibus rebus, quæ vitæ humanæ sunt utiles, pretium impositum est.*

R. Quædam res & actiones sunt constitutæ extra commercium hominum & extra eorum dominium, & eo ipso pretium iis est detractum, licet utilissimæ sint in vita humana & necessariæ, ut partes aëris superiores, æther, cælestia corpora, vastus oceanus; sic jure gentium res sacræ & sanctæ & religiosæ; sic liber homo, quia non est in commercio, pretium nullum habet; sic actiones sacræ, exhibitio Sacramentorum & similia, pretio comparari non debent. Item actiones, quæ ani-

*Puf. d. c. 2.
§. 5.*

T

mo

*l. i. s. 5. D.
de extraord.
cogn.*

mo perficiuntur, ut docere &c. licet, ut pro opera quæ in his præstatur, honorarium interveniat, æquum sit. Quædam res separatim teneri nequeunt, & sic pretium non habent, nisi aliis rebus accedant, e. g. apricum lumen solis, liquidus & purus aër, amœna facies terræ, umbra & similes res, quibus homines sine usu terræ frui non possunt, & hinc seorsim non habent pretium, at si jungantur cum regionibus, fundis ac prædiis, multum momenti adferunt ad augendum pretium.

XXII. *Quæ sunt rationes, cur pretium mox augeatur, mox imminuatur?*

Grot. l. 2. c. 12. s. 14. *Boecl. in diss. de mens. pres. p. 59. 62. 68. 70.* *Puf. l. 5. c. 1. s. 6.* **R.** Variæ sunt rationes: ad intensiorem pretii inprimis facit raritas, & ambitio mortalium præcipue æstimat, quæ cum paucis habet communia, & contra vile est, quicquid intra cujusvis suppellectilem cernitur. Res quotidiani usus & quæ potissimum spectant victum, amictum, & arma, præcipuam pretii sui intensiorem nanciscuntur, quando raritas

CON-

conjungitur cum necessitate, ut fieri solet in annonæ caritate, obsidionibus & similibus: præter raritatem necessitatibus. Prætia rerum artificialium intendi solent ex subtilitate & elegantia artis, ex fama artificis, interdum propter prioris possessoris præstantiam. Operarum & actionum prætia intendit earundem difficultas, dexteritas, utilitas, necessitas, agentium raritas. Operæ quædam nobiliores sunt, quia his præstantur ea, quæ æstimari non possunt, sic emis à medico rem inæstimabilem, vitam ac valetudinem bonam; à bonarum artium præceptore studia liberalia & animi cultum. Itaque his non rei prætium, sed operæ solvitur, quod à rebus suis avocati nobis vacant, honorarium non meriti, sed occupationis suæ ferunt. Præcium animantium brutorum intenditur interdum propter affectum peculiarem ex quadam quasi familiaritate, aut quia genio nostro sese aliquo modo applicare norunt, aut quia ope eorum magnum malum ef-

*Senec. de be-
nef. l. 6. c.
15.*

T 2

fugi-

fugimus, aut quia insignis eventus monumentum sunt, dexteritas etiam multum confert, raritas & necessitas. Præterea in communi pretio solet haberi ratio laborum & expensarum, quas communiter mercatores faciunt; extraordinariæ huc non pertinent, quando forte mercator in advehendis rebus morbo correptus, multum impendit in medicos &c. sic superflue non æstimantur; operæ famulorum, quos conducere necesse habent, considerandæ. Item longitudo ac periculum itineris, diversus pecuniæ & mercium valor in diversis locis. Qui vendunt merces minuatim, plus possunt exigere, quam qui in magna copia. Paucitas eumentium & pecuniæ, mercium autem abundantia, & quando merx querit emtorem, pretium minuunt, contra eumentium & pecuniæ copia & mercium raritas pretium augent. Habetur etiam ratio lucri cessantis, quod ex pretii solutione dilata aut anticipata nascitur.

XXIII. *Materia pretii eminentis quod alias res aestimat, seu nummi, qualis esse debet?*

Re. Quia nummus debet esse mensura Artes. L. 2. c. 12. §. 17. rerum aliarum, materia 1. talis esse debet, ut per se minime, aut saltem difficulter flecti possit, ita ut usu & contrectatione perpetua non consumatur. 2. ut sit ex numero utilium & aestimabilium, in qua propter nobilitatem & raritatem multarum rerum pretia contineantur, ita ut bonitate & quantitate rebus cæteris respondeat. Si enim nummi materia inutilis esset, nemo pro rebus suis acciperet, puta, si ex papyro, corio, &c. nummi fierent. 3. debet esse tractabilis, i. e. debet facile posse circumferri, Ziogl. de condi, liquari, cogi, duci, cudi, figurari & versari, *jur. Maj. l. 1. c. 49. §. 15.* durare tamen in his omnibus minimo sui detrimento. Hinc plerisque gentibus commodissimum fuit visum, adhibere metalla nobiliora & non ita frequentia, aurum scilicet, argentum & æs, habita Artes. de *jur. Maj. l. 2. c. 7. §. 7.* tamen ratione præstantiæ unius præ alio, aliter.

alio, quæ non in sola hominum opi-
nione, sed modo dictis consistit.

XXIV. *At sæpe populi utuntur stanno,
ferro, plumbo, etiam corio, cortice,
papyro.*

Ret. Budel.
de monet. l. 1.
I. c. 1. n. 27.
seqq. jung. l. 1.
S. 2. D.
ad. L. Corn.
de fals. &
Gothofr. in
not. Budens
ad. L. 1. D. de
contrab.
ems. Puf. l. 1.
S. c. 1. S. 13.

¶ Verum quidem est, exempla pas-
sim prostant, & patrum nostrorum &
nostra memoria id usu venisse scimus;
tamen nummi isti veri nummi non
sunt, sed tantum vice nummorum
veluti subsidiarii quidam sponsores
habentur. Nec ad materias tales con-
fugere licet, nisi urgente summa ne-
cessitate, nec alia intentione, quam
ut cessante necessitate cum veris num-
mis iterum permutentur & damnum
communitati illatum resarciatur.

XXV. *An valor nummorum pro lubi-
tu ejus qui summum imperium habet
potest augeri & minui, & an tantum
alieni metalli auro vel argento mis-
cere poterit quantum vult?*

Ziegl. d. tr. l. 1.
I. c. 49. S.
21. 22. seqq.
Puf. l. 1. c. 2.
S. 14. C. 16.
Molinam de
jur. n. 197.

¶ Non, cum enim nummus sit men-
sura pretii aliarum rerum, & receptus
non solum ad commodius exercenda
commercia inter cives, sed & inter
hos

hos atque externos, rector civitatis si nummis suis enorme pretium posuerit, eos ad commercia suorum civium cum exteris reddit inutiles; & cum electa sit materia, cujus publica ac perpetua est æstimatio inter gentes, quatenus functionem recipit in comparandis rebus aut omnibus, aut maxime necessariis, si alieni metalli quantitatem & bonitatem non rite temperet, saltem ut exterorum, quibuscum nobis commercium est, moneta non sint inferiores, fere præter permutationem mercium civibus suis cum exteris nihil reliquum facit.

XXVI. Generali tractatione de contractibus absoluta, queritur, quando in emptione & venditione dominium transferatur?

R. Quia ex contractu nascitur tantum obligatio ad rem habendam, ante traditionem emptor non potest fieri dominus, vel consequi jus, quod venditor in re habuit: non enim præcise obligatur ad dandum seu ad dominium transferendum, sed sufficit in-

Kulpis ad Gros. l. 2. c. 12. Ex. 6. §. 4. Gros. l. 2. c. 12. §. 15. Puf. l. 5. c. 5. §. 3. in fin. aliter.

terdum emptori præstitisse, ut habere liceat quodcumque velit, quod translatione possessionis & facultatis usucapiendi absolvitur.

XXVII. *At periculum statim perfecta emtione pertinet ad emptorem & res perit suo domino.*

*Gror. d. l.
aliter*

R. Quamvis periculum statim pertineat ad emptorem, tamen inde non probatur ante traditionem ipsum esse dominum; verum ideo hoc receptum, quia ab emptoris voluntate pendet, rem venditam statim vel per se vel per alium accipiendi, ita ut res penes ipsum, non autem penes venditorem periisset: quare etiam pretium oportet ut solvat, licet rem nunquam sit consecutus. Quo accedit, quod etiam omnia commoda ad ipsum pertineant ante factam traditionem, naturale ergo est, ut & ferat incommoda & periculum sustineat. Tertia ratio, scilicet debitorem speciei liberari à sua obligatione rei interitu, probat quidem venditorem non cogi posse, ut rem tradat, sed tamen jus exigendi pretium non tribuit. **XXVIII.**

*Puf. d. l.
aliter.*

Ziegl. h. l.

XXVIII. *Si res bis sit vendita, quæ venditio valebit?*

R. Ex duabus venditionibus ea va- Gros. d. c. 12. §. 15. n.
lebit quæ in se continuit præsentem
dominii translationem: per hanc enim
facultas moralis in rem abiit à vendi-
tore quod non fit per solam promif-
sionem.

XXIX. *An monopola pugnanc cum jure naturæ?*

R. Monopola non pugnanc cum ju- Gros l. 2. c. 2. §. ult. c. 12. §. 16.
re naturæ, quando is qui solus emit
paratus est aliis vendere æquo pretio,
tunc enim licet alii non possint libere
emere à quo velint, tamen hoc impe-
dimentum naturæ societatis contra-
rium non est, cum ipsorum non inter-
sit, à quo emant, quod ad desideria
naturæ attinet. Hinc etiam à summa
potestate justa de causa & pretio con-
stituto permitti possunt. Privatis ci- Puf. l. 5. c. 5. §. 7.
tra privilegium hoc non licet, seu
prohibere non possunt, ne alii quo- l. un. C. de monop. Cap. Leop. art. 20. Joseph. art. 19.
que cives certum genus mercium tra-
ctent: licet de compacto id interdum
agant, ut res supra pretium id quod

T 5

sum- Gros. d. l.

summum nunc est in communi pretio vendantur, aut vi aut fraude impediant, ne major copia importetur, aut ideo merces coemant, ut sic raritate earundem procurata, iniquo illas pretio vendant. Huc non referuntur isti, qui ex solertia negotiativa plures merces coemunt, ut data occasione pluris, pro temporis tamen ratione pretio non iniquo, vendant.

XXX. In locatione & conductione cujusdam damno sunt sterilitas & alii casus usum impediētes?

pr. 7. de loc.
& cond.

12. Venditioni & emptioni proxima quidem est locatio conductio, eisdemque regulis consistit. Respondet enim pretium pensioni sive mercedi, & merci usus rerum vel operarum, differunt tamen in casus præstatione: nam in emptione casus pertinet ad emptorem, in conductione ad locatorem; est enim contra æquitatem naturalem, ut quis mercedem solvat pro usu, quem citra dolum & culpam non percepit. Quare si nullus sit usus, nulla debetur merces, si aliquis

l. 15. §. 2.
D. loc. cond.
Ziegl. ad
Grot. l. 2.
c. 12. §. 18.
Feld. d. L.
Puf. l. 1. §. 6. §.
§. 2. & 3.
Grot. l. 2.
c. 12. §. 18.
aliter

sic

fit usus, aliqua debetur merces, ita ut ex boni viri arbitrio pro circumstantiarum diversitate iudicium ferri debeat de mercedis remissione.

XXXI. *Si mea opera pluribus possit esse utilis, ut tamen mihi non existat laboriosior, quam si uniduntaxat adhibeatur, an à singulis solidam mercedem, vel honorarium petere possim?*

R. Si sint operæ artificiales, quæ pluribus communicatæ vilescunt, à singulis solidam mercedem stipulari licet, si non vilescant, & si unus solus tantum promiserit, quantum plures solverent, isto invito plures admitti non possunt, quia per contractum facultas usum locandi eo tempore mihi est adempta; & si me consentiente plures admittat, æquum est, ut reliqui contribuunt conductori. Idem dicendum de operis, quæ animo perficiuntur, & pretio nummario æstimari non solent. Idem de operis vulgaribus, e. g. si quis solus navem conduxisset.

*Puf. l. 5.
c. 6. §. 4.
Gros. l. 2.
c. 12. §. 19.
aliter.)
Feld. d. l.*

*l. 2. §. 6.
D. ad L.
Rhod. de
jact. Str.
Ex. 20.
ib. 28.*

XXXII.

XXXII. Circa mutuum queritur an usurae sint vetitae jure naturali?

Of. ad Gros. l. 2. c. 12. §. 20. Molinaus de Usur. q. 2. n. 26. Seld. l. 6. c. 10. §. 11. **R.** Non; quia enim in mutuo dominium transfertur in accipientem, æquum est, ut dum re nostra caremus, ille autem commodum & lucrum inde percipit, nobis aliquid pro usu rei nostræ solvatur. Quo accedit, quod Deus voluerit Judæos fœnorare extraneis, non Cananæis duntaxat, sed quibusvis aliis gentibus, & vero Deus non præsumitur expresse indulgere violationem, & transgressionem juris naturæ erga quoscunque alios populos.

XXXIII. At vero pecunia est res sterilis & vero iniquum videtur ut pro usutalis rei aliquid solvatur, inprimis cum usus rei à re ipsa, quæ tandem in eodem genere est restituenda, non possit distingui, ita ut videatur & res & usus rei reddi.

Gros. d. c. 12. §. 20. n. 1. §. 2. Feld h. l. puf. l. 5. §. 7. §. 10. **R.** Industria humana res sua natura infœcundas e. g. domos & sic pecuniam, in quam pretium eminens est collatum, fructuosas facere potest. Et licet

licet usus rei seu pecuniæ consistat in abusu, nec separari possit ab ipsa re seu pecunia, quæ aliquando in genere restituitur, tamen quia post certum tempus demum redditur, & interea accipiens rem ea utitur, hoc æstimabile est, & propterea aliquid solvendum. Hinc admittuntur alii contractus, qui in effectu cum usuris coincidunt, ut sunt census annui, montes pietatis &c.

XXXIV. *Quomodo æstimari debet pretium periculi, quod sustinetur in contractu assècurationis?*

R. Æstimatio pretii pro magnitudine periculi intendi potest aut remitti, ita ut major sit, si præter tempestates etiam piratæ aut hostes metuantur, major quoque tempore hyberno, quàm æstivo.

XXXV. *Ut hic contractus subsistat, quid requiritur?*

R. Hic contractus avertendi periculi, quem assècurationem vocant, omnino nullus erit, si contrahentium alter rem de qua agitur aut salvam quo-

R. l. 1548. tit. 17. & Policoy Ord. numg. 24 Fr. 1577. tit. 17. Frantz. Ex 9. q. 4. Puf. l. 5. c. 7. §. 11. & 12. Gros. d. c. 12. §. 21.

Gros. l. 2. c. 12. §. 23. in fin. Kulpis. Ex. 6. ad Gros. l. 2. c. 12. §. 6. Puf. l. 5. c. 9. §. 8.

Gros. d. c. 12. §. 23. Marq. de Jur. Merc. l. 2. c. 13.

desti-

destinabatur pervenisse, aut periisse sciverit.

XXXVI. *In societate negotiatoria quomodo partes in damno & lucro dicuntur æquales & inæquales?*

Grot. l. 2. c.
12. §. 24.

R. Quando paria sunt quæ conferuntur, sive sit pecunia, sive sint operæ, partes sunt æquales in lucro & damno; si non sint paria, partes sunt inæquales, propter exactum respectum, quem partes lucri & damni habent ad sortem.

XXXVII. *Potestne sociorum aliquis particeps esse lucri, ut immunis sit damni?*

Grot. d. §.
24. n. 3. l.
29. §. 1. D.
pro soc.

R. Hoc pactum quidem est præter naturam societatis, quæ vult, ut lucrum & damnum pro rata sortis sint communia, potest tamen sine injuria ita converteri, modo tanto plus lucri ferat, quam alioqui laturus fuerat qui in se damnum recepit.

XXXVIII. *An quis damnum sentire potest sine lucro?*

R. In-

R. Iniquissimum est genus societatis, Grot. d. 5.
 ex qua quis damnum non etiam lu- 24. n. 3. d.
 crum percipit : nam ita naturalis est l. 29.
 societati utilitatum communio, ut si-
 ne ea nequeat societas consistere.

XXXIX. *An hæc equalitas etiam
 ita observatur in societate univer-
 sorum bonorum?*

R. Quia incertæ spei & eventui ab Grot. d. 5.
 initio se committunt socii, & æquale 24. n. 3. in
 jus habent, tum circa lucrum futu- fin. Str. 22.
 rum, tum circa impensas, quilibet ib. 23. &
 sociorum pro conditione sua, quan- seqq.
 tum leges frugalis & honestæ œcono-
 miæ ferunt, ex societate sumere po-
 test ea, quæ ad sui suorumque susten-
 tationem requiruntur; & societate
 soluta partes fiunt æquales, non habi-
 ta ratione, an quis plus, an minus
 contulerit.

XL. *Quando societas solvitur, ad
 quem pertinet periculum rerum, quæ
 collatæ sunt?*

R. Si plures pecuniam conferant, Grot. d. 5.
 quilibet fert periculum suæ sortis, si- 24. n. 2. Puf.
 cut & eam soluta societate præci- l. 5. 6. 8. 9. 2.
 puam

puam habet : si alter conferat pecuniam , alter autem operam , tunc aut opera confertur cum solo pecuniæ usu , & periculum pertinet ad solum dominum , & si salva sit domino salva est ; aut opera confertur cum dominio pecuniæ , & habetur quasi pretium forti adjectum , & si pecunia pereat , damnum erit commune , quemadmodum si societas solvatur , is qui operam tantum impendit particeps fit fortis,

XLI. *Quæ est communis utilitas in societate navali, seu admiralitate?*

Gros. l. 2. c. 12. §. 25. Marq. de jur. merc. l. 2. c. 11. p. 305. **Hæc societas navalis seu admiralitas spectat ad communem diversorum mercatorum defensionem adversus piratas & hostes : hinc & præda communis est, & damna communiter feruntur, in quibus numerantur vulneratorum impendia. Ut autem constet de quota parte damni ferendi, æstimantur naves, & quæ in navi sunt, & summa ex his conficitur, ut scilicet damnum resarciatur à dominis navium pro parte quam habent in ea summa.**

XLII.

XLII. *An qua haectenus dicta sunt de aequalitate observanda in contractibus, semper a contrahentibus observantur?*

R. Non, sed apud omnes gentes ad praecidendas controversias infinitas & ob incerta rerum pretia, naturaliter contrahentes se circumvenire possunt; i. e. natura negotiorum & commerciorum hoc requirit, ut interdum unus plus, alter minus accipiat.

Frantz. Ex II. q. 3. l. 8. C. de rese. vend. Gros. l. 2. c. 12. §. 26. aliter. & Puf l. 5. c. 3. §. 10.

CAPUT XIII.

De Jurejurando.

- I. *Quomodo pollicitationes, promissa, contractus &c. confirmari soleant.*
- II. *Cur imprimis iurejurando soleant confirmari.*
- III. *Quid sit jusjurandum.*
- IV. *Quotuplex.*
- V. *Quae ad iuramentum requirantur.*
- VI. *Qui jurare non possint.*
- VII. *An sit iuramentum si quis non putans se ju-*

- rare proferat verba jurantia.*
- VIII. *An teneatur qui jurans in mente sua reservat quod non velit obligari.*
- IX. *An is qui verba jurantia deliberat proferre animo non jurandi.*
- X. *Quid si jusjurandum dolo sit elicitum.*
- XI. *Quid si motu injusto.*
- XII. *An ex talibus iuramentis Deo acquiratur obligatio.* V XIII.

- XIII. *Cur Deus perjuros puniat.*
- XIV. *An juramentum de re illicita obliget.*
- XV. *Quid si non quidem sit de re omnino illicita, sed tamen impediatur magis bonum morale.*
- XVI. *Quid si de re naturaliter impossibili juramentum praestetur. quid si tantum pro tempore aut ex suppositione sit impossibilis.*
- XVII. *Qua sit forma jurisjurandi.*
- XVIII. *An recte juretur per creaturas.*
- XIX. *An per falsos Deos.*
- XX. *An Christianus tale juramentum à gentilibus recte exigat.*
- XXI. *Quis sit effectus juramenti.*
- XXII. *An obligetur qui aliquid jurato promittit laicis.*
- XXIII. *An quis juramentum per fido praestitum implere debeat.*
- XXIV. *An contractus, in quo quis enormiter est laesus, possit rescindi si jurato fueris confirmatus.*
- XXV. *An haeres obligetur ex juramento defuncti.*
- XXVI. *An per procuratorem & per literas jurari possit.*
- XXVII. *An sit perjurus qui non implet juramentum nolenti impleri, aut sublata qualitate sub qua juravit.*
- XXVIII. *Quod contra juramentum sit quando tantum sit illicitum, quando irritum.*
- XXIX. *Quale jus superiores habeant in juramentis inferiorum.*
- XXX. *An eos à juramento absolvere possint.*
- XXXI. *Quale jus habeant in personam ejus cui juratur.*
- XXXII. *Qua juramentis sine affinia.*

I. *Quomodo pollicitationes, promissa, contractus &c. confirmari solent?*

R.

R. Variis modis; pignoribus, fide- Gros. l. 2.
 jussoribus, inprimis jureju- G. 12. §. 1.
 rando. Prof. l. 4.

II. *Cur inprimis jurejurando solent confirmari?* G. 2. §. 1.

R. Quia dum hæc negotia jurejuran- Pold. h. l.
 do confirmantur, homines censentur
 esse maxime securi; nam juramentum
 præstatum sub amissione maximi boni,
 gratiæ nimirum Numinis æterni,
 quam nemo præsumitur velle amitte-
 re, quia ea amissa salvus esse non po-
 test. Hinc omnes populi & ab omni Gros. d. l.
 ævo nullum vinculum ad adstringen-
 dam fidem jurejurando arctius existi-
 marunt, & gravis pœna perjuris im-
 minere nunquam non credita est, ita
 ut & posteritas majorum delicta lue-
 ret, secundum illud Poëtæ:

*At juramento quedam est sine no-
 mine proles,*

*Trunca manus & trunca pedes: ta-
 men impete magno*

*Advenit, atque omnem vastat stir-
 pemque domumque.*

III. *Quid est jusjurandum?*

Grot. l. 2. c. 13. §. 1. n. 3. **R.** Jusjurandum est religiosa affirmatio per invocationem Dei in testem, sub amissione ipsius gratiæ facta.

IV. *Quotuplex est jusjurandum?*

Puf. l. 4. c. 2. §. 18. 19. 20. 21. 22. **R.** Est vel promissorium, vel assertorium. Illud est vel promissorium in specie, quando jurejurando aliquid promittimus, vel confirmatorium, quando actum præcedentem seu negotium præcedens jurejurando confirmamus. Hoc scilicet assertorium est, quod præstatum ad rem controversam decidendam.

V. *Quæ requiruntur ad juramentum?*

Grot. d. c. 13. §. 2. c. 10. **R.** I. Requiritur animus rationis compos & deliberatus. 2. res quæ promittitur sit licita. 3. modus seu forma sit licita. 4. finis licitus & bonus.

VI. *Qui ergo non possunt jurare?*

Grot. d. c. 13. §. 5. Textor c. 27. n. 23. c. 24. aliser. Kulpis 7. th. 3. in fin. Grot. 2. c. 20. §. 46. n. 4. **R.** Furiosi, mente capti, impuberes, qui non intelligunt quod agunt, ut in cap: de promissis dictum; item athei, quia Deum esse negant.

VII. *Si quis non putans se jurare proferat*

ferat verba jurantia, eritne juramentum?

R. Non; quia mens est quæ jurat, Grot. d. c. 13. §. 2. Puf. l. 4. c. 2. §. 1.
 non lingua, juxta illud Poetæ:

Jurata lingua est : mente juravi nihil.

Sic si quis juramentum recitat vel etiam verba concepta alteri præit, non jurat.

VIII. *Quid si quis volens jurare protulerit quidem verba jurantia, sed tamen in sua mente sibi reservet, quod non velit obligari, an ex tali promisso jurato obligabitur?*

R. Affirmatur; quia quoties signis Franc. 2. resol. 2. §. 8. & seq. Puf. l. 4. c. 2. §. 5. Grot. d. c. 11. §. 3. paulo aliter. Jung. l. 2. c. 4. §. 3. c. 11. §. 4. n. 1. & 3.
 externis animum nostrum alteri indicavimus, & is eum acceptavit, non potest non sequi obligatio; nam alias omnis ratio intervenientibus signis se obligandi ex humana vita tolleretur, si quis tacita sua intentione posset impedire, ne effectus ille actum aliquem sequatur, cui producendo est institutus.

IX. *An obligatur verba jurantia delibe-*

*liberato proferens, animo tamen
non jurandi?*

*Gros. d. 2.
c. 13. §. 3.
n. 1. & 2.
Os. b. l.*

R. Affirmatur: quia enim is actus ex animo deliberato processit, & alter in eum sensum eum accepit, effectum qui ex eo sequitur, obligationem scilicet, intentione sua impedire non potest; nisi qui jurat sciat, aut probabiliter credat, ab eo, qui cum negotium est, verba aliter accipi, nam dictis testem adhibens Deum, debet dicta facere vera, quomodo putat intelligi. Quamvis tamen & sic male faciat, dum nomen Dei assumit in vanum.

X. *An quando jusjurandum dolo est elicited jurans obligatur?*

*Gros. l. 2.
c. 13. §. 4.
Sald. c. 16.
in princ.*

R. Negatur; quia dolus excludit animum deliberatum, qui consistit in eo, ut idem intelligamus & idem velimus: & quando dolo inducimur ad jurandum, præsupponimus factum ita se habere, prout ab altero fuit propositum, quod tamen revera ita se non habet, sic non idem intelligimus & volumus. At si dubium sit, an non etiam sine eo fuisset juraturus, an standum

CAPUT XIII 311

standum sit verbis, quia simplicitas quam maxima juramento convenit? dubitatur.

XI. Quid si juramentum metu injusto sit extortum?

R. Et hoc in casu jurans non obligatur, quia metus injustus impedit consensum deliberatum & liberum, & metum injustum mihi inferens, non habet jus exigendi à me juramentum. Puf. l. 4. c. 2. § 3. Gros. d. c. 13. §. 14. aliter.

XII. Sed annon hoc in casu Deo acquiritur obligatio?

R. Negatur; quia jusjurandum est testimonium aliquod Dei, & vero testis ex testimonio suo non acquirit obligationem, sed eam vel factum aliquod de quo testatur, præsupponit. Feld. ad Gros l. 2. c. 13. §. 14. Puf. l. 4. c. 2. §. 6. Gros. l. 2. c. 13. §. 14.

XIII. At vero Deus non puniret perjuros, nisi jurans obligatus fuisset Deo? aliter.

R. Deus punit perjuros, non quia ex juramento obligatio oritur, sed quia delictum cum juramento concurrat, si quis pejeret, & nomen Dei in vanum assumat. Hinc etiam apparet, frustra non adjici juramentum negotiis ante Puf. l. 4. c. 2. §. 2. aliter. Puf. d. l. 4. c. 2. §. 6.

validis; acerbius enim punitur, qui iram Dei expresse provocavit, & quantum in se fuit ad ipsius misericordiam sibi viam præclusit, quam qui nude promisit, & promissa non servat.

XIV. *Si præstetur iussurandum de re illicita, quid juris?*

l. 14. & 15. R. Juramentum de re illicita aut naturaliter, aut divina interdictione vel etiam humana, non obligat; quia est de re impossibili & propter legis interdictionem facultas adimplendi nobis est adempta.

XV. *Quid si quidem res non sit omnino illicita, sed tamen impediatur majus bonum morale, seu si per id prohibeamur obire aliquod officium humanitatis & pietatis?*

Gros. l. 2. R. Jurans non obligatur, quia profectum in bono & officiis humanitatis proximo & Deo debemus, qui vult, ut pro virili enitatur ea aliis præstare, adeo ut ejus libertatem eripere nobis ipsis non valeamus. Huc pertinent isti, qui adeo duro atque insociabili

ciabili ingenio morum feritatem jurejurando obfirmant, scilicet ut ne hunc habeant mensæ aut lecti socium, ne illi bene unquam faciant, vel qui alios obstringunt, ne honestam aliquam & humano generi utilem artem alteri communicent, &c.

XVI. *Quid si juramentum præstetur de re naturaliter omnino impossibili?*

Re. Quia juramentum non mutat naturam pacti aut promissi cui accedit, satis manifestum est, ad omnino impossibile neminem obligari; etsi graviter peccet, qui ita temere jurando nomine divino abutitur. Si tantum pro tempore, aut ex suppositione sit impossibile quod juratur, ut si filiusfam. incio patre matrimonium jurato promittat sceminæ, quod istam soluta patria potestate velit ducere, in pendenti est obligatio, & existente tempore quod supposuit, tenetur verum facere, quod juravit.

XVII. *Quæ est forma jurisjurandi?*

Re. Forma jurisjurandi est, ut fiat per

Feld. b. c. 13. §. 3.

Grot. l. 2. c. 13. §. 2. & 9. c. 8. §. 10.

Grot. d. c.

13. §. 10

Str. Ex. 17.

sh. 9.

religiosam invocationem nominis divini & devotionem sui ipsius, sive utrumque simul verbis exprimat, sive alterutrum tantum, puta hoc modo: Deus testis sit & vindex, si sciens fefellerit; vel Deus testis sit, aut Deus sit vindex, quæ duo in idem recidunt. Nam cum superior puniendi jus habens testis advocatur, simul ab eo perfidiæ ultio poscitur: & qui scit omnia ultor est, ideo quia testis est.

XVIII. *Licetne jurare per creaturas?*

Ser. Ex. 17. Rl. Non; quia 1. religiosa invocatio
Ab. 7. Ziegl. ipsis non debetur. 2. quia solus Deus
h. c. §. 10. est omniscius ac omnipotens, ut in
§. 11. Grot. conscientia nostræ testem & perfidiæ
h. c. §. 11. ultorem invocari possit. Sic ergo non
alio. Puf. licet jurare per angelos vel sanctos,
l. 4. c. 2. nec per principem, solem, terram,
§. 3. alio. cœlum. Neque execrationes, quibus
 rem nobis charissimam devovemus, ut
 liberos, patriam, principem &c. ut de
 sinceritate nostra proximus certus sit:
 neque obtestationes, quando res, quas
 magnificimus, deducimus in compa-
 ratio-

rationem, & testamur, non minus id, quod asserimus, nobis cordi esse, & propterea verum, quam eas res, quas obtestati sumus, confundi debent cum juramentis.

XIX. *Si quis juret per falsos Deos, an obligatur?*

R. Affirmatur, quia ex errore putat se jurare per verum Deum; seu quia sub falsis notis, generali tamen complexione numen intuetur, verus Deus si pejeratum sit, in suam injuriam id factum interpretatur.

Grot. b. c. §. 12. Feld. b. l. Puf. l. 4. c. 2. §. 4. Zieg. h. c. §. 12. Ostrand. aliter.

XX. *An Christiano licet à gentilibus, quibuscum negotium est, tale juramentum exigere?*

R. Christiani quidem non debent sub tali forma gentilibus deferre juramentum, multo minus ipsi ita jurare, quia idololatricum est; si tamen adduci non possint, ut aliter jurent, ipsi quidem jurabunt, ut oportet, à gentilibus autem accipiant juramentum, quale habere possunt.

Grot. b. c. §. 12. Of. d. c. §. 12. Str. Ex. 17. th. 5.

XXI. *Quis est effectus juramenti?*

R. Sicut intendimus per juramentum,

Grot. d. c. 13. §. 13. Feld. b. l. aliter.

tum, ut aut aliquid quod licet, promittatur, aut ut confirmetur, aut ut controversiæ finis imponatur: ita etiam effectus juramenti varius est, præcipuus tamen præcidere controversias, & omnis disputationis finis est juramentum rem fanciens.

Puf l. 4.
c. 2. §. 8.
Grot. l. 2.
c. 13. §. 14.
aliter, &
cum eo
h. L. Ziegl.
Fronsz
2. Resol.
3. Kulpis.
& plures
lii. Grot.
l. 3. c. 19.
§. 1. c. 21.
§. 26. &
seqq.

XXI. An quis obligatur juramento promittens latroni?

R. Non, quia vitium est in latrone, scilicet dum metum injustum mihi infert non potest acceptare promissum, & sic si de facto aliquid promisi, nulla ex promisso oritur obligatio, ne quidem respectu Dei; nam Deo nihil promisi, neque dixi in honorem & gloriam divini nominis latroni dabo. Idem dicendum, si aliquid piratæ, quatenus tali promittatur. Secus est si hosti publico, quia metus quem infert justus est.

XXIII. An cogitur quis fidem juratam isti servare qui eam antea fregit?

R. Si jurata promissio respectum habeat ad alterius promissionem, ita ut
ei

Grot. l. 2.
c. 13 §. 16.
p. 1.

ei quasi conditio infit, si alter promissionem non impleat, non fit perjurus si vicissim non præstet quod juravit, ob defectum conditionis à parte ejus cui juravit, conditione autem deficiente deficit promissio & nulla est: eventus enim ostendit nullam esse obligationem, ut quæ non nisi sub conditione contracta erat. Si vero diversi generis sint promissa, & citra respectum mutuum, omnino juramentum erit servandum: licet enim ipse contra jus naturæ egerit, quod vult pacta esse servanda, mihi tamen delinquendi impunitatem concedere nequit.

Grot. l. 3. c. 19. §. 14.

XXIV. *Si quis juramento confirmet contractum, in quo enormiter est læsus, potestne rescindi?*

R. Affirmatur, quia juramentum non mutat naturam contractus, cui accedit. Si ergo contractus propter inæqualitatem intervenientem potest rescindi, etiam juramentum potest rescindi, quod eam præsupponit æqualitatem, quam contractus jure naturæ postulat.

Puf. l. 4. c. 2. §. 11. Grot. d. c. 13. §. 16. n. 2. aliter. Mornac. ad l. 1. C. si advers. vend. Str. Ex. 2. th. 54.

XXV.

XXV. *An hæres obligatur ex juramento defuncti?*

Græd. d. c.
 13. §. 17.
Puf. l. 4. c.
 2. §. 17.

R. Si ex promisso jurato perfectum justertio sit acquisitum, hæres obligatur, quia hoc onus bonis adhæret, in quæ succedit & defunctum repræsentat. Si nemini fuerit jus quæsitum, & ipsa obligatio consistat tantum in pietate, fide, constantia, hæres non obligatur, quia hæc ad hæredem non transeunt, sed finiuntur cum persona jurantis. Imo priori in casu, si hæres non præstet factum defuncti non fiet perjurus, quia juramentum continet devotionem sui ipsius, & vero hæres se ipsum non devovit, sed tantum perfidus. Sic si populus juraverit, illi tantum qui jurarunt, si juratum non præstetur, fient perjuri, non autem reliqui, qui juramento non consenserunt, & in quorum animam non est juratum; sicut nec successores, sed tantum fiunt perfidi.

Græd. l. 2. c.
 21. §. 3. &
 19.

XXVI. *Possimusne jurare in alterius animam?*

R. Ita;

R. Ita; si procurator meus mandato speciali instructus nomine meo juret, ipse fecisse videor, quod per alium feci, & si non servem, quod jurato promisi, perjurus sum. Sic possumus jurare per literas, nihil enim refert, sive verbis ore prolatis sive scriptis Deum invocemus in testem.

c. 6. de test. in 6. Ziegl. ad Jus Can. 3. tit. 1. n. 13. Franz. 2. Resol. 1. §. 47. Sabils. Ex. 23. th. 32. & seqq.

XXVII. *Si jus quod tertio ex juramento est quæsitum remittatur ab ipso an perjurus fit, si promissum non præstem?*

R. Non; quia remissio ipsius facit ut juramentum habeatur pro præstito. Sic etiam aliquis non amplius tenetur ex suo juramento, si qualitas, sub qua alicui juravit, cesset; ut si magistratus desinat esse magistratus, si subditus discedat à civitate &c. nec opus est speciali remissione jurisjurandi.

Gros. d.c. 13 §. 18. Puf. l. 4. §. 2. § 11.

XXVIII. *An quod contra juramentum fit illicitum tantum est, an irritum?*

R. Judicandum est ex natura actus: aut juramentum continet plenam abdic-

Gros. l. 1. §. 3. §. 16. & 2. §. 15. §. 7.

dicationem potestatis ad actum, ut si quis juret, se nec posse, nec velle fœdus facere cum aliis; si contra faciat, non erit tantum perjurus, sed & fœdus erit irritum, propter defectum facultatis, quam à se abdicavit: aut sola

*Ser. Ex 32.
ib. 38. Fach.
4. contr. cap.
8.*

fides tantum adstringitur jurejurando, e. g. si quis hæredi instituto juret, se non mutaturum testamentum, & postea mutet, erit perjurus tantum, sed testamenti mutatio valebit, quia facultatem mutandi testamentum retinuit. Sic si rex regi juret, se certo in loco non exstructurum munimenta, & postea exstruat, fiet perjurus, sed exstructio valebit, quia facultatem retinuit munimenta exstruendi.

XXIX. *Quale jus superiores habent in juramenta inferiorum?*

*Grot. d. c.
13. §. 20.
Feld. h. l.
Seld. l. 6. c.
1. p. 703. &
6. 7.*

R. Quia actus inferiorum non sunt plene in potestate ipsorum, sed à superioribus dependent, ideo duplex potest esse actus superiorum circa id quod juratur; alter directus in personam jurantis, alter in personam cui juratur. In personam jurantis dirigi potest

potest aut antequam juretur, irritum reddendo juramentum, quatenus jus inferioris sub potestate superioris continetur, & sic facultatem ad actum ipsis auferendo, ut si superior prohibeat inferioribus, ne vendant frumentum exteris, venditio contra prohibitionem facta etiam jurato erit nulla: aut postquam juratum est, ne impleatur propter summum imperium, quod in actiones inferiorum habet, aut ut non valeat nisi certo respectu, ut si forte propter imbecillitatem judicii aliquis minor renunciaret beneficio sibi competenti, hoc non valeat, nisi a majore approbetur, aut contra ut valeat, si confirmetur juramento.

Grot. d. c. 13. §. 20. n. 4.

XXX. *An ergo is, qui summum in civitate habet imperium, aliquem potest absolvere à juramento?*

Grot. d. c. 13. §. 20. n.

2. in fin. Inst.

Jur. Publ. p. 278. Brand.

myll. ad Jus

can. voce re-

laxatio ju-

ram. Ziegl.

de jur. Maj. l. 1. c. 21. p.

355.

R. Ita, quia enim summam habet potestatem in ejus personam, ergo etiam in ejus verba & promissiones, sive obligationem ex jurata promissione ortam totam tollat, sive aliquem tantum absolvat à juramento ad effe-

X

Etum

ctum agendi, seu ut sine metu perjurii agere possit.

XXXI. *Quid juris quando actus superioris est directus in personam ejus cui juratur?*

Grot. d. c. 13. §. 20. n. 3. c. 14. §. 7. **R.** Potest tollere ab eo jus, quod ex jurata promissione partum est, aut etiam vetare, ne quid ex tali juramento accipiat: idque duobus modis, sive in poenam, sive ob utilitatem publicam ex vi supereminens dominii.

Ziegl. h. l. Text. n. 27. §. 76. & 77. aliter. Imo si post juratam promissionem vel etiam ante sublit mutuum debitum, ipse jurans potest compensare illud, quod is, cui juratum est, ipsi debet, cum eo quod jurato promisit.

XXXII. *Quenam sunt affinia juramentis, seu quae habentur pro-juramentis?*

Grot. l. 2. c. 13. §. 22. Text. 27. n. 41. & 42. **R.** Multis in locis receptum est vice jurisjurandi, ut fides datis dextris, aut alio quodam signo obstringatur, ea vi, ut ni impleatur promissio, promissor non minus detestabilis habeatur, quam si pejerasset. Praecipue de regibus, virisque principibus dictum est
usita.

usitatissimum, fidem eorum pro jurejurando valere; talis est formula apud Germanos, b; n fursstlichen / graffstlichen / adelichen treuen und ehren. Hinc tales personæ debent esse bonæ fidei, & vitam potius ponere, quam fidem, quo pertinet illud Guntheri Ligurini:
— Unde jus & reverentia verbo Regis inesse solet quovis juramine major.

Gail. 2. obs. 59.

C A P U T XIV.

De eorum qui summum imperium habent promissis & contractibus & juramentis.

I. <i>An hæcenus dicta de promissis, contractibus & juramentis, etiam apud reges obtineant.</i> II. <i>Qua quæstiones peculiæ circa eorum promissa, contractus, & juramenta sine consideranda.</i> III. <i>An rex se ipsum in integrum restituere possit, & contractum suum irritum facere.</i> IV. <i>An in integrum resti-</i>	<i>tutionis ex jure civili veniant, & ad reges pertineant.</i> V. <i>An non potius in integrum restituendi ab aliis quibus monarchia universalis competit.</i> VI. <i>An pacta cum extraneis per tutores inita, rex sub absentis minoræ rennitasitæ revocare possit.</i> VII. <i>An exceptio metus, doli, læsionis &c. valent</i>

- lecta contra capitulationes regibus praescriptas.*
- VIII. *An rex iuramentum suum rescindere possit.*
- IX. *An obligetur in iis qua sine causa promissit.*
- X. *An emere & vendere sine certo pretio, locare & conducere sine mercede possit.*
- XI. *Rex cum subditis contrahens an naturaliter, an civiliter obligetur.*
- XII. *An ipsis jus quaesitum auferre possit.*
- XIII. *An res exterorum supereminenti aliorum dominio subsint.*
- XIV. *An contractus regum leges sint.*
- XV. *An ex regum contractibus teneantur successores vel ipse populus*
- XVI. *Quousque hac facultas populorum obligandi se extendat.*
- XVII. *Cur hac potestas populorum obligandi non iudicetur ex eventu.*
- XVIII. *Si contractus incipias vergere ad publicam perniciosam, an rescindi possit.*
- XIX. *Quid si rex alienare vellet partem regni aut regalis patrimonii.*
- XX. *Beneficia principum an semper revocari possint.*
- XXI. *An populi teneantur contractibus invasorum imperii.*
- XXII. *Modus iste perveniendi ad imperium an non sit illegitimus.*

I. *An ea quae dicta sunt de promissis, contractibus & iuramentis, etiam locum habent apud reges & eos qui par jus regibus obtinent?*

Grot. in Prol. in pr. l. 2. c. 11. §. 5. n. 3.

R. **A**ffirmatur, quia sunt juris naturae & gentium, quibus iuribus reges non minus obligantur, quam privati quicumque.

II. *Sed*

II. *Sed annon peculiare quædam sunt
questiones circa promissa, contra-
ctus & juramenta regum?*

¶. Ita; tum de eo quod ipsis in actus Grot. l. 2. c. 14. §. 1. n. 1.
suos licet, tum de eo quod in subdi-
ros, tum de eo quod in successores.

III. *An rex potest se ipsum restituere
in integrum & suum contractum
irritum facere?*

¶. Affirmatur, si scilicet sit evidens Bod. l. 1. c. 8. Grot. d. c. 14. §. 1. n. 2. aliter.
æquitas, hæc enim uti omnibus homi-
nibus hoc beneficium tribuit, ut æ-
qualitas inter contrahentes observe-
tur, ita & regibus, siue actus sint regii, Grot. h. c. §. 11. n. 2.
siue actus eorum privati, seu, siue con-
trahant, e. g. ut Leopoldus, Josephus Boesl. de eo, quod civit. p. 43. in fin.
&c. Nam quamvis actus regii perin-
de sint, ac si ipsa communitas fecisset, Kulpis. h. c. arg. l. 41. D. de har. inst.
& communitas se ipsa non sit superior, Gothofr. in not. l. un. C. ne quis in sua causa. & Morn. ibi.
tamen non requiritur, ut restitutio in Contr. de fin. imp. c. 19. §. 8.
integrum semper fiat à superiore,
nam ii qui sunt reges, aut parem ipsis
potestatem habent, sicuti isti qui co-
piam judicis habere non possunt, si-
bi ipsis possunt jus dicere, & se ipsos in
integrum restituere.

IV. *At vero restitutio in integrum venit ex jure civili, quoad reges quatenus tales sunt, non pertinet.*

Grat. d. c.

14. §. 1. n.

2. aliter.

Conring. d. l.

Puf. l. 8. c.

10. §. 2.

Ziegl. h. c.

§. 1. Bod. d.

1. c. 8.

III. Restitutio in integrum non venit ex jure civili, sed ipsa æquitas naturalis vult, ut metu injusto coactus, dolo circumventus, & ætatis lubrico lapsus, absentia sive alia justa causa læsus in integrum restituatur, vel ut actus irritus declaretur: & in hac restitutione tempus intra quod fieri debet, non est definitum, sed definiri debet ex eo, ex quo potuit aliquis eam petere & impetrare; adeo ut si quis istud tempus effluere patiatur, jus suum vel rem pro derelicto habeat.

V. *Annon videtur dicendum, si restitui debeat, hoc non fieri debere ab ipsis regibus qui læsi sunt, sed ab eo cui jure nature competit universalis monarchia?*

Grat. l. 2. o.

22. §. 13. n.

1. in fin.

Conring. de

fin. Imp. c.

19. §. 8. in

fin. Feld. h. c.

§. 1. Grat. l. 2.

c. 23. §. 8. l.

3. c. 20. §.

46.

III. Non; 1. quia monarchia universalis non datur. 2. si monarcha universalis læderetur, se ipsum deberet in integrum restituere. Quanquam autem hæc sententia non sit admittenda, tamen

tamen si res dubia sit, eorum opinio non videtur spernenda, qui volunt, ut fiat restitutio per arbitros compromissarios, hi enim interdum iudices sunt inter reges.

VI. *An pacta cum extraneis per tutores legitime inita, rex sub obtentu minorennitatis potest revocare?*

R. Affirmatur, si æquitas & læsio sit l. 47. D. de evidens: prætextus enim minorenni-
min. Str. Ex
8. th. 46.
Puf l. 8. c.
10. §. 3. ali-
ter.
tatis solus non sufficit. Et qui cum
ipsis contraxerunt, si securi non sint,
sibi imputent, quod in suo contractu
non observaverint æqualitatem, quæ
inter contrahentes observari debet:
non enim sufficit, si legitime contra-
hatur, i. e. secundum formam & so-
lennitates juris, verum etiam læsio
abesse debet.

VII. *An exceptio metus, doli, læsionis
&c. valet contra capitulationes
quæ regibus limitatis præ-
scribi solent?*

R. Non. 1. quia reges qui jurant in
capitulationes semper sunt perfectæ
ætatis. 2. si leges istæ nimis duræ vide-
Grot l. 2. c.
5. §. 6. & 10.
c. 11. §. 5.
Lim. in pro-
cem. ad ca-
pit. Imper.
& Reg. sect.
2. n. 1. &
seqq. Puf. l.
8. c. 10. §. 2.

bantur, nemo erat, qui regnum suscipere cogebat. 3. populus non præsumitur adeo imprudens esse, ut regem suum ejusmodi legibus velit adstringere, quæ summum imperium reddant mancum, aut velut mobile.

VIII. *An ea, quæ hætenus dicta sunt, obtinent etiam in juramentis regum?*

Bodin. l. 1. c. 8. *R.* Affirmatur, quia juramentum judicatur ex natura actus, cui accedit; *Grot. aliter h. c. §. 3.* & si æquitas velit, ut iste actus rescindatur, juramentum quod huic actui accessit, rescindi potest sive antecederet hoc fiat, sive consequenter. Nec magis hic requiruntur distinctæ personæ, quàm in restitutione in integrum, ubi rex seipsum, vel per arbitros restituit: nec præsupponitur in relaxatione juramenti illud præstitum esse ab inferiore, sed præsupponitur justam esse causam, ex qua fit relaxatio.

Jung. Rhet. Inst. Jur. publ. l. 3. tit. 6. §. 5. p. 540.

IX. *An rex obligatur in iis, quæ sine causa antecedente promisit?*

Grot. h. c. §. 4. c. 11. §. 10. *R.* Ita; nam non minus ad reges, quam

quam ad alios pertinent, quod promissa plena, absoluta & accepta jus transferant in acceptantem. vid. c. II.

X. *An valent à regibus facta emptio & venditio sine certo pretio, locatio & conductio sine mercede?*

R. Non; quia determinatio pretii in emptione, & expressio mercedis in locatione non sunt à jure civili, sed à jure gentium ex natura ipsorum horum contractuum; adeo ut si pretium in emptione non sit determinatum, non sit emptio, & si merces non sit determinata in conductione, non sit conductio, sed transeat in aliud genus contractus.

Ziegl. h. l.
Grot. h. c. 5.
5. paulo aliter, contra
Vasq. 2.
cont. illustr.
c. 51. n. 34.
5. ult. Inst.
Mand. Pichard, ad 8.
1. Inst. de
empt. vend.

XI. *Quando rex cum subditis contrahit, an obligatur tantum naturaliter, an vero etiam civiliter?*

R. Si per obligationem civilem intelligamus obligationem quæ juri naturæ est conveniens, & quæ approbatur vel comprobatur à jure civili, civiliter obligatur: si per obligationem civilem intelligamus obligationem, quæ à lege civili vim coactivam accipit,

Grot. h. c. 6.
6. n. 2. Feld.
b. c. 5. 6.

Grot. d. 2. c.
4. §. 12. h.
c. §. 5. sed
aliter.

A. B. C. §.
& ibi
I. imn.

pit, non obligatur civiliter, ne quidem tanquam membrum coetus; quia licet fit membrum coetus, seu civitatis, tamen est tale membrum in quod translatum est jus integri, seu omnia jura reliquorum membrorum, adeo ut à reliquis tanquam universis obligari non possit; nec à seipso, quia se ipso superior non est; sed tantum naturaliter, ut tamen ex hac naturali obligatione nascatur actio, scilicet, ut contrahens petere possit, & si rex facere velit, id quod conscientia, honestas & æquitas dicunt, etiam cum effectu. Et hinc est, cur reges soleant permittere, ut conveniantur in propriis tribunalibus, ut jus creditoris declaretur, licet exactio sequi non possit, si sponte sententiæ satisfacere non velint; nam subditis cogere eum, cui sunt subditi, non licet.

XII. *An rex subditis jus quæsitum auferre potest?*

Grot. d. c. 14.
§. 7.

R. Affirmatur; duplici modo ipsis jus quæsitum auferre potest, aut in pœnam, aut ex vi supereminentis domini;

minii: neque necesse est stricto jure, Fr. Horn. l. 2. c. 4. §. 20. Gros. d. l. ali- 107.
 ut fiat compensatio, quia rex jure suo
 utitur, vi enim eminentis dominii de
 rebus privatorum in utilitatem publi-
 cam disponere potest eo modo quo
 paterfamilias de iis disponit in utilita-
 tem suæ familiæ; licet æquitas sua-
 deat, ut damnum, quod omnium cau-
 sa quis sustinuit, ab omnibus in quo-
 rum commodum cessit, id quod est
 impensum, resarciatur: neque inter-
 est, utrum jus quæsitum sit ex jure Grot. c. 14. §. 8. Ziegl. b. l. & de iur. Maj. l. 1. c. 4. p. 99.
 naturali, an ex jure civili, nam in u-
 trumvis par jus est regis, nec hoc ma-
 gis quam illud sine causa tolli potest,
 aut si sine causa hoc rex faciat, haud
 dubie tenetur reparare damnum da-
 tum; facit enim contra verum jus
 subditi & contra jus naturæ, quod
 non patitur, ut alicui jus legitimo
 modo partum sine causa & factio suo
 auferatur.

XIII. *An exterorum bona, quæ tem-
 pore necessitatis apud nos deprehen-
 duntur, dominis ipsorum alibi exi-
 stent-* Grot. b. c. 14. §. 8. in fin.

stentibus, vi supereminentis domini detineri possunt?

Grot. l. 2. c.

2. §. 10.

Boocl. in

com. d. c. 2.

§. 10. Horn.

L. 2. c. 4. §.

19. Conring.

de fin. Imp.

c. 19. §. 6.

R. Verior est affirmantium opinio, quia extrema necessitas alias ex jure humanitatis facit, ut alterius rem occupare possim, quæ non est in meo territorio, multo magis ergo, si talis res inveniatur in meo territorio, & intra meam jurisdictionem. Quo accedunt exempla populorum ita sentientium.

Grot. d. c.

14. §. 9.

Feld. h. l.

aliter.

XIV. An contractus regum sunt leges?

R. Non, quia ex promissis & contractibus jus nascitur adversus regem, non ex legibus, & si has revocet, nemini facit injuriam. Quædam tamen ex legibus & contractibus mixta esse possunt, ut contractus cum vicino rege, aut cum publicano factus, qui simul pro lege publicatur, quatenus ei insunt, quæ subditis observanda sunt.

XV. An ex regum contractibus tenentur successores?

R. Si sint successores omnium bonorum & simul regni hæredes, ut in regno patrimoniali, quia promissis & con-

contractibus tenentur, dubitandum non est; pro debitis enim, etiam personalibus, bona defuncti, respectu Gros. d. c. 24. §. 10. Co. 21. §. 19. quorum dicimur creditores vel debitorum, ut obligata sint, ipsi rerum dominio coævum est: si vero sint successores tantum in jus regni, ut in regno non patrimoniali, vel electio, vel successivo, directe quidem & immediate hi successores qua tales non obligantur, quia jus non accipiunt ab eo, qui proxime decessit, sed à populo: obligantur tamen mediate seu per interpositam civitatem, quatenus imperium transferendo civitas facultatem quoque regi concessisse videtur se obligandi, tanquam capiti suo: nam in moralibus qui dat finem, dat ea, quæ ad finem perducunt: sine enim hac facultate obligandi populum, regi nullum est remedium expediendi negotia, sive in ipsa civitate, l. 2. c. 5. §. 17. Boech. de eo quod civ. egis. p. 42. n. quomodo sive cum exteris: si sint successores partim in bona, in jus vero regni in solidum, promissa & contractus respectu ipsorum bonorum, in quæ successisse

cesserunt, omnino servare debent: quæ vero promissa & contractus ista bona non respiciunt, in iis observanda modo dicta distinctio, scilicet quod per interpositam civitatem obligentur.

XVI. *Quousque hæc potestas populum obligandi se extendit?*

Greg. d. c.

14. §. 12.

6. c. 9. §. 8.

n. 1. 6. 2.

Carpz. de

leg. reg. c.

13. sect. 2.

n. 13. in fin.

R. Hæc potestas populum obligandi non abit in infinitum; neque enim obligandi infinita potestas ad imperium recte exercendum necessaria est, sed requiritur, ut rex habeat probabilem rationem quod in dubio ob regentium auctoritatem præsumi debet, sive postmodum exitus respondeat consilio & rationi regis, sive non respondeat, non enim exitus in hac re, sed probabilis ratio rei gerendæ spectanda est, quæ si adsit, & populus ipse obligabitur, si quo casu sui juris esse cœperit, & successores, ut populi capita. Sicut & si quid populus liber contraxisset, obligaretur is, qui postea regnum plenissimo jure à populo acciperet. An, si talem populum bello

lo subegisset, idem obtinere debeat? *Ziegl. h. c. §. 12.*
 vide cap. 9.

XVII. Cur hæc potestas populum obligandi non judicatur ex eventu?

ꝛ. Reip. non expedit, imo periculosum esset ad tales angustias rei publicæ imperantem velle redigere: facile enim inde oriri posset confusio, dum actum utiliter modo gestum assererent, modo negarent, ut sic nulla contrahentibus esset securitas. *Grot. d. c. 14. §. 12. n. 1.*

XVIII. An si contractus incipiat vergere ad publicam perniciem, declarari potest nullus, quasi factus sub conditione, sine qua juste fieri non potest?

ꝛ. Difficilis & periculosa est hæc declaratio, ubi cum exteris agitur, qui bona fide contraxerunt, & nullo jure casus reip. ferre coguntur; imo si talis conditio subintelligeretur, quis unquam exterorum certus esset de suo contractu, & quis cum alio rege vel populo contracturus esset? *Grot. d. c. 14. §. 12. n. 4. aliter.*

XIX. An contractus valent pertinentes

nentes ad alienationem regni, ejusve partis aut regalis patrimonii, quatenus id regi non est permiffum?

Grot. d. c. 14. §. 12. n. 6. **R.** Non, quia facti sunt de re aliena. Tantundem erit in regnis restrictis, si quam materiam aut actuum genus populus à potestate regia exceperit. Nam ut tales actus valeant, populi per se aut per eos, qui populum legitime referunt, consensus requiritur, ut supra dictum cap. 6.

XX. *An beneficia principum, quæ liberaliter sunt concessa, semper possunt revocari?*

Grot. d. c. 14. §. 13. Tabor. de oblig. succ. in off. c. 5. Ziegler. de jur. maj. l. 1. c. 12. p. 237. Inst. Jur. Publ. p. 484. & seqq. **R.** Donationes, beneficia & privilegia si probabilem habeant rationem, sine justa causa nec à concedente, nec à successore revocari possunt, nisi adsit precarii clausula, quia imperantes hoc in casu & habent facultatem concedendi, & alii habent jus seu facultatem acquirendi, ita ut jus semel acquisitum sine justa causa iis citra injuriam auferri non possit. Privilegia tamen, quæ vinculum duntaxat legis demunt sine ullo contractu, ut si quem princeps

princeps eximeret ex numero eorum, qui necessarias collectas solvunt, revocabilia sunt, quia hic nullum jus quæsitum est adversus legis auctorem, & lex sublata reponi potest.

XXI. An populi tenentur contractibus eorum, qui imperium invaserunt?

ꝛ. Decisio omnino difficilis est: nobis videtur dicendum, quod si simul ac invaserunt imperium, & populus resistendi animum deposuit, majestatem statim consequantur citra omne pactum expressum, & in ipsis solis insit jus integri, populum efficaciter obligare possint; modus enim acquirendi jus non potest mutare ipsum jus acquisitum, seu rem

Grot. d. c. 14. aliter. & Kulpis h. l.

XXII. At modus est illegitimus?

ꝛ. Postquam populus deposuit resistendi animum, rex est legitimus à Deo tali modo constitutus, qui respectu hominum illegitimus est, respectu Dei legitimus: solus enim Deus reges imponit & deponit, iis modis quibus ipsi visum fuerit. Minus dubitamus, si aliquis invasor justam

Boet. de eo. quod civit. egit. p. 9. & seqq. Text. c. 23. n. 10. conf. l. 1. c. 4. §. 15. & seqq.

Y

stam bellandi causam habuerit, hujus enim contractus, si probabilem causam habeant, æque erunt servandi, ac si per successionem vel electionem ad regnum pervenisset.

CAPUT XV.

De foederibus & sponsonibus.

I. <i>Quid sint conventiones publica.</i> II. <i>Quotuplices.</i> III. <i>Quid sit foedus.</i> IV. <i>Qui jus faciendi foederis habeant.</i> V. <i>An tyrannus.</i> VI. <i>An rex regno pulsus.</i> VII. <i>Foedera quomodo dividantur.</i> VIII. <i>Quotuplicia sint foedera qua juri natura aliquid addunt. quid aequalia, quid inaequalia. Aequalia quotuplicia sint.</i> IX. <i>Quotuplicia sint inaequalia.</i> X. <i>An foedera cum his qui</i>	<i>à vera religione alieni sunt, licita sint.</i> XI. <i>An cum atheis.</i> XII. <i>Si plures foederatorum bella gerant, cui potius auxilium sit ferendum.</i> XIII. <i>An foedus tacite renovatum censetur.</i> XIV. <i>An partis alterius perfidia alteram à foedere liberet.</i> XV. <i>Quid sit sponso.</i> XVI. <i>Quotuplex.</i> XVII. <i>Quid si sponso à rege aut civitate improbetur.</i> XVIII. <i>An sponso obliget summam potestatem ex notitia & silentio.</i>

I. *Quid sunt conventiones publica?*

Grot. l. 2. c.
15. §. 1.

Rz. **P**ublicæ conventiones sunt, quæ nisi jure imperii majoris aut mi-

minoris fieri nequeunt. qua nota non tantum à contractibus privatorum differunt, sed & à contractibus Regum circa negotia privata.

II. *Quotuplices sunt?*

R. Sunt vel foedera, vel sponsiones, vel pactiones aliæ. Grot. d. c. 15. §. 2.

III. *Quid est foedus?*

R. Foedus est conventio publica ab iis, qui majestatem habent, in communem vel alterius utilitatem facta. Grot. l. 2. c. 15. §. 1. & 9. n. 2.

IV. *Quinam habent jus faciendi foedus?*

R. In regnis regum est facere foedus, in aliis civitatibus eorum, penes quos est majestas, vel exercitium hujus juris; leges enim fundamentales ut in aliis, ita & in hoc jure semper sunt inspiciendæ; sic in Imperio Romano-Germanico secundum dispositionem Instrumenti Pacis foedera nomine Imperii in comitiis fieri debent, secundum capitulationem Leopoldi & Josephi in casu necessitatis Electores cum Imperatore de facto hoc jus sibi

d. c. 15. §. 3. n. 1. in fin. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 38. p. 648. Instr. Pac. art. 3. n. 2. Cap. Leop. & Joseph. art. 10. Instr. Pac. d. art. n. 2. in fin. Inst. Jur. Publ. p. 450. in fin. Kulpio

ad Monte. tantum fecerunt commune. Status
p. 2. c. 5. Imperii foedera faciunt ratione suo-
§. 8. p. 87. rum territoriorum etiam inconsulto
in fin. Imperatore.

V. *Quid dicendum de tyranno, an
 foedus facere potest?*

Grot. l. 1. R. Si majestatem habeat, potest, si
c. 4. §. 15. non habeat, non potest. vide cap.
§. 16. præced. quæst. ult.

VI. *Quid de rege regno pulso?*

Grot. l. 2. R. Si jus regni penes ipsum ma-
c. 16. §. 17. neat, potest utcunque possessionem
Boeck. de eo, amiserit: si jus regni penes ipsum non
quod eivit. maneat, non potest.
egit p. 10.

VII. *Quotuplicia sunt foedera?*

§. 11. R. Alia idem constituunt quod juris
Grot. d. c. est naturalis, ut de simplici humani-
15. §. 5. n. tate invicem exercenda vel non infe-
i. §. 1. c. 1. renda noxa. Hæc foedera omnino
§. 12. n. 2. sunt necessaria & utilia; quia quam-
 vis natura cognationem inter omnes
 homines constituerit, & nefas sit alte-
 rum ab altero lædi, tamen apud plu-
 res homines, imò integros populos,
 malis moribus hæc jura sunt oblitera-
 ta, ita ut latrocinari & prædas agere
 in

in extraneos nullo bello indicto pro
 licito habeatur. De cætero pudere pro-
 pmodum debet homines cultos pa-
 etum inire, cujus capita nihil aliud
 continent, quam ne simpliciter & di-
 recte jus naturæ violetur; huc tamen
 non semper referri debet, ut utrinque
 jus hospitii aut jus commercii sit,
 quamvis enim debeantur ex humani-
 tate, tamen non ita sunt definita, ut
 nunquam ulteriori determinatione,
 quæ pactis & foederibus fieri debet,
 opus habeant. vid. lib. 2. c. 2. alia juri
 naturæ aliquid adjiciunt.

*d. c. 15. §. 5.
 n. 1. in fin. l.
 3. c. 3. §. 2.
 n. 3. l. 1.
 D. de cond.
 ob surp.
 caus. Puf.
 l. 8. c. 4.
 §. 2. in med.
 vid. tamen
 l. 50. D. de
 pact. Ob-
 vechs. de
 spons. pac.
 c. 1. §. 3.*

VIII. *Quotuplicia sunt foedera, quæ
 juri naturæ aliquid adjiciunt?*

Æ. Alia sunt æqualia, quæ utrinque
 eodem modo se habent; alia inæqua-
 lia, quæ se habent modo inæquali.

Utriusque modi foedera aut pacis, aut
 societatis alicujus gratia fiunt. *Æ-*
 qualia pacis, ut quæ de restituendis
 captivis, rebus captis, & ad securita-
 tem conveniri solent. *Æ*qualia socie-
 tatis aut ad commercia pertinent, aut
 ad belli communitatem, aut ad res

*d. c. 15. §.
 6. n. 1. & 2.*

alias. Æquales de commerciis partitiones variæ esse possunt, puta utrinque ne vectigal ullum solvatur, aut ne majus solvatur, quam in præsens, aut ad certam quantitatem. Sic in bellica societate, ut auxilia præstentur paria equitum, peditum, navium, sive ad omne bellum sive ad certum, aut in certos hostes, aut in omnes quidem, sed exceptis sociis. Ad alias res pertinent, ut ne in confinio alterius alter arces habeat, ne iter alterius hosti præbeat &c.

IX. Quotuplicia sunt inæqualia?

d. c. 15. §. 7. **R.** In foederibus inæqualia promittuntur aut ex parte digniori, aut ex parte minus digna. Ex parte digniori, ut si quis auxilia promittat, nec restipuletur, aut majora promittat: ex parte indigniori inæqualia sunt aut cum imminutione summi imperii, aut sine ejus imminutione. Cum imminutione summi imperii sunt ista, quæ
l. 1. c. 3. §. 16. n. 2. & facultatem & voluntatem proprio arbitrio hoc vel illud in suo territorio faciendi aut communicant, aut adi-
 munt,

munt, e. g. ne quis bellum gerat injus-
 tu alterius. Quicumque enim mihi
 præcipere & me jubere potest, me est
 superior, omnisque mea agendi & vo-
 luntas & facultas ex ipsius arbitrio
 pendet. Sine imminutione summi im-
 perii, cum facultas quidem retinetur,
 sed voluntas certo modo determina- Gros. l. 1.
 tur ex alterius voluntate, e. g. si quis c. 3. §. 21.
 promittat se alterius majestatem co- Ziegl. de
 miter culturum; retinet enim & tunc jur. maj.
 ipse majestatem, licet exercitium cer- l. 1. c. 1.
 to modo à promissione sua, non au- p. 35.
 tem à vi superioris determinetur. I-
 tem ut hostes vel amici habeantur,
 quos velit partium altera, utraque
 enim pars retinet majestatem circa
 bellum & pacem, licet ex mutua pro-
 missione voluntas majestatem exer-
 cendi sit determinata. Item quod quis
 in certis locis non velit conscribere
 militem, arcem extruere &c. retinet
 enim jus conscribendi militem, arcem
 extruendi &c. licet exercitium ad cer-
 tum locum restringatur. Possunt au- d. c. 15. §.
 tem talia foedera contrahi non tantum 7. n. 4.

Y 4

inter

inter victores & victos, sed & inter potentiores & impotentiores, etiam qui bello inter se experti non sunt.

X. *Licetne fœdus inire cum iis, qui à vera religione alieni sunt?*

Grot. d. 6.

15. §. 8. &

9. n. 1. §. 2.

§. 11. n. 1. &

2. *Limn. ad*

Cap. Car. V.

p. 191. *Taxt.*

c. 23. §. 13.

& 14. *Os. h.*

Reink. de

Reg. Sec. &

Eccl. l. 2. cl.

3. c. 3. p.

1030. *aliter.*

Ziogl. de jur.

maj. l. 1. c.

38. p. 652.

aliter. Ziogl.

h. aliter.

Textor. c.

27. §. 73. &

74.

R. Licet; quia cum omni eo, cum quo est juris naturæ communio, sicut alias conventiones, ita & fœdera inire licet, & jus naturæ ita omnibus hominibus commune est, ut religionis discrimen non admittat. Imo ipsi Hebræi talia fœdera inierunt; ipsi Imperatores nostri & summi Pontifices. Volunt tamen Doctores sequentia observari: 1. ut sit casus summæ necessitatis. 2. non fiant contra fideles & Christianam religionem. 3. ne profanæ opes inde magnum incrementum accipiant.

XI. *An cum atheis?*

R. Cum athei retineant communionem juris naturæ, non videmus, cur non possint fœdera contrahere; imo licet jurare non possint, quia Deum nolunt credere, licet conscientia aliud dicat, tamen cum in fœderibus necessario

cessario juramenta non requirantur, Grav. l. 2. c. 20. §. 46. n. 4. conf.
 ab hoc jure excludendi non sunt : Gisherr. Voet de Athesimo.
 utrum autem consultum sit, nec ne, foedus cum ipsis facere, est quaestio prudentiae civilis, & forte non minus consultum est foedus cum ipsis contrahere, quam cum perfidis, quia quamvis jus naturae habeant, tamen ea, quae sunt juris naturae non faciunt, & sic ipsorum promissiones non sunt securae.

XII. *Si pluribus aliquis est foederatus, qui bellum gerunt, cuinam auxilium ferre debet?*

R. Ad injusta bella nulla est obligatio, quare qui foederatorum justam habet belli causam preferendus, si cum extraneo res sit, etiamsi cum alio foederato, nisi convenerit ne adversus eum auxilia mittere liceat; & si foederati inter se committantur causis utriusque injustis, utraque parte abstinendum erit. Si in alios bellent justa quisque de causa, si utrique auxilia mitti possint, puta in milite aut pecunia mittenda erunt. At si ipsius qui promisit

præsentia requiratur, quæ individua est, præferendus est cum quo est antiquius foedus, modo posterius foedus non contineat quasi imperii translationem, puta subjectionis aliquid seu dedi-

Grøt. d. c.

25. §. 15. n.

4. & l. 1. c.

3. §. 8. n. 3.

tionis; nam & sic dicimus in venditione priorem præferri, nisi in posteriorem emptorem dominium sit translatum.

XIII. *An finito tempore foedus tacite renovatum censetur?*

Grøt. d. c. 15.

§. 14. c. 16.

§. 14. in fin.

& §. 16. n. 3.

in fin. Puf.

l. 2. c. 9. §.

11. Text. c.

25. §. 17.

Kulpis h. c.

§. 4. Ziegl.

de jur. maj.

l. 1. c. 38.

10. p. 654.

in fin. & in

commant. h.

c. §. 14.

R. Finito tempore foederi adjecto & foedus finitur, quod tacite renovatum non intelligitur; nemo enim ad novum onus se præsumitur voluisse adstringere, vel nimium coarctare libertatem agendi, quæ vult, nisi sint tales actus, qui nullam aliam interpretationem recipiunt, e. g. si quis tempore foederis præterlapso efflagitet auxilium ex foedere, foederatus non ignarus tempus jam effluxisse, illud præstet, videntur tacite renovasse foedus, quia hic actus non videtur aliam interpretationem recipere, quam renovati foederis, quamdiu durat. Nam ultra id tempus ne quidem tacite videntur

dentur se obligasse. imo & priori tempore videtur hic actus potius esse benevolentiae & amicitiae, quae etiam finito tempore durat, quam renovati foederis; vel si foedus renovatum dicamus, haec renovatio complectitur sub se omnia capitula foederis prioris, & qui hoc vel illud capitulum non comprehendi dicit, contra ipsum est praesumptio in contrarium.

Text. d. c.
25. §. 18.

XIV. *Si pars una foedus violaverit, an alteri licet à foedere discedere?*

R. Affirmatur; nam singula foederis capita vim habent conditionis, nisi expresse aliter convenerit, quod fieri interdum solet, ne ob quasvis offensas discedere liceat à foedere, sed ut prius provocetur ad arbitros, aut poena adjecta praestetur, vel etiam hoc in casu altera pars non tenetur praestare, quod capiti ab una parte neglecto respondet.

Grot. d. c.
15. §. 15. l.
3. c. 20. §.
35. l. 1. c. 3.
§. 16. n. 3.
in fin. Inst.
Pac. art. 17.
§. 5. & 6.
Pac. Neom.
art. ult.

XV. *Quid est sponsio?*

R. Sponsio est conventio publica, quae à ministro summæ potestatis circa negotium ad eandem spectans sine ipsius mandato initur.

Grot. d. c.
15. §. 3.

XVI.

XVI. *Quotuplex est sponsio?*d. e. 15. §.
16.

℞. Sponsionum species tot possunt esse, quot sunt foederum, & distant à foederibus personarum facientium potestate.

XVII. *Si improbetur à rege aut civitate sponsio, quid juris?*Gros. d. c. 15.
§. 16. n. 1.
§. 4.

℞. Sive sponsio pure sit facta, citra adjectam conditionem ratihabitionis faciendæ à summa potestate, sive non pure, populus nullam in partem obligatur; sed priori casu sponsores bona primum obligantur ad id quod interest sponsionem ratam haberi, & si ea non sufficiant, sponsor est dedendus, ut is cui deditur, videat, quomodo capienda sit satisfactio ab eo, qui inanibus pactis decipit.

XVIII. *An sponsio obligat summam potestatem ex notitia & silentio?*Gros. d. 15.
§. 17. n. 2.
Ziegl. h. l.

℞. Præter notitiam & silentium res aliqua accedere debet, seu signum externum, ex quo ratihabitio inducatur, e. g. verba, vel factum ad impletionem sponsionis tendens; nam sine si-
gno

gno externo aut facto aliquo silentium non satis probabilem voluntatis conjecturam suppeditat.

C A P U T XVI.

De interpretatione.

I. <i>Cum interni actus per se spectabiles non sint, quomodo promissa exterris obligent.</i> II. <i>Quid sit interpretatio.</i> III. <i>Quotuplex.</i> IV. <i>Qua sit mensura verba interpretatiomnis.</i> V. <i>Quotuplicia sint signa ex quibus mens colligitur.</i> VI. <i>Verba quomodo sint intelligenda.</i> VII. <i>Quando conjecturis opus sit.</i> VIII. <i>Ex quibus locis conjectura voluntatis promanantur.</i> IX. <i>Coniuncta quotuplicia sint.</i> X. <i>Quotuplicia sint ea qua promittuntur. Quid favorabilia; quid odiosa; quid mixta.</i> XI. <i>Quomodo verba sint explicanda in non odiosis.</i>	XII. <i>Quomodo in favorabilibus.</i> XIII. <i>Quomodo in odiosis.</i> XIV. <i>An sociorum nomine tantum intelligantur praesentes an etiam futuri.</i> XV. <i>An ergo novus socius contra primum socium auctorem defendi vel adjuvari possit.</i> XVI. <i>Si conveneris ne alter foederatorum alterius iniussu bellum gerere possit, quale bellum intelligatur.</i> XVII. <i>Premium promissum illi qui primus aliquid fecerit, si plures simul faciant, cui debeatur.</i> XVIII. <i>Quomodo pacta & foedera realia distinguantur a personalibus.</i> XIX. <i>An persona foederi adiecta semper faciat foedus.</i>

- ius personale. In dubio qualia censentur esse fœdera an personalia, an realia.*
- XX.** *An omnes societates morte finiuntur, & an fœdera ad Regum successores transeant cum iuramenti vis personam non excut.*
- XXI.** *An fœdus cum Rege initum extendatur ad Regem regno pulsum.*
- XXII.** *An ad regni invasorem.*
- XXIII.** *Quodnam sit aliud interpretandi genus ex conjecturis extra verborum significationem.*
- XXIV.** *An extendens interpretatio facile procedat.*
- XXV.** *Quando locum habeat.*
- XXVI.** *An mandatum per aliud aque utile impleri possit.*
- XXVII.** *Interpretatio restringens unde petatur extra significationem verborum.*
- XXVIII.** *Quid si res comprehendatur sub ratione secundum potentiam totaliter consideratam.*
- XXIX.** *An promissa in se habeant tacitam conditionem si res maneat eo quo sunt loco.*
- XXX.** *Quot modis iudicari possit utrum casus postea emergens pugnet cum voluntate alicuius in genere constituentis. Quid primum eius repugnantia sit signum.*
- XXXI.** *Quid secundum.*
- XXXII.** *An servanda promissa qua sint iis quibus facta invidiosa, vel plus noceant promittenti quam alteri profint.*
- XXXIII.** *Qua sint alia eius repugnantia signa.*
- XXXIV.** *An scripturam in dubio ad contractus validitatem requiratur.*
- XXXV.** *Regum contractus an ex iure Romano sint interpretandi.*
- XXXVI.** *An verba conditionem offerentis, an acceptantis magis sint spectanda.*
- XXXVII.** *Antequam accepta sit conditio an teneatur qui obtulit.*

CAPUT XVI. 351

I. *Cum interni actus per se spectabiles non sint, quomodo statuetur aliquid certi, ne nulla sit obligatio ex promissis & contractibus, si quisque posset se liberare, sensum sibi affingendo, quem vellet?*

R. Ipsa dictante naturali ratione jus est ei, cui quid promissum est, promissorem cogere ad id quod recta interpretatio suggerit. Quia enim leges, promissiones, & pacta inter homines sunt recepta, ut ordo in societate rationali & æqualitas inter homines conservetur, legislator, promittentes, atque paciscentes mentem suam aperire debent signis externis inter homines receptis & ad id constitutis, actus enim interni non apti sunt ad societatem, & mente sic aperta alteri jus perfectum acquiritur, alias enim cum homo sit animal fallax, si semper aliam atque aliam mentem verbis affingere posset, res nunquam exitum haberet, quod in moralibus pro impossibili habetur.

Orat. l. 2.

c. 16. §. 1.

Puf. l. 5.

c. 12. §. 2.

Orat. c. 12.

§. 8.

II. *Quid*

II. *Quid est interpretatio?*

R. Interpretatio est signorum exteriorum, quibus mentem nostram indicamus, æqua & commoda ad eandem accommodatio.

III. *Quotuplex est interpretatio?*

R. Est triplex; declarativa seu simplex, extensiva & restrictiva.

IV. *Quæ est mensura rectæ interpretationis?*

R. Collectio mentis ex signis maxime probabilibus.

V. *Quotuplicia ea sunt?*

R. Sunt duplicia, verba scilicet & conjecturæ aliæ, quæ seorsim considerantur, aut conjunctim.

VI. *Quomodo sunt intelligenda verba?*

R. Si nulla sit conjectura quæ ducat alio, verba intelligenda ex proprietate, non Grammatica, quæ est ex origine, sed populari ex usu, seu quem usus popularis ipsis imposuit,

Quem penes arbitrium est, & jus & norma loquendi.

Sic si quis juret se pactis staturum, quamdiu hanc terram insistat, terram calcea-

Grot. d. c.
16. §. 2. &
20.

Grot. d. c.
16. §. 1. n. 2.
Feld. h. c.
§. 1. n. 2.

Grot. d. c.
16. §. 2. &
3. l. 3. c. 1.
§. 8. n. 1.

354 LIBER II.
actu voluntatis discedi inde possit.

VIII. *Ex quibus locis promuntur
conjecturæ voluntatis?*

Geor. d. o.
16. §. 4. n.
2. & §. 5.

R. Quamvis conjecturæ interdum ita sint evidentes, ut sponte se ingerant etiam contra receptiorem verborum significationem, plerumque tamen voluntatem conjicimus vel ex materia, ut pro materia substrata intelligatur; sic si convenerit, ne alter alteri arma inferat, intelligimus milites & exercitum; si autem convenerit in dedicatione præsidii de tradendis armis, militibus discedendi facultas conceditur instrumentis bellicis relictis. Vel ex effectu; ne significatio post se trahat effectum à ratione alienum aut absurdum, à receptiore sensu paulisper deflectendum, ut evitetur nullitas aut obscuritas; ut si statutum esset, ut quicumque in platea alteri sanguinem elucuerit, gravissimas pœnas daret, ex hac lege chirurgus, qui alicui venam in platea secat, conveniri non potest. Sic, si quis hæredem aliquem scribat, addita clausula, ut tertio ali-

Fuf. l. 5.
c. 12. §. 8.
in mod.

cui

cui det ea, quæ ipse velit, non cogitur totam hæreditatem huic tertio restituere. Vel ex conjunctis. Puf. d. e. 12. S. 5. in fin.

IX. *Conjuncta quotuplicia sunt?* Grøt. d. e. 16. §. 7.

R. Conjuncta sunt aut origine, quando ejusdem auctoris sententia ex alio quodam tractatu præcedente explicatur, ut si quis uno in loco clare mentem suam circa rem quampiam expresserit, alio quoque loco & tempore sibi constare præsumitur, nisi mutatio expresse appareat; nam in dubio voluntas sibi creditur consentiens. Sic, si quis promittat alicui triticum vel vinum sine expressione quantitatis vel qualitatis, promissio non valet, nisi ex tractatu prius habito appareat de certo genere certaque quantitate tritici vel vini cogitatum & actum esse. Aut etiam loco; cum ex ejusdem loci antecedentibus & consequentibus interpretatio desumitur, ut si in aliqua lege exemplum exprimitur, definitio autem generalis vel antecedit, vel sequatur, lex non tantum de exemplo expresso, verum L. 115. in pr. de V. O. l. 9. § 5. vers. & licet D. de jur. & fact. ign. Suarez de leg. l. 6. c. 5. & seq.

omnibus aliis, quæ sub tali definitione comprehenduntur, intelligenda. Ad ea, quæ loco conjuncta sunt, potissimum refertur ratio legis, (quam cum mente multi confundunt, cum unum sit ex indiciis quibus mentem venamur) quæ si unica est ad voluntatem movendam, ea cessante, cessat voluntas; sic leges, quæ loquuntur de donatione propter nuptias, semper intelligendæ sunt sub conditione, si nuptiæ sequantur: si sint plures rationes, non statim si una cesserit, etiam cessat lex.

Grot. d. 6.
16. §. 2.

X. Ea quæ promittuntur quotuplicia sunt?

R. Alia sunt favorabilia, alia odiosa, alia mixta aut media. Favorabilia sunt, quæ æqualitatem in se habent, quæque communem utilitatem spectant, societatem & quoslibet actus & jura conservant. Quæ utilitas quo major est, quoque latius patet, eo major est promissi favor. Sic eorum quæ ad pacem faciunt, major est favor, quàm quæ ad bellum; & belli defensivi, quàm

Grot. d. 6.
16. §. 10.

quàm offensivi. Odiosa contra sunt, quæ unam tantum partem, aut quæ unam magis, quàm alteram gravant, quæ societatis destructionem, pœnam, juris sui remissionem continent, actus quosdam faciunt irritos, aut de prioribus aliquid immutant. Quod si autem aliquid sit mixtum, puta per quod priora quidem immutentur, sed tamen pacis causa, id pro magnitudine boni aut mutationis modo odiosum, modo favorabile censetur, ita tamen ut cæteris paribus favor censetur potior.

XI. Quæ regule sunt tenenda circa interpretationem & significationem promissorum in non odiosis?

Re In non odiosis sumenda sunt verba secundum totam proprietatem usus popularis: & si plures ejusdem vocis sint significationes in populari usu illa est sumenda, quæ est latissima; sic masculinum sumitur pro genere communi, seu sub se comprehendit fœmininum. Sic si convenerit, ut alter in alterius territorio quilibet

Grot. d. c. 16. §. 11.

Jung. d. c. 16. §. 9.

Puf. l. 5. c. 12. §. 13. feras venari possit, ut tamen cervi excipiantur, etiam cervæ intelliguntur. Indefinita locutio pro universalis habetur; sic si convenerit, ut utrinque captivi restituantur, intelligendum hoc erit de omnibus & singulis.

XII. *Quomodo verba sumenda infavorabilibus?*

Grat. d. c. 16. §. 12. n. 2. Puf. d. c. 12. §. 13. in mod. R. Laxius verba sunt sumenda, ut etiam includant significationem artis, aut quam lex dedit, si loquens utatur consilio jus intelligentium. Ad significationes vocis plane improprias non est recurrendum, nisi alioquin absurdum, aut inutilitas pacti legisve sequeretur: quia natura talium negotiorum requirit, ut clare & perspicue sensa animi exprimantur, & regulariter quilibet hoc præsumitur facere. Contra verba etiam strictius, quàm alias ipsorum proprietas requirit, erunt intelligenda, siquidem id necessarium fuerit ad vitandam iniquitatem aut absurditatem. Si hoc non sit necessarium, verba intra proprietatem sumenda, ita tamen, ut si utilitas sit

sit in restrictione, subsistendum sit inter arctissimos terminos propriæ significationis, nisi circumstantiæ aliud suadeant.

XIII. *Quomodo in odiosis?*

R. In odiosis etiam sermo figuratus aliquantulum potest admitti, ut onus vitetur. Inde in donatione & juris sui cessione verba quantumvis generalia restringi solent ad ea, de quibus verisimile est fuisse cogitatum. Sic auxilia promissa ab una tantum parte intelliguntur impendiis ejus deberi, qui postulabit. Sic foedus initum pro defensione ditionis, domino in possessione existente, non extenditur ad eandem recuperandam, postquam iste fuit ejectus.

Grot. d. c.
16. §. 12.
n. 3. Puf.
d. §. 13.

XIV. *Si convenerit in foedere, ut utriusque populi socii ab utroque populo tuti sint, an tantum socii, qui fuerunt tempore foederis, an & futuri intelliguntur?*

R. Verbum sociorum & strictam illam de iis qui erant foederis tempore, & ampliorem alteram significationem,

Grot. c. 16.
§. 13. n. 1.
l. 3. c. 20.
§. 33. Ziegl.

Z 4   quæ h. l.

quæ ad futuros quoque porrigitur, recipere potest, salva ratione recti sermonis. In hoc fœdere secundum regulas ante traditas futuri non intelliguntur, quia agitur de fœdere rumpendo, quæ odiosa est materia.

XV. *Si ergo alios socios alteruter postea assumat, & hi primum fœderatum injuria afficiant, potestne salvo fœdere primus fœderatus his posterioribus bellum inferre, & alter eos defendere?*

Gros. &
Ziegl. d. l.
Feld. aliter.

R. Affirmatur; adsciscere eos potest, & defendere ex jure naturali, quod primo fœdere non erat abdicatum, sicut & primus fœderatus bellum ipsis inferre; nam apud utrosque eo loco sunt quasi nihil de iis convenisset. Nec pugnat cum fœdere, ut quos alii offendant, hi defendantur ab aliis manente de cætero pace.

Gros. d. 9.
13. n. 3.

XVI. *Si convenerit, ne alter fœderatorum bellum gerat alterius injussu, quale bellum hic intelligendum?*

R.

R. Belli gerendi nomen ad omne bellum offensivum & defensivum pertinere potest: hic arctiorem significatum sumimus, & intelligimus tantum bellum quod infertur, non autem quod repellitur, ne nimium coarctetur libertas naturalis, qua contra vim sibi illatam defensionem sui licet suscipere.

XVII. *Si præmium promissum ei, qui primus ad metam pervenisset, debeturne utrique, si simul pervenerint, an neutri?*

R. Vox primi ambigua est, nam aut eum significat, qui omnes antecedit, aut quem nemo, licet quandoque pares gradu habere possit. Hic quia præmia virtutis favorabilia sunt, verius est, concursuros ad præmium, si res possit dividi, aut si non possit dividi, sorte decidendum, vel novo cursu; quanquam liberalius faciant, qui præmium promiserunt, si utrique soli dum solvant.

XVIII. *Quomodo pacta & fœdera realia distinguenda sunt à personalibus?*

Z 5

R.

Grot. d. c.
16. §. 16.
Bæcl. de eo
quod civit.
agit. p. 51.
Sr. Ec. c.
th. 48. &
49. Schils.
En. s. th.
15. & seqq.

R. Pacta & foedera realia transeunt ad successores & eos obligant, personalia non. Et si quidem cum populo libero actum sit, dubium non est, quin quod ei promittitur, sui natura reale sit, quia subjectum est res permanens, & propter perpetuam substitutionem non moritur. Imo etiamsi status civitatis in regnum mutetur, manebit foedus, quia manet idem corpus, & rex præest ut caput hujus, non ut caput alterius corporis; nisi appareat, causam fuisse propriam isti statui, ut si liberæ civitates libertatis civilis tutandæ causa foedus contrahant, & sponte postea istum statum mutant in regnum.

XIX. *Si foedus cum rege contractum, an propterea quia persona pacto inseritur foedus est personale?*

Grot. d. c.
16. §. 16.
n. 2. c. 9.
§. 8. Con-
ring. ad
Lamp. part.
1. §. 60.
& 61.

R. Non; plerumque enim persona pacto inseritur, non ut personale pactum fiat, sed ut demonstretur, cum quo pactum factum est. Hinc, si foederi adjectum, ut perpetuum sit, aut factum in bonum regni, aut cum ipso rege

rege & successoribus, aut ad tempus definitum, jam satis apparet reale esse.

In dubio favorabilia, ut sunt pacis Grot. d. c. 16. §. 16. causa facta aut commerciorum, realia n. 3. sunt: odiosa vero, e. g. quæ sunt propter bellum offensivum, quia magis ad onera accedunt, sunt personalia; inprimis quod in foedere ad bellum quodvis præsumitur ratio habita prudentiæ & pietatis ejus, quo cum agitur, ut qui non modo non injuste, sed nec temere bellum suscepturus videtur.

XX. At vero societates morte finiuntur, & præterea foedera jurejurando confirmantur, quod ad hæredes non transit?

R. Cum societates ex amicitia ori- Feld. ad Grot. h. c. §. 16. n. 4. Grot. d. c. 16. §. 16. n. 4. aliter, antur & consideratione singularis industriæ, quæ ad hæredem non transeunt, natura societatum exigit, ut morte finiantur: verum in tali foedere rex ut caput populi contraxit, qui non moritur. hinc mirum non est, si successores obligentur, qui sunt caput hujus, ut modo dictum, non alterius po-

Grot. d. c.
16. §. 16.
n. §. c. 13.
§. 17.

populi. Et licet foedera plerumque
juramentis confirmantur, tamen cum
in ipsa promissione, cui majoris reli-
gionis causa jusjurandum adjicitur,
satis sit efficacix, hæc obligatio ex
promissione ad hæredes transit.

XXI. *An foedus cum Rege ini-
tum extenditur ad Regem
regno pulsus?*

Grot. d. c.
16. §. 17.
junge supra
l. 1. c. 4.
q. 24. & c.
prac. q. 6.

R. Cum jus regni penes ipsum ma-
neat si injuste possessionem amiserit,
cum Rege initum foedus manet, e-
tiam si Rex ipse aut successor regno
à subditis sit pulsus.

XXII. *An ad regni invasorem ex-
tenditur?*

Grot. d. c.
16. §. 18.
plura vid.
supra l. 1.
c. 4. q. 19.
& c. prac.
q. 5.

R. Negatur, nisi vel per pactionem
secutam, vel victoriam plenissimus
istius regni dominus fuerit constitu-
tus.

XXIII. *Quodnam est aliud interpre-
tandi genus ex conjecturis, extra
verborum significationem?*

Grot. d. c.
16. §. 20.
Puf. l. 9.
c. 22. §. 17.

R. Verborum quidem unicus est
usus, animi sensa exprimere, & hinc
non improbable est, illum verborum
sensum

sensum animo loquentis fuisse obversatum, qui ab usu communi non penitus abhorret, sive istam conjecturam sumamus ex materia, sive ex effectu, sive ex conjunctis, aut origine aut loco; tamen cum mens loquentis interdum alia sit quam verba præ se ferunt, aliis conjecturis opus est, & quidem certissimis, quæ mentem evincant. Id quod fit duobus modis, vel per interpretationem extendentem seu extensivam, ut loquuntur, vel coarctantem seu restrictivam.

XXIV. *An utraque æque facile procedit?*

R. Non; quæ extendit interpretatio Grot. & Puf d. l. Suarez. de LL. l. 6. c. 4. n. 6. & seqq. difficilius procedit, facilius quæ arctat. Nam sicut in rebus omnibus, ut effectus non sequatur, satis est unam deesse causam, ut nascantur, omnes convenire oportet, ita & in obligatione conjectura extendens obligationem non temere admittenda est; quia extra verba promittentis hic conjecturam quærimus. Nec similis ratio semper sufficit, nec eadem, quia sæpe volun-

§. 6. I. de
I. N. G. &
C.

voluntas est causa per se sufficiens etiam sine ratione illa, ut in omnibus privilegiis, quæ non extenduntur, neque propter similem rationem, neque propter eandem.

XXV. *Quando ergo locum habet?*

Grøt. d. c.
16. §. 20.
& Puf.
c. 12. §. 17.

R. Interdum propter similitudinem rationis, ut in favorabilibus; ut plurimum autem &, ut recte fiat, propter eandem rationem: & quidem opus est, ut constet rationem sub qua venit casus quem volumus comprehendere, esse causam unicam & efficacem, quæ legislatorem vel promittentem moverit, eamque rationem ab eo consideratam in sua generalitate, ita ut eandem ad præsentem quoque casum voluisset applicare, si quidem eum prævidisset: idque quia alioquin lex aut promissio futura fuisset iniqua aut inutilis; e. g. pactio est, ne quis locus muris cingatur, facta eo tempore, cum non aliud esset muniendi genus, is locus ne aggere quidem aut vallo cingi poterit, si satis constet, prohibendi muros unicam fuisse causam, ne
iste

iste locus muniretur & ad vim depellendam fieret idoneus. Huc pertinent ea, quæ à Jctis traduntur de his, quæ fiunt in fraudem legis.

*l. 26. § 30.
D. de LL.
Ziegl. ad
Grot. h. e.
§. 20.*

XXVI. *An mandatum impleri potest non per idem quod mandator præscripsit, sed per aliud æque utile, aut utilius?*

ꝛ. Distinguendum inter mandatum imperantis, seu quod per imperium superioris injungitur, & mandatum committentis, seu quod ex contractu ultroneo suscipitur. In hoc aliquando mandatum potest impleri per æquipollens, seu utilius vel commodius, scilicet quando mandatum non erat præscriptum sub speciali sua forma, sed sub consideratione generaliori, quæ aliter quoque obtineri possit, tunc enim non verba, sed mentem respicimus; e. g. mandavi tibi, ut fidejubes pro Titio apud Sempronium, tu non fidejussisti, sed mandasti Sempronio ut crederet Titio, si jam aliquid eo nomine Sempronius præstitit me convenire poteris, quia ob-

*Grot. d. c.
16. §. 21.
in fin. Bæcl.
in differ.
de relig.
mand. Puf.
l. 5. c. 4.
§. 5. l. ult.
D. mand.
§. ibi Glos.
sa.
Ziegl. ad
Lanc. 3.
tit. 1. §. 132*

tinui

tinui finem meum, qui erat ut crederetur pecunia Titio à Sempronio. In illo regulariter non potest, quia superior non censetur, nisi meram executionem injunxisse, nam alias dissolveretur officium imperantis, si quis ad id, quod facere iustus est, non responderet debito obsequio & consilio non desiderato: & sæpe resp. in casum daretur, si proprio ausu minister partes imperanti proprias sibi vindicare velit. Interdum tamen per expressam clausulam in mandato licentiam accipiunt ministri & legati, ut supplere aut immutare paulisper possint, si ratio & tempus id postulent.

Paschal.
delegat. c.
56. & seqq.
Linn. ad
A. B. c. II.

XXVII. Unde petitur interpretatio restringens extra significationem verborum, qua promissionem continent?

Grat. c. 16.
§. 12. Pasf.
d. l. 5. c. 12.
§. 19.

R. Petitur vel ex defectu originario voluntatis, vel ex casus emergentis repugnantia cum voluntate. Defectus originarius intelligitur ex absurdo, quod alias sequeretur, nemo enim credendus est velle absurda, e. g. præceptor

ceptor convenit cum discipulo, ne honorarium ipsi solvatur, si discipulus causam non obtinuerit; absolutis studiis discipulus negat honorarium, præceptor ad judicem eum vocat, qui eum condemnat ad solvendum honorarium, discipulus se non potest tueri exceptione pacti, quippe cum in eo incundo de hoc cogitatum non fuerit, & absurdus foret, qui suo pacto efficeret, quo minus obtineret, quod ex eodem pacto ipsi debetur. Vel ex cessatione rationis, quæ voluntatem unice movet, e.g. negotiatores qui annonam urbis adjuvant, item navicularii, qui annonæ urbis *l. 5. §. 3. D. de jur. imm. fung. l. 5. §. 3. D. de cap. & post. rever.* serviunt, immunitatem à muneribus publicis domesticis consequuntur, quia iis peregre cum labore & periculo funguntur; hæc immunitas cessat, si non amplius sint in ejusmodi actu. Vel ex materiæ defectu, nam ea semper intelligenda est obversari animo loquentis, etiamsi verba latius pateant, e.g. aliquis acquirit feudum pro se & hæredibus suis, intelliguntur tan-

Struv. Syn. F. c. 4. aph. 12. n. 6.

A a tum

tum descendentes masculi, seu hæredes feudales.

XXVIII. *Si res comprehendatur sub ratione secundum potentiam moraliter consideratam, quid juris?*

Grot. d. c. 26. §. 25. Puf. l. 5. §. 12. §. 20. R. Restrictio facienda non est, sic si cautum sit, ne exercitus aut classis aliquo ducatur, non poterit duci, etiam animo non nocendi: quia in pactione non certum damnum, sed periculum qualecunque spectatum est, quod moraliter à tali exercitu aut classe timeri potest, si in tali loco versetur.

XXIX. *An promissa in se habent hanc tacitam conditionem, si res maneant eo quo sunt loco?*

Grot. d. c. 16 §. 25. n. 2. Ziegl. h. c. §. 25. Puf. d. 5. c. 12. §. 20. in fin. R. In genere negatur; quia cum hæc conditio promissum reddat irritum, est odiosa, & sic non præsumitur, sed expresse addi debet; interdum tamen tacitam istam conditionem in se habent, scilicet quando apertissime patet, statum illum præsentem in unica illa, quam modo diximus, ratione inclusum esse. Sic passim in historiis legimus, legatos à suscepto itinere do-

mum

mum rediisse, quod res ita mutatas intelligerent, ut tota legationis materia aut causa cessaret.

XXX. *Quot modis potest dijudicari, utrum casus, qui postea emergit, pugnet cum voluntate nec ne?*

Æ. Repugnantia casus emergentis cum voluntate potest dijudicari duplici modo: nam aut voluntas colligitur ex naturali ratione, aut ex alio signo. Ex naturali ratione subsidio æqui prudentiæ in intellectu, & æquitatis in voluntate; quæ æquitas est correctio ejus, in quo lex (suo modo & ad testamenta & ad pacta hæc referri possunt) deficit ob universalitatem, seu est æqua & commoda legis interpretatio, qua ex naturali ratione ostenditur, casum quendam peculiarem sub lege universali non comprehendi, & ipsum legislatorem excepturum eum fuisse, si tempore latæ legis casum istum prævidisset. Id quod fit quando casus repugnat juri naturæ aut divino, ad quod legislator obligare non potest, e. g. si fur

Grot. d. c. 16. §. 26. Puf. d. c. 12. §. 27. Frantz. in Dig. de LL. §. 78. & seqq.

rem furtivam deponat, lex quæ vult ut deponenti res restitatur, non obligat, si verus dominus superveniat & rem repetat.

XXXI. *Estne adhuc aliud indicium, legislatores vel promittentes non voluisse casum comprehendere?*

R. Secundum indicium est, si verba

Grot. d. c.

16. §. 27.

Pug. l. 5.

o. 12. §. 22.

o. 1. §. 3. c. 7.

§. 5.

sequi non quidem per se & omnino illicitum sit, sed æque & humaniter rem æstimanti nimis grave atque intolerabile: sive absolute spectata humana conditione, quædam enim omnibus hominibus intolerabilia videntur, e. g. fames, sit ergo lex de certis panibus vel cibis non comedendis, in casu extremæ necessitatis non obligabit: sive comparando personam & rem de qua agitur, cum fine actus, ita ut tunc huic personæ hoc grave videatur & incommodum. Sic qui rem ad dies aliquot commodavit, intra eos dies repetere eam poterit, si ipse valde egeat, quia actus tam benefici ea est natura, ut non credendus sit quisquam ad magnum suum incommodum

modum sese voluisse obligare. Sic qui auxilium foederato promisit, excusabitur, quamdiu ipse domi periclitatur, in quantum copiis opus habet: prima enim defensionis causa est subditorum, qui sunt pars imperantium.

XXXII. *An servanda sunt promissa, quae iis, quibus promissisti, sunt inutilia, aut sit tibi plus noceant, quam illis prosint?*

R. Non quidem promissorum semper est judicare, an res utilis sit futura Grot. d. c. 16. §. 27. n. 2. Puf. c. 12. §. 22. in fin. istis quibus promissa est, nec ne, tamen si promissor sit superior, & cura eorum, quibus promissum est ipsi incumbat, judicare potest, & non semper cogitur servare; vel si superveniat aliquid, cur natura prohibeat promissum praestare, ut furenti gladium depositum reddere. Nec etiam quodlibet nocumentum liberat promissorem à sua obligatione; nam omnis gratuita promissio videtur conjuncta cum aliquo onere, sed tale oportet sit, quod pro natura actus credi debeat exceptum. Sic qui operas vici-

no ad dies aliquot promisit, non tenebitur, si morbus soniticus patris aut filii detineat.

XXXIII. *Quænam sunt alia signa, quæ ostendunt certum casum à lege vel pacto universaliter concepto esse exceptum?*

R. Quando verba alio loco posita cum præsentī lege aut pacto non quidem directo pugnant, sed tamen per incidentem singularem casum inter se ita committuntur, ut licet diverso tempore servari & impleri potuissent, non tamen possint eodem & hoc tempore, quo incidit hic singularis casus.

Hic ergo tenendæ sequentes regulæ:
I. illud quod tantum permittitur, cedit ei, quod jubetur, nam permissioni tantum inest libertas faciendi vel omittendi, jussus involvit necessitatem faciendi & omittendi & in præsentī casu libertatem tollit, e. g. si lege permittatur, ut omnis civis Romanus possit habere concubinam, tempore belli autem constituatur, mulierem in castris miles non habeto, prior lex cedit

cedit huic posteriori. II. Quod faciendum est certo tempore, seu ubi obligatio concurrat, cui saltem potest satisfieri hoc præfenti tempore, præfertur ei, quod quovis tempore potest fieri, seu illi obligationi, quæ impleri potest quovis tempore, e.g. promissi operam annuam, quæ potest impleri quovis tempore & quavis hora diei, eandem operam promissi alteri, quæ potest tantum præstari certo tempore seu certa hora in die, hæc posterior obligatio præfertur priori. Hinc tamen apparet, non posse uni & eidem vel injungi vel ab eo promitti, quod simul expediri nequit, & quorum neutrum fert dilationem III. affirmativum præceptum cedit negativo, *Ziegl. d. I.* scilicet si impleri non possit nisi per violationem præcepti negativi; præcepta enim negativa semper obligant & ad semper, seu nunquam licet malum facere, affirmativa semper, sed non ad semper, sed tunc demum, quando adest occasio, sic corium non est furandum, ut pauperibus elemosyna

I. 80. D. de R. J. & ibi Jac. Gothofr. detur. IV. inter conventiones legesque qualitatibus pares præfertur quod magis est peculiare, & ad rem propius accedit; nam specialia solent esse efficaciora generalibus, e. g. sit *Capit. Leop. 1. art. 39.* lex, Imperator in negotiis magni momenti adhibeat consensum Electorum, etiam Statuum interdum. Sit *A. B. tit. 7. Inst. Imp. Publ. p. 375.* alia lex, quando Electoratus vacat, Imperator de ipso debet, & potest providere tanquam de re ad se & Imperium legitime devoluta. Hic sequimur legem specialiore, & Imperator providebit non adhibito Electorum vel Statuum consensu. V. si sint duæ leges prohibitivæ, & casus emergat, ut uni ex duabus prohibitionibus sit contraveniendum, illa tunc videtur permissa, quam violari minoris interest, e. g. sit lex, nullus ex subditis nostris huic vel isti regi militet; sit altera, nullus ex subditis nostris eidem regi pecuniam vel quicquam aliud contribuat. Huic posteriori potius, quam priori contraveniendum si casus emergat, ut aut militet, aut

Puf. l. 5. c. 12. §. 23.

pecuniam solvat. VI. Si sint duæ leges vel præstationes, quæ in certo articulo collidunt, quarum una habet causas magis honestas vel utiles, quam altera, hæc cedit priori, e. g. promisi operas bellicas primo foederato, easdem promitto foederato posteriori, sub cujus protectione, forte etiam sumptibus ipsius vivo, casus emergit ut uterque foederatus opus habeat opera bellica; promissio posterior præfertur, quia habet causas magis honestas & utiles propter fortiorem obligationem. VII. propter eandem rationem, quando duo pacta, juratum & injuratum simul nequeunt impleri, certo eventu præferendum erit, cui adest juris jurandi religio. VIII. Obligationi perfectæ mutuæ homines utrinque respicienti cedit obligatio imperfecte mutua; sic quæ ex contractu debentur, potius solvenda sunt, quam quæ ex promisso gratuito. XI. lex beneficentiæ cedit legi gratitudinis, cæteris paribus; quia favorabilius debitum grati animi, quam

*Grat. l. 2.
c. 15. §. 13.
n. 4.*

*Puf. d. l. 5.
c. 12. §. 23.*

beneficentiæ, in eo enim reddimus, quod debemus, in hoc vero damus. x. inter leges quæ à potestatibus subordinatis proficiscuntur, lex inferioris cedit legi superioris, ubi utrique simul satis fieri nequit; sic Deo magis, quam hominibus obediendum.

Grot. l. 1.
c. 4. §. 6.
n. 3. l. 2.
c. 26. §. 3.

XXXIV. *Contractus an in dubio censetur esse perfectus, antequam scriptura confecta est & tradita?*

R. Nisi aliud convenerit, in dubio credendum, scripturam adhiberi ut monumentum contractus, non ut substantiæ ejus partem. Alioquin exprimi id solet, ut interdum in induciis, in pace, in fœderibus, quæ rata non sunt ante conscriptas condiciones, mutuam superiorum ratihabitionem & instrumentorum traditionem.

Grot. d. c. 16.
§. 30. l. 1.
C. de fide
instr. Str.
28. th. 34.
Grot. l. 2.
c. 15. §. 16.
l. 3. c. 22.
§. 12.

XXXV. *An contractus regum, & eorum qui summam habent potestatem sunt interpretandi ex jure Romano?*

Grot. l. 2.
c. 11. §. 5.
c. 3. c. 16.
§. 35.

R. Non, quia est jus civile, quod summas potestates non obligat; nisi forte

forte appareat, inter quosdam populos jus istud in his, quæ sunt juris gentium, etiam receptum esse, quod tamen temere non est præsumendum, quia obligationem inducit.

XXXVI. *An debemus magis attendere verba conditionem offerentis, an accipientis?*

R. Attendi debent verba ejus cujus l. 39. D. de pact. l. 21. & 34. in pr. de cons. emt. Gros. d. c. 16. §. 32. aliter. favorem conditio continet. Si contineat offerentis favorem, & verba non sint clara, contra ipsum ea interpretamur; si contineat favorem accipientis, & verba non sint clara, contra ipsum ea interpretamur; nam hic clarius debuit exprimere ea, quæ voluit in sui favorem adjecta.

XXXVII. *Si conditio nondum sit acceptata, an is tenetur qui obtulit, an verò eum pænitere potest?*

R. Non tenetur, qui obtulit, quia Grot. l. 2. c. 11. §. 14. c. 16. §. 32. in fin. nullum ad huc jus quæsitum est ei, qui acceptare debuit, & oblatio conditionis minus est promissione.

CA-

CAPUT XVII.

De damno per injuriam dato, & obligatione, quæ inde oritur.

- I. *Quid sit damnum injuria datum.*
- II. *Qualis oriatur obligatio ex damno dato.*
- III. *Quot modis aliquid nostrum esse dicatur.*
- IV. *An sola aptitudo verum & perfectum jus tribuat.*
- V. *An tantum jus petendi juxta alios.*
- VI. *An is cui magistratus collatio mandata est, reip. teneatur ad eligendum eum qui dignus est.*
- VII. *In damni aestimatione an tantum aestimetur res ipsa, an etiam fructus.*
- VIII. *Quinam, præter eum qui immediate damnum dedit, teneantur.*
- IX. *Quid si sine eorum actu aut neglectu, is qui damnum dedit, certus fuerit id ipsum dare.*
- X. *Quo ordine conveniantur.*
- XI. *Si plures delictum commiserint an singuli teneantur in solidum, an pro parte damni dati.*
- XII. *Quibus exemplis hæc illustrentur.*
- XIII. *Ad quid teneatur qui contractui aut promissioni causam dedit dolo, vi, aut metu injusto.*
- XIV. *Quid si quis ipse in causa sit, cur vim pati, aut metu cogi debeat.*
- XV. *An potestates civiles teneantur ex damno à subditis per latrocinia & piraticam dato.*
- XVI. *Quid si eorum milites vel ministri contra ipsorum imperium amicis noceant.*
- XVII. *An dominus teneatur ex damno ab animali suo dato.*
- XVIII. *An damnum adversus honorem & famam dari possit.*

I. *Quid*

I. *Quid est damnum injuria datum?*

R. **D**amnum injuria datum est maleficio seu delictum, quod dolo vel culpa res alterius læditur. Seu in genere, cum quis minus habet suo.

S. 3. l. de L. A. l. 44. D. eod. Gros. l. 2. c. 17. S. 2. n. 2.

II. *Qualis oritur obligatio ex damno dato?*

R. Naturaliter oritur inde obligatio, ut id resarciatur. Nam natura unicuique indidit tam tenerum sui & eorum, quæ ad ipsum pertinent amorem, ut omnibus modis nitatur repellere eum, qui damnum ipsi infert, adeo ut nisi desistat, & damnum datum reparet, justam videatur habere bellandi causam; cumque præterea velit, ut in societate civili ordinata & rectæ rationi convenienti tranquille vivamus, necessarium fuit præceptum, de tribuendo unicuique, quod suum est, de nemine lædendo, aut si quis fuerit læsus, etiam culpa, de damno isto resarciendo.

d. c. 17. S. 1. Puf. l. 3. c. 1. S. 1. aliter. Gros. l. 1. c. 2. S. 1. n. 1.

III. *Quot modis aliquid nostrum esse dicitur?*

R. No-

d. c. 17.
 §. 2. n. 1.

℞. Nostrum est, quod nobis competit vel ex mera natura, sive accedente facto humano, puta dominio aut pacto, sive ex lege. Natura ad nos pertinet vita, non quidem ad perdendum, sed ad custodiendum, corpus, membra, fama, honor, actiones propriæ; de dominio, & pactis supra dictum. Ex lege jus nobis oritur, quia idem aut plus lex potest in nos & nostra, quam singuli in se & sua. Sic pupillus jus habet exactam diligentiam quandam exigendi à tutore, respublica à magistratu, imo & cives singuli, quoties lex id expresse aut per sufficientem consequentiam significat.

Gros. l. 1.
 c. 5. §. 6.
 d. c. 17. m.
 1. in fin.

IV. *An etiam ex sola aptitudine jus perfectum acquirimus, ut inde oriatur restitutionis obligatio, si occasione ejus damnum aliquod patiamur?*

Gros. l. 1.
 c. 1. §. 7. d.
 c. 17. §. 2.
 n. 2. Ziegl.
 h. l.

℞. Sola aptitudo verum & perfectum jus seu dominium non tribuit, quia id ad quod apti sumus, non statim nostrum est, & sic eo interverso, super damno accepto queri non possumus.

V. *Sed*

V. *Sed annon ex hac aptitudine jus verum habeo petendi juxta alios?*

R. Quamvis civis non indignus ad-
 versus civitatem non habeat jus pro-
 prium ad officium aliquod, habet ta-
 men verum jus petendi juxta alios,
 in quo si per vim aut fraudem ab alio
 impediatur, exigere potest æstimatio-
 nem non quidem totius rei expetitæ,
 sed incerti istius damni, seu spei in-
 certæ obtinendi munus petitum.

Grot. d. c.
 17. §. 3.
 Puf. l. 3.
 c. 1. §. 3.
 in med. l.
 un. D. &
 C. ad L.
 Tul. de am-
 bitu. &
 ibi Brum.

VI. *Quando resp. alicui mandat collationem magistratus, an contra eum habet jus verum?*

R. Resp. adversus talem mandata-
 rium habet jus proprium & verum,
 ita ut si ex indigni electione damnum
 fecerit, ille hoc resarcire teneatur.

Grot. d.
 c. 17. §. 3.

VII. *An tantum æstimatur damnum quod datum est in ipsa re nostra?*

R. Damnum aliquis fecisse intelli-
 gitur, non in ipsa re tantum, sed &
 in fructibus, sive illi percepti sint,
 sive non, si tamen ipse eos perceptu-
 rus erat, deductis impensis in fructus
 factis, & in rem necessariis & utili-
 bus,

d. c. 17. §.
 4. Ziigl.
 b. l.

bus, ex regula, quæ nos vetat locupletiores fieri cum aliena jactura.

d. c. 17. §. 5. Sic & spes lucri ex nostro æstimabitur secundum propinquitatem ad actum, ut in semente spes messis, prout vel instat, vel remota est.

VIII. *Suntne alii, quam ille ipse, qui immediate dat damnum, qui tenentur?*

*d. c. 17:
§. 6. &
seqq. &
Ziegl. ibi.*

R. Affirmatur, & quidem interdum alii tenentur qui momentum attulerunt aut ad totum damnum, aut ad partem, vel faciendo vel non faciendo, idque vel primario vel secundario. Illud, qui jubet, qui consensum requisitum adhibet, qui adjuvat, qui receptum præstat, aut qui alio modo in ipso crimine participat. Qui vetare debet præcepto aut opem ferre ei cui fit injuria, & id non facit. Hoc scilicet secundario, qui consilium dat, laudat, assentatur, qui non dissuadet, cum debeat, aut factum reticet, quod notum facere debet, sive hoc debitum oriatur ex lege, sic vassallus vel subditus revelare

lare debet domino vel seniori consilia 2. Foucl. 6.
 contra ipsum suscepta, vel ex officio, 67.
 sic quicumque magistratus vel officia-
 lis suo superiori tenetur ad omne
 damnum, quod ex silentio circa ea,
 quæ concernunt officium, in ipsum
 redundat.

IX. *Sed quid juris, si ille qui dam-
 num dedit, certus fuit, id ipsum
 dare, etiamsi alii non concurrissent?*

R. Tamen hi laudatores sunt puni- Ziogl. b.
 endi, quia laudando augent malitiam; 6. §. 10.
 licet non semper teneantur ad damni Frantz. Ex.
 reparationem. Sic & illi tenentur, 12. quest. 5.
 qui suaserunt vel iuverunt ideo, quia Gros. d. 6.
 si ipsi hoc non fecissent, alii defuturi 17. §. 10.
 non fuissent, qui suaderent aut iuva- aliter.
 rent: nam sicut hi obligarentur ex de-
 licto, si fecissent, ita & illi, quia fe-
 cerunt.

X. *Quonam ordine conveniuntur?*

R. Uterque quidem hic obligatur Ziogl. b. 6.
 & mandans & mandatarius, verum §. 11. Gros.
 quia patrator facinoris immediate de- d. §. 11. ali.
 dit damnum, & scire debuit, rei tur- ter. Kulpis
 pis mandatum non obligare, primus Ex. Gros.
8. h. 6.

Bb

con-

convenitur, & post eum cæteri, qui mandarunt, vel alio modo damnum dederunt.

XI. *Quid si plures delictum commiserint?*

Puf. l. 3.

e. 1. §. 5.

Grot. d. c.

17. §. 11. Str.

Ex. 14. th.

47. Ex. 49.

th. 50.

R. Aut actus est individuus ad quem multi concurrunt, sed ita ut ex unius opera integer actus potuerit sequi, neque singulis certa pars possit assignari, ut est incendium, aggerum perfossio & similes actus, & singuli tenentur in solidum, ita tamen ut si omnes simul deprehendantur æquales damni partes singuli sarcire debeant, & ubi reliquis elapsis unus tantum deprehenditur, ab ipso solidum, sc. non tantum damnum quod dederunt, sed omnia quæ ex actus vi sequuntur, exigi possit. Item si ex deprehensis aliqui non sint solvendo, hoc onerat reliquos. Et in hoc differt reparatio damni ab exactiōe poenæ, quod ibi uno solvente reliqui liberentur, cum idem damnum bis reparari æquum non sit; hic solida poena singulis, qui ad idem facinus concurr-

currerunt, infligitur, justum enim est, ut qui malum fecit, malum ferat: aut actus est dividuus ubi singulis certa velut pars assignari potest, Grot. l. 3. c. 10. §. 4. ut si plures fustibus alium invadant, quorum unus capiti vulnus infligit, alter brachium rumpit, tertius oculum excutit, & singuli non de tota læsione, sed quisque pro eo, quod fecit, tenetur. Etsi per modum pœnæ, si reliqui elabantur & unus deprehendatur, interdum deprehensus pro omnibus solvat.

XII. *Quibus exemplis hæc illustrantur?*

℞. Homicida injustus tenetur solvere impensas si quæ factæ sunt in medicos, & iis, quos occisus alere ex officio solebat, puta parentibus, uxori, liberis dare tantum, quantum illa spes alimentorum ratione habitæ ætatis occisi valebat: non autem lucrui speratum & incertum, quod occisus facere potuisset, si diutius vixisset; nam tale lucrum non est inter bona nostra, & futurum tempus æque

Bb 2 ad

ad damna, quam ad lucra patet. Sic qui mutilavit, tenetur ad impensas & ad æstimationem ejus, quod jam qui mutilatus est, minus poterit lucrari, ita & cicatrices interdum æstimantur, ut si puellæ innuptæ facies deformentur, quæ nubere non potest, nisi ampliore dote constituta, nam oris gratia sæpe est dotis instar. Sic adulter & adultera tenentur non tantum maritum indemnem præstare ab alenda prole, nam ad pullos supposititios pro suis alendos nemo tenetur, sed & legitimis liberis, qui jure naturæ in successione bonorum parentum præferuntur illegitimis, rependere si quod damnum patiuntur ex concursu ita susceptæ prolis ad hæreditatem. Qui virginem immittit vi aut fraude, tenetur ei refarcire, quanti minoris ipsi valet spes nuptiarum, imo & ducere tenetur, si ea promissione corporis usuram impetraverit: jure enim naturæ inter pactum matrimonii, ejusque executionem nullum requiritur interval-
lum,

*Grot. d. o.**17. §. 14.**Boeckl. l. 2.**o. 1. §. 6.**Puf. l. 3.**c. 1. §. 8.**in fin. Brun.**ad l. 13. D.**ad L. A.**Grot. d. c.**17. §. 15.**Puf. §. 9.**Ziogl. b. c.**§. 15. sed**aliter.**Grot. d. 17.**§. 15.**Puf. d. c. 1.**§. 10.*

lum, & cum solus consensus nuptias faciat, non erit turpis conditio, eris mihi uxor, si statim tanquam uxor corpus tuum mihi præbueris. Fur & raptor tenentur rem subtractam reddere cum suo incremento naturali, & cum sequente damno aut cessante lucro, & si res perierit, summam æstimationem, si enim ubi invito rem vendo, affectione illam æstimare possum, cur furi qui invito mihi aufert aliquid remittere debeo. Et si fur sit suspensus, hæredes ad idem mihi obligantur, quia sicut aliud æs alienum ita & hoc solvere debent, nec pœna huic persecutioni præjudicare potest. In hac classe ponendi sunt, qui legitima vectigalia fraudant, item qui iudicio injusto, accusatione injusta, testimonio injusto damnum dederunt.

Ziegl. l. c. 1.
 §. 16. Prof.
 §. 11. Grob.
 d. c. 17. §
 16. Aliser.
 Brum. l. fin.
 D. de furs.
 Str. Ex. 42.
 ob. 22. Carp.
 prax. crim.
 q. 80. n. 10.

XIII. *Ad quid tenetur, qui contractui aut promissioni causam dedit dolo, vi, aut metu injusto?*

¶. Tenetur cum quicum actum est, in integrum restituere, si quid

Gros. d. 6.
 17. §. 17.
 c. 12.
 §. 8.

ab eo acceperit; quia ille jus habuit, tum ne deciperetur, tum ne cogere-
tur. Illud ex natura contractus, quæ æqualitatem exigit, hoc ex naturali etiam libertate, quæ non admittit, ut alter alteri vim injustam inferat, sed vult, ut à mutua læsione abstineamus. His annumerandi sunt, qui id quod ex officio facere tenebantur, facere noluerunt, nisi pecunia accepta.

Str. Ex. 49.
sh. 75.

XIV. *Si quis causam dedit, cur vim pati aut metu cogi debeat, ut si quis bellum alteri denunciât?*

Grot. d. 6.
17. §. 18.
Puf. l. 3.
c. 1. §. 7.
in med.

R. Huic juri suo sc. ne ab alio lædatur, renunciare quis potest, vel tacite, ut si quis sine justa causa alium invadat, hic omni modo vi ipsum repellere potest, nam manus propterea homini datæ sunt; vel expresse, cum bellum alteri denunciât, belli enim lex est, ut cuique liceat, quantum potest, hostem suum lædere & in persona & rebus. Sibi ergo impu-
tet, si lædatur, & involuntarium ex voluntario ortum, moraliter habetur pro voluntario.

Grot. l. 3.
c. 4. §. 1. 2.
§. 3.

XV.

XV. *Si reges & magistratus non inhi-
beant latrocinia aut piraticam?*

R. Tenentur ex neglectu, si non Grot. d. c. 17. §. 20. c. 21. §. 3. & 4.
adhibeant, quæ debent ac possunt
adhibere remedia ad impedienda la-
trocinia ac piraticam. Contra si le-
gibus prohibeant, ne amicis noceatur,
parati etiam sint, noxios, si reperiri
possint, aut punire aut dedere, præ-
terea jus in bona raptorum reddant,
ipsis imputari nihil potest.

XVI. *Si milites aut terrestres aut clas-
sarii contra imperium amicis noceant?*

R. Reges non tenentur, nisi forte Grot. d. c. 17. §. 20. n. 2. l. 3. c. 17. §. 2. n. 6.
in culpa sint, ut si forte militibus non
bene solvant stipendia, tunc enim
non tantum militibus tenentur de
damnis inde secutis, sed & iis, quos
milites inedia coacti male habuerunt.

XVII. *An si mancipium alicujus aut
animal mihi damnum dedit aut pau-
periem, ille mihi obligatur?*

R. Affirmatur; cum enim ante di- Gabr. Vafq. de restit. c. 2. §. 2. Grot. d. c. 17. §. 21. aliter.
visionem jus habuerim ab animali,
quod mihi damnum dederit, repara-
tionem istius quocunque modo quæ-
rere,

Bb 4.

rere, per divisionem hoc jus mihi sublatum non est, & cum ipsum animalis corpus mihi propterea sit obnoxium, si dominus illud retinere velit, oportet ut retineat cum juribus, quæ corpus istud sequuntur, & aut æstimationem damni solvat, aut animal noxæ dedat.

XVIII. *Potestne damnum dari ad-
versus honorem & famam?*

*Prot. d. c.
17. §. 22.
Zieg. h. l.*

R. Dari potest verberibus, contumeliis, maledictis, calumniis, irrisu, aliisque similibus modis: & damni reparatio hic fit culpæ confessione, exhibitione honoris, testimonio innocentia, & per ea, quæ his similia sunt; quanquam & pecunia tale damnum rependi poterit, si læsus velit, quia pecunia communis est rerum utilium mensura.

CAPUT XVIII.

De legationum jure.

- I. *Quid sit legatus.*
 II. *Quotuplex.*
 III. *Jus mittendi legatos ex quo jure sit.*
 IV. *Quibus competas.*
 V. *An illis qui impari fœdere juncti sunt. An Regibus regno exusis.*
 VI. *Quid si civitas per bellum civile ita scindatur, ut dubium sit à qua parte sit jus imperii.*
 VII. *An competas rebellibus.*
 VIII. *Quanam in hac materia de legatis ad jus natura & gentium referri soleant.*
 IX. *An omnes legati admitti debeant.*
 X. *Quos sint rejectionis cause. Quid si quis legatum sine causa rejeceris.*
 XI. *Cur legati jure natura & gentium sint inviolabiles.*
 XII. *Si legatus aliquid contra salutem resp. molitur, an occidi possit.*
 XIII. *An etiam hoc in casu Principem representet & an ipse Princeps occidi possit.*
 XIV. *An lex de non violando legato etiam obliget eum per cuius territorium transit.*
 XV. *An jure talionis interfici aut male tractari possit.*
 XVI. *An ejus comites, ministri & vasa sancta sint.*
 XVII. *An legatus jurisdictionem in suam familiam habeat.*
 XVIII. *An jus asyli in domo sua.*
 XIX. *An legati bona mobilia pignoris causa, vel ad debiti solutionem capi possint.*
 XX. *An hoc jure creditoribus denegato facile & recte quis cum legato contracturus sit.*
 XXI. *Quid si violetur legatus.*

I. *Quid est legatus?*

R. **L**egatus est minister publicus, à summa potestate ad aliam similem potestatem missus, ut negotium sibi demandatum nomine mittentis proponat & tractet.

II. *Quotuplex est legatus?*

R. Omnibus legatis debetur quidem eadem fides, & propter personam mittentis omnes sunt sancti & inviolabiles, sed cum non omnes eadem solennitate & iis ceremoniis recipiantur, factum, ut dividantur in le-

Kirchn. l. 1. de legat. c. 1. n. 22. gatos cum charactere repræsentativo, & eos, qui principalem suum ratio-

Limn. ad A. B. c. 1. §. 1. ne honoris & præcedentiæ non repræ-

Obs. 8. Rhet. sentant. Et hinc alii sunt legati primi

Inst. Jur. ordinis, in specie dicti *Gesandten* / alii

Publ. l. 2 c. sunt legati secundi ordinis, ablegati

23. p. 456. communiter dicti, *Abgesandten* / gal-

Kulpis. de legat. stat. lice *Envoyès*, licet hæc vocabula sæpe

Imp. c. 2. & confundantur. Hæc distinctio usum

21. habet ratione præcedentiæ: legatus

primi ordinis præfertur legato secun-

di ordinis, quanquam posterioris

prin-

principalis præcedentiam prætendat. Sic Rex Galliarum Viennam mittit legatos secundi ordinis, quia legatus Regis Hispaniarum in Imperatoris aula ipsi præfertur.

III. *Ex quo jure est jus mittendi legatos?*

R. Jus mittendi legatos est ex eo jure, ex quo est negotium, propter quod mittuntur; si mittantur vel ad pacem faciendam, vel ad eam perfoedera & pacta magis confirmandam, jus naturæ, quod vult ut in pace vivamus, eorum admissionem præcipit cum effectu, & sic specialem ipsis præstat securitatem. Si mittantur propter commercia, aut similia negotia, quæ communem necessitatem & utilitatem inter omnes gentes continent, jus gentium eos & admitti & sanctos vult. Si mittantur vel ex civilitate, vel ex singulari amicitia ad congratulandum, e. g. propter matrimonium, nativitatem principis, obtentam victoriam &c. jus civile, seu potius voluntas ejus, ad quem mit-

Grot. l. 2. c. 18. §. 1. *aliter. Puf.* l. 2. c. 3. §. 22. *in fin.* *aliter. Text.* c. 14. n. 2. *Kulpis. En.* Grot. 2. c. 18. *aliter.*

mittuntur, eorum admissionem, & sanctitatem specialem, quam jure gentium habent, confirmat. Sic juris civilis, seu voluntaria tantum sunt ceremoniæ, solennitates, obviations, hospitii jura specialia, seu ut legati vivant sumptibus & expensis ejus, ad quem mittuntur.

IV. *Quibus competit jus mittendi legatos?*

Gros. d. c. 28. §. 2. n. 1. Boecl. differ. Pol. 11. **R.** Iis hoc jus competit qui summi imperii sunt compotes inter se, quia hi soli jus habent tractandi de iis negotiis, propter quæ legati mittuntur, & ab ipsorum persona tantum & sanctitas & securitas legatorum derivari potest & debet. Legati provinciales, municipales, seu qui mittuntur à viceregibus, præsidibus, vel ducibus belli, non fruuntur juribus legatorum specialibus seu jure gentium competentibus, sed jure civili reguntur, vel potius gaudent tantum iis juribus, quæ hæc vel ista majestas istis tribuit. Principes Imperii Romano-Germanici, quia ipsorum potestas est

Horn. l. 2. c. 8. §. 1. Kirchn. l. 1. de legat. c. 3.

Instr. Pac. art. 8. n. 2. in fin. Myl.

ma

majestati analogæ, & quia jura belli, ab Ebrén. de Stat. Imp. part. 1. c. 17. §. 15. Rhod. d. l. Text. c. 14. §. 8. Inß. Jur. Publ. l. 3. tit. 2. §. 71. & seqq. & 19. §. 153. foederum &c. ipsis conceduntur, legatos mittere possunt etiam cum characterè. Quo accedit, quod alii reges legatos ad ipsos mittant, & ipsorum legatos agnoscant, licet forte solennitates solitæ in regum legatis in receptione ipsorum non adhibeantur. Hæc enim, ut modo diximus, non sunt juris naturæ vel gentium, sed pendent à voluntate istius, ad quem mittuntur.

V. *Quid dicendum de iis, qui impari fœdere juncti sunt?*

R. Si fœdus non contineat immunitationem majestatis, legatos mittere possunt. Idem dicendum de iis, qui ex parte subditi sunt, ex parte non sunt, pro ea parte qua subditi non sunt, hoc jure gaudent. At reges qui bello solenni victi regnoque exuti sunt, cum aliis regni bonis & jus legandi perdidierunt. Item, qui regnum dereliquerunt; item qui pulsi sunt regno, ita ut nullum jus retinerent; item qui abdicarunt regnum.

VI.

VI. *Quid si civitas scindatur in partes æquales, quarum utraque summum affectat imperium, ut dijudicari vix possit, utri istud competat, & quæ superior haberi debeat?*

Grot. d. c.

18. §. 2.

n. 3. Ziegl.
de jur. maj.

l. 1. c. 32.

§. 9.

R. Necessitas huic juri locum facit, & hoc eventu gens una pro tempore quasi duæ gentes habetur. Imo fieri potest, ut nunquam deinceps in unum populum redeant, & coalescant, sed pro una gente duæ posthac semper mancant, quarum unaquæque absoluto imperio & regimine summo utatur. Idem dicendum, quando cum jure admodum controverso de regni successione decertant.

VII. *An rebelles habent jus mittendi legatos?*

Kirchm l. 1.

c. 13. n. 38.

Alber. Gent.

de legat. l. 2.

o. 2.

R. Non; & hinc eorum legati plerumque in carcerem conjiciuntur: at ne remedia reconciliationis & excusationis ipsis adimantur, eorum deputati repelli non debent, præsertim si de innocentia sua docere velint. Sic piratæ, latrones, proscripti, quia civitatem non faciunt, jure gentium niti

Grot. d. c.

18. §. 2. n.

3. in med.

niti non possunt, sed interdum tales qui sunt, jus legationis nanciscuntur fide data.

VIII. *Quotnam sunt de legatis, quæ ad jus naturæ & gentium referri solent?*

R. Duo sunt, prius ut admittantur, quamvis & hoc interdum pendeat à voluntate ejus ad quem mittitur, vid. q. 3. in fin. deinde ne violentur. Grot. d. c. 18. §. 3. n. 1

XI. *An jus naturæ & gentium omnes legatos admitti præcipit?*

R. Non, sed vetat sine causa rejici; secus quam quando admissio pendet tantum à voluntate ejus, ad quem mittuntur, licet sic peccetur in civilitatem vel amicitiam singularem. Grot. d. c. 18. §. 3. n. 1. Feld. h. l. Horn. c. 8. §. 2. n. 3. Ziogl de jur. maj. l. 1. c. 32. §. 11. Text. c. 14. §. 28. aliter.

X. *Quot sunt causæ rejectionis?*

R. Causa potest esse ex eo qui mittit, ut si ille qui mittit alterius, ad quem mittuntur, legatos antehac rejecit ipse, aut si callida legationis simulatione sæpe antehac decepit, & nunc simile deceptionis metuatur artificium; quod autem veniat ab hoste arma-

*Gros. d. c.**18. §. 3. n. 2.**Zlogl. d. c.**§. 11.*

armato, non videtur semper esse justa causa. Ex eo, qui mittitur, ut si odio-
 sa fuerit legati persona, si crimine in
 admittentis territorio commisso nota-
 ta, si perfida in principem fuerit, ad
 quem mittitur, si contumeliis ante
 hac eum prosciderit &c. Huc non
 refertur, si legatus veniat ab hoste,
 & ante fuerit subditus ejus, ad quem
 mittitur. Ex eo, ob quod mittitur, ut
 si aperte constet, legatum non venire,
 ut agat id quod aperte profiteretur, sed
 ut seditiones moveat, concitet popu-
 lum, aut si non ex dignitate aut tem-
 poribus conveniens sit, ut si plures ar-
 cto foedere uniti pacem non sint factu-
 ri, antequam hostem superbum &
 perfidum intra justos limites ad resti-
 tutionem inique ablatorum coege-
 rint, viresque nocendi ita ademerint,
 ut justa ultione posthac securitati
 consultum esse appareat, & ille malo
 suo delinquere dedoceatur. An au-
 tem justa sit rejectionis causa, si lega-
 tio debeat esse perpetua, seu an jure
 rejicere possimus legatos perpetuos
 qui

qui residentes vocari solent? dubita- Kulpis. d.
 ur. Cæterum si sine justa causa Ex. 8. c. 18.
 aliquis rejiciat legatos, non tantum §. 2. in fin.
 peccat contra officium, sed & con- Grot. h. c.
 tra jus humanitatis, ita ut cæteris §. 3. n. 2.
 paribus hæc possit esse justa belli in fin. &
 ge- Ziegl. h. l.
 aliter.
 rendi causa.

XI. *Cur legati jure naturæ & gen-
 tium sunt inviolabiles?*

✱. Quia legatus subit principis vi- Horn. d. c.
 ces, qui cum majestate gaudeat, & 8. §. 8.
 qualis censendus erit principi, ad Ziegl. §. 13.
 quem missus est, & sic neutiquam co- Grot. h. c.
 gendus, ut discrimen judicii subeat. §. 4. n. 5.
aliter.

Et quemadmodum princeps alterius
 territorium ingrediens volente domi-
 no; quamdiu se hostem peregrinæ
 reip. non profitetur, eo honore eaque
 reverentia colendus est, ac si apud
 suos ageret, ita & legatus, qui princi-
 pem repræsentat. Hinc est, cur non
 fiant subditi temporarii ejus, in cujus
 territorio subsistunt, & cur jure civili
 populi, apud quem vivunt, non te-
 neantur: & si delictum committant,
 si tale sit, quod contemni posse videa-

Cc tur,

tur, aut dissimulandum erit, aut è sibi-
 nibus jubendus excedere legatus: si
 scilicet per tale delictum vilescat per-
 sona legati, ut turpe sibi ducat prin-
 ceptis cum tali homine tractare; aut si
 tale non sit, mittendus erit legatus ad
 eum, qui misit, cum postulato, ut
 eum puniat aut dedat.

XII. *Si legatus molitur aliquid in
 statum reip. in caput regis conspi-
 ret, populum concitet &c. ?*

Grot. d. c.
 18. §. 4. n.
 7. Horn. §.
 10. Text. c.
 14. §. 44.
 aliter.

R. Pro ratione delicti commissi oc-
 cidi poterit, non per modum poenæ,
 sed per modum naturalis defensionis,
 tanquam hostis: modo crimen adeo
 manifestum sit, ut vel negare id ne-
 queat, vel apertis convinci testimo-
 niis possit. Non hic suspicionibus
 agendum, quæ temerariæ plerumque
 sunt, & ut in virum bonum non ca-
 dunt, ita non sufficiunt, ut viri ma-
 gni, quales sunt legati, ex iis fortian-
 tur iudicium.

XIII. *At legati principem repræsen-
 tant, & vero princeps præter Deum
 non agnoscit superiorem.*

R. Po-

CAPUT XVIII. 403

℞. Potest princeps hostilia moliri, & ^{Ziegl. d. l.} contra hostem arma sumere licet, & ^{S. 18. Horns d. l.} victus captusque, si ita res ferat, trucidari potest. Princeps ergo quamdiu princeps manet, majestatem retinet, & sic sanctus est & inviolabilis, ubi in hostem degenerat, in victoris manum & potestatem redigitur, exspirat pristinum imperii axioma, subicitur alterius arbitrio, & judicium subit, qui antea nullum patiebatur judicem. In hoste nemo quæsierit, princeps sit nec ne. Hostilia molientem hostilia manent. Censeatur eodem jure legatus, dum pacem colit, & ipse colatur, dum hostis fit, hostili jure puniendus.

XIV. *An lex de legatis non violandis etiam obligat eum, per cujus territorium transit legatus?*

℞. Affirmatur, quia principem suum repræsentat, qui est instructus imperio ac majestate, quocunque loco fuerit, & divinitatis quendam characterem sibi impressum circumfert, & universæ reip. instar est. Neque ad-

*Horn. d. c. 8.
Feld. h. l.
Grot. d. c.
18. § 5. n. 1,
aliter.*

missio demum ipsum reddit sanctum & inviolabilem, sed securum tantum reddit, nullam esse rejectionis causam; & hæc etiam ratio est, cur legationes soleant denunciari, & cur literæ salvi conductus dentur. Sicut autem in territorio istius, ad quem mittuntur, non sunt sancti, si hostilia moliantur, ita nec in territorio istius, ubi transeunt, si certum sit, hostem esse legatum, qui ad amicum aut confœderatum missus est, ut istum sollicitet, & in hunc tertium concitet.

XV. An jure talionis interfici, aut male tractari legatus potest, ab eo veniens, qui tale quid patravit?

Grot. d. c.

18. §. 7.

Horn. l. 2.

c. 8. §. 11.

R. Sunt quidem ultionis talis exempla in historiis satis multa; sed nimirum historiæ non tantum quæ juste, sed & quæ inique, iracunde, impotenter facta sunt, commemorant. Jus naturæ & gentium non tantum mittentis cavet dignitati, sed & ejus, qui mittitur, securitati. Imo videtur quis facere contra fidem, quam legatum admittendo dedit, nisi (I.) contin-
gat,

Horn. d. c.

8. §. 11.

gat, talem mitti, qui antea auctor ex-
stitit injuriæ alterius legato inferen-
dæ, quanquam & hoc casu videatur
dicendum, per admissionem remissam
esse injuriam, & plenam securitatem
promissam. (2.) levius aliquod con-^{Feld. ad}
tumeliæ genus fuerit legati corpus ^{Grot. l. 6.}
non affligens: ista enim ignominia ^{§. 7.}
non legato, sed principi, qui similia
primus commisit, aspersa censebitur.

XVI. *Legati comites, ministri, fa-
muli, & vasa habentne sancti-
moniam?*

R. Habent sui generis sanctimo-^{Grot. d. c.}
niam; scilicet sancta sunt accessorie, ^{18. §. 8.}
& à nemine lædi possunt. Itaque si ^{Ziegl. de}
quid comites gravius deliquerint, ^{jur. maj.}
postulari à legato poterunt, ut eos ^{l. 1. c. 32.}
dedat, vi enim abstrahendi non sunt, ^{§. 21.}
aut eos puniat; quod si dedere nolit,
eadem facienda erunt, quæ supra de
legato diximus.

XVII. *At legatus eos punire non po-^{Grot. d. c.}
test, quia nullam in suos comites ha-^{18. §. 8. n. 2.}
bet jurisdictionem, verum ea tan-
tum exercetur à territorii domino.*

Horn. d. c.
5.5.

Ziegl. b. l.

R. Legatus principem refert, qui nunquam est sine imperio. Hinc quemadmodum dominus territorii non posset in ipsius principis mittentis comites, si præsens esset, animadvertere, ita nec in comites legati, qui tantam videtur consecutus jurisdictionem in suos comites, quanta requiritur ad eos regendos, & legationis finem obtinendum; in moralibus enim qui dat jus ad finem, dat jus ad media.

XVIII. *Estne jus asyli in domo legati pro quibusvis eo confugientibus?*

Grot. d. c.
18. §.
8. n. 2.
Kulpis.
Ex. Grot. h.
l. aliter.

R. Hoc pendet ex voluntate ejus, ad quem missus est, si hic concedat, habebit, secus si non concedat. Nam jure naturæ & gentium ea censentur saltem competere jura legato, quæ ad legationem subeundam sunt necessaria. Adde, is qui deliquit est subditus domino territorii, & locus, in quem fugit, est in & de territorio, cui talis securitas annexa non est: nam ea quæ manant à persona legati, ad ipsum legatum,

gatum, comites, & vasa pertinent, non ad alios, vel ad hunc locum.

XIX. *An legati bona mobilia pignoris causa, aut ad solutionem debiti capi possunt?*

R. Non, nec per judiciorum ordinem, nec manu regia: nam omnis coactio abesse à legato debet, tam quæ res ejus necessarias, quam quæ personam tangit, quo plena ei sit securitas, & cum publico nomine adfit, omnia quæ cum ipso sunt, eo jure censeri debent. Hinc si quid debiti contraxit, & ut fit, res soli eo loco nullas possideat, ipse compellendus erit amice, & si detrectet, is qui misit, si ille justitiam nobis deneget, vel malitiose protrahat, ad postremum ea usurpare possumus, quæ adversus debitores extra territorium positos usurpari solent, nimirum repressalias.

Grat. d. 18. §. 9. Horn. c. 8. §. 4. n. 7. Textor. c. 14. n. 25. aliter. Feld. h. aliter.

Grat. l. 3. c. 2. §. 4.

XX. *At hac ratione nemo invenietur, qui cum legato contrahere velit.*

R. Non est metuendum; nam & re- gibus qui coginequeunt, non desunt

Grat. d. c. 18. §. 10.

creditores, & qui cum ipsis contrahunt, aut faciunt, ut pariter impleatur contractus, aut si fide nuda contenti sint, sibi imputent.

XXI. *Si violetur legatus, quid juris?*

Gros. d. c.
18. §. 11.

R. Nascitur parti læsæ jus belli, & bellorum, quæ ob male habitos legatos suscepta sunt, plenæ sunt profanæ historiæ, & extat in sacris libris memoria belli, quod eo nomine David gessit adversus Ammonitas.

CAPUT XIX.

De jure sepulturæ.

I. <i>Quid sit hominum mortuorum sepultura.</i>	<i>niri dicantur.</i>
II. <i>Quotuplex.</i>	IX. <i>An homo se ipsum occidere non possit.</i>
III. <i>Ex quo jure oriatur.</i>	X. <i>Quid si quis videat se deinceps victurum in probrum ipsius Dei.</i>
IV. <i>An omnes homines sint sepeliendi.</i>	XI. <i>An virgo se ipsam occidere possit ne pudicitiam amittat.</i>
V. <i>Quid dicendum sit de exemplis in contrarium allegatis.</i>	XII. <i>An proditores patriæ sepeliri debeant.</i>
VI. <i>An sepultura debeat insigniter facinorosis.</i>	XIII. <i>An ob negatam sepulturam bellum iuste suscipi possit.</i>
VII. <i>Quibus non debeat.</i>	
VIII. <i>Mortui cum nihil sentiant an recte ita puniri dicantur.</i>	

I. Quid

I. *Quid est sepultura hominum demortuorum?*

R. Sepultura hominum demortuorum est officium quod hominibus post mortem debemus ad cadavera ipsorum reponenda, ut perpetuo ab injuria quasi tuta sint, & ne ex ipsorum foetore aër inficiatur.

II. *Quotuplex est sepultura?*

R. Sepultura alia est honesta, cui ceremoniæ atque ritus certi pro cujusque gentis & loci consuetudine adhibentur; alia inhonesta seu ignominiosa, quæ absque ceremoniis atque receptis ritibus fieri debet; seu ubi hæ ceremoniæ atque ritus adhiberi non possunt propter legis prohibitionem.

Grot. l. 2. c. 19. §. 2. n. 4. Carpz. in Jurisp. Consist. 2. d. 382. Zieg. ad Lanc. 2. tit. 24. §. 9. p. 580. in fin.

Ad hanc referimus asininam sive caninam sepulturam, quando cadaver humanum extra locum consuetum in bivio vel trivio, aut sub patibulo, aut ubi brutorum cadavera abscondi solent, à carnifice terra obtegitur.

III. *Ex quo jure oritur sepultura?*

R. Juri naturæ conveniens est, ut cadaveri humano humus porrigatur, &

Grot. d. c. 19. §. 1. n. 1. & 4.

A 5 pro-

§ 5. 2. n.
 4. & 5.
 h l. & Ziegl.
 Osiand.
 Puf. l. 2,
 c. 3. §. 22.
 in fin. ali-
 ter.

proteri ac lancinari corpus humanum,
 alienum merito videtur ab istius na-
 turæ dignitate. Hinc Jus gentium hoc
 inter omnes gentes, quæ ratione sua
 recte utuntur, constituit, ut cum ho-
 mo cæteris animantibus præstet, ca-
 daver ejus in talem locum repona-
 tur, ut ab omni quasi injuria infe-
 renda liberum sit, & ne foetore ipsius
 aër inficiatur.

IV. *An omnes homines sepeliendi?*

Gros. d. v.
 19. §. 2. n.
 6. & §. 3.
 n. i. Seld.
 l. 6. c. 16.
 p. 783.

R. Omnes, etiam inimici & hostes,
 quia hoc officium non tam homini, i.
 e. personæ, quam humanitati i. e. na-
 turæ humanæ præstari dicitur. Nul-
 lum cum victis certamen & æthere
 cassis, nam quod malorum est extre-
 mum, illis jam accidit. Si inter viven-
 tes fuerat certamen, odia mors alie-
 na compefcet, jam tacet, cum quo
 ante litigabas.

V. *At exempla exstant in contrarium,
 & hostibus sepultura est dene-
 gata.*

Gros. d. c.
 19. §. 3. n.
 4. & Os.
 ibi.

R. Verum est, sed hæc exempla
 communi judicio sunt damnata: &
 feri-

ferinum est, bellum gerere cum mortuis, qui ejusdem naturæ fuerunt. Præterea existant exempla eorum, qui eos vel sepeliendos curarunt, vel tradiderunt.

VI. *An etiam debetur sepultura insigniter facinorosis?*

R. Affirmatur, nisi ultra mortem Feld. h. c.
quid meriti sint; scilicet ad hoc ut Gros. d. c.
omnem tandem humanitatem exua- 19. §. 4.
mus erga mortuum, requiritur faci- Ossand. h. l.
nus quod in hominem non cadit, sed & Gisbert.
à feritate quædam proficiscitur; quo- Voet. ibi
rum enim cadavera sine sepultura alleg.
projiciuntur, feris æquantur.

VII. *Quinam sunt isti?*

R. Qui deliberato animo ipsis sibi Gros. d. c.
mortem consciverunt; nam in hos, 19. §. 5.
qui mortem pro supplicio non ha- n. I.
bent, aliud supplicium constitui non
potest.

VIII. *At vero mortui nihil sentiunt, nec damno nec pudore affici possunt.*

R. Verum est, nihil sentiunt, tamen Gros. d. c. 19.
post mortem fama vivit, quæ damno §. 5. §. I.
in fm.
&

& pudore quasi afficitur, & satis est, quod mortuis accidit, metui à vivis, ut hoc pacto à peccato retrahantur.

IX. *An ergo homo se ipsum interficere non potest?*

Grot. d. c.
19. §. 5.
n. 2. Molina tom. 4.
tr. 3. disp.
9. Franc.
à Vif. ve-
leſt. ne Ho-
mic. n. 2.
p. 430.
Matth. de
crim. ad
l. 48. tit.
5. c. 1. §. 9.

R. Non, quia homo nullum jus habet in suam vitam ad eam destruendam, sed tantum ad eam conservandam: nec injussu ejus, à quo animus nobis datus est, ex hac vita demigrandum. Imo quia proximum suum occidere non potest, multo minus se ipsum, quilibet enim sibi ipsi proximus est, & seipsum ad minimum debet amare, ut proximum. Adde, natura vitam ponit in bonis, mortem in malis, ut eo ipso ab occisione sui ipsius deterreat.

X. *Quid si quis videat, se deinceps victurum in probrum ipsius Dei, an non ex præsumpta Dei voluntate aliquis seipsum interficere potest?*

Of. ad d. c.
19. §. 5.
n. 4. Ziegl.
b. l. Grot.
d. l. alister,

R. Non, i. quia ita certo hoc non potest prævideri, Deo enim singulis momentis varii sunt modi illud probrum

brum impediendi, talem hominem vindicandi, & gloriam suam manifestandi. 2. quamvis sic vitam sibi tollendo impediatur probrum, quod in Deum redundaret, tamen non sequitur, quod hic actus sit bonus & licitus, quia ad hoc requiritur etiam medium licitum. 3. voluntas Dei non potest præsumi, cum opposita voluntas de non interficiendo se ipso sit revelata. Idem dicendum, si quis se ipsum interficiat, ne tormentis adactus Christi religionem ejuret.

XI. *An virgo se occidere potest, ne pudicitiam amittat?*

R. Non, quia quæ vi stupratur, *Matth. d. l.* mente virgo est: mens enim peccat non corpus, & ubi consilium abest, ibi crimen abest. Quid gravius pati potest, quæ alienæ libidini corpus suum substernere constanter recusat, quam mortem? ea igitur expectanda non occupanda; nam mori velle ne moriari furor est. Idem dicimus de iis, qui se vel interficiunt, vel mandant hoc aliis, ne in hostis manus perveniant,

niant , á quo metuunt cruciatus & mortem ignominiosam. Quamvis tamen omnibus his in casibus, si quis humanæ imbecillitati cedat, & de facto se ipsum occidat, cum excusandum potius æstimemus, quam istum, qui citra necessitatem sciens atque volens se occidit. Idem statuendum, si quis citra mandatum pulvere nitrato accendat navim, ne in hostium forte manus veniat, & ne hostis navi cum publico damno potiat. Idem si quis ab hoste captus examinatusque, ad evitanda tormenta, quibus se parem fore desperat, se interimat, ne arcana reip. ei concedita cum evidenti malo suorum concivium prodere cogatur.

XII. *An sepeliri debent proditores patrie?*

Grot. d. c. 29. §. 5. n. 5. *Re.* Apud plures gentes his denegatur sepultura, propter criminis enormitatem, ut exemplum statuatur. Hinc etiam fluit, cur in aliis delictis, si opus sit exemplo, damnatorum corpora diu in publico conspectu relinquantur.

Grot. d. c. 19. §. 4. n. 2. aliter.

CAPUT XIX. 415

quantur. Et sicut propter exemplum Matth.
 statuendum ipsis omnino sepulturam Steph. de
 possumus negare, ita propter publi- jurisdi.
 cam utilitatem magistratus eorum cor- l. 1. c. 6.
 pora disseccanda tradere potest. n. 142.
Limn. l. 2.

XIII. *An ob negatam sepulturam bellum juste suscipi potest?*

R. Affirmatur, si scilicet ex denega- Grot. d. c.
 ta sepultura magna injuria seu contu- 19. §. 5. n. 5.
 melia redundet in ipsam remp. e. g. si & Kulpis
 alicujus populi rex in bello occisus à ibi. Ziegl.
 victore ex patibulo suspendatur, vel Os. h. l.
 in alio loco ignominioso diu aliorum aliter.
 conspectui exponatur: si enim justa
 suscipiantur bella propter violatos le-
 gatos, cur non, si per eum, qui fuit
 reip. caput, injuria resp. afficiatur.

CAPUT XX.

De Poenis.

I. <i>Consideratis factis ut possunt reparari, quomodo ea porro consideranda sint.</i> II. <i>Quid sit poena.</i> III. <i>Quid sit malum passionis.</i>	IV. <i>An incommoda ex morbis recte poenarum nomine veniant.</i> V. <i>An delinquentem punire licitum tantum sit, an vero praeceptum.</i> VI. <i>Poenae an ad justitiam assignantur.</i>

- assignatricem, an ad
expiatricem pertineat.*
- VII. *Jus puniendi an
competat soli superiori.*
- VIII. *An quis male agen-
do & delinquendo aliis
non delinquentibus se
subjiciat.*
- IX. *Superior a quo nocens
an alium punire possit.*
- X. *An pœna utilitatis
alicujus causa exigi de-
beat.*
- XI. *Qua sint utilitates
pœna, & quotuplex sit
ejus finis.*
- XII. *Qua pœna respiciat
primum finem.*
- XIII. *Cui delinquentis
emendatio competat, an
superiori, an hoc pœnae
genus ad mortem per-
tingere possit.*
- XIV. *Qua pœna respiciat
finem secundum.*
- XV. *Cui competat jus
hanc pœnam exigendi,
an eidem superiori.*
- XVI. *Quid si quis verse-
tur in locis ubi copiam
judicis habere non potest.*
- XVII. *Qua pœna respi-
ciat finem tertium.*
- XVIII. *An jus hanc pœ-
nam exigendi etiam su-
periori competat,*
- XIX. *An leges humana,
qua interfectionem quo-
rundam hominum per-
mittunt, interfectori-
bus jus verum apud
Deum praestent, an tan-
tum inter homines im-
punitatem.*
- XX. *An omnes actus vi-
tiosi ab hominibus pu-
niri possint.*
- XXI. *An interdum ig-
nosceri aut veniam da-
re liceat. An & ante &
post legem pœnalem la-
tam.*
- XXII. *Quomodo post le-
gem pœnalem latam,
quum legislator legibus
suis teneatur. Quomo-
do ante legem pœnalem
latam.*
- XXIII. *Quotuplices sint
causa ad ignoscendum
probabiles. Qua sit cau-
sa intrinseca.*
- XXIV. *Qua sint causa
extrinseca.*
- XXV. *Qua consideranda
sint ad justam pœna ta-
xationem.*
- XXVI. *In merito seu de-
licto qua examinanda
sint. Qua sint causa
ad delinquendum impel-
lentes.*

XXVII.

XXVII. Quosuplex sit causa qua à delinquendo abstrahere debuit.

XXVIII. An vita anterior simul cum delicto in aſſimilationem veniat.

XXIX. Persona aptitudo quid conferat ad aſſimandum meritum seu delictum.

XXX. An in pœnis requiratur paſſio omnino par delicto, an vero extendi poſſit ad majus nocuumentum quam quod peccans inſulit.

XXXI. Qua ſit inſinſeca pœna taxatio. qua extrinſeca.

XXXII. Qua ſint præcipua invitamenta ad peccandum, & an propter facilitatem & conſuetudinem peccandi pœna

intendantur.

XXXIII. Ubi pœna eſt arbitraria an rectius minuat.

XXXIV. An ad pœnam exigendam bellum ſuſcipi poſſit.

XXXV. An reges jus habeant puniendi quaſvis personas jus natura & gentium violantes.

XXXVI. An deſur bellum pœnale propter delicta in Deum commiſſa.

XXXVII. An ad religionem Chriſtianam propagandam ballare liceat.

XXXVIII. An in Chriſtianos qua tales, vel eos qui Chriſti legem pro vera quidem habent, ſed circa ejus interpretationem hallucinantur.

I. Consideratis factis ut poſſunt reparari, quomodo ea porro conſideranda?

R. Ut punienda.

II. Quid eſt pœna?

R. Pœna eſt malum paſſionis, quod infligitur ob malum actionis: seu pœna

Græc. l. 2. c. 20. §. 1. n. 1.

Græc. d. 6. 20. §. 1. n. 1. l. 131. de V. S.

Dd

na

na est noxæ vindicta & delictorum
coërcitio.

III. *Quid est malum passionis?*

Gros. d. 6.

20. §. 1.

n. 1. Puf.

l. 8. c. 3.

§. 4. Kulpis.

b. c. Ziegl.

aliter.

R. Passionis malum est omne id,
quod per modum coactionis & pro
imperio alicui imponitur propter ma-
lum actionis, seu propter delictum
præcedens sive in agendo, sive in
omittendo consistat; omissio enim
comprehenditur hîc sub actione. Huc
referuntur operæ, quæ alicui pro pœ-
na injunguntur, ut si quis condemne-
tur ad metallum, ergastulum, extruen-
dum vallum &c. si scilicet tantum
considerentur ut molestæ, & ut passio-
nes propter præcedens delictum; si
enim considerentur ut debitæ vi sum-
mi imperii, etiam invito possunt in-
jungi, sed pœna non sunt.

IV. *Quid dicendum de incommodis,
quæ patiuntur aliqui ob morbum
contagiosum aut corpus mutilum,
aut alias impuritates?*

Gros. d. 6.

20. §. 1. n. 3.

Puf. l. 8.

c. 3. §. 4.

circa fin.

R. Quamvis respectu Dei pœnæ
possint vocari, & etiam ita appellari
soleant, tamen hominum respectu
pœnæ

poenæ non sunt; quia hæ requirunt & præcedens delictum & superioris sententiam. Hinc etiam ante sententiam latam carcer pro poena haberi non potest, sed tantum pro custodia.

V. *An aliquem poena licet afficere?* Ans. Matth.

R. Jure naturæ non tantum æquum est, ut qui malum fecit, malum ferat, verum etiam præcipitur, ut delinquentes puniantur; nam eadem opera, qua prohibet delicta, præcipit poenam, & lex, nisi sit imperfecta, sanctione non caret.

de crimin. sit. quibus modis crimen extim. § 4. c. 5. n. 3. Ziegl. b. c. §. 1. n. 2. & de jur. maj. l. 1. c. 8. n. 10. & 11.

VI. *Pœna an pertinet ad justitiam assignatricem seu distributivam, an ad expletricem seu commutativam?*

Puf. l. 8. c. 3. §. 1. in mod. Gros. b. c. §. 1. n. 2. aliter.

R. Pertinet ad expletricem seu commutativam, quia est tantum collatio rei cum re, seu tantum confertur poena cum delicto: si hoc sit magnum vel parvum, & poena est magna vel parva. Sicut in emtione est collatio mercis ad nummos, quanquam alibi merx eadem plus, alibi minus valet, itemque nummi. Hinc quoque est

Gros. c. 20. §. 2. n. 3. & §. 33. Feld. §. 2. & Kulpis. paulo aliter. Str. Ex. I. th 29. Puf. l. 8. c. 3. §. 5. in fin. aliter.

cur ad hanc æqualitatem & proportionem observandam, poenæ magnitudo non tantum nude spectetur, sed cum respectu ad patientem, nam multa eadem pauperem onerabit, secus quam divitem, & vili ignominia leve erit malum, honorato grave.

VII. *Cui competit jus puniendi?*

Ziogl. b. c. §. 3 de jur. maj. l. 1. c. 8. §. 11. Puf. l. 8. c. 3. §. 7. Grot. e. 20. §. 3. n. 1. aliter. **R.** Recta ratio dicitur, hoc jus competere superiori, seu illi, qui in civitate habet majestatem: infligitur enim poena propter legis transgressionem post cognitionem factam & sententiam latam, quod jus tantum competit ei, qui habet summum imperium, vi cujus leges fert, & transgressores punit. Hinc omnia mala, quibus quis in bello subicitur, huc non pertinent, licet inferantur propter præcedens delictum.

Grot. c. 20. §. 3. n. 1. **VIII.** *At eo ipso dum alius peccat, me superiorem & se inferiorem facit, & quasi ex hominum censu se detru- dit in bestiarum numerum, que homini subjacent?*

Grot. l. 2. c. 1. §. 9. n. 2. e. 8. §. 20.

R. Delictum imperium nec confert, nec

nec adimit, nec superiorem nec infe- Puf. l. 2. c. 1.
 riorem facit, alias uxor maritum, fi- s. 5. 7. in
 lius patrem, servus dominum, subdi- med.
 tus regem punire naturaliter posset: vid. tamen
 & si in naturali libertate degam, & Grot. 2. c.
 alius contra me delinquat, reparatio- 14. §. 6. n.
 nem damni & cautionem per mo- 2. in fin.
 dum belli exigere licet.

IX. Quid si superior æque nocens sit?

R. Officio judicis nihil decedit, licet
 sit indecorum & legum reverentiam
 valde minuat, si exactor justitiæ iis- Ziegl. h. c.
 dem vitiis maculatus sit, quæ in aliis §. 3. n. 2.
 vindicat; videtur enim non vitiis ira- Puf. l. 2. c. 3.
 sci, sed eorum dulcedinem aliis invi- §. 7. in
 dere. med. Grot.

*X. An homo potest ab homine puniri
 tantum puniendi causa, seu ut tantum
 voluptatem capiat ex pœna?*

R. Non; nam homo ita alteri ipsa Grot. c. 20.
 confanguinitate alligatur, ut nocere §. 4. n. 2. §.
 ei non debeat, nisi boni alicujus con- §. n. 1. 2. G.
 sequendi causa, & ad vindictam ve-
 niendum, non quasi dulce sit vindi-
 care, sed quasi utile. Dictat enim ra-
 tio homini, nihil agendum, quo no-

Dd 3 ceatur

ceatur homini alteri, nisi id bonum aliquod habeat propositum. In solo autem inimici dolore ita nude spectato nullum est bonum, nisi falsum & imaginarium; ut in divitiis supervacuis, multisque aliis rebus ejusmodi. Et quo hominum quisque minus valet rationis usu, eo ad vindictam est propior, juxta illud Juvenalis:

————— *quippe minuti*

*Semper & infirmi est animi exigui-
que voluptas*

*Ultio: continuo sic collige, quod vin-
dicta*

Nemo magis gaudet, quam fœmina.

XI. *Quæ ergo utilitates rectam
faciunt pœnam?*

R. Quæ sumuntur ex fine pœnarum.
Kulpis h. c. §. 6. Finis pœnæ alius est internus, qui est
Gros. f. 20. §. 6. n. 2. satisfactio justitiæ, & hunc etiam De-
Struv. Ex. I. th. 33. us in omni pœna intendit; alius ex-
 ternus, qui præterea aliud utile atque
 bonum erga societatem civilem re-
 spicit, aut utilitatem ejus qui pecca-
 vit, aut ejus cujus intererat, aut indi-
 stincte quorumlibet.

XII.

XII. *Quæ pœna respicit primum finem?*

R. Quæ constituitur in emendationem, peccantem reddens meliorem, medendi modo, qui est per contraria. Grot. c. 20. §. 7. n. 1.
 Nam quia omnis actio, præsertim vero deliberata ac frequens, quandam gignit sui proclivitatem, quæ adulta habitus dicitur, ideo vitiis, quam primum fieri potest, adimenda est illecebra, quod fieri rectius nequit, quam si dolore quodam subsequente saporem dulcedinis amittat.

XIII. *Quibus hæc punitio competit naturaliter?*

R. Istis quibus naturaliter competit imperium; in familia patrifamilias, ita ut pro natura negotii aliquid aspe-
Puf. l. 8. §. 3. §. 10
Ziegl. h. c. §. 7. n. 2.
Kulpis Ex. 9. §. 3.
Grot. c. 20. §. 7. n. 2.
aliter.
 rioris disciplinæ adhibere possit, ut diximus h. l. cap. 5. parem fere potestatem obtinent, quibus loco parentum juvenus gubernanda, ut sunt tutores, præceptores, magistri, qui citra modicam coercionem officio suo vix satisfacere possunt; quamvis hæ correctiones proprie pœna non
 Dd 4 sint,

sint, verum vi imperii paterni vel similis competant. In civitate magistratui, ita tamen, ut hoc genus pœnæ ad mortem usque procedere non possit, cum absurdum videatur aliquem emendationis causa in eum statum redigere, ut emendationis specimen exhibere non possit, nisi eo modo, quem reductivum vocant, in quantum ingeniis insanabilibus melius est, i. e. minus malum emori, quam vivere, quando certum est vivendo peiores evasuros. Castigatio, quæ fit verbis, magis consilium & admonitio videtur, quam pœna, & si fiat vehementioribus verbis, non tam communi aliquo jure est concessa, quam vel jure imperii, vel amicitix lege.

XIV. *Quæ pœna respicit finem secundum?*

Grot. c. 10. §. 8. *Suf. l. 8. c. 3. §. 11.* **R.** Ne ille cujus intererat, non peccatum esse, posthac tale quid patiat^r ab eodem, aut ab aliis. Illud tribus modis curari potest: primum si tollatur, qui deliquit, deinde si vires

res nocendi ei adimantur, postremo si malo suo dedoceatur delinquere. Hoc, scilicet ne ab aliis lædatur qui læsus est, punitione non quavis, sed aperta atque conspicua, quæ ad exemplum pertinet, obtinetur. Unde est, quod fere poenæ infligi soleant in locis celebribus, & cum terribili apparatu, ut horror vulgi animis incutiatur.

XV. *Cui competit jus exigendi hanc poenam?*

R. Isti soli penes quem est summum imperium, etsi in nonnullis civitatibus legislatores etiam privati hoc jus permittere soleant. Sic Germanicis nationibus ante Christianismum usitata erant certamina singularia, quæ alicubi nec dum satis desueta sunt, alicubi autem, ubi officio suo recte & cum immortalis laude funguntur imperantes, hodie sub poena capitis prohibita sunt.

*Puf. d. c. 3.
§. 11. Of. b.
c. §. 8.
Grot. c. 20.
§. 8. n. 2.
aliter.
Bæcler. ad
Grot. l. 2. c.
1. §. 25.
Frantz. k.
Ex. 13. q. 6.
Bocer. de
bel. & duell.
l. 2. c. 2. §.
4. & seqq.
Thomassus
de duell. var.
gen. mor. c.
1. §. 25. &
seqq. Const.
Ser. El.
Brandemb.
de duellis*

XVI. *Quid si quis versetur in locis, ubi copiam iudicis habere non potest, vel in statu naturali extra civitatem?*

Dd 5

R. Ad-

Grot. d. c. *R.* Adversus eum, qui me insultat,
20. §. 8. n. 5. defendere me possum, interdum et-
Ziegl. h. o. iam jure belli ipsum occidere; si de-
§. 8. sistat, injuriam illatam vindicare ci-
 tra auctoritatem publicam non licet.
 Jus enim naturæ vult, ut me non am-
 plius lædentem amem propter co-
 gnationem, quam inter nos constitu-
 it, non autem ut eum lædam.

XVII. *Quæ utilitas respicit tertium
 finem?*

Grot. c. 20. *R.* Utilitas indistincte quorumlibet,
§. 9. Puf. 1 qui finis easdem habet partes, quas
§. c. 3. §. 12. ille qui ad læsum pertinet. Nam aut
 hoc agitur, ne qui uni nocuit, aliis
 noceat, quod fit eum tollendo, aut
 debilitando, e. g. arma ipsi auferendo
 aut constringendo, ita ut nocere ne-
 queat, aut emendando: aut ne alii
 impunitate illecti aliis quibusvis mo-
 lesti sint, quod ex suppliciis conspi-
 cuis obtinetur seu exemplis, quæ ideo
 adhibentur, ut unius poena metus
 sit multorum, ut poenæ genere cæte-
 ri deterreri possunt.

XVIII.

XVIII. *Cui competit jus exigendi
hanc pœnam?*

℞. Isti qui summum imperium habet, & cui à summo imperio hoc est concessum: sic quando apud quosdam populos & patribus in liberos, & dominis in servos conceditur jus puniendi plenum etiam ad mortem usque, est particula quædam imperii publici auctoritate publica exercendi. Si quid perpetratur in illis locis, atque inter illas personas, quæ certis iudiciis non subsunt, puta in piratas, id ad jus belli pertinet, quod à potestate pœnas exigendi diversum est. In piratas enim ac prædones cum omnium hostes sint, quilibet homo miles est.

Puf. d. c.

3. §. 13.

Ziegl. h. c.

§. 9. Osiand.

h. c. §. 9.

Gros. c. 20.

§. 9. n. 2.

aliter.

XIX. *An leges humanæ, quæ interfec-
tionem quorundam hominum per-
mittunt, interfectores jus verum
præstant etiam apud Deum, an tan-
tum inter homines impunitatem?*

℞. Leges humanæ verum jus præstant etiam apud Deum, quando natura & divinis legibus non sunt contrariæ; id quod ex finium connexio-

Ziegl. h. c.

§. 17. Puf.

l. 8. c. 3.

§. 24.

ne

ne constare debet, nam prout fines obtineri possunt, vel non, ita & poenæ possunt remitti vel intendi. Interim hæc regula tenenda, ubi lex doli indulget, poenam humanam tollit, non vitium, ut in marito, qui adulteram uxorem aut adulterum occidit: si vero periculum respiciat futuri mali ex dilatione poenæ, censenda est jus ac potestatem publicam privato concedere, ita ut jam privatus non sit. Sic qui hostili animo venit ad delendam patriam, fures nocturni, latrones, & populatores agrorum nocturni recte occiduntur, quoniam serum est legis auxilium expectare.

XX. *An omnes actus vitiosi puniri ab hominibus possunt?*

Grot. c. 20.
§. 19 n. 1.
Puf.
l. 8. c. 3.
§. 14.

R. Pro certo habendum est, non omnes esse tales: primum enim actus mere interni, ut cogitatio de peccato aliquo, cupiditas, desiderium, quia civilis societas his non læditur, non sunt puniendi, etiamsi casu aliquo, puta per confessionem subsequutam ad notitiam aliorum perveniant, modo
in

in externos non influant, tunc enim
 veniunt in æstimationem, quia ad
 qualitatem & quantitatem meriti seu
 delicti maximum momentum adfe-
 runt, & multum interest, an dolo,
 an vero culpa quis delinquat; item
 an cogitet saltem de stupranda virgi-
 ne, an vero etiam eam prosternat,
 tametsi perficere non potuerit. Se- *Ziogl. h. c.*
 cundo puniendæ non sunt culpæ mi- *s. 19.*
 nores & quasi quotidianæ, nam ab
 omni omnino peccato & semper ab-
 stinere supra humanam est conditio-
 nem, ut nunc est, & cognatum ho-
 mini est peccare: tamen qui ob cor-
 poris concretionem in animum tran-
 seuntem, ut in quibus bilis prævalet
 iracundi sunt, in quibus sanguis ad
 venerem proni, aut adultam consue-
 tudinem peccant, puniri solent ob
 culpam præcedentem, quia aut ne-
 glecta sunt remedia, aut ultro attra-
 cti in animum morbi. Tertio quæ- *Puf. l. 8. c.*
 dam peccata interdum ideo non pu- *3. 5. 14. in*
 niuntur, quia citra convulsionem ci- *sn.*
 vitatis tolli nequeunt, ut lupanaria
 in

Gros. c. 20. §. 20. n. 1. in fin. & n. 2. in quibusdam civitatibus. Quarto illa vitia humana, quæ ex corruptione mortalium communi resultant, quamdiu in enormes actus non erumpunt, non sunt punienda, ut avaritia, ambitio, inhumanitas, ingratus animus, & in genere talia vitia, quibus opponuntur virtutes, quarum natura coactionem repudiat.

Seld. de J. N. & G. l. 6. c. 6. p. 728. & seq. Bossl. dispers. Gros. 3. p. 100. & seqq.

Gros. c. 20. §. 21. 22. & 24. n. 2. Ant. Matth. de crim. 48. tit 19. c. 5. n. 1.

XXI. An ignoscere aut veniam dare licet interdum?

R. Licet, sive poena penitus tollatur, ut fit in dispensatione, sive minuatur, ut fit in mitigatione; & non solum ante, sed & post legem poenalem latam. Si enim majestas totam legem tollere potest, etiam vinculum ejus circa personam aut factum singulare, manente de cætero lege.

XXII. At legislator aliquo modo legibus suis obligatur, & sic post legem latam, quæ poenalis dicitur, non videtur posse dispensare circa poenam vel eam mitigare?

Gros. c. 20. §. 24. Puf. l. 3. c. 3. §. 16.

R. Post legem poenalem major quidem videtur difficultas, & quatenus legis

legis auctor ut pars civitatis spectatur, lege sua interdum obligatur, non vero qua civitatis ipsius personam atque auctoritatem sustinet. Nam qua talis est, potest legem etiam totam tollere, quia legis humanæ natura est, ut à voluntate humana pendeat, non in origine tantum, sed & in duratione. non debet tamen legis auctor legem tollere, nisi probabili de causa, peccaturus alioqui in regulas justitiæ gubernatricis. Ante legem poenalem, ubi jus scriptum non est, & poenæ sunt arbitrariæ, dispensatio facilius obtinet, quia quamvis naturaliter qui deliquit in eo statu sit, ut puniri possit, non tamen semper necessario punitur, sed hoc pendet ex connexionem finium ob quos poena instituta est, cum ipsa poena. Quare si fines illi per se morali æstimatione necessarii non sint, ut si sit peccatum paucissimis cognitum, cujus proinde publica traductio non necessaria sit aut damnosa etiam, aut alii fines ex opposito occurrant non minus

Ziegl. h. c.
§. 22. &
Of. aliter.

Grot. d. c.
20. §. 22.

minus utiles aut necessarii, ut in eo, qui bene merita aut sua aut parentum re- pensari digna culpæ opponit; aut fi- nes pœnæ propositi alia via obtineri possint, ut in eo, qui verbis emen- datus est, aut læso verbis satisfecit, ut ad eos fines pœna jam opus non sit. Interdum tamen hæc tria occur- rere possunt, aut ut pœna omnino sit exigenda, ut in pessimi exempli sceleribus; aut ut omnino non sit exigenda, ut si bonum publicum o- mitteri eam exigat, aut ut liceat utrum- vis. Utroque tamen casu, scilicet & post & ante legem pœnalem hoc non faciendum, nisi causa subsit probabi- lis, & delictum tale sit, ut aggra- tiatio, ut loquuntur, possit locum habere; quo homicidium referri non potest, vel delicta, quæ lex divi- na, aut recta ratio, gentiumque consensus capitis supplicio puniri ju- bet. Quæ autem sint causæ probabi- les licet præcise definiri non possit, tenendum tamen est majores esse de- bere post legem, quam quæ ante le- gem

Grot. d. c.
20. §. 23.

Matth. de
crim. 48. tit.
19. c. 5. n. 2.
jung. tamen
Ziogl. de jur.
maj. l. 1. c.
3. §. 3. &
s. ad Grot.
b. c. §. 22.
Puf. l. 8 c. 3.
§. 26.

gem spectabantur, quia legis auctoritas, quam servari utile est, ad causas puniendi accessit.

XXIII. *Quotuplices sunt causæ liberandi aliquem à pœna legis?*

R. Causæ solent esse aut intrinsecæ aut extrinsecæ. Intrinseca, eum si non injusta, dura tamen est pœna ad factum comparata; quamvis proprie loquendo, quando certæ circumstantiæ occurrunt, quæ delicti atrocitatem, qualem lex præsupponit, minuunt, ex æquitate potius pœna mitigetur etiam ab inferiore magistratu, quam dispensetur. Aliud enim est æqua legis interpretatio, aliud dispensatio.

Grot. c. 20.
§. 25. Ferd.
Vasq. Contr.
illust. l. 1.
c. 36. aliter.

XXIV. *Quæ sunt causæ extrinsecæ?*

R. Aut meritum aliquod antecedens ipsius delinquentis, aut majorem ejus; aut alia res, quæ ipsum commendat, ut insigne artificium, vel si delinquens omnino sit necessarius ad conservationem status; aut spes magna sit fore ut peccatum insi-

Grot. c. 20.
§. 22. n. 1.
§. 26.
Puf. l. 8. c.
3. §. 16. in
med.

E c gnibus

gnibus factis eluatur; aut intercessio magnatum interveniat; aut si ratio legis saltem particulariter cesset in hoc facto, de quo agitur: nam quanquam ad sustinendam legis efficaciam satis sit ratio universalis sine repugnantia contrariæ rationis, tamen cessatio rationis, etiam quæ particularis est, efficit ut lex facilius & minore cum damno auctoritatis solvi possit; ut si sint leges sumptuariæ, quarum ratio generalis est voluntas legislatoris, particularis autem, ne inutilibus & immodicis sumptibus privati exhauriantur, dives aliquis, qui has leges transgreditur, quia in eo cessat hæc ratio legis particularis, facile dispensationi locum faciet. Sic est justa dispensandi causa, si delictum per ignorantiam quamvis omni culpa non carentem, aut per animi infirmitatem superabilem quidem, sed difficulter superabilem committitur. Interdum multitudo delinquentium gratiæ locum facit, ne poena, quæ servandæ societati inventa est, ad civitatem everendam valeat.

XXV. *Ut ergo recte aestimemus pœnam, quotnam sunt consideranda?*

R. Duo, id ob quod pœna infligitur, & cuius ergo. Ob quod est meritum; cuius ergo est utilitas ex pœna. Puniendus nemo est ultra meritum, & intra meriti modum magis aut minus peccata puniuntur pro utilitate. Grot. c. 20. §. 28.

XXVI. *In merito seu delicto quotnam veniunt examinanda?*

R. Examinanda veniunt causa, quæ impulit, causa quæ retrahere debuit, & personæ idoneitas ad utrumque. Grot. c. 20. §. 29. Puf. l. 8. c. 3. §. 19. Of. h. c. §. 29 aliter.
 Vix quisquam gratis malus est, aut si quem malitia propter se ipsam delectat, is ultra modum humanum processit. Pars maxima ad peccandum ducitur affectibus, quorum aliqui impetu quodam impellunt ad declinandum malum, qui maxime naturales sunt, ideoque inter appetitus honestissimi, & quæ mortis, carceris, doloris, aut summx egestatis vitandæ causa injuste sunt, maxime excusabilia videri solent. Puf. l. 2. c. 4. §. ult. in med Grot. l. 2. c. 1. §. 7. Ceteri appetitus G. ibi Boeckl.

titus ad bonum aliquod tendunt aut verum, aut imaginabile. Vera bona extra virtutes & earum actiones, quæ ad peccatum non ducunt, sunt aut delectantia, aut delectantium causa, quæ utilia vocantur, ut possessionum abundantia, licet interdum præbeant occasionem peccandi. Imaginabilia non autem vere bona sunt, excellentia super alios, quatenus à virtute & utilitate sejungitur & interdum à sola nativitate defumitur, vel munere cui quis præfectus est, & vindicta, quæ ex inimici dolore voluptatem capit: quæ quo magis à natura abeunt, eo sunt foediora & delicta propterea commissa minus excusabilia.

XXVII. *Causa quæ à delinquendo abstrahere debuit, quotuplex?*

Græc. c. 20. R. Alia generalis est, scilicet iniustitia, quæ eo est major, quo majus alteri damnum infertur. Ideo primum locum obtinent delicta consummata, postremum, quæ ad actus aliquos, sed non ad ultimum processerunt: in quibus tanto quidque est gravius, quo
ul-

ulterius processit. In utrovis genere ea iniustitia eminent, quæ communem ordinem perturbat, ut est crimen læsæ majestatis, ac proinde plurimis nocet. Sequitur ea, quæ singulos tangit. Maxima hic est, quæ vitam, proxima quæ familiam, cujus fundamentum est matrimonium, postrema quæ res singulas expetibiles spectat, sive directo subtrahendo, sive dolo malo causam dando damni quod secuturum probabile est; sic in incendio & perfosso aggere multorum summæ calamitates & mortes spectandæ sunt. Alia est specialis, interdum enim ad iniustitiam generalem aliud accedit vitium, puta impietas in parentes, inhumanitas in propinquos, ut in parricidio, ingratus animus in beneficos, gravius enim afficit ab amico, quam ab hoste illata injuria. Non parum quoque refert, quo in loco aut tempore delictum fuerit perpetratum. Sic foedius est in templo stuprum committere, quam in caupona. Sic in confessu judicum pulsari gravius est, quam intra pri-

vatos parietes. Sic gravius delinquit, qui se inebriat die precibus singulartiter destinato, quam qui alio die &c.

XXVIII. *An etiam vita exterior simul cum delicto in aestimationem venit?*

Grot. d. c. 20. §. 30. n. 3. & Ziegl. ibi. **R.** Affirmatur, apparet enim major pravitas, si quis sæpius deliquit; quia habitus mali actibus sunt pejores. Et hinc isti, quibus alioqui non malis, forte aliorum exemplo aut data occasione seductis subito aliqua peccandi dulcedo subrepsit mitius puniuntur, quam isti qui peccandi habitum contraxerunt, & totum vitæ genus immutarunt, nisi sit delictum atrocius.

XXIX. *Personæ aptitudo, quidnam confert ad aestimandum meritum seu delictum?*

Grot. c. 20. §. 31. **R.** Personæ aptitudo aut ad considerandas causas avertentes, aut ad suscipiendos affectus incitantes considerari solet in corporis mixtura, ætate, sexu, educatione, circumstantiis actus. Nam pueri & foeminae & crassi ingenii homines maleque educati, justi

justi & injusti, liciti & illiciti discrimina minus habent cognita: & in quibus bilis prævalet, iracundi sunt, in quibus sanguis ad venterem prouertitur, tum vero huc iuuentus, illuc senectus inclinatur. Hæc tamen non ita simpliciter accipienda erunt: verum in pueris distinguendum, an doli sint capaces nec ne; inter foeminas utrum simpliciores sint, an vero nequitia sexum superent; crassi ingenii homines, an inter moratiores versati sint, an non; utrum delictum juri naturæ an juri positivo repugnet; in iracundis an habuerint justam iræ causam, an non &c. Interim ex ira & metu delicta commissa minus odiosa sunt, quam quæ ex voluptatis nascuntur desiderio, quod & minus efficaciter movet, & differri & aliam sibi materiam sine injuria quærere facilius potest. Hinc omnino illud tenendum est, quo animi eligentis judicium magis impeditur, quoque magis naturalibus causis, eo id quod delinquitur, minoris esse.

Ziegl. h. c. §. 31.

Gröt. d. c. 20. §. 31. n. 1. & 2.

XXX. *At vero in pœnis requiritur
Ee 4 passio,*

passio, quæ par est delicto, seu talio, ergo nec plus nec minus debet pati is, qui punitur, quam is, in quem delictum commissum est, & sic hæ cautiones sunt superflue?

Gros. s. 20.

S. 32. n. 1.

R. Quando par passio requiritur in poenis, id non ita accipi debet, quasi qui alteri nocuit deliberato & sine causis culpam valde minuendis, tantundem nocenti nec amplius ferre debeat; nam sic par esset periculum innocentis & nocentis, nec satis caveretur hominum securitati, si malis non immineret major metus à legibus, quam bonis à malorum petulantia: atque hoc inde quoque æstimari potest, quod interdum delicta quædam non consummata puniantur ut consummata, ut si quis hominis occidendi causa cum telo ambulaverit.

Puf l. 8. c.

3. s. 27.

Quo accedit, quod talio absoluta & stricta in plurimis delictis non possit habere locum, e. g. adulterio, stupro, foedo concubitu, crimine læsæ majestatis &c. imò ne quidem in injuriis, quæ corpori inferuntur commode

po-

potest locum habere, sic si rusticus rustico colaphum impegerit, & percussus alteri reponere debeat, quomodo æquilibrium accurate servari poterit, & quomodo constabit, qualiter libratus prior colaphus fuerit.

Unde sequitur, istos qui talionem requirunt, tantum innuere velle, pœnas delictis proportionatas esse debere, ne scutica dignum horribili flagello sectemur, aut secures meritum scutica soleave cœdamus. Ideoque consummatis criminibus major debet pœna respondere, sed quia morte nihil est gravius, eaque iterari non potest, intra eam necessario consistitur, additis tamen interdum pro merito cruciatibus.

Bod. de Rep. l. 6. c. ult. Habn. ad Wesenb. de Just. & Jur. 113.

Grot. c. 20. §. 32. in fin.

XXXI. *Quomodo ergo spectatur magnitudo pœnæ?*

R. Cum respectu ad patientem; quia enim est læsio, quæ pro diversitate objecti quod læditur, est magna vel parva, considerata omnino persona, quæ est punienda, alias uni eisdemque delicto mox major, mox mi-

Grot. c. 20. §. 31. Puf. l. 8. c. 3. §. 25. Str. Ex 1. 1b. 32.

Ec 5 nor

nor poena imponeretur. Nam multa eadem pauperem onerabit, divitem non onerabit: & vili ignominia leve erit malum, honorato grave, & hæc est intrinseca taxatio poenæ, cui interdum accedit causa extrinseca, quæ est ingens periculum ab eo, qui deliquit, plerumque autem necessitas exempli, quæ nasci solet ex generalibus invitamentis ad peccandum, quæ reprimi nisi acerbis remediis nequeunt.

Grot. c. 20.
§. 34.

XXXII. *Quæ sunt ista invitamenta?*

Grot. c. 20.
§. 35. Puf.
d. l. 8. c. 3.
§. 23. circa
fin.

R. Invitamenta præcipua sunt consuetudo & facilitas. Sic ob facilitatem furtum de pascuo gravius puni-
tur, quam furtum de domo: & apud quasdam gentes furtum à domestico commissum, quam ab extraneo. Consuetudo facti, seu ubi aliquod vitium in publicos mores abiit, etsi aliquid detrahit de culpa in judiciis, tamen ubi leges sunt ferendæ efficit, ut eadem reprimendæ poena sit intendenda, seu poenæ acrimoniam ex aliqua par-

Const. Elect.
Brand. de
duellis.

parte flagitat, ut in duellis coercendis.

XXXIII. *Altera pars juris aggraviandi, in quo consistit?*

ꝛ. Ubi poena est arbitraria, potius ad minuendam eam debemus esse Grot. c. 20. §. 36. Ziegl. h. l. l. 16. D. de prompti, quam ad augendam, & faciliores ad absolvendum, si fieri possit, quam ad condemnandum; seu poen. judex poenam si tuto poterit, donet, sin minus temperet.

XXXIV. *An poenae causa bellum suscipi potest?*

ꝛ. Bellum poenale nullum est, ut supra diximus, quia poena exigitur Grot. c. 20. §. 38. & l. 2. c. 1. §. 2. aliter. propter transgressionem legis, quæ à superiori inferioribus seu subditis tantum præscribitur; & bellum inter pares, seu qui tales se credunt, geritur.

XXXV. *An ergo reges & qui par jus regibus obtinent, non habent jus poenas poscendi in quibusvis personis jus naturæ & gentium immaniter violantibus?*

ꝛ. Non, quia punitio requirit subjectionem ejus, qui punitur, seu est Of. ad Grot. c. 20, §. 40. effe-

Gros. d. c.
20. §. 40.
aliter.
Kulpis. Ex.
Gros. 9. §. 7.
en fin. & 8.
aliter,

effectus imperii & iudicii, quod non exercetur, nisi in subditos. Et quemadmodum Rex Hispaniarum non potest punire peccata, quæ in Gallia committuntur, ita nec peccata barbarorum, qui barbare vivunt, & quorum peccata cedunt in offensam Dei & peccantium perniciem, nisi ipsi subjiciantur. Quo accedit, quod par sit ratio peccatorum, quæ contra jus naturæ committuntur, si non cedant in alterius regis injuriam, & sic barbaros punire deberent propter fornicationem, furtum, ebrietatem, quod est absurdum.

XXXVI. *Daturne bellum pœnale propter delicta in Deum commissa?*

Of. ad Gros.
c. 20 §. 44.
Gros. d. c.
20 §. 44.
n. 1. aliter.
Kulpis. d.
Ex. §. 9.
aliter.

R. Non 1. quia non datur bellum pœnale propter delicta in jus naturæ commissa, ut modo diximus. 2. quia omnes gentes è persuasione suæ religionis ita damnarent alias gentes, & sic in toto mundo esset bellum universale in universas gentes. 3. quia quamvis Deum offendant, tamen suarum possessionum habent dominium, quod

quod ipsis invitis sine facto ipsorum ne quidem à rege ipsorum auferri potest, multo minus ab alio rege bello, quod non est justum sine injuria vel inferenda vel illata.

XXXVII. *An ergo religio Christiana bello non potest propagari?*

R. Non, nam falsa persuasio de Deo est morbus menti inhærens, ad quem proinde curandum non iis, quæ in corpus tantum penetrant, sed doctrina & sedula institutione, quæ in animum leniter instillata descendit, opus est; & alia omnia pro arbitrio civilis magistratus fanciuntur, sola religio non imperatur, sed ex percepta veritatis opinione, accedente divini numinis gratia bene præparatis mentibus infunditur. Quo accedit, quod ubi quis religione ducitur, in eo nullum habent momentum vexatio & dolor; stet illic licet carnifex, licet tortor ferrum & flammam admoveat, non quid passurus, sed quid facturus sit cogitabit.

*Thuan. ad
Henr. IV. in
pref. hist.
tom. I. Gros.
c. 20 §. 48.
Of. h. l.
jung. Adam
Pisetzki a
Kranschfeld
in tract. de
relig. vi. car-
cere, tor-
mentis non
propag.*

XXXVIII. *An arma possunt sumi in
chrj-*

*christianos, ideo quia christiani
sunt?*

*Grot. d. c. 7.
2. 20. §. 49.*

R. Non; quia in disciplina christiana nihil est, quod humanæ societati noceat, imo nihil quod non proffit; & eorum conventus non sunt bacchanalia, aut coetus turbandæ paci, sed virtutum scholæ. Hinc qui in tales sæviunt, ipsi in ea causa sunt, ut puniri juste possint, imo à Deo puniendi. Multo magis qui christiani sunt, & in eos sæviunt, qui Christi legem pro vera habent, sed de quibusdam, quæ aut extra legem sunt, aut in lege sensum videntur habere ambiguum, & ab antiquis Christianis non eundem in modum sunt exposita, dubitant, aut errant, supplicis qui grassantur, perinique faciunt. Nec admittendæ excusationes, nova omnia metuenda, præsertim coetus: nam neque metuenda sunt dogmata quamvis nova, si modo ad honesta omnia, atque ad exhibendam superioribus obedientiam ducant; nec suspecti esse debent coetus proborum hominum, & qui latere non poterunt nisi cogantur. **CA.**

Grot. c. 20:

§. 50. n. 1.

Bosch. 2.

Inst. Pol.

c. 4. p. 144.

Disp. pol.

12. p. 377.

CAPUT XXI.

De Poenarum communicatione.

- I. *Quid sit poenarum communicatio.*
- II. *Quotuplex.*
- III. *Quibus modis rector teneatur ex subditorum delicto.*
- IV. *Quomodo ex patientia.*
- V. *Unde scientia in Imperantibus praesumatur.*
- VI. *Quomodo teneatur ex receptu.*
- VII. *An delinquentem dedere teneatur.*
- VIII. *An dediti nec recepti cives maneant.*
- IX. *Quid si delinquens in locum asyli confugiat.*
- X. *Quid sint asyla.*
- XI. *Ex quo jure puniendus sit delinquens, qui non quidem deditur, sed à populo apud quem est punitur.*
- XII. *Quomodo subditi teneantur ex delicto imperantium.*
- XIII. *An subditi in superiorum delicta non consentientes puniantur.*
- XIV. *Quomodo poena universitatis, & poena singulorum differant.*
- XV. *Pœna jus in universitate an semper, & quamdiu duret.*
- XVI. *An exemplum Dei delicta parentum in liberis post tres generationes punientis, homines imitari possint.*
- XVII. *An pœnae ut honores & premia ad posteros transeant.*
- XVIII. *An & quatenus sine ulla alieni delicti communicatione damnum sentire possimus.*
- XIX. *Quomodo alieni peccati occasione malum aliquando patiamur.*
- XX. *An fidejussor se ad mortem obligare possit.*
- XXI. *An ad exilium.*
- XXII. *An civitas liberis*

ris occasione delicti pa-
cerni ea auferre possit
qua habituri erant à
civitate.

XXIII. An ergo nemo
ob delictum alienum pu-
niri possit.

XXIV. Quid dicendum
sit de legibus, qua li-
beros vel cognatos ob
crimen patris vel cog-

nato puniunt.

XXV. An subditi recte
puniantur ob Regis de-
lictum.

XXVI. An Deus popu-
lum ob Davidis pecca-
tum puniverit

XXVII. An delinquen-
tis heres de pœna te-
neatur.

I. Quid est pœnarum communi- catio?

Gros. l. 5. 2.
c. 21. 9.

R. Pœnarum communicatio est qua
alius quam qui deliquit, occasione
delicti propter factum suum præ-
cedens pœnæ sit particeps. & punitur
hic non tam ex alieno, quam ex suo
delicto.

II. Quotuplex est?

Gros. c. 21.
§. 2. & 7.
Ruf. l. 6. 3.
§. 28.

R. Duplex, aut civitas tenetur ex fa-
cto singulorum; aut singuli tenentur
ex facto civitatis.

III. Quibus modis rectores aliorum in crimen veniunt?

d. c. 21. §. 2.
n. 2.

R. Duobus modis, patientia & re-
ceptu.

IV. Quid juris circa patientiam?

R. Re-

R. Rectores aliorum si sciant subdi- d. c. 21. §.
 tos delinquere, prohibere possunt & 2. n. 2. 3. 4.
 debent, & non faciunt, ipsi delin- §. Ziegl.
 quunt: sic pater qui scit filium suum b. l.
 delinquere, prohibere potest, & non
 facit, modo filius ipsum audiat, ipse
 delinquit; sic dominus, ephori &
 omnes, quorum officium est, ut alios
 regant, veniunt in communionem de-
 lecti & pœnæ. Idem ad subditos pari-
 ratione referri debet, venit enim ex
 naturali æquitate; sic qui patiuntur, Grot. l. 2. c.
 ut subditi exercent piraticam & non 17. §. 20.
 prohibent, tenentur. Pariter autem
 concurrere debent facultas prohiben-
 di, scientia, & non prohibitio, ut
 quis ex factò alieno teneatur,

V. *Unde præsumuntur Impe-
 rantes scire?*

R. Facile præsumuntur scire, quæ d. c. 21. §.
 conspicua sunt, & quæ sunt frequen- 2. n. 6.
 tia; id enim quod à multis fit, necesse
 est à nemine ignoretur.

VI. *Quid juris de receptu ad-
 versus pœnas?*

R. Civitas, apud quam degit delin-
 quens

F f

6. 21. §. 4. quens, alterum facere debet, aut ut
 B. 1. Horn. ipsa interpellata pro merito puniat
 l. 2. c. 2. §. nocentem, aut ut eum permittat arbi-
 18. trio interpellantis, sive sint subditi
 Grof. c. 21. perpetui, sive post crimen commis-
 §. 4. n. 3. c. sum ab aliis ad alios confugiant, &
 21. §. 5. n. fiant subditi temporarii.
 2. in fin.

VII. *An ergo rex vel populus non stri-
 cte tenetur ad dedendum?*

d. c. 21. §. R. Non, nam quia talis delinquens
 4. n. 3. dum apud nos reperitur, subditus no-
 ster est, in eo habemus imperium, non
 alius; & sic nos ipsum, non alius, pu-
 nire possumus, quamdiu apud nos est.
 Ne autem delictum ipsius videamur
 probare, & sic nos participes facere,
 eum aut dedere, aut punire debemus;
 quamvis fontes deposcentibus inter-
 dum optio detur, quo cumulatus sa-
 tis fiat. Imo jus hoc deposcendi ad pœ-
 naseos, qui extra territorium profu-
 gerunt apud plerosque Europæ popu-
 los circa ea demum crimina usurpatur,
 quæ statum publicum tangunt, aut
 quæ eximiam habent facinoris atroci-
 tatem. Minora mutua dissimulatione
 trans-

transmitti invaluit, nisi foederis legibus propius quiddam convenerit.

VIII. *An isti qui à civitate sunt dediti & non recepti ab aliis, cives manent?*

R. Si alter populus concessio jure non utatur, erit is qui deditus est eo loco, ut à suo populo possit puniri aut non puniri, ut multa sunt delicta, in quibus utrumvis fieri potest. Nam hæc deditio, quæ nihil aliud est quam civem alterius populi potestati permittere, ita ut de eo statuat quod voluerit, jus nullum dat aut adimit, quia tantum est factum, quod executionis tollit impedimentum; sed decreto aliquo aut judicio, nisi lex aliqua factum velit haberi pro re judicata, opus est, & sic jus civitatis, ut & jura & bona alia non amittuntur nisi interventu vel decreti vel judicii vel legis, & sic manebunt ejus cujus fuerant. Si deditio accepta sit & postea casu aliquo reversus sit is, qui fuerat deditus, is civis non erit, nisi ex novo beneficio,

*Gros. c. 21.
S. 4. n. 7.
Alber. Gent.
l. 3. c. 17. p.
628.*

Ff 2

IX.

IX. *Quid si delinquens in locum
asyla confugiat?*

Grot. c. 21. §. 5. n. 1. Seld: l. 4. c. 2. Ant. Matth. de crim. 48. sis. 18. c. 5. n. 17. Kul- pis. Ex. Grot. h. c. §. 1. in fin. Inst. Jur. Publ. p. 489. *R.* Asyla profunt illis, qui immerito odio deliquerunt i. e. casu aliquo vel lata culpa, non autem qui commiserunt, quod societati humanæ aut hominibus aliis sit injuriosum: nam qui initio jura ista constituerunt, infelicibus quidem misericordiam, at his qui malo animo injuriam intulerunt, poenam expectandam voluerunt. Et si quis deliberato animo hominem occidit vel civitatis statum turbat, vel aliud crimen committit, huic ne ipsum sanctissimum Dei altare patrocinatur, sed aut puniendus, aut dedendus, aut certe amovendus.

X. *Quid ergo sunt asyla?*

Grot. c. 21. §. 6. Of. h. l. Ziegl. *R.* Sunt loca publica auctoritate ad innocentiae auxilium & præsidium constituta, ut interim causæ justitiæ cognoscatur.

XI. *Quando delinquentem ipsi punimus & non dedimus secundum quæ jura est puniendus, an secundum jura loci ubi deliquit, an secundum nostræ civitatis jura?* *R.*

R. Quod si id cuius accusatur de-^{Grot. c. 21.}
linquens non sit vetitum jure natu-^{S. 6. n. 2.}
ræ aut gentium, res dijudicanda erit
ex jure civili populi, unde venit, si
secus, secundum nostræ civitatis jura;
jus enim naturæ & gentium poenas
non determinat.

XII. *Quomodo à summa potestate
culpa transit ad subditos?*

R. Si consenserint in crimen, aut ^{Grot. c. 21.}
consensu ac suasu summæ potestatis ^{S. 7. n. 1.}
aliquid fecerint, quod facere non li- ^{Puf. l. 8. c.}
cebat. ^{3. S. 28.}

XIII. *An ergo qui non consense-
runt, non puniuntur?*

R. Quanquam regulariter decreta, ^{Grot. d. c.}
in quæ major pars consensit, habeant- ^{21. S. 7. n.}
tur pro decretis universitatis, sic ut ^{2. Puf. d. l.}
etiam pauci dissentientes teneantur ea ^{Horn. l. 2.}
observare, & exequi; tamen in de- ^{c. 7. S. 11.}
licto aliter se res habet, & ad eos non ^{Ziegl. h. l.}
pertinet, qui aut non consenserunt,
aut aliorum sententiis victi sunt. Ita
tamen ut interdum civitati adimi so-
leant, quæ habet communia, muri,
navalia, naves bellicæ, arma, æra-
rium,

rium, agri publici &c. & sic etiam
damnum aliquod sentiant. At ut sin-
guli ob delictum universitatis citra
consensum suum ea amittant, quæ
ipsorum sunt propria, injustum est.

XIV. *An ergo pœna universitatis &
pœna singulorum differunt?*

Grot. c. 21.
§. 7. n. 2.
& 3. Puf.
d. 1.

R. Affirmatur; singulorum pœna
interdum est mors, sic mors civitatis
est, si evertatur aut dissolvatur; sin-
guli in servitutem pœnæ nomine re-
diguntur, civitas servitutem civilem
subit in provinciam redacta; singuli
bona sua amittunt confiscatione, ci-
vitati adimi solent, quæ habet com-
munia, ut modo diximus.

XV. *An pœna ob delictum universi-
tatis semper, etiam ante duas vel
tres generationes admissum, exigi
potest?*

Grot. c. 21.
§. 3. n. 1.
Puf. l. 8. c.
3. §. 29

R. Quamdiu isti non sunt extincti,
per quos ad universitatem meritum
deducebatur, ipsum quoque meritum
ac proinde pœnæ debitum, quod sine
merito pœnæ non potest subsistere,
non extinguitur, & sic pœna exigi
potest;

potest: iis autem extinctis, exigi non potest. Licet enim universitas duret, quia idem corpus manet, quanquam particulis succedentibus, quædam tamen de universitate primo ac per se & sic semper dicuntur, quamdiu universitas durat, ut habere ærarium, leges & similia, quædam non nisi derivatione à singulis seu propter singulos; sic doctam dicimus universitatem, & fortem, quæ plurimos habet tales, & hæc tamdiu dicuntur, quamdiu hi singuli vivunt. Ex hujus genere est meritum seu delictum, quod singulis ut animum habentibus, quem universitas per se non habet, competit.

XVI. *At Deus etiam delicta parentum in liberis post tres generationes punire potest.*

æ. Aliud est jus Dei, aliud hominum; Grot. c. 22.
 Deus jus domini plenissimum habet, S. 8. n. 5. &
 ut in res nostras, ita in vitam nostram, S. 14. n. 1.
 quod sine ulla causa & quovis tempore auferre cuivis, quando vult, potest, & si liberos alicujus præmatura

aut violenta morte rapiat, in ipsos jure dominii, non poenæ utitur. Secus quam homines, qui jus in vitam subditorum limitatum, & non nisi propter meritum seu delictum præcedens auferendum acceperunt.

XVII. *At honores & præmia ad posteros transeunt.*

Grot. c. 21. R. Honores & præmia accipere ob bene merita majorum possumus, quia §. 8. n. 5. in beneficii ea est materia ut in quemvis, fin. Puf. d. l. etiam in immeritum & gratis conferri possit; poenæ non item.

XVIII. *An autem ob delictum alterius, de quo nullo modo participamus, nullum plane damnum sentire possumus?*

Grot. c. 21. R. Damnum directe datum, quo auferitur alicui id, ad quod quis jus proprium habet, non sentimus propter delictum alterius citra factum nostrum præcedens: damnum per consequentiam, quo fit ut quis non habeat, quod alioqui habiturus fuisset, si alius non deliquisset, sentire possumus citra factum nostrum; sic parentum

tum bonis confiscatis liberi sentiunt quidem incommodum seu damnum per consequentiam, quia bona illa illorum futura erant, si à parentibus ipsorum delictum non fuisset commissum, & ad ultimum spiritum fuissent conservata, sed proprie pœna non est, nec damnum directe illatum; hinc etiam ea quæ liberi à natura habent, ut vita, corpus, membra &c. aut aliunde tribuuntur, ipsis incoluntia manent. Sic cum ex delicto majoris partis, quæ personam universitatis sustinet, universitas in culpâ est, eoque nomine amittit communia, libertatem civilem, muros, & alia commoda, sentiunt damnum & singuli innocentes, sed ea in re, quæ ad ipsos directe non pertinebat, sed per consequentiam seu universitatem.

Grot. l. 2. c. 17. §. 2. l. 2. c. 21. §. 10. n. 2. 1. F. 24 fin. & ibi Bisteb.

XIX. An non occasione peccati alterius interdum aliquid mali quis patitur?

R. Affirmatur, verum peccatum alterius non est causa proxima hujus mali, sed propria promissio: sic quan-

Grot. c. 27. §. 11. Puf. l. 8. c. 3. §. 32.

Ff 5 do

do quis pro delinquente fidejubet, non ex delicto, sed ex sua sponsione tenetur. Atque hinc fit, quod malum illi ferendum mensuram accipiat non ex delicto alterius, sed ex potestate, quam in promitendo habuit.

XX. *An ex fidejussione aliquis occidi potest?*

Grot. c. 21. §. 11. n. 2. & l. 2. c. 19. §. 5. R. Non, quia nemo jus tale habet ad vitam, ut eam sibi adimere, aut adimendam obligare possit, ut supra diximus. Idem intelligi debet de membris, nam & in illa jus homini datum non est, nisi corporis servandi causa.

XXI. *An fidejussor se potest obligare ad exilium?*

Puf. l. 8. c. 3. §. 32. in fin. Str. Ex 47. th. 39. Grot. c. 21. §. 11. n. 3. aliter. & Zingl. h. l. R. Quamvis alias liberis patribus familias liberum sit de sua civitate statuere, ut diximus; tamen fidejussor non recte se obligat ad exilium, tum quia illud poenæ rationem non videtur obtinere posse, nam delinquens hac ratione non punitur, tum quia non interest civitatis, ejusmodi civem, qui non deliquit ex civitate exigere.

gere. Exinde sequitur, quod tantum se possit obligare, quando pœna est pecuniaria; vel in aliis delictis, de reo sistendo sub certa pecuniæ summa, si non sistatur.

XXII. *An civitas liberis auferre potest occasione delicti paterni quæ habituri erant à civitate?*

R. Affirmatur, si hoc jus pendeat à Grot. c. 21. voluntate civitatis: sic proditorum § 11. n. 3. & perduellium liberi sæpe honoribus in fin. & §. 16. & c. 17. excluduntur, id quod parentibus in §. 3. pœnam redundat dum sciunt, liberos ipsorum inglorios vivere, sed in liberis pœna non est, civitas enim de his pro arbitrio disponere potest.

XXIII. *An ergo nemo, qui delicti est immunis ob alienum delictum puniri potest?*

R. Nemo potest puniri ex delicto Grot. c. 21. alieno si proprium factum nullum §. 12. Puf. præcedat: aptitudo enim ad pœnam d. c. §. 33. ex merito oritur, meritum autem est Ziegl. h. c. §. 12. personale, quippe ex voluntate ortum habens, qua nihil est magis nobis proprium. Et neque virtutes, neque vitia

vitia parentum liberis sunt imputanda.

XXIV. *Quid ergo dicendum de legibus, quæ liberos vel propinquos capite puniunt, propter crimen patrum vel cognati?*

Grot. c. 21. §. 14. & 15. Matth. de crimin. 48. tit. 2. c. 3. §. 10. **R.** Istæ leges sunt injustæ, nam unusquisque ex suo admisso forti subjicitur, nec alieni criminis successor constituitur. Hinc prægnans mulier mortis supplicio affici non potest. Quamvis autem liberi non possint puniri propter delicta parentum, tamen ea ipsis possunt denegari, de quibus modo dictum.

XXV. *Ea, quæ de liberis dicta sunt, possuntne applicari ad populum vere subditum?*

Grot. c. 21. §. 17. n. 1. L. 2. c. 5. §. 17. c. 14. §. 11. n. 2. l. 3. c. 2. §. 2. Ziegl. b. c. §. 17. aliter. **R.** Affirmatur; nam contractus, qui ex natura consociationis oritur, seu ejus corporis, cujus caput est rex, membra cæteri, vi cujus totum corpus seu major ejus pars vel ille in quem jus totius corporis seu integri est translatum, reliqua membra obligare potest, non pertinet ad delicta, sed

sed negotia licita ex probabili causa suscepta. Hinc etiam isti, quorum consensus non accessit, vel factum aliud, quod per se sit poena dignum, non obligantur, licet interdum damnum inde sentiant.

XXVI. *At Deus ob Davidis peccatum populum pestilentia confecit, & quidem ut David censet innocentem.*

R. Deus, qui in vitam ipsorum habebat jus plenissimum, non populum, sed Davidem sic punivit; regis enim supplicium est, subditis orbari. Ac perinde est, ac si quis manu percavit, in tergo feriatur.

Grot. c. 21.
§. 17. n. 2.
Ziegl. &
Of. h. l. &
§. 14. aliter.
l. 1. c. 3. §. 8.
n. 16.

XXVII. *An hæres delinquentis de poena tenetur?*

R. Hæres de cæteris debitis tenetur non de poena; quia hæres personam defuncti refert, non in meritis, quæ sunt mere personalia, & propter quæ poena imponitur, sed in bonis, quibus ut cohærent ea, quæ alicui debentur ex ipsa rerum inæqualitate, si- mul cum dominio fuit introductum.

Grot. c. 21;
§. 19.

l. 2. c. 10.
§. 2.

Hinc

Hinc si ultra meritum nova quædam causa obligationis exstiterit, contractus vel quasi contractus, qui præsumitur ex litis contestatione, pœna pecuniaria ab hærede debetur.

l. 25. D. de
O. & A. l.
3. §. 11. de
pec. Gros. c.
21. §. 20.

CAPUT XXII.

De Causis injustis.

I. <i>Quid sit causa belli injusta.</i> II. <i>Quotuplices sint.</i> III. <i>Qua sint causa injusta.</i> IV. <i>An inventionis titulo res ab aliis possessas occupare possimus.</i> V. <i>An libertatis desiderium in populo subdito justa sit belli causa.</i> VI. <i>An voluntas alios regendi quasi naturaliter servos & ad ipsorum commodum.</i> VI. <i>An titulus universalis imperii, quem quidam tribuunt Imperatori Romano.</i>	VIII. <i>An detur Monarchia universalis.</i> IX. <i>An Ecclesia habeat jus in populos ignotos.</i> X. <i>An spes concepta ex divinatorum vaticiniis explicatione justa sit belli causa.</i> XI. <i>An bellum iuste geratur ad consequendum id quod non ex jure stricto, sed aliunde, e. g. liberalitate, gratitudine, misericordia, aut virtute simili debetur.</i> XII. <i>An bello ex justa causa suscepto, interdum vitium ex animo agentis accidere possit.</i>

I. *Quid est causa belli injusta?*

Gros. l. 2. c. 2. **¶** Causa belli injusta est, quando quis

quis citra præcedentem injuriam vel inferendam vel illatam alii bellum infert.

II. *Quotuplices sunt?*

R. Sunt varix, interdum plane nulla, nec justificata, nec suasoria; & hoc vitium humanum excedit modum, & non crudelis tantum, sed ferus est, cui voluptati est sævitia, imo insanus est. Nam sine causa in bella ac pugnas ferri, mera est insania malum sibi quærens. Plerique suasorias habent, & justificas plane non curant. Tales sunt isti, quibus pro foedere, proque justitia est ensis. Alii causas quasi justificas adferunt, quæ expensæ ad rectam rationem injustæ reperiuntur.

Grot. c. 22. §. 1. n. 2. & §. 2. c. 20. §. 5. n. 3.
c. 22. §. 3.
d. c. §. 4. A. B. tit. 17. & ibi Linn.

III. *Quenam sunt istæ?*

R. Ex justis causis injustæ cognosci possunt; rectum enim obliqui est index. Summa genera sunt metus ex vicina potentia, ut si vicinus nulla paetione impeditus in suo arcem faciat, aut munitionem aliam, quæ damnum aliquando dare posset; nam adversus tales metus contrariæ in suo munitiones,

Grot. c. 22. §. 4. in fin.
d. c. §. 5. n. 1. & 2.

d. c. §. 6. nes, & si qua sunt similia remedia quærenda sunt, non vis bellica. Nec utilitas, e. g. si aliquis locus omnino commodus & conveniens esset ad territorium alicujus muniendum vel firmandum, par jus facit cum necessitate. Nec ubi laxa est matrimoniorum copia, negatum matrimonium. Nec amor mutandæ sedis, de quibus omnibus supra diximus.

d. c. §. 7. &
s. l. 2. c. 2.
§. 20. &
seqq.

IV. *Antitulo inventionis nobis possumus vindicare ea quæ ab aliis possidentur?*

Grot. c. 22.
§. 9. & de
mari libero
c. 2. Of. h. c.
§. 9.

R. Æque improbum hoc est, etiam si is qui tenet, sit improbus, de Deo male sentiens, aut hebetis ingenii. Nam inventio est rerum, quæ nullius sunt: & licet possessores de Deo male sentiant, nihilominus publice atque privatim rerum possessionumque suarum dominium habent, quod illis sine justa causa eripi non potest. Et fides non tollit jus naturale & gentium, ex quo dominia profecta sunt: neque ad dominium requiritur aut virtus moralis, aut religiosa, aut intellectus perfectio.

V. *As*

V. *An justa belli causa est libertatis desiderium in populo subdito?*

R. Non; nam quamvis libertas cum Grot. 2. 6.
 natura competere dicatur, tamen hoc 22. §. 11.
 intelligendum est de jure naturæ præ- 6. 4. §. 14.
 cedente factum omne humanum, qua- 1. 1. c. 3.
§. 8. n. 12.
 re qui legitima causa in servitutem sive
 personalem sive civilem devenerunt,
 contenti sua conditione esse debent;
 & olim honestum erat pro libertate
 pugnare, at qui victi semel sunt, &
 longo tempore paruerunt, si jugum
 excutiant, faciunt quod desperato-
 rum hominum est, non quod liberta-
 tem amantium, ut supra diximus.

VI. *An voluntas alios regendi quasi naturaliter servos, & dignos qui serviant, & quia ipsis utile, est justa bellandi causa?*

R. Non; quamvis enim alicui aliquid Grot. 6. 22.
 sit utile, tamen mihi non licet id ei per §. 12.
 vim imponere. Nam his, qui rationis
 habent usum, libera esse debet utilium
 & inutilium electio, nisi alteri jus
 quoddam in iis quæsitum sit. Quo Horn. 1. 11.
6. 3. §. 1.
 accedit, quod nullum sit naturale Puf. 1. 6.
 Imperium, 6. 3. §. 4.

imperium, nec naturale servitium, & aptitudo ad parendum alteri non tribuit imperium, alias interdum pater filii, dominus servi, rex subditi &c. servus esset.

VII. *An titulus universalis imperii, quem quidam tribuunt Imperatori Romano?*

Grot. c. 22.
§. 13. Jac.
Gothofr. ad
l. 9. de L.
Rhod. de
iact. Limn.
l. 2, c. 8.

℞. Stultum est credere, quasi Imperator Romanus in remotissimos & incognitos hæctenus populos jus imperandi habeat, hoc enim à nemine & nullo jure unquam est tributum, & habent alii populi & semper habuerunt suos Imperantes, suas leges, sua jura, quæ ipsis invitis citra ipsorum factum nemo jure auferre unquam poterit.

VIII. *An ergo Monarchia universalis non datur?*

Grot. c. 22.
§. 13. n. 1.
in fin. Henr.
Kipping. in
not. & animad.
in axiom. Gall.
Auberii de

℞. Non; ut enim navis aliqua ad eam magnitudinem pervenire potest, ut regi nequeat, sic & hominum numerus & locorum distantia tanta esse, ut unum regimen non ferat; ita ut sit ea res humanis consiliis atque morali

morali æstimatione impossibilis. Imo pratens. Re-
gis Gall. su-
per impe-
rium. Of.
ad Gros. h.
c. 5. 13.
Ziegl. h. u.
aliter.
Thom.
Campanal.
de monarch.
Hisp. Aube-
rius dict.
lib. aliter videtur esse contra Dei arbitrium & providentiam, qui orbem terrarum non uni vel alteri concessit, sed cum tam dispares limites posuerit orbis partibus, tam diversa populorum ingenia condiderit, videtur omnino voluisse esse diversa regna & diversa imperia. Præterea omnium seculorum historia de imperiorum regnorumque discretionem hoc testatur.

IX. An Ecclesia habet jus in populos ignota hæctenus partis terrarum?

R. Negatur, quia Christus ipse, Gros. c. 224
§. 14. de
mari lib. 6.
6. Decm. in
hist. geog. &
civ. part. 2.
c. 1. §. 7. Of.
ad Gros. h.
c. 5. 14.
Ziegl. de jur.
maj. l. 1.
c. 33. §. 52. à quo omnis potestas Ecclesiastica fluxit, & cujus vita exemplar est Ecclesie, qua talis est, propositum, negavit regnum suum esse de hoc mundo.

X. An spes concepta ex divinatorum vaticiniorum explicatione justa est belli causa?

R. Non; nam præterquam, quæ nondum impleta sunt oracula interpretari certo vix contingit sine prophetico spiritu, etiam rerum certarum la-

tere nos possunt tempora. Ac postremo prædictio, nisi expressum adsit Dei mandatum, jus nullum dat, cum Deus quæ prædixit, sæpe per improbos homines, aut pravas actiones ad exitum ire permittat.

Grat. l. 1.
c. 2. §. 2.

XI. *Si quis mihi quid ex liberalitate, gratia sive gratitudine, misericordia aut virtute simili, non ex propria justitia debeat, an si sponte id non velit præstare, armis consequi licet?*

Grat. c. 22,
§. 16. c. 20.
§. 20.
Boeckl. de
act. ingrat.
139. Ziegl.
h. c. §. 16.

R. Sicut in foro hoc exigi non potest, ita nec armis deponci. Nam qui beneficium dedit, nullum habet jus (idem dicendum de aliis similibus virtutibus) ad reposcendam gratiam, alioquin contractus esset non beneficium. Et non convenit, beneficia fœnerari, aut in calendario scribere. Cumque res honesta sit, referre gratiam, desinit honesta esse, si necessaria est, neque gloriosa res est, gratum esse, nisi tutum est, ingratum fuisse.

XII. *An bello ex causa justa potest accidere vitium ex animo agentis?*

R.

¶. Affirmatur, ut si causæ justæ accidat gaudium acquiescentis in malo alieno sine boni respectu, vel profunda cupido imperii & divitiarum, & hæc ubi causa justifica non deest, peccatum quidem arguunt, ipsum tamen bellum proprie injustum non faciunt, unde nec ex tali bello restitutio debetur.

*Groz. c. 22.
§. 17. Ziegl.
h. c. §. 17.
aliter.*

C A P U T XXIII.

De causis dubiis.

I. <i>Quid sint causa belli dubia.</i> II. <i>Qua sit causa hujus incertitudinis.</i> III. <i>Quid si quis errans factum injustum putet quod revera justum est.</i> IV. <i>Quid si hesitet.</i> V. <i>Quid si post examen aliquod animus in alterutram partem inclinet, sed tamen cum formidine injusti propter rationem non penitus certam.</i> VI. <i>Quid si ab utraque parte probabilia se ostendant argumenta.</i>	VII. <i>Quid si sententia sint alternantes circa bellum & pacem.</i> VIII. <i>Quibus & quos modis vitari possit ne controversia in bellum erumpant.</i> IX. <i>Quomodo per colloquium vitetur bellum.</i> X. <i>An melius sit ut partes per se congregiantur, an per legatos.</i> XI. <i>Quomodo bellum per compromissum vitetur.</i> XII. <i>An partes arbitri sententia stare cogantur.</i> XIII. <i>Quomodo denique bellum</i>

bellum videtur per sortem. An huc certamen singulare referri possit.

XIV. *Cujus sit querere conditiones ut bellum videtur. An is qui documenta non habet sufficientia quibus possessio-*

rem de injustitia sua possessionis convincat bellum licite gerat.

XV. *Quid si jus sit ambiguum, & non er possideat, aut ex aequo uterque.*

XVI. *An bellum utraque ex parte justum esse possit.*

I. *Quid sunt causæ belli dubiæ?*

æ. *Sunt causæ, de quibus non semper certo constat, an justæ an injustæ sint.*

II. *Quæ est causa hujus incertitudinis?*

Res. Quamvis nostra disciplina, quæ in actionibus humanis considerat quid justum, quid injustum sit, ejusmodi fundamentis nitatur, ut exinde genuinæ demonstrationes, quæ solidam scientiam parere sunt aptæ, deduci queant, æque certa sit, ac disciplinæ mathematicæ; tamen quia applicatio fieri debet ad facta, quæ sæpe obscuram & dubiam habent interpretationem, in illa major videtur esse latitudo, quam in disciplinis mathematicis. Sic potest in bello dubium

*Def. l. 1.
c. 2. §. 4.
in fin. &
§. 9, Boeckl.
in pref. ad
Grot. p. 36.*

*Grot. c. 23.
§. 1. aliter.*

bium oriri de facto, ob quod bellum movetur, an justum, an injustum sit, tamen hoc principium, ubi præcedit injuria, ibi bellum est justum, propterea non est dubium vel incertum; & si constet, cum facto injuriam esse conjunctam, certa & indubitata ratione concludo, bellum propterea susceptum esse justum.

III. *Quid ergo faciendum, si quis erret, & factum injustum putet, quod reipsa justum est?*

ꝛ. Abstinentum omnino à tali actu quia vitiosus est propter errorem: putat enim eum esse contra legem, & sic legem aspernatur, dum facit, quod ex conscientia erronea putat non esse faciendum, & ea lege prohibitum esse.

Grot. c. 23. §. 2. c. 26. §. 3. Ziegl. c. 23. §. 2. Puf. l. 1. c. 3. §. 13. in fin.

IV. *Quid si hæsitet?*

ꝛ. Et hic abstinentum, quia qui dubitat, an factum justum aut injustum sit, & tamen facit, sciens & volens se periculo peccandi exponit, & legem contemnit: tamen si faciendum omnino fuerit, eligere debet dubitans,

Grot. d. c. 23. §. 2. n. 2. Ziegl. h. l. Puf. l. 1. c. 3. §. 8. in pr.

Gg 4   quod

quod tutissimum ipse judicaverit, e. g. subditus dubitat an bellum sit justum, princeps mandat, ut eum in bellum sequatur, sequi potius debet principem, quam refractarius esse; quia credere potest, principem non esse tam imprudentem & impium, ut bellum injustum suscipiat.

V. *Quid si quidam in alterutram partem inclinēt, sed tamen cum formidine injusti propter rationem non penitus certam?*

Grot. c. 23.
§. 4. Puf. l.
1. c. 3. §. 5.
§. 6.

R. Qui non habent, ut activum judicium recte conforment, tenentur audire sapientum consilia. Nam probabilia sunt, quæ omnibus videntur, aut plurimis, aut certe sapientibus: iisque rursus aut omnibus, aut pluribus, aut præstantioribus. Et hac via judicandi maxime utuntur reges, quibus artium momenta ediscere aut expendere vix vacat, juxta illud:

Dat sapere regi turba sapientum comes

Myller. Archolog. c. 12.
Inst. Jur.
Publ. p. 148.

Sic Imperatores Christiani vix nisi auditis Episcopis bella suscipiebant,

ut

ut si quid esset, quod religionem posset injicere, ejus monerentur.

VI. *Quid si ab utraque parte se ostendant argumenta probabilia sive intrinseca ex natura ipsius facti, sive extrinseca ab aliorum auctoritate?*

R. Id cum accidit, si res mediocres Grot. c. 25. sunt, de quibus agitur, videtur vitio S. 5. carere posse electio, in utramvis partem ceciderit. At si de re magni momenti, ut de supplicio hominis capitali agitur, jam propter magnum discrimen, quod est inter eligenda, præferenda est pars tutior, & sic satius est, nocentem absolvere, quam innocentem condemnare.

VII. *Quid si sententiæ sint alternantes circa pacem & bellum?*

R. Quia bellum est maximi momenti, ut ex quo mala plurima etiam in Grot. c. 23. innocentes sequi soleant, ideo inter S. 6. sententias alternantes vergendum ad pacem.

VIII. *Quibus & quot modis vitare possumus, ne controversiæ in bellum erumpant?*

G g 5

R. Tri-

Grot. c. 23. §. 7. l. 3. c. 20. §. 46. **R.** Tribus, quorum primus est colloquium, secundus compromissum, tertius fors.

IX. *Quomodo per colloquium evitamus bellum?*

Grot. d. 1. Puf. l. 5. c. 13. §. 3. Albert. Gent. l. 2. c. 1. **R.** Quando partes inter se congregiuntur, vel ipsæ vel ipsarum mandatarii, & per amicam disceptationem litem componunt. Nam cum hic modus proprius sit hominis, omnia prius verbis experiri sapientem decet, quam armis, ad quem modum confugiendum, si non licet uti priori.

X. *An utile est, ut partes per se congregiantur, an vero potius hoc fieri debet per legatos?*

Boeckl. de congress. c. 23. §. 23. c. 7. 1699. **R.** Optima prudentiæ pars est, colloquia ipsarum partium neque suaderi, neque suscipi debere, nisi provisus deliberatisque rationibus, quibus pericula declinentur & successus

Comin. l. 3. hist. Lud. xi. Rhet. de pac. c. 4. §. 6. c. 7. promoteantur: hæc enim colloquia in propria persona, ut loquuntur, interdum periculis sunt exposita, & intuitum est, alienæ potestati se permittere, ex quo religio fidei in ludum verti cœpit.

XI.

XI. *Quomodo per compromissum?* Grot. c. 23.

R. Quando per amicam disceptationem res componi non potest, forte quia quælibet pars se solidis rationibus niti putat, proximum est, ut ad arbitrum eatur, qui hic ab iis, qui non habent communem judicem, eligitur, ut instar judicis litem arbitrio suo decidat. Grot. c. 23. §. 8. l. 3. c. 20. §. 46.

XII. *An partes ergo coguntur stare ejus sententiæ?*

R. Partes se invicem pacto adstringunt, quod velint ejus sententiæ stare; nam sine tali effectu finis arbitri summi redditur irritus, & fit progressus in infinitum. Puf. l. 5. c. 13. §. 42. Ziegl. ad Grot. c. 23. §. 8. aliter.

XIII. *Quomodo per sortem?*

R. Ubi natura negotii & partium facilitas fert, sorte facillime liti finis imponi potest; & sortem Salomon commendat. Sorti affine quid est certamen singulare, cujus usus non videtur omnino repudiandus, si duo, quorum controversiæ alioqui totos populos gravissimis malis sint implicituræ, inter se parati sint armis decernere. Videtur enim id, si non ab ipsis Grot. c. 23. §. 10. n. 2. recte

L. h. m.
Chron. Spir.
l. 2. c. 30.
p. 118. seqq.
 recte fieri, certe à civitatibus posse ac-
 ceptari, ut minus malum. Et inter cæ-
 teros Francorum mores hunc qui-
 dam impense laudant.

XIV. *Cujus est quærere conditiones,
 ut bellum vitetur?*

Grot. c. 23.
§. 11. l. 2.
c. 2. §. ult.
 R. Magis istenetur, qui petit, quam
 qui possidet. Ut enim in pari causa
 melior sit conditio possidentis, non
 civili tantum, sed & naturali jure con-
 venit. Atque hic & illud addendum
 est, ab eo, qui justam causam habere
Grot. c. 23.
§. 11. in fin.
jung. l. 2. c.
7. §. 2. n. 2.
in fin.
 se scit, sed documenta non habet suffi-
 cientia, quibus possessorem de injusti-
 tia suæ possessionis convincat, bellum
 licitè non sumi: quia non habet jus
 cogendi alterum, ut de possessione
 decedat, ut supra diximus.

XV. *Quid si jus sit ambiguum, &
 neuter possideat, aut ex æquo
 uterque?*

Grot. c. 23.
§. 12. Of.
h. l. Str.
Ex. 2. sh. 53.
 R. Iniquus censendus erit, qui obla-
 tam rei controversæ divisionem repu-
 diat.

XVI. *An bellum ratione habita eo-
 rum, qui principales belli motores
 sunt,*

sunt, utrinque justum esse potest?

R. Justitiæ causæ penes unam tantum Grot. c. 23.
 partem esse potest, ut in lite, ita in S. 13. n. 2.
 bello: quia facultas moralis ad con- Ziegl. h. l.
 traria, puta ad agendum seu ut quis
 cum effectu agere possit, & ad impe-
 diendum, seu ut exceptio opponatur
 cum effectu, non datur per rei ipsius
 naturam. At ut neuter bellantium in-
 juste agat, fieri sane potest: injuste
 enim agit nemo, nisi qui & scit se
 rem injustam agere; multi autem id
 nesciunt. Sic juste i. e. bona fide po-
 test litigari utrinque. Multa enim &
 in jure & in facto, unde jus oritur, fu-
 gere homines solent. Quanquam in Grot. c. 23.
 bello vix est, ut temeritas saltem S. 13. n. 4.
 omnis absit, ob negotii gravitatem, c. 26. §. 4.
n. 5.
 quæ omnino talis est, ut causis pro-
 babilibus non contenta quam maxi-
 me evidentes requirat. Justum si su-
 matur pro solenni, ut & ratione effe-
 ctuum, qui independent, utrinque
 justum esse potest.

CAPUT XXIV.

Monita de non temere etiam ex justis causis suscipiendo bello.

I. <i>Ubi jus satis certum est, an statim bellum sit suscipiendum, an potius remittendum.</i> II. <i>Quid si Rex ob causas leves bellum suscipiat.</i> III. <i>Quid Regi sit faciendum ut bellum pericu-</i>	<i>losum vitet.</i> IV. <i>Quid in tali deliberatione sit observandum.</i> V. <i>Si res ita sit affirmata quid porro sit faciendum.</i>

I. *Ubi jus satis compertum est, an statim oportet bellum suscipi, aut etiam semper licet?*

Grot. l. 2. c. 24. §. 4.
M. I. c. 9. 7.

Sæpe nobis ipsis nostrisque præstandum habemus, ne ad arma veniatur. Nam non tantum prudentia vult, ut bello periculoso abstineamus, sed sæpe etiam justitia rectoria, quæ ex ipsa regiminis natura superiorem non minus ad curam pro inferioribus, quam inferiores ad obedientiam obligat.

II. *Quid ergo juris est, si rex ob causas leves & magnum secum periculum*

lum trahentes bellum suscipiat?

R. Tenetur subditis ad reparatio- Grot. d. 2.
24. §. 7. n. 1.
nem damnorum, quæ inde oriuntur.

Nam etsi non in hostes, in suos tamen veram committit injuriam, qui talibus de causis tam gravi malo eos implicat.

III. *Ut rex tale bellum non suscipiat, quid ipsi faciendum?*

R. Si quis rex cum rege altero bello d. c. 24.
§. 4. n. 1.
certandum habeat, primo sedeat expensurus apud se, an ipse, qui decem millia militum habet, hosti ducenti bis totidem par esse possit: quod si videat, se imparem esse, antequam ille intra fines adsit, mittat legatos cum mandatis pacis causa.

IV. *In hac deliberatione quid præterea est observandum?*

R. Qui deliberant, partim de finibus Grot. d. 2.
24. §. 5.
non quidem ultimis, sed interjectis deliberant, partim de iis, quæ eo ducunt. Finis semper est bonum aliquod, aut certe mali declinatio, quæ vicem boni obtinere possit. Quæ vero huc aut illuc ducunt, per se non expectun;

petuntur, sed quatenus ducunt. Quare in deliberationibus comparandi sunt & fines inter se, & eorum quæ ad finem ducunt facultas effectiva.

V. *Si res ita sit æstimata, quid porro faciendum?*

Grot. c. 24.
§. 9.

R. Si à jure simul stent vires, tunc si major emolumentum spes, quam damni metus ostendatur, bellum suscipiendum. Et hoc vel maxime locum habebit, cum spes est, terrore ac fama nullo aut exiguo periculo rem confici posse. Unde quia sæva res bellum est, cumulumque secum trahit injuriarum, & insolentiæ, reges magis in pacem, quam bellum inclinent: nihil enim magis est regum, quam confulere omnium salutem, quæ pace continetur.

d. c. 24. §.
10. n. 1. §.
2. in fin.
Forstn. 2.
Ann. Tac.
21 Kulpis.
h. c. §. 2. in
fin.

CA-

CAPUT XXV.

De causis belli pro aliis suscipiendi.

I. <i>Qua sint iusta causa belli pro aliis suscipiendi.</i> II. <i>Qua sit prima & maxime necessaria causa.</i> III. <i>An civis innocens, qui ab hoste ad exitium deposcitur, deserere possit.</i> IV. <i>An tradi ut vitetur imminens alioqui civitatis excidium.</i> V. <i>Quinam subditos sequantur.</i>	VI. <i>An socii contra spem boni exitus sine defendendi.</i> VII. <i>Qua sit tertia causa.</i> VIII. <i>Qua latissima & postrema causa.</i> IX. <i>An iusta sit belli causa pro subditis alienis, ut ab eis injuria imperantis arceatur.</i> X. <i>An mercenaria militia sine causa discrimine iusta sit.</i>

I. <i>Quae sunt iustae belli causae pro aliis suscipiendi?</i> II. <i>Quae causae iustae sunt ipsi cujus res agitur, eadem iustae sunt aliis, qui aliis opem ferunt.</i> III. <i>Quae est prima & maxime necessaria?</i> IV. <i>Cura pro subditis, sive qui famulari, sive qui civili subsunt imperio, sunt enim quasi pars rectoris: sed tamen non semper singulorum, nisi ubi</i>	Groo. l. 2. c. 25. §. 1. & 2. 1. §. 2. h. lib. Schurz. vol. 2. Ex. 10. th. 4. lit. f. d. c. 25. §. 1. n. 2. & c. 1. §. 2. h. lib. & l. 1. c. 5. §. 3. d. c. 25. §. 2. l. 1. c. 4. §. 7. n. 4. Of. adc. 25. §. 3. in med. aliter.

H h

id aliter.

id sine omnium aut plurium subditorum incommodo fieri potest. Rectoris enim officium magis circa totum, quam circa partes versatur, & quo pars est major, eo ad totius naturam propius accedit.

III. *An civis innocens desereri potest, qui ab hoste deposcitur ad exitium?*

Gros. d. 6.

25. §. 3.

Puf. l. 8. c.

2. §. 5. diff.

Ziegl. b. l.

Of. & Frid.

Horn. l. 2.

c. 2. §. 14.

R. Si appareat, civitatem hostium viribus multo esse imparem, non tene-
tur istiusmodi hominem cum exitio suo defendere; sic enim & ipsa peribit, & innocens ille haud quaquam servabitur. Neque ille postulare potest vi tacitæ conventionis civium inter se, & cum capite, qua scilicet placuit ab initio, dum coiret societas civilis, ut una esset salus omnium, unum & commune periculum, ut pro se & secum tota civitas pereat, contractus enim ultra contrahentium mentem non est extendendus, quæ non videtur fuisse, ut se totam obligaret pro vita unius. Ergo hoc relinquatur misero, ut quantum potest, sibi ipsi consulat fuga, aut auso quamvis periculoso.

IV.

IV. *An vero tradi in manus hostium civis innocens potest, ut vitetur imminens alioqui civitatis excidium?*

ꝛ. Videndum ad quid petatur talis civis; si certo constet, nec ad eadem postulari, nec ad scelus aliquod, puta si vir rerum civilium peritus, aut eximius artifex petatur, & civitati post traditionem nihil amplius sit metuendum, tradi potest; quia hic eadem est ratio necessitatis conservandæ partis, quæ est totius, & unusquisque subditus civitatem & corpore & bonis conservare cogitur propter imperium, quod civitati in caput ejus competit. Si petatur, aut ad præsentem mortem, aut ad scelus perpetrandum, e. g. formosus adolescens vel virgo ad libidinem tyranni implendam, tradi non potest, quia quidem imperans subditi caput periculis objicere potest, sed cum facultate pugnandi; subdito quidem mandare potest, sed non quod est contra jus naturæ aut divinum. Et si imperans eum tradat de facto, citra participationem peccati fieri non potest.

Horn. l. 2. c. 2. §. 20.

Grot. l. 2. c. 6. §. 5. & 8. c. 25. §. 3. n. 3. & 4. Kulpis. h. c. §. 1. in fin.

Boet. ad Grot. l. 1. p. 1. §. 6. Of. h. c. §. 3.

Prof. l. 2. c. test. De cætero majoris debet esse ci-
2. §. 5. in fin. vitati vita suorum civium, quam ut
 eam declinando periculo incerto, aut
 acquirendo alicui bono parum ne-
 cessario prodigere velit, neque in ta-
 les usus vitam suam civis offerre te-
 netur.

V. *Quinam subditos sequuntur?*

Grot. d. c. R. Subditis, ut defendi debeant,
25 §. 4. l. proximi sunt focii, in quorum foedere
l. c. 3. §. 21. comprehensum id est, sive in tutelam
o. l. c. 10. sese & fidem aliorum dederint, sive
Grot. l. 2. c. mutua auxilia pacti sint. Pactiones
25. §. 13 autem tales ad bella quibus justa cau-
 sa non subest porrigi haud possunt.

VI. *Quid si nulla sit spes boni exitus?*

Grot. c. 29. R. Si meus socius videat, se hosti pa-
§. 4. in fin. rem non esse, etiam adjunctis meis vi-
Prof. l. 8. c. ribus, & tamen perseveret in certam
6. §. 14. in perniciem ruere, cum liceat tolerabi-
med. libus conditionibus transigere, stolidus forem, si alieno furori me comi-
 tem adjungerem; & nemo ad certum
 exitum præsumitur se velle obligare,
 imo nemo potest. Si hoc moraliter
 certum non sit, sub prætextu quod

non

Ziogl. b. c.
 §. 4.

non sit spes boni exitus, socius se excusare non potest, quia alias facile omne foedus deserere posset, & socius omni tempore diceret, sibi nullam esse spem boni exitus.

VII. *Quae est tertia causa?*

R. Tertia causa est amicorum, quibus auxilium promissum quidem non est, sed tamen amicitiae quadam ratione debetur, si facile & sine incommodo exhiberi possit.

VIII. *Quae est latissima & postrema causa?*

R. Hominum inter se conjunctio, quae vel sola ad opem ferendam sufficit, & fortitudo, quae defendit infirmos, plena justitia est: praesertim cum nostra quoque facillime interesse possit, ne alium populum sine justa causa alius invadat. Sic homo hominem defendere cogitur ab injuria alterius: imo si oppressus nisi morte invaloris eripi possit, observato moderamine inculpatae tutelae, & iis quae supra diximus, occidi poterit; luit enim, quod meruit, & fatius est, ser-

vare innocentem, quam opprimen-
tem, si uterque fervari non possit.
Hoc tamen casu, si manifestum sit
periculum, & suam vitam & res alien-
nis præferre quis potest, quia prima
cura est sui ipsius & rerum suarum.

IX. *An ergo justa est belli causa pro
subditis alienis, ut ab eis injuria
imperantis arceatur?*

*Puf. l. 2. c. 6. §. 14 in
fin. vid. su-
pra l. 1. c. 4. §. 8 & seqq.
Of. h. c. §. 8.
Ziegh. Horv.
l. 2. c. 12. §. 10. Groc. c.
21. §. 8. n. 3.
aliter* R. Quo casu ipsi recte arma sumunt
contra suos imperantes, eo casu etiam
eos recte defendimus, alias non licet
nam ex quo civiles societates institu-
tæ sunt, certum est, rectoribus cujus-
que speciale quoddam jus in suos san-
ctum & inviolabile cum à subditis,
tum ab aliis à Deo concessum esse, &
huc illud pertinet:

*Spartam quæ tibi contigit orna,
Nobis fuerint cura Mycenæ.*

*Schuta. d.
Vol. 2. Ex.
10. th. 4. lit.
2. in fin.* Et impedimentum, quod hic est, non
tantum est personale, seu ex perso-
næ qualitate, quæ in alios non tran-
sit, sed est ex re seu ipso summo impe-
rio, quod æquale habet cum altero,
& in quod alteri non læso nihil juris
com-

competit. Ideoque hoc in statu subditis nihil reliquum est præter libellos supplices, deprecationes, preces serias ad Deum, qui non patitur tentari ultra vires, sed aut mutat talis tyranni animum, aut vitam tollit.

X. *Quid de iis dicendum, qui sine causa respectu, mercede conducti militant?*

R. Nullum vitæ genus est improbius, quam eorum, qui sine causæ respectu mercede conducti militant, & quibus

— *ibi fas, ubi plurima merces.*

Et parum quod suam vendunt necem, nisi & aliorum sæpe innocentium venderent: tanto carnifice detestabiliores, quanto pejus est sine causa, quam ex causa occidere. Et bellum non debet esse inter artificia, nam militare non quidem est delictum, sed propter prædam militare peccatum est; imo & propter stipendium, si id unice aut præcipue spectetur, cum alioqui stipendium accipere sit omnino licitum.

Huc referuntur præfecti, qui die stipendii

Hh 4

pendii

*7. de excu-
sas. ius. in
An. pr.*

pendiis solvendi aut lustrationis suscipiendæ alios conducunt, vel etiam suam familiam numerant, imò & defunctos quandoque, in suum commodum interpretantes illud Imperatoris, quod illi qui pro rep. ceciderunt, in perpetuum per gloriam vivere intelligantur.

CAPUT XXVI.

De causis justis, ut bellum geratur ab his, qui sub alieno imperio sunt.

I. <i>Quomodo circa causas belli agere debeant qui sub alieno sunt imperio.</i> II. <i>Quid si ipsis edicatur ut militent, & causam belli injustam credant.</i> III. <i>Quid si dubitent.</i> IV. <i>An rationes consiliarum populo sine resp. periculo edi possint.</i> V. <i>Quid si subditorum animis per causa expositionem satisfieri nequeat.</i> VI. <i>Si de justitia belli du-</i>	<i>bitari non possit, an subditi in viti cogi possint.</i> VII. <i>An captivus ab hoste dimissus ea conditione ne unquam contra ipsum militet.</i> VIII. <i>An justa in bello injusto subditorum defensio esse possit.</i> IX. <i>An ergo hoc modo bellum ab una parte injustum utrimque justum fieri possit.</i>

I. Quo-

I. *Quomodo agendum circa causas belli ab illis, qui in conditione parendi positi sunt, ut filiis. servi, subditi, etiam cives singuli, si cum civitatis suæ corpore comparentur?*

R. Si aut ad deliberationem adhibeantur, aut libera ipsis optio Grot. l. 2. c. 26. §. 2. detur militandi aut quiescendi, easdem regulas sequi debent, quas illi, qui suo arbitrio pro se aut aliis bella suscipiunt.

II. *Quid si edicatur ipsis, ut militent, ubi constat ipsis injustam esse causam?*

R. Abstinerere omnino debent, & Deo d. c. 26. §. potius quam hominibus, qui à Deo 3. n. 1. & suam potestatem habent, eamque contra Dei voluntatem exercere non possunt, est obediendum; & patri est parendum & regi, siquidem intra jura, 2. in fin. Puf. l. 8. c. 1. §. ult. & l. 1. c. 3. per tot. recte, sin ultra honestum, non convenit. Tantundem erit, si quis persuasus sit, quod imperatur, injustum esse: nam huic tantisper ea res pro illicita est, quamdiu eam opinionem non potest deponere.

III. *Quod si dubitent res licita sit nec ne, eritne quiescendum an parendum?*

Gros. d. c.

26. §. 4. n.

1. Ziogl. h.

c. §. 4. ali-

ter. Horn.

l. 2. c. 12. §.

5.

d. c. 26. §.

4. n. 4.

d. c. 26. §.

4. n. 5.

¶. Parendum plerique censent, contra laudatum illud *quod dubites nefeceris*; quia qui contemplative dubitat potest activo iudicio non dubitare, credere enim potest in re dubia obsequendum superiori. Quæ distinctio iudicii duplicis licet in multis actionibus locum habeat, verior tamen est contraria sententia, quia qui dubitat contemplative, debet iudicio activo eligere partem tutiorem, quæ est abstinere à bello: nam cum utrumque incertum sit, caret peccato quod ex duobus minus est, inobedientia autem in ejusmodi rebus supra nature minus malum est quam homicidium, præsertim multorum innocentium. Imo proprie inobedientia non est, ubi enim imperii est defectus, ibi nulla est inobedientia.

IV. *Et vero hac ratione perire posset resp. quia plerumque non expedit, rationes consiliorum edi populo.*

¶. Ut

R. Ut enim hoc verum sit de causis ^{Grot. d. c. 26. §. 4. m. 5.} suavoriis bellum, de justificis verum non est, quas oportet claras esse & evidentes & proinde tales, quæ palam exponi & possint, & debeant. Et sane ^{d. c. 26. §. 4. m. 7.} denunciationes palam fieri solebant & expressa causa, ut totum quasi genus humanum de justitia causæ posset cognoscere. Scilicet prudentia virtus est imperantis propria: justitia vero hominis, qua homo est. Adde tamen, si ^{Puf. l. 8. c. 1. §. 6.} dubium sit omnino illiquidum, fidem superiori datam non esse negligendam propter præsumptionem justitiæ, quæ iussa superiorum videtur comitari.

V. *Quid si subditorum animis per causa expositionem satis nequeat fieri?*

R. Omnino officium erit boni magistratus, tributa ipsis potius extraordinaria imperare, quam operam militarem: præsertim ubi non defuturi sunt alii, qui militent; quorum voluntate non tantum bona sed & mala uti potest rex justus, quomodo Deus & Diaboli & impiorum parata opera utitur. ^{Grot. a. c. 26. §. 5. n. 1.}

VI. Si

VI. *Si de causa belli dubitari non possit, an subditi invitati cogi possunt?*

Puf. l. 2. c. 2. §. 1. *Horn. l. 2. c. 2. §. 17.* *Grot. c. 2. §. 2. aliter.* **R.** Affirmatur, quia alias summi imperii, quod habet in personas civium ad civitatem conservandam nullus daretur effectus. Et si subditi tenentur ex officii præscripto strenua manu ultro consulere publico, multo magis si summi imperii jussus accedat. Imo nisi imperantibus hæc potestas in capita subditorum competeret, qua hosti eosdem possent opponere, in præsentissimo versaretur discrimine omnium salus.

VII. *Quid si captivus ab hoste detentus ut dimitteretur promiserit, quod contra ipsum arma deinceps non sit gesturus, an iste postea à civitate sua recte potest obligari, ut contra promissum suum in talem hostem militet?*

Grot. l. 3. c. 2. §. 7. *Puf. l. 2. c. 2. §. 2.* **R.** Quia tali pacto civitatis conditio non fit deterior, quippe cui is, qui captus est, si non liberetur, jam habeatur pro mortuo, videtur eum hac lege recepisse, ut illi relinquat facultatem ser-

servandi promissum hosti : nisi in summa necessitate, ita ut civitas in periculo versetur, si ille arma non capiat; hoc enim in casu non videtur se potuisse obligare, ne alterius vim injustam ad perniciem ipsius & suorum concivium tendentem repellere queat. Ideoque hoc pactum tantum de offensivo, non autem de defensivo bello interpretandum erit, ne nimium constringatur libertas naturalis. Grot. l. 2. c. 16. §. 14.

VIII. *An in bello manifeste injusto potest esse aliqua justa subditorum defensio?*

R. Affirmatur, si certo constat, hostem venire eo animo, ut hostilium subditorum vitæ parcere cum possit omnino nolit, etiamsi innocentes sint. Jus enim naturæ defensionem hoc in casu concedit, quod gentium jure ademptum illis non est. Subditos enim innocentes & à belli culpa remotos interficiendi jus verum & internum, hostis, justum quamvis bellum gerens, non habet, nisi aut ad necessariam defensionem, aut per consequen-

sequentiam & extra propositum.

IX. *An ergo hoc modo bellum quod ab una parte est injustum, utrimque justum fieri potest?*

d. c. 26. §.
ult. n. 2.

R. Negatur: non enim de bello sed de certa ac definita actione quæritur, illa autem actio, quamvis à jus ad bellum habente procedat, injusta est, & proinde juste repellitur.

LIBER III.

CAPUT I.

Quantum in bello liceat, regulæ generales ex jure naturæ: ubi & de dolis & mendacio.

- I. *Quid quantumque liceat in bello, & quibus modis.*
- II. *An in bello naturaliter liceant, quæ ad finem sunt necessaria.*
- III. *An jus nostrum specteturex solo belli principio, an etiam ex causis in bello subnascentibus.*
- IV. *An quadam consequenter licita sint, quæ non licent ex proposito.*
- V. *Quid liceat in eos qui quidem hostes non sunt, sed hostibus res subministrant.*
- VI. *Quid si non ad hostem sed ad amicum vicinum mittantur merces.*
- VII. *Quis sit modus gerendi bellum, & an dolo uti liceat. quid sit dolus in actu negativo consistens.*
- VIII. *Quomodo vocetur dolus in actu positivo consistens.*
- IX. *An inter voces & res aliqua intercedat differentia. Quid si sint actus ex conventionem significantes.*
- X. *An verba natura sua citra hominum voluntatem aliquid significant.*
- XI. *Qua ratione verbis significatio imposta fuerit. an per hominum conventionem.*
- XII. *Quotuplex ea conventio sit.*
- XIII. *In quo consistat veritas.*
- XIV. *In quo natura mendacii consistat.*
- XV. *An dolus in mendacio requiratur.*
- XVI. *Quid si verbum plures*

res habeat significatio-
nes.

XVII. Quando sermone
ambiguo uti non liceat.

XVIII. Quid dicendum
sit de reservationibus
mentalibus.

XIX. An mendacium sit
si alterius jus non la-
datur.

XX. Quibus ergo non
mentiamur.

XXI. An semper & quan-

do falso sermone apud
hostem uti liceat.

XXII. An & cur plurima-
gentes fraudes naturali-
ter in hostem licitas re-
pudiaverint.

XXIII. An liceat aliquem
ad id impellere quod ipsi
non licet.

XXIV. An ergo hostis in-
terfectio non semper &
& omni modo licita sit.

I. Quid licet in bello, quid & quibus modis?

Gras. l. 3. c.
1. §. 1.

R. Id quod licet, aut nude specta-
tur, aut ex promisso anteceden-
te: nude, ex naturæ primum, deinde
ex gentium jure.

II. Quid ergo natura licet?

d. l. 3. c. 1.
§. 2. l. 2. c.
5. §. 5. in
fin. c. 14.
§. 11. Feld-
h. c. &
§. aliter.

R. Ad ea, quæ ad finem juris mei
consequendi sunt necessaria, necessi-
tate sumpta non secundum physicam
subtilitatem, sed moraliter jure natu-
ræ jus seu facultatem habeo, modo
nullam contineant turpitudinem: ea
enim quæ ad finem ducunt in mora-
li materia, æstimationem accipiunt
ab

ab ipso fine. Sic si vitam aliter servare non possim, licet mihi vi qualicunque arcere eum, qui eam impetit, etiamsi forte is peccato vacet: quia jus hoc non proprie ex peccato alterius oritur, sed ex jure, quod mihi pro me natura concedit. Sic ubi Grot. l. 2. c. 2. §. 10. justum est bellum, omnis vis justa est, sine qua jus nostrum obtinere & ad pacem pervenire non possumus, ut rerum corruptio per incendium, aut aliter, intra justum scilicet modum.

III. *An jus nostrum spectatur ex solo belli principio?*

R. Non, sed etiam ex causis subnascentibus, sicut in judiciis post litem contestatam jus sæpe parti novum paritur. Sic qui se aggregant me impetenti, sive focii sive subditi, in se quoque jus tuendi me mihi porrigunt. Sic qui bello se miscent, quod injustum est, præsertim si ipsi id injustum esse scire possunt ac debent, obligant se ad sumptus & damna resarcienda. Imo quia satisfactione facta pro sumptibus Grot. l. 3. c. 1. §. 3. Str. Ex. 47. lb. 51. c. 52. 6. 2. §. 9. c. 10. §. 31. 4. c. 5.

bus belli & damnis ab initio belli seu tempore suscepti belli datis, in posterum tamen mihi adhuc eadem facilitate nocere possunt, & is qui est belli auctor, & ii qui se junxerunt, nisi vires eis adimantur, petere potest victor, ut aut loca illa, ex quibus noceri potest cedantur, aut alia præstetur cautio arbitrio victoris ex bono & æquo sufficiens de non offendendo subsequenti tempore. Debet enim secundum supervenientem statum & circumstantias præmissas satisfieri victori, si justitiam armorum velint interrumpere.

Text. c. 18.
§. 6. 7. 8. 9.

IV. *Licitane quædam sunt consequenter, quæ non licerent ex proposito?*

Grot. l. 3. c.
1. §. 4. n. 1.
Puf. l. 2. c.
6. §. 4.

R_z. Ad jus agendi multa consequuntur indirecte & extra agentis propositum, ad quæ per se jus non esset. Sic navis piratis plena, aut domus latronibus, tormentis peti potest, etiam si intra eandem navim aut domum sint pauci infantes, mulieres, aut alioqui innocentes, quibus inde creetur periculum. Idem dicendum de obsidionibus

Text. d. c.
18. §. 10.

nibus fortalitorum , quæ globulis ignitis petuntur : quamvis enim præter intentionem jaculantium unus vel alter interficiatur innocens , tamen cum hoc fiat extra propositum eorum , & majus bonum ex occupatione talis fortalitiis speretur , quam est malum , quod hic innocens patitur , jure fecisse videntur , & innocens hoc infortunii loco ducere debet , quod rex vel resp. indicendo vel suscipiendo bellum omnes suos cives vel subditos posuerit in statum hostilitatis , ut licite ab hoste offendi & violari possint. Non tamen semper uti summo jure permittit proximi caritas. quare etiam quæ extra propositum accidunt , & accidere posse prævidentur , cavenda erunt , nisi multo majus sit bonum quo nostra actio tendit , quam malum id quod metuitur , aut nisi in pari bono & malo multo major sit spes boni quam mali metus , quod prudentiæ arbitrandum relinquitur.

V. *Quid licet in eos , qui hostes non sunt audiri nolunt , sed hostibus*

res aliquas subministrant?

Grot. l. 3. c.

1. §. 5. n. 2.

Bod. de rep

l. 1. c. 4.

Aug. Thuan.

69. p. 309.

R. Distinguendum inter res ipsas: sunt enim, quæ in bello tantum usum habent, ut arma & cætera hujus generis, quæ hostem valde contra me juvant, & vulgo dicuntur *contrebande*, tales si quis hosti advehat, hostis habetur; in hostium enim habetur partibus, qui ad bellum necessaria hosti subministrat, nec hoc est colere cum utrisque amicitiam, si alteros lædas, juves alteros. Et quomodo securitate gaudere poterunt, qui securitatem publicam suis commerciis illicitis turbant, & quantum in ipsis est juvando & validiorem reddendo hostem, evertunt. Sunt quæ in bello nullum habent usum, quæ voluptati inserviunt, ut sunt vestes pretiosæ, odorama &c. quæcunque animum hostis ad delicias & luxum inclinant, fortitudinem exuunt, & hæ querelam non

Grot. l. 3. c. habent. Sunt quæ & in bello & extra

1. §. 5. n. 3.

Foh. Marq.

de jur. mer-

cas. l. 1. c.

16. & seq.

bellum usum habent, ut pecuniæ, commeatus, naves, & quæ navibus adsunt; & in his distinguendus erit

belli

belli status. Nam si tueri me non pos- Ziogl. ad
 sim, nisi quæ mittuntur intercipiam, Grot. b. c. §.
 necessitas jus dabit, sed sub onere re- 5. & de jur:
 stitutionis nisi causa alia accedat. maj. l. i. c.
41: n. 29.

Quod si juris mei executionem rerum aliter.
 subvectio impedierit, idque scire po-
 tuerit qui advexit, ut si oppidum ob-
 fessum tenebam, si portus clausos, &
 jam deditio aut pax expectabatur, te-
 nebitur ille mihi de damno culpa da-
 to, & ad damni dati modum res quo-
 que ejus capi & dominium earum de-
 biti consequendi causa quæri poterit.
 Imo pro hoste talis videtur habendus,
 & ut hostis excipiendus, saltem quod
 hunc actum concernit, sive mercator
 hoc faciat privato nomine, sive publi-
 co. Si damnum nondum dederit sed
 dare voluerit, jus erit rerum retentio-
 ne eum cogere, ut de futuro caveat
 obsidibus, pignoribus, aut alio modo.

VI. *Quid juris si non ad hostem, sed
 amicum vicinum mittat merces pro-
 hibitas, an tunc ab una bellige-
 rantium parte, metu ne ab illo lo-
 co ad hostem res transferantur,*

commercium impediti potest?

Marq. d. l.
§. 36.

R. Non, quia sic nimium constringeretur commerciorum libertas; nisi constet de animo utriusque, & ejus qui mittit, & ejus, ad quem mittitur, quemque ita merces intercipiendo impedire non possumus, quo minus ad hostem nostrum mittat, eumque juvet. Hinc in pactionibus, quæ plerumque intercedunt inter bellum gerentes, & eos, qui sunt neutrarum partium, hæ res semper excipi solent.

vid. Grot. in
not. &
Marq. d. l.

VII. *Quis est modus gerendi
bellum?*

Grot. l. 3. c.
1. §. 6. n. 1.
& 2. §. 7.
Of. h. a. ali-
tar.

R. Vis ac terror maxime quidem propria sunt bellorum, interim tamen cum justum suscipitur bellum, vi aperta pugnet quis aut ex insidiis, nihil ad justitiam refert, & maxime laudantur duces, qui fraude scilicet bona, dolo bono seu stratagematibus victoriam quærunt: qui dolus dicitur consistere in actu negativo, & ad eum refertur, quando quis per dissimulationem tuetur sua vel aliena. Nam cum nec quæ scias, nec quæ velis ape-
rire

rire aliis teneris, dissimulare quædam apud quosdam, id est, tegere ac occultare fas est. Imo necessaria omnino atque inevitabilis, his præsertim, quibus resp. commissa est.

VIII. *Quomodo dolus, qui in actu positivo consistit vocari solet?*

R. Vocatur in rebus simulatio, in verbis mendacium. Grot. l. 3. c. 1. §. 8.

IX. *Interceditne hic inter verba & res aliqua differentia?*

R. Verba, nutus, & notæ illæ, quæ significant res ipsas, ut hieroglyphicæ, Grot. l. 3. c. 1. §. 8. vel quæ ex mero arbitrato significant, ut apud Sinenses, quibus integri conceptus & sententiæ exprimuntur, reperia sunt ad significandum cum mutua obligatione, ita ut iis aliter uti non liceat, quam eo quo convenit modo inter homines; res aliæ non item. Hinc fit ut rebus aliis uti liceat, etiam si prævideamus futurum ut alter inde falsam concipiat opinionem, e. g. si cta fuga ex instituto nihil significat, Of. h. c. obs. 8. quanquam hostis eam accipiat, ut signum pavoris, quod alter cavere non

tenetur, utens sua libertate huc vel il-
 luc eundi & magis minusve celeriter,
 & hoc vel illo gestu habituve. Huc
 referuntur eorum actus, qui hostium
 armis, signis, vestibus, velis utuntur.

Puf. l. 4. c.
I. 5. 2. in
med.

Et hæ res sunt ejus generis, ut à quovis
 pro arbitrio contra consuetudinem
 usurpâri possint: excipe res quæ ex
 conventionem vel certos apud homines,
 vel plerosque aut universos valere vi-
 dentur. Huc pertinent ignes noctur-
 ni dirigendo navium cursui accensi;
 item alia signa, quibus diurnus na-
 vium cursus regitur, breviaque & sco-
 puli indicantur; signa itinerum terre-
 strium, hermæ, protensæ manus, & si-
 milia. Apud quosdam populos in usu
 sunt ignes per montium cacumina in-
 censi, quibus certæ res per totum re-
 gnum brevissimo spatio nunciantur.
 In bello huc referuntur tubarum soni-
 tus, tympanorum pulsus, vexilli pro-
 positio, &c. quibus omnibus pro lu-
 bitu uti non licet.

X. At verba natura significant.

R. Imo ex mero hominum arbitrio
 atque

atque instituto; alias nulla posset ratio reddi, quare eandem rem in diversis linguis diversa notarent vocabula. Id quod etiam de apicibus & figuris literarum verum est. Sicuti & de ple-
 risque linguis constat illas ab initio valde fuisse pauperes atque simplices, postea autem ab hominibus locupletatas, & in concinnio-
 rem formam redactas. Quamvis & hoc verum sit, hominis præ cæteris animalibus hanc esse naturam, ut conceptus animi verbis significare aliis possit, ita ut non consistat in alieni soni repetitione, ut psittacorum garritus.

Grot. d. c. i. §. 8. n. 1. l. 2. c. 16. §. 2. Ziegl. h. c. §. 8. Guil. Postel. de omn. ling. orig. Gesner. Mithridat. Beaman. in hist. orb. geogr. & civ. part. 1. 9. Hobbes Leviathan. c.

XI. *Quaratione ista impositio ab hominibus est facta?*

R. Aut per tacitam quandam conventionem aut per expressam, cujus vi necessum est, ad hanc & non aliam rem notandam verba & alia signa, ut modo diximus, adhibere. Nam sine tali obligatione inane fuisset tale repertum, etiamsi statuamus, primævas linguas hominibus fuisse infusas: cum enim quilibet homo suam lo-

Grot. d. c. i. §. 11. n. 1. Puf. l. 4. c. 1. §. 5.

quendi facultatem seorsim obtineat, eademque libere uti possit, quælibet verba quibuslibet rebus pro lubitu applicando, opus fuit tali conventionione, ut quisque eodem modo verbis uteretur, easdemque res iisdem vocabulis exprimeret, ita ut quis serio voluisse præsumatur, quod signis istis expressit, licet forte intrinseca voluntatis destinatio à signis discrepet; & hinc est, cur ab altero quis postulare possit, quod signis istis expressit & promisit.

XII. *Quomodo subdividitur hæc conventio?*

Puf. l. 4. c. 1. §. 6. *R.* In generalem & specialem. Illa intervenisse intelligitur inter homines eadem lingua utentes, ut certas res imprimis in frequenti commercio atque usu versantes certis vocabulis exprimant, quæ communis usus ejusdem temporis ad probat. Nam penes hunc arbitrium est, & jus & norma loquendi; & eo volente, multa renascuntur, quæ jam cecidere, cadentque quæ nunc sunt in honore vocabula.

Grot. l. 3. c. 1. §. 2. §. 1.

bula. Hæc est, qua vocabula quædam vel peculiarem à communi usu significationem induunt, vel qua communis usus quædam vocabula ignorat; quo pertinet vocabula artificum seu termini artis, & peculiariora vocabula aut notæ, quæ finguntur à quibusdam, ut à se invicem, non autem ab aliis intelligantur, quo referuntur testerae militares. *Gesner. in fin. Mithridatis sui.*

XIII. *In quo ergo consistit veritas?*

R. Veritas consistit in eo, ut signa ac *Puf. l. 4. c. 1. § 8.* inprimis verba commode animi nostri sensa repræsentent alteri, cui eadem intelligendi jus est, quæque ut ipsi aperiamus, nobis obligatio perfecta aut imperfecta incumbit, ut vel commodum aliquod inde consequatur, vel ne damno præter meritum afficiatur. Unde veritas proprie est, quando signa animi nostri sensa alii, cui eadem intelligendi jus est, recte repræsentant.

XIV. *In quo consistit natura mendacii?*

R. Ubi scientes & volentes facimus, *Puf. d. 17*
ut

ut signa aut verba aliam præ se ferant sententiam animi nostri, quam quæ revera erat, cum tamen hanc ipsam is, ad quem signa illa diriguntur, intelligendi & judicandi jus habeat, & nobis obligatio incumbat faciendi, ut ille nostram sententiam intelligat. Ex quo mendacium definitur, quod sit, quando signa dolo non conveniunt cum sententia animi nostri contra jus alterius, ad quem diriguntur.

XV. *Cur additur dolo?*

Grot. l. 3. c. R. 1. §. 10. n. 1. Quia ubi dolus non intervenit, mendacium non est, sed falsiloquium. Hinc aliud est mentiri, aliud mendacium dicere; qui rem falsam dicit, quam veram existimat, non mentitur, & qui rem veram quidem dicit, quam falsam putat, mentitur.

XVI. *Quid si verbum habeat plures significationes?*

Grot. l. 3. c. R. 1. §. 10. n. 2. in fin. Puf. l. 4. c. 2. §. 13. Os. b. c. §. 10. aliter. Ut quis excusetur à mendacio, sufficit, si animi conceptus uni istarum significationi congruat, id quod fieri solet interdum cum iis, qui curæ nostræ ad erudiendum sunt traditi, ut explo-

exploremus vires ingenij & eruditionem, vel ut interdum iniquam evitemus interrogationem, vel ut nostrum aliquod commodum quæramus sine damno alterius.

XVII. *Annon interdum non licet uti istiusmodi sermone ambiguo?*

R. Interdum non modo illaudabile Grat. d. c. 1. §. 10. n. 3. est, sed & improbum, ita ut nihil interfit, siue simplex quis mendacium dicat, siue ambiguo sermone decipiat; puta cum Dei honos, aut amor proximo debitus, aut reverentia adversus superiorem, aut rei de qua agitur natura exigunt, ut quod animo cogitatur, omnino patefiat; sicut in contractibus id aperiendum, quod natura contractus intelligitur exigere.

XVIII. *Quid dicendum de reservationibus mentalibus?*

R. His reservationibus corrumpitur omnis sermonis usus, & nemo certus esse potest, in quam partem alterius verba debeat accipere. Et nihil Grat. d. c. 1. §. 17. n. 3. l. 2. c. 16. §. 2. Of. obs. 9. obstat, quo minus qui quid affirmat, id

§ 10. LIBER III.

id ipsam negare, qui negat affirmare dicatur; e. g. cum dicunt nescio, intelligi posse, nescio ut dicam; non habeo, intelligi posse ut tibi dem; & id genus alia, quæ sensus communis repudiat. Ita & eorum commentum non probatur, qui quasi vocem non rem exhorrescant, joca vocant ea, quæ vultu ac pronuntiatione maxime seria proferuntur, ut plerumque isti se excusant, qui nova confingunt.

Grot. d. §.
17. n. 4.

XIX. *Cur additur in definitione mendacii, contra jus alterius?*

Puf. §. 10.
in med.
Grot. h. c.
§. 11. n. 1.
aliter.

R. Quia nisi alius jus quæsitum habeat, vel ex peculiari pacto, vel ex communi præcepto legis naturalis, vel ex præsentis negotii natura, cui contrahendo sermo vel similia signa adhibentur, ut animi mei sensum ipsi aperiam, mendacium proprie non est, si verba mea non convenient menti meæ: ita ut hoc in casu non tantum dissimulare liceat, verum etiam si jus alterius non lædatur, mea autem vel alterius

alterius utilitas aliter procurari, aut salus servari nequeat, licebit mihi ita adhibere signa, ut diversam plane animi mei sententiam, quam revera est, exprimant. At posita obligatione sensa animi alteri communicandi, vocabulis propter conventionem, ut modo diximus, ita uti debeo, ut sententia animi mei ab altero possit intelligi, nam sine hoc nullus sermonis foret usus.

XX. *Quibus ergo non mentimur?*

R. Omnibus istis, qui nullum jus Puf. l. 4. c. 1. §. 11. quæsitum habent, vel quia prædiximus, nos falsa dicturos, & alius per- Grot. d. c. 1. §. 12. & seqq. aliter. misit, vel quia status & conditio ejus, Os. hic diff. omnino. & Zjepl. ad quem sermo dirigitur, impedit jus, propter quod verba menti convenire debent. Sic regulariter infanti aut amenti non mentimur, nec tertio ad quem sermo non dirigitur, licet inde falsam hauriat persuasionem, quo referuntur isti, qui obiter aliquid audiunt, non enim cum eo agitur, ideoque nulla est ad illum obligatio, imo si ipse sibi opinionem informet de eo quod

quod non ipsi sed alteri dicitur, habet quod sibi non alteri rem imputet. nec ægroto medicus, aut si quis ægro- tantem amicum persuasione non verâ soletur, aut in prælio periclitanti ex falso nuntio animum addat, quo incitatus victoriam & salutem sibi pariatur; certum enim est eum ad quem sermo est hoc ægre non laturum, imo gratias habiturum ob commodum aliquod quod inde assequitur. nec subditis princeps, si utilitas & necessitas publica hoc exigat; propter eminentis dominium in omnia jura alterius. nec istis, qui ab improbi facinoris perfectione aliter averti non possunt, ut si iratus alium occisurus fictis sermonibus ab hoc facinore abducatur & placetur, vita enim innocentis aut par aliquid aliter servari nequit; sic apud hostem falso sermone uti licet.

XXI. *Hæc quæ de hoste dicuntur, ad quem sermonem pertinent?*

Grot. d. c. i. R. Ad asserentem, non ad promittentem. Nam ex promissione jus speciale ac novum confertur ei, cui fit pro-

5. 18. &c.
19. h. lib.
Of. h. c. §. 18.

promissio: idque inter hostes etiam locum habere sine ulla hostilitatis jam existentis exceptione, certum est, neque tantum in promissis expressis sed & tacitis, ut in colloqui postulatione.

XXII. *An principes eo jure, quod naturaliter concessum diximus, semper uti solent?*

R. Sæpius non utuntur ob eximiam quandam animi celsitudinem, interdum & virium fiduciam. Magnanimus enim verum & libere loqui amat. Generosus animus hostibus furtim necem inferre nescit. Grot. d. c. 1. §. 20.

XXIII. *An quod alicui facere non licet, ad id alium impellere aut sollicitare licet?*

R. Plures negant, quia qui alteri causam peccandi dat, peccat & ipse. Sic regem suum occidere subdito non licet, nec oppida sine consilio publico dedere, nec spoliare cives, ad hæc ergo subditum, qui talis maneat, permoveere non licet. Grot. d. c. 1. §. 21. jung. tamen Puf. l. 8. c. 6. §. 18.

K k

XXIV.

XXIV. *At hostis interfectio est licita?*

Grot. d. §. 21. in fin. & §. 22. Zieg. h. c. §. 22. aliter. R. Est quidem licita, sed non eo modo: secus si quis opera sponte & suo impulsu peccantis ad rem sibi licitam utatur; sic contra jus belli non est, ut cum admittamus, qui deserta hostium parte nostram eligit.

CAPUT II.

Quomodo jure gentium bona subditorum pro debito imperantium obligentur: ubi de repressaliis.

I. Id quod in bello ex jure gentium licet, an ad omne bellum pertineat, & ad omnes belli species. II. Quid hic sit violenta executio. III. Quotuplex sit. IV. Quid sit hominum prehensio. V. Quid sint repressalia. VI. Quid ad earum requirantur. VII. Quando justitia dicatur denegata vel manifeste protrahata. VIII. An & cur repressalia tantum locum habe-	ant ubi nullum aliud superest remedium. IX. An jusse quis ita ex facto alieno teneatur. X. Quanam in tali causa capiuntur. XI. An & vita subditorum ex tali causa obligari possit. XII. Quales subditi & quorum bona capi possint. XIII. An legati & eorum bona. XIV. Quis concedat repressalias: & an & quomodo repressalia à pignorationibus differant. XV. Quis

XV. *Quis sit effectus repressaliarum.*

non reddendo causam dederunt repressaliis, & qua actione conuepiantur.

XVI. *Ad quid teneantur isti qui vel non solvendo quod debebant, vel jus*

I. *Id quod in bello licet jure gentium, ad quodnam bellum pertinet?*

R. *Id quod licet in bello vel pertinet ad quodvis bellum, vel ad certam belli speciem; ad quam referuntur violentæ executiones.* Grot. l. 3. c. 2. §. 1. in pr.

II. *Quid hic est violenta executio?*

R. *Violenta executio hîc est, quando ob denegatam populo vel malitiose protractam justitiam alius populus vi quidem, sed non bellica aperta, sibi ipsi jus reddit.* Grot. l. 3. c. 2. §. 5. n. 1. in pr.

III. *Quotuplex est?*

R. *Est duplex: hominum prehensio, & repressaliarum.* Grot. d. c. 2. §. 3. & 4. Hahn. de repress. memb. 3. aliter.

IV. *Quid est hominum prehensio?*

R. *Hominum prehensio est jus capiendi homines aliquos ex civitate aliqua, propter homicidam nec deditum, nec punitum; & apud Græcos vocabatur androlepsia.* Grot. d. c. 2. §. 3. n. 4.

V. *Quid sunt repressalia?*

Grot. d. c. 2. §. 4. & 5. n. 1. & c. 3. §. 6. n. 2. Sir. Ex. 9. th. 8. Hahn. de rep. memb. 2. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 34. §. 6. R. Repressalia sunt remedium extraordinarium, quo ob denegatam vel malitiose protractam justitiam à magistratu alterius reip. in re non modica & causa liquida, læsi magistratus, si ejus præcedens monitum alter magistratus negligat, detinet istius loci civem quemlibet seu res, usque dum læso ab altero magistratu satis fiat.

VI. *Quenam requiruntur ut repressalia concedi possint?*

Grot. d. c. 2. §. 4. Inst. Fur. publ. p. 314. R. Requisita ex definitione facile colligi possunt; primarium est, ut justitia sit denegata vel malitiose protracta, & ut nullum aliud detur remedium.

VII. *Quando justitia dicitur denegata vel malitiose protracta?*

Grot. d. c. 2. §. 2. n. 1. in fin. §. 5. n. 1. Blum. ad process. Cameral. tit. 37. n. 2. Ziegl. d. l. 1. c. 34. §. 10. & seq. R. Justitia dicitur denegari, si judex preces supplicantis vel plane audire nolit, sed eum limen judicii adeuntem vel litem prosequentem aperte repellat, vel si aliquem injuste condemnet, & sententiam latam non velit revocare, & læsum sistere indemnem. Protrahi,

trahi, quando intra præfixum tempus in loco iudicii, (solennia enim in iudicio recepta etiam à peregrinis observari debent) aut non inchoat litem, aut non finit, sed se malitiose negligentem in cognoscendo vel exequendo præbet.

VIII. *Cur dicitur, & nullum aliud supersit remedium?*

Re. Quia quamdiu datur remedium Grot. l. 3. c. 3. §. 6. n. 2.
ordinarium, non pervenitur ad ex- Hahn. d. l. Limn. l. 4.
traordinarium, imprimis violentum J. P. c. 8. n. 311. & seqq.
hoc, quod continet speciem belli.
Hinc non datur si possit suum quis
consequi per compensationem, item si
subalternus magistratus justitiam vel
denegaverit vel protraxerit, interdum
appellatio est interponenda, interdum
revisio petenda, interdum supplicatio
adhibenda. Imo magistratus si-
ve princeps, cui justitia est denegata,
debet petitionis suæ fundamenta
transmittere, & per legatos aut ami-
cos sive intermedios alios petere satis-
factionem, & si tunc his omnibus ad-
hibitis nihil obtineat, quia alter con-

stituitur in culpa, ex qua aut damnum dare censetur, aut & ipse delinquere, sicut justum potest geri bellum, ita & repressaliæ justæ erunt.

IX. At vero est injustum ex facto alieno teneri.

Grot. l. 3. c. 2. §. 1. l. 2. c. 21. §. 19. **Re.** Verum est, jure naturæ nemo tenetur ex facto alieno, nisi qui bonorum successor est; ut enim cum oneribus bona transirent, simul cum dominiis rerum introductum est. At vero hic intervenit factum proprium, non quidem immediate, sed mediate, unusquisque enim, qui in aliquam societatem civilem intrat tanquam membrum, se tacite obligat & corpore & bonis pro factis istius civitatis: & juri naturali conveniens est, ut consensu suo ex facto alieno quis obligari possit exemplo fidejussorum. Accedit necessitas & utilitas mutua inter gentes, quæ hoc jus extorsit, nam alias magna daretur injuriis faciendis licentia: cum enim magistratus illius, qui mihi obligatus est, justitiam denegat, facit ut modo extraordinario
meus

Grot. 2. c. 14. §. 1. n. 2. c. 5. 12.
Grot. l. 3. c. 2. §. 2. n. 1. c. 2. Habn. de repress. membr. 6. Puf. l. 8. c. 6. §. 13. Ziegl. d. l. 1. c. 34. §. 29.

meus magistratus mihi jus dicere possit. Et licet forte hoc remedio nunc aliquis gravetur, alio tempore tamen & ipse sublevari potest: nam casu existente talis resp. contra nos eodem jure utitur. Præterea isti, qui vel ipsi, vel quorum res detinentur, facile suæ indemnitati per suum magistratum consulere possunt: nam ubique fere locorum major habetur ratio civium, quam exterorum, qui plerumque rudius & durius excipiuntur.

X. *Quænam in tali causa capiuntur?*

R. Aut corpora aut res mobiles subditorum ejus, qui jus non reddit, capiuntur. Corpora seu personæ, si etiam nostri subditi apud istos, contra quos utimur repressaliis, detineantur: bona autem si circa bona subditorum nostrorum iniquitas sit commissa; licet & hoc in casu, si bona haberi non possint, recte videantur personæ detineri, usque dum justitia administretur.

Grot. l. 3. c. 2. §. 5. n. 2. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 34. §. 17.

XI. *An & vita subditorum ex tali causa potest obligari?*

Kk 4

R. Cre-

Grot. d. c. 2. §. 6. & l. 2. c. 21. §. 11. n. 2. **R.** Creditum hoc fuit apud aliquos populos, eo nimirum, quod crederent, unicuique hominum jus plenum esse in se, & id ad remp. posse transferri: quod minime est probabile; ut supra diximus; fieri tamen poterit non ex intentione, sed ex accidenti, ut occidantur, qui juris executionem, forte capere se aut bonavolentibus resistendo, per vim volunt impedire.

Ant. Matth. de crim. tit. de sicar. p. 2. n. 10.

XII. Quales subditi capi possunt, & quorum bona?

Grot. l. 3. c. 2. §. 7. n. 2. Habn. de repress. memb. 12. **R.** Distinguenda omnino sunt ea quæ juris gentium sunt proprie, & ea quæ jure civili aut pactis populorum constituuntur. Jure gentium capi possunt qui tales sunt ex causa permanente, sive indigenæ sive advenæ, non qui transeundi, aut moræ exiguæ causa alicubi sunt. Introductæ enim sunt pignorationes ad exemplum onerum, quæ pro exsolvendis debitis publicis inducuntur, quorum immunes sunt qui tantum pro tempore loci legibus subsunt. At jure civili populorum sæpe excipi solent personæ mulierum

lierum & infantium, ut & res eorum qui literis operam dant.

XIII. *Quid dicendum de legatis?*

R. A numero eorum qui capi possunt eximuntur legati & eorum bona, quia alias legationis finis impediri facile posset. Huc non videntur referri commissarii, sicuti nec tabellarii, apparitores, nuncii & similes, hi enim inter alias gentes hoc privilegio non gaudent.

Grot. d. c. 2. §. 7. n. 2. in fin. Ziegl. d. l. 1. c. 34. §. 19. Rutgers. Kulans. l. 7. c. 9. aliter.

XIV. *Quisnam concedit repressalias?*

R. Is cui competit jus belli, ideoque hoc judicandum ex cujusque gentis legibus fundamentalibus. Et in hoc etiam repressaliæ differunt à prehensione hominum, quæ apud Græcos in usu fuit, & à pignorationibus proprie sic dictis: quamvis enim in genere repressaliæ possint comprehendi sub pignorationibus, stricte tamen considerata, repressaliæ pignorationes non sunt, & pignorationes possunt fieri propria auctoritate, secus quam repressaliæ; pignorationes locum habent inter concives, quotiescunque

Hahn. d. tr. memb. 7. Inst. Jur. publ. p. 313. in fin. Grot. l. 3. c. 2. §. 7. n. 3. aliter. & Kulpis. ibi Schutz. vol. 2. Ex. §. th. 2. Roding. in Pand. Camer. 1. tit. 10.

alius alium turbat in re sua, aut in quasi possessione sui juris, quod ad se pertinere putat, repressaliæ non.

XV. *Quis est effectus repressaliarum?*

Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 34. §. 25. & 28. **R.** Personæ captæ non perinde habendæ sunt, atque si in bello captæ essent, nec etiam servi nostri per talem apprehensionem fiunt, cum nec hostes quidem illico sint, adversus quos repressaliæ exercentur. Quocirca pœna corporali affici non possunt, vel corporis cruciatu, sed tamdiu tantum retineri, usque dum vel ipsi vel ipsorum amici satisfactionem impetraverint, aut si plane impetrari non possit, videntur habendi esse instar obsidum. In rebus captis creditor consequitur jus retentionis, & hinc confici debet rerum captarum inventarium, eaque diligenter sunt custodiendæ; si post aliquod tempus creditori nec per judicem, nec per debitorem satisfiat, tunc res captæ creditori vel in solutum dari, vel justo pretio vendi possunt, & solutio fieri, deductisque impensis pretium quod superest, isti erit

restit-

restituendum, cujus bona capta sunt.

XVI. *An isti, qui ita pro alio captus fuit aut ejus bona, datur recursus adversus debitorem vel civitatem?*

R. Ille qui causam dedit pignorationi, naturali jure tenetur ad resarcienda damna alii, cui eam ob causam aliquid decedit. Quanam autem actione hoc peti possit, inter se non conveniunt doctores; nos conditionem ex æquitate concedendam putamus, ex qua oritur.

Grot. l. 3. c. 2. §. 7. n. 4. Ziegl. in comment. h. c. §. ult. & d. tr. §. 39. & seqq.

C A P U T III.

De bello justo sive solenni jure gentium, ubi de indictione.

- I. *Quale bellum hic dicatur justum.*
- II. *Quid hic sit hostis, & an requiratur ut habeat summum imperium.*
- III. *Quinam summum imperium habeant: an populi quamvis injuste agentes: an latrones: an isti qui pro parte illud habent: an inæqualiter*

federati.

- IV. *An præter summum imperium ad bellum solenne requiratur denunciatio.*
- V. *An in omni bello requiratur.*
- VI. *Quid sit belli indictio.*
- VII. *Quotuplex.*
- VIII. *An bellum utrinque sit indicendum.*

IX. *An*

IX. *An simulatque indiduum est geri possit.*

X. *An bellum principi indiduum etiam ejus subditis & sociis censetur indiduum. An hi ob suppedicata auxilia eo bello finito citra novam in-*

ditionem impeti possint.

XI. *Cur gentes ad bellum justum denunciationem requirant.*

XII. *An bellum ei sit indicendum qui jus lationis violavit.*

I. *Quodnam bellum hinc justum dicitur?*

Grot. l. 3. c. 2. 3. 5. 1.

Justum bellum hinc dicitur, quod est solenne, & geritur ab eo, qui majestatem habet, præcedente denunciatione. postea hostis dicitur.

II. *Quis est hostis?*

d. c. 3. §. 1.

n. 1. & 2.

Puf. l. 8. c.

6. §. 9.

Ziegl. de jur.

maj. l. 1. c.

33. §. 25. &

in comment.

h. c. §. 1.

R. Hostis hinc est, qui habet summum imperium, & bellum publice alicui decrevit.

III. *Quid intelligimus per eos, qui habent summum imperium?*

Grot. d. c. 3.

§. 2. n. 1. &

2.

R. Omnes qui remp. habent, quamvis admittant aliquod injustum, etiam communiter: licet enim delicta committant, tamen juris fruendi causa sociati sunt, & exteris jus reddunt, si non per omnia secundum jus naturæ, quod multos apud populos ex parte quasi oblitteratum est, certe secundum pacta

pacta cum ipsis inita, aut secundum
 mores. Corpus morbidum corpus ta-
 men est, & civitas quanquam graviter
 ægrota, civitas est, quamdiu manent
 leges, manent judicia, & quæ alia ne-
 cessaria sunt, ut ibi jus exteri consequi
 possint, non minus, quam privati in-
 ter se. Coetus autem piratarum aut
 latronum civitas non est, quia cri-
 minis causa sociantur; & hinc licet ut
 milites atque imperatores se gerant,
 non pro hostibus habendi sunt, nisi
 forte mutatio incidat non in singulis
 tantum, quando ex prædone dux ju-
 stus fit, sed etiam in coetibus, ut qui
 prædones tantum fuerunt, aliud vitæ
 genus amplexi, civitas fiant. Etiam isti
 habent summum imperium, qui pro
 parte habent, & pro ea parte justum
 bellum gerunt; item qui inæquali
 foedere juncti sunt.

*Grot. d. c. 3.
 §. 3. Rhet.
 de pace c. 2.
 §. 11.*

*d. c. 3. §. 4
 §. l. 1. c. 4.
 §. 13. §. 21.*

IV. *Quid præter summum imperium
 requiritur ad bellum solenne?*

R. Requiritur ut publice decretum
 sit, ita ut ejus significatio ab altera
 partium alteri facta sit, unde promul-
 gata prælia dicuntur.

*Grot. d. c. 3.
 §. 1.*

V. *An*

V. *An in omni bello requiritur denunciatio?*

d. c. 3. §. 6. n. 1. in pr. Hugo de Roy de eo quod iust. l. 1. tit. 7. n. 3. Rhet. de pace c. 2. §. 9. Schutz. vol. 2. Ex 10. th. 6. lit. a. **R.** In bello defensivo, & ubi vis illata arcetur, non requiritur, quia à natura censetur indictum, vim enim vi repellere naturaliter licet. In bello offensivo, etiam quando dominus rei suæ manum injicere velit, requiritur, ut post denunciationem constare possit, an alius ipse, & sine vi satisfacere velit nec ne. Sic quoties pro re una res alia, multoque magis si res eorum qui debitori subditi sunt, occupare, vel summam potestatem habentem impetere ex debito aut delicto subditi quis velit, interpellationem oportet intercedere quæ illum in culpa constituat.

VI. *Quid est belli indictio?*

R. Belli indictio est actus, quo ejus, quem bello invadere decrevimus, amicitia & societati renunciamus, ipsamque nihil sibi nisi hostile à nobis expectandum, certiolem reddimus.

VII. *Quotuplex est belli indictio?*

R. Alia est conditionata, quæ cum rerum

Grot. d. c. 3. §. 7.

rerum repetitione conjungitur, e. g. eam se injuriam, nisi ab ipsis qui fecerint dematur, se ipsum omni vi depulsurum esse: nec necesse est ut hanc conditionatam pura subsequatur, licet aliquando fiat. Alia pura, quæ denunciatio in specie indictio vocari solet, & est, qua simpliciter alterius amicitix & societati renunciamus, eumque hostem nostrum declaramus. Hoc plerumque fit, ubi bellum jam alter intulit, sæpe etiam ubi quis ipse ea deliquit quæ bellum merentur.

VIII. *An requiritur ut utrinque bellum indicatur?*

R. Sufficit eam fieri ab altera parte, licet sæpe utrinque indicifoliat, ut de animo & jure nostro reliquifiant certiores. Et hunc in finem in re-
Grot. d. c. 3.
 §. 7. n. 3.
 Schutz. d.
 Ex 10. sb. 6.
 lit. b.
 gni vel provinciæ limitibus & aliis con-
 fuetis locis ad tubarum clangorem
 bellum proclamatur & publicatur,
 Wird mit ausblasung der trompeten und
 öffentlicher ausruffung an gewöhnlichen ort-
 hen angekündigt. Qui modus promul-
Grot. d. c. 8.
 §. 8.
 gandi ex moribus populorum va-
 rius

IX. *An bellum geri potest, simul
 atque indictum?*

Bellin. de re milit. part. 1. tit. 8. n. 8. Ziegl. b. 6. §. 13. Text. c. 17. §. 52. Grot. l. 3. c. 3. §. 2. in fin. & 13. aliter. R. Non, sed concedi debet tantum temporis spatium, quantum requiritur ad deliberationem & inde concipiendam responſionem, an sponte alter ſatisfacere, an vero belli eventum exſpectare velit; ſicut in judiciis citato datur tempus ad deliberandum, an contendere, an concedere velit, & ſi contendere velit, ut inſtructus veniat ad reſpondendum.

X. *Quando bellum eſt indictum cui cenſetur eſſe indictum?*

Grot. d. c. 3. §. 9. & 10. R. Indictum bellum ei, qui imperium in populo ſummum habet, ſimul indictum cenſetur omnibus ejus non ſubditis tantum, ſed & qui ſe ſocios adjuncturi ſunt, ut qui acceſſio ſunt ipſius, & hoc eſt quod ajunt diffidato principe diffidatos ejus adhærentes. At eo bello abſoluto ſi ob auxilia ſuppeditata populus aut rex alter bello impetendi ſint, nova opus erit indictione, quia novum eſt bellum & jam non

non ut accessio spectatur, sed ut principale aliquod.

XI. *Cur gentes ad bellum justum denunciationem requirunt?*

R. Ut adhuc ultima vice alter de satisfactione moneatur, & si non satisfaciat, ut bellum certum expectet.

Ziegl. h. c. §. 11. Feld. ad Grot. h. c. §. 11. & Kulpis. cum ipso aliter.

XII. *Si jus legationum sit violatum, an opus est denunciatione?*

R. Affirmatur, non enim necessario denunciatio fit per legatos, nam ad violatores legatorum contemtoreisque juris eorum sanctissimi, legati non mittuntur, sed per literas & aliis modis, quibus tuto fieri potest.

Grot. d. c. 3. §. 14. Alber. Gent. l. 2. c. 1. p. 212. aliter.

C A P U T IV.

De jure interficiendi hostes in bello solenni, & alia vi in corpus.

C A P U T X.

Monita de his quæ fiunt in bello injusto.

C A P U T XI.

Temperamentum circa jus interficiendi in bello justo.

L I

I. Qui-

- I. *Quinam sint belli effectus.*
- II. *Vox licere quot modis sumitur.*
- III. *Quomodo hostem laedere liceat.*
- IV. *Cur gentibus placere ut ex utraque parte & sine ullo respectu ad causa iustitiam hostem laedere liceat.*
- V. *Quinam sub hac licentia laedendi comprehenduntur.*
- VI. *An hostium vero subditi ubique occidi possint.*
- VII. *An capivi & supplices iuste propter culpam occidantur.*
- VIII. *An propter pertinacis studium in partes & strenuam defensionem.*
- IX. *An letari hostem veneno tollere.*
- X. *An aquam corrumpere*

ut bibi nequeant.

- XI. *An hostem immisso percussore interficere liceat.*
- XII. *Cur tales percussores deprobati exquisitis suppliciis affici soleant.*
- XIII. *An supra & adulteria in feminas hostiles sint permessa.*
- XIV. *An effectus belli solennis quidem sed iniusti, iustitia intrinseca iusti esse possint.*
- XV. *Quinam hinc ad restitutionem taceantur.*
- XVI. *An in bello iusto ratione causa facta, omnes de quibus iura gentium id licet, & de quibus agitur quest. 5. iusto occidi possint.*
- XVII. *Quibus ergo iuste parcatur ex temperamento iuris naturae.*

I. *Quinam sunt belli effectus?*

Grot. l. 3. c.
4. §. 3.

R. **U**t liceat hostem laedere, & in persona & rebus.

II. *Quid hoc est, licet?*

R. Licere interdum dicitur id quod rectum & ex omni parte pium est, ut
amare

amare Deum & proximum; interdum licere aliquod dicitur, non quod salva ^{d. c. 4. §. 2.} pietate & officiorum regulis fieri po- ^{n. 1. §. 2. l.} test, sed quod apud homines poenae ^{r. c. 1. §. 3.} non subjacet, sic apud multos popu- ^{9. §. 17. §.} los scortari licet, si regibus dieuntur ^{ibi Boet.} omnia licere, quia sunt exempti à poe- nis humanis.

III. *Quomodo ergo licet lædere hostem?*

R. Hosti hostem licet lædere in per- ^{d. c. 4. §. 3.} sona & rebus, i. e. non ei tantum, qui ex justa causa bellum gerit, quique lædit intra eum modum, qui naturaliter concessus est, sed ex utraque parte & indistincto, ita ut eam ob causam nec puniri possit in alieno territorio de- prehensus tanquam homicida aut fur, nec bellum ipsi ab alio talis facti nomine inferri.

IV. *Quæ est causa cur hoc gentibus ita placuerit?*

R. Quia inter duos populos de jure ^{Gros. d. c. 4.} belli pronuntiare velle periculosum ^{s. 4. Puf. l.} fuerat aliis populis, qui ex ratione bel- ^{3. c. 1. §. 7.} lo alieno implicarentur. ^{in med.} Deinde quia
 Ll 2 etiam

etiam in bello iusto vix satis cognosci potest ex indiciis externis, quis justus sit se tuendi & sua recuperandi modus, ita ut omnino præstiterit hæc religioni bellantium exigenda relinquere, quam ad aliena arbitria vocare.

V. *Qui comprehenduntur sub hac licentia ledendi?*

d. c. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 14. **R.** Omnes; qui intra præsidia hostium sunt, non tantum qui actu ipso arma gerunt, aut qui bellum moventis subditi sunt, sed etiam peregrini, qui ante bellum eö iverunt, & post modicum tempus, intra quod discedere potuerant, manserunt, & qui commisso cognitoque bello intra fines hosticos veniunt. Referuntur huc infantes, foeminæ, senes, captivi quibus vita non est promissa, supplices, dediti sine conditione, obsides; in omnes hos competit potestas occidendi, quamdiu injuria ipsis non est remissa.

Puf. l. 8. c. 2. §. 6.

Grot. d. l. 4.

§. 8. n. 2.

Boecl. in diff.

Quies in

sur. p. 210.

VI. *Quo in loco subditi hostium possunt occidi?*

R. Qui sunt subditi ex causa permanente, eos offendere ubique locorum licet,

licet, in solo proprio, in solo hostili, in solo nullius, in mari. In territorio autem pacato eos interficere non licet propter jus ejus qui ibi imperium habet, & quod hoc modo violaretur.

VII. *An causa interfectorum captivorum aut supplicum referri potest ad talionem?*

R. Non, quia talio proprie exercenda est in eandem personam, quæ deliquit. Contra vero ex bello plerumque id quod talio dicitur in malum redundat eorum, quorum in eo, ob quod accusantur, nulla est culpa, quales sæpe sunt captivi & supplices. Groet. d. c. 4. §. 13. & ibi Ziegl.

VIII. *An propter pertinax studium in partes & strenuam defensionem quis occidi postea potest, quando captus est?*

R. Nemo est, qui talem supplicio dignum judicet, maxime cum partes illæ aut à natura assignatæ sunt, ut inter imperantes & parentes, aut honesta ratione electæ, ut qui aliis auxilium ferunt in justo bello. Imo tantum abest, ut in eo crimen sit, ut pro crimine d. c. 4. §. 13. n. 2. & c. 11. §. 16. Obrecht. de rat. bell. c. 2. §. 3. Kulpis. h. c. §. 6. in mod.

ne habeatur, si quis præsidio deesse-
rit Interim tamen ut hostes occidi
impune possunt.

IX. An licet hostem tollere veneno?

Gros. d. c. 4.
§. 16.
Alb. Gent.
l. 2. c. 6. p.
350. Of. b.
c. 5. 16. Ali-
ter. jung.
Zensgraf.
diff. de ar-
mis in bello
prohibitis.

R. Jure naturæ licet: nam quem in-
terficere licet, cum gladio, an vene-
no interimas nihil interest; licet gene-
rosius sit ita occidere, ut qui occiditur
sui defendendi habeat copiam, tamen
huic non debetur, qui mori meruit.
Jure gentium, quia communis est ne-
cessitas, ne pericula in bellis nimium
intendantur, non videtur esse permis-
sum. Et credibile est à regibus id pro-
fectum, quorum vita ab armis ante
alios defenditur, à veneno minus,
quam aliorum tuta est, nisi defendan-
tur juris aliqua religione & metu infam-
iæ. Sic & videtur esse contra jus
gentium spicula, fontes, & aquas ve-
neno inficere, ut minuantur pericula
in bello.

**X. Sed an licet aquas corrumpere ut
bibi nequeant?**

Gros. d. v.
4. §. 17.
Gent. aliter
p. 356.

R. Affirmatur, id enim perinde habe-
tur, ac si flumen avertatur, aut fontis
venæ intercipientur. **X.**

XI. Licetne hostem interficere immisso percussore?

℞. Per eos, qui fidem expressam vel tacitam violant, ut sunt subditi, vassalli, milites, recepti, ut supplices, advenæ, transfugæ, non videtur permiffum, ne nimium intendantur pericula eorum, qui maxime eminent. Per alios videtur licere; nimirum hostem occidere ubivis licet, nec refert, quot sint qui faciant.

Grot. d. c. 4. §. 18. Jung. c. 1. §. 21. & ibi not. Alber. Gent. p. 275. Junge tamen Puf. 8. c. 6. §. 18.

XII. At vero tales percussores deprehensi exquisitis suppliciis affici solent:

℞. Hoc non ideo venit, quod in jus gentium deliquerint: sed quia eodem jure in hostem quidvis licet: gravius autem aut levius malum statuit quisque pro sua utilitate. Nam sic & exploratores deprehensi pessime tractari solent, quos tamen mittere jure gentium haud dubie licet.

Grot. d. c. 4. §. 19. n. 3.

XIII. An supra & adulteria in bello sunt permiffa?

℞. Non, quia per denunciationem belli

Grot. d. c. 4. §. 19. Gent. p. 421. Kulpis. h. c. §. 7. in fin. Os. ad Grot. h. c. §. 19.

belli renunciavimus tantum istis juribus quæ ad securitatem nostram faciunt; & hostis noster habet tantum jus ad ea media, quæ ad bellum gerendum & finem in eo obtinendum sunt necessaria: qualia non sunt stupra & adulteria, sed tantum sunt actus effe-
ratae libidinis, quæ non bello magis, quam pace puniendi sunt.

XIV. *Si belli causa sit injusta, bellum autem solenniter sit susceptum, an effectus belli justitia intrinseca justi esse possunt?*

Gen. 1. 3. c. *R.* Si belli causa injusta sit, etiam si
10. 9. 3. bellum solenni modo sit susceptum,
Os. h. c. 9. 3. injusti sunt interna injustitia omnes
 actus, qui inde nascuntur: ita ut qui
 scientes tales actus operantur, habendi
 sint in eorum numero, qui ad regnum
 coeleste sine poenitentia pervenire non
 possunt. Vera autem poenitentia, si
 tempus & copia suppetat, omnino re-
 quirat, ut is qui damnum dedit, sive
L. 2. c. 17. 9. sive interficiendo, sive res corrupendo,
13. c. 14. sive prædas agendo, id ipsum resarciat
 ipsis, quorum interest.

XV. *Qui-*

verit, non tenebitur, nisi in quantum
censeri potest locupletior factus.

XVI. *Si bellum sit justum ratione cau-
se sue, an omnes justitia interna
occidi possunt, quos enarravimus?*

Grot. c. 11.
§. 2.

R. Non, jure seu ex justitia in-
terna nemo interfici potest, nisi aut in
poenam justam, aut quatenus absque
eo vitam & res nostras tueri non pos-
sumus: licet interdum accidat, ut citra
propositum nostrum etiam innocen-
tem occidamus.

XVII. *Quid ergo dicendum de infan-
tibus, foeminis, senibus &c?*

Grot. c. 11.
§. 9. 10. 11.
12. 13. 14.
15. 16. &
18. Ziegl. b.
& Feld.
Gent. l. 2. c.
21. & 22.
Sold. l. 6. c.
15. in fin.

R. Ex rigore belli, quia sunt partes
istius corporis seu civitatis, cui bel-
lum indiximus, occidi possunt; ex
temperamento juris naturæ, quod re-
spicit circumstantias, & an vita nostra
& res ab iis non sint tutæ, non possunt;
& infantes excusat ætas, foeminas
sexus, nisi virilia & arma traherent, aut
alias in bello juvent; senes defectus
virium, nisi consilio vel alias noceant;
sacerdotes, item eos, qui literis ope-
ram dant, vitæ genus, nisi & hi servi-
tia

tia militaria præstent. Item agricolæ,
 mercatores, opifices, artifices, modo
 ad bellum nihil contribuant, vel ne-
 gotiando in rebus ad militiam perti-
 nentibus, vel arma fabricando, con-
 ficiendo pulverem pyrium. Captivis
 parcendum, quia arma posuerunt,
 item deditis sine conditione, ita ut
 nec talio, nec pertinax studium suffi-
 ciens sit causa eos occidendi, nisi for-
 te sævitia hostis in captivos exerceri
 solita, aliter non possit coerceri, quam
 simili sævitia. Sic & obsides non sunt
 occidendi, nisi & ipsi aliquid commis-
 erint morte dignum. Adde tandem
 omnes commisiones, quæ ad jus con-
 sequendum aut bellum finiendum nul-
 lius sint usus, sed meram habent vi-
 rium ostentationem propositam, &
 cum officio Christiani hominis, &
 cum ipsa humanitate pugnare.

CAPUT V.

De rebus vastandis eripiendisque.

CAPUT XII.

Temperamentum circa vastationem
 & similia.

I. An

I. *An res hostium corrumpi & rapi possint.*

II. *An etiam res sacra.*

III. *An hæc sint in Christi patrimonio.*

IV. *Quid si quis ex errore credat in simulacro numen aliquod inesse, an illud jure belli violare possit.*

V. *An res religiosa violari possint.*

VI. *An res hostiles vi tan-*

tum eripi possint, an etiam dolo.

VII. *An citra modum rapi aut corrumpi possint.*

VIII. *Quid si populatio hostem brevi ad pacem faciendam adigat.*

IX. *Qua res non videantur vastanda.*

X. *Qua rationes & utilitates, præter aequitatem & humanitatem, moderationem suadeant.*

I. Possumusne res hostium vastare easque iis eripere?

Grot. l. 3. c. 5. §. 1. Puf. l. 8. c. 6. §. 18. in fin. Of. b. c. Obs. 1.

R. **A**ffirmatur, nam contra naturam non est spoliare eum, quem honestum est necare: & jure belli aut eripi, aut corrumpi possunt munitiones hostium, portus, urbes, viri, naves, fructus & si qua sunt similia.

II. An & res sacrae?

d. c. 5. §. 2. B. l.

R. Quia res sacræ sunt ejus, qui summum imperium in populo obtinet, merito & hæc res cedunt victori.

III. At vero res sacræ sunt in Christi patrimonio?

R. Chri-

R. Christi patrimonium non est de hoc mundo; hinc cum sacra sint publica, quando populus alteri populo aut regi se dedit, tum etiam ea dedit, quæ divina dicuntur, iuxta illud:

deduntque se, divina humanaque omnia.

Et ideo jus publicum in sacris consistere dicitur: & populus ipse mutata voluntate propter utilitatem & necessitatem publicam ex sacro profanum potest facere; certo indicio, hæc bona quidem ex privatorum dominio & potestate exivisse, & sacra dici à fine, cui destinata sunt, non autem ex illo, quod summæ potestati in omnia reip. bona competit, & dominium eminens vocatur. Propter quod etiam procedunt ab imperantibus constitutiones de sacris rebus non alienandis vel oppignorandis, nisi certis casibus.

IV. *Quid si quis ex errore credat, in simulacro numen aliquod inesse?*

R. Id violari aut corrumpi nefas est ab iis, qui in ea persuasionem conveniunt, ex talis opinionis positione, seu quia

Grot. d. c. 5.
 §. 2. n. 1. &
 2. Conring.
 ad B. Innocent. X. c. 6.
 Mauris. de secularis.
 bon. eccles. c.
 5. Kulpis. h.
 c. §. 1. in fin.
 Of. h. c.
 §. 2. cum pluribus aliis aliter.
 Grot. d. c. 5.
 §. 2. n. 4.
 Of. ibi &
 Ziegl. Nov.
 37. Zepher.
 de Polit. Eccles. l. 2. c.
 26. & de leg. Mosaic.
 4. c. 10.
 Horsted. de caus. bell.
 Germ. rom.
 1. l. 5. & 6.

quia conscientia erronea obligat ut re-
cta. Aliud est, si hostes non idem sen-
tiant, ab his enim recte talia simula-
cra seu idola abolentur, & bona sacra
in cultum idololatricum destinata in
alios pios usus & verum cultum con-
vertuntur.

V. *Quid dicendum de rebus religiosis?*

Græc. d. c. 5.
5. 3.

R. Idem & de religiosis intelligi de-
bet. Nam hæc quoque non mortuo-
rum sunt, sed viventium sive populi
alicujus sive familie. Quare sicut sa-
cra loca ab hostibus capta, ita & reli-
giosa talia esse desinunt; dummodo
ipsa mortuorum corpora non male
tractentur, quia id contra jus est ho-
minum sepeliendorum.

l. 2. c. 19. 5.
2. n. 6.

VI. *An res hostium tantum vi possunt
eripi an etiam dolo?*

Græc. d. c. 5.
5. 4.

R. Non vi sola res hostium hostibus
eripi possunt, sed & doli, qui perfidia
carent, permitti censentur.

VII. *An citra modum res hostium
possunt corrumpi aut iis eripi?*

Græc. l. 3. c.
12. 5. 1.
Francis. a
vict. de jure
bel. n. 56.

R. Non, sed desistendum est vel
quando id acquisivimus, quod par est
illi,

illi, quod nobis debetur, vel quando tantum damni datum fuit, quantum vindictæ modum non excedit, vel quantum requiritur, ut pericula futura, ne scilicet de novo nobis inferatur bellum, & sic bellum ex bello nascatur, evitare possimus. Quare ut propter pecora abacta aut domos aliquas incensas totum regnum vastetur, æquitas non fert.

Ziegl. de
jur. maj. l.
1. c. 33. §. 72.

VIII. *Quid si populatio hostem brevi ad pacem faciendam subigat?*

ꝛ. Stultum est nullo suo bono nocere alteri, sed si vastatio ad pacem adi-

Grot. d. c.
12. §. 1. n.
2. c. 2. Al-
ber. Gen. l.

gat hostem, non est ratio parcendi. Quamvis si rem recte expendas, ple-

2. c. 23. p.

IX. *Quæ ergo res non videntur vastande?*

ꝛ. In quibus cessat ratio vel necessitatis vel utilitatis; sic post plenam victoriam horrificum, nefarium & omnino odio dicitur imbutum bellum, quod parietibus, tectis, columnis, postibus fit. Sic si magna spes sit celeris victoriæ,

Grot. l. 3. c.
5. §. 2. n. 3.

d. c. 12. §. 3. *jung. Fus-*
Knechtz be-
stall. de an.
1570. art.
53. & Kul-
pis. h. c. §. 3.
lit. 1.

riæ, cujus præmium & ager & fructus
 futuri sint, his parcendum: nam jam
 res hostiles non diripies, nihil enim
 amplius eæ ad istum pertinent, tuæ
 sunt, tuas res perdes. Si hostes aliun-
 de, quo se sustentent, habeant, puta
 mare, si fines alii pateant, agricultura
 etiam in ipso collimitio tuta maneat,
 & potius tributum exigatur. Et hinc
 non tantum agricolæ, sed & anima-
 lia quibus arant, & semina, quæ ad
 agrum portant, extra belli periculum
 poni debent. Sic rebus quæ ad bel-
 lum faciendum aut ducendum nihil
 momenti habent, ut sunt templa, por-
 ticus, statuæ & similia, etiam durante
 bello parcendum: & quidem in tem-
d. c. 12. §. 6.

plis specialis ratio accedit, quod sa-
 cris usibus dicata sunt, & si nullum in-
 de sit periculum, talia ædificia, & quæ
 eis accedunt, conservari suadet rerum
 divinarum reverentia, inter eos maxi-
Ziegl. in
com. h. c.

me, qui eundem Deum ex eadem lege
 colunt, etiamsi forte sententiis qui-
 busdam aut ritibus dissideant. Con-
 suetudo tamen fere est quarundam
 gen-

gentium, ut campanæ rebus sacris desti-
 nataræ certa pecuniæ summa redi-
 mantur. Idem dicendum de religiosis Greg. d. c.
 12. §. 7.
 & illis, quæ in honorem mortuorum Text. c. 18.
 n. 37.
 structa sunt; nam & hæc nisi contem-
 ta humanitate violari non possunt.

*X. Præter rationem equitatis & hu-
 manitatis suntne adhuc aliæ ratio-
 nes, quæ hoc suadent?*

R. Affirmatur, talis enim moderatio d. c. 12. §.
 8. n. 1. 2.
 c. 4.
 hosti magnum telum eripit, despera-
 tionem; præ se fert speciem magnæ
 de victoria fiduciæ; clementia per se
 est apta frangendis & conciliandis
 animis. Inprimis autem summarum
 potestatum & ducum, qui christianos
 se & à Deo & ab hominibus haberi vo-
 lunt, officium est, violentis urbium
 direptionibus, & si quid his simile est,
 intercedere, ut quæ abire non possint
 sine gravissimo multorum innocen-
 tium malo, & sæpe ad belli summam
 parum proficiant: ita ut bonitas chri-
 stiana fere semper, ipsa quoque justi-
 tia plerumque ab istis abhorreat.

M m

CA-

De jure acquirendi bello capta.

Temperamentum circa res captas.

I. <i>Capta in bello cui cedant.</i> II. <i>Quando res censeantur capta.</i> III. <i>An res qua non sunt hostium, quamvis apud ipsos inventa, bello acquiri possint.</i> IV. <i>An res exterorum in navi hostili reperta.</i> V. <i>An hostibus erepta vindicari possint à prioribus dominis.</i> VI. <i>An res in bello publico ac solenni capta singulis capiuntibus, an vero toti populo acquirantur.</i> VII. <i>An & quando singuli capta sibi acquirant.</i> VIII. <i>An singuli aliquid extra ministerium publicum facere possint.</i> IX. <i>Quas res singuli sibi acquirant.</i> X. <i>Quo modis prada tribui soleat.</i> XI. <i>An prada concessio semper sit mera donatio.</i>	XII. <i>An & cur sociis pars prada concedatur.</i> XIII. <i>Cum aliquando subditis.</i> XIV. <i>Cui res sit addicenda si apud populum bello non permixtum controversia oriatur de re bello capta.</i> XV. <i>An extra territorium bellum gerentium capta fiant capiuntium.</i> XVI. <i>An hoc jus acquirendi res bello captas ita proprium sit belli solennis, ut in aliis bellis locum non habeat.</i> XVII. <i>An res in bello justo ultra debitum modum capta retineri possint.</i> XVIII. <i>An tantum capi possint res ad consecutionem debiti primarii, an & subnascentis.</i> XIX. <i>Quid si isti quorum res capiuntur sint extra culpam.</i>

I. Capta

I. *Capta in bello cuiusmodi cedunt?*

R. Bello iusto ea nobis jure naturæ Grot. l. 3. c. 6. §. 1. n. 13. acquiruntur, quæ aut paria sunt ei, quod cum nobis sit debitum, aliter consequi non possumus, aut etiam quæ nocenti damnum inferunt intra æquum vindictæ modum. id quod & Deus probat in lege à Mose data. Jure gentium non tantum is, qui ex Kulpis. h. c. §. 1. Deut. 20. vers. 14. justa causa bellum gerit, sed & quisvis in bello solenni & sine fine modoque dominus fit eorum, quæ hosti eripit, eo sensu, ut à gentibus omnibus & ipse, & qui ab eo titulum habent, in Grot. d. c. 6. §. 2. possessione rerum talium tuendi sint. quod dominium quoad effectus externos, in quantum non habetur profure & proprio nomine pro lubitu de hac re disponere potest, licet appellare.

II. *Quando res censentur captæ?*

R. Res mobilis capta dicitur, ubi Grot. d. c. 6. §. 3. n. 2. intra fines, i. e. præsidia hostium perducta fuerit; eodem enim modo res amittitur quo postliminio redit, redit autem ubi intra fines imperii esse M m 2 cœpit,

cœpit, sive intra præsidia. Et quamvis res captæ statim dicantur fieri capientium, tamen cum conditione aliqua, continuandæ scilicet eo usque possessionis, intelligi debet.

*Groenwog.
de LL. abrog.
ad l. 2. de
capt. & possl.
reversj. Zieg.
d. c. 5. 3.*

Cui consequens esse videtur, ut in mari naves, & aliæ res captæ censeantur tum demum, cum in navalia aut portus, aut ad eum locum, ubi tota classis se tenet, perducta sunt. Hæc tamen apud quasdam gentes aliter determinari possunt. Res immobiles captæ intelliguntur, quæ manusuris munitionibus ita includuntur, ut non nisi iis expugnatis parti alteri palam aditus non sit: seu in quibus non est momentanea, sed firma possessio.

*Grot. d. c. 6.
§. 4. n. 1.*

III. *Quid si res capta non sit hostium?*

*Grot. d. c. 6.
§. 5.*

R. Ut res aliqua belli jure nostra fiat, requiritur ut hostium fuerit: nam quæ res apud hostes quidem sunt, puta in oppidis eorum, aut intra præsidia, sed quarum domini nec hostium sint subditi nec hostilis animi, eæ bello acquiri non possunt:

nam

nam & ratio deficit, non enim ha- Ziegl. d. 5.
 bentur pro rebus nullius, & jus hoc 5. aliter.
 mutandi domini odiosius est, quam
 ut produci debeat; & à rebus extero-
 rum non metuitur damnum, quomo-
 do ab exteris ipsis, qui tempore indi-
 cti belli apud hostes deprehenduntur
 & intra modicum tempus non disce-
 dunt. Si tamen eo consilio sint missæ
 ad hostem, ut eum juvent, merito
 habentur pro hostilibus.

IV. *Quid ergo juris, si res extero-
 rum inveniantur in navi hostili?*

R. Censentur esse hostiles usque dum Grot. l. 3. c.
 hæc præsumtio validis in contrari- 6. 5. 6.
 um probationibus elidatur.

V. *An quæ hostibus erepta sunt pos-
 sunt vindicari ab his, qui ante ho-
 stes nostros ea possederunt & bello
 amiserunt?*

R. Non, quia jus gentium hostes d. c. 7. 5. 1.
 primum dominos fecit dominio ex- Puf. l. 8. c.
 terno, deinde nos. 6. 5. 20.

VI. *Cuinam acquiruntur res hostiles* resol. 9. 5.
in bello publico ac solenni, an popu- 47. & 53.
lo, vel isti, cujus auspiciis bellum s. Ziegl. l. 6.

*geritur, an singulis, qui de populo
aut in populo sunt?*

Grot. d. c. 6.

§. 8. & 9.

Puf. l. 8. c.

§. 8. 21.

R. Res quæ sunt nullius, quales sunt res hostium, quia non amplius nobiscum in societate vivunt, & ipsis non amplius debemus jura, quæ ex societate fluunt, quale etiam est jus domini, sunt capientium, sed tam eorum, qui per alios, quam qui per se capiunt: naturaliter enim homo hominis alterius volens volentis instrumentum est. Ita non servi tantum, aut filii, sed & liberi homines, qui in piscando, aucupando, venando, margaritas legendo operam suam addixerunt aliis, statim quod acceperunt, acquirunt ipsis, quibus operam navant, & sic milites istis, qui sunt principales belli auctores: perinde enim est, per se quis faciat aliquid, an per alium.

VII. *An ergo singuli nihil sibi
acquirunt?*

Grot. d. c. 6.

§. 10. Puf. l.

8. c. 6. §.

21. In fin.

Kulpish. c.

R. Distinguendum inter actus vere publicos belli, & inter actus privatos, qui fiunt occasione belli publici: per hos actus privatis res quæritur primo

primo ac directe, per illos actus populo.

VIII. *At vero singuli seu privati nihil possunt facere nisi in ministerio publico,*

R. Singuli seu privati, qui in bello aliquid faciunt, semper quidem sunt in ministerio publico, sed non omnia faciunt, qua sunt in ministerio publico, e. g. quæ in liberis seu iniustis excursibus, vel etiam contra expressas prohibitiones capiunt.

Ziegl. b. e. & de jur. Maj. l. r. c. 32. §. 77. Text. c. 18. n. 67. aliter.

IX. *Quales sunt res, quas singuli sic sibi acquirunt?*

R. Res soli, quia nisi publico actu, inducto exercitu, impositis præsiidiis capi non solent, populi fiunt: res mobiles & se moventes si capiant in ministerio publico primo ac directe populo acquirunt, & ab hujus concessione est, quicquid ex his rebus sibi vel retinent, ut in direptionibus aut populationibus militibus concessis, vel quicquid ex præda ipsis tribuitur: vel extra ministerium publicum, ut modo diximus, & sibi primo &

Grot. d. c. 6. §. 11. & 12.

Cujac. 19. obs. 7. aliter Text. d. l. & alii.

d. c. 6. §. 13. directe acquirunt; nisi & in his rebus lex civilis dominium singulorum antevertat, sic lege introduci potest, ut quæ apud nos reperiuntur hostium res, publicæ fiant.

X. *Præda quot modis tribui solet?*

d. c. 6. §. 22. R. Sicut res aliæ ita & præda potest
 n. 1. Sold f. à populo aliis concedi, non tantum
 6. c. 16. Str. post acquisitionem, sed & ante eam,
 Ex. 41. sb. ita ut subsecuta captura conjungan-
 18. c. 19. tur actiones brevi manu: nec tan-
 tum ea concessio nominatim fieri po-
 test, sed & in genere, ut viduis, seni-
 bus & egentibus pupillis pars prædæ
 dari potest.

XI. *An hæc juris translatio semper est mera donatio?*

Grot. d. c. 6. R. Non, sed interdum contractus,
 §. 22. n. 2. interdum aut solutio ejus, quod de-
 betur, aut remuneratio ob damna
 quæ quis passus est, aut ob id quod
 ipse bello impendit, sive sumtu sive
 opera, ut cum socii aut subditi nul-
 lo stipendio militant, aut non tali,
 quod operæ respondeat. Nam ex his
 causis prædam aut omnem, aut ejus
 partem

partem concedi solitam videmus. Et hinc receptum, ut sua faciant, quæ capiunt aut focii aut subditi, qui sine stipendio & suo sumtu suoque periculo bellum gerunt. *Text. d. c. 18. n. 67.*

XII. *Quæ est ratio in sociis?*

R. In sociis ratio est manifesta, quia naturaliter socius socio tenetur ad reparationem damnorum, quæ ob negotium commune aut publicum eveniunt. Adde, quod opera quoque gratis præstari vix soleat. Credibile ergo est, nisi causa alia appareat, puta beneficentia mera, aut contractus antecedens, spem ex hostibus lucrandi spectatam esse in damni & operæ compensationem. *Grot. l. 3. c. 6. §. 23.*

XIII. *Quæ est ratio in subditis?*

R. In subditis id non æque evidenter procedit, quia hi operam civitati suæ debent: sed contra occurrit, quod ubi non omnes sed aliqui militant his ipsis à corpore civitatis retributio debetur ejus, quod plus cæteris operæ aut sumtus impendunt, multoque magis damnorum, in cujus retributionis

tionis certæ locum spes prædæ totius aut partis incertæ facile nec sine ratione conceditur. Cæterum hodie passim usurpatur, ut in direptionibus oppidorum & præliis suum quisque faciat, quod cepit: in excursibus vero capta communia fiant eorum qui in comitatu sunt, inter ipsos pro dignitatis ratione partienda.

Grot. d. e. 6.
§. 24. n. 8.
& Kulpis.
ibi.

XIV. *Si apud populum bello non permixtum controversia oriatur de re bello capta, pro quo judicabit?*

d. e. 6. §. 25. R. Addicenda ei, cui favent leges aut mores populi, à cujus partibus res capta est: quod si ejus nihil probeatur, ex jure gentium res ipsi populo adjudicanda, si modo ea res in actu bellico capta.

XV. *An extra territorium utriusque partis bellum gerentis capta sunt capientium?*

d. e. 6. §. 26. n. 2. & c. 4. §. 8. n. 2. h. l. & ibi not. R. Sicut & hostem ubique licet interficere, ita & in rebus locum non consideramus. In loco tamen pacato is qui imperium habet, potest lege sua

sua prohibere, ne id fiat, & si contra legem factum sit, de eo tanquam de delicto poscere potest, ut sibi satisfiat.

XVI. *An hoc jus externum acquirendi res bello captas ita proprium est belli solennis, ut in aliis bellis locum non habeat?*

R. Si sint alia bella inter populos Ziogl. h. c. utrinque majestate pollentes gesta Grot. h. 1. 7. etiam locum habet: sin autem sint l. aliter. inter cives, sive magna ea, sive parva sint, nulla fit dominii mutatio, nisi auctoritate judicis. Sic etiam in represaliis aliter non obtinet.

XVII. *Quae in bello justo capta sunt ultra debitum modum, an retineri possunt?*

R. Non ultra licitum est capere aut Grot. l. 3. c. 13. §. 1. n. 1. habere, quam causa subest debendi in hoste; excepto quod etiam extra eam ad securitatem necessariam res possunt detineri, sed restituendæ cessante periculo in se aut in pretio: nam quod in re pacatorum liceret, multo magis in re hostium licet.

XVIII. *An*

XVIII. *An res subditorum tantum capi & acquiri possunt ad consecutionem debiti primarii, unde ortum est bellum, an & subnascentis?*

d. c. 13. § 3. **R.** Res subditorum non tantum capi possunt & acquiri ad consecutionem debiti primarii, unde ortum est bellum, sed & subnascentis, ita ut & impensæ in bellum factæ & damna inde orta præstari debeant.

XIX. *Quid si isti, quorum res capiuntur, sint extra culpam?*

d. c. 13. § 3. **R.** *n. 2. & 3.* *de. 2. § 5.* *n. 1. & 5.* *ult.* **Æ**quitas vult, ut cum tantum quasi fidejussorio nomine sint obstricti, ipsis relinquuntur res istæ, quibus nos facilius, quam ipsi careamus, præsertim vero si satis appareat, illos ipsos id quod eo modo amiserunt à civitate sua non recuperaturos. Sic & in repressaliis, quamdiu spes est, nos nostrum satis facile consequi posse ab originariis debitoribus, aut ab iis, qui jus non reddendo se debitores faciunt, ad eos, qui culpa vacant, non veniendum.

CA-

De jure in captivos.

Temperamentum circa captivos.

I. <i>An & cur bello capti in servitutem redigantur.</i> II. <i>An hoc tantum sit intelligendum de subditis hostium perpetuis, an & de aliis ibi deprehensis.</i> III. <i>An etiam posterorum servi fiant.</i> IV. <i>Qua sint hujus juris effecta.</i> V. <i>An incorporalia belli jure acquirantur.</i> VI. <i>Captivi an populi, an singulorum capiendum fiant.</i> VII. <i>An bello injusto captis aufugere liceat.</i> VIII. <i>An gratitudo, quam captivus domino ob vi-</i>	<i>tam relictam debet, hoc permittat.</i> IX. <i>An servus domino resistere possit.</i> X. <i>An bello capti necessario apud omnes gentes servi fieri debeant.</i> XI. <i>Quo usque homines capere liceat justitia interna.</i> XII. <i>An juxta vitam & naturam in servos competens jussempetere possit.</i> XIII. <i>Quomodo ab iis exigenda sint opera.</i> XIV. <i>An bello justo capto fugere liceat.</i> XV. <i>Quid circa captivum faciendum sit ubi servitus in usu non est.</i>

I. *An captivi possunt fieri servi?*

II. **U**t captores à summo illo rigore, quo omnes captivos & statim & post moram quamdiu injuriam

Gras. l. 3.
c. 7. §. 5.

riam non remiserunt, possunt occidere, abstineant, apud omnes gentes necessitas & utilitas vult, ut capti possint in servitutem redigi.

II. *An hoc intelligendum tantum de iis qui sunt subditi hostis perpetui, & qui se dedunt, aut servitutem promittunt?*

d. c. 7. §. 1.
n. 1. & 2.
c. 4. §. 7.

R. Non tantum qui se dedunt aut servitutem promittunt pro servis haberi possunt, sed omnes omnino bello capti, ex quo scilicet intra præsidia perducti sunt; & omnium eadem fors est, etiam eorum, qui fato suo, ut diximus, cum bellum repente exortum esset, intra hostium fines deprehenduntur.

III. *An etiam posterii ipsorum servi fieri possunt?*

d. c. 7. §. 5.
n. 2.
Grot. l. 2.
c. 5. §. 29.
n. 2.
Puf. l. 6.
c. 3. §. 9.

R. Affirmatur, 1. quia si captores summo jure utantur, illi ipsi nascituri non sunt. 2. diu alendi sunt è servis nati, antequam opera eorum domino utilis esse possit, & sequentes operæ sui temporis alimentis respondent.

IV. *Quæ sunt effecta hujus juris?*

R. Ef-

R. Effecta hujus juris infinita sunt: *Gros. l. 3.*
 nulla enim perpessio est, quæ stricto *c. 7. §. 3.*
 jure belli non impune illis imponatur, *n. 1. & 2. Horn. l. 2.*
 ut modo diximus; & res omnes, quæ *c. 1. §. 4.*
 captæ fuerunt cum persona acquirun- *Ziegl. h. 6.*
 tur domino.

V. *An incorporalia belli jure acquiruntur?*

R. Non acquiruntur primo ac per se, *d. 6. 7. §. 4.*
 sed media persona cujus ea fuerunt. *Puf. l. 8.*
 Excipienda tantum ea, quæ ex singu- *c. 6. §. 22. Gros. l. 2.*
 lari personæ proprietate fluunt, ac *c. 51. §. 5.*
 proinde inalienabilia sunt, ut jus pa-
 trium. Hæc enim si manere possunt,
 manent penes personam, sc. quando
 pater revertitur ex captivitate, si non,
 extinguuntur & liberi censentur esse
 sui juris, nam qui jam nati sunt tem- *Gros. l. 3.*
 pore captivitatis, non fiunt servi, nisi *c. 9. §. 17.*
 & ipsi capiuntur.

VI. *Qui capiuntur populine an singu-
 lorum fiunt?*

R. Homines hac in re jure belli rebus *Gros. l. 3.*
 æquantur, & sic ex his, quæ de præda *c. 7. §. 5. n. 4.*
 diximus, definiendum est.

VII. *Qui bello injusto capti sunt, pos-
 sunt*

*suntne aufugere, vel etiam ii, qui
ex iis nati sunt?*

d. 2. 7. 5. 6. **¶** Aufugere possunt, sive bello manente, sive pace facta; sive ad suos sive ad alios. Priori casu jure postliminii consequuntur libertatem; posteriori casu, sc: si fugiant pace facta vindicari possunt à domino, ipsisque reddendi sunt, quia jure gentium consequitur dominium externum, quod effectum non haberet, si pace facta au-

d. 2. 7. 5. 6. fugere possent. Si nesciatur ubi sint, aufugientium animis nullum vinculum videtur esse injectum: quia cum

l. 3. c. 10. belli causa sit injusta, ipse captor justitia interna eos retinere non poterat, &

l. 1. c. 3. sic aufugiendo propter defectum judicii humani sibi ipsis jus dicunt. Sic & suas res quas retinere captor non poterat, sine furti vitio auferunt, aut laboris sui mercedem, si quam supra

Grat. l. 3. c. alimenta præstari æquum est, nam &

7. 5. 6. n. 4. hic judicium deficit, & debitum ex fa-

Jung. l. 2. c. cti evidentia satis censetur probatum,

7. 9. 2. in si conferantur hujus captivi operæ

fn. cum operis aliorum, quibus alimenta

Kulpis. &

b. 6.

& mercedem præstamus; modo ipse neque suo, neque publico nomine quicquam debeat domino, aut ei cuius jus dominus acceperat.

VIII. *At vero captor vitam donavit, ergo propter vinculum gratitudinis videtur esse obligatus, ut nec auferre, nec res suas, nec mercedem auferre possit, nam vita est res inestimabilis.*

Ziegl. h. c.
§. 6. & Os,
aliter.

R. Talis captor non habuit jus ipsi auferendi vitam, & sic ipsi reliquit quod jure naturæ relinquendum erat, nec liberalitas est in eo quod meum est, & auferri non debet. Sic quamvis latro vitam mihi non auferat, tamen si ex ipsius captivitate evadam non pecco, nec furtum est, si furi res meas iterum eripiam. Et licet talis fuga & subductio deprehensa graviter puniri soleat, tamen hæc & alia multa faciunt potentiores, non quia æqua sunt, sed quia ipsis expediunt.

Geor. 1. 3. 6.
7. §. 6. n. 4.
in situ.

IX. *Si dominus jus suum externum exsequi velit, an servus potest resistere?*

N n

R. Hoc

d. c. 7. §. 7. *R.* Hoc jus externum, quia non sola
 & l. 1. c. 4. agendi impunitate, sed & judiciorum
 §. 2. tutela constat, inane erit, si ex adverso
 resistendi jus maneat. Nam si domino
 vi resistere liceat, licebit & magistratui
 dominum tuenti, cum tamen magi-
 stratus ex jure gentium dominum in
 illo dominio ejusque usu defendere
 debeat.

X. *An necessario apud omnes gentes
 capti in bello fiunt servi?*

d. c. 7. §. 8. *R.* Si necessitas & utilitas hoc exigant,
 Horn. l. 1. c. jus gentium apud omnes gentes vult
 3. §. 3. potius, ut capti in servitutem redi-
 gantur, quam ut occidantur: & si
 bella aliter geri possint, quam ut capti
 libertatem amittant, & servi fiant, ne
 quidem servi fiunt, quia cessat ratio
 necessitatis. Sic inter Christianos bel-

d. c. 7. §. 9. lo ortò capti non fiunt servi, ita ut
 n. 1. Gudol. vendi possint, ad operas urgeri, & alia
 de jur. no- pati, quæ fervorum sunt, nam non
 viff. l. 1. c. opus est inter ipsos, ut à miseris homi-
 4. Str. 40. nibus interficiendis abducantur mino-
 th. 70. ris sævitæ concessione, reverentia
 Schutz. vol. enim Christianæ religionis sufficit.
 2. Ex 10. th.
 13. lit. F.

Mansit

Mansit tamen etiam inter Christianos mos captos custodiendi, donec perfolutum sit pretium, cujus æstimatio in arbitrio est victoris, nisi certi aliquid convenerit expressis pactis, quæ hodie vocari solent *Cartel*. Inter Christianos & Mahumetistas adhuc serviunt, quia alio remedio ab interfectione Mahumetistæ non possunt prohiberi.

d. c. 7. §. 9.
n. 2. Text. c.
18. n. 41.
Gent. l. 3. c.
9. Kulpis. h.
6.

XI. *Ubi ergo servitus adhuc obtinet, quando censetur justa?*

Grot. l. 3. c.
14. §. 1. n. 1.

Æ. Licita est talis acquisitio justitia interna, quousque debiti aut primarii aut subnascentis quantitas patitur, nisi forte in ipsis hominibus peculiare sit delictum, quod libertatis damno puniri æquitas ferat. Et hætenus justum bellum gerens in hostis subditos captos jus habet, idque in alios valide transfert: habita tamen æquitatis & bonitatis ratione in captis, prout vel arma gesserunt, vel alias contra nos operas præstiterunt, vel non, prout diximus, cum de interficiendis hostibus ageretur.

Grot. l. 3. c.
4. §. 6.

N n 2

XII Eæ

XII. *Ex temperamento belli, vel habita ratione, quod capti nullam amplius injuriam nobis inferant, quid juris in eos habemus?*

Grot. d. c. 14. §. 3. & Jus vitæ & necis, quod rigor belli domino concedit, ex æquitate domino præstat ut domesticam habeat jurisdictionem, sed eadem religione exercendam, qua publica exercetur: etiam in minoribus correctionibus, puta in verberibus, nam & hic adhibenda est æquitas, imo clementia.

XIII. *Quid de operis dicendum?*

d. c. 14. §. 5. n. 1. Puf. l. 6. c. 3. §. 5. Boecl. Inst. Pol. l. 1. c. 4. p. 75. Operæ cum modo exigendæ sunt, & valetudinis servorum humane habenda ratio. Et pro his alimenta servorum debentur. Imo si quid fecerit servus, quod servilis officii modum excedit, aut quod non ex imperio, sed ex voluntate præstat, ubi ex ministerio in affectum amici transit, beneficium materia invenitur. His consentaneum est, ut si quid servus suum defraudans genium comparfit, aut succisivi temporis diligentia quæsit, id aliquo modo sit ipsius, quod ipsi citra deli-

Grot. d. §. 2. c. 3.

Grot. l. 1. c. 1. §. 6. l. 2. c. 14. §. 7.

Seld. l. 6. c. 7. p. 737.

& seqq.

delictum suum aut domini necessitatem auferri non debet: nam servi utilitas utilitatibus domini subest, magis etiam, quam res civium civitati. Sic Grot. d. c. 14. §. 6. n. 4. ex humanitate & beneficentia venit, ut post longas operas aut valde magnas libertas detur servo, quod fit per manumissionem.

XIV. *An fugere fas est ei, qui bello justo captus est?*

R. Non, quia jure gentium operas d. c. 14. §. 7. & 8. & Os. ibi. suas civitatis nomine debet: nisi intolerabilis sævitia hanc necessitatem ipsi imponat. Sic & nati ex servis interdum domino tenentur interno jure: si enim parentes suo delicto poenam mortis erant commeriti, poterunt eorum posteri qui sperabantur, ad vitam servandam obstringi servitio, quia alioqui exstituri non fuerant. pro debito autem civitatis nondum nati non tenebuntur, secus quam ii qui jam nati erant, quique ut pars civitatis, non minus quam parentes ipsi obligari poterant.

XV. *Quid juris ex temperamento belli*

*belli apud eos ubi servitus non
viget?*

d. c. 14. §. 9. *Optimum erit permutari capti-*
Gre. 7. §.
ult. Gent. l. vos; proximum dimitti pretio non
 2. c. 15. iniquo. Hoc quale sit præcise definiri
Kulpis. h. c. non potest: sed humanitas docet, non
 ultra intendi debere, quam deducto,
 ne egeat captus rebus necessariis. Ali-
 bi, ut dictum, hoc pactis definitur.

CAPUT VIII.

De imperio in victos.

CAPUT XV.

Temperamentum circa acquisitionem imperii.

I. <i>An victor etiam imperium in universos acquirere possit.</i> II. <i>Quot modis imperium victori possit acquiri.</i> III. <i>An etiam res incorporales victori acquirantur.</i> IV. <i>Quid si populo victo relinquat ius civitatis.</i> V. <i>An summo jure victor</i>	<i>in hac imperii acquisitione uti debeat.</i> VI. <i>Quanam ex victoris benignitate devictis rebus relinquuntur.</i> VII. <i>An religionis avitus usus.</i> VIII. <i>An semper.</i> IX. <i>An victi semper ele-menter sint habendi.</i>

I. *An*

I. *An victor etiam sibi potest acquirere imperium in unversos?*

R. Qui sibi singulos potest servitute personali subdicere, nihil mirum est, si & unversos, sive illi civitas fuerunt, sive civitatis pars, subdicere sibi potest subjectione sive mere civili, sc. ut nullum imperium quidem retineant, maneat tamen liberi homines; sive mere herili, sc. ut plane fiant instar servorum, & non amplius sint civitas, sed magna familia; sive mixta, ita ut cum aliqua personali libertate servitus misceatur. Victor enim in devictorum capita jus & potestatem à Deo consequitur, à quo est omnis victoria: & hinc imperia armis quæruntur, victoriis propagantur.

Grot. l. 3. c. 8.
 §. 5. 1. &
 2. Horn. l. 2. c. 9. §. 2.

II. *Quot modis imperium victori potest acquiri?*

R. Potest imperium victori acquiri vel tantum ut est in rege aut alio imperante, i. e. in quantum mediante populo Deus in regem vel imperantem contulit per electionem vel successionem; vel etiam ut est in populo,

d. c. 8. § 1.
 n. 3. Kulpis.
 h. 6.

i. e. in quantum Deus mediante victoria in ipsum contulit absolutissimum aliquod imperium, ut ab ipsius solius arbitrio omnino dependeat, & de imperio in vivos & mortis causa sine populi consensu pro lubitu disponere possit, adeo ut populus ne quidem ea, quæ à primæva in societatem coëuntium voluntate, antequam imperium est constitutum, dependent, amplius retineat. Nam & in electivis regnis & successivis, vivis imperantibus populus nullam habet majestatem, sed tantum id, quod à primæva voluntate dependet, & sub imperio non continetur & tunc regnum vocatur non patrimoniale, sicut aliud patrimoniale.

III. *Quenam res mediante imperio victori acquiruntur?*

Grot. l. 3. c. 8.
§. 4. n. 1. &
2. Buf. l. 8.
c. 6. §. 22.
& 23. Ziegl.
de jur. maj.
l. 1. c. 33. §.
79. in med.
aliter.

¶ Sicut res singulorum jure belli iis acquiruntur, qui eos sibi subjiciunt, sic & res universitatis eorum fiunt, qui sibi subjiciunt universitatem, si ipsi velint, ergo & ærarium & incorporalia seu jura, quæ universitatis fuerunt, debita

debita & credita, ut alibi diximus. Nam qui dominus est personarum, idem & rerum est, & juris omnis, quod personis competit.

IV. *Quid si populo victo relinquat jus civitatis?*

R. Etiam si quis populo victo jus civitatis relinquat, potest tamen quædam, quæ civitatis fuerant, sibi sumere. In ipsius enim arbitrio est, quem velit esse sui beneficii modum. Grot. d. c. 8. §. 4. n. 3.

V. *Quodnam temperamentum victori est adhibendum circa imperii acquisitionem?*

R. Quæ in singulos aut exigitur æquitas, aut laudatur humanitas, tanto magis in populos aut in populorum partes, quanto in multos insignior est & injuria & beneficentia. Justo bello ut alia acquiri possunt, ita & jus imperantis in populum, & jus quod in imperio habet ipse populus ex primæva voluntate & sub imperio non comprehenditur, sed quatenus fert aut vindictæ, aut alterius debiti modus. Quibus addenda est Grot. l. 3. c. 15. §. 1.

N n 5 causa

Grot. d. c.
15. 5. 2.

causa vitandi periculi summi, quæ semper tum in pace constituenda, tum in utenda victoria maxime spectanda est. Sapientes pacis causa bellum gerunt, & laborem spe otii sustentant. Si hoc obtineat victor, & injuriæ licentiam adimat hosti, cætera est ut remittantur ex misericordia. In publico autem periculo, quæ modum excedit securitas, immisericordia est.

IV. *Quænam ergo relinquenda?*

Grot. d. c.
15. 5. 4. 5.
6. 7. 8. 9. 10.

R. Pendet hoc ex modo vindictæ & debiti, ut modo diximus, & ex prudentia & benignitate victoris. Sic moderatæ victoriæ species est victis aut regibus aut populis relinquere quod habuerant imperium; & ut securitati victoris consulatur præsidium iis imponere. Tributorum quoque indictio sæpe non tam ad factorum sumtum restitutionem quam ad securitatem & victoris & victi posterum pertinet. Interdum ut mutant reip. formam, eamque instituant & accommodent ad remp. victoris. Si minus tutum sit omni in victos imperio

rio abstinere, temperari res potest, ut aliquid imperii relinquatur ipsis aut ipsorum regibus. Sed & cum omne imperium victis eripitur, relinquere illis possunt circa res privatas & publicas minores suæ leges sui que mores & magistratus.

VII. *Quid circa religionem agendum?*

R. Indulgentiæ pars est a vitæ religionis usum victis, nisi persuasis, non eripere: hoc enim victis pergratum, quia religio sua cuique videtur optima, & plerumque non ratione, sed affectu dijudicatur, & victori innoxium.

VIII. *Quid si falsa apud victos sit religio?*

R. Si falsa apud victos sit religio, ne vera opprimatur recte curabit victor.

IX. *Quæ est postrema cautio circa victoriam?*

R. Ut in imperio etiam plenissimo & quasi herili victi clementer habeantur, & ita ut eorum utilitates cum victoris utilitatibus socientur; & ut videatur tantum mutatus rex, maneat ipsis

ipsis domus, agri, jus in uxores, in liberos ut ante fuit. Nam si bonam de-
derimus pacem, & fida & perpetua
futura; sin malam, haud diuturna.
Hæc sit ratio vincendi, ut misericor-
dia & liberalitate nos muniamus.

CAPUT IX.

De Postliminio.

CAPUT XVI.

Temperamentum circa ea, quæ jure
gentium postliminio carent.

I. <i>Quid sit postliminium.</i> II. <i>In quibus locis sit.</i> III. <i>Quotuplex sit ius postliminii.</i> IV. <i>An & quando in pace postliminium sit.</i> V. <i>Cur ex teris fato suo apud hostes deprehensis in pace postliminium sit, & cur non aliis captivis.</i> VI. <i>Liber homo quando dicatur postliminio redire.</i> VII. <i>Quid si ab hoste venditus commercia ad suos redeat.</i>	VIII. <i>Liber homo qui sit rediit an & libertatem & res suas recuperet.</i> IX. <i>An etiam res à vi-lore alienatas.</i> X. <i>An etiam iura in ipsum restituantur.</i> XI. <i>An dediti jure postliminii gaudeant.</i> XII. <i>An etiam in populis integris ius postliminii locum habeat.</i> XIII. <i>Quinam jure postliminii recipiantur.</i> XIV. <i>Quomodo recipiantur.</i>

XV. *Que-*

- XV. *Quanam res recipiantur.*
- XVI. *An res intra hostium praesidia nondum perducta, vel à latronibus capta postliminio egeant.*
- XVII. *An hac omnia jure civili alio modo determinari possint.*
- XVIII. *An jus postliminii extra bellum, & inter populos qui non sunt hostes, locum habeat.*
- XIX. *An hac nostris temporibus obtineant.*
- XX. *Res que in bello injusto capta fuerunt, licet jure gentium postli-*

- minio non redeant nec restituenda sint, an ex aequitate & temperamento juris prioribus dominis reddi debeant.*
- XXI. *An eo in casu sumtus in possessionem recuperandam facti recte repetantur. an etiam laboris & periculi aestimatio sit facienda.*
- XXII. *An eodem modo populi integri, vel populi partes restitui debeant.*
- XXIII. *An obligatio reddendi nullo tempore extinguatur.*
- XXIV. *Quid si jus sit ambiguum.*

I. *Quid est postliminium?*

Re. **P**ostliminium est jus quod nascitur ex reditu in limen seu fines publicos, ita ut prior ante captivitatem status reviviscat. *Gros. l. 3. c. 9. §. 2. n. 1. Text. c. 18. §. 77. & seqq. aliter,*

II. *Quid intelligimus per fines publicos?*

Re. **F**ines nostros vel etiam sociorum vel amicorum, qui partes in bello eadem sequuntur: apud eos vero qui amici sunt, sed non earundem partium,

tium, seu neutrales, ut vocantur, bello capti statum non mutant, nisi ex speciali pacto.

III. *Quotuplex est jus postliminii?*

d. c. 9. §. 3. **R.** Duplex; aut postliminio quis re-
 in fin. §. 4. vertitur, aut aliquid postliminio reci-
 n. 4. pitur. In bello redeunt postliminio homines, qui antequam caperentur, liberi fuerant: recipiuntur servi & alia quædam.

IV. *An in pace postliminium non est?*

d. c. 9. §. 4. **R.** In pace postliminium est his, qui
 n. 1. non virtute bellica superati, sed fato suo deprehensi sunt, ut qui cum bellum subito exarsit, apud hostes reperiuntur. Aliis autem captivis in pace postliminium non est, nisi id pactis sit comprehensum.

V. *Quæ est ratio?*

d. c. 9. §. 4. **R.** Quia in deprehensis apud hostes
 n. 2. & 3. bello exorto nullum injuriæ consilium fingi potest, & tantum ad minuendas hostium vires manente bello retinentur, bello autem composito nihil obtendi potest, quo minus dimittantur. Itaque tales in pace semper

per libertatem obtinent, ut confessione partium innocentes, cæteri virtute bellica capti propter injuriam illatam jure videnter capti, & sic retinentur, nisi pace facta pactis id sit expressum.

VI. *Liber homo quando dicitur postliminio redire?*

ꝛ. Quando eo animo ad suos venit, d. c. 9. §. 5. ut eorum res sequatur, sive dolo evadat, sive vi, sive sponte ab hostibus tradatur. Puf. l. 8. 6. §. 25.

VII. *Quid si ab hostibus venditus commercio ad suos redeat?*

ꝛ. Liber judicatur, quia est alienatus cum sua causa, i. e. ut postliminio redire, & suum pristinum statum recipere possit. d. c. 9. §. 5. in fin.

VIII. *Liber homo qui sic rediit, quidnam recuperat?*

ꝛ. Non se tantum sibi acquirit, sed & res omnes, quas habuerat & apud suos & apud populos pacatos, sive corporales sive incorporales, etiam dignitates & officia hæreditaria, alia autem nisi in alios jam sint collata. Ratio est: quia populi pacati sicut factum pro

pro jure secuti erant in capto, ita & in liberato, ut se æquos præbeant utrique parti. Ergo dominium quod habuerat in res ejus, qui belli jure eum possidebat, non erat sine omni conditione: cessare enim poterat ipso invito, si captus qui fuerat ad suos pervenisset. Has ergo res sic ille perdit, quomodo hominem cujus erant accessio.

IX. Quid si tamen alienasset, an qui titulum habet ab eo, qui belli jure eo tempore erat dominus, tutus erit gentium jure, an & hæc recuperabuntur?

d. c. 9. §. 6. **X.** Distinguendum inter res, quæ ejus
n. 2. sunt generis, ut postliminio redeant,
Ziegl. b. c. quales sunt res immobiles, & tales vi-
& de jur. dentur alienatæ cum sua causa, ita ut
maj. l. 1. non satis tutus sit tertius possessor,
c. 33. §. 82. qui agrum ab hoste sibi comparavit,
Goshfr. in propter jus postliminii, quod in
l. 12. §. 7. de suspenso est, & cui præscribi durante
capr. & eo bello nullatenus potest, & res quæ
postl. rev. extra id genus sunt, ut res mobiles,
aliter. j. ung. quæ in præda sunt.
Felemon.
respons.
milit. 6.

X.

X. *An etiam jura in ipsum resti-
tuuntur?*

R. Sicut ad postliminio redeuntem d. c. 9. §. 7. l. ult. D. de sent. pass. jura redeunt, ita & jura in ipsum restituuntur ac pro eo habentur, ac si nunquam ille hostium potitus fuisset.

XI. *An jure postliminii gaudent dediti?*

R. Armis victi & hostibus dediti Gros. d. c. 9. §. 8. c. 19. §. 1. & §. 1. 2. c. 21. §. 6. 2. n. 2. postliminio non gaudent, nimirum quia pactiones cum hostibus factæ valent, nec adversus eas est postliminium. Unde & induciarum tempore non est postliminium.

XII. *An quæ dicta sunt de singulis etiam possunt obtinere in universis?*

R. Quod de singulis personis dictum d. c. 9. & 12. Text. c. 18. §. 105. Puf. l. 8. c. 6. §. 26. Kulpis. h. c. §. 2. est idem & in populis locum habere arbitror, ut qui liberi fuerunt suam recipiant libertatem, si forte eos vis sociorum eximat hostili imperio, nisi sociali foedere aliter cautum, vel ipsa multitudo quæ civitatem constituerat dissoluta sit, tunc enim nec idem populus censebitur, nec postliminio res restituentur, quia populus qui partium

O o

per-

perpetua conjunctione consistebat, earundem dissolutione plane interiit.

XIII. *Quinam jure postliminii recipiuntur?*

d. e. g. g. 11. n. 1. 2. & 3. **R.** Servi & ancillæ, etiam ab hoste manumissi, quia hostium jure manumissio vero domino obesse non potest; transfugæ item, & ab hoste redempti.

XIV. *Quid requiritur ut recipiantur?*

d. e. p. 5. 11. n. 1. **R.** Ut aut revera habeantur à vetere domino, aut haberi facile possint. Quare cum in rebus aliis sufficiat, eas intra fines esse perductas, in servo non sufficiet. Vicissim non requiritur, ut animo res nostras sequendi venerint, ut in libero homine.

XV. *Quæ res sunt in postliminio?*

d. e. g. 5. 13. c. 6. 5. 4. n. 1. **R.** Agri sunt in postliminio, simul ac hostes sunt expulsi, ita ut amplius eo accedere non possint. Quod de agris jus, idem esse arbitror, de omni jure quod solo adhæret. Nam & loca capta ab hostibus, quæ religiosa vel sacra fuerant, si ab hac calamitate fuerint liberata, quasi quodam postliminio

nio

nio reversa pristino statui restituuntur. Sic agro recepto ususfructus Ziogl. de agri restituitur, fructus autem ab alio Jur. maj. l. 1. c. 33. §. 83. interim percepti non restituuntur. Sic Anton. Fab. C. de locat. def. 33. d. c. 9. §. 14. n. 1. comitatus & aliarum jurisdictiones hereditariae postliminio redeunt. Res mobiles postliminio non redeunt, sed in praeda sunt. Quare & commercio parata, ubicunque reperiuntur, manent ejus, qui emit, nec apud pacatos reperta, aut intra fines perducta vindicandi jus est veteri domino.

XVI. *Quid dicendum de rebus, quae intrapraesidia perductae nondum sunt?*

Re Postliminio non egent, quia d. c. 9. §. 16. Ziogl. l. 3. c. 6. §. 3. aliter & de Jur. maj. l. 1. c. 33. §. 79. Frantz. 2. Resol. 9. dominium nondum mutarunt: hinc etiam quae piratae aut latrones nobis eripuerunt, non opus habent postliminio, quia jus gentium illis non concessit jus domini mutandi, & sic res ab ipsis captae ubique vindicari possunt, modo possessori sumptus in possessionem recuperandam facti restituantur.

XVII. *An omnia haec de quibus haec tenus.*

*Et enus dictum jure civili varie
possunt determinari?*

d. c. 9. §. 10.
§ 17.

℞. Jure civili propter propriam civitatis utilitatem & necessitatem hæc adstringi additis exceptionibus aut conditionibus, & produci ad alia commode varie possunt.

XVIII. *An jus postliminii extra bellum & inter populos, qui non sunt hostes locum habet?*

d. c. 9. §. 18.
Grov. ibi.

℞. Ubi obtinet extra bellum, ibi sunt reliquæ sæculi Nomadum, quo sensum naturalis societatis, quæ est inter homines, mores exlurdaverant. Hinc apud tales gentes, quæ publicum bellum non gerebant, erat quædam belli inter privatos quasi ipsis moribus indicti licentia: ac ne ea licentia ad interficiendos homines prosiliret, placuit captivitatis jura inter eos introduci, cui consequens fuit, ut & postliminio locus esset, aliter quam cum latronibus ac piratis, quia illa vis rem producebat ad æquas pactiones, quæ à latronibus & piratis contemni solent.

XIX.

XIX. *An hæc adhuc nostris temporibus obtinent?*

R. Nostris temporibus non inter ^{d. c. 9. §.} Christianos tantum, sed & apud ple- ^{19. Text.} rosque Mahumetistas jus ut captivitas ^{c. 18. §. 85.} extra bellum, ita & postliminii ^{¶ 104.} evanuit, sublata utriusque necessitate ^{Perez. C. de postl. re- vers. §. 17.} ob restitutam vim ejus cognationis, quam inter homines natura voluit. Habere tamen locum poterit, si res sit cum gente tam barbara, ut sine indicatione aut causa omnes externos & res eorum hostiliter tractare pro jure habeat.

XX. *In quo consistit temperamentum circa jus postliminii?*

R. Consistit in his rebus, quæ postliminio non gaudent, ut res mobiles. Si enim in bello injusto tales captæ sint ^{Grot. l. 3. c. 16. §. 1. n. 1. ¶ §. 2.} & in alium translatae, quia ipse captor habuit tantum dominium externum, i. e. commodum hoc ut ubique judiciaria auctoritate ac manu pro domino tuendus fuerit, non autem internum, & sic in alium transferre non potuit, & sicut ipse justitia interna red-

dere cogebatur, ita & hic secundus possessor.

XXI. *Quid si commercio res talis ad aliquem pervenerit?*

d. c. 16. §. 3. R. *Æquitas vult, ut imputetur in quantum ipsi qui rem amiserat, valitura fuerat desperatæ possessionis recuperatio. Item æstimatio laboris & periculi, perinde ac si quis rem alienam in mari perditam urinando eduxisset.*

n. 1. l. 2. c. 10. §. 9. & ibi not. Puf. l. 4. c. 13. §. 13.

XXII. *An eodem modo populi & partes populorum restitui debent?*

d. c. 16. §. 4. R. *Restitui debent his, qui jus imperii habuerunt, aut etiam sibi, si sui fuerant juris ante vim injustam.*

XXIII. *Hæc obligatio restituendi an nullo tempore potest extinguï?*

d. c. 16. §. 5. R. *Si agatur inter cives ejusdem imperii, tempus à legibus civilibus istius civitatis præscriptum observari debet: si inter eos, qui alii aliis externi sunt, ex sola conjectura derelictionis est definiendum.*

Text. c. 18. n. 106. Grov. l. 2. c. 4. §. 8. Ziegl. h. l. c. 9. §. 13. d. c. 16. §. 6. & Kulpi sibi.

XXIV. *Quid si jus sit ambiguum?*

R. *Optimum est consilium, ut vel novi*

novi possessores pecuniam recipiant
& possessionibus cedant, vel ut veteres domini patiantur sibi numerari, quod tanti est, quam suum recuperare.

CAPUT X.

seu

CAPUT XVII. ap. Grot.

De his qui in bello mediis sunt.

I. <i>An neutralitas, ut dicitur, semper amplectenda sit.</i> II. <i>Quid sit neutralitas.</i> III. <i>An omnis qui non sequitur alterutram habigerantium partem sit neutralis.</i> IV. <i>Quotuplex sit neutralitas.</i> V. <i>Quinam neutrales esse possint.</i> VI. <i>An aliquis ad eam cogi vel etiam alicui denegari possit.</i> VII. <i>Quod sit officium bellantium circa neutrales.</i>	VIII. <i>An locus summa necessitate ita exigente in eorum territorio occupari possit.</i> IX. <i>An hostis occidi vel res eius capi.</i> X. <i>Quod sit officium neutralium circa bellantes. An utriusque transitum concedere debeant.</i> XI. <i>An alterutri parti arma & qua in bello usum habent, vendere possint.</i> XII. <i>An & quomodo bellantes ad pacem inducere debeant.</i>

I. *An utile est, ut quis sit medius in bello seu neutrarum partium?*

Machiavel. de Princ. 6. 21. & ibi Covring.

R. Est res consilii & prudentiæ politicæ, ideoque neutralitas, ut loquuntur, non semper vel amplectenda vel declinanda est.

II. *Quid est neutralitas?*

Boeckl. Quies in strb p. 186. & seqq. Gros. l. 3. c. 17. §. 1.

R. Neutralitas est status, in quo belli societatem declinamus, & nos inter bellum gerentes quietos tenemus.

III. *An omnis qui non sequitur alterutram belligerantium partem est neutralis?*

d. c. 17. §. 1. Text. c. 26. §. 1.

R. Affirmatur in sensu generaliori, quatenus non est socius alterutrius, & sic neutrarum partium ratione belli, ratione autem amicitiae & jurium, quæ inde fluunt, socius utriusque, & erga utrumque æquum se præbet. In sensu stricto isti dicuntur neutrales quibus media isthæc conditio pacto vel expresso vel tacito est concessa.

Text. dist. c. 26. §. 1. & 2. §. 10. & 11. dist. c. §. 20. & 21.

IV. *Quotuplex est neutralitas?*

R. Duplex alia generalis, alia specialis; item alia absoluta, quæ utramque partem in omnibus æquat: alia restricta,

ſta, qua certæ tantum res vel certi actus excipiuntur. Item alia expreſſa, alia tacita, ex uſu æqualis amicitiaë hoſtibus hinc inde ſcientibus & non contradicentibus contracta.

V. *Quinam poſſunt eſſe neutrarum partium?*

R. Omnes, quibus de bello paciſci Inst. Jur. Publi. p. 587. propria auctoritate & proprio nomine licet.

VI. *An aliquis cogi poteſt, ut ſit neutrarum partium, aut ut non ſit?*

R. Sicut foedera bellica ſua natura Boecl. Quis in turb. p. 191. Text. c. 26. §. 2. in fin. aliter & §. 16. ſeqq. ſunt libertatis & conſilii, ita & neutralitas eſt libertatis & conſilii, non neceſſitatis: nam neutralitas contrahitur foedere, ſi non de adjuvando in bello, tamen de abſtinendo; niſi iſti, qui volunt eſſe neutrales partium ſint ſubditi, tunc enim cogi poſſunt, ne ſint neutrarum partium. Sic Status Imperii R. Germanici, ubi eſt bellum Imperii, cogi poſſunt, & oportet, ut militem, qui in Imperii matricula vel eomitiis eſt aſſignatus, mittant.

VII. *Quodnam eſt officium eorum, qui*

O o 5 *bet*

bellum gerunt, erga neutrales?

Grot. l. 3. c. 17 §. 1. & 2. n. 3. & 6. & c. 4. 5. 8. n. 2. **R.** Ut nullum exerceant actum hostilitatis vel in subditis capiendis vel trucidandis, vel in rebus, sive territorium vastando, res publicas vel subditorum occupando vel capiendo. Quamvis enim sæpe maxima sit militum licentia & libido, exacta tamen cura, provisus rerum necessariorum, bene soluta stipendia, & vigor disciplinæ militaris hanc securitatem & temperantiam præstabunt. Hinc etiam rex qui quæ debet stipendia militibus non solvit, non tantum militibus tenetur de damnis inde secutis, sed & subditis & vicinis, quos inedia coacti milites male habuerunt.

VIII. *Quid si summa necessitas hoc exigat?*

d. c. 17. §. 1. & l. 2. c. 2. §. 10. & ibi not. Obrecht. de rat. bel. c. 3. §. 3. **R.** Si moraliter certum sit, hostem occupaturum e. g. castrum aliquod, ex quo magnum damnum posset inde ferre, occupari potest, sed custodia, ut alibi diximus, quæ durante necessitate est sumpta, ea cessante restituenda.

IX

IX. *Possumusne in solo pacato hostem occidere, vel res ejus capere?*

R. Non, natura enim societatum civilium vult, ut in eos, qui in aliquo sunt territorio nihil per vim agamus, nisi iudicio tentato.

Grot. l. 3. c. 4. §. 8. n. 2. Text. 26. §. 43. aliter.

X. *Quodnam est officium eorum, qui sunt neutrarum partium?*

R. Æquos se præbere debent utrique in comœatu præbendo legionibus, in obsessis non sublevandis. An utrique transitum concedere debeant? disputatur, alii negant, quia hoc ipsi summe noxium esse potest, cum propter damnum, quod datur à transeuntibus, tum propter bellum ipsum, quod sic facile in territorium ipsorum transferri potest.

Grot. l. 3. c. 17. §. 3. & l. 1. c. 2. §. 13. n. 4. & ibi not. & supra 2. c. 2. quest. 32. & seqq.

XI. *An etiam arma hostibus vendere possunt, & quæ habent tantum necessarium usum in bello?*

R. Non, quia in exercitu hostium censetur qui quæ proprie ad bellum usui sunt, hostili exercitui subministrat, ut alibi diximus. Cæterum proderit, cum utraque parte bellum ge-

Grot. l. 3. c. 1. §. 5. & ibi not. Text. c. 26. §. 29. aliter.

rente

rente foedus miscere, ita ut cum utriusque bona voluntate à bello abstinere, & communia humanitatis officia utrisque exhibere liceat.

XII. *An ad pacem possunt inducere partes bellum gerentes?*

R. Sæpe principes bellis fessi pacem

Forstn. adoptant, sed infra dignitatem esse existimant, eam ab hoste petere, & hoc *Tacit. 1.*
Ann. p. 13. in casu eorum, qui neutrarum sunt
Rhet. de pac. partium, officium est, ut moneant, ro-
c. 4. 5. 18. jung. *tamen* gent, imo si pars fortior ultra modum
Boecl. d. dis- debitum vel satisfactionem, vel vin-
sert. Quies dictam exigeret, cogant necessitate
in turb. p. ita exigente, ut pacem faciant.
221.

C A P U T XI.

seu

C A P U T XVIII. *ap: Grot:*

De his quæ in bello publico privatim fiunt.

I. *An*

- I. *An privatim hosti nocere liceat.*
- II. *Quo jure.*
- III. *Quotuplex sit mandatum de hoste persequendo.*
- IV. *An civitati ex rebus captis aliquid sit reddendum.*
- V. *Quomodo in rebus ho-*

- stium capiendis contra temperamentum juris natura peccetur.*
- VI. *An ubi occasione belli publici nascitur bellum privatum, hostis lasio sit justa.*
- VII. *Ad quid teneatur miles qui sine mandato hostibus nocuit.*

I. An privatim hosti nocere licet?

R. In bello justo cuilibet concessum Gros. l. 3. c. 18. §. 1. n. 3.
 ea facere, quæ parti innocenti intra justum bellandi modum profutura confidit.

II. Quæ est ratio?

R. Ratio est indictio belli, vi enim Gros. l. 3. c. 3. §. 9. c. 4. §. 3. & 8. Ziegl. de jur. maj. l. 1. c. 33. §. 77.
 consensus & mandati generalis civi hostem publicum ubique locorum persequi, occidere, & bonis exuere permissum est.

III. Quotuplex est hoc mandatum?

R. Duplex, aut generale, aut speciale: generale in declaratione belli, quæ Gros. d. c. 18. §. 2.
 hodie fieri solet in manifestis, ut dicuntur: speciale mandatum habere possunt non hi tantum, qui stipendia percipiunt, sed & qui suo sumptu mi-

li.

litant, & qui, quod plus est suo sumptu partem belli administrant, ut qui naves instruunt ac sustentant suis impendiis, quibus vice mercedis concedi solet ut capta sua faciant; intra justum tamen modum, qui & ab iis observari debet, quorum auspiciis bellum geritur.

IV. *Sed an civitati ex rebus captis aliquid reddendum?*

Feld. h. c.

§. 3. Grot.

h. c. 18. §. 3.

aliger Kul-

pis. h. c.

¶. Aut civitas spem prædæ pro compensatione impensarum laboris & periculi expresse concedit, & civitati nihil erit reddendum, quia hæc spes (1.) omnino est incerta, & sicut si nihil cepisset omne damnum ad ipsum pertinuisset, ita merito & omne commodum ad ipsum pertineat. (2.) quia periculum vitæ nulla spe prædæ æstimari potest, nam vita est res inæstimabilis, & pluris æstimanda, quam ipsa libertas. Aut expresse partem sibi ex captis stipulatur, & reddenda.

Grot. 2. c.

24. §. 6.

n. 2. & Of.

ibi.

V. *Annon peccare interdum possunt contra temperamentum, quod in rebus capiendis observandum?*

¶. Affir-

¶ Affirmatur, ut si appareat, talem prædationem præcipue nocituram non hostium universitati, aut regi, aut his, qui per se fontes sunt, sed innocentibus, & quidem adeo, ut eos destrutura sit in summas calamitates, in quas etiam eos, qui privatim nobis debent, conjicere immisericordiæ foret. Quod si ad hæc accedat, ut ea deprædatio neque ad finem bello imponendum, neque ad hostium publicas vires accidendas notabile aliquod momentum habeat, tum vero probo homine præsertim Christiano indignus censeri debet quæstus ex sola temporum infelicitate.

Ziegl. ad
Grot. h. c. §.
+ Jung.
Grot. l. 2.
c. 25. §. 9.

VI. *Quid si occasione belli publici nascatur bellum privatum?*

¶ Evenit interdum, ut occasione belli publici nascatur bellum privatum, puta si quis in hostes inciderit, & vitæ aut rerum adeat periculum, quo eventu iuste in hostem irruit & quovis modo eum lædit.

Ziegl. h. c.
§. 5.
Grot. h. c.
§. 5. aliter
Kulpis. h. c. §.

VII. *An in bello solenni miles vel alius etiam obligari potest, si adificia*

ficia incenderit vel alia damna dederit?

Grot. l. 3.

c. 18. §. 6.

Kulpis. h. c.

R. Miles aut alius etiam in bello fo-
lenni si ædificia hostium incenderit,
agros vastaverit, atque id genus de-
derit damna non jussus, aut citra ne-
cessitatem, & ubi justa causa non
subest, tenetur ad damna ea resarcien-
da: imo etiam si justa subsit causa, ci-
vitati teneri potest, cujus leges trans-
gressus est, licet hosti non teneatur,
cui nullam fecit injuriam. Cæterum
videtur hic Grotius ita militis con-
scientiam informare, ut ne milesimus
quidem sibi hodie persuaderi patiatur
istas juris interni regulas.

Ziegl. 3.

c. 18.

CAPUT XII.

seu

CAPUT XIX. ap: Grot:

De fide inter hostes.

I. Quid hic sit fides.

II. Quotuplex sit.

III. Cur fides hosti data
servanda sit: an etiam
lætronibus data.

IV. Qui si cum ipsis ut la-
tronibus pactum sit.

V. Quid si desertoribus
aut rebellibus aliquid
promissum fuerit.

VI. Quid

- VI. *Quid si tertio qui metum non intulit.*
- VII. *Quid si per taliā patia reip. status mutetur.*
- VIII. *In bello solenni promissa an propter metum rescindi possint.*
- IX. *An propter omnem metum, an eum tantum quem jus gentium non improbat.*
- X. *An perfidis fides sit servanda.*
- XI. *An & quot modis fides absque perfidia frangi possit.*
- XII. *Quomodo propter conditionis defectum.*
- XIII. *Quomodo per compensationem.*
- XIV. *An illud unde bellum ortum est, hic compensari possit.*

I. *Quid hic est fides?*

Fides hic est promissio qua hostis hosti obligatur vel ad dandum, vel faciendum vel præstandum. Grot. l. 3. c. 1. §. 1. & 19. §. 1.

II. *Quotuplex est?*

R. Vel est expressa, vel tacita. Item vel publica vel privata. Grot. l. 3. c. 20. §. 1.

III. *Cur fides hosti data est servanda?*

R. Quia promissio jus novum hosti confert, i. e. hostis quoad hanc promissionem à statu dissolutæ societatis discedit, & in societatem redit, ita ut ad jura societatis ipsi præstanda de novo videar obligatus esse. Hinc quamvis ut hosti falsa eloqui potuerim,

P p

rim,

Grot. c. 19. §. 1. n. 3. Ziegl. ibi. rim, tamen nunc ut homini socio non possum, & promissa servare cogor. Quo accedit communis utilitas & necessitas, si enim fidem hostibus datam violare pro lubitu liceret, nihil aliud inde sperandum esset, quam perpetua diffidentia, cædes & bellum perpetuum. Et hæc obtinent etiam si tyrannis vel latronibus aliquid sit promissum. Homines enim sunt, & communionem juris naturalis habent etiam ipso actu & cum effectu, si nobiscum redeant in societatem, id quod videtur fieri quoad hanc promissionem; & vero juris naturalis est pacta servare.

IV. *Quid si cum ipso ut latrone pactus quis esset?*

d. c. 19. §. 3. R. Quando piratis & prædonibus cum republica sua, cujus membra fuerunt, aut cum ejus imperantibus negotium est transactum, resp. quamvis alias subditis jura quæsitâ in pecuniam auferre possit, tamen hoc in casu videtur suum jus remisisse, ne actus in vanum recidat. Quando cum priva-
tis

ris reſeſt, e. g. privatus promittit pe- d. c. 19. Si
 cuniam ad redimendam vitam vel 4. & Puf.
 propriam vel alienam, nullum jus ſibi l. 3. c. 6.
 acquirunt, quia ut alibi diximus, me- §. 11. in
 tus injuſtus tollit in iſtis facultatem med. aliter]
 exigendi promiſſum etiam juratum.

V. *Quid ſi deſertoribus aut ſubditis
 rebellibus aliquid eſſet promiſſum?*

R. Promiſſum, quod iſtis jus novum Grut. d. 2.
 tribuit, & propter quod ſuperior pœ- 19. §. 6. &
 nam cenſetur remiſiſſe eſt ſervandum; l. 2. c. 18.
 imo etſi cum iis tantum ut deſertori- §. 2. n. 3.
 bus alias contraxerit, non poterit ſine & ibi not.
 perfidiæ nota promiſſo pœnam oppo-
 nere. Adde, ſi concedatur ut propter
 dominium eminens iis jus quæſitum in
 pœnam auferatur, videntur inanes fo-
 re omnes tales pactiones, ac proinde
 belli niſi per victoriam finiendi ſpes
 nulla. Et cum eminens dominium ſe
 exſerat, quatenus communiter expedit
 in regimine non domino tantum,
 ſed civili, etiam regio, plerumque com-
 muniter expedit talia pacta ſervari.

VI. *Quid ſi tertio aliquid promiſſum
 fuerit, qui metum non intulit?*

P p 2

R. Si

*H. c. 19. §. 9.
aliter.*

R. Si metus ideo sit incussus, ut tertio aliquid daretur aut promitteretur, idem erit dicendum, quod de latrone dictum.

VII. *Quid si de statu puro in mixtum transeat pactis?*

*d. c. 19. §.
10. Jung.
l. 2. c. 4.
§. 12.*

R. Pacta sunt servanda, ita ut qui subditi fuerant, incipiant summum habere imperium, aut certe partem ejus, etiam cum libertate partis ejus vituendæ.

VIII. *Quid si in bello solenni aliquid promissum, an potest rescindi propter metum?*

*d. c. 19. §.
11. & l. 3.
c. 3. §. 3.
§. 6.*

R. Sicut bellum solenne habet alia peculiaria, ita & hoc, ut quæ in eo bello aut ejus finiendi causa promittuntur, adeo sint valida, ut ex causa metus injuste illati, invito eo, cui promissa sunt, in irritum deduci non possint. Alias enim talibus bellis, quæ valde sunt frequentia, nec modus, nec finis potuisset imponi, quod tamen fieri interest humani generis propter pacem communem. Licet is, qui ex tali bello injusto aliquid possideat, interna

*Grot. l. 2.
c. 4. §. 9.*

interna, ut alibi diximus, justitia illud retinere non possit.

IX. *Quando metus qui bello solenni infertur pro justo habetur, de quo metu hoc est intelligendum?*

R. De eo metu intelligi debet, quem d. c. 19. §. jus gentium non improbat. Nam si 12. Kulpis stupri inferendi metu extortum sit sibi Jung c. 4. §. 19. & ibi not. quippiam, aut alio terrore contra datam fidem, verius erit, rem constitutam intra jus naturale, quod obligationem omnino improbat, & jus gentium ad talem metum suam vim non porrigit.

X. *An & perfidis fides est servanda?*

R. Affirmatur, quia eo ipso dum d. c. 19. §. 13. l. 2. c. 11. §. 4. & ibi not. de novo cum ipsis contraho, simul remississe videor perfidiam, & ex meo promisso sibi jus acquirunt perfectum, quod, ut alibi diximus, adimit particulam libertatis vel in faciendo vel dando, etiamsi sint hostes perfidi.

XI. *Annon potest accidere ut quis non servet, quod promissit, & tamen à perfidia vacet?*

R. Accidere potest duobus modis, Grat. d. c.

defectu scilicet conditionis, & per compensationem.

XII. Quomodo defectu conditionis?

d. c. 19. §. 14. *Alb. Gens.* *l. 3. c. 24.* *Puf. l. 8.* *c. 9 §. 11.* *in fin.*
R. Si prior alter non impleverit, quod ex sua parte implere tenebatur, etiam ad implenda promissa non teneor. Nam unius ejusdemque contractus capita singula alia aliis inesse videntur per modum conditionis, quasi expressum esset, hæc ita faciam, si & alter faciat, quæ promisit; & hinc si conditio deficiat, eventus ostendit, nullam esse obligationem, ut quæ non nisi sub conditione contracta erat.

XIII. Quomodo per compensationem?

d. c. 19. §. *25. 16. 17.* *18. 19. n. 3.* *Ziogl. h. l.* *aliter.*
R. Quod promissimus, poterit non præstari, si non amplius valeat, quam res nostra, quæ sine jure est penes alterum, vel si vicissim nobis debeat, sive alio ex contractu sive ex delicto; ut si damnum dederit intra induciarum tempus, si legatos violarit, aut aliud quid fecerit, quod inter hostes jus gentium damnat: dummodo inter easdem personas fiat compensatio, nec jus tertii cujusquam lædatur,

tur, ita tamen ut subditorum bona, pro eo quod civitas debet, jure gentium obligata intelligantur.

XIV. *An etiam illud, unde bellum est ortum?*

Re. Non, sicut enim inter litigantes d. c. 19. §. 19. in pr. Str. 21. 1b. 24. compensari non potest, aut actio de qua lis est, aut litis damna & impensæ, ita nec manente bello compensari poterit, aut id unde ortum est bellum, aut quicquid bellico jure gentium fieri solet. Negotii enim natura, ne nihil actum sit, ostendit, convenisse sepositis belli controversiis; nam alioqui nulla esset pæctio, quæ non posset eludi.

CAPUT XIII.

seu

CAPUT XX. *ap: Grot:*

De fide publica, qua bellum finitur, ubi de pacis pæctione, de sorte, de certamine condicto, de arbitrio, deditioe, obsidibus, pignoribus.

Pp 4

I. Quid

- I. *Quid sit fides publica.*
- II. *Quotuplex.*
- III. *Quanam sint principalia in pacitionibus bellum finiuntibus.*
- IV. *Quinam pacitiones istas, qua bellum finiunt, evadere possint.*
- V. *Quales res istis pacitionibus subjiciantur. An rex per eas imperium vult ejus partem alienare possit.*
- VI. *Quid ad id requiratur ut vel totum imperium vel ejus pars valide alienari possit.*
- VII. *An & quando bona regni alienari possint.*
- VIII. *An successores semper ex promisso regis obligentur.*
- IX. *Quid rex in res singulorum vi eminentis dominii statuere possit. An damnum in rebus subditorum eo jure datum resarciri debeat.*
- X. *An hoc damnum in rebus civis jure belli datum sit, & sic ad reliquos civis non pertineat.*
- XI. *Quomodo sint interpretanda pacis conditiones.*
- XII. *Quot modis bellantes quoad belli justitiam in pacis conditionibus inter se quam maxime aequentur.*
- XIII. *An in dubio presumatur conventum ut res maneant quo sunt loco.*
- XIV. *Quale tempus inspiciendum sit si convenit de restituendis omnibus in eum quo ante bellum fuerant statum.*
- XV. *An ex tali pacto restitui debeat populus qui sui juris cum esset sponse se alicui subjecit.*
- XVI. *An damna bello data, si de iis nihil convenit, utrimque remissa censeantur.*
- XVII. *An ea qua ante bellum debebantur.*
- XVIII. *An jus quod ante bellum fuit: an poena ante bellum publice debita condonata censeantur.*
- XIX. *An poena privati debita.*
- XX. *Quando tamen quod ante bellum pretendebatur remissum censeatur.*
- XXI. *An post pacem factam*

- Etiam capta reddenda sint.*
- XXII. *Quomodo interpretande sint pactiones de reddendis bello captis.*
- XXIII. *An fructus, & à quo tempore percepti, simulcum re sint concedendi.*
- XXIV. *Nomina regionum restituendarum quomodo sint accipienda.*
- XXV. *An qualitates prioris pacto expressa, in posteriori, quod ad prius relationem habet, repetita conseantur.*
- XXVI. *An in pacto de faciendo profaciende sit habendus qui facere voluit.*
- XXVII. *An mora intra breve tempus purgari possit.*
- XXVIII. *An in dubio interpretatio contra eum, qui condiciones elocutus est, fieri debeat.*
- XXIX. *Quid sit ruptura pacis.*
- XXX. *Quando & quomodo pax rupta censetur. quomodo pacem rumpere & novam causam bello praeberè differant.*
- XXXI. *Quomodo rumpatur pax faciendo contra id quod omni paci inest.*
- XXXII. *An, ubi socii nostri vim bellicam inferunt, pax rumpatur. Quid si subditi nostri tale quid faciant: quid si eorum factum probaverimus.*
- XXXIII. *Quomodo id probatum conseatur per scientiam nostram, puniendi potentiam, & neglectum.*
- XXXIV. *Quid si subditi nostri aliis bellum gerentibus militent.*
- XXXV. *Subditis nostris vis illata an pacem rumpat.*
- XXXVI. *An per pacem liceat se suaque defendere.*
- XXXVII. *An ultionem sumero aut ablata per vim recuperare.*
- XXXVIII. *Quid si sint pirata vel similes in quos iudicium postulari non possit.*
- XXXIX. *Sociis vis illata an pacem rumpat. quid si in pace nominati non fuerint.*

- XL. *Quomodo rumpatur pax faciendo contra id quod in pace dictum est, & an semper propterea rumpatur.*
- XLI. *Quid sit pax sit adjecta.*
- XLII. *Quid sit necessitas aliqua conditionum ad implationem obtulerit.*
- XLIII. *An pax ab altera parte rupta maneat si laesus & innocens id velit.*
- XLIV. *Quomodo pax rumpatur faciendo id quod specialis pacis mensura repudiat.*
- XLV. *Ex quibus actibus pax, amicitia causa facta, praesumatur rupta.*
- XLVI. *An & quando belli exitus sortis alea subijci possit.*
- XLVII. *An condita certamina ad bellum finiendum permissa sint.*
- XLVIII. *Quorum consensus ad tale certamen requiratur.*
- XLIX. *Quis in tali certamine dicatur victus.*
- L. *Quid sit victoria à neutra parte probari possit.*
- LI. *Quae tripliciter sint arbitri quarum iudicio bellum finiri potest.*
- LII. *An à tali arbitrio provocare liceat.*
- LIII. *In quo consistat arbitri officium.*
- LIV. *An arbitrium aliquando significet dedicationem puram.*
- LV. *Quale sit officium victoris in tales deditos, quid sit sit deditio conditionata.*
- LVI. *Qua sint accessiones pactionum. Quis obsides dari possint.*
- LVII. *Quid sit obses.*
- LVIII. *An dominus feudi vasallum obsidem dare possit.*
- LIX. *An civitas damnum obsidi datum repensare debeat.*
- LX. *An interfici possit obses: an servus fiat.*
- LXI. *An ipsi fugere liceat.*
- LXII. *In unam causam datus obses an in aliam retineri possit.*
- LXIII. *An mortuo eo, pro quo obses datus fuit, liberetur.*
- LXIV. *An rege mortuo qui foedus fecit.*
- LXV. *An pignorum eadem sit ratio qua obsidum.*
- LXVI. *An pignus semper tui possit.*

I. *Quid*

I. *Quid est fides publica?*

R. Fides publica est fides, à persona publica data. Grot. l. 3. c. 20. §. 1.

II. *Quotuplex est?*

R. Aut est expressa, aut tacita: utraque aut summarum potestatum, aut inferiorum. Quæ summarum est potestatum aut bello finem imponit, aut eo manente vim habet. In his quæ bellum finiunt, spectantur principalia & accessiones. d. c. §. 2.

III. *Quænam sunt principalia?*

R. Principalia sunt ipsa, quæ bellum finiunt, sive actu suo, ut pactiones, sive ex consensu ad aliud relato, ut sortes, prælii exitus, arbitri pronuntiatio: quorum illæ seu sortes meræ sunt fortuitæ, alia duo casum temperant cum viribus animi aut corporis, ut prælii exitus, aut cum facultate judicante, ut arbitri pronuntiatio. d. c. 20. §. 1.

IV. *Quinam possunt pactiones inire quæ bellum finiunt?*

R. Li quorum est bellum: rei enim Grot. l. 3. c. 20. §. 3. 4.
suæ

Horn. l. 2. c. 5. §. 6.
Ziogl. de jur. maj. l. 1. c. 40. §. 1.
 & 2.

Limn. in nos. regn. Gall. c. 8.

suæ quisque moderator. Unde sequitur, ut in bello utrinque publico horum sit, qui summi imperii exercendi jus habent. Regis igitur hoc erit, in statu vere regio, modo is rex etiam jus habeat non impeditum vel naturali impedimento, quale est ætas, quæ judicii maturitatem non habet, (quod in regnis aliquibus lege definitur, alibi probabilibus conjecturis, ut supra diximus, erit æstimandum;) & mentis imminutio; vel morali, ut est captivitas, modo regnum ex consensu populi ortum habeat, non enim credibile est, à populo imperium delatum ea lege, ut à non libero exerceri possit. Ergo & hoc casu imperii non quidem jus totum, sed exercitio & quasi tutela erit penes populum aut eum cui id rex vel populus commiserit. De his tamen, quæ privatim sua sunt, si quid pepigerit rex captivus, ut & de regno patrimoniali, valebit, ita tamen, ut si enormiter læsus sit, possit in integrum restitui. Idem dicendum de rege, qui exul est, si obnoxius

Text. c. 20. §. 11. & seqq. paulo aliter.

Alber. Gent. l. 3. c. 14. §. 5. & seqq.

noxius vivat, nam sunt & laxæ custodia. In procerum aut populi imperio jus paciscendi erit penes majorem partem, ita ut etiam eos obligent, qui aliter sentierunt. In statu mixto penes eum, cui leges fundamentales hujus juris concedunt exercitium.

V. *Quæ sunt res pactioni subjectæ?*

R. Sunt res tam publicæ, quam privatæ. Imperium aut omne aut ejus partem reges, quales nunc sunt plerique, regnum non habentes in patrimonio, paciscendo alienare non valent. Imo antequam regnum accipiant, quo tempore populus tanquam totum, ipsis tanquam partibus adhuc superior est, lege publica tales actus in futurum plane irriti reddi possunt propter defectum facultatis, quam talis rex non habuit: obligatur enim, quia per pactum ad eam servandam se obstrinxit, adeo ut nec ad id, quod interest, ipsius pactum obligationem pariat. Atque id populos voluisse credibile est, ne alioquin si ad id quod interest, salva esset actio contrahentibus

*d. c. 20. §. 5.
Text. c. 20.
§. 31. &
seqq. Instr.
Pac. art. 10.
Conring. de
fin. Imp.
c. 19.
Grot. l. 2. c.
§. 5. 23.*

bus subditorum bona pro debito regis caperentur ac sic de non alienando imperio vana esset cautio.

VI. *Ut ergo in pactione pacis vel totum imperium, vel pars transeat, quid requiritur?*

Grot. d. c. 20. §. 5. l. 2. c. 6. §. 3. & 4. & ibi not. Text. c. 20. §. 35. alios. l. 2. c. 6. §. 8. in fin. & ibi not. R. Si regnum sit non patrimoniale, requiritur populi consensus; & si pars alienetur etiam, ut alibi diximus, ipsius partis, quæ invita à corpore cui coaluit avelli nequit. Sed pars ipsa tamen valide in se imperium transcribet sine populi consensu in summa atque alias inevitabili necessitate, quia eam potestatem incredibile est exceptam, cum societas civilis coita est.

VII. *Quid dicendum de bonis regni?*

Grot. l. 3. c. 20. §. 5. n. 4. l. 2. c. 6. §. 11. & ibi not. Gabr. de jur. quasf. non toll. quasf. 8. aliter. & Text. c. 20. §. 23. R. In regno patrimoniali alienari possunt, secus quam in non patrimoniali, nisi discrete id appareat ex primitiva lege aut more, cui contradictum nunquam est, ut olim in Imperio Romano-Germanico.

VIII. *An successores obligantur ex premissa regis?*

R. Affirmatur, quatenus obligandi po-

potestas, ut alibi diximus, sub imperio comprehensa est. Grot. l. 3. c. 20. §. 10. & 2. c. 14.

IX. *Quid in res singulorum possunt pacis causa statuere, qui reges sunt, nec in res subditorum aliud jus habent, quam regium?* §. 7. Grot. d. c. 20. §. 7. Boscl. not. Imp. 18. & in Grot. l. 1. c. 1. §. 6. Text. c. 20. §. 28. Instr. Pac. art. 11.

R. Res subditorum sunt sub eminenti dominio civitatis, ita ut civitas, aut qui civitatis vice fungitur, iis rebus uti, easque etiam perdere & alienare possit, non tantum ex summa necessitate, quæ privatis quoque jus aliquod in re aliena concedit, sed ob publicam utilitatem, cui privatas cedere, illi ipsi voluisse censendi sunt, qui in civilem coetum coiverunt. Sed addendum, ut si fieri possit à civitate hoc damnum quod propter alios sentiunt, ipsis resarciatur.

X. *At vero damnum hoc jure belli datum est, & sic ad civitatem non pertinet.*

R. Jus hoc belli populos alios spectat, partim & hostes inter se, non civitates inter se, qui cum socii sint, æquum est, ut communia habeant damna, quæ

quæ societatis causa contingunt. Nec interest an res, quæ ipsis est ablata, sit acquisita ex jure gentium an ex jure civili, nam dominium ex qualicunque causa ortum sit, suos semper habet effectus ex jure naturali, & hinc in omnes æquale est jus regis & sine causa subditis auferri non potest. licet autem ad hoc eminentis domini exercitium justa causa requiratur, externis tamen, qui cum rege contrahunt, nudum regis factum sufficit, cum ob præsumptionem quam secum adfert dignitas personæ, tum etiam ob gentium jus quod bona subditorum obligari ex facto regis patitur.

XI. *Quomodo sunt interpretande conditiones pacis?*

d. c. 20. §. *II. Gens. l.* *2. c. 4. p. 591.* *Text. c. 20.* *§. 40.* **R.** Quo quid plus habet favoris, ut alibi dictum, eo laxius accipiendum: quo longius abit, eo restrictius. Hinc si jus naturæ merum spectemus, maximus favor in eo est, ut suum quisque consequatur, & qui justa arma habuit, ut id consequatur, ob quæ arma sumsit, & damna sumtusque recuperet;

ret ; non item ut vindictæ nomine quicquam lucretur, id enim est odiosius: si jus gentium, quia ad pacem veniri vix solet injuriæ confessione, ea sumitur interpretatio in pactis, quæ partes, quoad belli justitiam, quam maxime æquat.

XII. *Quot modis hoc solet fieri?*

R. Duobus maxime modis: aut ut Grot. d. 2 quarum rerum turbata bello possessio 20. §. 11; est, ex formula juris antiqui componatur, n. 2. aut ut res maneat quo sunt loco.

XIII. *In dubio quodnam ex his duobus præsumitur?*

R. In dubio magis est, ut præsumatur d. c. 20. §. posterius, quia facilius est, & nul- 12. Text. 6; lam inducit mutationem. 20. §. 44.

XIV. *Quando possessio restituitur in statum, in quo fuit ante bellum, quale tempus inspiciendum?*

R. Ultimum quod fuit ante bellum; Grot. d. c. ita ut privatis dejectis interdicto aut 20. §. 13. vindicatione apud judicem experiri c. 9. §. 6. liceat. n. 2.

XV. *Quid si quis sui juris populus sponte*

Q q

sponte

*Sponte se bellantium alteri sub-
jecerit?*

d. c. 20. §. 14. Ziogl. h. c. §. 14. **R.** Ad eum restitutio non porrigetur, quia ad ea tantum pertinet, quæ vi metuve facta sunt, aut alioqui dolo non nisi in hostem licito.

*XVI. Quid si de damnis nihil
convenerit?*

Erst. d. c. 20: §. 15. Ziogl. b. l. Schutz. vol. 2. Ex. 13. sb. 6. Boeckl. de amnest. c. 1. & 2. **R.** Omni pace id actum censeretur, ut quæ bello data sunt damna, eorum nomine actio non sit, quod de damnis etiam privatim à militibus hostis nostri acceptis intelligendum est; nam & hæc belli sunt effecta. In dubio enim ita censentur contrahere voluisse bellantes, ut neuter injustitiæ damnaretur.

*XVII. An ea quæ ceperunt deberi
belli tempore censentur condonata?*

d. c. 20. §. 16. Hahn. ad §. de indaganda **R.** Non, nam hæc non belli jure quæsitæ sunt, sed bello tantum exigiverit: itaque sublato impedimento vim suam retinent.

J. P. art. 3. **XVIII. Quid dicendum de jure, quod
ante bellum fuit?**

d. c. 20. §. 16. in med. Hahn. d. l. **R.** Jus quod ante bellum fuit, quamquam

quam nemini facile ademptum cense-^{Grot. l. 1. §. 2. §. 1. n. 5.}
 ri debeat, hanc enim ob causam maxi-
 me ut sua tenerentur, respublicæ civi-
 tatesque constitutæ sunt, intelligen-
 dum id tamen de eo jure, quod ex re-
 rum inæqualitate nascitur, sive in
 dominio, sive in contractibus, sive in
 delictis. De jure ad pœnas & vindi-
 ctam non æque: nam id jus, quatenus
 inter ipsos reges aut populos versatur
 remissum ideo censeari debet, ne pax
 non satis pax sit, si veteres ad bellum
 causas relinquat. Quare & ignorata ^{Marius & Boxhorn. de amnest. in}
 hic venient sub verbis generalibus:
 nam optimæ sunt conciliationes, quæ
 iram & offensarum memoriam de-
 lent.

XIX. *Quid si privati jus ad pœnam
 ante bellum habuerint?*

R. De privatorum jure ad pœnam ^{Grot. l. 2. §. 18.}
 non tanta est ratio, ut remissum cen-
 seatur, quia sine bello judiciis expe-
 diri potest: tamen cum hoc jus non ita
 nostrum sit, ut quod ex vera inæqua-
 litate nascitur, & pœnæ semper ali-
 quid odii habeant, levis verborum

Qq 2 con-

conjectura sufficiet, ut hoc quoque donatum intelligatur.

XX. *An jus quod ex vera inaequalitate nascitur & ante bellum fuit, nunquam videtur condonatum?*

d. c. 20. §. 19. Text. 6.
20. §. 44.
§. 45.

R. In privatorum jure firme tenendum est, quod non censeatur ademerum seu condonatum: in jure autem regum aut populorum facilius est, ut condonatio aliqua intelligatur facta, si modo verba aut conjecturæ non improbabiles suppetant; maxime vero, si jus de quo agitur non liquidum erat, sed in controversia positum. Benignum enim est credere id actum, ut belli semina evellerentur.

XXI. *Quid juris si post perfectas pacificationes capta quedam sint?*

Grot. d. c. 20. §. 20.
c. 21. §. 5.
l. 2. c. 17. §. 1.

R. Reddenda esse satis constat: sublatum enim jam erat belli jus.

XXII. *Quomodo pacificationes interpretandæ, quæ sunt de reddendis his, quæ bello capta sunt?*

d. c. 20. §. 21. Gudel. de pac. c. 5.

R. Latius sunt interpretandæ pacificationes, quæ mutua sunt, quam quæ claudicant, quia in illis par est utriusque

que conditio, secus quam in his. De-
 inde quæ de hominibus agunt plus
 favoris habent, quam quæ de rebus;
 & inter eas, quæ de rebus, hæ quæ de
 agris, plus quam quæ de rebus mobi-
 libus; & quæ de his, quæ penes publi-
 cum sunt, plus quam quæ penes priva-
 tos; & inter eas, quæ penes privatos,
 plus illæ quæ reddi jubent lucrativo
 titulo possessa quam oneroso, ut quæ
 emtionibus, quæ dotibus tenentur.

Schutz. vol. 2. Ex 13. th. 7. Rhet. de pac. c. 5. §. 26. Text. c. 20. §. 40. seqq.

XXIII. Quid juris est de fructibus?

R. Cui pace res conceditur, & fru-
 ctus conceduntur à tempore conces-
 sionis, non retro: hi enim ut alibi di-
 ctum pertinent ad possessorem prio-
 rem.

Grot. d. c. 20. §. 22. Ziegl. b d. l. aliter.

XXIV. Si regio sit restituenda?

R. Nomina regionum accipienda
 ex usu præsentis temporis, non tam
 vulgi, quam peritorum: nam à peri-
 tis negotia talia tractari solent.

Grot. d. c. 20. §. 23. l. 2. c. 9. §. 11 n. 4. Conring. de fin. Imp. c. 1. §. 2. Rhet. de pace c. 5. §. 14.

**XXV. Quid juris si pactiose referat
 ad pactionem antecedentem?**

R. Quoties relatio fit ad pactum an-
 tecedens aut vetus, toties repetitæ

Sobutis d. Ex. th. 7. Grot. 3. d. c. 20. §. 24.

consentur qualitates aut conditiones
prioris pacti expressæ.

XXVI. Si pactum sit de faciendo?

d. c. 20. §. 24. **R.** Pro faciente habendus, qui facere
voluit, si per alterum, qui cum contro-
versia est, stetit quo minus fieret.

**XXVII. An mora purgari potest in-
tra breve tempus?**

d. c. 20. §. 25. Puf. l. 8. c. 8. §. 4. Ziegl. h. l. alior & **R.** Jure stricto non potest nisi im-
provisa necessitas impedimento fue-
rit.

**XXVIII. Si pacti sensus plane
dubius sit?**

Schutz. d. Ex. 1b. 14. lit. e. d. c. 20. §. 26. Str. Ex. 6. 1b. 52. **R.** Magis est, ut contra eum fiat in-
terpretatio, qui conditiones elocutus
est; quod esse solet potentioris. Ha-
bet enim, quod sibi imputet, qui non
apertius locutus est: alter autem quod
plures sensus recipit, id suo jure acci-
pere potest in partem sibi utiliore.

XXIX. Quid est ruptura pacis?

Text. c. 22. §. 1. Schutz. **R.** Est injusta contraventio, qua pax
ab altera parte violatur.

d. Ex. 13. 1b. 14. **XXX. Quando & quot modis pax
rupta censetur?**

Grot. h. c. 20. §. 27. **R.** Tribus modis, aut faciendo con-

tra id, quod omni paci inest, aut contra id, quod in pace dictum est aperire, aut contra id, quod ex pacis cujusque natura debet intelligi. Unde patet differentia inter rumpere pacem & novam causam bello præbere, quod magnum usum habet, tum ad committendam poenam à peccante, tum ad liberandam in cæteris fidem ejus, in quem peccatum est.

XXXI. *Quando fit contra id, quod omni paci inest?*

℞. Si vis bellica inferatur, ubi nulla nova subest causa, quæ si probabiliter adferri potest, satius est injustitiam sine perfidia, quam cum perfidia admissam credi.

d. c. 20. §. 28. *Gent. l. 3. c. 24. p. 703. Text. c. 22. §. 4. seqq.*

XXXII. *A quibus illata vis armata pacem solvit?*

℞. Si focii tale quid fecerunt, rumpunt pacem, si manifeste appareat, hoc fuisse actum, alias credi non debet: est enim enorme & communis facientium voto non convenit; ergo in eos, qui vim intulerunt, non autem in eos, qui non adjuverunt, erit belli jus.

d. c. 20. §. 29. & 30. *Schutz. Ex. 13. th. 14. lib. d. *Gent. l. 3. c. ult. p. 703.**

Qq 4

Si

Si subditi quid fecerunt sine jussu publico, civitas non tenetur, nisi factum privatorum probaverit: ad quod tria requiruntur, scientia, puniendi potentia, & neglectus.

XXXIII. *Quomodo hæc tria probantur?*

Grot. d. c.
20. §. 30.
l. 2. c. 21.
§. 2. &
segg.

R. Scientiam evincunt facta manifesta & denunciata. Potentia præsumitur, nisi defectio appareat. Neglectum ostendit elapsum temporis spatium, quale in quaque civitate ad crimina punienda sumi solet.

XXXIV. *Quid juris, si alicujus subditi non per se arma moveant, sed aliis bellum gerentibus militent?*

d. c. 20. §.
31.

R. Verius est, & hoc permittendum non esse, nisi probabilibus argumentis appareat actum aliud ut nunc interdum fieri solet.

XXXV. *Quibus illata vis armata pacem rumpit?*

d. c. 20. §.
32. Text. c.
22. §. 14.
Schutz. d.
Ex. th. 14.

R. Pax rupta cenieri debet non modo si toti corpori civitatis, sed & si subditi vis armata inferatur sine nova causa. Nam ut omnes subditi tuti sint,

sint, pax initur: est enim pax actus civitatis pro toto & pro partibus.

XXXVI. *Si causa nova subsit, an se licet defendere?*

R. Per pacem licebit se suaque defendere, naturale enim hoc est arma armis repellere. Ideo abdicatum inter pares non est ut facile credatur. d. c. 20. §. 32.

XXXVII. *An ulcisci licet?*

R. Ulcisci aut ablata recuperare per vim non licebit, nisi postquam iudicium erit negatum: hæc enim res moram fert, illa non. d. §. 32.

XXXVIII. *At si subditorum quorundam ita sit perpetuum maleficio, ut quod faciunt id credendi sint omnino facere rectoribus suis improbantibus, & iudicium in eos postulari non possit, ut sunt piratæ?*

R. Ab his & res recuperare, & ultionem exposcere licebit, tanquam à de- d. c. 20. §. 32. n. 2. l. 2. §. 17. §. 20.ditis propter delictum. At alios innocentes eo nomine armis impetere, id vero est contra pacem.

XXXIX. *Quid sevis inferatur sociis?* d. c. 20. §. 33. l. 2. c.

R. Vis armorum sociis illata pacem 16. §. 13.

Qq 5 rum-

rumpit, si in pace comprehensi sint, licet ipsi socii non pepigerint, sed alii pro ipsis, modo postea pacem ratam habuerint. Aliorum sociorum, ut & cognatorum & affinium, qui nec subditi sunt, nec in pace nominati, separata causa est: nec ad pacem ruptam vis in eos trahi potest, licet eo nomine ex nova causa bellum suscipi possit.

XL. *Quomodo rumpitur pax, faciendo contra id, quod in pace dictum est?*

Grot. b. c. 20. §. 34 & 35. Schutz. d. Ex. 13. eb. 14. lit. e. & f. Text. c. 22. §. 19. in med. & §. 8. & 9. **R.** Rumpitur sive faciamus quod non facere debemus, sive non faciamus, quod & cum oportet: sive fiat contra capita majoris sive minoris momenti. Satis enim magna, ut serventur, videri debent, quæ pace comprehensa sunt. Sed quo magis paci caveatur, consultum erit, ut capitibus minoris momenti adjiciatur, ut si quid averfus ea factum erit, pacem non rumpat: aut ut arbitri prius addeantur, quam arma inferre liceat.

XLI. *An censetur hoc actum, si pœna sit adjecta?*

R.

¶. Videtur hoc actum ob negotii naturam, quamvis interdum possit esse electio ejus cui injuria est facta, poenam malit, an à transactione recedere.

Grot. b. c. 20. §. 36. Puf. l. 8. c. 7. §. 12. in fin.

XLII. *Quid si necessitas aliqua in causa sit, quo minus pars una impleat id, quod promissum est?*

¶. Si adsit necessitas, puta si res perierit, aut ablata sit, sine facto ipsius, aut factum redditum sit alio eventu impossibile, pax quidem rupta non censebitur, quia non solet pendere à conditione casuali. Sed tamen alter optabit, an exspectare malit, si qua spes sit impleri promissum serius posse, an æstimationem accipere, an mutuis præstationibus isti capiti respondentibus, aut æquum valentibus liberari.

Grot. b. c. 20. §. 37.

XLIII. *An postquam pax est rupta pars innocens adhuc stare potest paci?*

¶. Pacem quidem non rumpit, qui pactis simpliciter factis posterior non stat; neque enim tenebatur, nisi sub-

Grot. b. c. 20. §. 38. Text. c. 22. §. 25.

con-

conditione ; interim tamen post læsam fidem integrum est innocenti pacem servare, quia contra obligationem faciendo nemo se obligatione eximit ; & si additum sit, ut tali factò pax rupta habeatur, adjectum id censeferi debet in commodum innocentis duntaxat, si eo uti velit.

XLIV. Quomodo rumpitur pax faciendo id, quod specialis pacis natura repudiat ?

Grot. h. c. 20. §. 40.
Gent. p. 693.
Schutz. d. Ex. 13. th. 14. lit. c. in med. Grot. h. c. 20. §. 40. n. 2.
Text. c. 22. §. 15. Gent. p. 691. Bol-
lin. de re milit. tr. 10. tit. 2.

R. Si pax sub lege amicitie contracta, rumpitur per ea, quæ fiunt contra amicitiam: quod enim inter ceteros solius amicitie officium exigeret, hic etiam pacti jure præstandum est. Sed hic quoque detrahenda, quantum fieri potest, factò invidia. Itaque personæ, quamvis conjunctæ aut subditæ facta injuria, ipsi qui cum pax inita est, facta non censebitur, nisi aperte in ipsius sugillationem facta sit. Sic adulterium aut stuprum libidini potius, quam inimicitie imputabitur, & invasio rei alienæ novæ potius cupiditatis reum faciet, quam fidei læsæ.

XLV.

XLV. *Quinam ergo sunt actus, ex quibus præsumitur, contra pacem amicitia causa contractam esse factum?*

R. Varii sunt, huc referuntur atro- Grot. b. c. 20. §. 40. n. 3. l. 2. c. 2. §. pen. c. 22. §. 5. n. 2.
 ces minæ nulla nova causa præceden-
 te, arces in finibus structæ non tuendi,
 sed nocendi causa, insolita copiarum
 conscriptio, si justis fatis indiciis ap-
 pareat, in non alium hæc, quam in
 eum, quicum pax facta est, compara-
 ri. Sic oppida aut magnos cœtus, qui
 civitatis partem integrantem faciunt, Grot. b. c. 20 §. 41. n. 1. c. 2. c. l. 2. c. 5. §. 24. Inst. Jur. Publ. p. 189.
 recipere non licet, neque magis eos,
 qui ex sacramento aut aliter ministe-
 rium aut servitutem debent. subdi-
 tos tamen singulos, qui ex altera di-
 tione in alteram migrare volunt, su-
 scipere, non est contra amicitiam: ne-
 que enim naturalis tantum sed & fa-
 vorabilis est ista libertas. Huc refer-
 tur perflugium exulibus datum; nam
 in exules nullum jus civitati.

XLVI. *Quando sortis aleæ potest subjici belli exitus?*

R. Si vera æstimatione, qui injusto Grot. b. c. bel. 20. §. 42.

bello impetitur, tanto sit inferior, ut resistendi nulla spes sit, videtur fors offerri posse, ut certum periculum incerto evadat; hoc enim est de malis minimum. Aliastum demum fors est permiffa, quoties de re agitur, in quam plenum habemus dominium, quod de subditorum vita, pudicitia libertate & similibus dici non potest.

XLVII. *An praelia, quæ definito numero condicuntur belli finiendi causa permiffa sunt, puta inter singulos utrinque, inter binos, inter ternos &c. ?*

Grot. h. c.
20. §. 43.
Of. his. &
ad l. 2. c.
23. §. 10.

R. Certamen tale justum ac pium est, si alioqui omnino expectandum sit, ut qui injustam fovet causam victor sit futurus cum magna innocentium strage, tunc enim nihil imputandum est ei, qui mavult ea ratione certare, quæ spem ipsi maxime probabilem ostentat.

XLVIII. *Ut hæc pactio valeat, quid requiritur ?*

Grot. h. c.
20. §. 44.

R. In regno non patrimoniali requiritur & populi & si qui nati jus ad success.

cessionem habent consensus; in re-
 gno patrimoniali regis, qui sic in præ-
 lio exitum conjicit controversiam suf-
 ficat. Jus enim suum quisque sibi ad-
 imere potest, non autem alterius,
 sine ejus consensu.

*Puf. l. 2. c. 2.
 §. 5. Rhet.
 de pace. c. 4.
 n. 1.*

XLIX. *Quis in tali prælio dicitur victus?*

R. Victus non potest videri, nisi qui
 aut occubuit, aut in fugam datus est;
 sic in fines se aut oppida recipere victi
 signa sunt. Illa vero, spolia legere, ca-
 davera ad sepulturam concedere, præ-
 lio iterum laceffere, per se nihil pro-
 bant, nisi quatenus cum aliis indiciis
 valent ad docendam hostium fugam.
 Et certe, qui loco cessit, in dubio ma-
 gis est, ut fugisse credatur.

*Grot. h. c.
 20. §. 45.
 Puf. d. l.*

L. *Quid juris si victoria firma non
 adsint argumenta?*

R. Res manet eo loco, quo ante
 prælium fuit; & aut ad bellum, aut
 ad novas pactiones veniendum est.

*Grot. d. c. 5.
 44. n. 3.*

LI. *Quotuplices sunt arbitri, quorum
 judicio bellum finitur?*

R.

Grot. h. c. 20. §. 46. l. 2. c. 23. §. 8. & ibi nos. **R.** Arbitrorum duo sunt genera, unum ejusmodi, ut sive æquum sive iniquum pronuncient, parere debeamus, quod observatur cum ex compromisso ad arbitrum itum est: alterum ejusmodi, ut ad boni viri arbitrium redigi debeat, & ut sit conciliator tantum. Utrovis modo arbiter sumi potest aut ad bellum evitandum, ut supra diximus, aut ad finiendum; hic sumitur ille, cujus dicto parendum omnino sit.

LII. An à tali arbitrio provocare licet?

Grot. h. c. 20. §. 46. n. 2. Puf. l. 5. c. 12. §. 4. & seqq. **R.** Non, nulla enim hic est potestas superior, quæ promissi vinculum aut impediatur, aut solvat. Standum ergo omnino, sive æquum, sive iniquum pronunciaverit. Aliud enim est de arbitri officio, aliud de compromittentium obligatione quærere.

LIII. Quodnam est officium arbitri?

Grot. d. c. §. 47. Schutz. vol. 2. Ex. 13. th. 4. **R.** Officium arbitri interdum est instar officii judicis, ut cogatur præcise secundum legem judicare; interdum habet laxiorem potestatem, ita ut
omne

omne possit, quod rectius fit, quam non fit, etiam extra justitiæ proprie dictæ regulas. Qui summam potestatem obtinent, cum judicem communem non habeant, arbitrum censendi sunt adstrinxisse iis regulis, quibus judicis officium adstringi solet. Illud tamen observandum est, arbitros Grot. d. c. §. 48. Boech. quies in turb. p. 222. & seqq. Ziegl. h. l. aliter. lectos à populis aut summis potestatibus de principali negotio pronunciare debere, non de possessione. Et ideo dum causa cognoscitur, nihil est innovandum, tum ne præjudicium fiat, tum quia difficilis est recuperatio.

LIV. *Estne adhuc aliud genus arbitri?*

R. Affirmatur, cum quis ipsi hosti Grot. d. c. §. 49. & c. 11. §. 18. c. 15. in fin. de se arbitrium permittit, quæ est deditio pura, subditum faciens eum, qui se dedit, ei vero cui fit deditio, summam deferens potestatem. Sed hîc quoque distinguendum est, quid victus pati debeat, & quid victor jure, quid salvo omni officio facere possit, quid denique eum maxime deceat. **V**ictus post deditionem nihil non **R** **t** **i** **e** **n** **d** **u** **m**

tendum habet: quippe jam subditus, & si jus belli externum respicimus, eo in loco, ut ei nihil non eripi possit, etiam vita, etiam libertas personalis, multo magis bona non publica tantum, sed & singulorum.

LV. *Ne victor quid injuste faciat, quid spectandum?*

Grot. h. c.
20. §. 50.

¶. Spectare primum debet, ne quem occidat, nisi id suo facinore meritum: sic & ne cui quicquam auferat, nisi in justam pœnam. Intra hunc autem modum quantum securitas patitur, ad clementiam & liberalitatem propendere semper honestum est, interdum pro circumstantiis etiam ex morum regula necessarium. Et huc pertinet illud Senecæ: *clementia liberum arbitrium habet: non sub formula, sed ex æquo & bono judicat, & absolvere illi licet, & quanti vult taxare litem.* Neque refert, an dedens dicat se dedere alterius sapientiæ, an moderationi, an misericordiæ, *auff Genad und Ungead*: hæc enim omnia blan-

blandimenta sunt, res manet, ut victor arbiter fiat. Secus quam quando d. a. §. 57.
 deditiones sunt conditionatæ, quæ aut singulis consulunt, ut quibus vita salva, aut corporum libertas, aut quædam bona excipiuntur, aut universitati, quarum nonnullæ etiam mixtum quoddam imperium induere possunt.

LVI. *Quenam sunt accessiones pactiorum?*

R. Obsides & pignora. Obsides dantur aut sua voluntate, aut ejus qui imperium habet: nam in summo civili imperio comprehenditur & jus in actiones subditorum ut in bona. Et si plures sint qui ire possunt, danda est opera, ut forte res dirimatur. Grot. d. 6. §. 52.

LVII. *Quid est obses?*

R. Obses est, qui fidei publicæ servandæ causa principi aut duci exercitus datur. Grot. d. 6. §. 394.

LVIII. *An dominus feudi vasallum potest obsidem dare?*

R. Si vasallus idem sit subditus, dominus potest, etiam invito vasallo; si non sit subditus, non potest, neque Grot. l. 6. §. 20. §. 52. in fin.

R r 2 enim

enim reverentia aut obsequium, quæ debet, hucusque pertingunt.

LIX. *Si obses aliquod damnum patiatur, quid juris?*

Grot. d. 5. 52. Puf. l. 8. c. 2. §. 6. **R.** Civitas aut ejus rector tenebitur illud incommodum ei qui patitur, aut proximis, repensare.

LX. *An interfici potest obses?*

Grot. h. c. 20. §. 35. c. 4. §. 14. Schutz. Ex. 13. th. 12. lit. g. aliter. **R.** Jure gentium externo potest, quia hostis manet & ex ejus civitate; non autem interno, nisi par ipsius culpa accedat. Servi quoque non fiunt: imo & jure gentium bona habere & hæredibus relinquere possunt.

LXI. *An fugere obsidi licet?*

Grot. h. c. 20. §. 54. Of. h. l. Gail. de pace publ. l. 2. c. 2. n. 2. aliter. **R.** Non licet, si ab initio aut postea, quo laxius haberetur, fidem dederit. Alioqui non videtur is animus fuisse civitatis, obligandi civem ne aufugeret; sed hosti dandi facultatem qualis vellet custodiæ.

LXII. *Si obses sit datus in unam causam, poteritne retineri in aliam?*

Grot. h. c. 5. 55. **R.** Odiosa est obsidum obligatio, tum quia libertati inimica, tum quia ex facto alieno venit. Ideoque stricta inter-

interpretatio hic locum habet, & in unam causam datus, in aliam retineri ut obses non potest. Sed si in alia causa fides jam violata sit, aut contractum debitum, retineri potest, non ut obses, sed eo gentium jure, quo subditi ex facto imperantium detineri possunt per androlepsiam; quod ipsum tamen ne fiat, caveri potest adjecto pacto de reddendis obsidibus, ubi id cujus nomine dati erant, impletum fuerit.

Grot. h. c. §. 55. c. 2. §. 3. & 5. Gens. p. 398. & seqq.

LXIII. *Quid si obses detur, ut alterum captivum aut obsidem redimat?*

R. Eo mortuo liberatur: nam in illo dum moritur, jus pignoris extinctum est, ut in captivo redempto.

Grot. h. c. §. 56.

LXIV. *Rege, qui fœdus fecit, mortuo, an adhuc tenetur obses?*

R. Si fœdus fuerit reale, obses adhuc tenetur; si fuerit personale non tenetur. Nam accessoria non possunt efficere, ut in principalium interpretatione à regula recedatur, sed ejus natura in & ipsa sequi debent.

Grot. h. c. §. 57. l. 2. c. 16. §. 16. Tabor de oblig. succes. c. 5. n. 14. Gens. p. 399.

LXV. *An pignorum eadem est ratio, quæ obsidum?*

Grot. b. c. §. 59. Gent. d. p. 399. Forst. ad Tit. cit. p. 220. **R.** Commune habent cum obsidibus, quod ex alio jam debito retineantur, nisi data fides obster. proprium, quod quæ de iis est pactio, non tam strictè sumatur, quam illa de obsidibus; neque enim æquale est odium, res enim natæ sunt, ut teneantur, non & homines.

LXVI. *An pignus perpetua potest lui?*

Grot. b. c. §. 60. l. 2. §. 4. §. 15. **R.** Multi affirmant, & nullum tempus efficere posse putant, ne luitio sit pignoris, si id præstetur, pro quo pignus suppositum est, nisi certæ conjecturæ aliam interpretationem expriment. Ut si quis luere cum vellet impeditus id silentio transmisisset, tanto tempore, quod ad consensus conjecturam sufficere possit.

CAPUT XIV.

seu

CAPUT XXI. *ap: Grot:*
De fide manente bello, ubi de induciis, commeatu, captivorum redemptione.

I. *Quid*

- I. *Quid sint induciae.*
- II. *Quosuplices.*
- III. *An nova belli indictione opus sit tempore induciarum finito.*
- IV. *An si pacis tale quid convenerit, & inducia fuerint longiores, potius pax consensatur quam inducia.*
- V. *An dies induciis adscriptus, exclusus an comprehensus intelligatur.*
- VI. *A quo tempore inducia obligare incipiant, an abique obligent.*
- VII. *Quantum per inducias liceat.*
- VIII. *An ultre citroque ire & redire.*
- IX. *An iis durantibus interius recedere cum exercitu liceat: an castra reficere & militem conscribere.*
- X. *An corruptis hostium praesidiis loca invadere.*
- XI. *Quid si loca fuerint derelicta.*
- XII. *An dimittendus sit qui circa induciarum exitum vi majore retentus recedere antea non potuit.*
- XIII. *Quot modis finiantur induciae.*

- XIV. *Quomodo violatione, an laeso hoc in casu liberum sit statim ad arma venire.*
- XV. *Quid si poena addita a violante soluta sit.*
- XVI. *An per privatorum facta rumpantur induciae.*
- XVII. *An extra inducias sit jus commendi seu salvi conductus.*
- XVIII. *Quid sit jus commendi.*
- XIX. *Quosuplex.*
- XX. *Militibus concessus commeatus, an etiam ad duces porrigatur.*
- XXI. *An sub itu etiam comprehendatur reditus.*
- XXII. *Qui abire an etiam redire, & qui venire an mittere, vel sapius venire possit.*
- XXIII. *Commeatus patri concessus an ad filium extendatur, an ad famulum unum vel alterum.*
- XXIV. *An ad bona; an ad comites omnes, vel eos qui alterius sunt gentis in commeatus concessione non expressa.*
- XXV. *An jus commendi morte*

morte concedentis extinguatur.

XXVI. Quid si ad beneplacitum concedentis fuerit concessum.

XXVII. An leges quae captivos reddendi vetant semper sint iustae.

XXVIII. An jus exigendi à captivo pretium redemptionis in alium transscribi possit.

XXIX. An idem pluribus redemptionis pretium debere possit.

XXX. An conventio de pretio facta rescindi possit ob ignoratas captivi divitias.

XXXI. An pecunia à captivo celata si prodesse possit ad redemptionem.

XXXII. An pretium conventum & ante mortem non solum ab heredibus debeatur.

XXXIII. An dimissus ut alterum liberet, eo mortuo nec liberato in carcerem redire debeat.

Zieg. de

jur. maj. l. Re.

I. c. 39 §.

2. in fin.

Grot. l. 3.

c. 1. §. 1.

n. 1. alior.

Horn. l. 2.

c. 5. §. 6.

Grot. l. 3.

c. 21. §. 1.

n. 3. & 4.

Gent. l. 2.

c. 12. p. 302.

Puf. l. 8.

c. 7. §. 4.

I. Quid sunt induciae?

Re. Induciae sunt status belligerantium, quo manente bello bellicis actibus ad tempus ex conventionem abstinendum est.

II. Quotuplices sunt?

Re. Duplices esse possunt, ratione temporis, vel longiores vel breviores. Dari enim possunt in horas, paucos dies, in annos etiam viginti, triginta, quadraginta, etiam centum; licet haec longiores induciae propius ad pacem accedant, & in his, quod de pacis tempore dictum est valet, non ex vi

VOCIS

vocis; sed ex mentis certa collectione. Ziegl. de
jur. maj. l. 1. c. 39. §. 2. in med. aliter. Ziegl. d. l. §. 3. aliter.
 Sic etiam ab objecto dividi possunt,
 ut si ad certos actus concedantur.
 Non autem videntur recte dividi in
 expresas & tacitas: quia licet tem-
 pore induciarum finito partes se invi-
 cem non laceffant, hoc tamen non fit
 cum mutua obligatione; sed cuicum-
 que liberum est redire ad actus belli-
 cos, quando ipsi visum fuerit.

III. *Tempore induciarum finito an
nova opus est indictione?*

R. Non, nam sublato impedimento Grot. h. c. 21. §. 3. Puf. l. 8. c. 7. §. 6.
 temporali ipso jure se exserit status
 belli non mortuus sed sopitus, ut do-
 minium & patria potestas in eo, qui à
 furore convaluit: nisi pactis aliter
 convenerit, & induciæ fuerint lon-
 giores; in his enim si non necessum,
 tamen decorum, ut iis elapsis fiat in-
 dictio conditionata.

IV. *At hoc in casu, ubi aliter con-
venit, quia opus est nova indi-
ctione, potius sunt pax.*

R. Non, quia utrique parti relicta Grot. h. c. 21. §. 3. Ziegl. de jur. maj. l. 8.
 est facultas citra novam causam bel-

R r 5 lum

6. 39. §. 3. *in suo Text.* lum repetendi, secus quam ubi pax facta est.

6. 19. §. 1.
Cardinal.

Mantica

Lucubr.

Vatic. l. 27.

tit. 2. n. 15.

aliter.

V. *Utrum ad quem diem aut mensem aut annum dictum est, duraturas inducias, is dies mensis aut annus exclusus, an comprehensus intelligitur?*

Grot. l. 2.

6. 12. p. 306.

Ziegl. ad

Grot. l. 3.

6. 21. §. 4.

Text. c. 19.

§. 22. Puf.

L. 8. c. 7.

§. 8. Grot. l.

3. c. 21. §. 4.

n. 2. §. 3.

aliter.

R. Magis naturale est, ut terminus sit pars rei, imprimis ubi temporis productio favorem in se habet, ut in induciis quæ humano sanguini parcunt. Imo propter eandem rationem videtur comprehendi etiam dies, à qua incipiunt, nam etiam est pars rei, & idem favor militat.

VI. *A quo tempore induciæ obligant?*

Grot. l. b. e.

21. §. 5.

Schutz. vol.

vol. 2. Ex.

13. sh. 16.

lit. K Text.

6. 19. §. 20.

R. Statim obligant contrahentes ex quo contractus absolutus est: at subditos utrinque obligant cum effectu, ubi publicatæ sunt, & ad notitiam subditorum pervenerunt. Hinc si publicatio uno tantum loco facta sit, non per omnem ditionem eodem modo se exserit, sed per tempus sufficiens ad perferendam ad singula loca notitiam.

notitiam. Quare si quid interea à subditis contra inducias factum fuerit, ipsi quidem à poenis immunes sunt, sed tamen res captæ restituendæ sunt, si existant, aut si sint consumptæ, in quantum facti sunt locupletiores.

Cæterum licet longiores induciæ regulariter complectantur omnes paciscentium ditiones, tamen in imperio late patenti conveniri potest, ut certis in locis tantum induciæ observentur, in aliis autem bellum maneat, e. g. populi Europæ, qui in India orientali aut occidentali loca possident, inducias facere possunt valituras per Europam, non autem in India.

*Puf. l. 8.
c. 7. §. 3.
in fin.*

VII. *Quantum licet per inducias?*

R. Ex ipsa induciarum definitione hoc potest intelligi. Illiciti sunt omnes actus bellici, sive in personas, sive in res. Etiam res hostium si tempore induciarum casu ad nos perveniant, reddendæ erunt, etiamsi ante nostræ fuissent, quia quod jus externum attinet, ipsorum sunt factæ: & hoc est quod dici solet, tempore induciarum non

Grot. h. c. non esse postliminium. Et hæc vera
 21. §. 6. sunt, si sint induciæ illimitatæ, inpri-
 & 10. Text. mislongiores: si enim sint restrictæ,
 e. 19. §. 10. ob specialem conventionem nihil erit
Bellin. de re mil. part. 5. tit. 3. mutandum, ut si sint tantum sepelien-
 dorum hominum causa datæ, reli-
 qui actus non sunt permitti, & sic
 auxilia & commeatus admittere non
 licebit, verum intercipi poterunt. Sic
 si obsessis induciæ sint datæ, reliqui
 qui extra præsidium sunt, occidi po-
 terunt. Interdum convenit, ne com-
 meare liceat: interdum personis ca-
 vetur, non & rebus; quo casu si ad res
 defendendas lædantur personæ, nihil
 contra inducias fiet.

VIII. *An ire & redire ultro citro-
 que licet?*

Grot. h. c.
 21. §. 6. n. 3. R. Affirmatur, dummodo id fiat eo ap-
 paratu qui periculum nullum ostendet.

Grot. h. c. IX. *An durantibus induciis interius
 21. §. 7. recedere cum exercitu licet?*
Gent. l. 2. c.

13. p. 314. R. Interius recedere licet, item re-
Text. c. 19. §. 11. & ficere mœnia, militem conscribere

Schutz. vol. 2. Ex. 13. th. § 6. lit. e. &c. omnes enim hi actus præparato-
 rii tantum sunt futuræ vel defensionis
 vel

vel oppugnationis, nisi vel expresse convenerit, ut omnia in statu suo persistant, vel quidam actus expresse excipiantur.

X. *An corruptis hostium praesidiis loca invadere licet?*

R. Non licet: talis enim acquisitio justa esse non potest, nisi ex jure belli. Grot. h. c. 21. §. 8. n.
 Idem habendum, si qui subditi ad hostem deficere velint. 1. Schurz. vol. 2. d. Ex lib. 17.

XI. *Quid si loca fuerint derelicta?*

R. Occupare licet derelicta, dum vere derelicta sint, i. e. eo animo, ne amplius sint, quorum fuerant: non si incustodita, sive custodia ante inducias, sive factis induciis omissa sit. Grot. h. c. 21. §. 8. n. 2. Alber. Gent. l. 2. c. 13. p. 314.
 Dominium enim manens injustam facit alterius possessionem.

XII. *Finitis induciis si quis vi majore impeditus recedere non potuerit, qui deprehenditur intra fines hosticos, an adhuc habet jus redeundi?*

R. Si jus externum gentium respiciamus, par est ejus conditio ei, qui cum in pace venisset, bello repente exorto, inter hostes fato suo deprehenditur. Grot. h. c. 21. §. 9. c. 4. §. 6. c. 9. §. 4. n. 3. Gent. p. 310. Bodin de rep. s. in fin. Alb. Gent. p. 310.

Inter

Internum si consideremus, seu temperatum ex æquitate, quia non fecit contra inducias, dum casu, puta per valetudinem, per adversam maris tempestatem &c. est impeditus, & per eum non stetit, quo minus secundum conventionem abiret, redeundi facultas ipsi concedenda, multo minus occidi potest.

Grot. l. 3. c. XIII. *Quot modis finiuntur inducie?*

21. § 9. R. Quatuor modis, 1. contraria pactione. 2. cessione diei aut temporis in induciis præfiniti. 3. absoluto actu, ad quem concessæ. 4. violatione.

XIV. *Quomodo violatione?*

Grot. l. 3. c. R. Qui durantibus induciis hostem laceffit, i. e. violentas belli functiones, quæque his æquiparantur, dolofas exerceat vel contra personas vel res hostiles, inducias violat; & quin læso liberum sit etiam sine indicatione ad arma venire frustra dubitatur, etiam in induciis horariis. Nam capita conventionis insunt conventioni, per modum conditionis: quanquam & si velit ad induciarum terminum quiescere possit.

XV.

XV. *Quid si poena addita, eaque petita & soluta sit?*

R. Si poena conventa poscatur & persolvatur ab eo qui contra fecit, jam bellandi jus non est: ideo enim poena

solvitur, ut caetera salva maneant. Grot. b. c.

Contra si laesus bellum moveat, à poena recessisse intelligitur, id quod in primis accidit, ubi laeso optio relinquatur; quod tamen regulariter non solet fieri, ut neglecta poena aliquis statim ad arma recurrat. 21. § 12. & c. 20. §. 36. Gribinot. Puf. l. 8. c. 7. §. 12. in fin.

XVI. *An rumpuntur induciae, si privati contra faciant?*

R. Non, nisi publicus actus accedat, puta imperii aut ratihabitionis, quae etiam intelligitur, si qui deliquerint, nec puniantur, nec dedantur, si non reddantur res. Grot. h. c. 21. §. 13. & c. 20. §. 90.

XVII. *An extra inducias est jus committendi seu salvum conductus?*

R. Non, sed est privilegium quoddam: quare in eius interpretatione sequenda sunt, quae de privilegiis traduntur. Est autem hoc privilegium neque tertio noxium, neque danti ad modum modum. Grot. h. c. 21. §. 14. Gens. l. 2. c. 14. p. 216.

modum grave: ideo intra verborum proprietatem laxa magis, quam stricta admittenda est.

XVIII. *Quid est jus commeandi vel salvi conductus?*

Bachs. de se- cur. & salu. cond. c. 1. §. 16. Magalot. de salu. cond. in pr. aliter **R.** Jus commeandi vel salvus conductus est justum seu perfectum immunitatis ab offensione, damno vel inquietatione præsidium.

XIX. *Quotuplex est?*

Bachs. d. 17. c. 3. §. 32. **R.** Vel universalis, vel particularis, qui certis personis vel rebus conceditur.

XX. *Si militibus concedatur commeatus, quinam intelliguntur nomine militum?*

Gros. h. c. 21. §. 15. Gent. p. 320 in fin. aliter. **R.** Intelliguntur non tantum gregarii, verum etiam medii & summi duces, quia verbi proprietates admittit eam significationem, quanquam est & alia strictior.

XXI. *Quid in salvo conductu comprehenditur sub ity?*

Gros. h. c. §. 16. & 22. Gent. p. 318. **R.** In itu cautum & de reditu censetur, ut absurdum vitetur, nam nisi tutus esset recessus, videretur petiisse itum,

itum, ut veniret in potestatem hostium, quod est ridiculum. Imo sicut ante saluum conductum poterat offendere ubique, sic eo dato nullibi, nequidem in proprio suo vel alieno territorio, ubi transit, offendi potest. Et abitus tutus intelligendus est, usque dum eo pervenerit, ubi tutus sit.

Becht. de secur. & salu. cond. s. 4. sh. 87.

XXII. *An cui abire datum, redire potest?*

R. Non; sed nec cui venire concessum est, mittere potest, nec contra. Sunt enim hæc diversa, nec extra verba exspatiari ratio cogit: ita tamen ut error excuset à poena. Sed & cui venire permissum est, semel veniet, nisi temporis adjectio, intra quod sæpius abire & redire potest, aliam suppeditet conjecturam.

Grot. h. e. s. 16. n. 2. Gent p. 319. & 320.

XXIII. *An patrem filius sequitur, virum uxor?*

R. Non; aliter quam in jure commorandi. Nam morari solemus cum familia, peregrinari sine ea. Famulus tamen unus aut alter etiamsi expressus non sit, comprehensus censetur.

Grot. h. e. s. 17.

§ 6

bitur

Et seq. con-
ductor Ca-
rol. p. 17. &
24
bitur in eo quem sine tali comitatu
ire indecorum foret. Nam qui ali-
quid concedit, concedit, quæ ne-
cessario sequuntur, necessitas autem
hic moraliter intelligenda est.

XXIV. *Quid dicendum de bonis &
comitibus?*

Grat. h. c.
§ 18. & 19.
Cont. p. 325.
R. Non comprehenduntur quævis
bona, sed quæ solita sunt ad iter as-
sumi. Expresso comitum nomine non
sunt intelligendi hi, quorum cau-
sa magis est odiosa, quam ipsius, cui
prospicitur; tales sunt piratæ, latro-
nes, transfugæ, desertores. Gentis
expressum nomen in comitibus satis
ostendit facultatem ad alios non por-
rigi; sic concessio pro Germanis sal-
vo conductu, Galli duci non pos-
sunt.

XXV. *Si is qui concessit saluum con-*
ductum moriatur, an expirat?

Grat. h. c.
21. §. 20.
Of. h. l.
R. Non, quia hæc concessio venit
ex vi potestatis, quæ transit in succes-
sores regulariter: nam interdum si uti-
litas publicâ aliud suadeat, vel sine
probabili & iusta ratione fuerit con-
cessus

cessus, exspirat, vel potius revocatur.

XXVI. *Quid si salvus conductus ad bene placitum concedentis, & quamdiu voluerit fuerit concessus?*

ꝛ. Durat hoc beneficium etiamsi Grot. d. 8. 21. §. 20. novus actus volendi non intercedat secus est si is qui concessit desierit posse velle, quod per mortem contingit.

XXVII. *An leges quæ captivos redimi vetant, semper sunt justæ?*

ꝛ. Non sunt justæ, nisi appareat Grot. l. 6. 21. §. 23. Of. l. 6. opus tali rigore, ut majora aut plura alioqui moraliter inevitabilia caveantur: tunc enim suam sortem patienter ferant. Alias enim captivorum redemptio multum habet favoris, maxime apud Christianos, quibus lex divina hoc misericordiae genus peculiariter commendat.

XXVIII. *An jus exigendi pretium redemptionis potest in alium transcribi?*

ꝛ. Affirmatur, quia natura patitur, Grot. l. 6. §. 25. Fens. c. 18 §. 55. alicor. ut incorporalia alienari possint.

XXIX. *Potestne pretium redemptionis pluribus deberi?*

Grot. h. c. 5.
S. 26. Grot.
d. l.

R. Ita, scilicet si ab uno dimissus, pretio nondum soluto, captus sit ab alio: sunt enim diversa hæc debita ex diversis causis.

XXX. *An conventio de pretio facta rescindi potest, eo quod captus intelligatur locupletior, quam credebatur?*

Grot. h. c. 5.
27. l. 2. G.
12. §. 8.

R. Non, quia jure gentium externo nemo cogitur supplere, quod in contractu minus æquo pretio promisit, si dolus non intercessit.

XXXI. *Si captus pecuniam aliquam celaverit, an ei prodesse potest ad pretium redemptionis?*

Ziogl. h. c. 5.
§. 28. Grot.
l. 3. c. 9 §.
4. n. 2. & 3.
& h. c. 5.
28. aliter.
Puf. l. 8. c.
7. §. 14. in vulc.

R. Non, quia simul cum persona captiva intelliguntur, quæ penes personam deprehenduntur. Imo quæ & alibi habet apud eos, qui sunt neutrum partium: & victor statuit, ut

fn: Grot. p.
397. aliter.

XXXII. *An pretium conventum ante mortem non solutum ab hærede debetur?*

R.

R. Si captivus in carcere mortuus sit, non debetur, promissioni enim erat conditio, si liberaretur, mortuus autem non liberatur: nisi convenerit, ut ab ipso contractus momento pure debeatur pretium, & captivus tantum retineatur, non jam ut jure belli captus, sed ut à se oppignoratus. Si mortuus sit, cum in libertate esset, debetur: jam enim lucratus est id, pro quo promissum est pretium.

Grot. h. c. §. 29. Gent. p. 336. Text. s. 18. §. 51. Gl. ad l. 15. de capt. aliter.

XXXIII. *An in carcerem redire debet, qui dimissus est sub pacto, ut faceret dimitti alterum, qui factum morte prævenit?*

R. Non tenebitur quidem dimissus reddere se custodiæ; neque enim id conventum fuit, neque tacite actum intelligi patitur favor libertatis, neque debet lucrifacere libertatem, sed ejus quod præstare non potest æstimationem præstabit. Nam in promissis onerosis non sufficit facere quantum quis potest, sed obligatur quis ad id, quod tantundem valet.

Grot. h. c. §. 30. Kulpis h. c.

CAPUT XV.

seu

CAPUT XXII. ap: Grot:
De fide minorum potestatum in bello.

I. <i>Quinam namque minorum potestatum in bello veniant.</i> II. <i>Quot modis eorum promissa considerari possint.</i> III. <i>Quando per pacem suam summam potestatem obligent.</i> IV. <i>Quid si conditiones in mandato expressas non observaverint.</i> V. <i>Quid si fines mandati excesserint.</i> VI. <i>An tali in casu pars altera obligetur.</i> VII. <i>An inferiores suos obligare possint.</i> VIII. <i>An de belli causis transigere & pacem facere.</i>	IX. <i>An inducias dare.</i> X. <i>An homines, agros, imperia bello quaesita concedere & alienare.</i> XI. <i>An nondum quaesita condonare.</i> XII. <i>Hac ducum potestas stricto sensu interpretanda.</i> XIII. <i>Quomodo interpretanda sit deditio pure a duce accepta.</i> XIV. <i>Quid si sub cautione ratihabitionis deditio fuerit accepta.</i> XV. <i>An obsessi, si oppidum simpliciter tradere promiserint, praedictam autem deditioem demittere possint.</i>

I. *Quenam sunt minores potestates in bello?*

2. Mino

¶ **M**inores potestates sunt omnes, Grot. l. 3. c. 22. §. 1. l. 1. c. 3. §. 4. n. 2. c. 4. §. 4. n. 1.
 quorum potestas pendet ab eo, cujus auspiciis bellum geritur; si-
 ve sine summis proximi, quales sunt
 duces excellenter dicti, siue longius
 remoti.

II. *Quot modis possunt considerari
 horum promissa?*

¶ Duobus, nam aut hoc quaeritur, Grot. l. 3. c. 22. §. 2.
 an summam potestatem obligent, aut
 an se ipsos.

III. *Quando obligant summam
 potestatem?*

¶ Obligant summam potestatem d. c. 22. §. 2.
 (1.) quando faciunt id, quod proba-
 biliter ipsorum officio contineri cen-
 setur. (2.) aut etiam extra illud ex
 speciali propositione nota publice,
 aut iis, quorum res agitur. (3.) per b. c. §. 3. c. 20. §.
 consensum subsequentem, quando
 summa potestas vel expresse ratum
 habet, quod gesserunt, vel tacite, ubi
 scivit summa potestas, quod actum
 erat, & fieri passa est, quæ ad aliam
 causam referri probabiliter non pos-
 sunt. (4.) per rem in quantum sic lo-

l. 2. c. 10. §. 2. cupletior ex ipsorum facto. Hinc ab ini-
 §. 2. justitia excusari non possunt, qui pacta
 improbant, & tamen retinent, quod
 sine pactis non haberent. Nemo enim
 cum damno alterius locupletari debet.

IV. *An si habent mandatum, præ-
 cise debemus sequi conditiones in
 mandata comprehensas?*

h. c. 21. §. 4. R. Affirmatur, nam si quis sub certa
 l. 2. c. 11. §. 1. lege vel interventu cujusdam personæ
 22. c. 13. contrahi voluit, æquissimum est id
 Puf. l. 3. servari, cui fuit præpositus, & suf-
 c. 9. §. 2. ficit, etiam ad hoc ut alius obligetur
 licet habeat mandata arcana, ut alibi
 diximus. Qui consequens est, ut alii
 reges aut populi magis, alii minus ex
 ducum suorum contractibus teneri
 possint, si satis notæ sint ipsorum le-
 ges acque instituta. De his si non
 Ruber. p. 2. constet, concessum intelligitur id, si-
 297. in fin. ne quo satis commode, quæ officii
 sunt, expediri non possunt.

V. *Quid si fines mandati excofferit*

Grot. h. c. 5. minor potestas dicitur
 4. n. 7. l. 2. Tenebitur ipsa, si quod promisit
 c. 15. §. 16. præstare non potest, ad estimationem:
 & ibi not.

nisi

nisi lex aliqua satis cognita, id quoque impediatur. Quod si dolus accesserit, i. e. si præ se tulerit jus majus, quam habebat, jam tenebitur de damno culpa dato, imo & ex crimine ad poenam crimini respondentem.

VI. *An semper obligatur is, qui cum minoribus potestatibus, contra-*

hitur. Quis semper aut summa potestas obligatur, aut minister ejus, certum est, & partem alteram obligari, & contractum claudicare non posse.

VII. *An inferiores potestates obligari non possunt.*

Non dubitandum, quin dux milites, magistratus oppidanos obligent intra eos actus, qui solent ab ipsis imperari, id enim in potestate ipsorum comprehensum est.

VIII. *An dux belli potest transfigere de causis belli & consequentibus*

& pacem facere. Non, neque enim belli gerendi pars est bellum finire, sub est cum maxima potestate prepositus fuerit

SS 5 ca

Grot. h. l. c. 1.
 Grot. h. l. c. 2.
 Grot. h. l. c. 3.
 Grot. h. l. c. 4.
 Grot. h. l. c. 5.
 Grot. h. l. c. 6.
 Grot. h. l. c. 7.
 Grot. h. l. c. 8.
 Grot. h. l. c. 9.
 Grot. h. l. c. 10.
 Grot. h. l. c. 11.
 Grot. h. l. c. 12.
 Grot. h. l. c. 13.
 Grot. h. l. c. 14.
 Grot. h. l. c. 15.
 Grot. h. l. c. 16.
 Grot. h. l. c. 17.
 Grot. h. l. c. 18.
 Grot. h. l. c. 19.
 Grot. h. l. c. 20.

ea de belli ductu intelligenda erit. Et eorum tantum est bellum finire, ut alibi diximus, quorum est bellum.

IX. *Potestne inducias dare?*

R. Inducias dare ducum est, nec sum-
Grut. h. e. §. 8. Gent. l. 2. s. 12. p. 305. in med. Frid. Hor. l. 2. c. 5. §. 6. Band. de ind. Belg. l. 1. c. 4. Zieg. de just. maj. l. 1. c. 30. §. 5. Rhos. de pa. co. §. 12. c. 19.
 morum tantum, sed & minorum, iis nempe quos oppugnant aut obsessos tenent, & se suasque copias quod at-
 tinet. Et sic particulares & brevioris temporis in horas aut dies aliquot: nam administrationi militari creditur inesse hæc quietis imago: Universales autem inducias in aliquot menses aut annos porrectas, cum ad pacem propius accedant (pax enim non sunt, quia omnis pax ex voto pacificentium debet esse perpetua) majestati soli competere verius est; adeo ut si de facto longiores concedat, rescindendæ sint.

X. *An homines, imperia, agros, bello quesita concedere potest?*

R. Non, nam & hæc ad eum perti-
Grut. h. e. §. 6. c. 5. l. 1. c. 19.
 nent, ad quem bellum pertinet, & quamvis dudibus concedatur aliquod jus in præda, tamen hoc non compe-
 tit

tit ex vi potestatis, sed ex cujusque populi moribus.

XI. *Quid de nondum quaesitis dicendum?*

R. Nondum quaesita condonare omnino in ducum est potestate, quia Grat. h. c. §. 9. n. 2. c. 6. §. 15. oppida pleraque & homines saepe in bello se dedunt sub conditionibus vitae salvæ, aut & libertatis, aut & bonorum, de quibus summæ potestatis arbitrium exquiri res plerumque non patitur. Pari ratione jus hoc & ducibus non summis dandum est intra ea, quæ ipsis agenda commissa sunt.

XII. *Hæc ducum pacta quomodo sunt interpretanda?*

R. Quia de re agunt aliena, quatenus Grat. h. c. §. 10. contractus natura patitur, adstringenda interpretatio, nempe ne aut ex ipsorum facto summa potestas plus, quam vellet obligetur, aut ipsi damnum subeant officium faciendo.

XIII. *Si in deditioem puram quis à duce sit acceptus?*

R. Ita est interpretandum, ut censetur eo jure acceptus, ut de eo Grat. h. c. §. 15. c. 4. §. 13. victoris

Storis populi aut regis arbitrium sit.

XIV. *Quid si adjecta clausula ita ratum sit, si majestas censuisset?*

Grot. b. o. §.

12. l. 2. c.

29. §. 3.

R. Hæc clausula efficit, ut rati-
bitione non secuta dux in nihil ipse
teneatur, nisi si qua locupletior fa-
ctus sit, ut si aliquid accepisset, quod
alias non accepisset.

XV. *Si obsessi oppidum tradere promi-
serunt, quomodo interpretandum?*

Grot. b. o.

§. 13.

R. Possunt præsidium dimittere &
oppidum tradere.

CAPUT XVI.

seu

CAPUT XXIII. ap. Grot.

De fide privata in bello.

I. *An privata fide hosti
data obstringantur.*

II. *Quousque privatorum
in paciscendo cum hoste*

spes se extendat.

III. *An talia pacta in sum-
ma necessitate & ut e-*

*vitetur majus malum
permissa censentur.*

IV. *An lex ea semper pro-
hibere possit.*

V. *An privatim actus,
ubi iusta est prohibitio,
irriti sint.*

An

VI. <i>An valeas promissio captivi de redeundo in carcerem, vel contra victorem nunquam militando.</i> VII. <i>An fugere possis ubi contrariam promissis.</i>	VIII. <i>An alteri se dedere.</i> IX. <i>An privati à suo magistratu cogi possint ut hostibus promissa impliant.</i> X. <i>Quomodo hæc pacta sint interpretanda.</i>

I. *An privati fide hosti data obligantur?*

R. **A**ffirmatur: nec admittenda est opinio eorum qui statuunt pacta publice cum hostibus inita fidem adstringere, non verò ea quæ à privati fiunt: nam cum privati jura privata habeant quæ obligare possunt, & hostes capaces sint acquirendi juris, nihil est quod obligationem impediat. huc accedit, quod nisi id statuatur, detur cædibus occasio, & libertati impedimentum. Sic & latroni & piratæ data privatim fides obligat.

Grot. l. 3. c. 23. §. 1. & 2. jung. supra l. 2. c. 11. quest. 17.

II. *Quousque privatorum in paciscendo cum hoste potestas se extendit?*

R. Difficilis inspectio est. Quod publicum est, à privato alienari non posse satis constat; nam si ne ducibus

Grot. d. c. 23. §. 5.

bus quidem belli id permiffum fit, ut modo diximus, multo minus privatis. Pacta etiam de ipforum actionibus & rebus videntur illicita civibus propter indictionem belli & civitatis supereminens dominium in rebus ipforum, & militibus conductis ob fidem Sacramento datam.

III. *Quid si fit summa necessitas & ut evitetur majus malum?*

Q. 1. 3. 4. 29. 5. 5. 11. 2. l. 1. c. 4. 5. 7. & ibi not. R. Ea pacta, quæ majus malum aut certius evitant, e. g. tributa hostibus promissa ad redimenda incendia & vastationes, magis utilia quam damnosa etiam publico censeri debent, & permiffa esse videntur.

IV. *Annon lex hanc potestatem subditis adimere potest?*

Q. 1. 3. 4. 29. 5. 5. 11. 2. l. 2. c. 13. 5. 10. R. Lex quidem potest adimere subditis aut perpetuis aut temporariis hanc potestatem, sed nec lex hoc semper facit, parcit enim civibus, neque semper facere potest. Nam leges humanæ vim obligandi tum demum habent, si latæ sint ad humanum modum, non si onus injungant, quod à ratione

ratione & natura plane abhorreat, e. g. si prohibeatur, ne hostibus tributa solvantur, ubi dominus territorii nullo modo subditos à vi hostili tueri potest.

V. *Quid si actus, qui lege aut præcepto interdictus erat & valere vetitus, interdici equo jure potuit, e. g. commercia, ne arma, equi, frumentum &c. hostibus vendantur?*

R. Jam irritus erit actus privati, & Gros. b. c. 23. §. 5. D. 4. l. 2. c. 3. §. 16. n. 2. l. 2. c. 5. §. puniri poterit, quia promisit id, quod sui juris non erat, maxime si contra præstitum juramentum hoc fecerit.

VI. *Promissio captivi de redeundo in carcerem an toleratur?*

R. Affirmatur, quia nec civitatis nec captivi reddit conditionem deteriorem. Item valet pactum, ne quis in certum locum redeat, ne adversus eum, qui ipsum in potestate habuit & dimisit, militet. Nam & hic patriæ causa non fit deterior, cui is, qui captus est, ni liberetur, jam periisse censendus est. Nisi tamen salus publica omnino id postulet, & civitas in manifesto

nifesto versetur periculo, nisi iste quoque arma capiat, ut alibi diximus.

VII. *Si promiserit, quod non velit fugere?*

Grot. b. o. §.

s. l. 2. c. 17.

§. 19. Gent.

p. 595. §.

199.

R. Tenet hoc cum, etiamsi victus

promiserit, quia hæc vis est licita, & sic solet aut vita servari, aut mitior obtineri custodia.

VIII. *An qui captus est alteri se dedere potest?*

Grot. b. o. §.

9.

R. Non, nemo enim sua pactione jus alteri questum auferre potest.

IX. *An privati à suo magistratu cogi possunt, ut pacta servent?*

d. c. §. 10.

§. 6. §. 2.

s. 1. Horn.

l. 2. c. 9. §.

3. §. 4.

R. Affirmatur, nam in bello solenni bellum gerentes obstringuntur alteri jus reddere, etiam de factis privatorum; ut puta si à privatis violati essent hostium legati.

X. *Quomodo hæc pacta sunt interpretanda?*

Grot. b. o. §.

11. 12. 13. 1

§. 14.

R. De interpretatione tenendæ regulæ jam aliquoties memoratæ, ut à proprietate verborum non recedatur, nisi absurdi vitandi causa. Sic vitam pactus non habet jus ad libertatem, sunt

sunt enim diversa; vestium nomine arma non intelliguntur. Venisse auxilium dicitur, si sit in conspectu, etiam si nihil agere possit; rediisse ad hostem non dicitur, qui clam rediit ut statim exiret, sed ita rediisse intelligi debet, ut in potestate hostium sit. Justa auxilia in pactis deditiois non faciendæ, si ea advenerint, intelligi debent talia quæ periculum cessare faciant. &c.

CAPUT XVII.

seu

CAPUT XXIV. *ap: Grot.*

De fide tacita.

I. <i>Quid sit fides tacita, & quomodo interpretatur.</i> II. <i>An non vimium sit extendenda.</i> III. <i>An signa, qua ex con-</i>	<i>suetudine significans i tacite obligans.</i> IV. <i>An vindicta remissio in dissimulatione colligatur.</i>

I. *Quid est fides tacita?*

II. **F**ides tacita est fides, quæ præsumitur aut ex silentio aut negotii

T c

natura. 2. §. 16.

natura. Sic qui aut ab hostibus, aut
Grot. l. 2. c. 6. ab externis venit, & in alterius popu-
9. p. 282. li aut regis fidem se dat, tacite se obli-
 gat, ne quid faciat adversus statum,
 in quo præsidium petit. Sic qui col-
 loquium aut postulat, aut admittit,
 tacite pollicetur collocutoribus id in-
 noxium fore.

II. *Annon ultra, tacita illa voluntas
 trahenda est?*

Grot. h. c. 24. §. 4. c. 1. §. 6. Puf. l. 4. c. 1. §. 19. R. Non, nam dum collocutores ni-
 hil patiuntur, specie colloqui aver-
 tere hostem à belli consiliis, sua inte-
 rim promovere, perfidia vacat, & do-
 lis bonis annumeratur.

III. *An etiam signa, quæ ex consue-
 tudine significant, tacite obligant?*

Grot. h. c. §. 6. c. 1. §. 9. R. Affirmatur, sic hodie vela candi-
 da tacitum habent signum petiti col-
 loquii: obligabunt ergo non minus,
 quam si voce petatum esset.

IV. *An vindictæ remissio colligitur ex
 dissimulatione?*

Grot. h. c. §. 7. c. 20. §. 40. R. Non, sed opus est accedat actus
 talis, qui aut amicitiam per se osten-
 dat, ut foedus amicitiz causa; aut opi-
 nionem

nionem de tali virtute cui merito antefacta condonari debeant, sive ea opinio verbis indicata est, sive rebus quæ ex more institutæ sunt ad talem significationem.

CAPUT XVIII.

seu

CAPUT XXV. ap: Grot:

Conclusio. cum monitis ad fidem & pacem.

I. An summa potestates fidem omnino servare debeant. II. An in bello semper pacem spectare debeamus. III. Quid sit pax. IV. Quotuplex. V. Quando tuta consensur. VI. Quid sit amnestia.	VII. An semper presumatur lites de ea expresse captum non fuerit. VIII. Quando pacem facere maxime conveniat. IX. An pax, qualibuscumque legibus facta, summa religionis servanda sit.

I. An omnino necesse & utile est, ut summa potestates fidem servent?

R. **O**mnino opus est, tum propter alia, tum ne spes pacis adimatur, Grot. l. 3. c. 25. §. 1. & p. 2.

tur. Fide enim non tantum respublica quælibet continetur, sed & major illa gentium societas: hac sublata tollitur quod inter homines est commercium. Et hanc tanto magis præstare summi hominum rectores debent, quanto cæteris impunius peccant. Præterea magis est regum, religiose hanc colere, primum ut conscientia, deinde & famæ, qua stat regni autoritas, consulant. Et sciant isti, qui ipsis fallendi artes instillant, diu non prodesse doctrinam, quæ hominem hominibus infociabilem facit, & Deo invisum.

II. *An in bello semper in pacem prospectare debemus?*

Grot. h. c. 5. 2. 4. 5. *R.* Affirmatur, nam sapientes pacis causa, ad quam nati sunt, bellum gerunt, & pacem non quærunt, ut bellum exerceant, sed bellum gerunt, ut pacem acquirant. Huc accedit utilitas publica quæ homines ad pacem colendam invitat, tam eos qui minus valent, quia periculosum est longum cum validiore certamen, quam validiores, cum quia pax melior tutiorque

tiorque est quam sperata victoria, tum etiam propter improvisas mutationes quæ in bello accidere solent, & ne hostes ad desperationem adigantur, quorum audacia tunc maxime est metuenda.

III. *Quid est pax?*

R. Pax in genere est status, quo in societate, amicitia & securitate vivimus. In specie est pactum publicum, vel potius status, quo ii qui summum imperium habent, ex pacto in societate & concordia perpetuo vivunt.

Alb. gens. p. 472. aliter. Schutz. vol. 2. Ex. 23. rh. 1. Rhet. de pas. c. 1. §. 2. l. 9. D. de J. & L. Gros. 2. c.

IV. *Quotuplex est?*

R. Est vel privata vel publica; vel communis omnium hominum in statu naturali; vel certorum populorum.

24. §. 10.

V. *Quando pax est tuta?*

R. Pax tuta est, quæ constat & malefactorum & damnorum & sumtuum condonatione, seu ubi est amnestia quædam generalis.

Gros. h. c. §.

VI. *Quid est amnestia?*

R. Amnestia est omnium in bello, ejusque intuitu commissorum perperatorumque perpetua sancita oblivio.

Gros. l. 3. c.

20. §. 15.

Rhet. de pas.

c. 5. §. 5. &

VII. *Si expresse cautâ non est, an tacite præsumitur?*

Grot. l. 3. c. 20. §. 15. & 17. Boet. de anagog. c. 2. p. 14. **R.** Affirmatur, quia pacem tutam, firmam & securam cupimus, qualis esse non potest, nisi sit universalis oblivio ad vindictam aut ultionem.

VIII. *Quando convenit pacem facere?*

Grot. h. c. §. 6. **R.** Optimum tempus de pace agendi est, si uterque pares sibi videantur, & sibi uterque confidat.

IX. *An pax servanda, qualibuscunque legibus facta?*

Grot. d. c. §. 7. & 8. **R.** Omnino, ob fidei sanctimoniam, & hinc sollicitè cavenda non tantum perfidia, sed & quicquid animos exasperat. Inscribebat hæc Deus, qui solus hoc potest, cordibus eorum, quorum res Christiana in manu est, & iisdem mentem, divini humanique juris intelligentem duit, quæque semper cogitet, lectam se ministram ad regendos homines, Deo carissimum animal.

F I N I S.

IN.

I N D E X

rerum

P R Æ C I P U A R U M.

Numerus primus librum, secundus caput, tertius quæstionem notat.

A.

Abdicari regnum an possit.

v. Regnum

Abjeſta quando habeantur pro dereliſtis. l. 2. c. 4. q. 4.

Abitus tutus an comprehendatur ſub itu conſeſſo, & quando tutus intelligatur. 3.

14. 21.

Absentium jus an præſentibus accreſcat. 2. 5. 31.

Absolvere à juramento an poſſit princeps. 2. 13. 29 & 30.

an Absolvere in dubio melius ſit quam condemnare. 2. 23. 6.

Absinentia militum in ſolo pacto & neutrali quomodo obſtineatur. 3. 10. 7.

Absurda nemo credendus eſt velle 2. 16. 27.

Abusus rei aliena quando ſit licitus, & ad quid utentem obligat. 2. 2. 23. & ſeqq. & 3. 10. 8.

non Acceptata conditio an offerentem obligat. 2. 16. 37.

Acceptatio an neceſſario in promiſſo requiratur. 2. 6. 4. & 2. 11. 28. an illud præcedere poſſit. ib.

Accessio modus acquirendi.

2. 8. 12.

Accuſator injuſtus an ad damnum per eam accuſationem datum reſarciendum teneatur. 2. 17. 12.

quomodo Acquiratur derivative. 2. 6. 1. quomodo facti hominis. 2. 6. 2. quomodo lege 2. 7. 1. quomodo exceptione juris 2. 7. 3. quomodo ſucceſſione 2. 7. 6 & 7.

an Acquirantur bellores apud hoſtes inventa, licet eorum non ſint. 3. 6. 3. an incorporea. 3. 7. 5.

Acquiſſio in bello an juſta. 3. 6. 1.

Acquiſſio originaria qualis ſit. 2. 3. 1. & ſeqq.

Acquiſſiones juris gentium 2. 8. 1.

de nondum Acquiſſis an lex diſponere poſſit. 3. 6. 9.

Actiones ſua cuique naturali-ter propria ſunt. 2. 17. 3. & in eas quiſque per jus habet ac in res ſuas. 2. 11. 1. an à ſuperioribus dependant. 2. 13. 28.

Tt 4

quo-

I N D E X.

- quomodo ex Actibus praedoneis aequalitas aestimetur inter contrahentes.* 2. 12. 11.
- in Actu benefico non praesumitur quis se ad magnum suum incommodum obligasse.* 2. 16. 31.
- de Actu qui tenetur an etiam de consequentibus tenetur.* 2. 17. 7. & 12.
- an ab Actu dubio ut illicito abstinendum sit.* 2. 23. 3. & 4.
- an Actus merae facultatis praescribi possint.* 2. 4. 23.
- Actus intermi an sint congruentes societati humana.* 2. 5. 3. *an iis efficacia juris sit tribuenda.* 2. 4. 2. *an in aestimationem poena veniant.* 2. 20. 20.
- an Actus externi possint esse sega sufficientia voluntatis nostrae.* 2. 4. 2. & 2. 11. 29.
- Actus contra iuramentum factus an iniustus tantum, an & irritus sit.* 2. 13. 28.
- Actus regum vel regii vel privati.* 2. 14. 3. *an regii eo loco habendi ac si communitas fecisset.* ib.
- Actus dividui quomodo distinguantur ab individuis in resarciendo damno.* 2. 17. 11. & 3. 4. 15.
- an omnes Actus vitiosi & quales puniri possint.* 2. 20. 20
- quomodo considerandi in poenarum impositione.* 2. 20. 27.
- Actus publici & privati in bello.* 3. 6. 7. & seqq.
- an Adjuvansteneatur de damno.* 2. 17. 8.
- Admiralitatibus natura & utilitas.* 2. 12. 41.
- an Administratores regni summum imperium habeant.* 1. 3. 33.
- an Adoptivi in regnis succedant.* 2. 7. 45.
- Adulter ad quam restitutionem tenetur.* 2. 17. 12.
- an Adulteria cum faminis hostium sint permissa.* 3. 4. 13.
- Aedificare in littore an liceat praetervehentibus.* 2. 2. 38.
- Aequalitas in contractibus servanda.* 2. 12. 8. *quomodo determinetur & inveniat.* 2. 12. 10. 11. 15. & 16. *an ubique observetur.* 2. 12. 42.
- Aes alienum civitatis an faciat quominus civibus è civitate discedere liceat.* 2. 5. 40.
- Aestimatio rei quomodo fiat.* 2. 12. 22.
- Agendi impunitas an verum jus tribuat.* 2. 1. 26. & 2. 20. 15.
- Agri limitati & illimitati.* 2. 8. 13.
- Agri*

I N D E X.

- Agri quando intelligantur capti* 3. 6. 2. *an semper vastandi.* 3. 5. 7. & seqq. *cui acquirantur.* 3. 6. 9. *an sint in postliminio.* 2. 9. 15.
- Agricolis in bello parcendum.* 2. 4. 17. & 3. 5. 9.
- an ad Alapam vitandam aliter juxta occidatur.* 2. 1. 19.
- Alea.* v. *sors.*
- Alienandi jus dominis naturaliter competit.* 2. 6. 2.
- Alienatio quid requirat in dante* 2. 6. 3. *quid in accipiente* 2. 6. 4.
- Alienatio regni.* v. *Rex.*
- Alimenta debentur liberis.* 2. 7. 9. 10. & 11. *quamdiu.* 2. 7. 18. *debentur quoque parentibus.* 2. 7. 12. *non tamen ita ut liberis.* 2. 7. 13. *debentur quoque servis pro operis.* 3. 7. 13. *an ob ea praestita teneatur proles servilis* 2. 5. 47.
- Aliis prodesse licitum & honestum.* 1. 5. 2.
- per Alium quid faciens an ipse fecisse censeatur.* 3. 6. 6.
- per Alium an licite semper exequamur quod nobis licet.* 3. 1. 23. & 24.
- Alluvio ad quem pertineat.* 2. 8. 12. *an sub sola imperii concessione contineatur.* 2. 8. 14. *an ad vasallos feudo concessio ib.*
- Alvei mutatio an imperii terminos mutet.* 2. 3. 20.
- an Amoventes ex promisso teneantur.* 2. 11. 6.
- an Amoventi mendacium dicatur.* 3. 1. 20.
- Amici quinam intelligantur in jure postliminis* 3. 9. 2.
- pro Amicis an juxta suscipiantur bellum* 2. 25. 7.
- Amicitia conventio in pace ad quid obliget.* 3. 13. 44.
- Amnesia quid.* 3. 18. 6. *an expressse non cauta tacite presumatur.* 3. 18. 7.
- pro Anchoris in litore jactis an aliquid exigi possit.* 2. 2. 39.
- Andro'epsia quid.* 3. 2. 4.
- Animantibus agricultura inservientibus in bello parcendum.* 3. 5. 9.
- an Appellare à subditis aliquando non liceat* 2. 4. 21.
- Appetitus honestissimus & maxime naturalis est declinare malum.* 2. 1. 15. & 2. 20. 26.
- Aptitudo juris species quid* 1. 1. 17. *jus perfectum non tribuit.* 2. 17. 4. *sed jus petendi juxta alios.* 2. 17. 5. & 6.
- an Aquas corrumpere in bello liceat.* 3. 4. 10.
- Arbitri quotuplices sint.* 3. 13.

I N D E X.

- 51. quales consensur electi ad bellum componendum. ib. an à tali arbitrio provocare liceat. 3. 13. 52. eorum officium. 3. 13. 53.*
Arbitrium aliquando pro deditione. 3. 23. 54.
ex Argumentis pluribus quale praferri debeat. 2. 23. 6.
Aristocratia quid. 1. 3. 27.
Arma hosti alicujus an per pacem licite subministrantur. 3. 1. 5.
an Armis hostium ad eos decipiendos uti licitum sit. 3. 1. 9.
Arrogatio quid. 2. 5. 43.
Artium vocabula quomodo sint intelligenda. 2. 16. 6.
Arx à vicino structa, qua damnum aliquando dare possit, an justa sit belli causa 2. 22. 2. an pacem amicitia causa contractam rumpat 3. 13. 45.
Affecturatio ut subsistat quid requiratur. 2. 12. 35. quomodo in ea aestimetur pretium. 2. 12. 34.
Affertio quid. 2. 11. 2. quid ad eam requiratur. 3. 11. 3.
Asyla quid sint. 2. 21. 10. quibus prosint. 2. 21. 9.
Auctores belli injusti ad quid teneantur. 3. 4. 15.
Auctoritas suadendi à potestate differt. 1. 3. 35.
Aves an per universitatem occupata 2. 2. 20.
an Avus teneatur alere nepotes 2. 7. 14.
Auxilia promissa mittere quando quis excusetur. 2. 16. 31.
Auxillum quamvis non promissum an amicis debeat. 2. 25. 7. ut in bello praestetur saepe conveniri solet, & quale foedus sit. 2. 15. 8. cujus sumptibus debeat. 2. 16. 13. ex foederatis pluribus inter se bellantibus quibus debeat. 2. 15. 2. quando posteriori foederato potius praestandum sit quam priori. 2. 16. 33. hosti praestitum an justa sit belli causa. 3. 1. 3. & 5. & 3. 3. 10.
Auxilium obsessis venisse in patto non facienda deditionis quando dicatur. 3. 16. 10. iustum quale dicatur. ib.

B.

an Barbarorum non subditorum peccata punire aliis rebus incumbat. 2. 20. 35.
an Bella pro aliis geri possint. 1. 5. 2.
Bella non debent suscipi nisi ad juris consecutionem. 1. 1. 3.
ad Bella in iusta an ex foedere quis obligetur. 2. 15. 12. & 2. 25. 5.
Bellantium quodnam sit officium erga neutrales. 3. 10. 7.
an in eorum territorio castrum occupare possint. 3. 10. 8.

Quomodo

I N D E X.

- quomodo Bellantes in pacis interpretatione maxime a-
 quentur.* 3. 13. 12. & 13.
*Bellare quando liceat. proli-
 quæst.* 5.
*Belli gerendi potestas regi con-
 cessa de quo bello intelligenda.* 1. 4. 18.
*Belli efficientes causa principales
 qua sint.* 1. 5. 1. adju-
 vantes. 1. 5. 2. & 3. instru-
 mentales. 1. 5. 4.
Belli causa quid sit. 2. 1. 1.
 quoruplex. 2. 1. 2. in omni
 bello requiritur iustificata. 2.
 1. 3. quid ad eam requira-
 tur. 2. 1. 4. an suasoria suf-
 ficiat. 2. 22. 2. v. Cau-
 sa.
*Belli qua sit prima justa cau-
 sa.* 2. 1. 7.
*Belli justa causa est rerum de-
 fensio.* 2. 2. 1.
*Belli causa iustificata an recte pu-
 blicentur.* 2. 16. 4.
Belli gerendi quis sit modus. 3.
 1. 7.
Belli indictio quid. 3. 7. 6 condi-
 tio nata & pura. 3. 7. 7. cur
 ad bellum solenne requira-
 tur. 3. 3. 11. an requira-
 tur ubi jus legationis est vi-
 olatum 3. 3. 12.
Belli effectus qui sint. 3. 4. 1.
*Belli solemnis sed iniusti effectus
 an iustitia intrinseca iusti*
- esse possint.* 3. 4. 14.
Belli iure quinam occidi possint.
 3. 4. 3. & 16.
*quando Belli exitus sortis alea
 subijci possit.* 3. 13. 46.
Belli dux. v. Dux belli.
in Bello an jus observetur. 1.
 1. 3.
*an Bello quasita regis an populi
 propria sint.* 1. 3. 41.
*an Bello quis ad liberalitatem,
 gratiam, & similes virtu-
 tes praestandas cogi possit.* 2.
 22. 11.
*an Bello iusto vitium ex animo
 gerentis accedere possit.* 2.
 22. 12.
*ex Bello iusto quidem sed teme-
 re suscepto an rex teneatur
 subditis & ad quid.* 2. 14.
 2.
*in Bello iniusto an iusta possit
 esse subditorum defensio.* 2.
 26 8.
*in omni Bello an requiratur
 denunciatio.* 3. 3. 5. & qua-
 re. 2. 3. 11.
*in Bello iusto an omnes iuste
 occidi possint.* 3. 4. 16. an
 innocentes, infantes fame, *senes, &c.* ib. & 3. 4. 17. an
 captivi, obsides, &c. ib.
*an Bello non solenni res acqui-
 rantur* 3. 6. 16.
*Bello iusto quantum quis con-
 sequatur.* 3. 13. 11.

in

I N D E X.

- in Bello semper in pacem pro-*
spectandum 3. 18. 2.
- Bello capta v Capta.*
- in Bello quid liceat, v. quid*
liceat.
- Bellum quid sit.* 1. 1. 1. *an sta-*
tus naturalis an subsidiari-
us. ib. *quod duplex.* 1. 1. 2. *pri-*
vatum prius est ib. pacis
causa geri debet. 1. 1. 8. & 3.
8. 2.
- an Bellum jure natura aliquan-*
do justum esse possit. 1. 2. 1.
- Bellum aliud publicum.* 1. 3. 1.
aliud privatum. 1. 3. 2. *ali-*
ud mixtum. 1. 3. 4. *quomodo*
publicum & privatum inter
se differant. 2. 1. 30. *privat-*
um an licitum post constitu-
ta judicia. 1. 3. 5. & 6.
- Bellum publicum solenne vel*
minus solenne. 1. 3. 8. *quid*
solenne. 1. 3. 9. *quid minus so-*
lenne. 1. 3. 10. *an & quan-*
do à minore magistratu geri
possit 1. 3. 11. & 14. *an ad in-*
juriam regi illatam vindi-
candam. 1. 3. 12. *an ex sola*
conjectura voluntatis ipsius
regis, vel spe eam feliciter
vindicandi. 1. 3. 13. *quid si in*
specie ea potestas ipsi fuerit
concessa. 1. 3. 14. *an ad tuen-*
dam plebem & excercendam
jurisdictionem. 1. 3. 15.
- Bellum sine causa justifica sus-*
ceptum injustum est. 2. 1. 5.
- Bellum poenale an detur.* 2. 1.
6. & 2. 20. 34.
- Bellum juste ad defensionem vi-*
ta suscipitur. 2. 1. 8. *quam-*
vis invasor peccato careat.
2. 1. 9. *modo sit periculum*
presens. 2. 1. 11. *nec qualif-*
cunque metus sufficit. 2. 1.
12. & 13.
- an Bellum ad imminuendam*
potentiam crescentem licite-
inferatur. 2. 1. 31. *quid si de*
animonocendi constet. 2. 1. 32.
- an Bellum pro juste illud pro-*
meritis recte suscipiatur. 2. 1.
33.
- an Bellum oblata satisfactione*
componi debeat. 2. 1. 34.
- Bellum quando pro solo offensivo*
sumendum sit. 2. 16. 16.
- Bellum justum est in eum qui*
ad id causam dedit 2. 17. 14.
- an Bellum ob legatos non admis-*
sos juste inferatur. 2. 18. 10.
- an ob eos violatos.* 2. 18. 21. *an*
ob sepulturam demegatam.
2. 19. 13. *an ad vindicanda*
delicta in Deum commissa. 2.
20. 36. *an ad religionem pro-*
pagandam. 2. 20. 37. *an in*
Christianos qui tales, vel
eos qui legem Christi diverse
interpretantur. 2. 20. 38.
- an Bellum à populo subdito ad*
libertatem pristinam vindi-
candam juste suscipiatur. 2.
22.

I N D E X.

22. 5. an ad imperium in homines quasi naturaliter servos acquirendum. 2. 22. 6. an ex spe ex divinatorum vaticiniorum explicacione concepta. 2. 22. 10.
- Bellum** quot modis vitari possit. 2. 23. 8. & seqq.
- an **Bellum** utrimque possit esse justum. 2. 23. 16.
- Bellum** quamvis justa adsit causa non temere suscipiendum. 2. 24. per tot. ex quibus causis pro aliis juste suscipiatur. 2. 25. 1. & seqq. an pro subditis defendendis. 2. 25. 2. & seqq. an pro hominibus infirmis. 2. 25. 8.
- an **Bellum** pro sola mercede geri possit. 2. 25. 10. an per homines improbos. 2. 26. 5. & 3. 1. 24.
- Bellum** justum aliquando pro solenni. 3. 3. 1. vel quoad effectus externos. 2. 23. 16.
- ad **Bellum** solenne qua requirantur. 3. 3. 3. & 4. curgentes in eo denunciationem requirant. 3. 3. 11.
- an **Bellum** utrimque indici debeat. 3. 3. 8. (an simul atque indictum est geri possit. 3. 3. 9. quibus indictum censetur. 3. 3. 10. an etiam hostis nostri subditis & sociis. ib.
- an **Bellum** ob missa hosti auxilia gerendum novam indicationem requirat. 3. 3. 10.
- Bellum** privatam aliquando nascitur occasione belli publici. 3. 11. 6.
- ante **Bellum** debita an eo superveniente tollantur. 3. 13. 17.
- an **Bellum** in piratas per pacem licitum sit. 3. 13. 38.
- quomodo **Bellum** per arbitros componatur. 3. 13. 15. & seqq.
- Bellum** finire qui possint. 3. 15. 8.
- Bellum** pro sociis. v. sociis. pro Amicis. v. Amicis.
- Beneficentia** cedit gratitudinis debito. 2. 16. 33.
- an **Beneficia** à principibus concessa revocari possint. 2. 14. 20.
- an **Beneficium** uni concessum alteri sine causa negari possit. 2. 2. 47.
- Beneficium** nemini debet esse damnosum. 2. 12. 9.
- Bona** quibus naturaliter relicta censeantur. 2. 7. 15. 27. & seqq.
- Bona** vera & imaginaria qua. 2. 20. 26.
- an **Bona** subditorum ex facto civitatis obligentur. 3. 2. 9.
- Bona** transeunt simul cum nationibus. 3. 1. 9.
- Bona** innocentium an bello justo capiantur. 3. 6. 19.

Bona

I N D E X.

Bona regni an à rege alienari possint. 3. 13. 7.

Bruta an sint capacia juris natura. 1. 1. 36.

C.

an Capitatio exteris ut civibus recte imponatur. 2. 2. 36.

Capta in bello cui cedant 3. 6. 1.

an singulis acquirantur an ei cujus auspiciis bellum geritur. 3. 6. 6. 7. & seqq.

Capta ultra debitum modum an juste retineantur. 3. 6. 17.

Capta bello injusto an retinenda 3. 9. 20. *restituenda & a quibus.* 3. 4. 14. & 15 & 3. 9. 20.

Capta post pacem factam an reddenda. 3. 13. 21.

Capti in bello an populi an singulorum capientium fiant.

3. 7. 6. *bello injusto capti an aufugere possint & res suas victori citra furtum auferre.* 3. 7. 7. & 8.

Captis in bello parcendum. 3. 4. 17.

an Captivi aut supplices jure talionis interfici possint. 3. 4. 7.

cur Captivi in servitutem redigantur. 3. 7. 1. & 10. *an omnes indistincte.* 3. 7. 2. *an isti qui*

fato suo apud hostes deprehensi. 3. 7. 2. *eorum res etiam non apprehensa an victori acquirantur.* 3. 14. 31. *quo*

jure ipsorum posteri servi fi-

ant. 3. 7. 3.

Captivi promissio de redemendo in carcerem an valeat. 3. 16. 6.

Captivitas modus acquirendi. 2. 8. 11. *ejus effecta.* 3. 7. 4.

an Captivorum redemptio juste prohiberi possit. 3. 14. 27.

circa Captivos quid obsineat ubi servitus non est recepta. 3. 7. 10. & 15.

an Captivus redemptionis pretium pluribus debere possit.

3. 14. 29.

an Captivus ut alterum liberaret dimissus, eo mortuo in carcerem redire debeat. 3.

14. 33.

Captus an alteri se dedere possit. 3. 16. 8.

Cartel. quid. 3. 7. 10.

Casus in emtione & locatione ad quem pertineat. 2. 12. 30.

quando Casus à lege vel pacto universaliter concepto censetur exceptus. 2. 16. 33.

Cause dispensandi qua. 2. 10. 23. & 24.

Cause impellentes quomodo in delicto examinentur. 2. 10.

26. *quomodo abstractantur.* 2. 10. 27.

Cause belli injuste. 2. 22. 1. *quotuplices sint.* 2. 22. 2.

qua ad casum referantur. 2. 22. 3.

Cause belli dubia. 2. 23. 1. *qua sit ejus incertitudinis causa.*

2. 23. 2. Causa

Causa subnascentes in bello. 3.
1. 3. & 3. 6. 18.

Cautio innoxia qualis adversus metus incertos adhibenda sit. 2. 1. 31.

Celari qua possint in contractibus. 2. 12. 11. & seqq.

Certamen singulare. v. *Duellum.*

Certamina determinato numero an licita. v. *Prælia.*

Cicatrices an asstimari possint. 2. 17. 12.

Cives an à civitate recedere possint. 2. 5. 36. an ipsi hoc prohiberi possit. 2. 37. & 38. an gregatim discedere. 2. 5. 39. an quolibet tempore civitati renunciare 2. 5. 40.

Civis innocens qui ab hoste deponitur an deserendus sit. 2. 25. 3. an hosti tradendus 2. 25. 4.

Civitas quid. 1. 3. 20. est subiectum majestatis. ibi an jus habeat in exsules. 2. 5. 4.

an Civitas invita alienari possit. 2. 6. 6. an ad totum corpus conservandum. 2. 6. 7. & propter utilitatem & necessitatem publicam. 2. 6. 11. an à toto corpore pro lubitu recedere. 2. 6. 8. à corpore separata an primum jus consequatur. 2. 6. 10.

Civitas quot modis intereat. 1. 3. 21. & 2. 9. 3. & 4. quomodo interitum corporis. 2. 2.

5. quomodo interitum speciei 2. 9. 6. an per imminutionem civium. 2. 9. 7. an per migrationem. 2. 9. 8. an mutata regiminis forma. 2. 9. 9.

an per hanc mutationem ejus debita extinguantur. 2. 9. 10. & 11. an alteri unita intereat. 2. 9. 12. an bello subacta. 3. 8. 1.

Civitas quomodo dividatur. 2. 9. 13. aliquando in partes scinditur. 2. 12. 6.

an Civitas ex indigni magistratus electione adversus mandatarium agere possit. 2. 17. 6.

an Civitas etiam injusta sit civitas & quamdiu talis maneat. 3. 3. 3.

an & quando Civitas ex facto privatorum teneatur. 3. 12. 32. & 33.

Civitates plures federata singula majestatem retinent. 1. 3. 25.

Civitates quo sensu dicantur immortales. 2. 9. 3.

Civitates quomodo puniantur. 2. 21. 13. & seqq.

Civitates desciscenses an per fœdus liceat recipere. 3. 13. 45.

an Civitati ex rebus à privato in bello captis aliquid reddi debeat. 3. 11. 4.

Civi-

I N D E X.

- Civitatis jus ad se tuendam ma-
jus est quam corporis in civi-
tatem* 2. 6. 9.
- pro Civitatis debito an nondum
nati teneantur.* 3. 7. 14.
- Civitatis jura an mediante im-
perio victori acquirantur.*
3. 8. 3. & 4.
- Clementia victori utilis.* 3. 5.
3. 8. 3. 10.
- Cogendi jus an superiori tantum
competat.* 1. 3. 48. & 2. 14.
11.
- Cogitatio an puniri possit.* 2. 20.
20.
- per Colloquium quomodo evito-
tur bellum* 2. 23. 9. *an par-
tes per se potius quam per le-
gatos convenient.* 2. 23. 10.
- Colloquium petens aut concedens
ad quid teneatur.* 3. 17. 1.
- an Colonia ab origine sua sem-
per dependeat.* 2. 9. 13.
- Comitia ordinum an ubique i-
dem jus habeant* 1. 3. 35.
- Commeandi jus. v. Jus com-
meandi.*
- Commercia an impedire liceat.*
2. 2. 35. *an pactis & foederi-
bus stabilienda.* 2. 15. 7.
- an Compensari possit id quod bel-
lo causam dedit, aut quod bel-
li jure factum est* 3. 12. 14.
- ad Compensationem quid requi-
ratur.* 3. 12. 13.
- per Compromissum quomodo vi-
tatur bellum.* 2. 23. 11.
- an arbitri sententia eo in ca-
su partes stare cogantur.* 2.
23. 12.
- an Concubinatus, sit verum
matrimonium.* 2. 5. 22.
- Conditio si res eodem maneat
loco an omni promisso adjecta
censeatur.* 2. 16. 2.
- Conditiones pacti dubia contra
quem sint interpretanda.* 3.
13. 28.
- Conditionis defectus an fidem
liberet.* 3. 12. 12.
- Conductus saluus. v. Jus com-
meandi.*
- Confiscatio bonorum ob delicta
paterna an respectu liberorum
pœna sit.* 2. 21. 18.
- Conjectura ad interpretationis
quandoque necessaria* 2. 16.
17 *unde sumantur.* 2. 16. 8.
& 23.
- Conjuncta quando ad interpre-
tationem adhibenda.* 2. 16.
9. *quotuplicia.* ib.
- an Conscientia erronea obliget.*
2. 23. 3.
- ex Consensu an quis teneatur
ad damnum datum.* 2. 17. 8.
- an Consensus per tertium inter-
poni possit.* 3. 11. 35.
- Consensus summa potestatis un-
de colligatur.* 2. 21. 4. &
3. 15. 3.
- Conservatio sui à natura com-
mendata.* 1. 2. 1. & 2.
- Conse-*

I N D E X.

- Confociatio quomodo à subjectione differat.* 2. 5. 11.
- Constituens non semper est superior constituto.* 1. 3. 32.
- Consuetudo & facilitas, praecepta sunt ad delinquendum invitamenta.* 2. 20. 32.
- in Contractibus servanda est aequalitas,* 2. 12. 8. *an etiam in contractibus beneficiis.* 2. 12. 9. v. *aequalitas.*
- in Contractibus indicanda rei vitia.* 2. 12. 11 *an omnia.* 2. 12. 11. *an & alia extra rei substantiam posita.* 2. 12. 12.
- Contractibus in vaforum an populi teneantur.* 2. 14. 21.
- Contractus, quid.* 2. 12. 1. *quomodo differat à pacto,* 2. 12. 2. *est vel verus vel quasi contractus.* 2. 12. 3. *nominatus, innominatus.* 2. 12. 4. *realis, verbalis, literalis, consensualis.* 2. 12. 5. *innominati quotuplices.* 2. 12. 6. *bilaterales, unilaterales, onerosi, beneficii, bona fidei & stricti juris.* 2. 12. 7.
- Contractus quomodo confirmari soleant.* 2. 13. 1.
- Contractus iuramento confirmatus an ob enormem laesionem rescindi possit.* 2. 13. 24.
- Contractus regis cum subditis an iis actionem pariat* 2. 14. 11.
- an Contractus regum leges sint?* 2. 14. 14. *an iis teneantur successores* 2. 14. 15. *an interpretandi ex jure Romano.* 2. 16. 35.
- Contractus regum an populum obligent, & populi liberi contractus an regem.* 2. 14. 16.
- an Contractus ad publicam perniciem vergens obligationem producat.* 2. 14. 18.
- an Contractus regum ad alienationem regni vel ejus partis pertinentes valeant.* 2. 14. 19.
- ad Contractus perfectionem an necessario requiratur scriptura.* 2. 16. 34.
- ad Contrahendum an quis cogi possit* 2. 12. 14.
- Controversia de re bello capta apud populum pacatum orta quomodo sit componenda.* 3. 6. 14.
- Conventiones publica quid.* 2. 15. 1. *quotuplices* 2. 15. 2.
- Corpora mortuorum sepelienda.* 2. 19. *per tot. non sunt male tractanda.* 2. 5. 5.
- an Corpora maleficorum à magistratu ad anatomiam tradi possint.* 2. 19. 12.
- Corpus quomodo intereat.* 2. 9. 5.

I N D E X.

- an Creditor propria auctoritate invito debitori debitum auferre possit* 2. 7. 4. *quid si per iudicem obtineri non possit.* 2. 7. 5.
- ex Culpā an & ad quid aliquis obligetur.* 2. 17. 1. & 2.
- Curatores regni an summum imperium habeant.* 1. 3. 38.

D

- D**amna bello data an in pace remissa censeantur. 3. 13. 16.
- Damnatos inter se committere ut de vita pugnent an iustum sit.* 2. 1. 28.
- in Damnidati aestimatione quid consideretur.* 2. 17. 7.
- ex Damno injuria dato qualis oriatur obligatio.* 2. 17. 2.
- de Damno dato qui teneantur.* 2. 17. 8. & 9. *quo ordine conveniantur.* 2. 17. 10. *quid si plures damnum dederint.* 2. 17. 11. *an etiam teneantur de consequentibus, & qua sint consequentia.* 2. 17. 12.
- de Damno etiam justo bello dato an & quando teneatur miles.* 3. 11. 7.
- Dammum injuria datum quid.* 2. 17. 1.
- ad Damnum datum refundendum an teneatur qui dolose alium ad contrahendum*

- adegit.* 2. 17. 13.
- Dammum à militibus datum quando superiores obliget.* 2. 17. 16. *à bestia vel mancipio datum an dominum obliget.* 2. 17. 17.
- Dammum adversus honorem & famam quomodo detur & reparetur.* 2. 17. 18.
- Dammum bello injusto datum à quibus refundi debeat.* 3. 4. 14. & 15.
- Dammum civi jure eminentis domini datum an à civitate resarciri debeat.* 3. 13. 9. & 10. *an damnum obsidi datum.* 3. 13. 59.
- Debita civitatis an mutata regiminis forma extinguantur.* 2. 9. 10. *an propter ea teneantur subditi.* 3. 7. 14. *an Debita ante bellum orta pace remissa censeantur.* 3. 13. 17.
- Debita regis an ad successorem pertineant.* 2. 14. 15.
- pro Debitis defuncti an bona obligata censeantur.* 2. 14. 15. *cur de iis teneatur heredes, non vero de pœna.* 2. 21. 27.
- Dedere delinquentem an cogatur princeps ad quem confugit.* 2. 21. 6. & 7.
- an Dediti & non recepti ab aliis cives maneat.* 2. 21. 8.
- Dediti**

*Dediti sine conditione an iuste
occidantur.* 3. 4. 17.

*Sponte Dediti an postliminio
gaudeant.* 3. 9. 11.

*Deditio pura quale jus victori
tribuat* 3. 13. 54. *quale tri-
buat conditionata.* 3. 13. 55.

*de Deditis pure à duce accep-
tis an victor populus sta-
tuere possit.* 3. 15. 13.

*Defectio subditorum inducia-
rum tempore an valida sit.*
3. 14. 10.

Defensio omni jure licita. 2.
20. 16. *an contra regem* 1.
4. 5. & seqq. *an cum inter-
fectione aggressoris* 2. 18. *an
contra amentem vel furio-
sum.* 2. 1. 9. *an cum pericu-
lo innocentis.* 2. 1. 10.

*Defensio rerum an iusta sit ali-
um occidendi causa.* 2. 1.
24.

*Defensio eorum qui bellum
sunt promeriti an iusta sit.*
2. 1. 33.

*Defensio subditorum an in bel-
lo iniusto iusta esse possit.* 2.
26. 8.

*Defensio strenua an iusta sit
captivum occidendi causa.*
3. 4. 8.

*an Defensio per pacem sit per-
missa, nec eam rumpat.* 3.
13. 26.

Defunctis quomodo gratia red-

datur in liberis. 2. 7. 28.
*in Deliberationibus politicis
qua sint consideranda.* 2. 24.
3. & seqq.

*an Delicta omnia sint punien-
da.* 2. 20. 20. & seqq.

*Delicta majora an recte remit-
tantur.* 2. 20. 22. *an ea qua
per ignorantiam, vel per
infirmiorem difficulter su-
perabilem commissa sunt.* 2.
20. 24.

*ob Delicta majorum an punien-
di posteri.* 2. 21. 24. *an po-
pulus vere subditus ob deli-
cta regis.* 2. 21. 25. & seqq.

*in Delicto examinanda causa
qua impulit.* 2. 20. 26. *cau-
sa qua retrahere debuit.* 2.
20. 27. 28. & *persona apti-
tudo.* 2. 20. 29.

*ex Delicto subditorum an &
quando teneantur superio-
res.* 2. 21. 2. & seqq.

*ob Delictum alterius quomodo
quis damnum sentire possit.*
2. 21. 18. *quomodo ejus oc-
casionem obligari.* 2. 21. 19.
an puniri. 2. 21. 23.

*Delinquendi consuetudo quo-
modo spectetur in poenarum
impositione.* 2. 20. 32.

*an Delinquentes à populo apud
quem reperiuntur esse de-
poscentibus reddi debeant.* 2.
21. 7. *si non dedantur, se-*

I N D E X.

- eundem que iura puniendi.* 2. 21. 11.
*Delinquentes an in dubio absol-
vendi.* 2. 23. 6.
Democratia quid. 1. 3. 27.
*an Deo ex juramento acquiratur
obligatio* 2. 13. 12. *cur per-
juros punias.* 2. 13. 13.
*de Deo male sentientes an bello
juste petantur.* 2. 22. 4.
*Deo potius obediendum quam
hominibus.* 2. 26. 2.
*Deponens in rei deposita repe-
titione an praeferatur domi-
no.* 2. 10. 6.
Derelictum v. Res derelicta.
*Deseriores recipere an contra
jus belli.* 3. 1. 24.
*Desertoribus promissum an ser-
vandum.* 3. 12. 5.
*quomodo Deus parentum pecca-
ta in liberis punias.* 2. 21.
16. & *regum peccata in popu-
lo* 2. 21. 26.
*an Dicere quis debeat omne
quod alteri utile est.* 2. 12.
12.
*Dictator Romanus an habuerit
summum imperium,* 1. 3. 38.
*Dies induciis adiectus an inclu-
sus an exclusus intelligatur.*
3. 14. 5.
*Dimicatio singularis quando li-
cita.* 2. 1. 27. *an recte à ma-
gistratu duobus mortem me-
ritis permittatur.* 2. 1. 28.
*non concedenda ad vindican-
das privatas injurias.* 2. 1.
29. v. *Duellum.*
*ad Disciplinam militarem ser-
vandam tenentur duces bel-
lici.* 3. 10. 7. *quomodo ea ser-
vari possit* ib.
*Dispensatio à pœna an justa esse
possit.* 2. 20. 21. *an & ante
& post legem pœnalem la-
tam.* 2. 20. 22. *differt ab a-
qua legis interpretatione,* 2.
20. 23.
*Dispensationis qua sint justa
causa* 2. 20. 22. 23. 24. & 33.
Dissimulatio an licita. 3. 1. 7.
*an vindicta remissa sit si-
gnum sufficiens.* 3. 17. 4.
*Diviso an modus acquirendi
dominium originarius.* 2.
3. 3.
Divortia an sint licita 2. 5. 17.
*Dogmata nova an ut metuenda
semper prohiberi debeant.* 2.
20. 38.
*Dolo contrahens ad quid tenea-
tur.* 2. 17. 13.
Dolus quatuorplex. 3. 1. 7. & 8.
an in bello permissus. 3. 5. 6.
*Domantia bona an rex sine
consensu populi alienare pos-
sit.* 2. 6. 16. *an fructus ex iis
perceptos.* 2. 6. 17. *an oppi-
gnorare.* 2. 6. 18.
*Domini jus in servum quo us-
que se extendat.* 2. 5. 46. *an
ad*

I N D E X.

- ad jus vita & necis. ib.
- Dominia & imperia quot modis desinant.** 2. 9. 1. & seqq.
- Dominii origo qua.** 2. 2. 4.
- Dominii actus primus & secundus** 2. 3. 13.
- in Dominio quid esse possit.** 2. 2. 16.
- Dominium quid.** 2. 2. 9. vulgare & eminens. 2. 2. 10, unde hoc majestati competere reprobetur. 2. 2. 11. non datur eo concessio facultas grassandi in bonis privatorum, nec eorum dominium subalternum tollitur. 2. 2. 12. an se exferat in exterorum bona. 2. 14. 13.
- Dominium sive sic dictum an homo statim acceperit, an vero jus res vacuas occupandi.** 2. 2. 5. ante multiplicatum genus humanum non fuit. 2. 2. 6. quomodo fuerit introductum. 2. 2. 7. an ex sola aptitudine. 2. 17. 4. lege civili anteverti potest. 2. 2. 11. & 3. 6. 9. ut etiam peregrinos obliget. 2. 2. 22.
- Dominium & imperium quomodo differant.** 2. 3. 6. & seqq.
- ad Dominium acquirendum requiritur usus rationis.** 2. 3. 11. an infantes, furiosi, & similes illud acquirere possint. 2. 3. 12. an illo per se uti. 2. 3. 13. an per alium acquiri possit. 3. 6. 6.
- Dominium in alium transferre juris est naturalis.** 2. 6. 2. ad illud transferendum quid requiratur in dante. 2. 6. 3. quid in accipiente. 2. 6. 4. an transferatur in eum qui rem aliquam loco sua sibi debita cepit. 2. 7. 3. rerum fungibilium dominium an sine consensu domini in alium transferri possit. 2. 10. 21.
- Dominium externum quale.** 3. 6. 1. & 3. 9. 20.
- Domino deficiente ad quem ejus res pertineant** 2. 3. 22.
- Dominium rei possessa ignorans nemini eam dare tenetur.** 2. 10. 8.
- Dominus unde habeat jus in prolem servilem.** 2. 5. 47.
- an Dominus in rei sua repetitione praferatur deponenti.** 2. 10. 6. an obligetur ad damnum datum ab animali vel servo. 2. 17. 17.
- in Donatione quomodo verba donantis accipi debeant.** 2. 16. 12.
- Donationes & alia beneficia à principibus concessa an semper revocari possint.** 2. 14. 20.

I N D E X.

- Dubitans de causa iustitia an iuste milites.* 2. 23. 4.
- Dubitans de jure quid facere debeat.* 2. 23. 4. 5. *quid si ab traque parte probabilia allegentur argumenta.* 2. 23. 6.
- Duella iustissime sub pœna mortis prohibentur.* 2. 10. 15. *an ad bellum vitandum permitti possint.* 2. 23. 13. v.
- Dimicatio.*
- Dux belli quis.* 3. 15. 1. *an teneatur de damno in bello injusto dato.* 3. 4. 15. *an de bello transigere & pacem facere possit.* 3. 15. 8. v. *Potestas minor.*
- E.**
- an Ebrii ex promisso teneantur.* 2. 11. 7. *an ex delicto.* 2. 11. 8.
- an Ecclesia ius habeat in populos hactenus ignotos.* 2. 22. 9.
- Electio an sit titulus imperii, an vero modus ad id perveniendi.* 1. 3. 36.
- Eligens indignum qui magistratus collationem habet an reip. teneatur.* 2. 17. 6.
- Emendatio peccantis primus est pœna finis.* 2. 20. 12.
- ad Emendum an quis cogi possit.* 2. 12. 14.
- Emens rem alienam bona fide an eam domino sine pretii repetitione restituere debeat.* 2. 10. 36. & 17. *an eam vendito-*
- vi restituere possit ut pretium servet.* 2. 10. 16.
- Emerere res ad vitam necessarias nemo prohibendus.* 2. 2. 42. *nisi ipsi eius rei indigeamus.* 2. 2. 43.
- Emtio qualis contractus.* 2. 12. 4. *an à Rege sine pretio facta subsistat.* 2. 14. 10.
- in Emptione quando transferatur dominium.* 2. 12. 26. *cur ea perfecta ante domini translationem periculum rei vendita ad emptorem pertineat.* 2. 12. 27.
- Emptor rei bello injusto capta an ad eius restitutionem teneatur.* 3. 9. 21.
- Errantes circa religionem an licite puniantur.* 2. 20. 38.
- Error an promissum vitiet.* 2. 11. 12. & seq.
- Error circa pretium an in contractibus corrigi debeat.* 2. 12. 16.
- Excercitores navisan ex contractu magistri singuli pro portione an in solidum obligentur.* 2. 11. 27.
- Exercitus quid.* 2. 16. 6. *de eo in certum locum non ducendo pactum quomodo intelligi debeat.* 2. 16. 18. *eius insolita conscriptio an pacem rumpat.* 3. 13. 45.
- Execratio v. Juramentum.*

Ex

I N D E X

Exheredari ne in regnum succedat an filius possit. 2. 7. 57.

Exheredationis qua sint iusta causa. 2. 7. 17.

Exheredato filio an debeantur alimenta. 2. 7. 17.

Exheredatus filius an tacite aliquando censeatur. 2. 7. 57.

Exploratores an mittere liceat. 3. 4. 12.

ad Exsilium an fideiussorio nomine quis obligari possit. 2. 21. 21.

in Exsules an civitas aliquod jus retineat. 2. 5. 41.

an Exsules alienos per pacem recipere liceat. 3. 13. 15.

an Exteri teneantur legibus loci in quo deprehenduntur. 2. 2. 22. *an ad sua apud nos vendenda jus habeant.* 2. 2. 44.

Exteri apud hostes deprehensi an pro hostibus habeantur. 3. 4. 5.

Exteris sedibus suis pulsatis an concedenda perpetua habitatio. 2. 2. 39. & seq. v. Pergrini.

F.

sub **F**actis an comprehendantur non facta. 2. 4. 5.
ex Facto alieno an naturaliter quis teneatur. 3. 2. 9. *an ex facto singulorum teneatur civitas.* 2. 21. 2. & seqq.

Facultas juris species quid sit.

1. 1. 11. *quid sub se comprehendat.* 1. 1. 12. *quotuplex* 1. 1. 13. *vulgaris* 1. 1. 14. *eminentis.* 1. 1. 15. *qua superior est vulgari.* 1. 1. 16.

Facultas omnibus hominibus competens ad actus aliquos exercendos quotuplex. 2. 2. 41. *absoluta seu simplex.* 2.

2. 42. & *ex suppositione.* 2. 2. 47.

Fallere hostem an liceat. 3. 1. 7.

Falsiloquium v Mendacium.

Favorabilia quomodo interpretanda. 2. 16. 12. *in dubio censeantur realia.* 2. 16. 19.

Fera bestia per universitatem occupata. 2. 2. 20. *ut tamen dominium earum ad territorium sit restrictum, nec in alieno vindicari possint.* 2. 2. 21.

Fera occupata quamdiu censeantur nostra. 2. 8. 5. *quid si additis crepundiis dignosci possint.* 2. 8. 6. *quid ad earum occupationem requiratur.* 2. 8. 7. *an in sylva circumscripta versantes possideantur.* 2. 8. 8.

sub *Feudo concesso an contineantur incrementa fluvialia.* 2. 8. 14.

an Feudi dominus vasallum in vitum obsidem dare possit. 3. 13. 58. *an Fideiussor se ad*

T t 4 * *mortem*

- mortem obligare possit.* 2. 21.
 20. *an ad membrorum mutilationem* ib. *an ad exsilium.* 2. 21. 21.
- Fides quid.* 3. 12. 1. *quotuplex.* 3. 12. 2. *hosti data an sit servanda.* 3. 12. 3. *an tyrannis vel latronibus data.* ib. *an desertoribus & rebellibus.* 3. 12. 5 *an perfidis.* 3. 12. 10.
- Fides publica quid.* 3. 13. 1. *quotuplex.* 3. 13. 2.
- Fides tacita quid.* 3. 17. 1 *quousque extendenda.* 3. 17. 2. & seqq.
- an Fides privatim hosti data obliget.* 3. 16. 1. *an latroni & pirate data.* ib.
- Fides à summis potestatibus necessario servanda.* 3. 18. 1.
- que Fides vim habeat juramenti.* 2. 13. 32.
- quando Fides absque perfidia liberetur.* 3. 12. 11. *quomodo compensando liberetur.* 3. 12. 13.
- bona Fidei possessor.* v. Possessor.
- an Filio exheredato debeantur alimenta.* 2. 7. 17. v. Liberi.
- an Filius à patre in regno exheredari possit.* 2. 7. 57. & 58.
- an Filius patre jam rege natus praeferendus sit in successione filio ante nato.* 2. 7. 62.
- ad Finem qua ducunt in morali materia estimationem accipiunt ab ipso fine.* 3. 1. 2.
- Fines publici qui intelligantur.* 3. 9. 2.
- Flumen ad quem pertineat.* 2. 2. 30 *an in illud jam occupatum alii homines jus habeant.* 2. 2. 31.
- Flumen mutato alveo an idem maneat.* 2. 3. 20. *an totum unius populi esse possit.* 2. 3. 21.
- Flumina an occupari possint.* 2. 3. 14.
- Fluminis cursu mutato an imperii fines mutantur.* 2. 3. 19. *an alveo mutato.* 2. 3. 20.
- Fœdera quotuplicia sint.* 2. 15. 7. & 8. *in aequalia quotuplicia, & inter quos contrahi possint.* 2. 15. 9.
- Fœdera an morte regis extinguantur.* 2. 16. 20. *cum populo inita an maneat mutata regiminis forma.* 2. 16. 18.
- Fœdera que sint favorabilia, que odiosa.* 2. 16. 19.
- Fœderati inaequaliter an summum imperium habeant.* 1. 3. 52. *facile superioris potentia subiguntur.* 1. 3. 53.
- an Fœderatus contra fœderatum*

I N D E X.

- tum defendi possit.* 2. 15. 12.
an Fœderatus à fœdere quod alter violavit licite discedat. 2. 15. 14.
in Fœderibus imprimis ad bellum gerendum initis praesumitur ratio habita prudentia ac pietatis ejuscum quo agitur. 2. 16. 19.
Fœdus quid. 2. 15. 3. *quinam illud facere possint.* 2. 15. 4. *an tyrannus.* 2. 15. 5. *an rex regno pulsus.* 2. 15. 6.
Fœdus antiquus quando praferendum sit. 2. 15. 12.
an Fœdus juse cum iis inea-tur qui à vera religione alieni sunt. 2. 15. 10. *an cum atheis* 2. 15. 11. *an finito tempore tacite renovatum censeatur* 2. 15. 13
Fœdus ne injussu alterius bellum geratur quomodo intellegendum. 2. 16. 16.
Fœdus reale quomodo distinguatur à personali. 2. 16. 18. *an tale sit ob personam regis fœderi insertam.* 2. 16. 19. *in dubio quale praesumatur.* ib.
Fœdus cum rege initum an ad regem regno pulsus exten-datur. 2. 16. 21. *an ad in-vasorem.* 2. 16. 22.
an Fœmina ad regnorum suc-cessionem admittantur. 2. 7. 52.
- an Fœmina impune occidantur in bello.* 3. 4. 5. *an juse.* 3. 4. 17.
Fœtus animalium an ad domi-num patris an vero matris pertineat. 2. 8. 15. *quid si de patre constet.* 2. 8. 16.
Fratribus an debeatur successio fratrum. 2. 7. 28. & seq.
an Fructus sub rei restitutione contineantur. 3. 13. 23.
Fuga hominis occidioni praef-erenda. 2. 1. 21. *nec ignominiosa est.* 2. 1. 22.
Furem occidere quando liceat. 2. 1. 24 & 25.
Furiosi an dominium acquirere possint. 2. 3. 12. *an illo per se uti.* 2. 3. 13.
an Furtum semper committa-tur rem alienam capiendo. 1. 1. 35. & 2. 2. 23. & seqq.
- G
- propter Generationem quo-modo acquiratur jus in personam.* 2. 5. 1. & 2.
qui Gradus cognationis matri-monium impediunt. 2. 5. 20. & seq.
Gratia parentibus mortuis quo-modo reddatur. 2. 7. 28.
Gratitudinis debitum majus est debito beneficentia. 2. 16. 33. *an quis ad eam armis cogi possit.* 2. 22. 11.
- T t 5 9
- an

I N D E X.

H

- an Habitatio perpetua ex te
Hris sedibus suis pulsus
concedi debeat.* 2. 2. 39.
- Heres repræsentat personam de-
functi* 2. 9. 15. *an ex iura-
mento defuncti obligatur.* 2.
13. 25. *an ex ejus factis* 3.
2. 9. *an ad pœnam delin-
quentis teneatur.* 2. 21. 27.
an ad debita. ib.
- Homicida injustus ad quid te-
neatur occisi parentibus, u-
xori, aut liberis.* 2. 17. 12.
- Homines liberi an sint in com-
mercio.* 1. 3. 39. & 40.
- Homines ad mutuam sibi in-
vicem præstandam opem te-
nentur.* 1. 5. 3.
- Hominum prehensio quid.* 3. 2.
4.
- Homo ad pacem non ad bellum
natus.* prol. quæst. 1. *unde
hoc probetur.* qu. 2. *cur ta-
men tam pronus in bellum*
qu. 4.
- an Homo se ipsum interficere
possit* 2. 19. 9.
- Homo liber quando postliminio
redeat.* v. Postliminio.
- Honestum quid.* 1. 1. 28. *cur
determinetur ex natura so-
cietatis humana.* 1. 1. 30.
- Honor homini suum est* 2. 17. 2.
*an & quomodo honor noster
ladi possit.* 2. 17. 18, quomo-
- do reparari.* ib. *an quasvis
& à quolibet injurias feren-
do augeatur.* 2. 1. 19.
- Hostem quomodo ladere lice-
at.* 2. 4. 3. *an indistincte non
considerata causa iustitia.*
ib. *cur hoc gentibus ita pla-
cuerit.* 3. 1. 4. *qui sub hac
licentia ladendi comprehen-
dantur.* 3. 4. 5. *an eum ve-
neno tollere liceat.* 3. 4. 9. *an
immissio percussore* 3. 4. 11.
an in loco pacato occidere. 3.
10. 9.
- ad Hostem rediisse quis dica-
tur.* 3. 16. 10.
- an Hostes sepeliendi.* 2. 19. 4.
& 5.
- in Hostes licitum jus generose
remittitur.* 3. 1. 22.
- apud Hostes deprehensi an ser-
vi fiant.* 3. 7. 2. *an in pace
jus postliminii habeant.* 2.
9. 4.
- an Hosti ex promissione jus oria-
tur.* 3. 1. 21. 50. *an ei men-
tiri liceat.* 3. 1. 9. *an pri-
vatim nocere.* 3. 11. 1. & 2.
- Hostibus subministrans res an
pro hoste habendus, & an
res intercipi possint.* 3. 1. 5.
*quid si non ad hostem sed a-
micum vicinum mistantur.*
3. 1. 6.
- Hostis quis.* 3. 3. 2. *an ejus in-
terfectio omni modo licita sit.*
3. 1.

3. 1. 24. an ob strenuam de-
fensionem & pertinax studi-
um in partes recte occidatur.
3. 4. 8. & 17.
- H**ostium subditi an ubique oc-
cidi possint. 3. 4. 6. an in
solo pacato ib.
- 1.
- I**dola hostium an violare li-
ceat. 3. 5. 4. quid si victores
eadem religione teneantur.
ib.
- I**mpediens aliquem à petendo
munere ad quid teneatur.
2. 17. 5.
- an Imperator Romanus uni-
versale imperium habeat.
2. 22. 7. an ad id vindi-
candum iustum bellum sus-
cipiat. ib.
- I**mperia quomodo possint esse
in patrimonio. 1. 3. 39.
- an Imperia non summa plene
haberi possint. 1. 3. 43.
- I**mperia sunt magna onera. 2.
4. 11. ut res alia aliquando
derelicta præsumentur ib.
an alienari possint. 2. 6. 5. &
12. an pro parte, & an partis
alienanda consensus requi-
ratur. 2. 6. 6. an ad conser-
vandam totum corpus. 2.
6. 7. an in feudum offerri.
2. 6. 13. an oppignorari. 2.
6. 14.
- I**mperia & dominia quot modis
desinant. 2. 9. 1. an per in-
teritum familia regnatricis.
2. 9. 2. an amittantur de-
linquendo. 2. 1. 17.
- I**mperii summitas ad distingui
possit ab habendi plenitudi-
ne. 1. 3. 43.
- I**mperii forma unde dignosca-
tur. 1. 3. 56. & 57.
- I**mperii subjecta persona & ter-
ritorium. 2. 3. 7.
- I**mperii terminus an fluminis
cursum sequatur. 2. 3. 19.
& 20.
- I**mperio injusto an est obse-
quendum. 2. 26. 2.
- sub Imperio iure victoriae ac-
quisito qua comprehendan-
tur. 3. 8. 3. & 4.
- an omne Imperium ejus qui
regitur causa comparatum
sit. 1. 3. 33.
- an Imperium summum diver-
so modo haberi possit. 1. 3.
3.
- I**mperium in populum devi-
ctum iure victoriae acquisi-
tum an regi an populo acqui-
ratur. 1. 3. 41.
- I**mperium summum an & quo-
modo dividi possit. 1. 3. 47.
an divisum intelligatur si
populus liber futuro regi a-
liquid imperet, vel facul-
tatem eum cogendi retineat.
1. 3. 48. an si rex alia acta
rata

I N D E X.

- rata non velit quam à se-
natus probata.* 1. 3. 51.
- Imperium summum an retine-
ant qui tributa solvunt.* 1.
3. 54. *an illi qui nexu feuda-
li tenentur.* 1. 3. 55.
- Imperium & dominium disse-
runt.* 2. 3. 6. *hinc retineri
imperium potest assignato a-
liis dominio.* 2. 3. 8.
- Imperium loci occupatum sequi-
tur dominium rerum ibi exi-
stentium.* 2. 3. 9. *nec proptere-
rea nova prohibitione eas ap-
prehendendi opus est.* 2. 3. 10.
- Imperium in maris partem quot
modis acquiri possit.* 2. 3. 17.
- Imperium quod in rege est ut in
capite, manet in populo us
in toto.* 2. 9. 9.
- Imperium summum an habe-
ant populi quamvis injuste
agentes.* 3. 3. 3. *an coetus la-
tronum.* ib. *an qui pro parte
id habent.* ib. v. *Majestas.*
- Imperium in victos quale ac-
quiratur.* 3. 8. 1. & 2.
- Imperium summum an com-
prehendat jus & in bona &
in actiones subditorum.* 3.
13. 56.
- Imperium paternum quomodo
à potestate patria differat.*
2. 5. 5. *patri & matri est
commune.* ib. *ita tamen ut
patris imperium preferatur.*
2. 5. 3.
- ob Inaequalitatem intervenien-
tem an juramentum ut con-
tractus rescindi possit.* 2. 13.
21.
- an Incorporalia belli jure ac-
quirantur.* 3. 7. 5.
- Indictio belli v. Belli indictio.*
- Inducia quid.* 3. 14. 1. *quos u-
plices.* 3. 14. 2. *an recte di-
vidantur in expressas & ta-
citas* ib. *an differant à pace.*
ib. & q. 4. *à quo tempore
obligent.* 3. 14. 6. *an ad cer-
ta tantum loca restringi pos-
sint.* ib. *quot modis finian-
tur.* 3. 14. 13. *quomodo vio-
lentur.* 3. 14. 14. *an per pri-
vatorum factum rumpantur.*
3. 14. 16. *an à belli du-
cibus concedi possint.* 3. 15. 9.
- an Induciarum tempore detur
postliminium.* 3. 9. 11.
- quid per Inducias liceat.* 3.
14. 7. *an ire & redire.* 3.
14. 8. *an moenia reficere &
similia.* 2. 14. 9. *an corrup-
tis hostium praesidiis loca in-
vadere.* 3. 14. 10. *an loca de-
relicta occupare.* 3. 14. 11.
an incustodita. ib.
- extra Inducias an competat jus
commeandi seu salvi condu-
ctus.* 3. 14. 17.
- Induciis finitis an nova requi-
ratur indictio belli.* 3. 14. 3.
- an

I N D E X.

- an intra fines hosticos deprehensus jus redeundi habeat.* 3. 14. 12.
- Induciis adjectum tempus an exclusum an comprehensum intelligatur.* 3. 14. 5.
- an Infantes dominium acquirere possint.* 2. 3. 12. *an illo per se uti.* 2. 3. 13. *an ex promissis obligentur.* 2. 11. 6. *an belli jure occidi possint.* 3. 4. 5. & 17.
- Inferiores quomodo circa causas belli agere debeant.* 2. 26. 1. *an inuisi ubi de injustitia cause constat ad bellum adigi possint.* 2. 26. 2. *quid si dubitent.* 2. 26. 3. & 5.
- Injuria subdito à principe illata an toleranda an vi repellenda.* 1. 4. 1. & 2
- Injuria socio aut subdito illata an pacem rumpat.* 3. 11. 44.
- Injuria vindicta à principe neglecta an minoribus magistratibus permessa sit.* 1. 3. 12.
- Injurias quas vis ferre an virtus.* 2. 1. 20.
- Injustitia quomodo aestimerur.* 2. 20. 27. *eo major est quo major alteri damnum infertur.* ib
- Injustum quid.* 1. 1. 5.
- Innocentem insultans rex an ipso factior ex esse desinat.* 2. 1. 17.
- an Innocentes aliquando non iniuste occidantur.* 2. 1. 10. *quomodo citra propositum laedi possint.* 3. 1. 4.
- Insignia regia an semper denotens regiam potestatem.* 1. 3. 35.
- Insula in flumine nata ad quem pertineat.* 2. 8. 12.
- Interpretatio recta ad obligationem producendam adhibenda.* 2. 16. 1. *quid sit.* 2. 16. 2. *quotuplex.* 2. 16. 3. *que sit ejus mensura.* 2. 16. 4. *ex quibus signis desumatur.* 2. 16. 5.
- Interpretatio verborum quomodo fiat.* 2. 16. 6. *an conjectura in ea locum habeant.* 2. 16. 7. *unde ha conjectura desumantur.* 2. 16. 8. & 9.
- Interpretio extensiva & restrictiva.* 2. 16. 23. *an utraque aequae facile admittenda.* 2. 16. 24. *extensiva quando locum habeat.* 2. 16. 25. *restrictiva unde petatur, & quando locum habeat.* 2. 16. 27. 28. 30 31. & 33.
- Interpretatio conditionum pacis quomodo fieri debeat.* 3. 13. 11. *qua maxime bellantes aequet quoad belli justitiam.* 3. 13. 12. & 13.
- Interpretationis regula in non odiosis.* 2. 16. 11. *in favorabilibus.* 2. 16. 12. *in odiosis.* 2. 16. 13.

Invasio

I N D E X.

- Invasio an iustus ad regnum perveniendi modus* 2. 14. 21. & 22.
- in Invasorem regni quid liceat.* 1. 4. 19. *an ad iussum veri regis occidi possit.* 1. 4. 20. *an vi legis ante invasionem in invasorem lata.* 1. 4. 21.
- an Invasores imperii populum obligare possint.* 2. 14. 21. *an fœdera inire* 2. 15. 5.
- Inventio modus acquirendi.* 2. 8. 9. *an fiat solo visu.* 2. 8. 10.
- an Inventionis titulo occupari possint ea que ab aliis tenentur.* 2. 22. 4. *quid si possessores sint barbari.* ib.
- qua sint Invitamenta ad peccandum præcipua.* 2. 20. 31.
- an Ira delictum excuset.* 2. 20. 29.
- Irritum quid sit jure natura.* 2. 5. 18 *an id quod veritum est.* 2. 5. 24.
- Itus quando redditum comprehendat.* 3. 14. 21.
- Judicare quis possit de controversa regni successione an rex an populus* 2. 7. 61.
- post Judicia publica instituta an bellum privatum licite geri possit.* 1. 3. 5
- Judicio injusto damnatum qui dedit ad quid teneatur.* 2. 17. 12.
- Judicium quot modis cesset.* 1. 3. 7.
- in Jumenta inferiorum quale jus habeant superiores.* 2. 13. 29. *an eos ab iis absolvere possint* 2. 13. 30.
- Juramenti forma.* 2. 13. 17. *effectus* 2. 13. 21
- Juramentis que sint affinia.* 2. 13. 32.
- ex Juramento an Deo acquiratur obligatio.* 2. 13. 2. *an perjuros propterea puniat.* 2. 13. 13.
- Juramento non præstito quis fiat perjurus.* 2. 13. 25. *an is cui id remissum* 2. 13. 27. *vel qui sub alia qualitate juravit.* ib.
- Juramentum cur exigatur.* 2. 13. 2. *quid sit.* 2. 13. 3. *quotuplex* 2. 13. 4. *ejus requisiti.* 2. 13. 5.
- Juramentum an sit si quis non putans se jurare verba jurantia proferat.* 2. 13. 7. *quid si ea deliberato proferat licet animo non jurandi.* 2. 13. 9.
- Juramentum dolo elicitedum an obliget.* 2. 13. 10. *an metu injusto extortum.* 2. 13. 11. *an illud quod est de re illicita.* 2. 13. 14. *vel impedit majus bonum morale.* 2. 13. 15. *vel de re impossibili.* 2. 13. 16. *quid si pro tempore tantum sit*
impossi.

I N D E X.

- impossibilis. ib.*
- Iuramentum ab execrationibus & obtestationibus quomodo differat. 2. 13. 18.*
- Iuramentum per falsos Deos an obliget. 2. 13. 19. an Christianis tale à Gentilibus exigere liceat. 2. 13. 20.*
- Iuramentum læroni præstitum an sit servandum. 2. 13. 21. an hosti publico præstitum ib. an per juro. 2. 13. 23.*
- Iuramentum an ab heredem præstari debeat. 2. 13. 25.*
- Iuramentum ab altero remissum an obliget. 2. 13. 27. contra Iuramentum factum an iniustum tantum an irritum sit. 2. 13. 28.*
- Iuramentum regum an & à quibus rescindi possit. 2. 14. 8.*
- an Iurans si in mente sua obligari non velit tamen obligetur. 2. 13. 8.*
- Iurare per creaturas an liceat. 2. 13. 18. an per alium Iurare aut per literas. 2. 13. 26.*
- qui Iurare non possint. 2. 13. 6.*
- Iura quadam realia quo sensu dicantur. 1. 1. 9.*
- an Iura bello acquiri possint. 3. 8. 3.*
- quale Ius in bello observetur. 1. 1. 3.*
- Ius natura & gentium omnes homines obligat & semper 1. 1. 3. quomodo hæc duo iura differant 1. 1. 4. 2.*
- Ius quot modis sumatur. 1. 1. 4. aliquando pro eo quod iustum est. ib.*
- Ius pro qualitate morali sumtum quid sit. 1. 1. 8. quotuplex. 1. 1. 10.*
- Ius pro lege. 1. 1. 20.*
- Ius divinum. 1. 1. 22. quotuplex 1. 1. 23. morale. 1. 1. 25. positivum 1. 1. 26.*
- Ius natura quid. 1. 1. 27. an detur. 1. 1. 31. quomodo probetur. 1. 1. 32. hypotheticum. 1. 1. 33. absolutum. ib. est immutabile. 1. 1. 34. videtur tamen mutari propter materia mutationem. 1. 1. 35. esse aliquid juris naturalis quomodo probetur. 1. 1. 37. quedam ejus juris esse dicuntur reductive. 1. 1. 38. & abusive pro eo quod est honestum. ib.*
- Ius Gentium quid. 1. 1. 39. an à Deo ib. cur id constitutum. ib. communis inter omnes gentes utilitas & necessitas ejus est fundamentum. 1. 41. quomodo probetur. 1. 1. 43.*
- Ius Hebraum quem usum habeat in questionibus de jure belli & similibus. 1. 1. 44.*
- Ius humanum quid. 1. 1. 45. quos obliget. & an in decidendis de jure*

I N D E X:

- jure belli questionibus adhiberi possit.* 1. 1. 46.
- Ius regium an.* 1. Sam. 8. v. 11. *describatur.* 1. 4. 3.
- Ius stipulae quid.* 2. 2. 35.
- Ius uni populo concessum an & alteri concedi debeat.* 2. 2. 47.
- Ius quomodo originarie acquiratur in personas.* 2. 5. 1. *in liberos propter generationem.* 2. 5. 2. *quomodo propter consensum.* 2. 5. 11. *quomodo ex delicto.* 2. 5. 50.
- Ius questum subditis an princeps auferre possit.* 2. 14. 12.
- Ius non tantum ex solo belli principio spectatur, sed & ex causis subnascentibus.* 3. 1. 3.
- Ius quod ante bellum fuit an eo superveniente tollatur.* 3. 13. 18.
- an Ius ex vera inaequalitate natum per pacem condonatum censeatur.* 3. 13. 20.
- Ius committendi seu salvi conductus quid.* 3. 14. 18. *quotuplex.* 3. 14. 19. *an extra inducias competat.* 3. 14. 17. *militibus concessum ad quos extendatur.* 3. 14. 20. *eo concessio quid comprehendatur subito.* 3. 14. 21. *an abitu concessio rediens comprehendatur.* 3. 14. 22. *patri vel marito concessum an ad filium & uxorem pertineat.* 3. 14. 23.
- an ad famulum, ib. an ad bona & comites.* 3. 14. 24. *eo qui concessit mortuo an revocetur.* 3. 14. 25. *quid si ad bene placitum fuerit concessum.* 3. 14. 26.
- Iustitia expletrix quid.* 1. 1. 18. *attributrix.* 1. 1. 19.
- Iustitia quando dicatur denegata, quando malitiose prostrata.* 3. 2. 7.
- Iustum a quatorum & rectorum quid.* 1. 1. 6.
- L.
- an Latrocinari liceat.* 2. 15. 7. *ex Latrocinis non inhibitis an magistratus teneatur.* 2. 17. 15.
- an Latrones ius legationis habeant.* 2. 18. 7. v. *Piratae.*
- cum Latronibus pactum an servari debeat.* 3. 12. 4. *an iis promissum in favorem tertii qui metum non intulit.* 3. 12. 6.
- Legati admittendi & non violandi.* 2. 18. 8. *an omnes admittendi.* 2. 18. 9. *qua sint iusta eos rejiciendi causa.* 2. 18. 10. *cur sint inviolabiles.* 2. 18. 11. *lex de iis non violandis an etiam eum obliget per cuius territorium transit.* 2. 18. 14. *an jure civili populi ad quem mittuntur, peneantur.* 2. 18. 11. *eorum comites* an

I N D E X:

- an sint sancti.* 2. 18. 16. *an eos delinquentes punire possint.* 2. 18. 17. *an in adibus suis habeant jus asyli.* 2. 18. 18. *an eorum bona ad solutionem debiti capi possint.* 2. 18. 19. *an jure repressaliarum capi.* 3. 2. 13.
- Legationis jus ex quo jure sit* 2. 18. 3. *quibus competat.* 2. 18. 4. *an istis qui impari foedere junguntur.* 2. 18. 5. *an civitati si inter se scindatur.* 2. 18. 6. *an rebellibus.* 2. 18. 7.
- in Legatos debitores quale jus creditoribus competat.* 2. 18. 19. & 20.
- ob Legatum violatum an juste susciatur bellum.* 2. 18. 21.
- Legatus quid.* 2. 18. 1. *quotuplex* 2. 18. 2. *an mittentem obliget.* 2. 11. 25. *an etiam contra arcana mandata.* 2. 11. 26. *an ab eo ad quem missus est puniri possit.* 2. 18. 11. *quid si hostilia moliantur.* 2. 18. 12. & 13. *an jure talionis occidi aut male tractari possit.* 2. 18. 15.
- Legitima liberis & parentibus debetur.* 2. 7. 32. *an legativilis tolli possit.* 2. 7. 10.
- Legem quot modis fiat acquisitio.* 2. 7. 1.
- Legem quis tollere possit.* 2. 20. 22.
- Leges civiles aliquando injusta* 2. 7. 1. & 2. 21. 24.
- Leges de successione privatorum latae an etiam obtineant in successione principum.* 2. 7. 34.
- qua Leges sint observanda in observanda in contractu in mari aut insulis vacuis celebrato* 2. 11. 11.
- Leges coactiva an circa Regum actus locum habeant.* 2. 14. 11.
- Leges prohibitive non semper sunt aequales.* 2. 16. 33.
- Leges humanae interfectionem quorundam permittentes, an interfectores jus verum, an tantum impunitatem praestent.* 2. 1. 26. & 2. 20. 19.
- an Leges qua liberis ob crimen paternum damnant iusta sint* 2. 21. 24.
- Legislator an lege sua teneatur.* 2. 20. 22. *an eam impune abroget.* ib.
- Lex quid.* 1. 1. 20.
- Lex commissoria in delatione regni adjecta quid operetur.* 1. 3. 46.
- Lex civilis an peregrinos obliget.* 2. 2. 22.
- Lex de usucapione à principe lata an ad ipsum jus imperii & ejus partes pertineat.* 2. 4.

- non tamen semper.* 2. 2. 24.
nec furtum ita committitur.
 2. 2. 25. *si tamen cessante necessitate restitutio fiat.* 2. 2. 26. *eadem jure locus in solo pacato occupari poterit.* 2. 2. 27. v. *Locus.*
- Neglectus in puniendis subditis quando in superiore praesumatur.* 3. 13. 33.
- Neutrales qui dicantur.* 3. 10. 3. *qui tales esse possint.* 3. 10. 5.
- in Neutrali loco an alteruter belligerantium locum occupare possit.* 3. 10. 8. *an hostem occidere vel res ejus capere.* 3. 10. 9.
- Neutralitas in bello an utilis.* 3. 10. 1. *quid sit.* 3. 10. 2. *quotuplex.* 3. 10. 4. *an ad eam quis cogi possit.* 3. 10. 6.
- Neutralium quod sit officium erga bellantes, & an alterutri transiitum concedere possint.* 3. 10. 10. *an arma & similia ipsis vendere.* 3. 10. 11. *an eos ad pacem inducere.* 3. 10. 12.
- Nomen regionis per pacem restituenda quomodo accipiendum.* 3. 13. 24.
- Nostrum quibus ex causis & quot modis aliquid dicatur.* 2. 2. 2. & 2. 17. 3. *natura quid sit nostrum. ib. quid ex lege. ib. an ex sola aptitudi-*
- dine aliquid sit nostrum.* 2. 1. 4.
- Nostrum quomodo aliquid fiat acquisitione derivativa.* 2. 6. 1. *quomodo facto hominis.* 2. 6. 2. *quomodo lege.* 2. 7. 1.
- Nummus qualis esse debeat.* 2. 12. 23. *an ex stanno, plumbo, papyro, vel simili materia.* 2. 12. 24. *an ejus valor pro lubitu summum imperium habentis mutari possit.* 2. 12. 25.
- an Natus interdum sit signum sufficiens voluntatis declarata.* 2. 11. 25.
- O.
- Obedientia quando sit licita.* 1. 4. 1. & 2. 26. 2. & seq.
- Obligari per alium an possimus.* 2. 11. 25. *an invito.* 2. 11. 26.
- Obligari naturaliter & civiliter aliquis potest.* 2. 14. 11.
- Obligatio adversus nos nascitur ex rebus exstantibus & non exstantibus.* 2. 10. 1. *quomodo ex rebus exstantibus.* 2. 10. 2. & *non exstantibus.* 2. 10. 9.
- Obligatio perfecta praefertur imperfecta.* 2. 16. 33.
- qualis Obligatio ex damno da-*

I N D E X.

- to oriatur.* 2. 17. 2.
an quis contra Obligationem
faciendo se obligationi exi-
mat. 3. 13. 43.
Obses quis. 3. 1. 57. *an etiam in-*
vitus dari possit. 3. 13. 56. *an*
vasallus 3. 13. 58. *an dam-*
num ipsi datum à civitate
resarciri debeat. 3. 13. 59. *an*
interfici possit. 3. 13. 60. *an*
servus fiat. ib. *an aufugere*
possit. 3. 13. 61. *in unam cau-*
sam datus, an propter aliam
retineri. 3. 13. 62. *an eo pro*
quo redimendo datus est mor-
tuo, liberetur. 3. 13. 63. *an*
rege mortuo à quo datus. 3.
 13. 64.
Obsessi qui oppidi traditionem
promiserunt an presidium di-
mittere possint. 3. 15. 15.
Obtestatio. v. Juramentum.
Occidere alium ob membrum
mutilatum an liceat. 2. 1. 14.
an ad pudicitiam conservan-
dam. 2. 1. 15. *an ad vitan-*
dam alapam aut malum si-
mile. 2. 1. 19. *an ad existima-*
tionem tuendam, 2. 1. 23 *an*
ad res servandas. 2. 1. 24. &
 25.
Occidi innocentes ad servan-
dam vitam an possint. 2. 1.
 10.
Occidi quando quis debeat po-
tius quam occidere. 2. 1. 15.
Occisio hominis per fugam vi-
tanda. 2. 1. 21. *nec ea igno-*
miniosa est. 2. 1. 22.
Occisio sui ipsius an licita. 2.
 19. 9. *quid si quis videat se*
victurum deinceps in probrum
Dei. 2. 19. 10. *an ad pudici-*
tiam conservandam. 2. 19.
 11. *an ad vitandam hostium*
crudelitatem, tormenta vel
mortem ignominiosam. ib.
Occupari que possint. 2. 3. 6.
Occupatio alia sit per universi-
tatem alia per singulos. 2. 2.
 19. *qua per universitatem fi-*
at. 2. 2. 20.
Occupatio qualis sit modus ac-
quirendi. 2. 8. 2. *quomodo*
fiat. 2. 8. 3. *quomodo vena-*
natione. 2. 8. 4.
Odiosa qua sint. 2. 16. 10. *quo-*
modo interpretanda. 2. 16.
 17. *in dubio sunt personalia.*
 2. 16. 19.
non Odiosa vel odio carentia
quomodo interpretanda. 2.
 16. 11.
an Onus promissioni perfecta ad-
jici possit. 2. 11. 36.
Opera injuncta quando sint pœ-
na. 2. 20. 3 *quomodo à servo*
exigenda. 3. 7. 13.
Opificibus in bello parcendum.
 3. 4. 17.
Opiniones novæ. v. Dogmata.
Oppidi traditionem qui promisit
an

I N D E X:

2. §. 21. *an inter civem & peregrinam, senatorem & libertam, servum & libertam.* 2. §. 23 *non omnia sunt irrita quæ lege humana prohibentur.* 2. §. 24.
- Matrimonij contrahendi libertas an vicinis denegari possit.** 2. 2. 46. *leges civiles qua exteris eam negant, quomodo sint intelligende ib. an propterea iuste suscipiatur bellum.* 2. 22. 3.
- Matrimonium quid.** 2. §. 15. *est consecratio maximo naturalis.* 2. §. 12. *cui in ea imperium competat.* 2. §. 14. *an irritum sit deficiente parentum consensu.* 2. §. 13. *an contrahi possit cum alterius viventiis conjugæ.* 2. §. 19.
- Matrimonium ad Morgenaticam quid.** 2. §. 25. & 2. 7. 22. *an licitum.* 2. 7. 24. *quæ rationes civile tale matrimonium suadeant* 2. §. 26. & 2. 7. 25 *an iniustum matrimonium mutari possit.* 2. 7. 26.
- an Medici agrotis falsa dicentes mentiri dicantur.* 3. 1. 20.
- Medii in bello qui dicantur.** 4. Neutrales.
- an Membri conservandi causa alium occidere liceat.* 2. 14.
- Mendacii natura in quo consistat.** 3. 1. 14.
- à Mendacio an excusetur qui verbum in alia significatione sumpsit.* 3. 1. 16.
- Mendacium quid.** 3. 1. 8. & 14. *quomodo à falsiloquio differat.* 3. 1. 15.
- quibus non Mentiamur* 3. 1. 19. & 20. *an hostibus.* 3. 1. 21. & 22.
- Mentiri & mendacium dicere quomodo differant.** 3. 1. 15.
- Mensura pretii qua.** 2. 12. 27.
- Mercatoribus in bello parcendum.** 3. 4. 17.
- an Merces ad hostem missa intercepti possint.* v. Hostibus.
- ob Meritum an quis à pœnali liberari possit.* 2. 20. 24.
- ex Metu commissum delictum an excusari possit.* 2. 20. 29.
- adversus Metus incertos quale præsidium petendum sit.* 2. 1. 31.
- an Metus præmissum vitiet.* 2. 11. 15. & seqq. *an contractum.* 2. 12. 14.
- Metus ex vicina potentia an iusta belli causa.** 2. 22. 3.
- an Metus interveniens obligationem rescindat.* 3. 12. 9.
- qui Metus in bello solenni habeatur pro iusto.* 3. 12. 9.

an

I N D E X.

- an Miles ex damno per vastationem dato teneatur.* 3. 11. 7.
- Militare ob solum stipendium an liceat.* 2. 25. 10.
- an Milites singuli ex bello captis nihil sibi acquirant.* 3. 6. 7. *an aliquid extra ministerium publicum facere possint.* 3. 6. 8. *quas res sibi acquirant.* 2. 6. 9.
- Militum nomine qui intelligantur.* 3. 14. 20.
- Ministris regis iniquum mandatum exequentibus an resistere liceat.* 1. 4. 8.
- an Minores ex promisso teneantur.* 2. 11. 6.
- in Minorum restitutione in integrum quales leges observari debeant.* 2. 11. 10.
- Moderatio in bello ad quid proficit.* 3. 5. 10.
- Monarchia quid.* 1. 3. 27. *an universalis detur.* 2. 22. 8.
- Monopolia an sint licita.* 2. 2. 48. & 2. 12. 29.
- an Mora in obligatione faciendi intra breve tempus purgari possit.* 3. 13. 27.
- Morari in territorio an peregrinis liceat.* 2. 2. 38.
- Morbi an proprie sint poena.* 2. 20. 4.
- Mors mandantis an mandatum tollat.* 2. 11. 34.
- Mortem meritos an magistratus recte inter se committat.* 2. 1. 28.
- qua Mortis vitanda causa iniuste sunt excusari possunt.* 2. 20. 26.
- Mortui an puniri possint.* 2. 19. 8.
- Mortuorum corpora male tractari non debent.* 3. 5. 5.
- sub Muris an aliquando aggeres intelligantur.* 2. 16. 25.
- Mutilatio membri. v. Membri.* *qui Mutilavit alium ad quid teneatur.* 2. 17. 12.

N.

- nondum Nati quomodo jus suum amittere possint.* 2. 4. 17. *an pro delictis civitatis teneantur.* 3. 7. 14.
- Natura prima quae.* 1. 2. 2. *an per se sufficiant ad probandum jus natura.* 1. 2. 3.
- Naves quando censeantur captae.* 3. 6. 2.
- Navis hostilis etiamsi in ea innocentes sint an tormentis peti possit.* 3. 1. 4.
- Navigandi libertas an pactis imminui possit.* 2. 3. 18. *an tale pactum occupationem maris doceat.* ib.
- Naufragorum bona an iuste publicentur.* 2. 7. 1.
- Necessitas gravissima jus dat in res iam occupatas.* 2. 2. 23.
- Tc *** 3 non

I N D E X.

18. *an ad alia.* 2. 4. 21.
*Lex aliquid vetans an illud si-
 mul irritum faciat.* 2. 5. 24.
*Lex decalogi de furto non fa-
 ciendo quid contineat.* 2. 10.
 4.
*Lex de non resistendo superiori
 an obliget in summo disci-
 mine.* 1. 4. 5.
*Lex permissiva cedit praecepti-
 va; affirmativa negativa;
 generalis speciali; lex infe-
 rioris legi superioris.* 2. 16. 33.
*Liberi quale damnum occasione
 delicti paterni sentire possent.*
 2. 21. 22. *an propterea puni-
 ri.* 2. 21. 21. & 24.
*cur Liberi captivorum servi
 fiant.* 3. 7. 3. *quo jure servi
 nascantur.* 3. 7. 14.
Liberis debentur alimenta. 2.
 7. 9. & *quidem omnibus.* 2.
 7. 10. *an semper.* 2. 7. 11 &
 18. *an ab avo.* 2. 7. 14. *sic
 debetur ipsis successio* 2. 7.
 8. & 15. *nisi iuste exhereden-
 tur.* 2. 5. 16. *vel sint adul-
 terini.* 2. 5. 19. *quomodo de
 eo constare possit.* 2. 7. 20.
quid si sint naturales. 2. 7.
 22.
*Liberorum distinctio in natura-
 les & legitimos an sit ex jure
 civili.* 2. 7. 44. *an ad regum
 liberos pertineat.* *ib.*
*Libertatis desiderium in populo
 subdito an justa sit belli cau-*
- sa.* 2. 22. 5.
*quid Liceat in bello aut nude
 spectatur, aut ex promisso
 antecedente.* 3. 1. 1.
quid Liceat natura. 3. 1. 2.
*vox Licere quas significationes
 habeat.* 3. 4. 2.
*quod Licet in Bello ad quod bel-
 lum pertineat.* 2. 2. 1.
*an Licita sint quadam conse-
 quenter qua non licerent ex
 proposito.* 3. 1. 4.
Literatis in bello parcendum. 3.
 4. 17.
*Locans pluribus operam an à
 singulis mercedem in solidum
 ex gere possit.* 2. 12. 31.
*Locatio & conductio convenit
 & differt ab emtione.* 2. 12.
 30. *cujus damno sint casus
 usus impoedientes* *ib.* *sine
 certa mercede à rege facta an
 valeat.* 2. 14. 10.
*Locupletior ex re aliena factus ad
 quid teneatur.* 2. 10. 9.
*quando Locus in solo pacato situs
 occupari possit.* 2. 2. 27. *ut
 tamen nihil prater nudam
 custodiam sumatur.* 2. 2. 28.
 M.
Magistratus minor an &
 quando bellum gerere pos-
 sit 1. 3. 11 *an contra superio-
 rem.* 1. 4. 4. *an injuriam regi
 illatam sed neglectam persequi
 & vindicare possit.* 1. 3. 12.
 Magi

Magistratus latrocinia non inhibentes ad quid teneantur. 2. 17. 15.

Majestas quid. 1. 3. 16. *cur dicatur summa potestas.* 1. 3. 17. *an & à quo ejus actus possint reddi irriti.* 1. 3. 18. *an recte dividatur in realem & personalem.* 1. 3. 24. & 29. *an semper sit penes populum.* 1. 3. 25. *an à Deo.* 1. 3. 30. *an ex nomine & externa administrationis specie recte cognoscatur.* 1. 3. 35. *an ex delatione imperii per successionem vel electionem.* 1. 3. 36. *diverso modo haberi potest.* 1. 3. 37. *an possit esse in patrimonio.* 1. 3. 39. *aliquando optimatibus competit.* 1. 3. 31. *aliquando populo in populum.* ib. v Imperium.

Majestatis subjectum quotuplex. 1. 3. 19. *subjectum commune.* 1. 3. 20. & *proprium.* 1. 3. 26. *cur hoc ita dicatur.* 1. 3. 27. *Majestatis quot sint jura.* 1. 3. 28.

Majoratus quid. 2. 7. 54. *ad Malum declinandum qua sunt maxime excusabilia videntur.* 2. 20. 24.

Mandatarius cui à rep. magistratus collatio est mandata ad quid teneatur. 2. 17. 6. *an Mandatum per aequivalens*

impleri possit. 2. 16. 26.

Mandatum an excuset executores delicti. 2. 17. 10.

ad Mandatum injustum an quis teneatur. 2. 26. 2. *quid si de ejus justitia dubitet.* 2. 26. 3.

Mandatum de hoste persequendo quotuplex sit. 3. 11. 3.

Mandatum excedens ad quid teneatur. 3. 15. 5.

contra Mandatum arcanum agens mandatarius an mandantem obliget. 3. 15. 4. & 2. 11. 26.

an Mare possit esse in dominio. 2.

2. 14. & 17. *an occupari.* 2. 3.

14. *in quibus partibus occupari possit.* 2. 2. 15. & 16. *an omne, an internum tantum*

& quousque. 2. 3. 15. *an solo animi actu.* 2. 3. 16. *an per contractum ne ab alio navigetur.* 2. 3. 18. *quot modis pro parte acquiri possit.* 2. 3. 17.

an Mares in regnorum successionebus praferendi feminis. 2. 7. 46.

an Maritus habeat imperium in uxorem. 2. 5. 14. *an uxorem in adulterio deprehensam impune occidat.* 2. 20. 19.

Mater est certa. 2. 7. 20.

Matrimonia parentum cum liberis illicita. 2. 5. 20. *an cum cognatis & affinibus.*

T t *

2. 5.

I N D E X

- an praesidium dimittere possit. 3. 15. 15.
- quis Ordo naturaliter inter socios servetur. 2. 5. 32.
- P.
- P**acatorum officium erga bel-lantes v. Neutrales.
- post Pacem factam capta an reddi debeant. 3. 13. 21.
- Pacem rumpere & novam bello causam praeberere quomodo differant. 3. 13. 30.
- an per Pacem se suaque defendere liceat. 3. 13. 36. an ulti-onem sumere aut ablata recuperare 3. 13. 37. & 38.
- Pacem facere cuius sit. 3. 13. 4. quando conveniat. 3. 18. 8.
- Pacis condiciones quis primus querere debeat 2. 23. 14. & 25. quomodo sint interpretanda. 3. 13. 11.
- Pacis ruptura quid. 3. 13. 29.
- Pacta cum extraneis à tutoribus legitime inita an sub pre-textu moren-nitatis à Rege rescindi possint. 2. 14. 6.
- Pacta ducum belli quomodo interpretanda. 3. 15. 12.
- Pacta cum hostibus inita quomodo interpretanda. 3. 16. 10.
- Pacta à rege cum populo inita de dividendo imperio an sint servanda. 3. 12. 7.
- Pacta privatorum cum hoste an valeant. v. Privati.
- Pactio in mari vel insula vacua facta quo iure regatur. 2. 11. 11.
- Pactio de restituenda re an etiam contineat fructuum restitutionem. 3. 13. 23.
- Pactio se referens ad pacti-onem praecedentem quomodo accipienda. 3. 13. 25.
- quinam Pactiones bellum fini-entes inire possint. 3. 13. 4.
- Pactiones de reddendis bello cap-tis quomodo interpretanda. 3. 13. 22.
- Pacti-onibus publicis quae res sub-jiciantur. 3. 13. 5.
- Pacti-onum quae sint accessiones. 3. 15. 56.
- an Pactis de statu puro in mix-tum transiri possit. 3. 12. 7.
- Pactum & contractus quomodo differant. 2. 12. 2.
- Pactum dubium contra quem interpretandum. 3. 13. 28.
- Pactum de faciendo quomodo interpretandum. 3. 13. 26.
- Pactum cum latrone in-itum an sit servandum. 3. 12. 4. an cum hoste de non militan-do factum. 2. 26. 7.
- per Pactum quando imperium vel ejus pars à rege alienari possit. 3. 13. 6.
- Pactum reale. v. Foedus.
- Parentibus debetur reverentia.

2. 5. 2. 6. & 18. *alimenta*. 2. 7. 12. & seq. *successio in bona liberorum*. 2. 7. 27. *quando iis impune non obediasur*. 2. 26. 2.
- an Parere debeant subditi ubi injustum est mandatum*. 2. 26. 2. *quid si dubium* 2. 26. 3. & 4.
- Pars major universitatis an omnes obliget* 2. 5. 28.
- an Pars civitatis invita à corpore avelli possit*. 3. 13. 6.
- Passionis malum quid*. 2. 20. 3.
- Pater quis*. 2. 7. 21. *liberos coercere potest*. 2. 5. 7. *an vendere, oppignorare, & aliis in adoptionem dare*. 2. 5. 8. *an occidere*. 2. 5. 9. & 10. 7.
- Potestas patria*.
- an Patria proditoribus sepultura debeat*. 2. 19. 12.
- Patris imperium an praferatur imperio matris*. 2. 5. 3.
- Paupertatis summa vitanda causa qua fiunt injuste an excusari debeant*. 2. 2. 25.
- Pax quid*. 3. 18. 3. *quotuplex*. 3. 18. 4. *quando censeatur rata*. 2. 18. 5. *in dubio preferenda bello* 2. 23. 7. *in bello semper spectanda*. 3. 18. 2. *qualibuscunque legibus facta servanda*. 18. 9. *quot modis rumpatur*. 3. 13. 30. *quomodo faciendo contra id quod in pace dictum est*. 3. 13. 40. *an violandi minora ejus capitula. quomodo faciendo quod specialis pacis natura repudias*. 3. 13. 44. *an censeatur rupta si alter promissum implere non possit*. 3. 13. 42.
- ex quibus actibus Pax amicitia causa contracta rupta censeatur*. 3. 13. 45.
- an Pax post lasam fidem ab altera parte adhuc servari possit*. 3. 13. 43.
- Pecunia an res sterilis & quo sensu ita dicatur*. 2. 12. 33.
- Percussore immisso an hostem tollere liceat*. 3. 4. 11. *cur deprehensi percussores exquisitis suppliciis afficiantur*. 3. 4. 12.
- Perduellium liberi an juste honoribus excludantur*. 2. 21. 22.
- Peregrini sedibus suis pulsati an in civitatem recipiendi*. 2. 2. 39. *an postulantibus iis certa loca concedenda*. 2. 2. 40. *in civitatem semel admissi an rursus ejici possint*. 2. 2. 43. 7. *Exteri*.
- an Perfidis fides sit servanda*. 3. 12. 10.
- Perculum quomodo astringatur in Affecuratione*. 7. *Affecuratio. rei vendita ad quem pertineat*. 7. *Emtio*.

I N D E X.

- magistrati cogi possint.* 2. 16. 9.
- Privatorum ius ad poenam an bello superveniente sallatur* 3. 13. 29.
- Promissa quomodo confirmari soleant.* 2. 13. 1. *siue causa à Rege facta an servanda.* 2. 14. 9.
- Promissa quo duplicita.* 2. 16. 10. *non odiosa quomodo interpretanda.* 2. 10. 11. *quomodo favorabilia & odiosa.* 2. 16. 12. & 13. *an omnia presumantur conditionalia.* 2. 16. 29. *an qua promissarii sunt inutilia aut promittentibus nimis noxia, servari debeant.* 2. 16. 32.
- Fr. missio perfecta qua.* 2. 11. 5. *requirit usum rationis in promittente.* 2. 11. 6. & 7. & *ut res promissa sit in potestate promittentis.* 2. 11. 18. *vel in ea esse possit.* 2. 11. 19.
- Promissio ex metu an sit obligatoria.* 2. 11. 15. *an ea qua in errore est fundata.* 2. 11. 12. & 13. *quid si alterius dolus erroris causam dederit.* 2. 11. 14. *quid si cognito errore promissor eam confirmet.* 2. 11. 38.
- Promissio latroni facta an & quando sit servanda.* 2. 11. 16. & 17.
- Promissio rei illicita an valeat.* 2. 11. 18. & 22. *an facti alieni.* 2. 11. 40. *an de re impossibili facta.* 2. 11. 20. *quid si post promissum factum fiat impossibilis.* 2. 11. 21. *an ob causam naturaliter vitiosam facta obligat.* 2. 11. 22. *an ob causam ante debitam.* 2. 1. 23. *an sine causa facta.* 2. 11. 24. *an semper requirat causam expressam.* 2. 11. 29.
- Promissio requirit signum sufficiens voluntatis declarata.* 2. 11. 25. *fieri potest per ministrum.* ib. *an is mandatum contra voluntatem suam obligare possit.* 2. 11. 26. *an per ministrum facta revocari possit.* 2. 11. 33. *quid in dubio sequendum sit.* 2. 11. 34.
- Promissio ut valeat est acceptanda.* 2. 11. 22. *an per tertium acceptari possit.* 2. 11. 35. *an ante acceptationem obliget promittentem.* 2. 16. 37. *an ea ipsi innotescere debeat.* 2. 11. 30. *an revocari possit ante acceptationem factam.* 2. 11. 31. *an mortuo ante acceptationem promissario.* ib. *an mortuo interuentio.* 2. 11. 32. *an tabulario mortuo.* ib. *quando posterior praeferatur priori.* 2. 16. 33.
- Promissio captivi de redendo in carcerem an valeat.* 3. 16. 6.

AN

- an va de adversus hostem non militando. ib. an de non au- fugiendo. 3. 16. 7.*
- Promissioni perfecta aliquando enus adjicitur. 2. 11. 36. etiam in commodum tertii. 2. 11. 37.*
- ex Promissis an naturaliter jus oriatur. 2. 11. 1.*
- Promissum in bello solenni an prae-textu metus rescindi possit. 3. 12. 8. an conditionale deficiente conditione servandum. 3. 12. 12.*
- quomodo Promissum per compensationem rescindatur. 3. 12. 13. & quid ad eam requiratur. ib. & 3. 12. 14.*
- Proprietas v. Dominium.*
- ad Pudicitiam servandam an quis occidi possit. 2. 1. 19.*
- Pueri quando ratione usi incipiunt. 2. 11. 9.*
- Punienda an sint cogitationes. 2. 20. 20. an culpa minores. ib. an peccata qua difficulter à civitate tolluntur. ib. an illa qua ex communi natura humana corruptione resultant. ib.*
- Puniendi jus cui competat. 2. 20. 7. an innocenti. 2. 20. 8. an superiori aequae nocenti. 2. 20. 9.*
- Puniendi potentia quando in superiore praesumatur. 3. 13. 33.*
- R**aptor ad quid teneatur. 2. 17. 12.
- Rebellibus fides data an servanda. 3. 12. 5.*
- in Rebus hostium capiendis quale temperamentum observari debeat. 3. 11. 5.*
- an ex Rebus à privato captis pars reddi debeat. v. Civitati.*
- qui Receptum praestat an de damno dato teneatur. 2. 17. 8.*
- Rectores aliorum in crimen quot modis veniant. 2. 21. 3. quomodo patientia. 2. 21. 4. unde praesumatur eorum scientia. 2. 21. 5. quomodo obreceptum teneantur. 2. 21. 6. an delinquentes dedere teneantur. 2. 21. 7. v. Delinquentes.*
- an Rectores delinquendo subditos suos obligent. 2. 21. 12. v. Subditi.*
- Redemptionis pretium an in alium transcribi possit. 3. 14. 28. an pluribus deberi. 3. 14. 29. an conventio de eo ob lesionem rescindi. 3. 14. 30. an in id imputari pecunia à captivo celata. 3. 14. 31. an conventum sed non solum ab herede praestandum sit. 3. 14. 32.*
- Rediisse ex pacto ad hostem quis dicatur. 3. 16. 10.*
- Regimen an semper constituitur ejus causa qui regitur. 1. 3. 33.*

I N D E X.

- restituere tenetur.* 2. 10. 2. *etiamsi eam dominus non repetat.* 2. 10. 3. *non vero si perierit.* 2. 10. 10. *nisi ex iis factus fueris locupletior.* 2. 10. 9. *sic fructus restituit.* 2. 10. 11. *an consumptos & percipiendos.* 2. 10. 12. *quid si talem rem domaverit.* 2. 10. 13. *an ex tali re donata semper censeatur locupletior factus.* 2. 10. 14. *quid si venderit.* 2. 10. 15. *an eam bona fide emptam sine repetitione pretii restituat.* 2. 10. 16. *etiamsi hoc modo damnum incurrat.* 2. 10. 17. *an ad illud vitandum & pretium servandum rem venditori restituere possit.* 2. 10. 18.
- Postliminium quid.* 3. 9. 1. *quotuplex.* 3. 9. 3. *an in pace obtineat.* 3. 9. 4. & 5. *an induciarum tempore.* 3. 9. 11. *an extra bellum locum habeat.* 3. 9. 18. *an hoies obtineat.* 3. 9. 19. *in quo consistat ejus temperamentum.* 3. 9. 20. 21 & 22.
- Postliminio qui redeant qui recipiantur.* 3. 9. 3.
- Postliminio quando redeat liber homo.* 3. 9. 6. *an etiam commercio ad suos redux pristinum statum recuperet.* 3. 9. 7. *quid cum statu recuperet.* 3. 9. 8. *an etiam res à*
- priore domino alienatas.* 3. 9. 9. *an jura in ipsum restituantur.* 3. 9. 10.
- an Postliminio gaudeant dedisi.* 3. 9. 11. *an integri populi.* 3. 9. 12.
- Postliminio qui recipiantur.* 3. 9. 13. *quid ad id requiratur.* 3. 9. 14.
- in Postliminio qua res sit.* 3. 9. 15. *an mobiles, an immobili- biles.* ib. *an res qua intra praesidia hostilia nondum fuerunt perducta.* 3. 9. 16. *qua omnia jure civili varia determinantur.* 3. 9. 17.
- Potestas patria quid.* 2. 5. 4. *quod differat ab imperio paterno.* 2. 5. 6. & 7. *soli patri competit.* ib. *recte distinguitur per certa temporis interval- la.* 2. 5. 6. *an per capti- vitatem extinguatur.* 3. 7. 5.
- cum Potestate minore contra- hens an semper obligetur.* 3. 15. 6. *an conditiones in ipsius mandato expressas sequi de- beat.* 3. 15. 4.
- Potestates minores in bello qua sint.* 3. 15. 1. *quot modis earum promissa considerari possint.* 3. 15. 2. *quando summam potestatem obligent.* 3. 15. 3. *quid si fines mandati excedant.* 3. 15. 5. *quomodo earum pacta sint interpretan- da.*

I N D E X.

- da. 3. 15. 12. 13. & 14.
- Potestas minor an inferiores potestates obliget.** 3. 15. 7. an pacem facere possit. 3. 15. 8. an inducias dare. 3. 15. 5. an bello quaesita alienare. 3. 15. 10. an nondum quaesita condonare. 3. 15. 11.
- Præceptum affirmativum cedit negativo.** 2. 16. 33.
- Præda quot modis tribuatur.** 2. 6. 10 an semper ex mera liberalitate concedatur. 3. 6. 11. cur sociis tribui soleat. 3. 6. 12. cur subditis. 3. 6. 13.
- an Prælia definito numero condita belli finicndi causa permessa sint.** 3. 13. 47. quid eo requiratur. 3. 13. 48. quid si victoria certo probari non possit. 3. 13. 50.
- Premia ad posteros cur transeant.** 2. 21. 17.
- Premium cui debeat si duo simul ad metam venerint.** 2. 16. 17.
- Præscriptio quid.** 2. 4. 13. obtinet in regnis. 2. 4. 14. nec regi tantum contra regem, sed & populo adversus regem, & vicissim jus tribuit. ib. ex quo jure sit. 2. 4. 15. cur ad reges quoque pertineat. 2. 4. 16. an mandum natis per eam præjudicari possit. 2. 4. 17. lex de ea à principe lata ad
- imperium summum an extendenda.* 2. 4. 18.
- Prædium quid.** 2. 12. 17. vulgare & eminentis. 2. 12. 18. quot modis determinetur. 2. 12. 19. ejus mensura. 2. 12: 20 an omnibus rebus imponi possit. 2. 12. 21. cur mox augetur, mox minuatur. 2. 12. 22. prædii eminentis materia qualis esse debeat. 2. 12. 23.
- Prædium redemptionis v. Redemptio.**
- Primus quis dicatur.** 2. 16. 17.
- Princeps quomodo rex summo cum imperio fieri possit.** 2. 4. 14.
- Princeps cum subdito contrahens quas leges observet.** 2. 11. 11. hostilia in territorio amico tentans an occidi possit. 2. 18. 13. v. Rex
- qua Principalia sint bellum finientia.** 3. 13. 3.
- Privati in controversia de regno dubia possessionem sequi debent.** 1. 4. 25.
- an Privati fide hosti data obligentur.** 3. 16. 1. quousque eorum in paciscendo cum hoste potestas se extendat. 3. 16. 2. & 3. an iis hac facultas publice adimi possit. 3. 16. 4. & 5. an ad pacta privatim cum hoste inita servanda à

ma.

I N D E X.

- Perjurus quis fiat.* 2. 13. 29. *an is cui juramentum remissum fuit, vel qui sub alia qualitate juravit.* 2. 13. 27. *cur Deus eos puniat.* 2. 13. 13.
- Permissa cedunt praeceptis.* 2. 16. 33.
- Permittere se hostis arbitrio quid significet.* 3. 13. 54.
- Persona aptitudo an in assumptione delicti considerari debeat.* 2. 20. 29.
- Pignora pactionum sunt accessiones.* 3. 13. 56. *in quibus cum obsidibus conveniant & differant.* 3. 13. 65.
- Pignorationes quomodo à repressaliis differant.* 3. 2. 14.
- Pignoris constitutione originarie non acquiritur.* 2. 3. 4. *an Pignus ex alio superveniente debito retineri possit.* 3. 13. 65. *an perpetuo iui.* 3. 13. 66.
- Pirate an civitatem faciant.* 3. 3. 3. *qua capiunt an sua faciant.* 2. 9. 16. *an jus legationis habeant.* 2. 18. 7. *ipsis juratum an servari debeat.* 2. 13. 21.
- in Piratas omnis homo miles.* 2. 20. 18.
- Piraticam non inhibentes magistratus an teneantur.* 2. 17. 15.
- Pisces ad quem pertineant.* 2. 2. 20. *in stagno privato versantes an occupati censeantur.* 2. 8. 8.
- Pollicitatio quid.* 2. 11. 4. *an promittentem obliget.* ib.
- in Pollicitatione civitati facta cur non requiratur acceptatio.* 2. 11. 29.
- Polygamia an sit licita.* 2. 5. 16.
- Pœna quid.* 2. 20. 2. & 3. *in maleficos non tantum licita sed & praecepta.* 2. 20. 5. *an ad adsignatricem, an ad exploratricem iustitiam pertineat.* 2. 20. 6. *voluptatis tantum causa sumi non debet.* 2. 20. 10. *sed utilitatis causa, & qua utilitates in ejus impositione consideranda.* 2. 20. 11. *an justè tolli possit.* 2. 20. 21. *potius minuenda quam augenda.* 2. 20. 23.
- à Pœna aliquem liberandi causa sunt vel intrinseca.* 2. 20. 23. *vel extrinseca.* 2. 20. 24. *in Pœna an exactè sit passio par delicto.* 2. 20. 30.
- Pœna universitatis & singulorum quomodo differant.* 2. 21. 14.
- Pœna quamdiu ob universitatis delictum exigi possit.* 2. 21. 15.
- an Pœna in violatores pacis imposita necessario ab altero accepta*

I N D E X.

- ceptari debeat.* 3. 13. 41.
an soluta jus bellandi tollat. 3. 14. 15.
- Pœna nomine an veniant incommoda ex adversa valetudine.* 2. 20. 4.
- Pœna finis internus & externus.*
 2. 20. 11. *externus respicit* (1) *utilitatem ledentis.* 2. 20. 12. *à quibus imponatur.* 2. 20. 13. (2) *utilitatem lasi.* 2. 20. 14. *quos modis obrineatur.* *ib.* *à quo.* 2. 20. 15. & 16. (3) *utilitatem quorum libet.* 2. 20. 17. *à quo exigatur.* 2. 20. 18.
- ut Pœna recte aestimetur consideranda delictum & utilitas ex pœna.* 2. 20. 25. *que in delicto sint consideranda.* 2. 20. 26. *v. in Delicto.* *an vita anterior simul in estimationem veniat.* 2. 20. 28. *an persona aptitudo.* 2. 20. 29.
- Pœna magnitudo quomodo spectetur.* 2. 20. 31.
- ad Pœnam consequendam an bellum suscipi possit.* 2. 20. 34. & seqq
- Pœnarum communicatio quid.* 2. 21. 1. *quotuplex.* 2. 21. 2.
- Pœnitentia vera requirit ut is qui damnum dedit id resarciat.* 3. 4. 14.
- Populatio quando iusta.* 3. 5. 8. & 9.
- Populi qui in alterius ditionem concesserunt majestatem an habeant.* 1. 3. 21.
- Populi plures liberi licet idem caput habeant, an singuli majestatem retineant.* 1. 3. 22. *unde hoc constat.* 1. 3. 23.
- Populi interdum ob regum peccata puniuntur.* 1. 3. 33. *an Populi integri postliminio restitui possint.* 3. 9. 12.
- Populi & populorum partes an laudabiliter à victore restituantur.* 3. 9. 22. *quid si jus sit ambiguum.* 3. 9. 24.
- Populus an durante domo regnatrice majestatem habeat.* 1. 3. 24. *an semper sit supra regem.* 1. 3. 29. 30. & 32 *quousque teneatur contractibus regis.* 2. 14. 16. & *invasoris.* 2. 14. 21. & 22.
- an Populus in alium locum migrans idem maneat.* 2. 9. 8. *an mutata regiminis forma.* 2. 9. 10.
- an Populus Romanus hodie idem sit qui olim.* 2. 9. 14.
- Populus qui se sponte alteri subjecit an per pacem restituentus.* 3. 13. 15.
- in Possessione in priorem statum restituenda quale tempus inspiciendum.* 3. 13. 14.
- Possessor bona fidei rem possessam*
res

I N D E X.

- Regionis restituenta nomen quomodo sumi debeat.* 3. 13. 24.
- in Regem hostem patria an juste suscipiatur bellum.* 1. 4. 14. *an in eum qui contra fidem datam agit ubi lex commissoria adjecta fuit.* 1. 4. 16.
- Reges male imperantes an populo subjiciantur.* 1. 3. 34. *regna populi voluntate delata alienare non possunt sed populo tenentur ad exercendum per se summum imperium.* 1. 3. 42. *aliquando summum imperium soli, aliquando commune cum aliis habent.* 1. 3. 43. *an illud communicasse ceptantur cum acta sua ab aliis expendi & prebati volunt.* 1. 3. 51. *an contra promissa agentes desinant habere summum imperium.* 1. 3. 45. *quid si lex commissoria in delatione regni fuerit adjecta.* 1. 3. 46. *an promissis, contractibus & juramentis suis teneantur.* 2. 14. 1 & 2. *an sine pretio emere possint.* 2. 14. 10. *an beneficia aliis concessa revocare.* 2. 14. 21. *an ob damnum à militibus contra mandatum suum datum teneantur.* 2. 17. 16. *quid in res subditorum pacis causa statuere possint.* 3. 13. 9. & 10.
- Reges improprie dicti populo subjacent.* 1. 3. 48.
- Regi in partem non suam involanti an juste resistatur.* 1. 4. 17. *quid si solus belli gerendi potestatem concessam habeat.* 1. 4. 18.
- Regis persona inviolabilis.* 1. 4. 6. *quid si subdito injuriam faciat.* 1. 4. 7. *an idem dicendum sit de ministris quos adhibet.* 1. 4. 8.
- Regis poena est subditis orbari.* 2. 21. 26. *ex Regis promisso an teneantur successores.* 3. 13. 8.
- Regium est in pacem potiusquam in bellum inclinare.* 2. 24. 5.
- Regna an prescribi possint.* 2. 4. 14. *quot modis deferantur per successionem.* 2. 7. 36. & seqq.
- in Regnis feudalibus qualis obineat successio.* 2. 7. 51.
- Regnum & principatus an deferant.* 1. 3. 35. *an possit esse pars hereditatis.* 2. 7. 50. *an abdicari possit.* 2. 7. 59. *an in prajudicium liberorum.* 2. 7. 60.
- an Regum contractus sint leges.* 2. 14. 14. *an iis teneantur successores.* 2. 14. 15. *an & quousque populus eis obligetur.* 2. 14. 16. *an hoc ex eventu sit iudicandum.* 2. 14. 17. *an rescindi*

- scindi possint si in publicam
perniciem vergere incipiant.*
2. 14. 18. *quid si ad aliena-
tionem regni vel ejus partis
pertineant.* 2. 14. 19.
- Regula in deliberationibus pu-
blicis qua adhibenda.* 2. 24.
3. & seqq.
- Religio an bello propaganda.* 2.
20. 37. *an victis relinquen-
da.* 3. 8. 7. & seq.
- Religiosa. v. Res religiosæ.*
- Remedium extraordinarium
non datur quamdiu competis
ordinarium.* 3. 2. 8.
- Repressalie quid.* 3. 2. 5. *qua
ad ea concedenda requiran-
tur.* 3. 2. 6. *an dentur ubi
aliud remedium superest.* 3.
2. 8. *quomodo à pignoratione
differant.* 3. 2. 14. *ad quid
teneantur qui iis causam de-
derunt.* 3. 2. 16. *earum effe-
ctus.* 3. 2. 15. *persona vel res
eo jure capta quo in loco sine
habenda. ib. ita captus con-
tra quem recursus habeat.*
3. 2. 16. *quo jure quis ita
ex facto alieno teneatur.* 3.
2. 9. *innocentibus in iis par-
cendum.* 3. 6. 19.
- Repressalias quis concedat.* 3. 2.
14.
- in Repressaliis qua capi soleant.*
3. 2. 10. *an etiam vita sub-
ditorum ex tali causa oblige-*
- tur.* 3. 2. 11. *quales subditi
capi possint.* 3. 2. 12. *an etiam
legati.* 3. 2. 13.
- Repugnancia casus emergentis
cum voluntate quos modis
dijudicari possit.* 2. 16. 30.
& 31.
- Rerum fungibilium dominium
an in alium transferri possit
sine consensu domini.* 2. 10.
21.
- Res originarie acquiruntur ju-
re singulari occupatione &
divisione.* 2. 3. 2. & 3.
- Res à proprietate vacua quo-
tuplices sint.* 2. 2. 3. *quales
in totum proprie fieri possint.*
2. 2. 18.
- an ad Res conservandas raptor
juste occidatur.* 2. 1. 24.
- an Res aliena citra furtum in-
vito domino capi possit.* 2. 2.
24. & 25.
- an Res aliena ad debitum conse-
quendum capi possit.* 2. 7. 3.
& seqq.
- Res aliena domino restituenda.*
2. 10. 2. *etiamsi dominus eam
non repetat.* 2. 10. 3. *cum a-
lias furtum committatur.* 2.
10. 4. *non tamen suis impen-
sis eam restituit.* 2. 10. 5. *quis
in ejus repetitione preferatur
an deponens, an dominus.* 2.
10. 6. *non interest an en gen-
tium an civili jure ejus do-
minum*

I N D E X.

- minium fuerit acquisitum.* 2. 10. 7. *an premium inventionis à domino peti possit.* ib. *si interierit b. f. possessor ad ejus restitutionem non tenetur.* 2. 10. 10. *nisi exinde factus fuerit locupletior.* 2. 10. 9.
- Res aliena bona fide emta an restituenda sine repetitione pretii erogati.* 2. 10. 16.
- Res aliena cujus dominus ignoratur an pauperibus danda.* 2. 10. 19.
- Res communes qua.* 2. 2. 13.
- Res que dominum habere desinunt an fiant occupantis.* 2. 3. 21.
- Res derelicta qua.* 2. 4. 1. *presumuntur ex signis externis.* 2. 4. 2. *ex verbis.* 2. 4. 3. & *factis.* 2. 4. 4. *sub quibus comprehenduntur non facta, ut silentium aliquando.* 2. 4. 5. *que requirantur in silentio.* 2. 4. 6. *an ea ex tempore presumi possint.* 2. 4. 7. & 10. *quod non idem est inter absentes & presentes.* 2. 4. 8.
- Res derelicta an censeantur qua negligentem tractantur.* 1. 4. 11. *an originarie acquirantur.* 2. 3. 22.
- an Res hostiles capere & vastare liceat.* 3. 5. 1. *an tantum*
- vi an etiam dolo.* 3. 5. 6. *an citra modum.* 3. 5. 7. *an ubique.* 3. 6. 5. *an in loco pacato.* ib. & 3. 10. 9. *an tantum ad consecutionem debiti primarii retinenda, an & subnascantis.* 3. 6. 18. *an innocentibus restituenta.* 2. 6. 19.
- Res apud hostes inventa, licet eorum non sint, an victoria jure acquirantur.* 3. 6. 3.
- Res in navi hostili inventa an censeantur esse hostium.* 3. 6. 4.
- Res hostitus erepta an à prioribus dominis vindicari possint.* 3. 6. 5.
- qua Res à vastatione sint eximenda.* 3. 5. 9.
- Res quando censeantur capta.* 3. 6. 2. *quid si non sint hostium.* 3. 6. 3. *ius eas acquirendi an tantum in solenni an & in aliis bellis competat.* 3. 6. 16.
- an Res religiosa victori cedant.* 3. 5. 5. *an juste violantur.* 3. 5. 9.
- Res sacra cujus sint & an victori cedant.* 3. 5. 2. *an sint in Christi patrimonio.* 3. 5. 3. *iis in bello parcendum.* 3. 5. 9.
- Res ex turpi causa accepta restituenda.* 2. 10. 20. *an ea qua à victore emta est.* 3. 9. 21.

Resi-

Resistere superiori an licent in summa necessitate. 1. 4. 5.

Resp. mixta qua. 1. 3. 27. & 49. *qualiscunque fingatur sua semper habet incommoda.* 1. 3. 50.

Restituendi obligatio an nullo tempore extinguatur. 3. 9. 23.

Restitutio in integrum an in rege locum habeat. 2. 14. 3. *à quo fieri debeat.* ib. & 2. 14. 5. *an sit ex jure civili.* 2. 14. 4.

Restitutio damni injusto bello illati à quibus fieri debeat. 3. 4. 15. *an ab iis qui res captas iusto titulo possident.* ib.

in Restitutionibus minorum que leges sunt observanda. 2. 11. 10.

an Reservationes mentales sint licita. 3. 1. 18.

Reverentia debetur parentibus. 2. 5. 2. 6. & 18.

Rem unus potest esse plurimum regnorum distinctorum. 1. 3. 22. & 23.

Rex à populo constitutus an ei ut constituenti subjiciatur. 1. 3. 32. *an quia regimen ejus qui regitur causa comparatum est.* 1. 3. 33.

Rex temporarius quis. 1. 3. 38. *an tales sint curatores regibus impuberibus dati, & Dicta-*

tor olim apud Romanos ib.

Rex post abdicationem regni an fiat privatus. 1. 4. 10. *an regno pulsus habeat jus foederis faciendi.* 2. 15. 6. *an captivus vel exsul de regno suo pacisci & imperium exercere possit.* 3. 13. 4.

Rex regnum alienare non potest nec illud eo modo amittit. 1. 4. 12. *quid si illud alii tradere aut subdicere moliantur.* 1. 4. 13. *aut fiat hostis patria.* 1. 4. 14. *quando talis dicatur.* 1. 4. 15. *an sine populi consensu de regno pacisci possit.* 3. 13. 5. *an alii illud in feudum offerre.* 2. 6. 13. *an oppignorare.* 2. 6. 14. *an functiones summo minores jure hereditario concedere.* 2. 6. 15. *an patrimonium populi alienare.* 2. 6. 16. & 3. 13. 7. *an fructus ex eo perceptos.* 2. 6. 17. *an eos oppignorare.* 2. 6. 18.

Rex innocentem insultans an ipso facto rex esse desinat. 2. 1. 17. *an legibus civilibus teneatur.* 2. 4. 18. *an ut civitatis pars & membrum iis obligatur.* 2. 4. 19. *an leges in imperii delatione à populo lasas observare debeat.* 2. 4. 20. *an capitulationibus in delatione regni sibi praescriptis exceptiones opponere possit.* 2. 14.

I N D E X.

7. an *pacta cum extraneis à autoribus inica rescindere possit.* 2. 14. 6. an *subditis suis obligari.* 2. 14. 11. an *eis jus quasentem auferre.* 2. 14. 12.
- an *Rex se ipsum in integrum restituere possit.* 2. 14. 3.
- Rex ob causas leues bellum suscipiens ad quid teneatur subditis suis.* 2. 24. 2. ut *bellum periculosum vitet quid facere & considerare debeat.* 2. 24. 3. & scq. an *teneatur de damnis à militibus ob non soluta stipendia datis.* 3. 10. 7.
- Ruptura pacis.* v. *Pacis.*
- S.
- S**acerdotibus in bello *parendum.* 3. 4. 17.
- Salus propria an preferenda salutis publicae.* 1. 4. 7. & 2. 1. 18.
- Salvus conductus.* v. *Jus commendeandi.*
- an *Satisfactio ab eo qui bellum promeritus est offerenda.* 2. 1. 33.
- Sciens, praesens & tacens an videantur consentire.* 2. 4. 5.
- Scientia superiorum quomodo probetur.* 3. 13. 33.
- an *Scriptura in contractibus requiratur.* 2. 16. 34.
- Sedis mutanda amor an iustia belli causa.* 2. 22. 3.
- Senibus in bello parendum.* 3. 4. 17
- Sententia inter se dissentientium in concilio an numeranda an ponderanda.* 2. 5. 28. si *paes suos nihil agitur.* 2. 5. 29. interdum *conjunguntur licet diversa appareant.* 2. 5. 30. quomodo *sint conjungenda.* ib. in *eis ferendis an ius absentium accrescat praesentibus.* 2. 5. 31. quomodo *sint ferenda inter eos qui partes in re habent.* 2. 5. 33.
- ex *Sententiis alternantibus circa bellum & pacem quae sit preferenda.* 2. 23. 7.
- Sepultura hominum demortuorum quid.* 2. 19. 1. *honesta vel ignominiosa.* 2. 19. 2. ex *quo iure oriatur.* 2. 19. 3. *omnibus hominibus debetur.* 2. 19. 4. an *hostibus.* 2. 19. 5. an *insigniter facinorosis.* 2. 19. 6. & 7. an *proditoribus patria.* 2. 19. 12. ob *eam denegatam an iuste suscipiatur bellum.* 2. 19. 13.
- ad *Sepulturam concedere cadavera an sit signum victoriae.* 3. 13. 49.
- Sermo ambiguus an sit licitus.* 3. 1. 16. & 17.
- Servi natura an dentur.* 2. 22. 6. an *Seruis aufugere liceat.* 2. 5. 48.

I N D E X

48. & 3. 7. 14.
- Servitus perfecta qua.** 2. 5. 44.
an sit contra naturam. 2.
 5. 45. *quale ius domino in
 servum tribuat.* 2. 5. 46.
qua sit iusta. 3. 7. 11.
- Servitus civilis quid.** 3. 8. 1.
quomodo constituitur. ib. &
 seq. & 2. 21. 14.
- Servitutis concessione an origi-
 nario acquiratur.** 2. 3. 4.
- Servitutis qua sint effecta** 3. 7.
 4.
- Servorum filii an & quatenus
 naturaliter sint servi.** 2. 5.
 47. & 3. 7. 3.
- in Servos quid iuris competat ex
 temperamento juris natura.*
 3. 7. 12. & 13.
- an Servus domino ius suum ex-
 ternum exequenti resistere
 possit.* 3. 7. 9.
- Signa ex consuetudine signifi-
 cancia an tacite obligent.** 3.
 17. 3. *an iis ad decipiendos
 hostes uti liceat.* 3. 1. 9.
- ex Silentio quandoque presumi-
 tur derelictio.** 2. 4. 5. *qua ad
 illud requirantur.* 2. 4. 6. *an
 consensus ex eo probetur.* 2.
 15. 18.
- Simulatio quid.** 3. 1. 8. *an in
 hostem licita.* 3. 1. 9.
- Societas alia aequalis, alia in-
 aequalis.** 1. 1. 7.
- Societas cum uno tantum popu-
 lo etiam per longissimum tem-
 pus non impedit quo minus
 cum aliis iuri possit.** 2. 4. 23.
- Societas maxime naturalis est
 conjugium.** 2. 5. 13. *cui in
 ea imperium competat.* 2. 5.
 14.
- Societas publica quotplex.** 2. 5.
 27. *pars minor in ea mayo-
 rem sequitur.* 2. 5. 28.
- Societas publica plurimum pa-
 trumf. in populum quale ius
 consequatur.** 2. 5. 34. *an par
 ius regibus.* 2. 5. 35.
- Societas contrahi an possit ut al-
 ter damni sit immunis.** 2. 12.
 37. *velut alter nullum lu-
 crum percipiat.* 2. 12. 38.
- Societas navalis. v. Admirali-
 tas.**
- in Societate quando dicantur
 partes aequales.* 2. 12. 36.
- an in Societate universorum bo-
 norum exacta aequalitas ob-
 servetur.* 2. 12. 39.
- Societate soluta ad quem perti-
 neat periculum rerum colla-
 tarum.** 2. 12. 40.
- Societates morte extinguuntur.**
 2. 16. 20.
- Socii absentis ius an praesentibus
 accrescat.** 2. 5. 31.
- Socii qui sint in iure postliminii.**
 3. 9. 2.
- pro Sociis an iniustum sit bellum.**
 2. 25. 5. *an semper suscipien-
 dum.*

I N D E X

- dum.* 2. 25. 6.
- Sociorum nomina an futuri intelligantur.* 2. 16. 14. *an hi salvo fœdere contra primum socium defendi possint.* 2. 16. 15.
- inter Socios quis sit ordo maximè naturalis.* 2. 5. 32.
- an Sollicitare alios ad factum illicitum liceat.* 3. 1. 23. & 24.
- an Sors in bello licite adhibeatur.* 3. 13. 46. & seqq. *quomodo bellum per eam vitetur.* 2. 23. 13.
- Specificatio modus acquirendi.* 2. 8. 17. *an originarius.* 2. 3. 5. *quid si quis mala fide ex aliena materia novam speciem fecisset.* 2. 7. 18.
- Sponsio quid.* 2. 15. 15. *quotuplex.* 2. 15. 16. *quid si à summa potestate improbetur.* 2. 15. 17. *an eam ex nuditia & silentio obliget.* 2. 15. 18.
- in Statu innocentia an fuisset laborandum.* 2. 2. 8.
- Studium pertinax in partes suas an mortem mereatur.* 3. 4. 8.
- Stupra & adulteria an in bello sint licita.* 3. 4. 13.
- Stuprator virginis ad quid teneatur.* 2. 17. 12.
- Suasores sceleris ad quid teneantur.* 2. 17. 9.
- Subditi an in superiores bellare possint.* 1. 4. 1. & 2. *quando in eos licite bellent.* 1. 4. 9. 13. 14. 16. 17. & 24.
- Subditi an omnes bello adhiberi possint.* 1. 5. 5. *an ad bellum justum cogi.* 2. 26. 6. *quid si hosti de non militando fidem dederint.* 2. 26. 7. *an ob crimen superiorum teneantur.* 2. 21. 12. *an omnes.* 2. 21. 13 *an ob crimen regis puniri possint.* 2. 21. 25. *an in bello manifeste in iusto se defendere possint.* 2. 25. 8. *ut a non bellum justum non fiat.* 2. 26. 9.
- an Subditi alieni contra Imperantes justè defendantur.* 2. 25. 9.
- Subditi pro aliis militantes an pacem rumpant.* 3. 13. 34.
- an Subditis semper liceat ad libertatem proclamare.* 2. 4. 22.
- pro Subditis justissime suscipitur bellum.* 2. 25. 2. *an pro singulis.* ib. & q. seq.
- an Subditis rationes consiliorum edi debeant.* 2. 26. 4. *an ipsis sine periculo cause belli aperiantur.* ib.
- Subditis vis illata an pacem rumpat.* 3. 13. 35.
- an Subditos alienos per pacem recipere liceat.* 3. 13. 45.
- Subjectio quomodo à consociatione*

- tionem differat.* 2. 5. 12. *consensualis quatuorplex.* 2. 5. 42. *privata quatuorplex.* 2. 5. 43. *publica.* 2. 5. 49.
- Succedendi in regnum jus an abdicari possit.* 2. 7. 59. *an pro liberis.* 2. 7. 60.
- Succedens in regno patrimoniali individuo quid aliis heredibus debeat.* 2. 7. 40.
- Successio non est titulus imperii sed modus ad id perveniendi.* 1. 3. 36.
- Successio defertur ex presunta voluntate.* 2. 7. 7. *primo liberis.* 2. 7. 8. & 15. *an omnibus equaliter debeat.* 2. 7. 22. *debetur parentibus.* 2. 7. 27. *fratribus.* 2. 7. 28. *consanguineis & uterinis.* 2. 7. 29. *cognatis.* 2. 7. 30. *an carissimis.* 2. 7. 31.
- Successio naturali conjectura determinata an necessario observanda.* 2. 7. 32. *quid si à defuncto expresse non fuerit determinata.* 2. 7. 33.
- Successio in regnis patrimonialibus quomodo deferatur.* 2. 7. 37. *quales in eis heredes institui possint.* 2. 7. 38. *an in ea ratio habeatur aetatis & sexus.* 2. 7. 39. & 40.
- quae sit Successio in regnis populi consensu delatis.* 2. 7. 41. *plerumque est individua.* 2. 7. 42. *fit in eadem familia.* 2. 7. 43. *an admittantur naturales.* ib. *an adoptivi.* 2. 7. 45. *an mares preferantur feminis.* 2. 7. 46. *an ratio habeatur aetatis.* 2. 7. 47. *cur.* 2. 7. 48. *quid si major natus esset incapax.* 2. 7. 49. *talis successio est quasi hereditaria.* 2. 7. 50. *cur à populo electa.* ib.
- Successio tantum defertur quantum prima electio.* 2. 7. 48.
- Successio feudalis sequenda in regno quod primitus fuit feudale.* 2. 7. 51.
- Successio linealis quid.* 2. 7. 52. *cognatica.* ib. *agnatica.* 2. 7. 55. *an aliunde quam ex lege fundamentali desumi possit.* 2. 7. 53.
- à Successione regni patrimonialis an filius per exheredationem paternam removeri possit.* 2. 7. 57. *an à successione regni non patrimonialis.* 2. 7. 58.
- de Successione regni controversa quis judicare debeat an rex an populus.* 2. 7. 61.
- in Successione regni an preferatur filius ante adepticnem regni natus ei qui in regia fortuna natus est.* 2. 7. 62. *an nepos ex filio priore filio posteriori.* 2. 7. 63.
- Successiones regum an eodem modo*

I N D E X.

modo deferantur quo privatorum. 2. 7. 35. *quos modis deferantur.* 2. 7. 36.

Successionum plures modi inireduci possunt. 2. 7. 56.

an Successores ex promisso regis antecessoris obligentur. 3. 13.

8. an ejus debitis teneantur. 2. 14. 15.

Superiores quale jus in iuramenta inferiorum habeant. 2. 13.

29. & 31. an eos à iuramento absolvere possint. 2. 13. 30.

an Supplices iuro rationis interfici possint. 3. 4. 7.

T.

T*alio an semper locum habere possit.* 2. 20. 30.

an Tempora hostium iuste vastentur & desiciantur. 3. 5. 9.

Temporis lapsus quandoque signum derelictionis. 2. 4. 7.

& 10. maior inter absentes observatur quam inter presentes. 2. 4. 8.

Tempus memoriam excedens quid. 2. 4. 9.

Territorii pars à quò alienari possit. 2. 6. 12.

Testamentum est modus alienandi. 2. 6. 19.

Thesaurus an sit inventoris. 2. 8. 9.

an Transeuntes in territorio aliquantis per morari possint. 2. 2. 38.

Transitus populo iusto bello sum

repetenti necessario non est concedendus. 2. 2. 32. *quare.* 2. 2. 33. *an & quibus cautionibus tutus possit reddi.* 2. 2. 34. *an semper debeat*

mercibus & commercia exercere. 2. 2. 35.

Tributa solvere an amissum imperium denotet. 1. 3. 54.

Traditio modus acquirendi. 2. 8. 19. *an absolute ad transferendum dominium requiratur, ib.*

Turpe quid. 1. 1. 29. *cur determinetur ex natura societatis humana.* 1. 1. 30.

Tutores à quo constituantur in regnis patrimonialibus & non patrimonialibus. 1. 3. 44.

Tyrannus quis. 1. 4. 22. & 23. *an recte deponatur.* 1. 4. 24.

V.

V*asallus an summum imperium habeat.* 1. 3. 55. *an in vultus à domino obsequium dari possit.* 3. 13. 58.

an Vasciniorum explicatio iusta sit bellandic causa. 2. 22. 10.

Vestigialia an transeuntibus mercibus imponi possint. 2. 2. 36. *quis modus in iis exigendis observari debeat.* 2. 2. 37

Venatio quid. 2. 8. 4.

Vendendi libertas in territorio nostro an aliis absolute debeat. 2. 2. 44. *an per territorium*

I N D E X.

- prehendatur.* 3. 16. 10.
- Vitia rei in contractibus indicanda.* 2. 12. 11. *an omnia.* 2. 12. 13.
- an Universitas obliget singulos.* 2. 5. 28.
- de Universitate quadam dicitur primo, quadam non nisi derivatione à singulis.* 2. 21. 15.
- Universitatis pœna, & pœna singulorum quomodo differant.* 2. 21. 14.
- Voces. v. verba.*
- Voluntas unde colligatur.* 2. 16. 30.
- Voluntatis nostra quid sit sufficiens signum.* 2. 11. 25.
- Voluntatis internuntius quomodo à tabellario differat.* 2. 11. 32.
- Usucapio. quid.* 2. 4. 13. *v. Præscriptio.*
- Usura an licita.* 2. 12. 32. & 33.
- Utilitas immoxia jus concedit in res ab aliis jam occupatas.* 2. 2. 29.
- Utilitas sola an iusta belli causa.* 2. 22. 3.

I N D E X.

torium nostrum excercenda concedi debeat. 2. 2. 45.
que Venditio ex pluribus simul factis valeat. 2. 12. 28.
Venena struenses an occidi possint. 2. 1. 13.
an Veneno hostem tollere liceat. 3. 4. 9. *an spicula, fontes & aquas eo inficere.* 3. 4. 10.
Venire cui permissum est, an alium mittere possit. 3. 14. 22.
Verba quomodo sint intelligenda. 2. 16. 6. & 7. *quomodo in interpretatione non odiosorum, favorabilium, & odiosorum.* 2. 16. 11. 12. & 13. *dubia contra quem interpretanda.* 2. 16. 36. *an natura sua aliquid significant.* 3. 1. 10. *quomodo iis significatio fuerit in imposta.* 3. 1. 11. & 12.
Veritas in quo consistat. 3. 1. 13.
Vestium nomine an arma intelligantur. 3. 16. 10.
Victi clementer habendi. 3. 8. 9. *quamam iis sint relinquenda.* 3. 8. 5. & 6. *an imperium.* ib. *an religio a vita.* 3. 8. 7. & 8.
an Victor jure victoria imperium acquirat in universos. 3. 8. 1. *quot modis.* 3. 8. 2. *quomodo jure suo uti debeat.* 3. 13. 55.

Victoria quomodo probetur. 3. 13. 49.
Victus quis proprie dicatur. 3. 13. 49.
Vim parantem an praevenire liceat. 2. 1. 13.
Vim bellicam inferre est contra naturam pacis. 3. 13. 31. *à quibus illata pacem rumpat.* 3. 13. 32. *an à sociis illata vel à subditis.* ib. *quibus illata pacem rumpat.* 3. 13. 35. *an sociis illata.* 3. 13. 39.
Vindicta privatis interdicta. 2. 20. 16. *an per pacem licita.* 3. 13. 37. *an simulata consentatur remissa.* 3. 17. 4.
Violenta executio quid. 3. 2. 2. *quotuplex.* 3. 2. 3.
an Virgo ad pudicitiam conservandam se ipsam occidere possit. 2. 19. 11. *an eam violentem interficere.* 2. 1. 15.
Vita homini sua est sed non ad eam perdendam. 2. 17. 3. *an ad eam servandam aggressorem occidere liceat.* 2. 1. 8. *quid si aggressor peccato careat.* 2. 1. 9. *an innocentem obterere.* 2. 1. 10.
an Vita anterior in delicti estimatione considerari debeat. 2. 20. 28.
an Vita subditorum ex repressaliis obligari possit. 3. 2. 11.
sub Vita pacto an libertas com-
Te * * * *

**JOHANNIS FRANCISCI
BUDDEI**

**S. S. Theol. Lic. & Philosophiæ Mora-
lis ac Civilis in Academia Frideri-
ciana Profess. Publ. Ordinar.**

**HISTORIA JURIS
NATURALIS.**

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHAEOLOGY
OF THE
UNIVERSITY OF
CAMBRIDGE

Q. D. B. V.

QUam eam philosophiæ partem, quæ mores hominum fingit formatq; , quam plerique recentiorum Jus Naturæ, appellant, cum ipsis hominibus natam esse, asserunt, ita ut par est, utque doctrinæ hujus & majestas & antiquitas exigit, sentiunt. Quod enim nonnulli, interque eos C. Cornelius Tacitus ^{a) Annual. lib. III. add. Ovid. lib. I. Metamorph. & Lucretius lib. v.} (a) rerum suarum longe consultissimus Scriptor, tradidere, vetustissimos mortalium, nulla adhuc mala libidine, sine probro, sine scelere, eoque sine pœna & coercitionibus egisse, & sponte sua, sine lege, fidem rectumque coluisse, id ejusmodi est, ut aut à fide abhorreat penitus, aut Principum jussis, tabulisque legum, scriptisque eos saltem caruisse in monumentis, evincat concedatque. Parentes vero suos erudivisse liberos rectique & honesti non minus imbuisse elementis, quam vero de Numine sensu, id si quis in dubium vocaverit, næ! is simplicium proborumque & sanctiorum, quibus præditi erant cordatissimi mortalium,

V v 2 morum,

HISTORIA JURIS

morum, haud sane æquus est existimator. Ast, cum aut alienæ potentæ metus, aut alia quævis ratio jungeret homines, & in majores cœtus, quos civitates deinceps appellarunt, coire juberet, pristinis moribus co-usque vixerunt, ut à parentibus, quid jus, fasque & nefas esset, acciperent liberi, Rectores autem civitatum rerumque Domini, saltem quæ e re civitatis essent, sancirent statuerentq;. Erumpere inde in ævum omne nefas, hominum pravitas magis magisque se prodere, fraudibus, dolis, se invicem circumvenire, sceleribus, injuriisque, nec modum nec finem statuere. Qui itaque rerum summam tenebant, ruere præcipiti casu & collabascere civitates, intelligebant, ni vitia hominum suis circumscriberentur limitibus, pœnisque coercerentur. Nimirum & spernere rationis imperium, & domesticam disciplinam negligere, ut rebus deperditis ac profligatis non aliud quid remedio esset, quam publica auctoritate sanctionibusque severissimis, ad observanda ea quæ honesta sunt, turpia fugienda, homines rationis rectæ contemptores compellere. Sed vero & tunc ut credo patuit, quod nunquam fere non experientia est comprobatum, clarissimum illud fulgentissimumq; lumen, infusum à Sapientissimo Numine insitumq; mortalium pectoribus, velut nubibus quibusdam obductis abscondi,

nec

nec cuius quid pulchrum honestumque sit, quid turpe scdumve, semper perspici. Quæ ergo, præeunte ac prælucente ratione quilibet facere debebat, ad ea civilibus sanctionibus adigi cœpere. Cum primis quæ ut homo homini exhiberet, fas erat, sedulo erant inculcanda, cum & proclives valde pronique sint mortales, ad se invicem lædendos, unde lites, contentionesque & infinita, quibuscumque cum civitatibus conflictandum est, mala enascuntur. Sic itaque arbitror, quod gentium aut omnium aut plerarumque leges, quæ civiles vocantur, præstantiora simul Juris Naturalis capita, complectantur, id non aliunde magis esse arcessendum. Faciet pretium operæ, qui gentium tum veterum tum recentiorum, & inter illas earum quam maxime quæ nostram incoluere Germaniam, leges, quæ ceu servatæ ex naufragio tabulæ, magnorum Virorum ope ad nos pervenere, excufferit, & hujus, quod ratio omnes docet, juris, vestigia luculentissima, subinde deprehendet. Romanas enim leges, lubens prætereo, quippe in quibus naturales illæ, tanto manifestius quandoq; se conspiciendas præbent, quanto ceterarum gentium institutis & sanctionibus, eruditissimorum Virorum confessione atque iudicio, præstant. Attici quoque juris, quod secundum à Romano, suo merito occupat locum, non minor

est præstantia, nec obscuriora hujus sententia nostræ suppeditat documenta, id quod ne quenquam fugeret, Johannis Meursii, atque Samuelis Petiti, e tenebris illud strenue eruentium, opera, æternis laudibus digna, effecit. Hunc proinde in modum naturæ leges, positivarum, ut vocari solent, involucris vestitæ & circumseptæ, quandoque & per Legumlatorum inscientiam obscuratæ aut eversæ, longe quidem lateque, per civitatum omnium jura dispersæ sunt atque diffusæ; simul tamen civiles & naturales inter se confusæ ita atque commixtæ, ut has ab illis secernere, res summi & desperati fere laboris, doctissimis quoque Viris vi-

*b) vid. Samuel Rache-
lius in Pro-
leg ad Off.
Cicer. §.
XXIV.*

sa fuerit, (b) Intellexit hoc probe, si quis alius, Johannes Seldenus, Britannia illud immortale decus. Namque perplexa rite extricare, confusa invicem distinguere, veri ac falsi confinia horumque sinuosos anfractus, satis habere exploratos; & demum ex eis quæ superstruuntur, de fundamentis seu principiis recte conjicere, qui illis utique subeundus est labor, qui naturales civilesque leges inter se permixtas secernere rite ac lejungere volunt, rem perquam arduam pæne inaccessam, & mortalium paucissimorum es-

*c) de l. N.
G. secun-
dum disciplin
Hebr. lib. I.
c. III.*

se, diserte profitetur. (c) Jam ergo mirari desino, tot effluxisse secula, feracia quidem doctissimorum Virorum, legumque civili-
um,

um, Interpretum sapientissimorum, quibus ingenium æque ac industria adeo non defuit, ut commentationum, quas seduli assiduique homines in lucem protulere, mole, jam pridem orbis eruditus laboret; sed recentiori demum ætate extitisse, qui præclarum istud pulcherrimumque opus, ex involucris suis tegumentisque evolvendi naturæ effata, ingenti animo, labore incredibili, sed successu felicissimo, aggredierentur. Ceterum ut civilibus legibus, id quod commonstratum hæctenus, comprobatumque est, ita & sanctiori isti reconditæque disciplinæ, quam Theologiam nuncupant, non minus interspersa fuerunt & intermixta rationis dictata, tanto majori inde industria eruenda & colligenda, quanto acrius sacri Antistites, in campo, in quo illis nec meti nec seri videbatur, ingenii exercuerunt vires. Utique ita est, ut non ultimam in hac arte sedem occupant, officia, quibus sanctissimum & immortale Numen, ex luminis naturalis præscripto colunt mortales. Dum igitur nondum in civitates coaluissent homines, unumquemque patremfamilias sacra rite faciendo, & exemplum prævisse suis, & quid de Numine sentire, quo pacto istud venerari, fas esset, eos edocuisse arbitror. Conditis autem rebus publicis, ut Viris morum integritate, & puritate, & sanctitate præditis, il-

Iud munus demandaretur publica auctoritate,
 bonorum omnium, Principum maxime, & ipsa-
 rum civitatum intererat. Si enim forte, quos-
 dam parentes negligentius suo munere fungi
 contingeret, contingere autem facile poterat,
 feroces homines, legumque contemptores,
 inde prodire necesse erat; qui exemplo alios,
 ut ad quævis scelera, ita ad impietatem invi-
 tant, civitatesque non raro in maxima salutis
 discrimina adducunt. Venenum istud, si
 semel quorundam mentes afflavit, longe la-
 teque serpit, viresque eundo sumit & incre-
 menta inopinata. Sanctioris itaque discipli-
 næ Antistites, præter ea, quæ de ratione
 Deum sacrificiis placandi, aut crimina expi-
 andi, & quæ de Numine quemque sentire
 oporteret, exponebant solerter, & cum pro-
 be scirent, mente pura scelerumque experti,
 Deum coli quam rectissime, subinde & de
 morum sanctitate pariter ac iustitia, multa
 præcepere. Laudo hoc proboque, idque
 eo magis, quod juris naturalis scientiam,
 quam ita sibi vendicaverunt sacrorum Præ-
 fecti, istorum cura & vigilantia immunis ab
 omni labe ac errore, ad posteros & ultima
 secula transferri & propagari potuisset, nisi
 infernalis genii fraude abrepti, non tam
 rationis rectæ dictamina, aut doctrinam à
 Majoribus acceptam, quam inepta ingenii sui
 commenta, hominibus propinare maluissent.

Ex

N A T U R A L I S.

9

Ex quo enim cœlestem divinamque veritatem erroribus polluere & commaculare cœperunt gentiles, in ipso quoque Naturæ Jure nihil sanum, nihil integrum fuit, cuncta corrupta, depravata, tenebrisque, plus quam Cimmeriis involuta. Hoc nomine vero doctas istas eruditasque veterum Theologorum ac Poetarum fabulas, non redarguo. Fuerunt quippe & tum, qui rectius saperent, quibus, ne non desipere fraudi esset, aut involucris quibusdam imaginibusq; occultarunt veritatem, aut certe in ipsis figmentis vestigia ejus quæsierunt. Nec vero naturalis saltem scientiæ mysteria, sed moralis civilisque philosophiæ cum primis, Jurisque a deo Naturalis capita longe præstantissima, hisce sub tegumentis latitabant, quod cum ab aliis doctissimis in hoc literarum genere Viris, Gerharo, Johann. Vossio, (d) Fabio Planciade Fulgentio, (e) Johanne Boscio, (f) Natali Comite, (g) Pictorio Vill, (h) tum maxime à Francisco Bacone de Verulamio, (i) quam luculentissime evictum est & commonstratum. Dispulsa autem, quæ orbi universo incumberebat, caligine, ortaque denuo post natum Christum Servatorem cœlesti veritate, redditus est & naturali juri pristinus splendor, restituta puritas, superstitio denique, æque ac impietas, subinde proscripita & profligata. Sublimiora, fa-

d) de Idololat. Gentil.
 e) in libris III. Myth.
 f) in libris XV. de Genealog. Deorum.
 g) libro X. cum primis Myth.
 h) in Theologia Mythologica.
 i) de Sapiencia Veterum.
 add. nostra Dissert. de Usu fabularum in Philosoph.

teor, longeque sanctiora sunt, quæ à Viris divino afflatu perculsis proficiscebantur, quæ tamen & recta quoque ratio honesta esse dictitabat, tantum abest ut ab illis rejecta sint, ut potius egregie stabilita & confirmata, Servatore ipso subinde ad rationis dictamen provocante. Ea utique Christianæ doctrinæ est indoles, ut præter fidem, vitam quoque ad omnem honestatem compositam ab hominibus exigat, modo quidem & ratione longe excellentiori quam ut ad mores Christianos formandos sola sufficiat ratio, interim tali profecto, ut quæ ex rationis præscripto honesta sunt, neutiquam habeat pro turpibus, quin, ut ceteras virtutes proprias Christianis, ita & illas, quæ omnibus communes sunt, commendet. Sæpius igitur antiquissimis etiam Ecclesiæ Doctoribus, de Juris Naturalis capitibus, haud perfunctorie sermo instituitur. Basilium Magnum, Gregorium Nazianzenum, ipsumque Chrysostomum, non tantum Græcæ, sed universæ, quacunque patet, Ecclesiæ summum decus evolvet, legat, scrutetur, cui dubium forte ambiguumque, id quod à me asseritur, videtur. Hos, ingenio acri, judicio singulari juris hujus quæstiones, quoties eas attingerent, attigerunt autem sæpius, expedivisse, constat, ut ipse Hugo Grotius, restaurator philosophiæ hujus felicissimus, tum demum

&

& pondus, & robur, & lucem insignem, se assertis suis conciliare posse, si Præfulum horum auctoritate, sententiam suam munit, fuerit opinatus. Ambrosius, qui plane ad Tullii exemplum, tres de officiis libros composuit, quanta solertia, in hac doctrinæ parte fuerit versatus, nemo puto, ignorat, aut, si quis ignorat, Johannem Henricum Bœclerum adeat velim, qui in Præfatione ad hosce Ambrosii libros, quanti Sanctissimi Viri labor sit faciendus, omnes edocuit. Hi ipsi autem Ecclesiæ Doctores, officia hominis & Christiani, id quod non est dissimulandum, multo minus principia diversa utique & admodum inter se differentia, non ita ut par est, secernendo, quæ tamen secernenda esse, ipsi sine dubio quidem perspectum habuere & exploratum, aliis ut in eundem errorem inciderent & quod & hodie non adeo infrequens est, (k) Theologiam Moralem cum Jure Naturæ, confunderent, suppeditare occasionem. Quod ut excusemus quam lubentissime, admiremur autem, si imitari non licet, quæ recte sapienterque ab optimis Viris dicta factaque sunt, nostrarum quidem erit partium. Et utinam non duriora fata, & Theologiam & Jus insimul Naturæ, excepissent. Ecquis ignorat, fuisse tempus, cum scæda & tristis ignorantia orbi universo incumberet, fuisse

k) v. Lambertus Damaus, Crellius, aliique.

tempus

tempus, cum superstitionis regnum magnis undique viribus stabiliretur. Deplorent alii cladem puriori doctrinæ cœlesti illatam. Id ego nunc non ago. Philosophiam moralem quoque, cum ceteris artibus incultam, squalore & rubigine obsitam jacuisse, ut proscriptam velut profugamque avolasse & mortalium deseruisse sedes, censere ejus ætatis homines potuissent, neminem fugit. Non quidem defuerunt, cum Scholasticorum, ut vocant, barbaris vocibus literarum sedes & sapientiæ sacraria personarent, ex ipsis etiam Theologis, qui hanc doctrinæ partem sub incudem revocarent, ast adeo infeliciter, ut nullus dubitem, multos in eam ituros sententiam, satius hosce homines & sibi, & optimæ arti consulturos fuisse, si hæc sacra non contrectassent. Qui vero in horum successerunt locum ejusdem disciplinæ alumni aliquanto recentiores, industriam profecto & ingenium, ad scientiam hanc excolendam, quod non diffiteor attulere, & subtili ac spinoso dicendi genere, quæ fere propria illorum hominum laus est, multa juris naturalis excusserunt capita, sine ordine tamen cuncta tradunt, infirmo aut lubrico fundamento, quæ docent superstruunt, divina humanaque jura miscent, rationum momenta aut plane non, aut jejuna, quandoque & ridicula afferunt, sæpissime contra ad Patrum auctori-

auctoritatem, ad Conciliorum canones, ad Romanorum Præfulum decreta, intempestive provocant. Sunt tamen, quæ indefesso horum hominum studio, id quod æquus rerum existimator non abnuet, atque labori incredibili debentur. Nec tamen ab erroribus variis, iisque gravissimis, fuerunt immunes, quos Ecclesiæ Theologi, qui horum, ceu Majorum suorum se premere vestigia, gloriantur, emendaverint correxerintque, ut auxerint etiam, hæreditatem novis commentis locupletatam, ad posteros transmissuri. Certe veteres illos minus desipuisse, contendere auisim, adeo aut ignorantia, aut quod credere malim, malitia eos in transvorsum agit. Fidem faciunt illepida ista de probabilis opinionis usu, unde iudice Ludovico Montaltio, vel potius Blasio Paschali, hunc enim Montaltii nomine tegi accepimus, ceu ex vitiatò fonte, cetera doctrinæ flagitia fluxerunt, ut & de peccato, ut vocant, philosophico, commenta. Hujusmodi figmentorum, ut jam in antiquioribus illis, Thoma, Bonaventura, Vasquezio, Sanchezio, Carena, Navarro, Corduba, Azorio, Ramirezio, Castaneggio, Escobario, Ledesma, Valentia, Castro Palao, Medina, Sanctio, Arragonio, Lopezio, Martinezio, Zarando, Villalobosio, aliisque, cum primis vero Diana, vestigia quædam deprehendantur; recentiores tamen

Hone.

- l) in *Apol. Doctrina Moral. Ise-
fuit.* Honoratum Fabri, (l) Antonium Teril-
 lum, (m) Amadeum Guimenium, (n)
 m) in *Reg. Morum con-
tra Elical-
dum.* & plures, audacia & impudētia eouſque
 iproxit, ut non tantum aſſerent, ſed
 & ſcriptis publicis contenderent, ſas el-
 ſe, eligere ſententiam, vel unius Viri, do-
 ſtrina inclyti, auctoritate munitam, ut ut ce-
 n) in *Sing. Theolog. Moral. &c.* teroquin legi plane repugnantem. Cui qui-
 dem furori, an addi aliquid poſſit, vehe-
 o) in *Theo-
log. Mor. adv. Probabi-
bil.* menter dubito: idque intellexerunt corda-
 tiores ſanioresque ex ipsis Eccleſiæ Roma-
 neniſis propugnatoribus, Vincentius Baro-
 nius, (o) Gonetus (p) Eſclapezius, (q)
 p) in *Diff. de Probabi-
liſmo:* Antonius Merenda, (r) Stephanus Gra-
 dius, (s) Johannes Sinnichius, (t) An-
 q) *Contra Probabil.* tonius Celladeus, aliique. Quin Jeſuitici
 Ordinis Viri ægerrime jam ferte incipiunt,
 r) in *Diſp. de Conſil.* tam lepidi foetus parentes inter ſuos quæri.
 s) *de Opin. Probab* Certe Thyruſus Gonzalez in Salmanticenſi
 quondam Academia Theologiæ Profeſſor,
 t) in *Tract. de Probabil.* deinde Præpoſitus Generalis Societatis Jeſu,
 commenti hujus primum excogitati gloriam
 u) *cont. Probabil. jeſuit.* adeo non ſuo ordini vendicat, ut ceu cri-
 men ab illo amoliri, quin hanc ipſam ſenten-
 tiam à Societati huic addiſtis, Ferdinando
 Rebello videlicet, & Paulo Comitolo, pri-
 m) in *Fundam. Theol. Moral. b. e. tract. Theol. de reſto uſu opin. Probabil.* mum impugnatam fuiſſe, contendere non
 ita pridem auſus fuerit. (x) Ipſe vero etſi
 probabilium opinionum non plane rejiciat
 uſum, ita tamen eundem temperat, ut lon-

ge honestiorem sententia ista induisse faciem videatur. Quæ tamen affert, sintne veritati consentanea, ab aliis discussum iri, nullus fere dubito. Mea quidem parum refert, sintne Jesuitæ, an alii figmenti hujus auctores: nunquam tamen à me quisquam impetrabit, ut non cladem, quam aliis erroribus suis & Theologiæ & Philosophiæ Morali hi ipsi Societatis Jesu Sacerdotes intulerunt, tantam esse censeam, ut nullis, quantumvis præclaris istorum in literas bonasque artes meritis, possit pensari. Sed acceperint hunc errorem ab aliis: fortissimos tamen pertinacissimosque ejus defensores hæc ipsa Societas subministravit. Ab ea vero periculosissimas opiniones, subinde in moralem doctrinam in-
 vectas fuisse, evictum, ut alios taceam, jam pridem est à Cassiano à S. Elia (y) Theologi Nemausensibus, (z) atque Arnaldo. (a) Et, nonne profanum istud de peccato philosophico commentum, annitentibus Societatis hujus Doctoribus in scenam prodiit? Aut, si antiquus error est, quod non plane abnuo, à Stephano Baunio (b) tamen, eundem maxime ab orco revocatum, exceptum ab Estrixio, defensum, (c) & propugnatum ab Antonio Burgundo, (d) Jacobo Platello, (e) Terillo, (f) præsertim Divionensibus

y) in Theol. Mor. a corruptelis Isuiss. expurgata.
 z) Komnitiis, Boqui- nus, Gotubus in do-ctrina Isuiss. capitibus retractis.
 a) in Morali Practica Isuiss. Iesuitarum.

ad Auctores libri: Religion des Jesuites b) in Sum Pecc. c) in Theol. A. 1688, d. 23. Int. prop. d) in Theol. A. 1670. edit. e) in Synod. Theol. f) in Regula Morum.

g) in Nova
Heres. Episc.
Princip.
denunciata.
add. q. Ar-
naldi De-
nunciatio 2.
3.

bus Jesuitis fuisse, palam est : si quis vero inficiari ausit, eum rectora doctissimus Vir Antonius Arnaldus (g) docebit. Ita moralis doctrina, optima nobilissimaque philosophiz pars, profuga velut & extorris, modo per Jureconsultorum, modo Theologorum castra oberrans, mitius profecto ab illis, quam his habita est, quippe quibus parum fuit, non ita ut decebat illi litare, sed corrumpere insuper & depravare, pulchrum visum fuit. Nec alia eam temere excipere fata potuerunt, ex quo à philosophis neglecta, quin ejecta in exilium, & penitus proscripta fuit. Rem omnem à primis, quod ajunt, arcessere fontibus juvat. Fuerunt, res nota est, olim homines, qui rerum omnium scrutabantur & investigabant causas. Hos sapientes initio, deinceps post Pythagoram, Philosophos appellabant. Cum vero in naturalium maxime rerum contemplatione ætatem agerent, Socrates tandem, eam veram sapientiam esse intellexit, quæ homines non tantum doctiores, sed & meliores redderet, adeoque de formandis ad omnem honestatem hominum moribus, fuit sollicitus. Permulti ejus fuerunt discipuli, qui varias iterum condiderunt sectas, quarum illæ demum quam proxime ad sapientissimi Viri disciplinam accedere videbantur, quæ in moribus emendandis, in vita integritate & puritate tuenda, plurimum studii atque ope-

ræ collocabant. Platoniorum cum primis & Aristoteliorum celebre olim fuit nomen.

Et Plato quidem (*) ipse de morali philosophia sive Jure Naturæ subinde præcepit, præsertim vero in Apologia Socratis, in Critone, Philebo, Menone, Alcibiade primo & secundo, Charmide, hi enim sunt Dialogorum tituli, sed fundamento certo neutiquam inniti, quæ differit, peritissimis harum rerum viris est observatum. Multa etiam dissimulasse creditur, unde multæ ejus de gravissimis quæstionibus sententiæ, nemini sunt perspectæ: Platonici vero, quorum ad nos pervenere scripta, Xenocrates Chalcedonius, Plotinus, Philo Judæus, Apulejus, Maximus Tyrius, Chalcidius, Jamblichus, Musonius, Proclus, Alcinous, ut plurimum de moribus pauca tradunt, quæ vero tradunt tanti non sunt, ut non aliunde meliora possint hauriri. Aristoteles quidem majori longe solertia in hac quoque philosophiæ parte, quam Plato versatus est: nec contemnenda Peripateticorum, Theophrasti Eresii, Andronici Rhodii, Alexandri Aphrodisæi, ceterorumque opera: ego tamen ita arbitror, Stoicos, genuinos Socraticæ disciplinæ alumnos, in hoc literarum genere ita excelluisse, ut Peripateticis æque ac Platonicis Epicureisque dubiam reddiderint palmam. Extat Epistola Gregorii Nazianzeni ad Eudoxium Rhetorem,

*) v. Fleury
Dissert. de
Platone,
tract. ejus
Gallico de
Selectis &
methodo stu-
diorum an-
nexa.

b) ap. Basilium M. n. CXVIII. rem, (*b*) in qua cum ceteris Philosophis ita contendit Stoicos, ut his principem tribuat inter omnes locum, cujus judicio plane subscribo. Non spernenda, fateor, sunt, Pythagoræorum effata, quæ præter Schallerum, vel potius Marcum Mappum (*i*) aliosque e tenebris produxit Vir Doctissimus Magnus Daniel Omeisius, (*k*) cum Stoicis tamen vix illa quisquam ut puto, contendere audebit. Utinam vero multæ præstantissimorum Virorum qui strenue in porticu militarunt, pulcherrimæque de officiis hominum, quæ periêre, commentationes, ad nos pervenisserent! Sane tum demum posset intelligi, quantum Jus Naturæ, deberet Stoicis. Præclara quidem sunt quæ Seneca, Stoicis utique, non Epicureis, ut Scaliger censeret, aut Cynicis annumerandus, (*l*) Epictetus, & qui, judice Dacerio, (*m*) utrumque superat M. Aurelius Antoninus Imperator & Philosophus præcepere, iis tamen, quæ æternis tenebris obruta sunt, Stoicorum operibus, hæc cedere, puto. Non leviter autem Stoicos Jus Naturæ attigisse, nec intra paræneses substituisse, sed exhaustisse penitus, vel Ciceronis de officiis libri testantur. Ut ut enim Academicorum subinde illi probentur placita, in morali tamen philosophia ex Stoicorum fontibus, sua ut plurimum irrigavit arva. (*n*) Hæc vero quoties mecum reputo, mirari subiit, qui factum,

l) v. Ionsius de Script. Hist. Philos. lib. III. c. XX.
m) in Praef. ad M. Aur. Anton. de se ipso ad se ipsum.
n) v. Henr. Ju. Schœrhus in Bibliograph. Morali s. CXXIX.

Cum, ut non Christiani veteres manibus pedibusque in Stoicorum philosophiam iverint. Errores enim illorum, haud difficulter potuissent rescari. Hieronymus quidem à Christianorum de moribus placitis quam proxime abesse Stoicos profiteretur diserte. (o) Nihilò secius plerique veterum, Platonico- rum abrepti sunt mysteriis, sæpius etiam in gravissimos errores præcipitati. Si conjiciendo hic proficeretur ad rei summam, quæ tamen ceteroquin lubrica admodum via est, haud adeo displiceret mihi illorum sententia, qui multitudine sua Christianis quam maxime nocuisse Stoicos, præsertim cum moribus integris vitaque honestissime acta, magnam sibi parassent auctoritatem, indeque adeo odio illis fuisse, opinantur. Sane Stoicos, sua ætate omnes ceterarum hæresium Philosophos numero superasse, Sextus Empiricus (p) locuples mihi testis est. Quicquid hujus sit, neglexerunt Stoicam Philosophiam, & Platoniam initio, deinceps vero Aristotelicam, inito quasi certamine amplexi sunt, eo quidem eventu, ut parum absuerit, quin moralis doctrinæ penitus jacturam fecerint. Enimvero ut illorum, qui se Peripateticos aut Aristotelicos esse gloriantur, de undecim virtutibus commentationes, quandoque satis jejunas, dignas esse, quæ hoc titulo superbiunt, credam, vix à

o) in cap.
 VII. Esa.

p) Lib. 1. de
 Philosoph.

me impetrare queo. Non is sum, qui de gloria & existimatione summi Philosophi, aliquid detractum cupiam: scio, multos vanissimæ ambitionis cæstro percitos, eousque dementiæ processisse, ut tum demum elegantissimæ sapientiæ se litare crederent, si in Stagiritam calumniarum plaustra exonerarent, inter quos Franciscus ille Patritius (q) primum obtinet locum; sed nec illud me fugit, hominem fuisse Aristotelem, & præsertim quæ in philosophia morali scripsit, saltem quæ hodie extant, multis modis & augeri & emendari posse. (r) Et nihiloscilicet per aliquot secula, ex quo Scholas occupavit Stagirita, intra hosce terminos morum doctrina substitit. (s) Quin majus adhuc malum, græci sermonis imperitia accebat, unde hi ipsi, qui Peripateticæ disciplinæ præclari audiebant interpretes, ne mentem quidem Stagiritæ satis assequebantur, ludicraque adeo commenta suis propinavere discipulis. Sed huic quidem malo præter alios Petrus Victorius, eruditissimus Vir, obviam ivit. Atque de Aristotele quidem multi præclare meriti sunt, moralis tamen doctrina non alia inde incrementa sumpsit, quam ut nunc demum quid Aristoteles senserit, neminem facile latere posset. Fata tandem dedere Hugonem Grotium, illum Juris Naturalis Restauratorem felicissimum, qui restitutæ

q) in *Dise-
Peripates.*

add. *Gassen-
dus in Exer-
citat. Para-
dox. cont.*

Aristoteles.

r) *vid. præ-*

ter alios O-

mnissi The-

atr. Virtut.

ab Aristot.

omiss.

s) *vid. Vern-*

lum. lib. I. de

Augment.

Scient. p. 31.

34.

stitutz suo nitore philosophiz moralis, gloriam, apud literatum, quacunq; patet, orbem, jam pridem retulit. Reprehenduntur, fateor, in ejus de Belli & Pacis Jure libris singulares quzdam sententiz, quz tamen facile declinabit peritus Lector, neque propter aliquem nævum, totius corporis pulchritudinem despiciet. Hic signum aliquod ad bene de philosophia morali sperandum sustulit, viamque primum ingressus est, quam clarissimi deinceps solertissimique Viri, suis signarunt vestigiis. Alterum à Grotio locum sibi vendicat Johannes Seldenus, cujus cura atque industria factum, ut quz Hebræorum de gravissimis Juris Naturalis capitibus, sententia sit, neminem fugere possit. Extitisse in hac gente, qui & ingenio & doctrina cum quibusvis certare queunt, vel Mosis Maimonidis doctissimi utique Viri & Juris peritissimi, exemplo constat. Accedit, quod quz à Majoribus suis acceperunt, diligentia, qua possunt maxima, referant Hebræi Doctores, atque vel hoc nomine de morali doctrina non male meriti videri possint. Nec omnino nihil Thomæ Hobbessio debemus. Quin si tantam attulisset probitatem ad literarum studia, quantum attulit ingenium, ingens ab eo emolumentum cum omnes literæ, tum maxime doctrina moralis capere potuisset. Jam

vero profanis ridiculisque commentis, ea, quæ bene excogitata scriptaque sunt, polluendo, & se & alios industriæ atque laboris sui fructibus privavit: audaciæ autem suæ & insanix poenas, Cumberlandio, Cockio, Scharrockio, aliisque doctissimis Viris dedit. Nimirum certatim inde Juri Naturali suas consecrarunt operas, præstantissimi Viri, interque alios laude sua non privandi sunt, qui aureum istud Hugonis Grotii de Belli & Pacis Jure, opus, aut suis illustrarunt commentationibus, cum Theologi, tum Jureconsulti celeberrimi, Oslander, Zieglerus, Feldenus, Boeclerus, ceterique, aut summam ejus brevi quadam facilitate methodo exhibuerunt, quos inter Vir illustris, Philippus Reinhardus Vitriarius, & Dethlevus Marcus Frisius, vel potius Schefferus, hunc enim Grotii Enucleati autorem esse, ipse fateretur Frisius, principem jure suo sibi vendicant locum. Et Vitriarius quidem quæ accurate & erudite à Grotio scripta sunt, unico complexus est fasce, summaque facilitate exposuit, in iis vero, quæ perperam ab eo sunt prolata, aliter sentire, aliorum quoque non neglectis placitis neutiquam sibi religioni duxit. Sunt præterea, & alii doctissimi Viri, quorum pars in hisce castris strenue militarunt, pars adhuc fortissime militant, quorumque per
omnia

omnia ora circumvolitat fama: horum! vero hic decantare laudes, plane supervacaneum foret, cum nihil de iis tam præclare dici possit, quod non multis superent modis. Ergo vero, quoties hæc moralis doctrinæ incrementa mecum expendi, expendi autem sæpius, toties insigni perfusus sum voluptate, felicitatemque nostri seculi, satis mirari non potui. Jamque certa me spes tenet, fore, ut, quæ deesse doctrinæ hujus perfectioni videntur, addantur propediem, sed & ut illi rectius sapere discant, qui Jus Naturæ, à doctrina morali, quam Ethicam vulgo dicunt, secernentes, hodie demum aut nudiùs tertius illud enatum esse docerique cœpisse, adeoque e recentiorum saltem scriptis peti ac hauriri posse, perperam opinantur. Tradiderunt quippe, jam antiquissimi Philosophi, Aristoteles & Plato, ceterique Jus Naturæ, adeoque recentiores, ita sectandi sunt, ne tamen penitus negligantur veteres. Grotium omnes imitari velim, iisque magistris, quibus ille profecit, proficere omnes. Philosophos ille consuluit, omnium sectarum, consuluit & Historicos, Oratores, atque Poetas, qui haud raro cum Philosophis paria faciunt. Certe ex hujusmodi Scriptoribus, quantum roboris, aut præsidii, aut subsidii auxiliique, aut cultus & ornamenti accedat morali doctrinæ,

ex uno incomparabili Grotii de Jure Belli & Pacis opere intelligi posse, Johannes Andreas Bogus vere non minus ac prudenter judicat. (1) Bœclerus (2) vero neminem Grotium, aut amare aut æstimare posse dicit, nisi qui inde profectus sui rationes expedivit, unde & ipse Grotius, nisi qui easdem artes, eisdem artium fontes, quibus Grotius assuevit, imbibit.

1) de Compar. Prud. Civil. 5. CVI.
2) in Praefat. Comment. ad Grot.

T • A N T U M !

**JOHANNIS FRANCISCI
B U D D E I**

**S. S. Theol. Lic. & Philosophiæ Mo-
-ralis ac Civilis in Academia Fride-
-riciana Profess. Publ. Ordinar.**

**SYNOPSIS
JURIS NATURÆ
ET GENTIUM**

**Juxta Disciplinam
Ebræorum.**

Q. D. B. V.

Hæc de morali doctrina
sententiam, accurate quidem
& erudite exposuit Johanne
Seldenus, omniaque, quæ
huc faciebant, summo studio conqui-
sit atque congeffit: sed digressionibus
subinde eruditissimis, ad historiam a-
liaque artes spectantibus opus suum
multo pulcherrimum ornavit, aliaque
attulit, quæ legentibus, linguarum po-
tissimum orientalium notitia non im-
butis, tedium creare possunt. Quare
operæ pretium me facturum arbitratus
sum, si quæ prolixius à Viro summo
scripta sunt, in compendium mitterem,
& citra ambages, sine cultu, sine orna-
tu, moralem Hebræorum doctrinam,
eruditorum oculis subjicerem, & ipsius
ut plurimum Seldeni verbis, exponere-
m. Aliorum etiam Scriptorum, præ-
sertim

sertim accuratius Jus Naturæ interpretantium, subinde indicavi loca, usui futura illis, qui revocare ad examen Ebraicæ gentis placita cupiunt.

Seldenus lib. I. per integ. a) v. Puf de I. N. & G. lib. II. c. 8. §. 2. b) v. Gros. lib. I. de I. B. & P. c. I. §. 12. & Comm. ad h. l. c) v. Schilzer in Maud. Phil. Mor. ad Iurisp. cap. 3. §. 6. p. 81. s) v. Mars-

Juris Naturalis seu Noachidici, quod non ex brutorum actibus, (a) nec Gentium, sive omnium sive plurium opinionibus, moribus, vel constitutionibus, (b) nec extraneæ humanæ usu, (c) sed Numinis sanctissimi imperio sive indicatione, derivant, quodque intellectus agentis ope, hominibus innotescit, capita alia illustriora sunt, alia minus illustria. Illustriora septem sunt, de Cultu videlicet extraneo, de Maledictione Numinis Sanctissimi, de Effusione Sanguinis, de Revelatione Turpitudinum, de Furto ac Rapina, de Judiciis, de Membro animalis viventis. (d) Minus illustria subinde attingentur. (e)

C A P U T I.

Can. Chronico Sec. 9. p. m. 160. f. et vid. Seldenus lib.

Cultus extranei (f) nomine Noachidis interdicitur non modo Saxorum, stipitum, statuarum, imaginum, sed etiam qualis.

VII. cap. 2. f) Lucem affundent Auctores qui de Idololatria Ebraeorum ex insinuo scripserunt vid. Dion. Vossius Not. ad Maim. Tr. de Idololat. Gensil. Athanasius Kircherus in Pentateo Ebr. Oedip. T. I. Synt. IV. Hottinger. Primit. Heid. p. 382. Laisden. Philol. Ebræo-mixt. Diss. 42. Abarbanel ad II. Dig. XVII. aliique.

lisunque Angelorum, corporum cœlestium, elementorum, aliufve cujuscunque creaturæ cultus, sive quo pro Numine supremo ipso habeatur, sive quo velut intermedia, ad supremum colenti placandum invocetur. Si igitur Noachides interdictum hoc violaret, ille tum quidem in ditione Israelitica supplicio afficiebatur capitali, si eodem & Israelita afficiendus fuisset. Israelitæ autem tum demum capitale erat alienum colere Numen, si palam & disertis verbis Deum sibi novum invocaret; (g) sive adoratione, sive immolatione, sive suffimento, sive libamine, sive cultu qui peculiaris erat Numini commentitio, sive Numini vero proprio.

*g) v. infra
caput de
Iudicis.*

Præceptum istud de Idololatria fugienda ceterorum præceptorum omnium erat fundamentum, idque late adeo patebat, ut Magos quoque idololatriæ annumerarent.

Seld. lib. II.

Ex jure gentium imperativo diruenda quoque ab Israelitis fuere gentium delubra, atque id genus cetera, cum universis horum appendicibus. Id quod de terra promissa tantum ex ipsa legis indicatione est capiendum, ne idololatriæ contagione facilius forte contaminaretur Israelis progenies.

cap. II.

Hanc igitur legis sacræ rationem ipsi imitati, jus superinduxerunt interveniens, de omnimodis templis, aris, lucis, ceterisque

ido-

idolorum cultui sacratis rebus, diruendis abolendisque, etiam in territorio quocunque alio, bello sibi subacto.

Bina autem Noachidarum fuerunt genera

*b) add. hic
Pauli Slo-
vogii Diff.
de Profelytis
Part. II*

*Disp. A-
cadem.*

*Disp. XIV.
Ioh. Lens-*

den. in Phi-

lol. Ebrao-

*mixt. disp.
XXI. de
Profelytis.*

*Lighthfoot in
Hor. Hebr.*

*Talm. p. 41.
seqq.*

*Christianus
Cartwrig-
hins Elect.*

*ad Exod. p.
131*

*Seld. lib. II.
c. III.*

(b) quibus sedes concessæ in imperio Israe-
litico: alterum eorum qui in ritus Ebræorum
prorsus transierant; alterum eorum, quibus
sedes ibi, citra aliquam Judaismi professio-
nem, permixtæ. Prioris Generis alii condi-
tionis seu status erant liberi, quos Profely-
tos justitiæ nuncupant, alii servi, alii deni-
que libertini.

Omnes autem utriusque generis Profelyti
certis ritibus initiabantur, per circumcisio-
nem, ablutionem, & oblationem: scemi-
næ oblatione & baptismo: mares post tem-
pli excidium, circumcissione & baptismo
tantum, idque semper præsentibus Trium-
viris.

Servi, qui Profelyti justitiæ fiebant, eadem
ratione qua ingenui initiabantur, Domino
Patris vicem sustinente. Et nisi quis liber-
tate in ipso actu baptismi donandus esset,
disertis verbis baptizabatur, *nomine servitutis
retenta*. Libertini erant, qui sive in ipso ba-
ptismi actu, sive postmodum, libertate à
Dominis donabantur.

De infante è gentibus capto aut reperto
statuere ex arbitrio Dominus poterat, velle-
ne servituti per baptismum illum addici, an
libertati restitui.

Ma-

NATURÆ ET GENTIUM. 31

Major autem servus qui spreta admonitione sæpius iterata, abnuebat sacris Ebræorum imbui, retro erat vendendus gentilibus: quod si ea lege emptus esset, ut ea ratione, qua Profelyti domicilii consecrabantur, initiaretur, permissum illi erat ita apud Israelitas servire. Sin omnem initiationem respueret, morte dignus erat.

Et Profelyti domicilii quidem, cum suas sibi res adhuc haberent Ebræi, ad præceptorum quæ Noachidis data sunt, observationem poterant cogi. Quin hospitio excipere, vel transitum concedere illis, quibus Noachidarum præcepta non erant sancta, nefas erat atque piaculum.

Cum vero Ebræi non amplius sui juris essent, invitare quidem Profelytos domicilii, & hortari ad præceptorum Noachidis datorum observationem, at minime cogere licebat.

Effectus initiationis, duplicis sunt generis. *Seld. lib. II. c. IV.*
 Alii in Jure juxta quod initiatis ac admissis vivendum erat, cernuntur: alii in ipsa personis, tum ipsorum tum posterorum inhærente qualitate, secundum quam censebantur.

In priori genere illud cum primis hic non est prætermittendum, pristinae vitæ conditionem, sive statum idololatricum, tum Profelyti ipsius, tum Parentum ejus, neutiquam probro illi fuisse objiciendum. Idque
 ad

ad Profelytum justitiæ æque ac domicili spe-
ctabat.

Quoad secundum genus autem quinque
potissimum erant initiationis effectus. Rege-
nerabantur, quippe Profelyti justitiæ, juris
Judaici participes fiebant, Judæorum etiam
veniebant nomine, originis tamen & pere-
grinitatis velut perpetuum quendam chara-
cterem retinebant, singularisque posterorum
erat conditio.

Et per regenerationem quidem novos quasi
fortiebantur natales, ita ut nulla eis dein restaret
cognatio sive sanguinis relatio, nec fratrem,
sororem, patrem, matrem, liberos ante ge-
nitos omnino in suis haberent. Quia novam
cœlitus illis infundi animam nonnulli credi-
dere.

Juris autem Ebræi participatio ad ea saltem
sele extendebat officia, quæ juxta præscripta
Mosaica tum erga Deum, tum erga alios
erant præstanda, neutiquam vero ad Magi-
stratus & Præfecturas capessendas gerendas-
que, & connubia quædam ineunda. Et hæc
etiam peregrinitatis erat nota, quod licet
Judæi vocarentur non tamen ad omnes pro-
miscue honores illis pateret aditus. Proles
mascula ejusmodi Profelyti circumcidebatur,
aliisque fruebatur juribus, de quibus alibi.

*Sold. lib. II.
c. V.*

Libertinus in Judaismum cooptatus undi-
quaque ejusdem erat conditionis & qualitatis

cum

cum Profelyto justitiæ, qui tempore cooptationis erat ingenuus seu liber. Qui primo manumissus, postmodum circumcissus & baptizatus erat, Profelytus justitiæ non libertinus dicebatur. A quibus tamen differunt Judæi Libertini generis, Tacito aliisque memorati.

Servi licet solenni ritu initiati, libertate tamen carebant, nec sui omnino erant juris. Cognationis autem servilistratio illis erat nulla. Posteriores eorum Parentum sequebantur conditionem.

Profelytos domicili, quos, ut dictum, recentiori ætate cogere non poterant, quique præcepta Noachidarum observare abnuebant, pro impuris & inquinatis habebant, ad commercia cum gentilibus evitanda, idque ex jure superveniente.

Ebræis itaque ac Profelytis utriusque generis, nefas erat statuam erigere, lucum plantare, imagines aliaque id genus, facere: & Noachidis quidem ex jure superveniente, ceteris ex jure imperativo.

Nimirum statuarum (i) nomine venit opus qualecunque, etiam altare, ideo constitutum erectumque ut conventus publicus, ad sacra illic peragenda, etiam vero Deo fieret. Eodem modo sese habebat, facultas saxa figurandi, lucumque plantandi.

Quemadmodum enim Israelitæ, ita & No-

Y Y

Noa-

*) vid. Iob. Spencerus de Legib. Hebraeor. Ritualibus lib. II. cap. 16 p. 364 seqq. Noachidi neutiquam permissum erat, sive juxta tabernaculum, sive templum Hierosolymitanum, sive in loci, ubi adoraret ipse qualiscunque ornatum, lucum plantare (*) seu arborum ordines conferere.

k) Rationes quare Deus per imagines non sit adorandus. vid. apud et rum Chauvinum de Relig. Natur. P. II. c. 10. p. 312. seqq. Denique quod ad imagines (k) attinet, nefas quidem erat Noachidi imagines facere in territorio Israelitico, ne ornatus quidem causa, aut in majorum memoriam, sed eos quos & Israelitis ex jure imperativo formare piaculum erat, idque ex jure superveniente.

l) de Chelubinis, qui hic excipiuntur, vid. Iob. Spencerus de Legib. Hebraeor. Ritualibus lib. III. Dissertat. V. f. de Origine Arca & Chelubinarum. Sold. lib. II. c. VII. Israelitis autem neutiquam permissum erat formare imagines in solido, seu protuberantes, humanas, (l) nec, sive protuberantes, sive in plano cœlestes ornatus gratia, sed tantum docendi discendique causa.

vid. Iob. Spencerus de Legib. Hebraeor. Ritualibus lib. III. Dissertat. V. f. de Origine Arca & Chelubinarum. Sold. lib. II. c. VII. Non tamen dubitandum, quin pro vario eorum, qui rebus ac disciplinæ præerant opinionione, seculorumque discrimine aliter atque aliter permissio seu interdictum se habuerit.

vid. Iob. Spencerus de Legib. Hebraeor. Ritualibus lib. III. Dissertat. V. f. de Origine Arca & Chelubinarum. Sold. lib. II. c. VII. Ebræus & Profelytus justitiæ, qui hæc juris capita violaverat, verberibus ex sententia forensi puniebatur: Noachides diversimode, pro rerum temporumque conditione.

vid. Iob. Spencerus de Legib. Hebraeor. Ritualibus lib. III. Dissertat. V. f. de Origine Arca & Chelubinarum. Sold. lib. II. c. VII. Sed & actibus per se licitis, ideo abstinentum erat, qui cultus extranei erant & imitamenta & invitamenta, idque ex jure superveniente. Ejusmodi actus erant habitum sexum ementiri, (m) vestimentum ex diver-

sis generibus gestare, (n) diversi gene-
 ris animalia, ad coitum sive ad aratrum
 simul admittere, (o) fructus ante annum
 quartum comedere, in rotundum attonde-
 re comam, aut barbam radere, (p) cutem
 incidere. (q) Ideo enim hosce actus Israelitis
 esse prohibitos ajunt, quia solenniores antea
 erant Idololatri, tum aliis, tum præcipue
 Zabiis (r) à Maimonide aliisque memoratis.

lib. II. cap. 17. p. 273. seqq.
n) Spencerus l. c. lib. II. c. 21.
o) add. Spencerus l. c. lib. II. cap. 19. p. 385. & cap. 20. p. 391. seqq.

Quin ad usum & possessionem imaginum hoc
 interdictum extendebatur. Tria vero hic e-
 rant imaginum genera. Aut enim factæ erant
 cultus gratia nec dum cultæ, aut etiam cultæ,
 aut factæ tantummodo in ornatum, sive ru-
 sticum, sive urbanum, sive ejusmodi alium u-
 sum, citra omnimodum cultus extraneirationem.

p) Spencerus l. c. lib. II. cap. 12. p. 308. seqq.
q) v. Spencerus l. c. lib. II. c. 13. p. 322. seqq.

Si facta esset imago cultus gratia à gentili,
 nec dum culta, nefas erat ea uti: sin ab Israeli-
 ta, modo non culta fuisset, ab omni usu non
 erat arcenda. Ast quæ nec cultus gratia, sive
 à gentili, sive ab Israelita factæ, nec cultæ
 erant, plane licitæ habebantur ut pars su-
 pellectilis.

r) de quibus præter Spencerus l. c. cap. 1. lib. II. conf. Salmonius de annis Climacter. in præfat.

Instrumentorum vero, Vasorum, rerum-
 que omnium, quæ cultui idololatræ inser-
 viebant, usus, tum Israelitis, tum Prose-
 lytis erat interdictus.

Pocockius in Not. in Spacim. Hist. Arab. p. 138. Sam. Ben-

Ast vasa & instrumenta, ut & idolum
 ipsum poterant reserari, sive religione solvi,

charius in Geograph. S. lib. II. c. 16. & Hue-

Y y 2 & *sim in D. E. Prop. IV. c. 4. §. 2. & alii*

& quidem tantum à Gentili, qui ipse hæcenus esset idololatra, sive dominus rei, sive non esset. Id quod tamen rursus sine variis restrictionibus non admittunt.

Quemadmodum vero ceterarum rerum, ita & luci, sive arboris sive eo nomine ut coleretur ipsa, sive ut idolum obumbraret, idolumve ornaret, plantatæ, usus illicitus erat. Quod eo usque extendebant, ut ne transire quidem, si alia pateret via, perejusmodi lucum fas esset: & quæ erant reliqua. Erat tamen, ubi ejusmodi arbores non plane destituèrentur usu, quemadmodum & res mere naturales, extra rerum prohibitarum numerum fuère.

C A P U T II.

Seld lib. II. c. X. Sequitur alterum juris Noachidici interdictum, de Maledictione Nominis Sanctissimi. Maledictionis autem vox in latiori significatus sui ambitu prout ei opponitur sanctificatio duo sub se complectitur, profanationem Nominis Divini & ejusdem execrationem.

Profanari autem tripliciter Nomen Divinum ajunt. Primo modo, ubi Ebræus, ut mortem imminentem evitaret, quid adversus sacræ legis præscripta patrabat, quoties scilicet ex Majorum instituto seu disciplina, mors

PRO

præ tanto peccato, ut minus malum fuisset eligenda. (s) Neque enim semper volunt mortem anteferendam: nec levioris periculi ratio habebatur heic ulla.

Mors autem alicui imminebat, aut ex morbo, aut ex alicujus hominis minis. Si illud fas erat ægroto tum vetita comedere, tum alia in lege sacra prohibita qualiacunque facere, quæ saluti, ut medicina, conducerent, saltem idololatria, homicidium, & revelatio turpitudinum, excipiebantur.

Quoties autem mortis minis Ebræus ad violationem legis impellebatur, idque extra statum publicæ vexationis, permissus illi erat qualiscunque in quem sic impellebatur, actus, modo trium interdictorum, ante memoratorum, violaretur nullum. Et quidem si actus in emolumentum impellentis cedebat, satius erat obtemperare, quam mortem subire; sin vero directe in legis violationem tenderet, tum si Ebræi decem pluresve adessent, mors præponenda, sin pauciores, vita, obedientia redimenda erat. Ast tempore publicæ vexationis, nefas erat, vel levissima legis violatione, vitam redemisse.

Secundus profanandi modus est, ubi quis in præceptum quodcunque cum contemtu aut ardore animi etiam ad tentandum, seu irritandum Numen, procacius seu morosius quid patrat.

Y y 3

Tertius

s) Consultantur hic quæ de jure & favore necessitatis subinde disputantur. vid. præ ceteris Pufendorfii lib. II de l. N. & G cap. 6. per integr.

Tertius denique modus nomen divinum profanandi erat, si. v. g. vir in magna auctoritate constitutus, moribus, se parum decentibus, alios offenderet, quemadmodum contra morum sanctorum, sive justæ tum gravitatis, tum comitatis, similiumque virtutum, diligentior in ejusmodi viro observatio, sanctificatio nominis Divini dicebatur.

*Seld. lib. II.
cap. XI.*

Si igitur nomine maledictionis intelligatur profanatio illa, hactenus explicata, utique solos Judæos, non autem Profelytos domicilii hac lege teneri, arbitrantur.

Quod vero ad alteram maledictionis speciem seu execrationem nominis Divini attinet, illam Noachidis interdictam esse, extra dubium positum est.

Vocare eam & blasphemiam solent, committiturque, quando Sanctitas, Potestas, Veritas, Unitas Numinis, aut convitio ultro ac diserte proscinditur, aut ex professione active aliquo palam ac procaciter negari, consequenter deprehenditur. Velut, ubi quis citra idololatriæ actum aliquem, eam amplectendam sive aliis suadet, seu ipse profitetur, idque ex protervia, non ex ignorantia, seu disciplinæ errore, aut ubi Israelita Jus Mosaicum, aut Noachides Jus Naturale, simili modo violat.

Quocunque igitur modo capiatur execratio,

tio, ad Judæos æque ac utriusque generis Profelytos lex istam prohibens, spectat; an autem pœna excidii legi Num. XV. 30. addita, æque ad omnes pertineat, non liquet.

Quod autem ad pœnam hujus criminis forensis attinet, tum Judæus, tum utriusque generis Profelytus, morte plectendus erat. Et Judæus quidem, si expressim nomen retrogrammaton blasphemasset, neutquam vero, si cognomini Divino maledixisset. Profelyto domicilii autem etiam cognomini Divino maledixisse capitale erat, idque ex jure superveniente. Non tamen defuerunt; ex ipsis Doctoribus Talmudicis, qui censerent, Israelitæ æque ac Noachidi capitale fuisse, cognomini Divino maledixisse, illi ex civili, huic ex imperativo Jure. Et hinc intelligitur, quo Jure Christum blasphemiz reum peregerit Caiphas.

Quod vero Fl. Josephus & Philo tradunt, etiam Diis gentilium maledicere, in gente Hebræa nefas esse, id secus se habet: usque de Magistratibus Lex Divina capitur.

Sed & quando mentionem Deorum facere prohibentur, non tam de simplici nominandi Deos actu, quam de votis ramentis eorum nomine concipiendis, præstandis, & societate cum Idololatris ineunda, est capiendum.

Y y 4

Enim-

ad h. l. add. Pufendorf. l. IV. de I. N. & G. cap. 2. §. 3. & 4.

Seld. lib. II. c. XII.

Seld. lib. II. c. XIII.

vid. Schil-
terus in Ma-
nuct. Phi-
los. Mor. ad
Jurisprud.

cap. II. §. 9.
& 1) vid. Gro-
tius lib. II.
de I. B. ac P.
c. 17. §. 10.

& Ziegler.

n) *vid. Gro-
sius l. c. 5.
12. Ofiande
ad l. l. add.
Dn. Vitria-
rinus insti-
tus. J. N.
& G. lib. II.
c. 13. qu. 21.
Seld. L. III.
c. I.* Enimvero ex Magistrorum sententia non tantum peccabat, qui juramentum per Deum alienum concipiebat, sed & ille qui causa erat ut alter per idolum juraret. (n) Poena tamen forensis non infligebatur ex hac lege, nisi ei, à quo aut votum conceptum, aut juramentum præstitum fuerat idoli nomine.

Officia hominis erga Deum duo ista Juris Noachidici capita equidem nobis sistunt, ut videtur, negative: dubium tamen non est, quin simul hoc innuant Hebræi, Deum, cultu tali, quali vult coli, esse colendum. Neque enim sufficit, non adorare

x) *vid. Pu-
fendoffius de
Officio H.
& C lib. I.
cap. 4. cum-
primis §. 6.
add. Chau-
vinus de
Relig. Nat.
part. 2. c. 1.
& 2.* idola, non maledicere nomini Divino, sed insuper ut ipsum Deum colamus, amando ipsum, venerando &c. (x) requiritur.

Ut vero eo rectius intelligatur, qualis Numinis cultus lege naturali juxta Hebræos exigatur, cultum divinum, tum ante, tum post Mosaica tempora, sigillatim considerare juvat; & tandem qualis cultus Proselytis domicilii gentibusque aliis, tum ex imperativo, tum interveniente jure, aut interdictus aut permissus, aut quare interdictus permissusque sit, addere.

*Seld. lib. III.
c. II.* Quod itaque ad cultum divinum, ante constitutam à Mose Hebræorum Rempubli- cam, attinet, constat vetustissimos mortalium Deo exhibuisse oblationes. Preces

item,

item, benedictiones, adorationes, vota in usu erant. (γ) Animalia quoque omnis generis, offerebantur, præter ea, quæ Noachidis immunda (z) fuisse accepimus. Quin & varii generis sacrificia, (a) propitiatoria, expiatoria, eucharistica, & id genus alia, tum apud ceteras gentes, tum ipsos quoque Græcos atque Romanos, frequentata fuisse, compertum habemus.

Consulatur hic Heideggeri Historia Patriæ v. 1. c. 5.
add. Spæcerus lib. III. Differs. II. de ratione & Origine Sacrificiorum.

Ast cultus divini Ebræis præscripti, post constitutam à Mose Rempubl. varia fuerunt genera. Partim enim precibus, adorationibus, benedictionibus & gratiarum actionibus; partim victimis, sacrificiis, oblationibus, præstationibusque in corpore Mosaico memoratis, præter solennem cessationem à laboribus & obedientiam insuper, qua & præceptorum corpus reliquum observandum erat, absolvebatur.

Sed omnes hi actus, duplici possunt considerari ratione: aut qua ex humani generis usu solenniores erant, spontaneæ, ac simpliciores, aut qua singulares ritus, iussa, atque ceremonias Ebræis peculiare, secum conjunctas habuere. Prioris generis erant holocausta plane spontanea, tum quæ sacris usibus reliqua, sive ex voto sive ex donatione, ultrò ac simpliciter addicta sunt, Posterioris generis exempla habentur in libaminibus, pacificis, expiatoriis, quorum & ritus va-

rii Ebræis præscripti sunt, & finis præter simplicem cultum, diversimodè peculiaris fuit, quemadmodum insuper in annuis dimidiorum siclorum pensationibus, decimationibus, agni Paschalis comestionibus, primogenitorum consecrationibus, & id genus, ceteris.

b) *vid.*

Spencerus l. 6. lib. I. c. 6. Sect. 3. c) vid.

Spencerus Part. III. Dissert. I. cap. III. de Origine Tabernaculi. & Dissert. VI. de Origine & Ra-

sione templi d) vid.

Lightsfoot; Hor. Ebr.

Talm. in IV. Ev. p. m.

292. seqq.

e) vid. Gro-

tius lib. I. c. 1. §. 17. & Commentat.

ad h. l.

Quod ad tempora (b) autem spectat, hujusmodi cultus, dies festi, præter jejunia, fuere ipsis non pauci, veluti Sabbathum, dies Paschales, Neomeniæ, Scenopegia, alii nemini ignoti. Sacrificia itidem matutina & vespertina, preces pariter cum gratiarum actionibus effundendæ. hora precum, ut ap. *Christianos Canonica*, ipsis peculiare: sed precibus non quidem ex lege sacra, verum ex Majorum sancitis, certum tempus erat constitutum.

Victimarum & libationum, locus tabernaculum & templum Ebræis erat. (c) Quade re variz extant leges. Preces ubique fundere licebat. (d)

Quod ad gentiles itaque attinet, legis suæ capita, illis, siquidem sibi subditi non essent, nunquam ita inviderunt Judæi, ut ejusdem, velut exemplaris optimi, (e) usum, eis pro lubitu, non usquequaque licitum esse arbitrarentur.

Id quod tamen de Profelytis domicili multo aliter sese habuit. Præterquam enim quod

quod ex jure imperativo, quædam in specie ad eos, æque ac Judæos, pertinebant, etiam ex jure interveniente, multa Profelytis domiciliï vetita sunt, quæ Ebræis utcumque sunt imperata, & vicissim alia, illis æque ac hisce permiffa.

Nimirum actus sacri aut simplices sunt, *Sol. L. III. c. 4. & 5.* omnibus hominibus præstandi, aut cum ritibus, Ebræis tantum injunctis, commixti. Hi nec Profelytis domiciliï, nec aliis gentilibus, sacris Hierosolymitanis, misceri cupientibus permiffi, ut sacrificia expiatoria, pacifica, quatenus ab holocaustis differunt, it. primitiæ, decimæ &c. Simples contra omnes erant permiffi, ut preces, adorationes, gratiarum actiones, holocausta, & omnes spontanæ oblationes.

Tempora item hisce præstandis promiscue permiffa, ita tamen ut nec festum aliquod Ebraicum Profelytis domiciliï celebrare fas esset, nec sibi festum aliquod statuere, aut alibi statutum, in ditione Israelitica observare.

Locorum vero ita habebatur ratio, ut, non tantum quæ de lucis non plantandis, de statuis sive altaribus non erigendis, supra dicta sunt, à Profelyto domiciliï ex jure superveniente, observarentur: sed permiffum illis quoque erat, preces effundere, hostiasque offerre, in templo Hierosolymitano, la-

laxius accepto vocabulo, prout montem templi, seu montem moriah (f) denotat, qui hoc nomine itidem non raro insigniebatur.

Seld. L. III. c. VI. Arcebantur quippe, non solum à Sacerdotum atrio, uti & alii Israelitæ Laici, eoque, quod Israelitis Laicis, & qui ipsorum jure pariter ferme in ceteris fruebantur, Profelytis justitiæ, tertioque quod mulieribus proprium erat, verum etiam ab ipso antemurali. Sed post templi excidium gentilibus, ubicunque locorum voluerint, holocausta offerre fas est.

Seld. L. III. c. VII. Unde & simul in magno errore illos versari patet, qui non res ipsas, sed pretia rerum tantum Hierosolymis à Gentilibus oblata fuisse, contendunt.

Seld. L. III. c. VIII. Hæc omnia eo pertinent, inde ut evincatur, Noachidas, omnesque adeo homines, ad cultum tum internum tum externum ex mente Hebræorum, fuisse obligatos. Cultum externum vero, tum aliis quibusdam præstationibus, tum præcipue oblationibus spontaneis absolvi.

Sponaneæ autem vocantur hæ oblationes, non ac si nulla ratione aliquis ad eas obligetur, sed quia genus, tempus, æstimatione,

f) *vid. Dn. D. Pfeifferus in Dubiis Vexatis p. 425. & seq. & ceteri Scriptores de templo Hierosolymitano ibi citati.*

tio, offerentis arbitrato ita relicta erant, ut legibus ad Ebræos tantum spectantibus, non teneretur.

Seld. lib.

Nec illud prætermittendum, holocausta Gentilium, juxta leges generales fuisse offerenda, & præterea vices tam ilastici atque expiatori, quam eucharistici Sacrificii, simplices ac spontaneas illas oblationes, suppleffe, modo, quantum ad ilastica, confessio & pœnitentia accederet.

III. C. IX

leg. g) vid. Spencer. de Logibus Hebræorum Rituum lib. I. c. IV. Sect. 7.

usque ad 13. addantur,

Quenstedius, D. Schmidius, & Frischmuthius, in Dissertationibus peculiaribus.

b) Præfulerunt ergo illis, qui hoc præceptum morale esse negant, ut

Alphonsus Tostatus in Genes. c. II. q. 4. Pererius lib. I. in

Genes. Azorius Institus. Moral. T. II. lib. I.

T. II. lib. I.

C. A. cap. I.

Non minima quoque cultus Judaici pars erat, sanctificatio & celebratio Sabbathi. De cujus origine & institutione (g) antiquiores Hebræi ita sentiunt, ut à Mose demum in Mara illud, jussu Numinis institutum ut tum creationem, tum redemptionem ex Ægyptiaca servitute, in memoriam sibi revocaret Israelis progenies, magno consensu tradant.

Sic & Judæos originarios tantum, & Profelytos justitiæ, Libertinos itidem, aliosque baptismo & circumcissione, in Ecclesiam Ebraicam rite cooptatos; neutiquam vero Profelytos domicilii, (h) seu eos, qui Judaismo nondum nomina dederant, in quacunque vitæ commercium intra ditionem Israeliticam admissi, hac lege obligari censebant. Quin pœnis gravissimis obnoxii erant Profelyti domicilii, si hoc mandatum observarent.

CAPUT III.

Officia hominīs erga Deum excipiunt officia hominis erga alios. Hic primum locum tenet illud de homicidio interdictum.

Nimirum nefas est hominem interficere,

[i] nisi per modum pœnæ legitimæ, [k]

aut quasi pœnæ hoc fiat. Idque ad omnes æque homines spectat.

i) v. Pufendorf. lib III. de J. N. & G. c. 1. §. 6.

k) v. Grot. lib. 1. de I. B. & P. c. 2. §. 5.

Diversimode tamen homicidium punitur, utcumque ex animo & data opera patratum, idque sive genera cædis sive personas, quæ interemerunt, sive interemptos spectes.

Quod ad genera attinet, cædes ex animo tum ab Israelita tum à Gentili patrata sive gladio, sive fuste, sive saxo, aliterve, per ipsum reum, cæsum, punctum, jactu, ultimo supplicio i. e. gladio ex sententia forensi erat punienda.

Ast vero si Israelita per alium (l) cædem perpetrasset, is quidem ordinariè supplicio capitali non afficiebatur, nisi pacis & tranquillitatis publicæ gratia, præter morem hoc fieret. Id quod tamen in gentilium pœnis secus sese habebat.

l) vid. Grot. lib. II. c. 17. de I. B. & P. §. 5. seqq. addantur quæ de actionum impu- satione apud Pufendorf. aliosque disputantur.

Personarum quoque interemptarum nullum erat discrimen. Cujuscunque sexus aut ætatis hominem quis interemisset, perinde erat. Itemque sive Ebræum, liberum vel servum, sive Profelytum justitiæ, sive deni-

que

que servum è Gentilibus alienum.

Quod si quis suum è Gentilibus servum ita percusserat, ut intra 24 horas stare nequiret, sed ex vulnere statim decumberet, & moreretur, mortis reus erat: secus vero se res habebat si ex vulnere non statim decumberet, licet intra 24 horas moreretur.

Quæ de muliere gravida percussa in lege dicuntur, ita intelligunt, ut si ex abortione mortua non esset foemina, nec sequeretur poena ibi præstituta, compensationem autem damni marito hinc illati æstimabant ex detrimento, quod uxoris corpori inde eveniret, seu juxta id, quod uxoris pretio, si ancilla esset, inde decederet.

Unde quidem patet, ex mente quorundam veterum Hebræorum, homicidii reum non fuisse, (m) nec capitale subiisse supplicium, qui mortem intulisset foetui in utero matris existenti, id quod tamen jure meritoque displicuit sanioribus, qui hosce non minus homicidii reos pronuntiant, ac eos, qui in lucem infantes emissos interficiunt, quorum obcædem, intra triginta dies, quoties novimestres non essent, ultimum supplicium à foro non irrogabatur, licet plane impune non committeretur.

Sed & exponere infantes ex mente Ebræorum nefas erat. (n)

Est vero nec illud prætermittendum, capitale

m) à qua
sententia
non videtur
procul
abesse Hen-
riquet. San-
ctius. & a-
lii, Sed vid.
Lessius lib.
II. de I. &
I. c. 9. Dub.
X. n. 61. Co-
varuv. Cle-
mans. s. Fu-
riosus, part.
II. c. 3
n) vid. Pu-
fendorff. de
I. N. & G.

Lib. II. c. 1
2. §. 6.
add. Lipsius
Cons. I. ad
Belgas. Epist.
LXXXV.
Thomas
Bartholinus
de puerperio
p. 46. seqq.
Desiderius
Heraldus
lib. I. in
Tertull. A-
pologes. Di-
gress. 8.
o) vid. hic
omnino Pu-
sendorff. lib.
VIII. de I.
N. & G. c.
3. §. 26.
add. Grot.
lib. I. c. 2.
§. 5.
p) v. Pusen-
dorff. lib.
III. c. 1. de
I. N. & O.
& Grotius
lib. II. c. 17.
q) vid. infra
cap. de In-
dicis.
r) vid. Gro-
tius lib. II.
de I. B. & P. c. 20. §. 3. sed, add. nostra Dissert. de Iure Zelotar,

pitale fuisse homicidii crimen, si ab Israelita,
 Profelyto justitiæ, vel aliorite sacris Judæo-
 rum initiato, aliquis horum, interficeretur:
 ast vero ob Profelyti domiciliū, vel gentilis
 eadem, pœna capitalis non irrogabatur.
 Unde constat eos censuisse, pœnam homi-
 cidii, non necessario esse capitalem. (o)
 Si plures concurrissent (p) congenerum-
 que plagis seu jactibus peremissent, ut eorum
 nullus seorsim hoc fecisset, quod mortem
 inferre potuisset, cuncti liberi erant à capitali
 supplicio. Nec etiam homicidium, cetero-
 quin capitale, si unus tantum adesset testis (q)
 ultimo supplicio, plectebatur. Id quod
 tamen in Profelyto domiciliū, secus sese ha-
 bebat. Qui & in eo deterioris erat condi-
 tionis, quod semper, si alium ex prozresi
 interemisset, capitale debebat subire suppli-
 cium, idque ex jure interveniente, à quo
 tamen aliquando immunes erant ceteri.
 De Vindice sanguinis (r) autem ita statuunt,
 ut ei fas fuisse asserant, homicidam ejusmodi
 sine fori sententia, obvium præoccupando,
 morte plectere, quin & eos plectere, qui
 ex forensi sententia morte non erant afficien-
 di, v. g. si Israelita, unico saltem teste convi-
 ctus, homicidii reus esset. Atque hoc jus ex
 more gentium Orientalium ad eum spectabat,
 qui

qui occiso sanguine ita erat conjunctus, ut proximus esset hæres.

Hactenus de homicidio voluntario dictum. Involuntarii tres ex mente Ebræorum sunt species. Prima est, quando quis ex errore & ignorantia simplici atque infortunio, nec tamen sine culpa levi, contracta, hominem occiderat. (s) Huic speciei accedebat homicidium, per se quidem alias voluntarium, aut ex ignorantia seu errore cujusdam facti, velut ex jure commissum.

s) vid. Puffendorffius lib. III. cap. I. de I. N. & G. add.

Secunda, quando etiam ex errore quis hominem occiderat, seu casu, sed qui injuriam vel violentiam imitaretur, interim casus esset, qui nequaquam in rebus humanis ut plurimum eveniret. Unde nec culpa, ne levis quidem homicidæ tribuenda.

qua de actionibus per ignorantiam commissis, ut & de triplici culpa, passim traduntur.

Tertia homicidii involuntarii species est, ubi quis alium occidit ex errore quidem aut ignorantia, quæ tamen prope accedit ad id, quod spontaneum est seu voluntarium, adeoque intervenit culpa latissima.

t) add. Ioannes Adamus Osiander de Asyris, Rit-

Ex hisce; homicidii involuntarii speciebus nulla est, quæ morte ex sententia forensi ordinaria sive in Ebræo aliove circumciso, sive in Profelyto domicili, aut gentili alio, puniretur.

tershusius de Iure Asylosum, Mæbii Asylogia Sa-

Urbes Asyli autem (t) nec ad secundam nec ad tertiam, sed ad primam duntaxat pertinebant speciem, & tum quidem quoties percussus statim mortuus esset, non autem

era, Coccejus ad Sanhedrin p. 110. seqq

ex vulnere langueret. In talem enim Vindici sanguinis nulla erat potestas, quemadmodum & plane non in Magistrum & Patrem, discipulum filiumque ita verberibus corrigentes, inde ut morerentur.

Secundæ species homicida non opus habebat asylo: ast tertio urbes asyli non erant præsidio.

Urbes Asyli duplicis erant generis, tum sex illæ in divinis literis memoratæ, tum omnes etiam urbes Leviticæ. Ast hoc intercedebat discrimen, quod priores homicidæ memorato semper, posteriores tum demum præsidio essent, si incolæ vellent.

Si quis limites asyli sponte esset egressus impune occidebatur, tum à Vindice sanguinis, tum ab alio quocunque; sin ex errore, occisori fas erat in urbem asyli confugere. Quod si intra limites asyli homicida interficeretur, & Vindici sanguinis, & ceteris hoc capitale erat.

Sunt & qui putant, altare fuisse locum confugii, id quod tamen tum demum admitti potest, si quæ de partibus altaris, de personarum & facinorum qualitate, etiam de mora, addunt, rite attendantur.

Ceterum si Profelytum domicilii sive liberum sive servum, casu occiderat Ebræus, migrandum ei erat in urbem refugii. Ad Gentilem autem, qui nondum Profelytus domicilii factus, sive Ebræum sive gentilem ex errore seu casu qualicumque occiderat,

ur-

urbium refugii privilegia non attinuere. Nec tamen ex sententia forensi morte plene tectus is erat, sed Vindicis sanguinis arbitrio ita suberat, ut ab eo impune posset occidi. Proselyto domicili autem si Ebrazum vel circumcisum occiderat, urbs refugii non proderat, secus autem se res habebat, si Proselytum sui generis, sive liberum, sive servum, occidisset. Capitale quippe illi erat Ebrazum interfecisse.

Patet itaque non posse hominem interfici, nisi per modum pœnæ, vel quasi pœnæ, quorsum etiam bellica cædes (u) pertinet. Pœna autem capitalis tum à personis publica auctoritate pollutibus, tum à privatis, ut Vindice sanguinis, potest irrogari. *Seld. l. IV. c. III. & IV.*

Erant vero & alia pœnarum genera privatis concessa. Defensio videlicet, & jus Zelotarum.

Nimirum poterat quis non tantum se ipsum (x) sed proximum suum, (y) hoc est congenerum (z) cum cæde & repulsione violenta inuasoris defendere. Sed & adulteriū aut incestus omnimodi causa, ut & pœderastiæ, illatam vim, (a) vi propulsare; fas erat. Sed & illius (Israelitæ) qui concivem

Z z z

suum *Jur. Gent. c. 5. Obrecht.*

tus, Alique qui ex instituto de sui defensione scripserunt laudari Kulpisio in Colleg. Grot. ad cis. Grot. loc. y) add. Grotius lib. II. c. 25. z) vid. Zieglerus in Grot. lib. I. c. 2. p. 91. a) add. Balduinus in Casib. Conf. lib. IV. c. 1. Voetius de Duellis 0. 24. Kulpisius l. c. 5. 4.

suum vel bona ejus in potestatem gentilium tradere volebat, eadem licitam esse pronuntiabant. Quemadmodum & ejus, qui palam atque ad irritandum Numen, ejusve contemptu, præceptum aliquod divinum violasset. Gentilem tamen hac de causa, aut aperta vi occidere, aut circumvenire, nefas erat: licet eos præsentis periculo eripere itidem nefas esset. Existimabant quippe se non tantum non obligatos esse officia humanitatis gentilibus præstare, sed hoc insuper nefas esse (b) autumabant.

b) Perperam. vid.

Zieglerus ad
Grot. l. c. p.
91. & Pu-
fendorff. lib.
III. c. 3.

Huc etiam pertinebat ex eorundem mente, infantis cædes (c) sine illa si mater servari non posset, id quod tamen tum de- mum admittebatur, si foetus caput nondum in lucem emisisset.

Seld. L. IV.
c. V.

c) vid. Au-
zonius Mat-
theus de
Crim. ad
l. 47. D. L.
V. §. 5. Meif-
nerus in Phi-
los. Gr.

Supplicium capitale homini ἐπαυτωφίην deprehenso, à Zelotis (d) id est privatis zelo ductis, infligi permittebant, quoties sanctitatem sive Numinis, sive gentis, Ebræus aut circumciscus alius seu in Judaïsmum cooptatus ita violaret, ut palam ac in publico eam sive denegare, sive spernere, speciebus aliquot facti atrocioribus videretur.

Secl. I. c. 6.
p. m. 230.

d) conf. Zie-
glerus ad
Grot. lib. II.
• 20. §. 9. p.

Nimirum præsentibus coram decem mini- mum Israelitis, quempiam facinorum aliquod jam dictorum commissurum, ipso eodem mo- mento, fas erat incurrendo seu aggrediendo

• 20. §. 9. p.
40. add.

nostra de jura Zelotarum Dissertatio.

EUR

eum aut verberare aut vulnere præpedire ac cohibere, aut etiam cæde perseverantem è medio tollere.

Sunt & qui putant, Anathemate percussos *Seld. L. IV.* licite à privatis in gente Ebræa interfici posse. *s. VI. VII. fe.* Id quod tamen simpliciter admitti nequit.

Nimirum Anathematis quatuor sunt species. (e) Aut enim vox illa denotat sacrum donarium, quod Numini seu in sacros usus devovebatur; aut id quod expressim jure belli ac militari seu ob inimicitias capitales devovebatur perditioni, internecioni, aut odio intestino; aut quod in commissum cadit; aut demum, quod diris, jure tantum pacis onustum.

e) add. Aloysius Novarinus in Schediasmo. Sacro.-prof. lib. VII. cap. 10. Vorstius ad Pirke Elies. p. 226. Dilherus Elector. lib.

Atque sic ex secundi Anathematis, non vero ceterorum lege, fas fuisse interficere hominem palam est.

II. c. 19. aliisque.

C A P U T IV.

Quartum Juris Noachidici caput, ex illis prioribus illis, de Revelatione Turpitudinum præcipit. Id quod Ebræorum Magistri ita capiunt, ut ante legem Mosaicam, illicitum fuisse concubitum pronuntiant, cum matre, noverca, uxore aliena, sorore uterina, masculo, bestia.

Seld. L. V. c. I. & II.

Post Legis Mosaicæ promulgationem autem nefas erat concumbere, cum matre,

noverca, nuru, masculo, bestia, idque ad masculos æque ac sceminas spectabat, socru, socrus matre, soceri matre, filia, nepte ex filia, nepte ex filio, privigna, nepte uxoris ex filia, nepte uxoris ex filio, uxore aliena, sorore sua uterina, sorore germana, amita, matertera, sorore uxoris suæ, uxore fratris sui, uxore patrui, scemina mensibus laborante, ex parte sceminarum, cum patre, & patruo.

Seld. l. v.

c. III.

f) vid. Pafendorff. lib.

VI. cap. 1.

§. 2.

Ceterum obligatos esse masculos omnes, ad matrimonium ineundum (f) exiltimabant, ita quidem, ut quicumque expleto vigesimo ætatis anno, uxorem non duxerit, hoc præceptum violasse censeatur, nisi aut assiduo Legis studio incumbat, acriori libidinis stimulo immunis, aut partium, quibus viri sumus, defectu, generationi impar sit. Idque præceptum ad omnes æque homines spectare.

Nec vero præcepto huic quis satisfecerat, si uxori superstes, prolem utriusque sexus, ejusque integri, non haberet. Cujus autem filius & filia mortui, relinquerent liberos utriusque sexus, ita ut nec eorum alterutri proles deesset, præcepto liber erat. Supplebant videlicet filiorum filiarumque locum, nepotes & neptes.

Profelytus qui etiam hoc jure tenebatur, tum demum huic præcepto fecerat satis, si postquam Judaismum amplexus erat, utriusque

usque sexus liberos suscepisset. Id quod tamen non obtinebat, ubi servus post susceptam ejusmodi prolem, manumissus erat.

Ad matrimonium vero sufficiebat consensus, sive ipsius conjugis, sive parentis vel propinqui, nomine ejus promittentis, sed concubitus etiam requirebatur, (g) idque ex Jure Noachidarum. Namque ex jure sacro seu civili, consensus solus apud Ebræos citra omnem controversiam sufficiebat.

Sed & innuptarum concubitus Jure Naturali licitum esse putabant, (h) qui tamen lege Mosaica Ebræis deinceps fuit interdictus.

Plures uxores simul habere omnibus hominibus, (i) tum ante, tum post legis Mosaicæ promulgationem, fas est, modo præter alimenta & vestimenta, *ἐνοσίαν γαμικὴν* omnibus exhibere maritus possit.

Dimittere etiam conjugem tum maritis, tum uxoribus, ex jure naturali fas erat, idque pro lubitu. (k) Nimirum pactum matrimoniale, illis nihil aliud erat quam sociorum contractus, qui eousque stabilis manet, dum in eodem consensu utriusque perseveratur, &

ZZ 4

& *Daphneus Arcuarius*: itemque *Athanasius* sum oppugnatores *Beza*, *Musæus*, *Brunsmannus*, *Menzerus Gesenius*, aliique.

k) vid. *Buxtorffius in Dissert. peculiari. add. Velthufius l. c. & Pufendorff. lib. VI. c. 1. §. 20. ubi refellit.*

Seld. L. V. c. VI. g) conf. Pufendorff. lib. VI. c. 1. §. 4. h) vid. Lambertus Velthufius in Tract. Morali de Naturali Pudore & Dignitate hominis part. 1. operum. Seld. E. V. c. VI. i) vid. cum propugnatores Polygamia Ochinus, Lysertus, personati Illi Sincerus Warrenbergius Vincentius, & Missonum

renunziante societati alterutro, solvitur.

Ex Jure Civili autem deinceps solis maritis dimittere conjugem, licebat, idq; ratione tum in lege Mosaica præscripta, tum per mores Majorum introducta. (l) Noachidæ autem sive gentiles, ad hunc dimittendi modum non erant obstricti. Hinc & apud gentiles uxoribus fas fuisse dimittere maritos deprehendimus.

l. add. Buxtorffius l. c.

Seld L. V. c. VIII.

m) de concubitu legatur Grotius lib. I c. 5.

o) Zieglerus ac Boeclerus ad h. l. add. Paganinus Gaudentius de moribus Sec. Justin. lib. XXI.

n) vid. Puffendorf. lib. VI. c. 1. §. 28.

o) in Spec. Controvers. c. 4. §. 21.

Velthuisius l. cit. add. Kulpisius in Colleg. Gros. ad lib. II. c. 5 §. 7.

Quæ de uxoribus dicta sunt, etiam de concubinis h. e. minoris dignitatis uxoribus (m) sunt intelligenda, quippe quæ eadem ratione, poterant dimitti.

Quod ad cognationem Personarum quarum heic habenda est ratio, attinet, ante legis Mosaicæ promulgationem Parentum & liberorum, (n) nec non fratrum atque sororum, (o) matrimonia illicita fuisse pronuntiant, ita tamen ut in ipsis rerum initiis, cum præter primos parentes, eorumque liberos, nondum quis alias exstaret, dispensante ita Numine, sorores quidem, tum uterinas tum germanas, ast non si upo cum fratre partu in lucem editæ fuissent, ducere fas fuisse perhibeant. Patri quoque filiam tum ducere licebat, ast non filio matrem.

Postquam vero genus humanum satis multiplicatum est, cognationumque varietas evenit, cum uterina quidem, ast non germana, inire

o) conf. B. Iob. Musai Dissert. de Conjugio §. 101.

inire matrimonium nefas esse cœpit; Patri quoque interdictum est, ducere filiam.

Et ita se res habuit ante promulgatam Mo- *Seld. L. V.*
saicam Legem. Ceteros consanguinitatis gra- *c. IX.*
dus in vitio positos fuisse, non liquet; sane exempla docent, neutiquam nefas fuisse ea ætate, matrimoniali vinculo eas inter se jungi personas, quas jungi lex Mosaica diserte vetat.

At post legem à Mose latam, omnes *Seld. L. V.*
personas supra memoratas, non sine crimi- *c. X.*
ne matrimonia inter se contrahere, docebant.

Adultero autem aut stupratori ullam stupratæ aut adulteræ superstitis consanguineam, dictis cognationis gradibus conjunctam, in uxorem ducere, non quidem ex lege, sed ex Majorum decretis, nefas erat, ita quidem ut verberum pœnam subiret, qui contra faceret, non ut inde matrimonium ceu irritum dirimeretur.

Rationos quoque interdictorum de conjunctionibus incestis, afferunt, (p) alteram, *p) quarum aliquot repetit Grotius l. II. de I. B. & P. c. 5. §. 13. n. 3. sed ad datur Velibusius l. c*
ne, si libera forent erga scœminas interdictas, uti erga ceteras, vota conjugalia, ex futuri matrimonii spe, facilius explendæ libidinis ansa prehenderetur, cum personæ interdictæ cum viro cui interdicuntur, sive ob consanguinitatem, sive ob affinitatem, in eisdem simul ædibus, plerumque soleant com-

morari, quorum & accedit, ne frequentiam propinquarum, ut fieri amat, æmulatione Lares inquietarentur: alteram à radice & ramo deductam. Nefas enim esse ajunt, ut radix ramum ducat, aut ramus radicem.

Seld. L. V. c. XI.

q) Male.

vid. præter innumeros

alios Marti-

nus Chemoni-

tius in Loc.

de Conjugio

p. m. 223.

add. Ziegler-

us ad Grot.

lib. II. c. V.

J. 13 p. 277.

Seld. L. V.

c. XII.

An autem leges istæ Mosaicæ omnes de gradibus consanguinitatis latæ, ad Gentiles æque ac Israelitas spectent, non plane inter se conveniunt. Plerique tamen, autumant, Gentilibus, ex lege Mosaica, eos saltem (q) prohiberi concubitum, quos & ante legem istam latam, omnibus hominibus, illicitos fuisse diximus. Idque de Gentilibus conditionis Israeliticæ, h. e. Profelytis domicili, præcipue asserabant.

Quod ad servos ancillasque attinet, Judæis cum illis inire matrimonia, nefas erat.

Sed duplex erat servorum ancillarumque conditio. Alii enim servitutis nomine, seu servitute retenta, in Judaismum adsciti erant, & horum quidem matrimonia Judæis erant interdicta, si Mamzerum, Ancillam partiarum, & servum Ebræum, excipias. Hisce enim licitum erat, cum hujusmodi generis servis matrimonia contrahere.

Ast cum illis Gentilibus, qui in Judaismum non erant recepti, sive liberæ sive servilis essent conditionis, cunctis Ebræis, nefas erat (r) inire matrimonia.

Sunt & qui putant statim à tempore circum-

cum

r) add. Bux-

vorffus de

Sponsalib.

Gr. Divor. tit.

§. 31. seqq.

cumcisionis institutz, id in gente Ebræa obtinuisse, quod à Mose denuo sibi injunctum credunt. Et Mosis quidem leges, matrimonia cum septem populis Ebræis saltem interdiceret, nonnulli autumant, quas tamen ad omnes omnino gentes, extendunt alii.

Ita vero à matrimoniis Gentilium abstinebant, ut etiam contractus sponsaliti cum eis initi, plane irriti essent. Coitum autem meretricium, cum Gentili, non tam ex lege sacra, quam more Majorum illicitum pronuntiabant: certe ejusmodi facinus publice perpetrantem zelotes impune poterat interficere, clam vero patratum verberibus luebatur. Sunt tamen qui secus hic sentiunt. Sunt etiam qui asserunt, fœminam gentilem supplicium subiisse capitale, Ebræum cum ea concumbentem, vapulasse. Prolem vero ex Ethnica susceptam, in liberorum numero non habebant.

Plane vero singulare est, quod plerique tradunt, capitivæ gentilis unicæ, quam Ebræus quis in sua præda sorte, bello ultro-^{Seld. I. V. c. XIII.} neo, feliciter gesto, acceptam statim deperiret, domumque duceret, concubitus unicum fuisse permissum, (s) ita tamen, ut sine nuptiis eundem non omnino iteraret, neque aliter postea ac in lege præscriptum est, eam, tametsi jure belli ancilla fuisset, haberet: idque tum de nuptis, tum de in-^{s. 32.} nuptis, capiebant. Ast

consulatur & hic Buxtorfius de Sponsal. & Divoritiis

Ast jus hoc uxoris alienæ ita in bello capiendæ, volunt Israelitis singulare fuisse, nec omnino Gentilibus, sive inter se, sive adversus Ebræos belligerantibus permitti, sed eis furti nomine hoc, velut alieni contrectationem, interdici: cum tamen, ipsis fatentibus, captiva ejusmodi gentilis, pro victoris cujuscunque arbitrio, aliena esse uxor desinat.

Non autem licebat Ebræo ejusmodi captivam ducere, nisi Profelyta justitiæ fieret: sin vero & Profelyta domicilii fieri detrectaret, morte insuper erat afficienda. Si Profelyta domicilii fieret, ex unicò hoc concubitu illud nanciscebatur, ut non amplius captivæ aut ancillæ instar haberetur. Proles autem ex primo ejusmodi captivæ concubitu nata, antequam mater baptismo initiaretur, ex sententia forensi baptismo & circumcissione initianda erat.

*Seld. L. V.
c. XIV.*

De Profelytis justitiæ ita statuebant, ut cum nonnullarum gentium, ut septem populorum, Profelytis utriusque sexus, vetita esse pepetuo Originariis conjugia, cum nonnullarum, ut Ammonitarum & Moabitarum, sexus masculi tantum, cum aliarum, ut Ægyptiorum, usque ad generationes aliquot, ast reliquarum gentium Profelytis, permessa cum Originariis, non tamen sine temperamentis aliquot, contenderent assererentque.

rentque. Id quod tamen post Assyriacæ & Babylonicæ captivitatis tempora, in desuetudinem abiit.

De liberis illud adhuc observandum, eos, qui ab Ebræo ex Pagana erant suscepti, plene fuisse Paganos, quemadmodum contra Israelitidis proles, sive à Pagano, sive à ser-vo suscepta, generis erat Israelitici.

Mamzeris, ut vocant, utriusque sexus conjugia Israeliticæ vetita erant. Profelytorum justitiæ tamen, & Libertinorum nuptiis non arcebantur. Atque istud quidem de Mamzero manifesto, ex decreto legis, de dubio, etiam ex instituto Majorum erat intelligendum. Manifesti autem inter se invicem rite contrahabant, sed non cum dubiis, nec hi inter se invicem. Dubiis quippe non aliunde, quam è Profelytis aut Libertinis conjuges petere fas fuit.

Ex Eunuchis, illis demum nefas erat ducere Israelitidem, qui ab hominibus erant castrati, qui per naturam tales erant, non item Profelytas justitiæ autem, & Libertinas, & Nethinæas, & Mamzeras dubias, non autem manifestas, utriusque generis Eunuchi, (t) rite ducebant.

Labes *Mamzero* adspersa, tum demum elevabatur, si prolem ex ancilla susciperent, quæ ritu solenni deinceps in Judaismum vel Libertinitatem, cooptabatur.

Servo-

Sold. L. V.

e. XV.

Sold. L. V.

e. XVI.

t) Adeoque ejusmodi conjugia admiserunt: sed perpetuam. vid.

B. Scherzerus in System. Theol. Loc XXVII §. 7. aliisq.

Seld. lib. V. s. XVII. Servorum atque ancillarum cum nulla essent cognationis jura, hinc omnia illorum matrimonia, quæ inter se contrahebant, & commixtiones licitæ erant, præter concubitum cum masculo, bestia, & adulterium.

Seld. L. V. s. XVIII. Profelyti cujusunque generis & Libertini, cujusunque etiam gentis essent, rite intra se conjugia contraxere. Iisdem tamen interdicta erant conjugia cum exteris, non Profelytis, ut & servis atque ancillis, æque ac Originariis ipsis. Sed & ratione Mamzerorum, Profelytorum in servitutem additorum, & Ancillarum partiariarum, eodem cum Originariis fruebantur jure.

Cognatio autem Profelytorum pristina, antequam Profelyti fierent, per regenerationem plane evanescebat, unde nec matris, nec sororis uterinæ matrimonium Profelyto ejusmodi seu Libertino recens factò, lege sacra interdictum esse, existimabant.

Nimirum & pater & filius, & frater & soror, licet unico temporis momento in Judaismum cooptati, censebantur tamen ut alieni: quin inter fratres & sorores, quorum antequam mater Profelyta facta esset, alii, alii postea, nati essent, vel si saltem concepti essent antequam facta esset Profelyta, nulla tamen sanguinis erat relatio. Ceterum istud discrimen ex tempore Sanctitatis, ut vocant, ita petitum, locum tantum habuit

in liberis qua se invicem respiciebant, non qua respiciebant parentes.

Quemadmodum itaque ex legis dictamine, nulla cognationis ratione inter ejusmodi homines existente, non quoque consanguineorum prohibita erant matrimonia: ita contra ex constitutionibus Majorum, non sane omnes pro lubitu commistiones illis licitæ erant; ita tamen ut alia esset ratio interdictorum incesti, quibus ex Noachidarum jure omnes homines obstringuntur, alia eorum quæ in lege Mosaica accesserunt, alia item concubitus ex matrimonio, alia sine matrimonio, alia matrimonii ante regenerationem, alia ejus quod post inibatur, atque alia demum cognationis paternæ, maternæ alia.

C A P U T V.

Quintum Juris Naturalis caput est de furto ac rapina. Quo nomine hic designatur contrectatio, surreptio, & detentio rei alienæ, uti & damni qualiscunque citra cædem, alteri illatio, contra quam jura, pro varietate seculorum locorumque introducta præstituant, sinuntve. *Sold. L. VI, c. I.*

Palam itaque est, præsupponi hic jura domini, tum rerum tum personarum, quæ aut ab ipso Numine præstituta sunt instaurata-
que

que, aut ab hominibus inventa & constituta.

u) vid.

Strauchius de Imp. Mar. cap. I §. 12.

Obrechtus in Dissert. cui titulus

Sacra termini §. 27.

x) *add. Zieglerus, Osiander,*

Boaclerus, in Gros. lib.

II. c. 2. de J. B. & P.

y) *Præter Theologos &*

Iureconsultos, qui subinde de Origine Domini

disputant, vid. Pufendorff.

de I. N. & G. lib. IV.

c. 4. sed addatur

Strauchius. l. c. & Kulpis. in colleg. Grotiano Exercitas. III. f. ad Gros. lib. II. c. 2. §. 1.

z) *Quod contra Connanum Iureconsultum vindicat. H. Grotius de I. B. & P. lib. II. c. 11. §. 1.*

Et Deus (u) quidem initio Adamo, (x) deinceps & Noacho rerum omnium dominium universale indulgit: (y) simul tamen hominibus permissum est, singulares inluper acquisitionum & translationum dominii inter se formulas, & ejusmodi alia, insuper introducere, id quod cum citra consensum & fidem interpositam fieri non potuerit, quodnam heic ex hominum dispositione præcepti hujus fundamentum sit, palam est. Consensus videlicet, prærequiritur, idque tum in pacis rebus, ut contractibus, omnibusque sanctionibus civilibus, tum quæ bellum comitantur, ut jure victoriæ, servitutis, captivitatis, ceterisque, ut & Legationum jure.

Ast vero ut consensus fundamentum translationum dominii & obligationum esse possit, id ex Numinis illo præcepto, de fide servanda, pendet. (z) Id quod de omnibus modis ac temperamentis, quæ hisce obligationibus subinde adjici solent, pariter est intelligendum.

In-

Strauchius. l. c. & Kulpis. in colleg. Grotiano Exercitas. III. f. ad Gros. lib. II. c. 2. §. 1.

z) *Quod contra Connanum Iureconsultum vindicat. H. Grotius de I. B. & P. lib. II. c. 11. §. 1.*

Interim supremum rerum omnium dominium manet penes Deum, (a) ita ut etiam dominium humano consensu qualicunque rite acquisitum, invitis Dominis interdum alio, jussu suo transferat: quin Ebræis, ut hujus gentis Doctores tradunt, permiserit, alienas subinde invadere regiones.

Huc & Decimarum (b) aliarumque rerum Sacerdotibus, Levitis, Pauperibus assignatio divina, aliaque legis Mosaicæ capita, spectant.

De furto itaque tria initio sunt observanda. Primum, quænam in furtivam causam cadant; secundum, quam late furti nomen in naturali hoc interdicto se extendat; & tertium, quodnam & unde inter Ebræos & Gentiles seu Noachidas discrimen.

Cadunt in causam furtivam tum personæ, tum res: & ad illas quod attinet, tum liberi homines, tum servi.

Furti nomen & quod clam & quod palam nec inscio domino fit, denotat. Damnum cuique illatum, sive ab hominibus sive à brutis, licet alia voce apud Ebræos denotetur, huc tamen etiam refertur. Nimirum damnum quacunque ratione à persona illatum hoc interdicto comprehenditur, jureque ad eo naturali vetatur. De damno autem à bestiis illato, secus opinantur (c) & quod à Numine ea de re sancitum est, ad leges civiles referunt.

A a a

Unde

a) add. Dn. Vitrarius in Inst. I. N. & G. lib. I. c. I. Equ: 19.

b) add. Nicolaus le Maître de bonis Ecclesiasticis part: II. lib. I. c. 2. Henr. Camisus de Decimis c. III.

Rivotus in Genes. Exercit. LXXX. Joh. Busanus ad Petri Blesensis Epist. 82. Seld. L. VI. cap. II.

c) Consul. Interpretes Iuris Ro.

*mani, ad
sis, si qua-
drupes pan-
periem add.
Pufendorf.
lib III de
I. N. & G.
c. 1. §. 6.*

Unde porro si Israelitæ brutum Gentili intulerit damnum, nequiquam ad ejus compensationem teneri Israelitam: Gentilem vero teneri, si ab ejus bruto acceperit damnum Israelita, idque ex jure superinducto.

Discrimen vero quod hic inter Ebræos & Gentiles intercedit, ex eo oritur, quod Juri Naturali varia addiderunt ratione dominii, temperamenta. Unde quidem aliquando id fieri permittebatur, quod ex Jure simpliciter Naturali seu Noachidarum furtum esset; furtum quoque Ebræis non erat, quod itidem ex jure simpliciter Naturali tale fuisset. Huc spectat quod asserunt, operarium extra operæ tempus, uvas comedentem committere furtum: Ebræum contra surripientem id quod minoris est minimo nummo, quem **PROTAH** vocant, à furti crimine esse alienum. Huc quoque decem ista Josuæ & Synedrii ejus decreta spectant.

*Seld. L. VI.
c. III.* Non licebat bona alterius hoc nomine aut invadere, aut surripere, aut quocunque modo ad se trahere, quod à Religione Judaica

*d) vid. Vas-
quius Con-
trou. illustr.
cap. XXIV.
add. H. Gro-
vius in Ma-
ri Libero
c. 4.* (d) esset alienus. Quin & si quis ob apostasiam capitali afficiebatur supplicio, bona tamen ejus ad hæredes spectabant, nisi universitas urbis apostasie rea facta fuisset.

Furtum itaque & Ebræus committebat, si Gentilis bona contrectaret, vel dolo malo ad se traheret, sive injusto pondere & mensura

NATURÆ ET GENTIUM. 67

mensura, sive alia ratione hoc fieret. Adeoque in alterius sive Ebræi sive Gentilis damnum mentiri, illis nefas habebatur: unde & omnis fraus in contractibus, procul facessere debebat. Ceteroquin tamen fallere Gentiles, & mendaciis erga eos uti, non pro crimine reputabant.

Hoc vero de Pacis jure est capiendum: namque in bello publica auctoritate indicto, in bona Gentilium quævis sibi permessa, statuebant; (e) sed & alienas quascunque terras invadere, adeoque res & personas alieni juris in suum redigere, Ebræis fas fuisse perhibent.

Furti nomine etiam contineri voluit, si quis vicini agri terminum seu metas intra confinii lineam aut angulum summovertet. Legem sacram tamen quæ hac de re extat, ad terram sanctam signanter in lege memoratam, attingere ajunt. Unde si quis secus in terra sancta fecisset, eum & interdictum generale de furto, & legem hanc specialem de terminis, violasse.

Inter modos acquirendi rerum dominia, referebant occupationem. (f) Occupari autem res omnes possunt, quæ sunt nullius: quod si res ejusmodi custodia servantur, unde intelligi possit, eas esse alterius domini, non poterant occupatione acquiri, sicuti nec res deperditæ aut derelictæ, quæ in cu-

*o) vid. quæ
infra de Jure
Bellii tra-
duntur cap.
XII. &*

soqq.

*Sold. L. VI.
c. IV.*

*f) de modis
acquirendi
in genere &
in specie de
occupatione
Vid. Gratian
lib. II. de I.
D. & P. c. 9.*

add. Pufendorff lib. IV. c. 6. per integ.
g) add. Pufendorff. l. c. §. 8. & 9.
b) v. Gros. l. c. §. 19.
Pufendorff. l. c. §. 12.

stodiz aliquem locum stabilem ac occlusum devenerant. Illæ quippe ejus, cujus erat locus, factæ censebantur. Fundus (g) tum demum occupatus credebatur, si dominus occupans eum opere quodam coluisset.

Rerum deperditarum seu casu amissarum (h) eadem erat conditio, quæ nondum occupatarum, quia si Ebræus rem gentilem repererat, dominusque prior illi innotesceret, eam restituere non tenebatur, desuisse enim per amissionem dominium prioris, credebant: ast si res deperditafuisset Ebræi, eam ex lege civili, restituere, Ebræi obligati erant, nisi dominus rem deperditam palam pro derelicta haberet. Excipiunt itidem Prævaricatores seu Minim. namque hisce ut res restituerent, non fuisse obligatos Ebræos.

Sed occupari quoque poterant bona Proselyti justitiæ, sine hæredibus obeuntis, itemque ager à Gentili emptus, priusquam Syngrapha contractus firmaretur. Reliquiæ vero frugrum in agris, egenorum occupationi expolitæ erant. Omnem vero occupationem niti consensu primorum divisorum, (i) de admittendo occupante, quoties res aut nondum fuerint possessæ, aut nullius in bonis esse cœperint, existimabant.

i) conf. Pufendorff. lib. IV. de. J. N. & G. c. 4. §. 4.
Seld. L. VI. c. V.
h) vid. quæ hic Grosius

Ad contractuum & alienationum (k) formulas singulares hoc pertinet, quod olim nul-

lus

Ius contractus, nisi calceo tradito, ratus esset. *lib. 11. c. 12*
 Seculis autem sequentibus, Prædia emtoris *& Pufendorff. lib. V.*
 ita demum fiebant, si aut nummis datis, aut *de J. N. & G.*
 syngraphæ testimonio, aut corporali posses- *c. 2. & seqq.*
 sione, ea acquisivisset. *liquisque de*

Res mobiles alienabantur fere aut venditi- *Contractibus*
 one, aut permutatione, aut donatione. Con- *præcipimus.*
 stituto, etiam soluto pretio, in emptoris do-
 minium res non transibat, nisi *prehensione*,
tractu aut *ductu & traditione*. Sed & à permuta-
 tione, nec non donatione, priusquam pos-
 sessio corporalis accederet, æque ac à priori
 contractu, poterat recedi: idque ex Majorum
 constitutionibus.

Si quis Judæus Judæo bona mobilia utri-
 usque bona fide vendiderat, pretio, verò
 rei valore sexta parte, majori seu tanto mi-
 nori, (1) pars illa sexta, ei cui inde damnum *1) Gros. l. 6.*
 sic illatum, erat refundenda; sed & contra- *S. 8. seqq.*
 ctum rescindere emptori, nondum finita ne- *Pufend. l. 6.*
 gotiatione, venditori semper, fas erat: quæ *cap. 3. per*
 omnia secus se habebant, si sexta parte minus *int.*
 discrimen esset. Et ita quoque in permutatione
 rerum fungibilium, exceptis instrumentis,
 vasis, pecoribus, sese res habebat.

Profelytorum, ut fere nunquam non, ita
 & hic deterior erat conditio; nec enim E-
 bræus damnum illi hac ratione illatum, resti-
 tuere debebat. Sed nec moribundus Prose-
 lytus justitiæ poterat per testamentum bona

sua distribuere aut dare proli, natæ aut conceptæ, antequam Profelytus fieret: idque ex moribus superinductis.

Seld. L. VI. s. VI. Non prætermittendum, Egenorum in gente Ebræa jus fuisse singulare. Hujus septem erant capita, Angulus, Spicilegium, Racematio, Acini decidui, quod per oblivionem relinquitur, Decima pauperis, Eleemosyna.

m) Haſce of- ſe Invis Na- ruralis agno- ſcunt Villa- lobos I. P. Traſſ. XII. Dif. I. 2. Sanchez. Conſ. P. I. L. I. c. V. Dub. V. Trullench. Expoſit. De- cal. lib. I. c. 5. Dub. 8. Et ad Eleemosynas, (*m*) quod attinet, non tantum simpliciter necessaria, sed & ea insuper, quæ ad pristinae unde deciderant vitæ fortisque splendorem spectarent, (*n*) & id genus alia, erant subministranda.

Publica auctoritate, quæ colligebantur eleemosynæ, eæ sententia forensi etiam exigi poterant: (*o*) pauperum nomine autem qui venerint, accuratè definiunt: sane inter alia hoc addiderunt, ut pauperis jure is demum frueretur, qui artificio honesto sedulo incumbendo, non tamen quæ vitæ sustentandæ necessaria erant, sibi comparare poterat.

n) à qua sen- tentia ni- mium quan- tum, disce- dunt, recon- tiores, ut vocantur. Ceterum quinque priorum capitum ea erat conditio ut quæ sic pauperibus erant præstan- da, etiam invitis Dominis potuerint auferri. Id quod tamen non fas erat, si partem saltem

Moralista, Durandus, Paludanus, Cajetanus, Vasquezus, vid. Ludovicus Montalcius in Litteris Provincialibus Epist. 12. comp. primisp. 247. o) conf. Zieglerus ad Grat. de I. B. & P. lib. 12. c. 20. s. 20. p. 450.

saltem *donorum* ejusmodi, auferrent, vel si ea negligenter plane, aut justo non peterent tempore.

Eodem cum Ebræis hic fruebantur jure Profelyti justitiæ. Profelyti domicilii eleemosynarum saltem fiebant participes; non tamen arcebantur, uti nec ceteri Gentiles, si pauperum quæcundam Judæis, turbæ se commiscerent, idque ex jure superinducto. Ebræum tamen à Gentili petere eleemosynam, nefas erat; aut oblatam palam nisi urgente extrema necessitate, accipere. Eousque ta-

p) add. Laymannus lib. III, tract. 3. p. 1. cap. 1. Lessius lib.

Nunc quemadmodum personarum dominium, Jure Ebræorum acquiratur, est discerniendum. Triplici ratione oriebatur servitus: aut, si quis se alteri in servitutem mancipabat, aut ex fori, aut denique ex Patris additione.

II. c. 17. n. 12. Antonius Escobar sr. III. Ex IX. n. 20. Gros. lib. II. c. 2. §. 6. & Zieglerus adh.

Seipsum poterat quis vendere urgente extrema necessitate. (q) Ex fori sententia, si quis, furti reus, solvendo non erat, actoria servitutem addicebatur, non scemina, quæ ne se ipsam in servitutem venderet, aut servos emeret, in monitis erat. Addicebatur præterea Ebræo, non Profelyto cujuscunque generis, multo minus Gentili. Si quis seipsum Gentili vendidisset, quod tamen nefas

l. itemque Kulpisus in Col. eg. Gros. Ex. 3. §. 5. alii que q) conf. Zieglerus ad Gros. lib. II. cap. 5. §. 27. pag. 290.

habebatur, Gentilis quidem acquirebat dominium, erat tamen bis redimendus: liberi autem ejus & posterii non fiebant servi.

Servus ex fori sententia Ebræo addictus, mitius ceteris habebatur, uxoriq; ejus, & liberis ex ea susceptis, victum, vestitum, & domicilium, præstabat Dominus, cui tamen neque hi, neque illa, serviebant. Servitus talis sexennio perimebatur, ceteroquin Jubilæum vel ultroneæ manumissionis syngrapa finiebat servitutem. (r) Quod ad mortem Domini attinet, si is Gentilis esset, etiam plane servitutem tollebat, si Ebræus tum demum, nisi filium, qui succederet, relinqueret.

Addictio ex sententia fori poterat Dominus ancillam thoro conjungere, ut ita servos ex ea susciperet: sed tum demum, si præcepto de multiplicando humano genere, fecisset satis: non tamen poterat Dominus à tali servo uxorem legitimam se jungere, aut binis servis unam jungere ancillam. Hæc vero de servo qui seipsum vendiderat, non intelligunt ad quem nec legem de aure perforanda pertinere volunt: ut cetera horum servorum discrimina, taceam.

Ex Patris additione in servitutem temporariam tradebatur filia, seu ea, quæ adhuc minor, ex consuetudine gentis, erat. Idque urgente extrema paupertate, (s) sed ne
tum

v) add. Pufendorf. lib. VI. de I. N. & G. c. 3. §. 11

s) conf. Grovius lib. II.

tum quidem nisi spes esset, aut emptorem de J. B. & P. c. 5. 5. 5. & Zieglerus ad h. l. p. 170.
 aut filium ejus, eam ducturum in matrimo-
 nium, licebat. Si sponsalia detrectaret em-
 ptor, minor ejusmodi pro ancilla per sexen-
 nium habebatur, nisi vel ex redemptione, vel
 alia de causa, servitus exspiraret. Cum liber-
 tate & munera illi, ex lege sacra, danda e-
 rant: prorogari autem servitus in ancillis,
 aure perforata, non poterat.

Servorum Cananæorum aliorumve Genti- Seld. L. VI. c. VIII.
 lium dominium in pace acquirebatur, ven-
 ditione, permutatione, syngrapha, eodem
 fere modo ac prædiorum. (*) Ut vero a- *) conf. Zie- gler. ad Gros. lib. II, c. 17. §. 13. p. 405.
 lienatio ista rata esset, debebat servus opus
 servile præstare, nimirum solvere aut indu-
 ere debebat Domino calceamenta. Et ex hi-
 sce, non Ebræis, opera mere servilia erant
 exigenda.

Hi servi duplicis erant generis: alii circum-
 cisi & baptisati, alii tantum Profelyti domici-
 lii. Priores manumittebantur, pretio Domino
 dato, aut Syngrapha ultro ei data à Domino,
 aut si membrum aliquod præcipuum, à Do-
 mino esset mutilatum. Posterioris generis
 ex prioribus duabus aliisque quibusdam, neu-
 tiquam ex tertia causa, manumittebantur.

Servus gentilis, ab Ebræo Gentili ven-
 ditus, debebat redimi: nec fas erat ulla ra-
 tione servum in terras alienas transferre, hinc
 ne quidem licuit domino, servum invitum

in alienas terras comitem sibi adhibere.

Ancilla libidini se palam prostituens, nisi castigaret eam fatis Dominus, erat manumittenda.

Proles & posteri hujusmodi servorum & ancillarum etiam servi erant. Et licet ancillæ proles matris sequeretur conditionem (†) servi nihilominus libera erat, nisi ex ancilla suscepta fuisset. Ex Israelitide susceptus filius, æque ac ex Gentili libera, filius liber erat.

Quod vero nonnulli dicunt, apud Gentiles prolem sequi conditionem matris id de his Gentilibus, qui matrimonio rite conjungi possunt, non de servis peritiores intelligunt.

Et si sceminarum monitum erat, ne emerent servos, si tamen hoc facerent, dominium sibi acquirebant. Nec servos facile manumittendos, præterquam in casibus alibi memoratis, docebant. Nonnulli tamen pro lubitu Dominum hoc facere potuisse, contendunt. Sed & sævire in ejusmodi servos quacunque ratione fas erat. Servi autem minorum natu, ut cetera bona, erant in fori tutela. Regulariter etiam servus nihil possidebat, sed quæ habebant erant Domini, nisi ex Domini permissione. (u)

De

Taber edidit, quibus addi potest Laurentius Pignorus.

*) vid. *Grotius lib. II. cap. 5. §. 29.*
Zieglerus
asque Bæclo-
rus ad h. l.
add. Pufen-
dorff. lib. VI.
c. 3. §. 9.

u] Sed toti
 huic argu-
 mento lucem
 affundunt
 qui de Servis
 ex instituto
 scripserunt,
 quorum
 aliquos

NATURÆ ET GENTIUM. 75

De usuris (x) ita sentiunt, ut non tantum mutuum scœnori dare, Ebræus Ebræo, sine crimine non potuerit, sed ne accipere quidem; sed & qui ulla ratione ad ejusmodi actum adhibebantur, ut scribæ, testes, legem violaverant.

Sald. L. VI. c. IX.
x) vid. hic præcosoris Pufendorff. lib. V. c. 7. §. 8. add.

Bina autem scœnoris genera faciunt. Alterum est *usura determinata*, alterum, quod vocatur, *pulvis usura*, i. e. *scœnus simulatum* seu *quasi scœnus*. Et prius quidem genus diferte lege sacra prohibitum censent: quam si quis violaverat, ad *restitutionem* tenebatur, ex sententia forensi: nisi usura nullius plane pretii, vel scœnator jam mortuus esset. Hæredes quippe, vasa, vestes, & alia, quæ restabant, non autem pecuniam aut res fungibiles, debebant restituere.

Grotius lib. II. c. 12. §. 20. & Osiander adh. l. item Balduinus Cas. Conscient. lib. IV. c. 3. Meisnerus in Philos. Sobria Sect. I. cap. 6. q. 1. Dominicus Soto lib. VI. de I. & I. qu. 1. Lessius de Virt. Card. c. XX. d. 4. aliique.

Scœnoris nomine etiam veniebant munuscula mutuo danti oblata, nisi quod munuscula, quæ *Sapientes* sibi invicem mittebant, hinc eximerentur. Non enim præsumitur eos interdictum violare.

Quasi scœnus autem ex scitis Scribarum veritum erat, sive esset usura antecedens, vel antevertens, sive subsequens. Hoc nomine videlicet, commodum nullum aut beneficium, ne quidem humanitatis officia, ceteroquin usurpari solita, licebat creditori exhibere. Huc referebant omnes illos actus, (y) qui in fraudem legis à scœnatoribus solent committi.

de I. & I. qu. 1. Lessius de Virt. Card. c. XX. d. 4. aliique.

Pulvis

Contractus
Mohatra &
Baratra Mo-
ralistarum,
Escobarii,
Sanctii,
Leffii,
Suarii,
Hurtadi. a-
liorumque.
vid. Ludo-
vicus

Pulvis usura, ut vocant, non debebat restitui, adeoque nec repeti poterat à debitore: contractus interea erat illicitus, ex decretis Majorum, & reus criminis, plagis aliterve puniebatur.

Excipiebantur tamen bona Orphanorum, uti & quæ pauperum sustentationi, aut Synagogarum usui, aut disciplinæ legis addiscendæ, seponebantur. Hæc enim mutuo dari, usurasque pro iis accipere, fas erat.

Montalsius
in Litteris
Provinciali-
bus Ep. VIII.
p. 207. 208.
Seld. L. VI.
c. X.

Ut vero Ebræos & Profelytos justitiæ, usuris vexare nefas, ita contra à Gentilibus usuram exigere non tantum permissum, sed & præceptum esse lege sacra nonnulli statuunt, (z) à quibus tamen dissentiant alii.

(z) add. Mly-
lerus in Ju-
daismo part.
II. cap. 6.
Hoornbee-
kius de Con-
tract. Ind.
lib. 7. c. 7.

Ex jure tamen superinducto, non licebat Judæo mutuum quid dare Gentili, scœnori proprie dicto, nisi id fieret ut salutis suæ, inter Gentiles degens, consuleret. Idque ad evitandam nimiam cum Gentilibus familiaritatem. Excipiunt tamen *usuram pulveris*. Mutuum tamen accipere quidem à Gentilibus licitum erat: Sapienti etiam sive Jurisconsulto, dare. Judæi Apostatæ eandem nonnulli volunt esse rationem, id quod tamen negant alii.

Si accepisset à Gentili pecunias scœnori Judæus, & novatione contractus tam scœnus quam sortem in corpus mutuum unicum conjecisset, id quod fieri debebat, & postea
 Gentilis

NATURÆ ET GENTIUM. 77

Gentilis fieret Profelytus justitiæ, actio illi compete-
bat tam pro scœnore, quam pro sorte,
sic conjunctis. Si contractus illa novatio post
Judaismi susceptionem facta fuisset, actione
pro sorte, non pro scœnore, uti poterat.

Qui aleâ, talis, & id genus aliis, lucri quid
sibi fecisset, furti reus erat, (z) ex jure à
Majoribus superinducto.

Ebræis ergo tantum, non item Gentili-
bus ludicra ejusmodi certamina erant interdi-
cta (a). Si Judæus cum Gentili certans pig-
nus lucrifaceret, non quidem furti reus erat,
violaverat tamen interdictum de non incum-
bendo rebus inanibus.

Qui columbas, vel alias bestias volucres,
sic instituunt, ut comitatiores domum re-
deant, furti rei, ex decreto Majorum, fiunt:
sine enim hoc decreto, non fuisset crimen,
sed titulo occupationis columbas alias potui-
ssent sibi vindicare. Huc spectat, quod re-
tia laqueosve, aliis columbis capiendis ten-
dere, vetant, & cetera quæ de columbis &
columbariis præcipiunt.

Acquirebatur autem dominium rerum &
personarum etiam jure belli. Bellum duplex
erat, aliud quod vocabatur *Terra Israelis*, ex
præcepto Numinis certis gentibus: aliud bel-
lum ultroneum ex decreto Synedrii cui libet
genti, inferendum. Utriusq; generis, bella aut

Seld. L. VI.
c. XI.

z) add. pu-
fend. lib. V.

c. 9. §. 5.

a) add. Trai-
te des jeux &

des Diven-
tissements

par M. Jean
Baptiste
Thiers.

Seld. L. VI.
c. XII.

ad

ad ulciscendum injurias illatas, aut ad firmandum augendumque imperium, suscipiebantur.

b) Male, vid. tur.

Grosius de I. B. & P. lib. II. c. 1. c. 22. add. Pufendorf. lib. VIII. de I. N. & G. cap. 6. s. 5. De illius belli, quod certis populis ex præcepto Numinis inferebatur, justitia, non est quod dubitemus. Ad belli ultronei autem justitiam sufficere arbitrabantur, (b) si per illud fines imperii dilatarentur, in quo alias Orientis gentes secum consentientes habuerunt.

it. Frana.

Victorio Ral. lib. V. c. 1.

Kulpinus in Collog. Gra-

siano Exor-

sitas, X. s.

2.

putant, non erat offerenda pax, petentibus tamen non deneganda.

Seld. L. VI. c. XIII.

An autem bellum, quod ex præcepto Numinis certis populis inferebatur, denunciandum fuerit, nondum inter se conveniunt. Sunt qui ajunt, sunt qui abnuunt.

Seld. L. VI. c. XIV.

Forædis autem ad quod invitabantur hostes tria erant capita (I.) ut septem præceptorum, quibus obstricti sunt Noachidæ, professione se obligarent (II.) ut ad tributum præstandum se obstringerent (III.) ut servilem in se susciperent erga Imperium Israeliticum, cultum.

S. 10. n. 1.

Alberic.

Consilius de I.

ut se plane dederent, & sub Populi Israelitici

tici

tici

tici

tici

tici

tici

tici

tici

tici

tici

tici

tici

tici

tici

tici

tici ditione se degere agnoscerent. Tributi autem nomine non solum pecuniarum sum-
mæ quotannis pendendæ, sed obligatio tum ad pecunias, tum ad operas, in publicum commodum, Principis jussu, præstandas continebatur. Ceteroquin nec Israelitas ab omni tributo plane immunes fuisse, constat.

Si cædus & ditionem renueret hostis, & spes victoriæ affulgeret, inferebatur bellum. In cuius disciplina cum primis observandum, quod arbores fructiferas succidere a litereve dis-
perdere nefas fuerit, (d) itemque quod in urbium obsidione hostibus, locus fugæ fuerit concedendus.

Arborem contra, quæ omnino erat sterilis aut fructum nocivum vel inutilem ferobat, aut culturæ non pensabat labores, vel arboribus vicinis agrove erat detrimento, vel cuius materies pretio eximio venundari poterat, in quoscunque usus bellicos poterat excindi, vel radicitus evelli.

Parta victoria, populi isti septem, quibus ex præcepto Numinis bellum inferebatur, penitus fuere delendi. Fueritne hoc permissum saltem, an præceptum, non consentiunt. Amalekitis, ex peculiari lege, nulla quoque ratione erat parcendum.

Quod ad ceteras gentes attinet, mulieribus & parvulis erat parcendum, (e) Majoribus natu voluerintne parcere, nec no, penes illos stabat.

R. & P. lib. II. cap. 2. Textor in Synopsi I. Gen. c. XVII. alibi quo.

Sold. L. VI. c. XV.

d) add. Gratius lib. III. de I. B. & P. c. 12. §. 2.

Textor in Synopsi Juris Gen. c. XVIII. Zouchaus Jur. Fac. p. II. Sect. 10.

Kulpis. in Colleg. Grat. Exercit. 12. §. 3

Sold. L. VI. c. XVI.

e) vid. Gratius lib. III.

§. 4. §. 9. stabat. Personæ, quibus parçitum, in servitu-
 10. add. *Al-* tem redigebantur, (f) erantque pars prædæ.
ber. Gentilis
lib. II. c. 12. Præda ita dividebatur (g) ut thesauri Re-
Textor. l. c. gum devictorum Regi cederent: reliqua præ-
cap. 18. Kul- da bipartito rursus dividebatur, alteram par-
pifus Exer- tem Rege itidem sibi eligente, altera æquali
cit. XI. §. 6. partitione inter singulos milites, distribuendi-
 f) add. *Gro-* da, ne illis quidem exclusis, qui impedi-
tius lib. III. da, ne illis quidem exclusis, qui impedi-
c. 7. it. §. 1. menta & sarcinas curaverant.

Kulpifius ad Agri, urbes, & regiones ita divideban-
h. l. Exercit- tur, ut decimam tertiam partem Rex sibi
scil. XIII. vendicaret. Si tamen bellum ultroneum à
 g) vid. *Gro-* Rege tantum, sine decreto Synedrii M. sus-
tius lib. III. ceptum, urbes provinciæque omnes Regi ce-
c. 6. Hugo de debant. In bello vero ultroneo, ex decreto
Roy de eo Syn. M. suscepto, sed à Rege gesto, ter-
quod justum ras eodem omnino titulo, eademque ra-
est, lib. I. tione, possideri Maimonides ait, qua ipsa
tit. 6. Textor terra promissa, quam subjugavit, atque
in Synopsi Israelitis distribuit Josua.
Juris Gent.

Kulpif. ad De aliarum Gentium jure bellico ita sen-
Grot. loc. cit. tiebant, ut illarum commilitio se non subtra-
Exercit. 12. herent: ad tributorum etiam ex jure victo-
Seld. L. VI. c. riæ, deditiois, fœderis, præstationem, se
 XVII. sq. obligatos esse, professi sunt: licet nunquam
 defuerint, qui secus sentirent.

Seld. L. VI. De servitute personali autem, quam ex jure
c. XIX. belli, capti quandoque subire tenentur, ita
 sentiebant, apud Gentes non fuisse talem
 servitutem quæ personæ inhaereret, sed tan-
 tum

tum apud Judæos. Si itaque Gentilis acquirebat servum, sive Gentilem sive Ebræum, non in personam servi, sed in operam & ministeria ejus, jus sibi acquirebat: adeoque & sine libello manumissionis, actu quodam, vel alia ratione, libertatem rite adipiscebatur. Apud Ebræos contra servitus tum in bello captis, tum servis à Gentilibus emptis mere erat personalis h. e. personæ ipsi, ut character libertatis omnimodæ amissæ, naturalis, inherens. Paucis: apud Gentiles extrinsecam, apud Ebræos vero ex prærogativa Gentis, intrinsecam servitutem fuisse, autumabant. Adeoque & totam Gentem Ebræam, aliam, quam extrinsecam servitutem, unquam subiisse, aut subire potuisse, negant.

De captivis ita statuebant, eos pretio majori quam valerent (b) non esse redimendos, ne hostes frequentius capturæ assuescerent, nec in fugam pelliciendos, ne alicujus fuga irritati custodes, in ceteros nimium sævirent. Ceteroquin redemptio captivorum inter officia charitatis & munificentiæ, primum tenebat locum. Ordinem tamen certum in redimendis captivis observabant. Si omnes redimi nequeant, foeminam potius quam Virum, Magistrum potius, quam Patrem, Matrem potius quam utrumque, & sic in ceteris, esse redimendos docent.

b) de Estimatione hujus pretii vid. Grotius lib. III. c. 7. 5. 9. Alber. Gentilis lib. II. c. 15. Textor c. 18. Stammius de Servitute lib. I. c. 3. alique.

CAPUT SEXTUM.

*Seld. l. VII.
c. I.*

*i) add. Job.
Spencerus in
Dissert. pe-
culiari ad
Actor. xv,
20. qua an-
nexa est lib.
II. de Logi-
bus Hebraor.
Ris. p. 435.
seqq.*

Sextum caput Juris Noachidici illustrius de membro animalis viventis, esuque sanguinis, præcipit. (i) Et quidem ad sanguinis esum quod attinet, pecorum, ferarum, & volucrum, mundorum æque ac immundorum sanguinem edere, Ebræis non licebat. Si quis sanguinem ejusmodi comederet aut deglutiret, dum effundebatur aut fusus exiliebat, cum excisionis poena manebat. Piscium vero mundorum, locustarum, & id genus aliorum sanguinem, Sapientes, jure superinducto prohibuerunt. Carnis morticinæ, cum carne unde sanguis nondum erat emissus, eadem erat ratio.

De Gentilibus autem dissentiebant. Nonnulli interdicto Mosaico vetitum tantummodo illis fuisse membrum sive carnem ab animali vivente discerptam exsectamve, contendebant. Alii vero & sanguinis, qualis videlicet Israelitis ex lege sacra illicitus erat, esum cunctis hominibus interdictum, afferebant. Prior sententia tamen meliori fundamento niti videtur. Originem vero hujus interdicti ab Adamo reperunt, sicuti & ante diluvium omnium carniū esum illicitum fuisse putant. Addunt & casus, in quibus Ebræos ab hoc interdicto exemptos putant.

*Seld. l. VII.
c. II.*

Multa quoque sunt variaque Juris Noachidici

obidici capita secundaria, prius paucis attip-
genda, quam ultimum ex illustrioribus, de
iudiciis, subjungatur. Inter ea præcipuum
est de honorandis Parentibus. (k) Ebræis *k) vid. Gre-*
illud non tantum ex communi jure; sed civili *tims lib. II.*
etiam lege præcipue observandum fuisse, do- *de J. B. C.*
cent. Debebant autem liberi parentibus ex- *P. 6. 5. 5. 1.*
hibere non tantum honorem, sed & timorem *segg. 11. Pa-*
seu reverentiam. Ad honorem inter alia & *sendorf. lib.*
hoc spectabat, quod filii esset, Parentes in- *VI. 6. 2.*
opes alere, poterantque ad hoc cogi.

Nihilofecius vim hujus legis mirum in ma-
dum imminuerunt, partim quod Magistrum
seu Præceptorem, à quo legem ejusque deu-
rigeon quis didicisset, præferre parentibus
ex illorum sententia, debebat, partim quod
docebant, votis quibusdam omnes liberorum
opes ad usus sacros ita transferri posse, ut in
parentes, quantumvis pauperes, nullum in-
de redundaret emolumentum. (l) id quod
jure ipse Servator redarguit.

Obscurioribus Noachidarum legibus, &
aliæ sunt annumerandæ, ut illa de Hetero-
geneorum usu. (m) Ebræis quadruplex
Heterogeneorum commixtio erat vetita: la-
næ & lini in vestibus, feminum diversi gene-
ris in eadem agri parte, animalium generis di-
versi ad coitum, & demum arborum generis
diversi insitio. Priores binas Noachidis li-
citas esse, posteriores interdictas, nonnulli

assererant. Videtur tamen alicubi innuere Maimonides ad Profelytos domicili, non item ad ceteros Gentiles hoc interdictum spectare.

Sunt & qui legem de uxore fratris sine prole defuncti, (n) ducenda huc trahunt: quemadmodum & illud, de hominibus æque ac animalibus cujuscunque generis non castrandis. De Magia vero, quam alii addunt, utpote ad idololatriam pertinente, supra dictum. Tandem quæ Ula in Gemara Babylonica ad Tit. Cholin, memorat, plane ad Noachidarum præcepta non pertinent.

C A P U T VII.

Seld. l. VII. c. IV. & V. Sequitur ultimum Juris Noachidici caput de Judiciis: humanis scilicet, quæ & institui vi legis hujus in rebus publicis ad justitiæ custodiam debebant, quorum etiam decretis & sanctionibus stare debebant subjecti.

Quemadmodum vero Juris, ut putabant, Naturalis erat, judicem instituere, (o) ita formulæ, & tempora agendi, & id genus alia, ad indolem cujusque populi poterant attemperari.

Judicia non poterant esse sine facultate puniendi. Et delicta quidem punienda esse, rur-

fus

o) vid. Groz. lib. II. de J. B. & P. c. 20. §. 8. n. 4. add. Pufendorff. lib. VIII. cap. 3. §. 7. Ziegler. de J. Majest. lib. I. c. 8. §. 11.

suo Jure Naturalis est. (p) Nihilofecius ta-
 men poenas aut graviores, aut leviores, pro
 personarum, temporis, loci, & id genus alio-
 rum, quæ observari solent, ratione, infligi
 posse, non abnuebant. (q) Saltem quædam
 delicta, quæ ab Ebræis, ut deinceps dicitur,
 gladio regulariter erant punienda, excipiunt.
 Dispiciendum hic imprimis de judiciis, qua-
 tenus in Profelytorum domicilii regimine
 locum habebant. Versabantur autem judicia
 hæc vel circa jura simpliciter naturalia vel
 circa gentium seu intervenientia.

p) Grotius
 lib. II. c. 20.
 s. I. Anton.
 Matthai
 Tit. quibus
 modis cri-
 men extin-
 gu. c. V. n. 3.
 Ziegler. de
 J. Majest.
 lib. c. c. 8.
 n. 10. 11.
 Seld L. VII.
 c. VI.

Quod ad priora attinet, Ebræis quidem,
 & eis, qui in eorum ritum transierant, tri-
 bunalia fuere ordinaria Triumvirorum, &
 XXIII Virorum, per urbes, oppida, pa-
 gos, ut & Magnum illud Synedrium LXXI
 Virorum, (r) in quibus secundum Leges
 Mosaicas, & decreta Majorum, tum Ebræis,
 tum Profelytis justitiæ, & libertinis jus dice-
 batur, non sine præmonitione, & binis mi-
 nimum testibus: poenarum item genera, præ-
 ter verbera, quatuor, (s) Combustio, La-
 pidatio, Strangulatio, & gladii.

q) Grotius
 & Pufen-
 dorff. ll. citt.
 ubi ex insti-
 tuto hac de
 re agunt.
 r) vid. Sel-
 deni liber
 peculiaris de
 Synedriis
 add. Vorstius
 de Synedriis,
 Caninius ad
 ad L. N. T.
 p. 62. Schit-
 hardus de J.

Bbb 5

Pro-R. p. 9. cum

notis doctissimis Carpzovii, aliiq. s) Crucis supplicium addit Gala-
 zinus de A. C. V. lib. VI. c. 8. Baronius ad A. C. 34. Grotius
 lib. I. de Cruce c. 19. Lipsius lib. 1. de Cruce c. II. sed perpe-
 ram, secundum Scalig. animadv. in Euseb. p. 109. Morneau
 de V. G. R. c. 30. Casaub. Exerc. XVI. Colixtum Cons. Et
 lib. VI. cap. 11. Kippingium Ant. Rom. lib. II. c. 8.

Profelytis domiciliū autem erant peculiaria jura forensia, & tribunalia singularia. Judices autem, tum ex Ebræis tum Profelytis domiciliū illisque qui fœdere receptierant, præficiēbantur ab iis, qui tribunalibus Israeliticis cum imperio præerant. Sed fœdere receptis integrum quandoque erat, judices sibi ipsis præficere.

Peccabant contra hoc præceptum & illi, qui flagitia perpetrata reticebant aut celabant. Non poterat rite in judicem præfici fœmina. Causas pecuniarias ex Jure Ebræorum civiles, capitales minimum XXIII Judices cognoscebant, hic vero ex sententia Præficientium aliquando sufficiebat unicus. Quod & de Testibus dicendum: inter quos tamen fœminæ non erat locus. (1)

1) de Testibus vid. & Lightfoot in Hor. E. T. in Evang. p. 484. Hottinger. in Jur. Ebræor. p. 106.

Ratione pœnarum hoc intercedebat discrimen: omnia Noachidarum crimina quibus Jus Noachidicum violabatur, gladio puniebantur: sed Ebræis & alia supplicia, ut dictum capitalia erant. Præterea non omnia Ebræorum delicta, quibus Jus Naturæ violabatur erant capitalia, sed quædam restitutione damni, dupli, quadrupli, puniebantur.

Seld. L. VII. c. VII.

Quod si aliquod juris intervenientis caput violasset Profelytus domiciliū, pro lubitu eorum, qui rebus præerant, sive in tribunal Profelytorum domiciliū legitime seorsim positum

situm, sive in Israeliticum aliquod ordinarium evocandus, ibique vel absolvendus vel damnandus erat, pœna Israelitica seu civili inflicta, sic tamen ut judex unicus testis, sufficeret, nec præmonitio accederet.

Interalia exempla illustre illud est de adulterio. Nimirum cum fœmina desponsata quidem, antequam cum ea maritus coiverat, non ex Jure Naturali, sed Civili Ebræorum committebatur adulterium. Si itaque Profelytus domicilij adulterium ejusmodi in sponsa commisisset, ex jure simpliciter suo, in jus vocari nequibat, interim juxta tenorem Legum Civilium, puniebatur non gladio, (qua pœna ceteroquin omnia delicta quibus Jus Naturæ violatur, puniuntur) sed si reus ante tam deductionem quam coitum mariti, lapidatione, si post deductionem & ante coitum, strangulatione. Hæc enim pœna ex Jure Israelitarum Civili, ipsis quoque Israelitis erat infligenda.

De Profelytis autem domicilij reis cujusdam criminis, & postmodum in ritus Judaicos transeuntibus, ita statuunt, ut ob cædem Israelitæ, & adulterium cum Israelitide, non autem ob blasphemiam vel idololatriam, morte fuerit afficiendus.

Memoranda hic etiam sunt judicia quædam *Sold. l. VII,*
 extraordinaria: quorum alia erant, ubi ex *e. VIII.*

Gentilium litigantium compromisso Ebræus arbiter seu judex fieret : alia de aliarum cum Ebræis gentium litibus, sub iudice cui in utrosque potestas, agitatis.

Ubi ex compromisso Ebræus arbiter (n) fiebat, tam actore quam reo Gentilibus, ex jure

Noachidarum controversia erat dirimenda.

Et si pars altera esset Ebræus, ita ab arbitro ferenda sententia, ut secundum illud jus sive Israeliticum sive Noachidicum, quod in causa Ebræi utilius esset, pronuntiaret.

Lites vero aliarum gentium cum Ebræis, à iudice cui in utrosque potestas, aliquando ita diremptas, ut secundum leges & Historiam sacram, pronuntiaret, historiola sive fabula de Judæis cum Cananæis, Ismaelitis, & Egyptiis coram Alexandro M. litigantibus, comprobatur.

Licet Lex illa Noachidarum, de iudicio divino non sit capienda, non abs re tamen erit, de eo aliquid addere, cum ad illud agnoscendum & Noachidas certa ratione obligatos esse, existiment.

Ex sententia itaque tribunalis superioris h. e. divini in universum ajunt esse Bonum justis repositum, vitam futuri seculi. Justum autem eum nuncupant, cujus iniquitati præponderant justitiæ merita. Malus autem est cujus peccata justitiæ meritis præponderant.

Qui

Qui utrorumque æqualiter est particeps, medium tenet locum. Ut justos itaque æterna vita, ita malos & intermedios aut excisionis pœna, aut Gehenna manet. (x)

Ceterum peccata quæ tamen delentur confessione & pœnitentia, vel graviora illis sunt vel leviora: graviora quæ ex instituto divino tam excisione, quam morte ex sententia forensi punienda erant: quæ secus se habebant, pro levioribus reputabantur. Atque graviorum quidem XXXVI enumerant ex lege sacra, quibus singulis excisionis pœna imminet: leviorum tamen insignis & justitiæ præponderans multitudo, eandem potest promereri pœnam.

Excisionis autem non una eademque est ratio: (y) alia solum corpus, alia sola anima, alia corpus & anima simul, excinduntur. Atque XXXVI istorum criminum hoc discrimen etiam faciunt, ut aliis primi, quibusdam secundi, nonnullis tertii generis excisio imminet. Nec mirum quod animas excindi docent: quorundam enim hominum animæ ex illorum mente sunt mortales. In expiationum autem festo cuncta hæc crimina tum graviora tum leviora, expiari docent.

Ad Noachidas itaque excisionis pœnam etiam in certis casibus spectare volebant. Nimirum ob cultum extraneum & blasphemiam,

x) Sunt qui & purgatorium ad-

dunt, vid.

Josephus

Moysi de

Jubilæo se-

cundum He-

bræorum &

Christiano-

rum doctri-

nam lib. I.

c. 13. pag.

163.

y) add. R.

Isaaci A-

barbanolis

Dissertatio

de Excidiis

Pœna ad

Num. XV.

addita Bux-

torffii Dissert-

at. de

Sponsalibus

& Divor-

tis. it. Po-

cockius ad

portam Mo-

ysi n. 158.

add. Josephus

Moysi l. c.

Seld. I, VII.

c. X.

am, animam æque ac corpus excindi, credebant: adeoque cum hæc crimina naturali jure quoque illicita essent, non aliam hic Gentiles manere pœnam.

Concubitibus incestis omnibus animæ imminabat excisio: ab eaque nec immunes Noachidæ erant, in commixtionibus Jure Naturali illis prohibitis, atque ita in ceteris. Nimirum quosdam Gentiles Juris Nat. scil. violatores æternis cruciatibus addictum iri, alios vero Juris Noach. observatores, ad beatorum sedes perventuros, licet legis Mosaicæ ignaros, diserte affirmabant.

F I N I S.

